OVIDIU RAEŢCHI
r
TZAHAL
O ISTORIE A
ARMATEI ISRAELIENE
OVIDIU RAEŢCHI
r
TZAHAL
O ISTORIE A ARMATEI ISRAELIENE
LITERA
Bucureşti 2019
Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372 e-mail: comenzilitera.ro
Tzahal.
O istorie a armatei israeliene Ovidiu Raeţchi
Copyright © 22019 Grup Media Litera Toate drepturile rezervate
Editor: Vidraşcu şi fiii Corector: Georgiana Enache Copertă: Raluca J. CD Tehnoredactare şi prepress: Anca Suciu
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
RAEŢCHI, OVIDIU
Tzahal o istorie a armatei israeliene/ Ovidiu Raeţchi – Bucureşti: Litera, 2019
ISBN 978 – 606 – 33 – 4529 – 6
I. Raeţchi, Ovidiu
Cuprins
Introducere, „Simt ridicându-se în mine o uriaşă dorinţă de a fi puternic!” 11
Partea I
Începuturile. Armata fondării Statului (1896 – 1949)
Capitolul 1. Pionierii 17
Capitolul 2. Hagana, Palmach, Irgun, Lehi 44
Capitolul 3. Războiul din 1948. Independenţă pentru evrei, amNakba („Catastrofa”) pentru arabi 80

Capitolul 4. Spiritul Tzahal 132
Capitolul 5, Reflux 152
Partea a II-a
Armata Marilor Războaie (1956 – 1982)
Capitolul 6. Comando 167
Capitolul 7. Criza Suezului 183
Capitolul 8. Epoca marilor schimbări 199
Capitolul 9. Triumful 230
Capitolul 10. Canalul 292
Capitolul 11. Pe muchie de cuţit 313
Capitolul 12. Levantul 362
Partea a III-a
O armată pentru provocări asimetrice şi operaţiuni speciale (1983 – 2019)
Capitolul 13. O nouă paradigmă 395
Capitolul 14. Chestiunea palestiniană şi Libanul 403
Capitolul 15. Între Hamas şi Hezbollah 443
Epilog. Talpiot. Cea mai morală armată din lume? 538
Anexă 545
Note 549
Bibliografie 587

În memoria bunicului meu, aviatorul Pavel Repta.

În memoria profesorului Mihai Chioveanu, care m-a încurajat cu generozitate să scriu această carte. Pentru fiul meu Petru, ca să înveţe despre curaj.

De va vărsa cineva sânge omenesc, şi sângele aceluia de mână de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său.

Geneza

Să îi lovim pe cei care ne loveau şi să îi insultăm pe cei care ne insultau (…) Ne întorceam acasă sângerând şi bătuţi, dar cu conştiinţa faptului că nu am fost umiliţi.

Menachem Begin

Introducere

„Simt ridicându-se în mine
O URIAŞĂ DORINŢĂ DE A FI PUTERNIC!”

f p în anul 1939, un tânăr luptător evreu îşi aştepta condamnarea la moarte în închisoarea de la Acra, o veche citadelă otomană construită pe ruinele unei fortăreţe cruciate. Închisoarea era acum folosită de britanici, deveniţi administratorii Palestinei după Primul Război Mondial, care se străduiau să ţină sub control revoltele tot mai violente ale arabilor şi tentativele comunităţii evreieşti din Eretz Israel de a-şi organiza o grupare militară proprie – Hagana. În vârstă de 24 de ani, deţinutul de la Acra era deja un comandant experimentat, care fusese prins instruind voluntarii Hagana cu arme de luptă, declarate ilegale de mandatarii britanici. Pentru asta, în conformitate cu starea de urgenţă decretată în perioada revoltelor arabe, pedeapsa era moartea.1

Astăzi, figura acestui luptător evreu nu ne-ar spune mare lucru: nu purta încă peste ochi faimoasa bandă neagră de pirat. Numele său ne e, însă, familiar: Moshe Dayan.

Peste numai şase ani, pe 27 ianuarie 1945, porţile lagărului de concentrare de la Auschwitz erau deschise de trupele sovietice aflate în ofensivă spre Berlin. Aici se mai găseau în jur de 7.000 de evrei, grav bolnavi şi emaciaţi – ultimii supravieţuitori ai unui popor care pierduse numai în acest lagăr un milion de oameni. Nu departe de Auschwitz, la Treblinka, alţi 850.000 de evrei îşi găsiseră sfârşitul.2 Totalul victimelor Holocaustului ajungea la şase milioane de evrei, restul acestora fiind în acel moment – anul 1945 – în situaţii limită generate de vânătoarea nazistă ori risipiţi pe toate continentele în căutarea unui loc unde să nu mai fie confruntaţi cu persecuţiile religioase sau rasiale. Soldaţii sovietici văzuseră multe grozăvii în ultimii ani; totuşi, imaginea supravieţuitorilor de la Auschwitz e cea mai dramatică amintire păstrată de ei din cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru cei care deschiseseră porţile de la Auschwitz în acea zi din ianuarie 1945, nimic nu ar fi putut să pară mai fragil decât viitorul acestui popor pe care Hitler încercase să îl extermine până la ultimul om.

Totuşi, peste doar două decenii, pe 7 iunie 1967, Motta Gur, unul dintre comandanţii paraşutiştilor israelieni, rostea în staţia radio – interceptată probabil de aceiaşi soldaţi sovietici, care acum sprijineau armatele arabe – aceste cuvinte uimitoare: „Muntele Templului este în mâinile noastre!” Luptând pe trei fronturi, singuri împotriva unei alianţe formate din patru state susţinute de URSS, supravieţuitorii de la Auschwitz şi copiii acestora cuceriseră Oraşul Sfânt şi ajunseseră – după aproape nouăsprezece secole în care îşi dăduseră, an de an, întâlnire simbolică la Ierusalim (*L'Shana Habaah B'Yerushalayim*, La anul în Ierusalim, o formulă ritualică evreiască din slujba de Pesah) – pe locul în care se înălţase cândva Templul lui Solomon.

Omul care coordonase campania israeliană era nimeni altul decât fostul deţinut de la Acra, Moshe Dayan. Iertat de britanici în contextul celui de-al Doilea Război Mondial, când aveau nevoie de talentele lui de cercetaş, Dayan nu ajunsese în faţa unui pluton de execuţie, ci se pregătea de cea mai mare onoare care îi putea reveni unui evreu: preluarea oficială a Oraşului Sfânt.

Cum se poate explica o astfel de renaştere? Cum au devenit supravieţuitorii de la Auschwitz, în numai două decenii, cuceritori ai Ierusalimului?

Răspunsul îl vom găsi, poate, în această scrisoare pe care Ofer Feniger, artist, poet şi paraşutist, căzut în 1967 în lupta pentru Ierusalim, i-o scria iubitei sale în anul 1963: „Atunci când particip la reuniunile de comemorare a Holocaustului, privesc în ochii supravieţuitorilor şi întreaga lor fiinţă exprimă lipsa de ajutor şi de speranţă… Din această groază şi neajutorare simt ridicându-se în mine o uriaşă dorinţă de a fi puternic, puternic până în pragul lacrimilor, puternic şi aspru ca un cuţit, calm şi teribil şi periculos. Asta e ceea ce vreau să fiu! Vreau să ştiu că niciodată în viitor acele priviri absente nu ne vor mai fixa din spatele gardurilor electrice! Doar dacă voi fi puternic nu vor mai face asta! Numai dacă suntem toţi

puternici; puternici şi mândri evrei!” 3

Un răspuns similar vom ghici într-o fotografie din biroul unuia dintre cei mai importanţi militari israelieni din anii 1970, Meir Dagan, paraşutist, luptător de comando în teritoriile palestiniene, comandant de brigadă blindată şi şef al Mossadului. În acea fotografie – care explică destinul şi cariera lui Dagan – apare bunicul său matern, Ber Erlich Sloshny, aşezat în genunchi în faţa unor militari nazişti, care zâmbesc politicos spre aparatul foto înainte de a-l împuşca. Durul Dagan obişnuia să fixeze îndelung această imagine atunci când se pregătea să plece într-o nouă misiune.4

Miracolul care a dus poporul evreu de la poarta lagărului Auschwitz la intrarea în Ierusalim are la bază voinţa unor fii de rabini – destinaţi a fi la rândul lor învăţaţi, negustori sau avocaţi – de a deveni, aşa cum spune Feniger, soldaţi „puternici şi teribili” Această transformare, deşi autentică, nu va fi niciodată – cel puţin pentru prima generaţie de luptători – una completă. În spatele militarului „teribil” se va ghici, cel puţin în momentele critice, un rabin sau un intelectual frământat de griji. În ajunul Războiului de Şase Zile, pe care îl va câştiga în mod strălucit, Yitzhak Rabin, conducătorul armatei israeliene, războinic călit în luptele din 1948 şi 1956, se va consuma atât de tare cu gândul la viitoarele victime, refuzând să doarmă şi să mănânce, încât va suferi o cădere psihică severă, fiind sedat de un medic militar pentru a nu-şi pierde complet cumpătul şi a demisiona.

Până şi Moshe Dayan, aparent cel mai nonşalant şi mai jovial luptător israelian, capabil să restabilească ordinea prin simpla apariţie în cea mai haotică adunare, va cunoaşte în 1973, în momentele critice ale Războiului de Yom Kippur, un episod de descurajare şi îndoială aproape religioasă, rostind asemeni unui profet din Vechiul Testament: „Suntem pe punctul să pierdem cel de al Treilea Templu” …5

Povestea acestei transformări – născute din

imperativul lui „Asta nu se va mai întâmpla niciodată!” a celor destinaţi să fie rabini şi cărturari în luptători care nu vor pierde *niciun război* este chiar istoria armatei israeliene – Tzahal.

Partea I

Începuturile.

Armata fondării

Statului (1896 – 1949)

Capitolul 1

Pionierii

1896 – 1948: metamorfoza ethosului evreiesc

O succesiune de înfrângeri întinse pe o jumătate de mileniu şi risipirea în Diaspora vor duce la o suspendare a istoriei militare a poporului evreu începând cu secolul al VII-lea: cucerirea Ierusalimului şi distrugerea Templului de către legiunile împăratului Titus Flavius Vespasianus, în anul 70; sinuciderea ultimilor luptători care au rezistat în cetatea de la Masada, în anul 73; înfrângerea revoltei lui Bar Kohba (132 – 135), care a culminat cu distrugerea fortăreţei Betar de către armata lui Hadrianus; în sfârşit, strivirea de către împăratul bizantin Herakleios a revoltei evreieşti începute în anul 614, sub conducerea lui Nehemia ben Hushiel şi Benjamin din Tiberia, 6 care dusese chiar la o scurtă recucerire a Ierusalimului alături de persani.7

Din acest punct, capacitatea evreilor de a administra teritorii, a construi oraşe şi a purta războaie – capacitate probată sub lideri puternici precum Solomon sau Irod cel Mare – a lăsat loc unor preocupări specifice vieţii în Diaspora, ca grup minoritar care încearcă să îşi salveze identitatea: religiozitatea încărcată de ritualuri şi căutări mistice (ca formă de rezistenţă culturală sau de evadare spirituală din ghetou), comerţul speculativ (singurul permis unui grup străin, care nu era protejat de bresle) şi cercetările intelectuale în domenii precum medicina şi alchimia, riscante din perspectiva păzitorilor purităţii religiei creştine ori musulmane.

Aceste trei direcţii – religia, comerţul şi profesiile umaniste de înaltă specializare: doctori, jurişti, filosofi, traducători de cancelarie – au reprezentat, secole de-a rândul, zonele în care s-au concentrat talentele şi energiile poporului evreu. În lipsa unui teritoriu propriu, asupra căruia să poată fi exercitat un monopol al violenţei – cel care conduce inevitabil la formarea miliţiilor şi armatelor –, evreii nu au cunoscut, în toată această perioadă, forme articulate de organizare militară. Ei nu au avut, după revoltele lui Bar Kohba şi Nehemia ben Hushiel şi până 1920, când se formează Hagana, o tradiţie armată, o şcoală militară sau o preocupare reală pentru subiect. Practicând principiul rezistenţei pasive în faţa agresiunii, care era promovat în general de rabini din raţiuni mesianice, comunităţile de evrei păreau străine chiar şi de ideea *propriei securităţi*, considerată mai degrabă o problemă de ordin religios decât una de tip administrativ. Siguranţa evreului era văzută, altfel spus, ca o chestiune de care se ocupă Iahve – pe care comunitatea nu era îndreptăţită să îl asiste prin propriile eforturi organizatorice. E foarte posibil ca înţelepciunea rabinică să fi ajuns la concluzia că valurile de violenţă dezlănţuite asupra evreilor, care îşi făceau apariţia ciclic în Evul Mediu, aveau un caracter intens, dar scurt – şi făceau mai puţine victime dacă erau acceptate fatalist şi pasiv, fără vreo tentativă de autoapărare. Experienţa anterioară distrugerii Ierusalimului de către romani, când zeloţii şi sicarii organizaseră o mişcare de rezistenţă de o mare ferocitate, oferea un avertisment grav în privinţa tentativelor de nesupunere – mai ales când ai neşansa de a lupta împotriva unei superputeri militare.

Din momentul în care mişcarea sionistă capătă contur, începând cu februarie 1896 (când jurnalistul Theodor Herzl publică la Viena şi Leipzig lucrarea *Statul evreu. Propunerea unei soluţii moderne la problema evreiască*, analizând perspectivele unei întoarceri a evreilor în Palestina8) şi până în anul 1948, când este

înfiinţat oficial Statul Israel, aşadar într-un interval de o jumătate de secol, are loc un fenomen remarcabil de transfigurare radicală a unui popor: de la indiferenţă şi ignoranţă militară, la performanţe armate majore, care vor reprezenta un veritabil şoc pe care civilizaţia arabă, atât de mândră de tradiţia sa marţială, nu l-a depăşit complet nici astăzi.

În acest interval de cinci decenii, şi cu precădere în perioada mai scurtă de treizeci de ani dintre 1920 şi 1948, evreii au reuşit să compenseze şi să recupereze aproape două milenii de „abstinenţă" militară, pregătind terenul pentru a deţine, peste încă două decenii, după războiul din 1967, una dintre cele mai temute şi respectate armate din lume. Un miracol care îşi putea găsi un reper, paradoxal, numai în tradiţia biblică, acolo unde un popor înrobit, înstrăinat, pasiv şi lipsit de organizare politico-militară va fi transformat de Moise, după fuga din captivitatea egipteană şi traversarea deşertului, într-o oaste de cuceritori care supun Ţara Sfântă prin campania fulgerătoare condusă de Iosua.

Această transformare pare şi mai spectaculoasă dacă studiem evoluţia imaginii-stereotip a evreului: de la rabinul împăciuitor sau negustorul prudent al ghetourilor est-europene, caricaturizat de propaganda antisemită, la pilotul de vânătoare şi tanchistul care domină deşerturile Orientului Mijlociu. O modificare survenită de-a lungul unei singure generaţii – o „răsucire" integrală de la tată la fiu, israelianul de astăzi devenind opusul evreului de ieri, copilul devenind inversul propriului părinte.

Aceasta era, însă, singura opţiune care putea garanta renaşterea poporului evreu din cenuşa Holocaustului. Spre sfârşitul secolului al XIX-lea, ideea sionistă reprezenta doar una dintre opţiunile aflate la îndemâna comunităţilor evreieşti: probabil cea mai poetică, dar şi cea mai incomodă dintre toate. Sionismul presupunea renunţarea la o Europă plină de culori, tabieturi şi civilizaţie, deşi în curs de radicalizare antisemită, în beneficiul unei Palestine

aproape pustii, ostile, lipsite de oportunităţi comerciale sau culturale atât de importante pentru evreii cunoscuţi pentru spiritul lor sociabil şi întreprinzător. Diferitele forme de integrare în societăţile europene sau, mai nou, emigrarea în fantastica Americă, unde New York devenea cel mai mare centru evreiesc al lumii, constituiau în jurul anului 1890 opţiuni mai comode şi mai logice decât sionismul propus de vizionari. Totuşi, valul antisemit durabil care a cuprins Europa la începutul secolului XX a făcut tot mai puţin fezabil scenariul unei continuităţi în numeroasele centre ale Bătrânului Continent. Simultan, în perioada interbelică Statele Unite au dat o lovitură grea unui eventual proiect de trecere in corpore dinspre estul Europei spre America, închizându-şi aproape complet graniţele în faţa fluxului masiv de emigraţie evreiască. Aceste două realităţi au schimbat statutul soluţiei sioniste: din cea mai complicată, în cea mai firească. Evreii erau alungaţi din Europa şi nu mai erau primiţi în Statele Unite; unde puteau merge? Holocaustul şi, ulterior, conştientizarea dimensiunilor acestuia de către opinia publică mondială au oferit proiectului sionist nu doar o legitimitate morală aparte, dar şi un caracter urgent, implacabil.

În acel moment istoric, poporul evreu – marcat de cea mai adâncă tragedie a secolului XX şi a propriei istorii, smuls din rădăcinile sale europene, cu familiile destrămate de Shoah, răsfirat în tabere postbelice unde condiţiile de trai rămâneau precare şi ameninţat în continuare în teritoriile recent „eliberate” de Stalin, în care antisemitismul popular nu îşi epuizase vigoarea – nu avea decât opţiunea Ţării Sfinte. Iar Ţara Sfântă, Eretz Israel, implica – în condiţiile în care populaţia palestiniană şi vecinii arabi nu acceptau o soluţie diplomatică pentru partajare teritorială şi pace – un război dus în condiţii de încercuire totală, cu spatele la mare. E suficientă o singură privire la harta Orientului Mijlociu din 1948 pentru a înţelege disproporţia ameţitoare dintre fâşia de teritoriu

oferită Israelului şi marele bloc arab care înconjura tânărul stat la nord, est şi sud. Este, dacă avem nevoie de o imagine grăitoare, relaţia proporţională dintre un trup şi o palmă. Acest mare dezechilibru de forţe, de anvergură teritorială, de resursă umană şi de tradiţie militară a fost accentuat de două traume psihologice – în afara Holocaustului! – pe care evreii au fost nevoiţi să le metabolizeze în anii 1930 – 1945. În primul rând, şocul propriei singurătăţi, senzaţia că, în ciuda solidarităţii formale şi a momentelor de entuziasm umanist, guvernele lumii, prietenoase şi favorabile câteodată, nu erau dispuse să le sară în ajutor când acest lucru genera costuri militare şi diplomatice. Nu doar experienţa Holocaustului dovedea asta, ci şi comportamentul britanicilor în raport cu organizaţia sionistă între 1918 şi 1948. În această perioadă, când Imperiul exercitase prin mandat internaţional administrarea Palestinei, devenise limpede că interesele economice şi politice ale englezilor pot favoriza relaţia cu blocul arab în raport cu vulnerabila entitate evreiască. A doua traumă – o mare eroare morală şi strategică făcută de mulţi lideri arabi din epocă – a fost ameninţarea cu un nou Holocaust, de această dată pe teritoriul Palestinei, îndreptat împotriva tinerei comunităţi sioniste. Venind după tragedia provocată de Hitler, noua ameninţare nu putea fi tratată doar ca un simplu exces retoric; ea trebuia privită cu deplină seriozitate şi îngrijorare.

Punând cap la cap toate aceste elemente, reuşim să recompunem situaţia strategică şi subiectivă în care comunitatea evreiască din Palestina se afla în anii 1940, înainte de fondarea oficială a Statului Israel: o comunitate de pionieri şi imigranţi recenţi, care supravieţuiseră unui carnagiu de dimensiuni nemaiîntâlnite, care erau primiţi în noul teritoriu cu o declaraţie de război, fiind total înconjuraţi de actuali şi potenţiali adversari. Aceşti nou-veniţi erau plasaţi cu spatele la mare, pe o limbă îngustă de pământ, fără nicio adâncime strategică unde să se

poată retrage şi reorganiza în cazul unor înfrângeri militare, fără speranţa unui ajutor internaţional real şi urgent în cazul unei noi tragedii şi, nu în ultimul rând, ameninţaţi în mod explicit cu un nou masacru.

Într-o situaţie de primejdie iminentă, organismul uman răspunde prin activarea mecanismului „luptă sau fugi" (*fight or flight*): situaţia comunităţii evreieşti din Palestina anilor 1940 era atât de dificilă, încât mecanismul „luptă sau fugi" devenise un lux inaccesibil. Nu exista opţiunea fugii: în spate nu se găsea decât Marea Mediterană. Întoarcerea într-o Europă abia părăsită, tărâm al *Shoah-ului*, era de neimaginat. Prin comparaţie, comunitatea arabilor palestinieni putea conta pe un teritoriu arab sau musulman aproape nemărginit de retragere în cazul unei înfrângeri, teritoriu care se întindea până în Maroc, Pakistan, Oman sau Turcia.

În 1948, însă, evreii puteau numai să moară sau să lupte, dovedind că transformarea radicală a propriului ethos reuşise şi că rabinii deveniseră infanterişti.

Primele forme de organizare.

Shomrim, organizaţia Bar-Giora, Hashomer

La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, Palestina era o provincie otomană cu importanţă redusă, pusă în umbră de porturile din Egipt şi Liban, precum şi de centre urbane cu tradiţie precum Damascul, de unde era exercitată şi o formă discretă de guvernare.9 Aventura lui Napoleon în Egipt şi Palestina, o scurtă perioadă în care kedivul reformator Muhammad Ali al Egiptului a exercitat controlul în zonă, precum şi deschiderea Canalului Suez în anul 1869, au avut un efect pozitiv asupra provinciei, obligând Sublima Poartă să accepte prezenţa occidentalilor aici şi asigurând o dezvoltare a infrastructurii şi a reţelor de transport.

În paralel, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, situaţia evreilor a început să se deprecieze accelerat. Pogromurile din Estul Europei erau dublate de conştientizarea persecuţiilor din spaţiul musulman prin

intermediul presei. În 1840, de pildă, la Damasc, comunitatea evreiască fusese acuzată 22

de către călugării creştini, după modelul din Evul Mediu, de răpiri şi crime ritualice, suspecţii fiind torturaţi şi ucişi, în timp ce 63 de copii evrei erau reţinuţi pentru a forţa mărturisiri din partea părinţilor.10 în Rusia, în anul 1881, se declanşau pogromuri în zeci de oraşe şi sate, inclusiv Kiev sau Odessa, acestea repetându-se constant în următoarele decenii: 11 „Ele începeau cu sosirea bandelor de agitatori aduşi cu trenul. Adesea, din ajun erau afişate pancarte acuzându-i pe evrei de a fi autorii nihilismului şi ucigaşii împăratului Alexandru al II-lea. Pentru a ridica masele, conducătorii citeau, în stradă sau în cabarete, jurnale antisemite, ale căror articole le considerau ucazuri, ordonând să-i bată şi să-i jefuiască pe evrei”. 12

Şi în Occident se acumulau – mai subtil, dar, totuşi, prevestind dezlănţuirea nazistă – semnele persecuţiei. În decembrie 1894, căpitanul Alfred Dreyfus, artilerist francez de origine evreiască, fusese condamnat injust pentru trădare în favoarea Germaniei, momentul dând naştere unei înfloriri a discursului antisemit.

Dubla presiune – europeană şi orientală – pe care comunităţile evreieşti o resimţeau în această perioadă va impune căutarea unor soluţii de refugiu atât pentru evreii aşkenazi, cât şi pentru cei orientali, în ciuda deosebirilor pe care secolele petrecute în spaţii culturale diferite le săpaseră între ei. Primii veneau cu precădere din aşa-zisa Zonă de Rezidenţă, pe care Imperiul Rus o înglobase prin extindere militară şi diplomatică în teritoriile polonezo-lituaniene unde comunităţile evreieşti fuseseră cândva bine primite, dar şi din spaţii proxime precum România şi Austro-Ungaria. În acest vast areal locuiau, spre 1880, aproape şase milioane de evrei care vorbeau idiș și erau implicaţi în diferite tipuri de reforme şi reinterpretări ale iudaismului, pendulând între renaşterea entuziasmului religios (hasidism) şi iluminismul cu caracter laic (Haskala).13 A doua categorie de evrei era formată din

membrii *milletului* din Imperiul Otoman, o instituţie specifică toleranţei manifestate de către sultani, care acordau un impresionant drept de autoguvernare comunităţilor nemusulmane importante aflate pe teritoriul lor (ortodocşi, armeni, evrei). Sublima Poartă oferise găzduire, de pildă, pentru aproape 60.000 de evrei sefarzi, vorbitori de ladino, între 1492 şi 1530, când Inchiziţia lansase persecuţiile din Peninsula Iberică.14 Ei se adăugau evreilor romanioţi moşteniţi de otomani de la Imperiul Bizantin, dar şi numeroaselor comunităţi răspândite în zone arabe din cadrul Imperiului sau de la periferia acestuia, cum erau cele din Maroc, Yemen sau Iran.15

În anii 1870, când mişcarea evreilor către Eretz Israel începuse deja timid, Palestina avea o populaţie de 380.000 de locuitori, dintre care doar 27.000 erau evrei, restul fiind arabi musulmani, arabi creştini şi druizi.16 în 1881, unele statistici vorbesc despre 450.000 de arabi şi 25.000 de evrei.17 Arabii deveniseră majoritari aici de aproape 1200 de ani, după campania din anii 634 – 638 prin care cuceriseră Levantul, califul Omar primind cheile Ierusalimului de la patriarhul grec Sofronie.18 Ei locuiau în general în zonele mai înalte din estul Palestinei, evitând câmpiile dinspre coastă, greu de cultivat, mlăştinoase, expuse maladiilor şi expediţiilor de jaf; în acest spaţiu vor reuşi, de altfel, să îşi asigure baza iniţială imigranţii evrei, profitând de dezinteresul băștinașilor şi fiind dispuşi la eforturi disproporţionate în încleştarea cu un teren ostil.19 Arabii erau concentraţi în orăşele precum Nablus, Hebron, Tiberias, la est, şi Gaza, Jaffa, Acra şi Haifa, la Mediterana. Totuşi, cei mai mulţi dintre ei stăteau în mici sate destinate exclusiv agriculturii.20 Majoritatea evreilor locuiau, desigur, în Ierusalim: 17.000. Având în vedere faptul că populaţia totală a Oraşului Sfânt era de 31.500, evreii erau, deci, majoritari încă înainte de începerea marii imigraţii. Pe lângă Haifa şi Safed – şi ele centre de interes pentru evreii care trăiau în „patria pierdută" – se observa creşterea spectaculoasă a oraşului Jaffa, care beneficia de

pe urma portului şi a exportului de portocale. 1.000 de evrei locuiau deja în Jaffa la 1880, dintr-o populaţie totală de 10.000.21

Acesta este contextul în care începe, din anul 1882, marele fenomen al *alia*, care reprezintă întoarcerea, „urcarea" către Ierusalim. Evreii care reveneau după secole de Diaspora în Eretz Israel – Pământul lui Israel – erau, aşadar, „urcători" (*olim*) care „făceau" *alia* (*aliyah*). Prima Alia (1882 – 1903) începe pe fondul discriminărilor şi tensiunilor tot mai acute din Zona de Rezidenţă, implicând comunităţi bine informate sau idealiste din Rusia, România, dar şi Yemen. Circa 30.000 de evrei au ajuns în Palestina în acest prim val, beneficiind de sprijinul şi coordonarea unor organizaţii sioniste precum Hovevei Zion (Iubitorii Sionului) şi Bilu („Voi, cei din casa lui Iacov"), precum şi de implicarea financiară a lui Edmond de Rothschild. Aceştia începeau să vorbească, deşi nu la unison, despre o renaştere naţională în Palestina. În anul 1882, fondatorul Hovevei Sion, Yehuda Leib Pinsker publicase în germană pamfletul „Auto-Emanciparea", argumentând că antisemitismul în creştere impune stabilirea unui cămin naţional în care siguranţa evreilor să fie asigurată chiar de ei.22 Ajuns în Palestina în acest prim val, Vladimir Dubnov îi scrie fratelui său, istoricul Simon Dubnov: „Ţelul final (…) este să obţinem controlul asupra Palestinei în timp util şi să îi readucem pe evrei la independenţa politică de care au fost privaţi de două mii de ani. (…) Nu râde, aceasta nu este o iluzie (…) Apoi… şi aici pot doar să ghicesc… marea zi va sosi, ziua a cărei veniri a fost profeţită de Isaia în viziunea sa pasională din cântecul de consolare. Evreii se vor ridica atunci *cu arma în mână* (dacă va fi nevoie); şi, cu voce puternică, se vor proclama domni şi stăpâni ai vechii lor patrii".23 Evreul-român Naftali Hertz Imber, care va intra în curând în istorie pentru una din poeziile sale sioniste, făcea o profeţie similară:

Cu plânsete şi rugăminţi înlăcrimate Sionul nu va fi

câştigat.

Dar cu sabia şi arcul – ascultaţi-mă bine!

Ierusalimul va fi reconstruit.24

Această Primă Alia a avut un caracter preponderent agricol, *olimii* stabilindu-se în aşezări care aduceau laolaltă grupuri de mici fermieri (moşave). Coloniile fondate la Rishon LeZion, Rosh Pâná sau Zichron Ya akov serveau ca model în acest sens. Aşezările agricole erau preferate de majoritatea aşkenază; evreii orientali alegeau comerţul şi meşteşugurile din oraşe. După numai câţiva ani în lumea dură din Palestina, aproape jumătate dintre aceşti pionieri au părăsit Ţara Sfântă: nu se pricepeau cu adevărat la agricultură (cel puţin nu în acest spaţiu geografic) şi făceau cu greu faţă raidurilor de jaf ale beduinilor. Dacă mergeau neînsoţiţi, ei erau expuşi atacurilor abililor cuţitari arabi, şi înjunghiaţi – experienţă trăită chiar de viitorul lider Ben-Gurion în Galileea, în 1909.25 Totuşi, aceşti *olimi* au marele merit de a fi fondat „perdeaua" de aşezări evreieşti plasate în interiorul ţării, în profunzime, aşezări care, fără să fie întotdeauna eficiente agricol, constituiau baraje în calea atacurilor spre centrele urbane de pe coasta Mediteranei, unde se afla „pântecele moale" al Israelului. Fermele de tip moşavă erau gândite ca mici forturi autonome, cu turn de observaţie, deşi în forme încă simpliste.

Conturul viitorului stat se desenează, de altfel, în câteva decenii şi poate fi urmărit uşor. În 1870 este întemeiată, lângă Jaffa, pe un teren închiriat de la otomani, Mikveh Israel (Speranţa lui Israel), o şcoală agricolă susţinută de emigranţi din România, Serbia şi Persia. În 1878 apare Petah Tikva (Poarta Speranţei) în zona de câmpie dinspre Mediterana, pământul fiind cumpărat de la un proprietar grec. Tot în 1878, evreii din Safed, urmaţi de un grup sosit din România, fondează Rosh Pâná, care se va bucura de susţinerea familiei Rothschild. În 1882, tot evreii din România vor întemeia Zichron Ya'akov. În acelaşi an se naşte şi Rishon LeZion, graţie unui grup care

emigrase din Rusia. Aici îşi va prezenta acelaşi Naftali Hertz Imber versurile compuse la Iaşi, care se vor transforma în imnul naţional israelian *Hatikva* după ce vor fi puse pe muzică de un emigrant din Moldova, Samuel Cohen:

Atât timp cât în inimă, adânc.
Un suflet de evreu încă tânjeşte.
Şi înainte, către Răsărit.
O privire încă veghează spre Sion
Speranţa noastră nu s-a pierdut încă.
Speranţa de două mii de ani.
De a fi un popor liber în ţara noastră.
Ţara Sionului şi a Ierusalimului! 26

În 1890, e fondat Rehovot de evrei veniţi din Polonia, Rusia şi, mai târziu, Yemen, terenul fiind achiziţionat de la un arab creştin. Tot în 1890 – 1891 apare şi Hadera (Verdele – în arabă) prin eforturile unei comunităţi care sosise din zona Lituaniei şi Letoniei. Ceva mai târziu, în 1909, este întemeiat Tel Aviv (Dealul Primăverii) pe un teren cumpărat de la proprietari turci. În anul 1914, cu mari eforturi, sunt strânşi bani pentru achiziţionarea unei proprietăţi deţinute de un englez pe Muntele Scopus, aflat în nord-estul Ierusalimului. Aici va fi fondată Universitatea Ebraică. Având în vedere izolarea Muntelui Scopus într-o zonă dominată de arabi, eforturi militare majore vor fi depuse până în 1967 pentru protejarea acestei enclave cu importantă valoare simbolică şi culturală. În anul 1920, un proprietar libanez va negocia vânzarea către sionişti a patruzeci de kilometri pătraţi de pământ în Valea Jezreel.27

Problema autoapărării printr-o armată proprie începe să se contureze discret în această perioadă. Herzl, de pildă, o evocă în trecere, insistând, însă, asupra caracterului său neutru, încercând astfel să nu-şi ostilizeze nici potenţialii protectori otomani şi nici să nu lezeze sensibilităţile creştine ale europenilor. „Dacă Majestatea Sa, Sultanul, ne-ar da Palestina”, scria el în „Statul evreu”,

„am putea, în schimb, să ne asumăm reforma întregului sistem financiar al Turciei. Apoi, ar trebui să devenim parte a meterezelor ridicate de Europa împotriva Asiei, un avanpost al civilizaţiei care se opune barbariei. Ca stat neutru, ar trebui să rămânem în legătură cu întreaga Europă, care să ne garanteze existenţa. Locurile Sfinte ale Creştinătăţii ar fi protejate prin acordarea unui statut extrateritorial, bine cunoscut în Legea naţiunilor. Am desemna o Gardă de onoare în jurul acestor sanctuare, răspunzând cu propria existenţă de împlinirea acestei datorii.”[1]

Vizualizând aşadar viitorul stat ca unul neutru, garantat de Europa şi acceptat de otomani, Thodor Herzl nu îşi imaginează existenţa unor provocări majore de securitate la adresa acestuia, motiv pentru care vorbeşte doar despre o „armată profesionistă, echipată, bineînţeles, cu toate cele necesare într-un război modern, pentru a asigura ordinea pe plan intern şi extern”.29 în plus, insistă el, armata trebuie ţinută departe de puterea politică: „Armata şi clerul vor beneficia de onoruri înalte, pe măsura prerogativelor lor valoroase. Dar ele nu trebuie să intervină în chestiuni de stat care le oferă autoritate”. 30

Pentru o reformare a ethosului evreiesc pleda şi Max Nordau, intelectual din spaţiul german care trăia la Paris şi care considera că a venit momentul renaşterii *Muskeljuden*, a „evreilor cu muşchi”, virili şi capabili să se apere singuri: „Prea mult timp ne-am torturat propriul trup (…) Sau, mai degrabă, au făcut-o alţii pentru noi. Extraordinarul lor succes se măsoară în sutele de mii de cadavre ale evreilor din ghetouri (…) Să ne ocupăm de cele mai vechi tradiţii ale noastre; să redevenim bărbaţi viguroşi, puternici, cu privirea ageră”.31

Yehuda Raab sau Yehoshua Stampfer, doi dintre fondatorii aşezării Petah Tikva în anul 1878, erau confruntaţi cu probleme mai prozaice decât cele la care meditau Herzl şi Nordau. Pentru a face faţă atacurilor şi

1

jafurilor, ei au organizat o primă formă de autoapărare locală, remarcabilă atunci când funcţiona: Shomrim (Paznicii, Străjerii). Denumirea este inspirată, evident, din Biblie: „Mi se strigă din Seir: Străjerule, cât mai este din noapte?”, „Străjerule, mai este mult din noapte?” (*Isaia 21, 11*)

Ideea de bază a Shomrim era că respectul triburilor arabe din jur se câştigă numai arătând forţă: „Călăreau pe cai, purtau acoperământ arăbesc şi vorbeau fluent arabă. Se familiarizaseră cu legea beduinilor şi obiceiurile arabilor şi erau foarte respectaţi printre arabi. Mulţi dintre ei deveniseră fraţi de sânge ai unor lideri influenţi de trib şi erau chemaţi să arbitreze în dispute sau să calmeze răzbunările de sânge”. 32 Asumându-şi> de altfel, codul militar şi al onoarei arabe, Shomrim considerau nedemnă folosirea armelor de foc. Eliahu Golomb, unul dintre primii Străjeri (alături de tânărul Ben-Gurion), rememorează în *Istoria Autoapărării Evreieşti în Palestina* scena în care un evreu al pământului, beduin, dintr-un clan care trăia în Palestina dintotdeauna, află cu mirare despre apariţia unei comunităţi ciudate de evrei europeni în Petah Tikva, pe care iniţial îi considerase, cu dispreţ, „franji, europeni”: „Beduinul a spus atunci: «Voi rămâne cu voi vreme de un an». Şi a rămas. Numele lui era Iosef ben David sau, în versiunea arabă, Yussuf ibn Daoud. El s-a alăturat Shomrim din Petah Tikva şi i-a învăţat pe colonişti câteva trucuri noi. Ca toţi beduinii, avea o puşcă, dar nu o folosea niciodată în luptă. «Puşca», spunea el, «este o armă pentru femei. Oricine poate să tragă cu o puşcă. Sabia şi suliţa sunt arme de bărbaţi»”.33

În jurul anului 1900, la cumpăna dintre secole, preludiul confruntării dintre arabi şi evrei avea, aşadar, un aspect de turnir medieval sau de Vest Sălbatic. Faptele de arme şi chiar de cruzime erau respectate şi, indirect, asigurau securitate pentru comunităţile războinicilor glorioşi. Imaginea evreului studios, cucernic şi paşnic era o vulnerabilitate pentru aşezările evreieşti în ansamblu,

făcându-le să pară o ţintă facilă. Din acest motiv, idealul războinic din perioada Shomrim este un beduin *sui-generis*, sângeros şi neînfricat: „Yussuf ibn Daoud era printre cei care au intervenit călare pentru a opri atacul. El a străpuns cu suliţa şeicul tribului şi a năvălit în tabăra acestora, agitându-şi suliţa şi purtând trupul şeicului de-a lungul şeii… Acest evreu beduin, ca şi camaradul său sefard Ben Maimon, născut în Jaffa, ca Stampfer şi Katz şi restul bărbaţilor din Petah Tikva, au făcut un nume mare pentru evrei şi i-au făcut pe arabi să accepte faptul că nu va fi posibil să îi alunge de pe acele pământuri”. 34

O abordare a chestiunii securităţii comunităţilor evreieşti mai complexă a apărut odată cu cea de a Doua Alia (1904 – 1914), Acest val are o importanţă specială, din perspectiva istoriei militare a Israelului, din două motive: în primul rând, aduce în Eretz Israel un număr ridicat (35.000 – 40.000) de sionişti cu educaţie politică sofisticată, în general de tip socialist, din spaţiul ţarist prerevoluţionar; în al doilea rând, asigură venirea unor nuclee deja închegate de structuri paramilitare evreieşti, care începuseră să se organizeze în contextul masacrelor din zona rusă.

În anul 1903, în luna aprilie, în Chişinău are loc un pogrom în care sunt ucişi 49 de evrei şi circa 500 sunt răniţi. Izbucnit, conform tiparului consacrat, după ce un copil este găsit mort la Dubăsari (ocazie cu care apar uzualele acuzaţii de crimă rituală), pogromul de la Chişinău (*Praot Kishinev*) implică distrugerea a peste 1.500 de gospodării şi magazine. În anul 1905, un alt masacru are loc în Chişinău; de această dată, însă, evreii sunt organizaţi pentru autoapărare: 100 dintre ei au arme, formând o miliţie. Din acest motiv, şi numărul de victime este mai mic: „doar” 56 de răniţi şi 19 morţi.

Fenomenul organizării unor structuri de protecţie în aşteptarea exploziilor de violenţă, de acum previzibile, apăruse deja la Gomei, unde evreii erau majoritari (26.000 în 1902). În 11 septembrie 1903, în urma altercaţiei dintr-o

piaţă, a izbucnit aici un pogrom în care au murit cel puţin zece evrei şi au fost distruse 270 de gospodării şi 200 de prăvălii. Tinerii evrei care făceau parte din mişcarea sionistă şi socialistă au format o brigadă defensivă care a ţinut piept timp de trei zile (între 11 şi 14 septembrie 1903) atacurilor antisemite, fiind neutralizată doar prin intervenţia poliţiştilor şi soldaţilor.35 O parte din grupul luptătorilor de la Gomei a făcut parte din cea de a Doua Alia, aducând în Palestina experienţa lor în materie de gherilă urbană, net diferită de cea a războinicilor beduini din Shomrim. Liderul din Gomei, Yekhezkiel Henkin, va deveni unul dintre cei mai importanţi luptători evrei din Ţara Sfântă.

O altă revoluţie importată din spaţiul rusesc viza ideologia. Procesul de industrializare accelerată încurajat de guvernul ţarist avea efecte evidente asupra evreilor, care îşi pierdeau micile afaceri meşteşugăreşti, se concentrau în oraşe şi formau stratul cel mai vulnerabil al proletariatului urban. Ei urmăreau cu mare interes campania antiguvernamentală a socialiştilor revoluţionari şi a comuniştilor, fiind trataţi de aceştia cu o deschidere pe care nu o găseau în cercurile conservatoare şi naţionaliste – în general antisemite. Aşa a putut fi dobândită şi exportată în Palestina noţiunea de „partid”, care se va dovedi esenţială în construirea statului israelian. În 1905 a fost fondat în Palestina Hapoel Hatzair (Tânărul Muncitor), primul partid din Eretz Israel. În 1906 a apărut şi Poalei Zion (Muncitorii Sionişti), avându-l ca ideolog pe tânărul Ben-Gurion.

A Doua Alia a însemnat, explică Anita Shapira, o generaţie idealistă: „Mânaţi de spiritul revoluţionarilor ruşi, ei voiau o viaţă plină de sens şi nu erau descurajaţi de suferinţele şi greutăţile pe care şi le asumau. «Ne temeam de starea de bine», scria Rachel Bluwstein. «Tânjeam după sacrificiu…»” 36 Luttwak şi Horowitz completează acest portret remarcabil: „Visători şi ideologi, dependenţi de eterne dezbateri politice şi preocupaţi constant de

rivalităţi personale şi de partid ale micropoliticii sioniste, sioniştii-socialişti erau în acelaşi timp foarte muncitori, nepăsători faţă de profitul individual (deşi nerăbdători să câştige putere personală) şi, mai presus de toate, capabili să vadă în perspectivă. Deşi valuri succesive de imigraţie au adus o majoritate nesocialistă, în timp, după anii 1920, cum mulţi dintre ei erau refugiaţi care au venit din strictă necesitate şi nu din idealism, sioniştii-socialişti au rămas motorul şi creierul comunităţii evreieşti – Yishuvul i-au ghidat evoluţia către statalitate şi i-au controlat destinul după aceea". 37

Obligaţi de pogromurile din Estul Europei să caute soluţii de rezistenţă armată, evreii celei de-a doua „urcări" au întâlnit în Eretz Israel o ostilitate similară. Aici, arabii palestinieni îi numeau „*walad al-mita*" (copii ai morţii) – sortiţi aşadar unui final rapid în noua ţară. Sub presiunea ameninţării care se întindea de la Kiev la Ierusalim a apărut, în septembrie 1907, organizaţia defensivă Bar-Giora. Aceasta era o asociaţie conspirativă, formată în Jaffa, în casa lui Yitzhak Ben-Zvi, viitorul preşedinte al Israelului, de zece membri ai partidului Poalei Zion. În concordanţă cu spiritul colectivist al fondatorilor, deciziile urmau să fie luate în unanimitate. Organizaţia, menită să asigure protecţie în faţa atacurilor arabe, avea – ca şi predecesorii Shomrim – un pronunţat caracter agrar, concentrându-se pe apărarea fermelor şi cerând membrilor o experienţă agricolă de minim un an. Numele grupului provenea de la războinicul Simon bar Giora, un simbol al rezistenţei antiromane din anii 66 – 70, lider al revoltei populare împotriva lui Titus, dar şi împotriva aristocraţiei din Iudeea. Motto-ul organizaţiei era extras din poemul scris de Yaakov Cahan în anul 1903, după masacrul de la Chişinău, *Shir Ha-biryonim*, Cântecul Huliganilor, motto care va fi preluat ulterior de toate grupările naţionaliste evreieşti:

În sânge şi foc a căzut Iudeea! în sânge şi foc se va ridica! 38

Principalul fondator al organizaţiei afirma: „Nu există nicio mântuire pentru naţiunea noastră, în patria noastră, decât dacă fiecare dintre noi munceşte cu propriile mâini şi dacă este demn ca să îşi apere onoarea şi existenţa... iar pe steag e scris: «în sânge şi foc a căzut Iudeea, în sânge şi foc se va ridica»” 39

După începerea instrucţiei cu arme – o notabilă revoluţie faţă de perioada romantică a ideologiei beduinizante –, organizaţia 32

Bar-Giora a primit însărcinarea de a păzi moşava de la Sejera şi, ulterior, în Galileea, pe cea din Mesha. Problema grupării era, însă, caracterul său secret şi local; Yishuvul (comunitatea evreiască prestatală) avea nevoie de o structură defensivă uşor de localizat şi alertat în situaţii de criză, plasată, aşadar, la vedere, beneficiind de o reţea răspândită teritorial. Plecând de la aceste priorităţi s-a născut, în aprilie 1909, după o întâlnire în Mesha a asociaţiei Bar-Giora, organizaţia defensivă Hashomer, recunoscută în general ca predecesoarea Hagana (armata prestatală). Cuvântul Hashomer poate fi tradus prin „Garda”, păstrând acelaşi sens de „păzitor” ca şi în cazul Shomrim. Deşi a preluat motto-ul şi simbolismul organizaţiei Bar-Giora, Hashomer a adus trei modificări importante de abordare, care reflectau o maturizare în gândire în raport cu etapele anterioare. În primul rând, având în vedere că anul 1909 adusese în Imperiul Otoman o revoluţie a Junilor Turci care, prin expansiunea naţionalismului, risca să ameninţe vechea politică de toleranţă amestecată cu corupţie a otomanilor, liderii Hashomer îşi propuneau să devină o formaţiune paramilitară pe care Imperiul Otoman să o recunoască sub forma unei miliţii locale. Apoi, pentru prima dată, problema unei forţe defensive stabile, unei protoarmate evreieşti era asumată deschis. În sfârşit, tot în premieră, obiectivul devenise o organizaţie cu vocaţie naţională, care să poată cuprinde întreg teritoriul Yishuvului şi care să excludă paznicii arabi – utilizaţi până atunci – din

operaţiunile de apărare a moşavelor, aceştia dovedindu-se adeseori complici ai beduinilor care organizau expediţii de jaf.

Un element caracteristic pentru Hashomer va fi, aşa cum observă Schiff, „legătura care unea colonizarea agricolă a pământului cu antrenamentul militar – un principiu care va continua prin formarea Hagana în anii 1930, a Palmach în anii 1940 şi a unităţilor Nahal ale Forţelor de Apărare Israeliene”.40 Hashomer va participa activ, de altfel, la fondarea, în anul 1909, a primului kibuţ (aşezare agricolă cu organizare mai colectivistă decât cea din moşave, unde loturile de pământ erau deţinute individual) – kibuţul din Degania.

Stilul militar al Hashomer era, în mod firesc, unul eclectic, amestecând toate acumulările anterioare în materie de autoapărare. Codul onoarei beduine se amesteca cu stilistica revoluţionarilor ruşi, cu tehnicile de rezistenţă deprinse în ghetou, ba chiar şi cu imagologia cazacilor. La un an după înfiinţare, unul dintre fondatori, Yekhezkiel Henkin, învăţase să călărească, încercând să impună tehnica sa la nivelul întregii organizaţii. Meir Spector, şi el membru al Hashomer, vorbea despre legătura profundă dintre evrei şi caii lor în lupta comună pentru Eretz Israel.41

În mod surprinzător, existau rezerve faţă de Hashomer, atât în rândurile politicienilor sionişti, cât şi printre coloniştii din moşave şi kibuţuri. Primii erau încă tentaţi să creadă că activitatea militară şi antrenamentul constituiau forme îndoielnice de a evita munca agricolă, atât de importantă pentru supravieţuire; războinicul de meserie părea un lux greu de întreţinut, care dădea comunităţii senzaţia că egalitatea în obligaţii putea fi cumva fentată. În aşezări, Hashomer erau văzuţi ca potenţiali generatori de conflict cu arabii. În sfârşit, după cum notează Shapira, „adoptarea simbolurilor şi echipamentelor arabe – *abaya*, *keffiyeh*, bandolierele, armele, calul – păreau o deviere de la cultura

evreiască”.42 Inspiraţi de modul de gândire al adversarilor arabi, care preţuiau forţa şi riposta neînfricată, membrii Hashomer au început să extindă simplele acţiuni defensive printr-o politică de ripostă după atac, care va deveni cu timpul un principiu asumat de Tzahal şi chiar de Statul Israel.

Înarmarea Hashomer s-a făcut anevoios, în condiţiile de sărăcie ale momentului şi locului: s-a negociat un împrumut cu comunitatea din Sejera şi au fost strânse donaţii din Rusia. Acestea nu acopereau doar costurile echipamentelor (armă, cal, muniţie, îmbrăcăminte de beduin, druz sau circasian, după gust), dar şi un mic fond social pentru familiile celor care cădeau în luptă.

În ciuda rezervelor exprimate de liderii aşezărilor, care se temeau de o escaladare a luptelor cu arabii, regulamentul Hashomer – elaborat de Mendel Portugali, un luptător experimentat, care făcuse *alia* din Basarabia, unde fusese rănit în pogromul din 1905 – era foarte strict în privinţa angajării în luptă, accentuând faptul că, de cele mai multe ori, inamicul este un banal hoţ care vrea să fure un sac de cereale, nu să ucidă pe cineva; din acest motiv, el trebuie doar pus pe fugă, folosirea armelor intervenind în cazuri speciale.

Originea unei industrii proprii de apărare a Israelului poate fi detectată în această perioadă de dezvoltare a Hashomerului (1909 – 1920), când s-a încercat fabricarea de arme şi explozibil.43 Tentativele eşuând de cele mai multe ori, membrii organizaţiei s-au mulţumit cu un arsenal pestriţ, format din pistoale Mauser, muschete turceşti şi, în cazuri fericite, puşti.

Jabotiński şi Trumpeldor:

Legiunea evreiască. Spionii NILI

Hashomer nu a condus lin şi natural către naşterea Hagana. Rămânea un experiment cultural şi comunitar important, o redefinire a identităţii evreieşti prin regăsirea unei dimensiuni marţiale, dar valoarea sa militară era limitată încă la spiritului feudelor arabo-evreieşti. Pentru a

face un salt calitativ major, Yishuvul militar avea nevoie de o integrare în spiritul armatelor epocii, iar acest lucru s-a întâmplat în contextul Primului Război Mondial, când Hashomer s-a şi stins ca organism funcţional. În mod surprinzător, nu politicienii socialişti, foarte concentraţi asupra problemelor economice interne, au meritul sincronizării Yishuvului cu marii jucători internaţionali ai perioadei. După 1914, această misiune a fost asumată, pentru câţiva ani, de un ideolog, militar şi propagandist revizionist, naţionalistul Zeev Jabotiński, secondat de primul erou al Yishuvului, Joseph Trumpeldor (care se autodefinea, la un moment dat, ca anarho-comunist şi sionist, dar a colaborat ulterior excelent cu Jabotiński, fondatorul dreptei israeliene).

Mânat de propriile entuziasme gazetăreşti şi oratorice, Jabotiński s-a dovedit un agitator de talie europeană, el încercând să negocieze şi să încheie diferite înţelegeri cu Marile Puteri ale momentului, fără a avea un mandat real în acest sens şi fără a vorbi măcar în numele unui organism politic bine conturat. Născut la Odessa, în Rusia ţaristă, în anul 1880, Jabotiński a fost în anii tinereţii un literat talentat, traducător al lui Poe în rusă şi ebraică. Poliglot şi mare călător, a urmat studii de drept în Elveţia şi Italia. În anul 1902, a publicat o piesă despre Revoluţia Franceză, care a fost primită cu entuziasm de Maxim Gorki. Devenise deja un important lider sionist când, după izbucnirea Marelui Război în 1914, a traversat Mediterana dinspre Paris către Egipt, ajungând în tabăra Gabbari din Alexandria, unde se aflau refugiaţii evrei expulzaţi de autorităţile otomane. Aici l-a cunoscut pe charismaticul ofiţer ţarist Joseph Trumpeldor, care îşi pierduse un braţ în asediul de la Port Arthur şi fusese distins cu Crucea Sfântului Gheorghe pentru curaj exemplar, alegând ulterior, în 1911, să emigreze în Palestina în calitate de organizator al unui grup sionist, lucrând în kibuţul Degania.44

Întâlnirea dintre cei doi a produs o nouă revoluţie în

istoria militară a evreilor, făcând posibilă etapa formării unor unităţi armate mari în raport cu standardul Hashomer, integrate în cadrul armatei britanice. Jabotiński credea, în acord cu Trumpeldor, că popoarele timide nu se vor face auzite în contextul Marelui Război; că este momentul ca evreii să lupte, alături de britanici, împotriva Imperiului Otoman, eliminându-l pe acesta din Palestina. În calculele lui Jabotiński, solidaritatea musulmană făcea imposibilă tratarea corectă a evreilor de către turci, prin comparaţie cu arabii palestinieni.

Iniţial, britanicii au acceptat doar o formulă interimară de colaborare cu soldaţii evrei – un batalion logistic modest, pentru conducătorii de catâri: Corpul de Catârgii Sion (Zion Muie Corps).

Formată din 650 de oameni, cu Trumpeldor printre ofiţeri, această unitate cu caracter istoric pentru evrei (prima după milenii) a intrat în luptă şi s-a distins la Gallipoli, unde a asigurat liniile de aprovizionare pentru trupele aflate sub asediu.

Deschiderea britanicilor faţă de ideea pentru care Jabotiński şi Trumpeldor continuau să preseze – o legiune evreiască în sens cât mai larg – a crescut după ce, la 2 noiembrie 1917, a fost asumată celebra Declaraţie Balfour de către Guvernul Majestăţii Sale:

Dragă Lord Rothschild.

Am marea plăcere de a vă transmite, în numele Guvernului Majestăţii Sale, următoarea declaraţie de simpatie cu aspiraţiile sioniste evreieşti, declaraţie care a fost prezentată şi aprobată de către Cabinet:

„Guvernul Majestăţii Sale vede în mod favorabil stabilirea în Palestina a unui cămin naţional pentru poporul evreu, şi va utiliza eforturile cele mai însemnate pentru a facilita atingerea acestui obiectiv, fiind clar înţeles că nimic nu va fi întreprins care ar fi în *măsură să prejudicieze drepturile civile şi religioase ale comunităţilor nonevreieşti existente în Palestina sau drepturile şi statutul politic de care se bucură evreii în orice altă ţară*.

Voi fi recunoscător dacă veţi aduce la cunoştinţă Federaţiei Sioniste această declaraţie.

Arthur Balfour45

Această asumare politică miraculoasă, care afirma pentru prima dată, în mod oficial, necesitatea stabilirii unui „cămin naţional" în Palestina (cuvântul „patrie" ar fi fost prea neliniştitor pentru arabi), era rodul uriaşei munci diplomatice a lui Chaïm Weizmann, liderul mişcării sioniste, care reuşise să îl cucerească prin tăria convingerilor pe lordul Balfour, ministrul de externe al Marii Britanii, un pasionat cunoscător – ca şi prim-ministrul Llyod George – al Vechiului Testament şi care credea că evreii reprezentau „cea mai talentată rasă pe care a văzut-o omenirea de la grecii secolului al V-lea încoace".46 în anul 1914, Chaïm Weizmann îi vorbise lui Balfour despre proiectul sionist, obţinând de la acesta o apreciere promiţătoare: „Vă aflaţi în slujba unei cauze măreţe". Acestui entuziasm i se vor alătura şi Churchill sau Llyod George.47

În paralel cu munca diplomatică a lui Weizmann, Trumpeldor şi Jabotiński vor fi invitaţi la Londra, pentru a discuta cu decidenţii britanici termenii unui colaborări militare. În mod paradoxal, deschiderea britanică în faţa ideii se lovea de rezervele organizaţiei sioniste, care evita din principiu orice acţiune ce ar fi putut provoca represaliile Imperiului Otoman asupra evreilor din Yishuv. Totuşi, evoluţiile din Palestina făceau tot mai ineficientă soluţia împăciuitoare a socialiştilor. Aşa se face că un grup de 120 de veterani ai Zion Muie Corps au fost acceptaţi provizoriu în Batalionul 20 al Regimentului Londra, apoi în Regimentul 38 Puşcași Regali, fiind, în cele din urmă, distribuiţi într-un nou înfiinţat *First Judean Regiment*. Trupele experimentale ale lui Trumpeldor, călite la Gallipoli, au primit imediat un aflux de voluntari evrei atât dinspre spaţiul anglo-saxon (Statele Unite, Canada), cât şi din rândul rezistenţei evreieşti expulzate de otomani în tabăra din Alexandria. Talentul de propagandist al lui

Jabotiński s-a dovedit util, el făcând apeluri emoţionante pentru înrolare către întreaga lume evreiască în ziarul de limbă idiş *Unzer Tribune*. S-au format astfel trei batalioane evreieşti: două compuse din veteranii lui Trumpeldor şi occidentali şi un al treilea selectat din rândul tinerilor crescuţi în Yishuv, printre care se aflau Ben-Gurion şi, deloc întâmplător, Yitzhak Ben Zvi, nimeni altul decât fondatorul organizaţiei Bar-Giora cu zece ani înainte.

În timp ce Jabotiński, devenit militar în toată regula şi promovat la gradul de locotenent, a mers în Palestina cu cele trei batalioane care fuseseră denumite, în sfârşit, Legiunea Evreiască, Joseph Trumpeldor a plecat în Rusia, pentru a recruta şi de acolo o forţă similară, o a doua *Jewish Legion*, care să atace Imperiul Otoman dinspre Caucaz şi să facă joncţiunea cu Jabotiński în Palestina. Totuşi, în contextul situaţiei critice din Rusia, planul a eşuat, Legiunea Evreiască din armata britanică fiind trimisă, sub ordinele generalului Allenby, să lupte în zona Iordanului, dincolo de care trebuiau împinşi turcii. În mod simbolic, după terminarea războiului, Legiunea Evreiască, acum redusă numeric, a fost reunită într-o singură unitate, care purta un însemn specific evreiesc: *menorah*. Pentru a înţelege cât de sensibile erau astfel de însemne identitare în Palestina interbelică, e suficient să amintim că britanicii au interzis folosirea de către evrei, lângă Zidul de Vest din Ierusalim, a sho/ar-ului, instrumentul de suflat reprezentativ pentru iudaism, cei care nu se supuneau fiind pedepsiţi cu închisoarea.48

Aceste elemente simbolice aveau un rol esenţial pentru formarea spiritului naţional evreiesc şi a unei mitologii militare al Yishuvului. La moartea primului soldat evreu din Zion Muie Corps la Gallipoli, trupa lui Trumpeldor a vorbit despre o sărbătoare – cea a posibilităţii ca evrei să cadă în luptă, demn, pentru patria lor, nu într-un ghetou, fără şansa de a se apăra. Şi Joseph Trumpeldor a pierit eroic, în anul 1920, în lupta pentru apărarea aşezării nordice Tel Hai, acestuia fiindu-i

atribuită o afirmaţie-testament făcută cu ultima suflare („Nu contează, e bine să mori pentru ţara noastră”) şi care a devenit ulterior definitorie pentru spiritul Hagana. După moartea lui Trumpeldor, Jabotiński va fonda în Europa, în memoria acestuia, organizaţia Betar, recrutând cu începere din anul 1923 circa 70.000 de tineri voluntari evrei din Europa Centrală şi de Est. Obiectivul Beitar era „să creeze acel tip de evreu de care naţiunea are nevoie pentru a construi mai repede şi mai eficient un stat evreu”.49

Rolul de ideolog al lui Jabotiński va rămâne însemnat şi după Primul Război Mondial. În anul 1923 el va scrie *Zidul de fier*, un pamflet definitoriu pentru strategia dreptei evreieşti de a înfrunta ostilitatea taberei arabe de pe poziţiile realismului politic. Intuind că palestinienii vor refuza orice acord atâta timp cât puteau miza pe o confruntare armată, Jabotiński va profeţi că „singurul mod de a obţine un astfel de acord este *zidul de fier*, adică o mare putere în Palestina care nu se supune nici unei presiuni din partea arabilor”.50 O parte însemnată a succeselor militare obţinute în viitor de evrei în faţa arabilor se datorează modului extrem de serios în care le-au studiat cultura, psihologia şi tehnica militară, evitând să cadă în capcana dispreţului manifestat de inamicii lor. Încă din anul 1907, sionistul Yitzhak Epstein avertizase în *Problema ascunsă*: „Am neglijat o mică chestiune. Pe pământul nostru iubit se găseşte o întreagă naţiune, care a ocupat acest pământ pentru sute de ani şi nu s-a gândit niciodată să îl părăsească. Facem o mare eroare psihologică cu privire la un popor mare, hotărât şi gelos”.51 Vom regăsi aceeaşi abordare atentă, un deceniu mai târziu, la Ahad Ha-am, un important lider sionist: „Suntem obişnuiţi să ne gândim la arabi ca la nişte oameni primitivi ai deşertului, ca la o naţiune necivilizată care nu vede şi nici nu înţelege ce se întâmplă în jurul ei. Dar asta este o mare greşeală”. 52

Perioada din Primul Război Mondial în care

Jabotiński se luptase pentru constituirea Legiunii Evreieşti fusese caracterizată de haos administrativ şi violenţă în Palestina. Depăşit de situaţie, guvernul otoman adopta peste noapte o serie de decizii cu caracter vădit naţionalist, atipice pentru vechea toleranţă a sultanilor – expulzări, deplasări de populaţii care se transformau în masacre –, pe care adesea le revoca sub presiunea unor Mari Puteri pe care încerca să nu le ostilizeze iremediabil (Statele Unite, de pildă, care, profitând de o perioadă de neutralitate, au putut interveni decisiv în favoarea evreilor din Palestina). În ianuarie 1914 începuseră deportări ale cetăţenilor străini – iniţial *in corpore*, apoi selective – ele ţintind în fapt în elita intelectuală şi militară din Yishuv, care era expulzată în tabăra de la Alexandria, din Egipt. Ulterior, în 1917, în contextul ofensivei britanice conduse de Allenby şi al discuţiilor pentru formarea Legiunii Evreieşti, evreilor din Tel Aviv şi Jaffa li s-a cerut să plece în nord, către Petah Tikva, Galileea sau Samaria. Era un haos care favoriza epidemiile şi foametea.

Acesta a fost contextul activării grupării conduse de Aaron Aaronsohn la moşava de la Zichron Ya'akov – un veritabil preludiu pentru fondarea serviciilor secrete israeliene. Provenit din România, „Aaron Aaronsohn apărea ca o forţă a naturii", după cum scrie Scott Anderson. „Ceea ce îl făcea pe Aaronsohn atât de influent era faptul că argumentele lui sioniste nu se bazau pe abstracţii politice sau religioase, ci pe ceva întru totul practic, aproape banal: agricultura. Deja recunoscut ca unul dintre cei mai competenţi agronomi din Orientul Mijlociu, Aaronsohn îşi petrecuse treizeci şi unu de ani, din cei treizeci şi şapte câţi avea la acea vreme, în Palestina, iar acum efectua un vast evantai de experimente ştiinţifice – pe plante, copaci şi soluri –, în ideea de a face din acea regiune un ţinut înverzit, cum fusese în Antichitate". 53

Aaronsohn ajunsese în postura de a conduce un experiment atât de amplu graţie baronului Edmond de Rothschild şi propriului său talent. În anul 1892, în primele

valuri evreieşti spre Palestina, el ajunsese alături de părinţi şi de alţi 250 de evrei români lângă Haifa, fondând o aşezare falimentară din cauza solului pietros al zonei. Rothschild a salvat sătucul sortit eşecului, alegând să îl reboteze Zichron Ya'akov; tot el a plătit pentru studiile de agronomie pe care Aaron Aaronsohn le-a efectuat în Franţa. În jurul vârstei de 30 de ani, Aaron a devenit o celebritate mondială, descoperind strămoşul grâului. Invitat în Statele Unite, curtat să rămână acolo, Aaronsohn a preferat să strângă bani din partea comunităţii evreieşti din America pentru a fonda o staţiune de cercetări agricole în Palestina, lângă Zichron Ya'akov, la Athlit. În martie 1915, savantul evreu a devenit un personaj însemnat şi extrem de util pentru administraţia otomană din Palestina, condusă de Djemal Paşa, unul dintre cei mai influenţi Juni Turci, guvernatorul provinciei Siria şi conducătorul Armatei a IV-a otomane. Aaron a primit din partea acestuia sarcina de a opri o invazie de lăcuste, rezultatele obţinute transformându-l într-un savant recunoscut şi protejat chiar şi de otomani.

Totuşi, Aaronsohn era decis să pună umărul la alungarea turcilor din Palestina. Uluit de valurile de expulzări şi de veştile despre genocidul armean, a luat hotărârea să sprijine efortul britanic de război în speranţa formării unui stat evreiesc independent. Potenţialul de spion al lui Aarosohn era uriaş. El cunoştea Palestina ca nimeni altul, inclusiv în detalii despre teren neînţelese nici măcar de turci. Avea libertatea de a circula în numele muncii sale agricole (teoretic în interes otoman) şi avea acces la cel mai înalt lider militar al zonei, dacă nu chiar al imperiului. Totuşi, o parte semnificativă din acest potenţial de culegere de informaţii a fost irosită; în momentul în care britanicii au primit primele oferte de colaborare trimise de Aarosohn din Palestina, prin intermediari, în Egipt, ei au considerat constant sursa necredibilă, refuzând dialogul; apoi, când au început să capete încredere, au pierdut timp vital testând valoarea

informaţiilor şi reglând sistemul secret de comunicaţii dintre Egipt şi Palestina (pe mare, noaptea, sub nasul turcilor).

În ciuda tuturor acestor obstacole, reţeaua de spionaj a agronomului Aaron Aaronsohn a fost într-un final pusă pe picioare după ce acesta a mers personal în Egipt, devenind perfect operaţională pentru câteva luni din anul 1917. Numele reţelei era NILI, acronim pentru *Netzah Yisrael Lo Yeshaker* – „Cel ce este tăria lui Israel nu minte şi nu se căieşte" (*Samuel 15, 29*). Din grupare făceau parte familia lui Aaron, grupul Ghideoniţilor (tineri militanţi) şi alţi locuitori din zona Zichron Ya'akov. În cel mai bun moment al său, NILI avea peste 20 de agenţi. „Britanicii erau uluiţi, desigur, de bogăţia de informaţii pe care le primeau (...). Reţeaua de la Athlit furniza date despre orice, de la amplasarea depozitelor de provizii ale armatei turce până la numărul exact al vagoanelor de tren încărcate cu soldaţi".54 NILI a adus la cunoştinţa opiniei publice mondiale expulzările evreilor din Jaffa şi Tel Aviv, generând o revoltă publică în SUA şi chiar Germania şi obligând Junii Turci să renunţe la idei similare. De asemenea, NILI s-a implicat direct în aducerea de resurse materiale (aur) vitale pentru supravieţuirea Yishuvului. În final, după capturarea unor agenţi evrei, NILI a fost pulverizată de otomani, care au aflat sub tortură numele membrilor. Istoria a reţinut cu precădere din episodul NILI sacrificiul Sarei, sora lui Aaron Aaronsohn, care, înţelegând că nu mai poate rezista mult în faţa torturilor şi că riscă să îşi trădeze camarazii, şi-a păcălit gardienii şi a reuşit să se sinucidă. Avea numai 28 de ani.55

Capitolul 2

Hagana, Palmach, Irgun, Lehi

Formarea Hagana

Contextul internaţional al Yishuvului

La începutul Primului Război Mondial, numărul evreilor din Palestina crescuse la 85.000, ceea ce însemna cam 12% din populaţia totală din Palestina (700.000).

Aproape 50.000 de evrei locuiau în Ierusalim, aproape 15.000 în Jaffa şi Tel Aviv. Războiul va urca cifra totală din Yishuv la 120.000, după un val important de sosiri.56

Această populaţie, ca şi cea arabă, se afla sub o guvernare militară britanică după cucerirea Palestinei de către generalul Edmund Allenby în iarna anului 1917. Atunci, cu ajutor evreiesc şi arab, Allenby cucerise Ierusalimul şi partea de sud a regiunii, pentru ca un an mai târziu să pătrundă în Galileea şi Samaria, deschizând drumul spre Siria.57 în 25 aprilie 1920, la conferinţa de la San Remo, s-a ajuns la o soluţie de echilibru geopolitic între Marea Britanie şi Franţa în Orientul Mijlociu. Prima devenea puterea mandatară în Palestina şi Irak, a doua în Siria şi Liban. Guvernarea britanică avea, aşadar, să continue în Yishuv, reprezentanţii Majestăţii Sale fiind cei care erau chemaţi să găsească soluţii pentru probleme spinoase precum statutul Locurilor Sfinte şi împărţirea Palestinei între evrei şi arabi. Pentru moment, toate părţile păreau satisfăcute de hotărârile de la San Remo: „Delegaţiile evreieşti şi arabe, aşezate cot la cot la o adevărată masă de sărbătoare, se felicitau reciproc, sub privirile binevoitoare şi paterne ale delegaţiei britanice plasate la o masă vecină”.58 Cu câteva decenii înainte, de altfel, primarul Ierusalimului, Yusuf al-Khalidi, îi scria unui important rabin: „Cine poate contesta drepturile evreilor asupra Palestinei? Dumnezeule, din punct de vedere istoric este ţara voastră”. 59 (Acest lucru nu îl împiedica să susţină că, în practică, demersul genera probleme insurmontabile, cerându-le evreilor să caute o altă soluţie: „În numele lui Dumnezeu, lăsaţi Palestina în pace”.) 60 Relaţii foarte bune fuseseră stabilite şi între viitorul rege Faisal, fiul liderului haşemit, şi conducătorul sionist Chaïm Weizmann: cei doi avuseseră chiar o întâlnire în Iordania, lăsând de înţeles că se poate ajunge la o situaţie de compromis prin împărţirea regiunii într-o fâşie evreiască de câmpie şi o zonă arabă estică, care urma să fie preluată de haşemiţi.61

Motivul acestei mulţumiri generale era credinţa ambelor tabere, hrănită de ambiguităţile diplomaţiei britanice în zonă, că punctul lor de vedere va triumfa. Prin intermediul lui T.E. Lawrence – Lawrence al Arabiei –, arabii primiseră din partea Imperiului Britanic asigurări şi sprijin în lupta lor de eliberare faţă de turci şi în perspectiva formării unui mare stat al arabilor. Mai mult: în Lawrence, arabii au găsit un prieten autentic, pasional, un cunoscător rafinat al culturii lor. Aceeaşi experienţă o trăiau evreii prin intermediul altor diplomaţi britanici majori, precum Balfour. Asigurări explicite sau mai discrete veneau înspre Yishuv din partea lui Churchill, Woodrow Wilson sau Lloyd George.

Anii 1920 – 1948 vor aduce în Palestina – în realitate, şi în puternic contrast cu optimismul de la San Remo – o continuă escaladare a unui conflict dintre evrei şi arabi în cadrul căruia britanicii vor fi, pe rând, arbitri, aliaţi cu ambele tabere şi ţinte ale acestora. Această perioadă, de aproape trei decenii, cuprinde trei secvenţe relativ distincte: 1920 – 1929, 1929 – 1936 şi 1936 – 1948. Prima dintre etape a însemnat o păstrare a iluziilor, deşi temperată de primele ciocniri; a doua fază a adus – mai ales pentru evrei – conştientizarea unei crize care se contura tot mai clar; între 1936 şi 1948, confruntarea arabo-evreiască a fost pregătită în detaliu de conducătorii sionişti, analizele lucide dovedind faptul că retragerea britanică era inevitabilă şi că aceasta va aduce un război major între cele două părţi.

Revoltele arabe

La începutul anilor 1920, arabii din Palestina au traversat un prim moment de revoltă amplă în raport cu imigraţia evreiască. Declaraţia Balfour, cât şi alte semne de susţinere pentru Yishuv, anunţau tot mai limpede posibilitatea unui stat evreiesc – perspectivă care reuşea să mobilizeze comunitatea locală atât de divizată, în alte condiţii, în jurul unor dispute tribale greu de înţeles din exterior. Aşa cum observă Benny Morris, „loialităţile din

societatea palestiniană au continuat să funcţioneze, cu precădere, în jurul familiei, clanului şi regiunii. Invidia şi rivalitatea divizau deseori familiile şi clanurile din sate, şi, mai frecvent, un sat în raport cu alt sat (existau adeseori vechi răzbunări de sânge şi dispute pentru pământ). Iar locuitorii unui oraş erau adesea dezinteresaţi de cei ai altor oraşe; concurenţa comercială accentua de obicei această ostilitate". 62 în interiorul societăţii arabe exista o tensiune tradiţională între orăşeni, agricultori şi beduinii, cei din urmă dispreţuindu-i şi jefuindu-i pe sedentari. În acest context favorabil, cu răbdare şi tenacitate, evreii îşi extindeau pământurile, numai achiziţiile de terenuri ale organizaţiei sioniste de la proprietarii palestinieni însumând aproape 10% din teritoriu în această perioadă.63 între 1920 şi 1947, în ciuda rebeliunilor, teritoriul-cumpărat de evrei de la arabi s-a triplat.64 Erau, în fond, terenuri considerate nepotrivite pentru agricultură, care fuseseră obţinute cu mult timp în urmă de mari proprietari arabi şi turci tocmai pentru a fi vândute în loturi mici, la suprapreţ. Acţionând în baza principiului „O ţară fără un popor pentru un popor fără o ţară", sioniştii fondau, într-un ritm greu de înţeles în Orient, ferme, oraşe, sindicate sau bănci. Aşa cum va scrie David Ben-Gurion: „Credeam atunci, aşa cum o fac şi astăzi, că aveam un drept clar asupra acestei ţări. Nu dreptul să o luăm altora (nu existau alţii), ci dreptul şi datoria de a-i umple golul". 65 Violenţele antievreieşti au început în primăvara anului 1920 în Galileea şi Ierusalim, extinzându-se apoi la Jaffa şi Tel Aviv şi prelungindu-se spre nord, în Rehovot sau Petah Tikvah. „*Falastin bladna wa al-yahud clabna*", strigau masele înfuriate din Ierusalim, „Palestina este ţara noastră şi evreii sunt câinii noştri".66 „*Idbah al-yahud*" se cerea la Jaffa – „Măcelăriţi evreii!" 67 în timpul unei sărbători religioase musulmane din Oraşul Sfânt, 300 de evrei fuseseră răniţi şi şase ucişi de arabi.68

Această dezlănţuire de ură era, între altele, rezultatul

unei strategii politice. În 1921, în aprilie, avuseseră loc alegeri pentru funcţia de Mare Muftiu al Ierusalimului, poziţie foarte importantă pentru palestinieni, după dispariţia Imperiului Otoman, în lipsa autorităţii Califului, care păstorea lumea islamică încă de la începuturile sale, Muftiul devenea liderul spiritual al Palestinei, bucurându-se în plus de uriaşa forţă politică oferită de faptul că reprezenta comunitatea arabilor în relaţia cu guvernatorul britanic. În cadrul alegerilor, un tânăr dintr-o familie influentă a Palestinei, Hajj Amin al-Husseini, obţinuse doar poziţia a patra, deşi se poziţionase deja ca principala voce antisionistă şi fusese implicat în instigarea unor violenţe antisemite. Amin al-Husseini nu a acceptat rezultatul alegerilor: a declarat că acestea au fost fraudate pentru a impune un Mare Muftiu care simpatiza cu cauza evreiască. În acest context, având în spate o mizăpolitică, revoltele s-au extins până în punctul în care autorităţile britanice au fost nevoite să cedeze: au suspendat temporar imigraţia evreiască şi l-au numit pe Amin al-Husseini, pe 8 mai 1921, Mare Muftiu al Ierusalimului.69

A fost „una dintre cele mai tragice şi decisive erori ale secolului”, va spune Paul Johnson: în tabăra palestiniană, partida a fost câştigată, pentru următoarele decenii, de liderul cel mai radical şi mai puţin înclinat spre compromis, care considera că evreii trebuie să dispară din Palestina şi să nu aibă acces în zona sacră comună din Ierusalim (Zidul de Vest fiind lipit de Moscheea Al-Aqsa).70

Totuşi, în următorii ani, pe fondul unei imigraţii încă scăzute spre Yishuv (America rămânea o ţintă mai populară), spiritele s-au liniştit, permiţând evreilor să se ocupe de dezvoltarea economică şi instituţională a comunităţii mai degrabă decât de problemele militare. Liniştea nu a durat: în 1929, violenţele au izbucnit iarăşi, într-un mod atât de puternic şi de iraţional, încât toată lumea a început să se pregătească pentru o confruntare la scară mare. Totul a început, aparent, de la un copil evreu din Ierusalim care a trimis o minge de fotbal în curtea unor

vecini arabi, fiind înjunghiat. După ce ambele comunităţi locale au năvălit indignate în stradă s-au înregistrat 250 de morţi şi 570 de răniţi.71 în alte versiuni, conflictul a apărut de la vechea problemă a Locurilor Sfinte: un grup religios de evrei a sfidat interdicţia de a se ruga la Zidul de Vest, fiind atacat pe 23 august 1929. Violenţele s-au extins până în Hebron, Haifa şi Safed. La Hebron au murit 66 de studenţi de la o şcoală religioasă (*ieshiva*).*72* A fost momentul în care evreii din Nablus sau Gaza au decis să părăsească zonele cu populaţie mixtă, alegând comunităţi evreieşti compacte, unde astfel de ciocniri etnice păreau mai puţin probabile.73

În anii 1930, confruntarea a devenit mai structurată şi mai sofisticată ideologic. Erau anii fascismului şi ai nazismului. Emigraţia în Yishuv a explodat – Statele Unite limitaseră drastic imigraţia după anii Marii Crize, iar evreii oripilaţi de Hitler şi Mussolini se îndreptau acum spre Palestina. Dacă în 1930 veniseră în Yishuv doar câteva mii de evrei, în 1935 cifra urcase brusc la 60.000. Iar 130.000 de *olimi* sosiţi între anii 1933 şi 1935 însemnau o dublare a populaţiei Yishuvului, care ajunsese la 460.000 de oameni.74 Propaganda Marelui Muftiu prindea aripi în aceste condiţii – făcând o ţintă nu doar din evrei, dar şi din britanici.

Revolta Arabă a început în aprilie 1936, mai întâi în zonele urbane controlate de Amin al-Husseini, apoi în zonele rurale mai izolate. Pe 15 aprilie trei şoferi evrei au fost împuşcaţi la Tulkarem75, pe 19 aprilie au fost asasinaţi la Jaffa, pe stradă, nouă evrei, iar în următoarele luni au pierit trei sute de oameni. A fost înfiinţat înaltul Comitet Arab – un instrument al Muftiului –, care a decretat greva generală până când emigraţia evreiască va fi suspendată total.76 Şi statele arabe din jurul Palestinei încurajau această abordare radicală: prezent în Ţara Sfântă în anul 1936, liderul Parlamentului irakian a făcut apeluri patetice în favoarea lansării unui jihad antisionist.77 în acest timp, Mussolini se declara „amic şi

protector al Islamului”, iar naziştii lucrau la apropierea germano-arabă în baza ameninţării comune generate „de către iudeo-democraţie” Aşa cum îşi amintea Yigal Allon, primul mare comandant de teren al Israelului, „forţele britanice interveneau des pentru a stabili pacea şi ordinea; dar, uneori, acestea adoptau aşa-zisa atitudine neutră; şi, chiar atunci când voiau să ajute, treceau ore şi uneori chiar zile înainte ca ei să poată aduce eliberarea zonelor ameninţate. Evreii, descoperind că nu se pot baza doar pe autoritatea care exercita mandatul, nu au avut altă alternativă decât să îşi dezvolte propriile organizaţii militare embrionare”.78

În Revolta Arabă din 1936 – 1939, şi britanicii au devenit ţinte. Husseini, intrat sub influenţa Berlinului şi a Romei, a ordonat atacuri asupra infrastructurii petroliere a Imperiului Britanic, ţintind conducta strategică Irak-Palestina. De asemenea, secţiile de poliţie britanice au fost vizate de raiduri. Totuşi, strategia Muftiului se va dovedi greşită din mai multe motive. În primul rând, campania de atacuri antibritanice nu va reuşi ceea ce îşi propunea – să oprească fluxul de imigranţi evrei. În contextul apropierii celui de-al Doilea Război Mondial, era imposibil să mai blochezi accesul în Palestina pentru cei care căutau cu disperare să se salveze din Europa; nicio măsură birocratică şi politică, oricât de severă, nu putea ţine piept inventivităţii unor oameni care luptau pentru vieţile familiilor lor. În al doilea rând, decizia lui Amin al-Husseini de a se rupe progresiv de britanici şi de a se apropia de Hitler şi Mussolini a fost o piatră de moară pentru imaginea arabilor palestinieni după război.

În 20 ianuarie 1941, Husseini i-a trimis o scrisoare lui Hitler, criticând colonialismul britanic şi evreii – „inamici periculoşi, ale căror arme secrete sunt averea, corupţia şi intrigile”.79 Apoi a ajuns la Roma, unde a cerut înfiinţarea unui stat arab fascist, idee îmbrăţişată – fără vreun rezultat real – de către guvernul Ducelui după o lună de deliberări. Ulterior, în cadrul întâlnirii cu Mussolini,

Husseini a propus fondarea unui mare stat al arabilor, care să cuprindă Irakul, Siria, Libanul şi Transiordania şi care să se poată opune Yishuvului. Spre surprinderea sa, Ducele s-a arătat rezervat, insistând asupra ideii că nu este antisemit şi cerând să fie protejaţi creştinii majoritari din Liban.80 Ceva mai mult succes a avut Marele Muftiu la întâlnirea cu Hitler, care a avut loc peste doar câteva săptămâni, în noiembrie 1941. Deşi Führerul era prost dispus şi a refuzat să îi întindă mâna sau să îi ofere cafea, atmosfera s-a încălzit brusc când a venit vorba despre evrei: „Principala mea luptă este împotriva evreilor (…) Eliminarea poporului evreu este o parte a campaniei mele generale. Vor săâşi făurească un stat care va fi baza distrugerii tuturor naţiunilor din lume”, a început să sporovăiască Hitler. Husseini susţine că i-ar fi răspuns: „Sunt convins că avem un aliat în lupta noastră împotriva sionismului şi a britanicilor” (dar această versiune a dialogului e oferită de el la două decenii distanţă, deci este, foarte probabil, mult cuminţită). Discuţiile au continuat cu Husseini spunând că „noi îi considerăm pe sionişti, nu pe evrei, ca distrugători ai lumii” şi cu Führerul invitându-l pe Muftiu să viziteze „centrul său de cercetare” rasială pentru a se convinge de „conspiraţia globală”.81 în consecinţă, Husseini a fost trimis să viziteze un bizar club de studii antievreieşti din Frankfurt şi să discute cu ideologul rasist Alfred Rosenberg. Tot acest periplu, pe care naziştii au avut grijă să îl filmeze şi să îl promoveze în toată lumea, a compromis durabil cauza palestiniană în ansamblu, după ce, din 1945, ororile Holocaustului au început să fie cunoscute. Trebuie, totuşi, observat că Muftiul nu acţiona împotriva voinţei celor pe care îi reprezenta: în anul 1941, unul dintre primele sondaje de opinie realizate în Palestina releva faptul că 88% dintre arabii de aici se pronunţau pentru o alianţă cu Germania.82

Strategia lui Amin al-Husseini din 1936 – 1939, de a ataca obiective militare sau economice britanice, a avut şi

un al treilea efect pervers. I-a obligat pe englezi, care erau depăşiţi numeric de arabi, să înceapă o colaborare discretă cu organizaţia militară evreiască, pe care nu o recunoşteau de jure, considerând-o ilegală. Acest lucru a permis voluntarilor evrei să se antreneze în condiţii mai bune, mai puţin conspirative – dar şi să participe la lupte de gherilă. În plus, a oferit oportunitatea unui transfer de experienţă între evrei şi britanici, crescând implicit calitatea soldaţilor care protejau Yishuvul.

Hagana

Primul Război Mondial, declaraţia Balfour care accepta crearea unui cămin naţional evreiesc în Palestina şi formarea unui bloc mai coerent al rezistenţei arabe împotriva acestui proiect au făcut din vechiul şi romanticul Hashomer o realitate depăşită. Yishuvul creştea, beneficia de recunoaşterea internaţională, dar făcea şi obiectul unor atacuri mult mai violente; era nevoie, în aceste condiţii, de o miliţie naţională, cu bază populară largă şi armament relativ modern. Neputând bifa aceste criterii, Hashomer s-a autodizolvat în mai 1920, iar în iunie 1920 a fost fondată legendara Hagana, „şcoala" de 28 de ani din care se va naşte, pe 27 iunie 1948, Tzahal, armata israeliană.

Născută în cadrul unei reuniuni a organizaţiilor muncitoreşti-sioniste din kibuţul Kinneret, Hagana a fost aşezată în coordonarea marelui Histadrut – Federaţia Generală a Muncitorilor Evrei, instituţie cu o influenţă majoră în Yishuvul dominat de socialişti. Hagana (Apărarea) se numea, oficial, *Irgun Hahagannah Haivri* – Organizaţia de Apărare a Evreilor. Sigla Hagana, preluată ulterior de Tzahal, aduce laolaltă sabia şi ramura de măslin, care pleacă dintr-un trunchi comun şi se întâlnesc la vârf. Accesul în Hagana era puternic ritualizat, lucru uşor de înţeles dacă ne gândim la importanta influenţă a revoluţionarilor ruşi asupra mişcării sioniste, dar şi la faptul că, din punctul de vedere al mandatarului britanic, era o organizaţie ilegală. La lumina lumânării, recruţii jurau cu un pistol în faţă: „Jur să fiu credincios organizaţiei

Hagana în toate zilele vieţii mele, constituţiei sale şi îndatoririlor aşa cum sunt definite în doctrina sa fondatoare de către conducere (…) Jur să dedic toate puterile mele şi chiar să îmi sacrific viaţa apărării şi războiului pentru poporul meu şi pentru patria mea, pentru libertatea Israelului şi pentru renaşterea Sionului".83

Doctrina fondatoare a Hagana (*Ushiyot*), menţionată în jurământ, a fost adoptată de Federaţia Generală a Muncitorilor Evrei tot în 1920: „Organizaţia Hagana este forţa armată a naţiunii evreieşti care îşi construieşte independenţa politică în Ţara lui Israel (…) Obligaţiile organizaţiei: 1) Apărarea Yishuvului evreiesc din Ţara lui Israel împotriva oricui atacă viaţa, proprietatea sau onoarea sa; 2) Apărarea eforturilor sioniste şi a drepturilor politice ale poporului evreu în Ţara lui Israel; 3) Apărarea Pământului lui Israel împotriva oricărei activităţi ostile din exterior, în acord cu posibilităţile şi circumstanţele politice (…) Organizaţia serveşte întregul popor, întregul Yishuv şi întreaga mişcare sionistă. Steagul organizaţiei este drapelul naţional – albastru şi alb. Imnul naţional Hatikva este imnul organizaţiei. (…) Organizaţia îşi educă membrii să fie loiali poporului şi ţării, iubirii de libertate şi renaşterii naţionale evreieşti, curajului în spirit, rezistenţei în faţa suferinţei, disponibilităţii pentru sacrificiu, valorizării vieţii umane, caracterului onest, simplităţii precum şi culturii umaniste şi evreieşti".84

Până la revolta arabă din 1929, care s-a dovedit decisivă pentru maturizarea Hagana» aceasta a rămas o organizaţie de dimensiuni mici, cu centre în Ierusalim, Haifa şi Tel Aviv. Estimările din epocă vorbesc despre un arsenal de 750 de puşti, 750 de grenade, 1.000 de pistoale şi 27 de mitraliere.85 în acest moment al existenţei sale, Hagana era încă compusă cu precădere din evreii sosiţi in a Doua Alia, care alcătuiau deja două structuri relativ distincte ca experienţă şi chiar ideologie: *filiera Hashomer* – specializată mai ales în ciocniri locale de gherilă cu

beduinii şi compusă din socialişti; apoi, *filiera veteranilor* din Legiunea Evreiască şi Zion Muie Corps, expuşi ideologiei naţionaliste a lui Jabotiński şi care cunoscuseră războiul în versiunea sa cea mai complexă, sub comanda generalul Allenby. Ambele expertize se vor dovedi utile.

Începutul a fost anevoios: sindicatul nu finanţa adecvat Hagana, oamenii erau insuficienţi şi acoperirea teritorială se dovedea încă precară. Bugetul anual primit de Hagana din partea Histadrut era de 2000 de lire sterline.86 Criza din 1929, când britanicii nu au reuşit să facă faţă atacurilor arabe asupra Yishuvului, a reprezentat adevăratul punct de cotitură în dezvoltarea Hagana. Din acest moment, putem vorbi despre patru direcţii de extindere pentru acest nucleu al armatei evreieşti: cea financiară, cea teritorială, cea de resurse umane şi cea organizaţională.

După eşecul Federaţiei Generale a Muncitorilor Evrei de a finanţa corespunzător Hagana, responsabilitatea asupra acestei structuri a trecut către organizaţia mondială a evreilor, Agenţia Evreiască, ale cărei posibilităţi de mobilizare pe plan internaţional în vederea procurării de arme erau net superioare. Asistenţa a început să vină dinspre organizaţiile socialiste din Austria şi Belgia. Tatonări pentru o posibilă colaborare în domeniul aviaţiei au început şi cu Moscova, din 1925, dar fără rezultate concrete. Discuţii esenţiale aveau loc, desigur, cu importanta comunitate evreiască din SUA.

Un pas important realizat în această perioadă va fi înfiinţarea Batalionului Trumpeldor, o soluţie specifică armatei israeliene de a combina munca agricolă (inclusiv crearea de drumuri noi) cu pregătirea militară. Era singurul mod în care Yishuvul, prea sărac pentru a finanţa cariere exclusiv militare, putea menţine o structură de luptă permanentă. Unităţile de tip *muncă-şi-apărare* se vor autoîntreţine, muncind jumătate din timp şi evitând astfel să dea senzaţia că reprezintă o suprastructură privilegiată, întreţinută din banii muncitorilor. Pe de altă parte, aceste

unităţi vor constitui o grupare compactă şi teoretic pregătită oricând pentru intervenţie. Un alt aspect asumat de Batalionul Trumpeldor va fi fondarea unor aşezări noi, care se vor dovedi un factor important pentru apărarea Statului Israel. Fondat în 8 august 1920 de către gruparea muncitorească din Yishuv, Batalionul Trumpeldor va purta oficial numele „Batalionul de Muncă şi Apărare Iosef Trumpeldor”, renunţând însă, formal, la elementul de „apărare” din denumire, pentru a menaja partea britanică şi devenind cunoscut ca *Gdud HaAvoda* (Batalionul de Muncă). Batalionul Trumpeldor a evoluat de la 80 de membri în 1920 spre 700 în anul 1925, rămânând o constantă a politicii de apărare şi după formarea oficială a Tzahal.

Aşa cum explica Yigal Allon, „planificarea şi dezvoltarea aşezărilor pionierilor sionişti au fost încă din start măcar parţial determinate de necesităţi politico-strategice. Alegerea locurilor pentru aşezăminte, de pildă, era influenţată nu doar de consideraţii de viabilitate economică, dar şi – ba chiar prioritar – de necesitatea apărării locale, de strategia generală de aşezare internă (care viza să asigure o prezenţă politică evreiască în toate zonele ţării) şi de rolul pe care aceste blocuri de aşezări ar fi putut să îl joace în unele lupte viitoare, poate chiar decisive”.87 Pământul era colonizat în zone îndepărtate şi izolate, uneori în centre ale arabilor, aşezările fiind izolate una de cealaltă, fără posibilitatea unor linii funcţionale de comunicare în caz de criză. „În consecinţă”, arată Allon, „fiecare aşezare evreiască trebuie să fie şi o fortăreaţă Hagana”. 88 Această idee este fundamentală pentru a înţelege strategia militară evreiască atât în anii formării statului, cât şi ulterior. Din momentul conturării unei opţiuni strategice privind fondarea unui stat în Ţara Sfântă, kibuţurile şi moşavele nu au fost văzute ca simple aşezări colectiviste (kibuţuri) sau comunităţi de fermieri (moşave), ci au reprezentat forme de acoperire a teritoriului, de dezvoltare demografică şi, mai ales,

veritabile forturi capabile să se autosusţină economic şi militar.

Reţeaua de forturi formată din kibuţuri şi moşave acţiona ca o linie avansată de apărare şi alertare în beneficiul centrului urban al Yishuvului de pe coasta Mediteranei. În condiţiile în care teritoriul evreiesc era unul îngust, uşor de străbătut în câteva ore printr-un atac-surpriză, acest centru din jurul Tel Avivului trebuia protejat (prin sacrificiul aşezărilor îndepărtate, dacă era nevoie) astfel încât să poată mobiliza unităţile defensive, să ţină piept undei iniţiale de şoc şi să vină ulterior în ajutorul moşavelor şi kibuţurilor. Era o relaţie de interdependenţă: fără orele critice câştigate de aşezări, Tel Avivul ar fi putut să cadă; fără sprijinul trupelor mobilizate ulterior de centrul Yishuvului, kibuţurile şi moşavele nu aveau nicio şansă de supravieţuire pe termen mai lung.

Yigal Allon explică în memoriile sale sistemul performant la care ajunsese Hagana în anii 1930 în ridicarea rapidă a unor astfel de aşezări: „Unităţile de luptă ale Hagana, suplimentate de unităţi de genişti, îşi asumau (alături de alte sarcini) să fondeze aşezări prefabricate de tip «palisadă şi turn de pază» echipate pentru apărare (...). Pe locul ales, ei ridicau un întreg complex prefabricat din lemn, compus dintr-un număr de cabane, încăpere pentru masa în comun, bucătărie şi aşa mai departe. În mijlocul complexului era un turn de veghe cu lanternă în vârf; ansamblul era înconjurat de un perete dublu de lemn umplut cu moloz antiglonţ şi punctat de nişe pentru tras; iar acesta, la rândul lui, era înconjurat de sârmă ghimpată şi zone minate. Ridicarea unei astfel de aşezări pe pământul naţional evreiesc era în general realizată în interval de o singură zi, începând dimineaţa devreme şi terminând târziu în noapte.89”.

Hagana nu s-ar fi putut dezvolta fără un aflux de imigranţi care să acopere măcar parţial criza de resurse umane. A Treia Alia s-a dovedit decisivă din acest punct de vedere, aducând în Palestina, între 1919 şi 1923, circa

30.000 de evrei din Rusia, Polonia şi, mai puţin, România şi Lituania.90 Ca şi în cadrul valului anterior, şi acum nouveniţii erau educaţi, idealişti, socialişti, tineri şi dispuşi să se sacrifice. Hagana va fi, în mare măsură, produsul lor. În această perioadă va ajunge în Palestina, de pildă, Itzhak Sadeh, considerat părintele spiritual al Tzahal.

În plus, clarificarea organizaţională şi ierarhică din această perioadă se va dovedi importantă în perspectiva formării unei armate regulate. În primul rând, Hagana a fost plasată în coordonarea unui comitet de cinci decidenţi politici, compus după un algoritm: doi socialişti, doi nonsocialişti şi un preşedinte neutru. În lipsa unui stat propriu-zis, Yishuvul era un organism hiperpolitizat. Faptul că, peste numai câţiva ani, Hagana se va rupe în mai multe facţiuni politico-militare dovedeşte importanţa unui mecanism integrator de coordonare. În al doilea rând, în subordinea acestei structuri civile de comandă, a fost stabilit un stat major General, condus de corespondentul unui şef de stat major. Ambele organisme, deşi ilegale din perspectivă britanică, erau funcţionale. Hagana avea două sedii conspirative la Tel Aviv. În fapt, erau două apartamente banale, care nu săreau în ochi, ele fiind utilizate pe rând, pentru a nu atrage atenţia. Şi conducătorii Hagana erau protejaţi, folosind nume de cod sub care vor şi rămâne în istorie: şeful de stat major, Dostrovsky, era desemnat ca Dori, iar asistentul acestuia, Sukenik, activa sub numele conspirativ Yadin.91

Având în vedere pericolul unor atacuri arabe şi al unor inspecţii britanice, aproape fiecare aşezare evreiască era dotată cu un *slick* – un depozit clandestin de arme ascuns cu mare atenţie, de obicei într-o încăpere subterană. Existau peste 1.500 de *slick-un* în Eretz Israel, iar secretul privind localizarea acestora era păzit cu viaţa.92 Shimon Peres rememorează un raid britanic în căutarea unui astfel de *slick*: „Ne-am trezit şi am găsit întregul sat înconjurat de soldaţi britanici… în curând s-a răspândit zvonul că erau în căutarea armelor ilegale ale

Hagana. Noi, elevii, am fost instruiţi rapid să ne adunăm într-o clădire numită «depozitul», unde trebuia să ne prefacem că suntem adânc cufundaţi în studiu. De fapt, rolul nostru era să ascundem un *slick* de arme camuflat sub podeaua clădirii. Tactica a funcţionat: soldaţii nu ne-au întrerupt «lecţia» ca să percheziţioneze locul şi armele de acolo nu au fost găsite. Dar acela a fost singurul *slick* care a rămas nedescoperit. Britanicii au descoperit ascunzători substanţiale de puşti, mitraliere şi grenade”. 93

Facţiunile militare alternative: Irgun şi Lehi în 1931, la 11 ani după înfiinţare, Hagana a cunoscut o primă sciziune. Aşa cum am arătat, ea fusese aşezată, după violenţele din 1929, în subordinea unui grup de cinci coordonatori politici, care ar fi garantat astfel un echilibru între vocea dominantă a socialiştilor şi restul grupărilor ideologice din Yishuv. Totuşi, artificiul nu a funcţionat: diferenţele de viziune strategică şi militară în raport cu naţionaliştii lui Zeev Jabotiński erau prea mari, în lipsa unui stat capabil să facă din armată o instituţie sacrosanctă – care nu poate fi părăsită după voie, concurată şi fragmentată decât asumându-ţi acuzaţia de dezertare sau trădare –, Hagana putea fi încă tratată de pe poziţii politice, partizane. Aşa se face că minoritatea revizionistă a lui Jabotiński a înfiinţat o grupare paramilitară proprie. Aceasta va fi cunoscută sub o sumedenie de nume: Irgun, Etzel, IZI, Hagana Bet. Numele complet explică majoritatea acestor variante: *Ha-Irgun Ha-Tzvai Ha-Leumi b-Eretz Yisrael*, „Organizaţia Militară Naţională din Ţara lui Israel” (Irgun fiind „Organizaţia”, iar Etzel sau IZI forme diferite de abreviere, în timp ce Hagana Bet surprinde tocmai ideea unei alternative la Hagana).

E suficient să analizăm emblema Irgun pentru a înţelege diferenţele de viziune în raport cu Hagana şi cu liderii socialişti: în cazul ei, elementul militar este prioritar, cel agrar fiind estompat. Teritoriul israelian schiţat în sigla Irgun vizează toată întinderea geografică a

mandatului britanic, Marele Israel incluzând o parte din zonele pe care Hagana socialistă le accepta ca aparţinând arabilor – inclusiv Transiordania. Irgunul revendica, altfel spus, un Israel în întinderea sa maximă descrisă în Biblie, asociată în general cu imperiul lui David, care îi învinsese pe filisteni, supusese Moabul şi Edomul şi obţinuse victorii şi asupra unor regate arameice din nord.94 O puşcă susţinută de un pumn ridicat războinic sugerează strategia pentru a obţine acest teritoriu: lupta care nu mai trebuie să se limiteze la defensivă şi prevenire, ci să devină ofensivă şi proactivă. În sfârşit, motto-ul organizaţiei e categoric: *Raq Kach*! –, „Doar astfel”, „Singura cale”.

Ruptura din interiorul Hagana şi viziunea strategică alternativă oferită de Irgun nu erau nici accidente, nici ciocniri între personalităţi incompatibile, ci reflectau începutul unei polarizări stânga-dreapta în cadrul Yishuvului, clivaj care va deveni definitoriu pentru spiritul israelian. În anii 1930, dilema privind calea corectă de urmat în raport cu revoltele arabe era autentică. Nu arată socialiştii prea multă blândeţe – dând dovadă de slăbiciune? Nu ar trebui să ne arătăm neîndurători după fiecare atac asupra noastră? Nu avem dreptul la un teritoriu cât mai mare, pe care îl putem justifica prin trimiteri la Biblie, pentru a dobândi astfel o adâncime militară strategică, care să ne permită să rezistăm unor atacuri-surpriză pe mai multe fronturi? Deşi generaţia socialistă care a făurit Statul Israel a răspuns mai degrabă negativ la astfel de întrebări care frământau Yishuvul, alegând în general calea prudenţei, dilemele au rămas vii şi au revenit în actualitate după atacul-şoc al statelor arabe din 1973. Începând din acel moment, dreapta naţionalistă israeliană, mult maturizată de trecerea timpului şi de depăşirea contextului dramatic din anii 1930 – 1940, a început să-şi impună tot mai mult răspunsurile ofensive la aceste întrebări. Această dreaptă, aşa cum vom vedea, va fi construită plecând de la cultura Irgun.

De altfel, încă din 1931, de la prima sciziune militară,

şi continuând cu criza din 1937, când partidul revizionist al lui Jabotiński se rupe de organizaţia sionistă internaţională şi îşi întăreşte controlul asupra Irgun, specialiştii militari ai Hagana pledau pentru o strategie mai fermă a evreilor în raport cu violenţele şi atacurile arabilor palestinieni, fiind, însă, refuzaţi de conducerea politică socialistă a Yishuvului, care miza pe *Havlagah* (reţinere, abţinere). Va fi nevoie de o şi mai mare moderaţie şi înţelepciune începând cu 1939, când guvernul britanic va face o concesie majoră arabilor, după revoltele din 1936 – 1939, şi va reduce drastic numărul de imigranţi acceptaţi în Palestina prin legislaţia *White Paper* din 23 mai 1939, care limita la 75.000 în cinci ani dreptul de aşezare pentru evrei. Momentul nu putea fi ales mai prost: persecuţiile antisemite naziste se apropiau de apogeu, iar sigilarea graniţelor Yishuvului pentru nou-veniţi echivala cu condamnarea acestora la moarte. Deloc inspirat de doctrina *Havlagah*, Irgun va alege calea rezistenţei împotriva politicii *White Paper*, atacând direct trupele britanice din Palestina. Pe 26 august 1939 au fost ucişi doi poliţişti, Ronald Barker şi Ralph Cairns, ultimul fiind acuzat de torturarea unor membri Irgun. De asemenea, au fost atacate liniile telefonice sau electrice ale Imperiului Britanic. Totuşi, acest prim val de violenţe împotriva britanicilor a fost suspendat rapid, pentru că o problemă urgentă a mobilizat toate energiile: începuse al Doilea Război Mondial şi, prin comparaţie cu Hitler, guvernul Majestăţii Sale devenea opţiunea naturală. De altfel, în ciuda unor dispute şi fricţiuni interne, Irgun se va pune în slujba britanicilor pe parcursul războiului, va participa la operaţiuni speciale şi de spionaj în favoarea lor şi îşi va îndemna membrii să se înroleze din nou, ca şi în Primul Război Mondial, în armata britanică.

Totuşi, o minoritate din cadrul miliţiei naţionaliste, condusă de Avraham Stern, a refuzat încetarea ostilităţilor cu britanicii şi a creat o sciziune a dreptei. Figură romantică, Stern venea din Polonia şi ajunsese în Israel la

vârsta de 18 ani, fiind poet şi urmând studii de limbi clasice la Ierusalim. A intrat în Hagana în 1929, după revoltele arabe, şi a trecut la Irgun în 1931, cu grupul primilor secesionişti. A absolvit cursurile pentru ofiţeri şi şi-a ales un *nom de guerre* de luptător zelot: Yair. În această perioadă el a compus „Soldaţi necunoscuţi" (*Hayalim Almonim*), imnul neoficial al Irgun şi, ulterior, al grupării pe care o va inspira, Lehi:

Suntem soldaţi necunoscuţi, uniforme nu avem, înconjuraţi de frică şi de umbrele morţii, Am devenit voluntari până la sfârşitul zilelor, Doar moartea putând să ne elibereze de datoria noastră, în zilele înroşite de distrugere şi sânge, în nopţi negre de durere şi disperare, în oraşe şi aşezări noi ne vom ridica steagul.95

În iulie 1940, grupul condus de Stern s-a rupt de Irgun, în ciuda apelurilor politice la conciliere pe care muribundul Zeev Jabotiński le făcea din exilul său la New York. Noul grup se numea Lehi (*Lohamei Herut Israel* – Luptătorii pentru libertatea Israelului), dar era cunoscut de englezi mai ales ca Stern Gang, „Banda lui Stern". Deşi Stern a fost prins şi lichidat rapid de britanici, în 12 februarie 1942, într-un apartament din Tel Aviv care făcea parte din reţeaua sa de case conspirative (se ascundea într-un şifonier şi a încercat să sară pe geam, încă dezbrăcat – aparent fusese surprins în timp ce se bărbierea) organizaţia sa va continua lupta până în 1948, fiind condusă de Yitzhak Shamir, viitor premier al Israelului.96 Pentru a înţelege de ce un tânăr de 27 de ani ca Shamir era dispus să-şi asume o luptă atât de radicală (care l-a plasat pe o listă *most wanted* întocmită de poliţia britanică din Palestina, o recompensă fiind pusă pe capul său) trebuie spus că acesta îşi pierduse toată familia (părinţii şi surorile) în Holocaust. Aparent, pentru a-şi reveni după lovitura primită prin eliminarea liderului său, Lehi a primit arme şi bani din partea Franţei, care urmărea destabilizarea Palestinei pentru a-şi proteja propriile interese din Siria şi Liban.97

Deşi compusă doar din câteva sute de oameni, organizaţia Lehi avea o reţea propagandistică bine pusă la punct, realizând emisiuni radio şi publicând revistele *Acţiunea* şi *Pe front*. Un document extrem de interesant este articolul „Teroarea" apărut în august 1943 în revista *Pe front*, fără un autor asumat: „Teroarea este pentru noi o parte a bătăliei politice care se desfăşoară în actualele circumstanţe şi are un rol important de jucat; vorbind cu o voce limpede întregii lumi, ca şi fraţilor noştri chinuiţi de peste hotare, ea proclamă războiul nostru împotriva ocupantului. Suntem foarte departe de ezitări în privinţa unui duşman a cărui perversitate morală este recunoscută de toţi".98

O greşeală majoră din istoria mişcării a fost tentativa ciudată de a negocia cu naziştii o alianţă antibritanică în schimbul acordului lui Hitler de a permite tuturor evreilor aflaţi în teritoriile controlate de cel de-al Treilea Reich să emigreze în Palestina (cu informaţiile de azi, sigur, o astfel de idee pare absurdă şi respingătoare; totuşi, la nivelul anului 1940, era încă greu de anticipat gradul de nebunie la care va ajunge Führerul). Banda lui Stern avea, în mod categoric, o slăbiciune pentru ideologia totalitară; dacă în 1941 vorbea despre oportunitatea unui stat naţionalist-totalitar în Palestina, pe măsură ce veştile din Germania conturau tot mai clar o realitate gravă, a început să se convertească la naţional-bolşevism. Această confuzie doctrinară, care aducea laolaltă radicali fascişti şi stalinişti, a făcut ca Banda lui Stern să fie izolată inclusiv la nivelul opiniei publice din Yishuv.

Lehi şi-a propus încă de la începutul activităţii să atace reprezentanţi politici şi militari ai autorităţii britanice. Pentru finanţare, grupul punea la cale jafuri de bănci care aminteau de începuturile activităţii lui Stalin. Folosind pregătirea militară deprinsă de unii membri în Polonia sau Italia, încerca să se specializeze în plasarea de bombe şi în asasinate. În 1946, Lehi a atacat o unitate a armatei britanice, ucigând şapte soldaţi. În 1944, l-a ucis

pe Lordul Moyne, reprezentantul Coroanei britanice în Orientul Mijlociu. În 1947, luptătorii Lehi au intrat cu un camion burduşit cu explozibil în secţia de poliţie din Haifa, fiind înregistrate 140 de victime. În sfârşit, în 17 septembrie 1948, după ce încetase teoretic să existe, menţinând doar o celulă la Ierusalim, Lehi a organizat lichidarea contelui Folke Bernadotte, care era la acel moment mediatorul Naţiunilor Unite pentru conflictul din Palestina. Considerând că propunerile acestuia erau prea favorabile părţii arabe – deşi Bernadotte obţinuse eliberarea a peste 30.000 de prizonieri evrei din lagărele de concentrare naziste în aprilie 1945 –, un comando format din patru luptători Lehi l-a ucis pe acesta la ordinul conducerii din care făcea parte şi Yitzhak Shamir. Asasinatul a avut loc la Ierusalim, Folke Bernadotte fiind surprins în timp ce se deplasa cu un convoi de vehicule care, teoretic, îi asigurau un grad ridicat de protecţie, lucru care demonstrează nivelul de specializare la care ajunsese Banda lui Stern în astfel de operaţiuni. Nu numai reacţia internaţională a fost vehementă, dar şi cea a tânărului stat Israel: deşi nu au reuşit să îi prindă pe asasini (Yehoshua Cohen, cel care l-a împuşcat pe Bernadotte, va ajunge chiar garda de corp a lui Ben-Gurion, fără ca fapta sa să fie cunoscută – cel puţin la nivel oficial), liderii israelieni au dezavuat Lehi şi au arestat capii organizaţiei (ca de obicei, Shamir a scăpat). Mai mult, Lehi a fost declarată de către guvernul lui Ben-Gurion organizaţie teroristă.

În toată această perioadă, Irgun se concentra asupra luptei de descurajare a arabilor, având relaţii fluctuante cu militarii britanici – de la colaborarea din primii ani ai războiului până la teribilul atentat antibritanic de la hotelul Regele David, din 1946. Din momentul declanşării violentei răscoale arabe din 1936, Irgun a început aplicarea acţiunilor de retaliere. A ucis un arab palestinian din Tel Aviv, după ce un elev evreu fusese omorât la şcoală. A ucis un călător arab din trenul spre Ierusalim, după ce

un copil evreu fusese doborât de un trăgător arab şi a asasinat un alt palestinian în 1937, după omorârea de către arabi a unui evreu care se ruga de Shabat. În preziua declanşării celui de-al Doilea Război Mondial, operaţiunile miliţiei revizioniste includeau atacuri asupra autobuzelor, precum şi plasarea de explozivi şi mine în pieţele considerate de Irgun ca puncte de recrutare pentru trupele lui Amin al-Husseini. Aproape 70 de localnici au pierit în piaţa din Haifa şi peste 10 în cea din Ierusalim, în urma unor atentate pregătite de Irgun.

Totuşi, începând din 1944, Irgun şi-a revizuit strategia. Inamicii principali au redevenit oficialii britanici, care blocau imigraţia în Palestina în contextul veştilor tot mai alarmante despre Holocaust. Liderii Irgun erau revoltaţi: „În ultimii patru ani ai războiului am pierdut milioane dintre oamenii noştri cei mai buni; alte milioane sunt în pericol de a fi eradicaţi. Şi Ţara lui Israel este închisă şi plasată în carantină pentru că o stăpânesc britanicii”.99 în cadrul unei proclamaţii afişate pe toate clădirile importante din Yishuv, ei anunţau, în februarie 1944, lansarea unei revolte antibritanice: „Nu mai poate exista un armistiţiu între naţiunea evreiască, tinerii săi şi administraţia britanică din Eretz Israel, care ne trădează fraţii lui Hitler. Vom lupta cu acest regim, vom lupta până la final”. 100

Aceste cuvinte aparţineau noului lider al Irgun şi al mişcării revizioniste: Menachem Begin, viitorul prim-ministru al Israelului, care va pune capăt unei lungi dominaţii a stângii, începând cu 1977. Totuşi, în anul 1943 Begin era doar liderul mişcării de rezistenţă a evreilor din Polonia, Betar. El ajunsese recent în Ţara Sfântă, înrolat într-o unitate poloneză care lupta alături de Aliaţi. Respectat pentru calităţile sale de lider demonstrate în Europa, deşi lipsit de experienţă militară reală, Menachem Begin a primit din partea liderului Irgun, Yaakov Meridor, oferta de a-i lua locul, în calitate de şef, acesta urmând să devină doar un adjunct cu atribuţii militare. Begin era

profund marcat de copilăria sa dură. Din acest motiv, în centrul doctrinei sale politice stătea „hadar”, demnitatea evreiască care trebuia restabilită după umilinţele ghetourilor prin renaşterea Evreului Luptător. În memoriile sale dedicate lagărului de muncă din URSS în care reuşise să supravieţuiască (*Nopţi albe*) sau rezistenţei armate împotriva britanicilor, pe care o coordonase dintr-o izolare absolută, pentru a nu fi detectat (*Revolta*), Begin insistă asupra unei idei pe care politicienii şi-o asumă rar: ura împotriva celor răi este o formă de iubire a aproapelui. „Trebuia să urâm înainte de toate”, explică el. „Iar în cazul nostru această ură nu a fost nici mai mult nici mai puţin decât o manifestare a celui mai înalt sentiment uman: iubirea. Pentru că dacă iubeşti Libertatea, trebuie să deteşti Sclavia; dacă îţi iubeşti compatrioţii, nu poţi decât să deteşti inamicii care urmăresc distrugerea lor”. 101 Ben-Gurion era îngrozit de Begin, interzicând orice asociere politică cu acesta şi orice cooptare a lui la putere: „Este un rasist dispus să omoare toţi arabii pentru a câştiga controlul asupra întregului teritoriu al Israelului”.102

Atacurile asupra britanicilor coordonate de oamenii lui Begin au început tot în februarie 1944, imediat după apariţia chemării la revoltă. Ele au vizat clădiri ale administraţiei britanice, iniţial numai în momente în care acestea erau goale, noaptea şi în zilele libere. În 1945, au început să fie vizate elemente de infrastructură, de la poduri şi conducte petroliere, la depozite de armament. Şi poliţiştii britanici sau magazinele de arme erau ţinte ale atacurilor Irgun pentru procurarea de arme. Pe 22 iulie 1946, într-o zi de luni, pe fondul deteriorării grave a relaţiilor dintre Yishuv şi mandatarul britanic, o bombă a explodat în subsolul hotelului Regele David din Ierusalim, unde se aflau câteva birouri ale armatei şi administraţiei britanice. O parte din aripa de sud a hotelului s-a prăbuşit, ucigând 91 de oameni şi rănind 46; dintre victime, doar 13 erau soldaţi britanici – ţinta asumată oficial de gruparea

lui Begin. Această operaţiune Irgun, cea mai sângeroasă din istoria luptei antibritanice şi care va pune ulterior mari probleme morale pentru reprezentanţii politici ai Yishuvului, a fost una scăpată de sub control: deşi atacul fusese discutat cu Hagana în faza de pregătire (Irgun şi Hagana începuseră colaborarea punctuală în timpul celui de al Doilea Război Mondial), principala organizaţie militară evreiască ceruse oprirea acestuia – fără ca solicitarea să fie acceptată de Irgun. În al doilea rând, aşa cum Begin a dovedit mai târziu, Irgun a transmis mai multe avertismente către personalul hotelului, dar şi către presă şi poliţie. Totuşi, evacuarea nu a fost făcută în timp util.

Operaţiunile nu s-au limitat la teritoriul Eretz Israel. Irgun a aruncat în aer ambasada britanică din Roma şi a atacat cluburi ale militarilor britanici din Germania şi Austria. Cel mai umilitor moment pentru britanici a fost înregistrat în 29 decembrie 1946, când Irgun a organizat „Noaptea Bătăii”. Această operaţiune spectaculoasă a fost gândită după ce doi activişti ai organizaţiei fuseseră biciuiţi de britanici. Irgun a solicitat public, prin afişe, ca pedeapsa respectivă să nu fie aplicată, fiind considerată o înjosire pentru poporul evreu, şi ameninţând că britanicii vor fi pedepsiţi în mod similar. Imediat după ce un tânăr evreu de 17 ani a primit 18 lovituri de bici, echipele Irgun au început să acţioneze în toată Palestina, răpind ofiţeri britanici şi aplicându-le 18 lovituri de bici: doi au fost astfel pedepsiţi în Tel Aviv, unul în Rishon LeZion şi un al patrulea în Netanya. Efectul a fost electrizant, britanicii fiind nevoiţi să renunţe la pedeapsă, deşi au înlocuit-o cu condamnarea la moarte, mult mai severă; în mod paradoxal, din perspectiva Irgun aceasta era o mare realizare. Pentru luptătorii săi, modelul fixat de Shlomo Ben Yosef devenise unul de căpătâi. Tânărul Shlomo, de numai 25 de ani, fusese executat de britanici în anul 1938, pentru participarea la un atentat antiarab. Refuzase orice potenţială graţiere, scriind pe un bilet: „Voi muri şi nu îmi

pare rău deloc, pentru că voi muri pentru ţara noastră" şi scrijelind pe peretele celulei: „Să mori sau să cucereşti înălţimile".103 La apogeul activităţii sale, Irgun ajunsese la un număr de circa 5.000 de membri, care erau, însă, luptători hotărâţi şi duri, bine pregătiţi pentru operaţiuni speciale şi lupte de gherilă.

Lucrurile stăteau diferit în Hagana, o structură de masă, a întregului Yishuv. Începând cu 1929, principala organizaţie militară evreiască a devenit, progresiv, una care includea fiecare membru al aşezărilor (kibuţuri şi moşave), dar şi o parte semnificativă a locuitorilor din oraşe. Spre deosebire de grupările de dreapta, Hagana practica doctrina *Tohar HaNeshek*, a „armelor pure", care nu puteau fi folosite decât în cazuri excepţionale, pentru autoapărare.104 Frustrarea unor lideri militari era evidentă, motiv pentru care conducerea politică a Yishuvului a fost obligată să recurgă la îndepărtarea celor care refuzau să respecte direcţiile trasate de decidenţii civili. „Militarismul" era ferm condamnat de stânga, iar acest efort de înfrânare în faţa pornirilor instinctive de răzbunare a fost esenţial pentru succesul diplomatic şi politic al Israelului în contextul dobândirii independenţei. Dacă Yishuvul în ansamblu ar fi acţionat în maniera Lehi sau Irgun, e greu de crezut că s-ar fi creat premise minime pentru un dialog internaţional.

Trei elemente s-au dovedit decisive în perioada anilor 1930 – 1940 în vederea transformării finale a Hagana în ceea ce va deveni, odată cu proclamarea Statului Israel, armata israeliană. În primul rând, activitatea lui Yitzhak Sadeh, părintele spiritual al Tzahalului, şi capacitatea lui de a forma o întreagă generaţie de comandanţi remarcabili, care vor domina viaţa militară şi politică a Israelului până în anii 1980. În al doilea rând, apariţia în Palestina a spectaculosului personaj Orde Wingate, care va oferi acestei generaţii de comandanţi ai Hagana şansa unei şcoli militare britanice. În al treilea rând, experienţa de luptă foarte variată dobândită în cel de al Doilea Război

Mondial.

Yitzhak Sadeh – formatorul de generali

Născut la Lublin, în 1880, ca Izaak Landoberg, comandantul Sadeh părea desprins din romanele idiş ale lui Isaac Bashevis Singer, scriitor care venea din aceeaşi zonă: luptător ambulant de iarmaroc, izolat la marginea unei societăţi cu reflexe antisemite, pendulând între iudaismul tradiţional şi modernitate. Sadeh provenea dintr-o familie cu tradiţie rabinică şi studiase, la rândul său, Torah.

Totuşi, destinul lui a luat o turnură neaşteptată graţie întâlnirii cu Joseph Trumpeldor, amândoi fiind înrolaţi în armata rusă în Primul Război Mondial. În Rusia, Sadeh a dovedit un talent special pentru lupta corp la corp, devenind campionul ordinului Sankt Petersburg. Tot aici a învăţat de la Trumpeldor şi de la ofiţerii ruşi elemente de tactică şi organizare şi a fost decorat. Fiind integrat încă din Rusia în organizaţia sionistă a lui Eliezer Joffe, „Pionierul”, a făcut *alia* în 1920, devenind imediat lider al Batalionului de Muncă al Hagana şi luptând împotriva arabilor în Ierusalim şi Haifa.

Sadeh a fost omul care a revoluţionat, începând cu anii 1930, gândirea militară a Hagana, propunând renunţarea la defensivă şi aplicarea tacticilor neconvenţionale de gherilă. În 1936, a fondat „Patrula” (*Nodedet*) – un grup de tineri voluntari din Ierusalim, care urmau să depisteze şi să atace grupurile de luptători arabi înainte ca acestea să surprindă Yishuvul.

Marea oportunitate a lui Sadeh, având în vedere spiritul încă static al Hagana la acel moment, a apărut din momentul atacului violent al arabilor la adresa Yishuvului şi a infrastructurii britanice. Pentru a face faţă obligaţiilor de a asigura ordinea şi securitatea, britanicii au fost siliţi să apeleze la evrei. A fost înfiinţată o Poliţie a Aşezărilor Evreieşti (*Jewish Settlement Police*), care reprezenta o adevărată mană cerească pentru Hagana. Practic, luptătorii evrei puteau acum să iasă din ilegalitate, să se

înscrie în Poliţia Aşezărilor, să primească în mod legal arme, dreptul de a le purta şi posibilitatea de a se antrena alături de camarazii lor, la vedere. Şi, pe deasupra, erau şi plătiţi pentru asta – ceea ce însemna că pot fi militari cu normă întreagă.105

Folosind structura logistică şi atribuţiile legale ale *Jewish Settlement Police*, Sadeh şi Hagana au putut antrena primul grup de luptă mare (1.000 de oameni), mobil (nu era legat de un kibuţ sau oraş anume) şi rapid deplasabil din istoria modernă a evreilor: Fosh. Conducerea politică a Hagana începea să înţeleagă, din 1938, că se cer asumate, cel puţin în unele contexte, şi intervenţiile cu caracter ofensiv. Tot acum, din iulie 1938, politicienii au acceptat o diminuare a propriei influenţe, numind echivalentul unui şef de stat major al Hagana – pe profesorul şi arhitectul Yohanan Ratner.106

Fenomenul petrecut în mod natural în aceşti ani – din fericire sub aripa lui Sadeh, care s-a dovedit un dascăl remarcabil – a fost apariţia noii generaţii de luptători, compusă din tineri *sabra*, născuţi în Palestina: „Această generaţie era eliberată de povara psihologică a părinţilor lor, care îşi aminteau pogromurile din ghetourile Europei de Est”, după cum observă Schiff.107 Favoriţii lui Yitzhak Sadeh din această generaţie au fost Moshe Dayan şi Yigal Alton. Cei doi tineri (aveau în jur de 20 de ani în 1938) au avut şansa de a urmări modul în care a fost pregătit Planul Avner, o probă grăitoare privind acurateţea gândirii strategice şi politice evreieşti. Încă din 1932, Haim Arlosoroff, şeful departamentului politic al Agenţiei Evreieşti, prognozase că mandatul britanic se va sfârşi în câţiva ani, că urma un război mondial care va fi însoţit, în Orientul Mijlociu, de o revoltă arabă şi de o potenţială alianţă între britanici şi arabi.108 Plecând de aici, Planul Avner a fost alcătuit pe baza premisei că britanicii se vor retrage brusc din Palestina, „lăsându-i pe evrei să înfrunte arabii locali într-o luptă pentru a fonda un stat într-o zonă din ţară”.109 Planul prevedea o armată de 50.000 de

oameni, împărţită în divizii, la care se adăugau forţele locale de pază, de 17.000 de oameni. Nu era o perspectivă imposibilă, având în vedere faptul că, în 1939, Jewish Settlement Police ajunsese deja la 22.000 de membri, dotaţi cu 8.000 de puşti. Cel mai important aspect al Planului Avner consta în anticiparea circumstanţelor politice şi militare din 1948 încă din anii 1930, element care le-a oferit timp strategilor evrei pentru a-şi stabili obiective clare şi realiste, care lipseau în tabăra arabă.

„Prietenul" Orde Wingate

Obişnuiţi să întâlnească cu precădere diplomaţi şi militari severi ai Coroanei britanice, gata oricând să introducă noi restricţii pentru evreii din Palestina, liderii Hagana şi ai mişcării sioniste au trăit o surpriză când l-au cunoscut pe Orde Wingate, în 1936. Acesta părea, mai ales pentru cei cu gusturi religioase, un soi de trimis divin: sionist pasional, cunoscător avid al Bibliei, convins că are o misiune sfântă în slujba Poporului Ales, gata să se identifice cu războinicii Vechiului Testament (făcuse din Ein Harod baza sa de operaţii, pentru a-l imita pe Ghideon, unul dintre eroii din Cartea Judecătorilor). Era o combinaţie stranie între Lawrence al Arabiei şi Heinrich Schliemann – în varianta filosemită; ca şi primul, punea uneori interesele poporului pentru care făcuse o pasiune deasupra intereselor Majestăţii Sale; precum Schliemann, părea să trăiască în lumea războinicilor Antichităţii, găsind în vechile texte o sumedenie de indicii utile pentru prezent.

Acest personaj excentric, pe care camarazii evrei îl vor numi Hayedid (Prietenul), s-a regăsit imediat în lupta şi suferinţa poporului evreu: „Când eram la şcoală, eram privit de sus şi eram făcut să simt că sunt un ratat, nedorit pe lume. Când am venit în Palestina, am găsit un întreg popor care fusese tratat aşa de-a lungul nenumăratelor generaţii. Şi totuşi, la capătul acestui drum ei erau neînfrânţi, erau o mare putere în lume, construindu-şi din nou ţara. Am simţit că aparţin unui astfel de popor".110

În mod paradoxal, începutul acestei relaţii romantice avea o cauză extrem de pragmatică: britanicii erau obligaţi să pună capăt atacurilor arabe asupra conductei de petrol a *Iraqi Petroleum Company* către rafinăria şi portul din Haifa. Iar ofiţerul de informaţii Orde Wingate – născut în India, într-o familie cu tradiţie militară, cu cunoştinţe de arabă şi experienţă în Sudan – părea omul potrivit pentru a propune o strategie eficientă şi inovatoare în acest sens.

În fapt, surpriza liderilor Hagana la întâlnirea cu Wingate a fost atât de mare, încât au fost convinşi că e vorba despre o capcană a *intelligence-ului* britanic, care doreşte să spioneze organizaţia pentru a o destructura mai uşor. Faptul că Orde avea obiceiuri bizare – să mănânce zilnic ceapă proaspătă pe post de fructe – a avut, poate, o contribuţie la această rezervă.111 Totuşi, entuziasmul lui Wingate era prea puternic pentru a face parte dintr-o strategie sofisticată de spionaj: „l-am văzut pe tinerii evrei în kibuţuri. Îţi spun că evreii vor dezvolta o capacitate militară mai bună decât a noastră. Trebuie doar să o antrenăm”, spunea el într-o scrisoare.112

Soluţia lui Wingate pentru a opri atacurile arabe a fost să folosească resursa umană evreiască pentru formarea unor unităţi speciale, care să „confişte” toate avantajele adversarului. Noaptea, de exemplu – moment preferat de arabi pentru atacuri – a devenit acum o specialitate evreiască. Elementul-surpriză şi pătrunderea în profunzime – de asemenea. Practic, „evreii lui Wingate” utilizau toate acele manevre în care excelau arabii, însă, cu o disciplină şi o tehnică de luptă de factură britanică. Ei deveneau astfel mai polivalenţi decât adversarii lor, obligându-i pe aceştia să treacă de la ofensivă la defensivă şi să se retragă. Cu o astfel de strategie, bandele arabe au fost alungate din Galileea, fiind securizată conducta spre Haifa.

Structura înfiinţată de Orde „Hayedid” Wingate s-a numit *Special Night Squads* şi s-a bazat pe o combinaţie de membri Hagana, membri ai *Jewish Settlement Police* (tot

din Hagana şi ei, în realitate) şi militari britanici. Deloc întâmplător, Wingate gândea exact în termenii deja exprimaţi de Yitzhak Sadeh: „Luptă de noapte şi raiduri de tip comando pentru o strategie de apărare activă".113 Ideea de a duce războiul până în inima adversarului, mai ales în condiţiile unei continue vulnerabilităţi demografice şi teritoriale, va deveni, plecând de acum, definitorie pentru gândirea militară israeliană. Moshe Dayan va mărturisi că îi datorează această lecţie lui Orde Wingate, despre care obişnuia să spună că „ne-a învăţat tot ceea ce ştim" şi că era „un geniu militar şi un om minunat" „Judecat după standarde obişnuite, nu ar fi fost privit ca normal. Dar standardele sale erau departe de a fi normale", mai adăuga el.114 David Hacohen va întări acest portret: „Era fanatic. Îmi plăcea foarte mult. Mă înţelegeam foarte bine cu el. Dar trebuie să admit că era fanatic". 115

Al doilea elev de suflet al lui Orde Wingate şi Yitzhak Sadeh, Yigal Allon, a lăsat la rândul său o descriere a influenţei pe care cei doi bărbaţi – un evreu născut în Rusia şi un britanic născut în India, ambii sionişti înfocaţi – le-au avut asupra formării Tzahal: „Când Wingate a apărut, luptătorii evrei l-au văzut înaintea lor pe englezul idealurilor lor, care absorbise istoriile biblice ca pe laptele mamei sale (…) S-a îndrăgostit de Israel şi, în integritatea sa absolută şi inflexibilă, s-a dedicat fără rezerve sarcinii de a coopera cu armata *underground* evreiască. Corespondentul evreiesc şi camaradul lui Wingate din aripa ilegală a Hagana era Yitzhak Sadeh, un geniu militar de calibru mondial, unul dintre cei mai mari comandanţi din istoria evreilor, părintele strategiei de război moderne, educatorul celor mai mulţi tineri comandanţi israelieni, inclusiv al meu. El şi Wingate, împreună, au modificat în mod semnificativ tacticile Hagana: învăţând unităţile Hagana să patruleze câmpuri, plantaţii sau drumuri îndepărtate, să pregătească ambuscade pe traseele inamicului, stăvilind astfel iniţiativa adversarului, ei au

scos, practic, Hagana din tranşee şi sârme ghimpate în câmp deschis, făcând-o să adopte o abordare defensivă mult mai activă.116

În viziunea lui Allon, şapte sunt principiile pe care Wingate şi Sadeh le-au lăsat moştenire armatei israeliene prin intermediul generaţiei pe care au crescut-o: exemplul personal al comandantului, care în armata israeliană trebuie să fie un lider natural, un personaj excepţional; disciplină severă, meticuloasă; stabilirea de planuri care să fie înţelese de toţi soldaţii, înaintea fiecărei acţiuni; autorizarea ofiţerilor de a improviza atunci când evoluţiile din teren o cereau, fără a aştepta inerţi ordinul comandantului; concentrarea forţelor asupra obiectivelor majore; folosirea surprizei şi a mobilităţii; motivaţie ideologică în război – credinţa că luptau de partea binelui.117

Pasiunea lui Wingate pentru cauza evreiască nu putea fi acceptată pe termen lung de armata britanică, pusă în situaţia de a avea un ofiţer de informaţii complet convertit la cauza sionistă, în plus, poziţiile lui Wingate deveneau o problemă politică în raport cu liderii arabi. În consecinţă, în mai 1939 el a fost rechemat în ţară, distingându-se ulterior în luptele din Africa şi Birmania şi murind într-un accident de avion, în 1944. „Una dintre cele mai strălucite şi curajoase figuri ale celui de-al Doilea Război Mondial”, a spus Churchill despre el, într-un discurs comemorativ.118 Totuşi, din perspectiva istoriei israeliene, un elogiu mai emoţionant se găseşte în nota pe baza căreia a fost retras din misiunea palestiniană: „Nu putem avea încredere în el. Pune interesele evreilor înaintea celor ale propriei ţări” …119

Imre Lichtenfeld şi Krav Maga:

Artele marţiale ale ghetoului

Tehnica de luptă corp la corp dezvoltată de Hagana şi preluată ulterior de Tzahal este Krav Maga (ebraică: luptă de contact), o artă 72

marţială care reflectă în mod fidel atât provocările

din istoria evreilor europeni, cât şi pragmatismul soldatului israelian. Sistemul Krav Maga a fost creat de Emrich Lichtenfeld (îmi Sdebr după numele transpus în ebraică), un evreu din Imperiul Austro-ungar, născut la Budapesta şi crescut la Bratislava. Lichtenfeld îşi datorează vocaţia tatălui său, Samuel, un fost acrobat de circ (meserie relativ răspândită în rândul comunităţilor aşkenaze discriminate în această perioadă) care devenise inspector de poliţie şi profesor de arte marţiale. Sub îndrumarea tatălui, Imre va deveni campion la lupte, box şi gimnastică, fiind, de asemenea, un excelent înotător. Totuşi, ca şi Yitzhak Sadeh, care era campion de lupte provenit din acrobat de circ, Lichtenfeld trăia într-o epocă în care un evreu nu se putea limita la sport, fiind nevoit să devină războinic pentru a supravieţui.120 în anii 1930 el a fost implicat în nenumărate conflicte de stradă, fiind nevoit să îşi apere compatrioţii care erau atacaţi de bandele antisemite. Şi-a format, în acest sens, o grupare defensivă proprie, dar şi abilităţi de luptă adaptate violenţei necosmetizate din ghetou. Lichtenfeld şi prietenii lui participau la încăierări din poziţia categoriei discriminate şi aflate în inferioritate numerică; ei trebuiau, cu alte cuvinte, să se mişte repede pentru a-şi anihila adversarii şi a se face nevăzuţi înainte de apariţia oficialilor cu simpatii naziste. În 1940, Imre a scăpat la limită de Holocaust (spre deosebire de cei din familia sa), reuşind să plece spre Palestina. A supravieţuit naufragiului vasului care îl ducea spre Ţara Sfântă şi a ales să lupte alături de britanici împotriva Afrika Korps ale lui Erwin Rommel. Aşa cum era de aşteptat, din momentul în care a ajuns în Palestina omul care i-a înţeles imediat potenţialul a fost chiar Yitzhak Sadeh, probabil cel mai bun luptător corp la corp din Haganah, alături de Lichtenfeld. El a cerut ca durul pugilist din ghetoul slovac să devină coordonatorul pregătirii fizice a Palmach şi, ulterior, al întregii armate. Lichtenfeld va pregăti excelenţii luptători din forţele de comando marin şi va iniţia trupele speciale şi infanteriştii

în lupta faţă în faţă (*krav panim el panim*, prescurtat KAPAP, care va deveni ulterior Krav Maga).

Ceea ce deosebeşte tehnica dezvoltată de Lichtenfeld de numeroasele stiluri orientale este tocmai contextul ghetoului şi, ulterior, al ciocnirilor arabo-israeliene în care a fost gândit. Krav Maga nu pleacă de la o filosofie de viaţă şi nu vrea să dezvolte un stil armonios şi coregrafic, ci reprezintă supravieţuire pură în condiţii critice de luptă, precum şi orientarea exclusivă către anihilarea adversarului cu orice mijloace. Combatanţii sunt educaţi să atace punctele cele mai vulnerabile ale inamicului (gât, ochi), să înţeleagă perfect structura psihologică a unei confruntări şi să o domine prin agresivitate, să acţioneze fulgerător şi decisiv, prin lovituri cât mai simple, în timp ce îşi distribuie atenţia periferică spre orice evoluţie neprevăzută din jur. Având în vedere faptul că arabii abordau în mod tradiţional lupta corp la corp înarmaţi cu un cuţit pe care îl mânuiau foarte bine, Krav Maga pune un accent special pe dezarmarea adversarului (se insistă şi pe blocarea pistolului), încercând în acest scop să profite de orice instrument sau corp aflat la îndemână. Krav Maga reprezintă o disciplină ideală pentru o armată de infanterişti care ajung deseori la lupta faţă în faţă în încleştări urbane şi de gherilă, precum şi pentru forţele care pun accent pe operaţiuni de comando.

Luptătorii evrei în cel de-al
Doilea Război Mondial. Palmach

Cel de-al Doilea Război Mondial a facilitat, inevitabil, dezvoltarea experienţei evreieşti în domeniul militar. În această perioadă, viitorul Tzahal s-a apropiat de ipostaza din momentul naşterii sale oficiale, în 1948 – cel puţin din punct de vedere organizatoric, operaţional şi al gândirii strategice. Marea problemă pe care evreii o mai aveau de rezolvat era cea a dotării cu armament suficient şi performant.

În 1940, structura permanentă mobilă organizată de Yitzhak Sadeh, Fosh, a fost înlocuită de Hei Sadeh (sau

Hish), care păstra, în linii mari, ideea unei unităţi de teren deplasabile rapid în orice zonă ameninţată. Exista, însă, un inconvenient major: cu voluntarii împărţiţi în diverse kibuţuri, antrenamentul era limitat la manevre de gherilă; problemele de logistică şi infrastructură făceau de neimaginat un exerciţiu militar amplu, în care să se verifice capacitatea de luptă a unei concentraţii mari de forţe.

La nivel individual, experienţa militară făcea progrese semnificative. 10 881 de evrei se alăturaseră armatei britanice până în 1941, 18.000 până în 1942.121 Până la sfârşitul războiului, 28.000 de bărbaţi şi 4.000 de femei din Yishuv au luptat în unităţile Majestăţii Sale, 450 devenind ofiţeri.122 în ciuda reticenţei britanicilor de a permite, precum în Primul Război Mondial, formarea unei Brigăzi Evreieşti, acest lucru s-a întâmplat în ultima parte a conflagraţiei, în cadrul luptelor din Italia. Totuşi, marele câştig a fost formarea în acest mod, prin experienţă directă în luptă, a unui corp de ofiţeri capabili să coordoneze şi categorii de arme care nu erau încă utilizate şi înţelese în Yishuv: aviaţie, artilerie, blindate, marină. Tzahal se va compune, după 1948, din centrul de comandă specializat în operaţiunile din Palestina şi un corp de ofiţeri cu experienţă dobândită în Europa sau Africa, alături de Aliaţi. De altfel, decizia acestora de a lupta sub steag britanic era încurajată de Hagana tocmai în acest scop.

Centrul de greutate al armatei israeliene a venit, însă, tot din Eretz Israel şi tot de la Yitzhak Sadeh şi oamenii crescuţi de acesta şi de Orde Wingate. În mai 1941, în contextul în care Rommel ameninţa Egiptul şi Palestina, Yishuvul a mai făcut un pas către o structură militară profesionistă, Sadeh primind sarcina de a conduce Plugot Mahatz, Companiile de şoc, intrate în istorie ca Palmach, unitatea de elită a Hagana.

Palmach reprezenta o structură militară permanentă, cu soldaţi de mare valoare, menită să reziste prin

operaţiuni de gherilă unei eventuale ocupaţii militare a Palestinei de către Axă. Conducerea Hagana (reorganizată şi ea tot acum, cu Moshe Sneh pe post de comandant civil şi Yaakov Dori ca şef de stat major – totul sub controlul ferm al lui Ben-Gurion, premier de facto) i-a impus lui Sadeh ca Palmach să fie compus din nouă companii de comando.123 între mai 1941 şi noiembrie 1942, când Rommel a fost învins la El Alamein şi armata britanică nu a mai sprijinit financiar şi logistic proiectul mişcării de rezistenţă Palmach, aproximativ 600 de militari evrei au beneficiat de instrucţie şi armament din partea britanicilor. Două companii au luptat alături de Aliaţi în Siria şi Liban, pe post de cercetaşi şi ghizi. În această operaţiune şi-a pierdut Moshe Dayan unul din ochi, căpătând imaginea cu plasture negru care l-a făcut ulterior faimos. De asemenea, fructificând competenţele lingvistice speciale ale evreilor, au fost organizate unităţi de limbă germană pentru a acţiona în interiorul bazelor Wehrmacht, dar şi unităţi de limbă arabă, capabile să desfăşoare operaţiuni în Egipt sau Levant. Mai târziu, în 1944, când situaţia dramatică a evreilor din Europa începea să fie cunoscută în Yishuv, voluntari Palmach şi Hagana au fost paraşutaţi în Balcani pentru a facilita precesul de imigraţie şi pentru a coordona rezistenţa.

Încă de acum, luptători evrei sub acoperire şi-au construit identităţi fictive, de arabi, în ţări ca Siria sau Liban, pregătind apărarea în eventualitatea unei invazii germane.124 în cazul în care Palestina cădea în mâinile lui Hitler, a fost pus la punct un plan complex de rezistenţă în zona Haifa-Carmel, util fie şi pentru antrenarea capacităţii de planificare a Hagana. În cadrul kibuţului Mishmar Haemek (Straja Văii) din nordul Palestinei funcţiona o tabără de antrenament specializată în acţiuni de sabotaj.

Situaţia politică a Yishuvului a cunoscut în perioada 1939 – 1945 evoluţii furtunoase. Dacă în preziua izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial relaţia cu britanicii se deteriorase grav în contextul politicii „White Paper”, care

limita sever imigraţia evreiască, în primii ani de război Yishuvul a considerat naturală o alianţă cu puterile occidentale – cu excepţia notabilă a Bandei lui Stern (Lehi). Aşa cum am mai arătat, Ben-Gurion, care domina politic peisajul atât de pestriţ ideologic din Eretz Israel, a reuşit, totuşi, să izoleze grupul Lehi şi să ţină sub control, cel puţin pentru o vreme, orgoliile antibritanice ale Irgun. El a proclamat că înfrângerea naziştilor este prioritatea momentului, nu confruntarea cu puterea mandatară engleză, pentru a permite imigraţia evreilor în Palestina şi întemeierea unui stat al evreilor.

Scufundarea vasului Struma, pe 24 februarie 1942, a schimbat starea de spirit în Yishuv şi a crescut, din nou, sentimentul antibritanic. Aproape 800 de refugiaţi evrei, plecaţi cu mari eforturi spre Palestina din Portul Constanţa, au pierit atunci înecaţi în Marea Neagră, după ce vasul a fost lovit de o torpilă trasă de un submarin sovietic. Deşi reuşiseră să ajungă la Istanbul, evreii au fost întorşi din drum de autorităţile britanice, care le-au refuzat accesul în Ţara Sfântă în baza noilor reguli privind imigraţia. Un singur pasager evreu a supravieţuit. Revolta din Yishuv a fost atât de puternică, încât Menachem Begin a decis atunci să se implice în lupta cu britanicii, cu toate riscurile presupuse de o carieră de revoluţionar *underground*) *25*

Situaţia a devenit şi mai gravă în noiembrie 1942, când martori oculari ai dramei evreieşti din Polonia au ajuns în Palestina. Ei confirmau o profeţie pe care Hitler o făcuse cu două luni înainte, într-un discurs din Berlin, în care vorbea despre anihilarea evreilor. Începeau să apară, cu alte cuvinte, primele relatări despre Holocaust. Activitatea „Ha Mossad Le-Aliyah Bet”, organizaţia care se ocupa de aducerea (ilegală, la acel moment) a evreilor în Palestina, a devenit una prioritară pentru Hagana, care o coordona. Şi Irgunul şi-a creat propriile reţele pentru sprijinirea imigraţiei. În această atmosferă au avut loc atacurile în crescendo asupra mandatarului britanic, într-

un moment în care evreii considerau că au datoria să lupte pentru fiecare compatriot captiv în Europa nazistă.

În acest timp, tensiunile cu arabii trecuseră în plan secund, deşi Marele Muftiu Hajj Amin al-Husseini făcea eforturi pentru a păstra cât mai ridicat nivelul de adversitate dintre tabere. În 9 mai 1941, el a emis o *fatwa* în care proclama *jihadul* împotriva britanicilor, în beneficiul puterilor Axei. În analizele britanice din 1943 se prevedea, de altfel, că „ţara se îndreaptă spre cea mai serioasă izbucnire de violenţă şi dezordine de până acum şi explozia e fixată să aibă loc imediat după terminarea războiului din Europa".126 Pentru a susţine această afirmaţie era citat Eliahu Golomb, un lider evreu care aparţinea, în mod paradoxal, stângii pacifiste: „Cu toţii ştim că problema sionistă va trebui rezolvată într-o zi prin forţa armelor. Nu poate fi niciodată soluţionată prin dispute politice; doar printr-o luptă. Trebuie să ne pregătim, atât spiritual cât şi material, pentru această confruntare decisivă". 127

În mai 1945, Yigal Allon a devenit noul comandant al Palmach, preluând poziţia mentorului său, „Bătrânul" Yitzhak Sadeh. La acest moment, Palmach avea peste 1.000 de militari bărbaţi şi 300 de femei, plus 400 de rezervişti. Pentru a se susţine material, după oprirea sprijinului britanic la finalul anului 1942, aceştia au acceptat oferta asociaţiei de stânga *HaKibuţ HaMeuhad* (Kibuţul Unit) de a continua munca şi antrenamentul militar, în proporţii egale – două săptămâni de muncă, două de manevre militare într-o lună – în cadrul kibuţurilor. Această idee, care nu putea fi refuzată de Sadeh, a dezvoltat spiritul egalitarist al organizaţiei de tineri, lucru reflectat şi în numărul mare de femei care aveau acces într-o asemenea unitate de elită. Cursurile urmate de ofiţeri aveau un nivel extrem de ridicat, incluzând studierea armelor, leadershipul, comanda independentă (încurajată în Palmach), patrularea, istoria sionismului, a Hagana şi Palmach, istoria şi ideologia

grupărilor disidente (Irgun şi Lehi), palestinografie (geografie, demografie, rute, logistică), diaspora evreiască, imigraţia, mişcările de rezistenţă din Europa, probleme politice internaţionale, cunoaşterea inamicului (arabii, britanicii), analiză tactică şi, pentru destindere, muzica lui Mendelssohn, poezia lui Nathan Alterman şi teatru.128 Şcoala militară a Palmach era considerată, de altfel, cea mai performantă din Yishuv, mulţi dintre viitorii lideri ai Tzahal trecând pe aici pentru formare. Antrenamentul de bază viza lupta corp la corp şi educaţia fizică, operaţiunile în grup de luptă, topografia, utilizarea explozibililor şi sabotajul, mânuirea armelor de vânătoare şi a mitralierelor, noţiuni de comunicaţii radio, de marină şi medicină de prim ajutor. Sloganul Palmach era: „Suntem întotdeauna primii" (*Rishonim Tamid Anachnu*) *129*, iar jurământul era depus după efectuarea antrenamentului de bază, în momentul în care soldatul îşi primea arma, într-un loc cu semnificaţie istorică majoră, în general noaptea. Textul jurământului spunea: „Cu această armă care mi-a fost încredinţată de Hagana din ţara lui Israel, voi lupta împotriva inamicilor poporului meu, pentru ţara mea, fără să mă predau, fără să mă clintesc, cu dedicaţie totală".130

Un element esenţial pentru conducerea Palmach – Sadeh şi Allon – a fost ca gruparea în unităţi tactice tot mai mari şi complexe (companii din kibuţuri diferite învăţând să formeze batalioane, batalioanele începând să exerseze lucrul la nivelul de brigadă) să nu afecteze capacitatea trupelor de a gândi şi acţiona optim şi în situaţii de gherilă. Condiţiile speciale din Palestina cereau ca Hagana să fie pregătită concomitent pentru manevre de brigadă, dar mai ales pentru numeroase ciocniri de gherilă presărate de-a lungul unui vast teritoriu.131

În această perioadă, la nivelul Palmach au început activităţile pentru formarea unităţilor de aviaţie şi unităţilor navale israeliene: zeci de soldaţi învăţau să zboare pe avioane de agrement şi sute de marinari se formau sub acoperirea unor competiţii sportive şi în

contextul organizării imigraţiei ilegale prin Mediterană şi Marea Neagră.

Capitolul 3

Războiul din 1948.

Independentă pentru evrei, an-Nakba („Catastrofa”)

PENTRU ARABI

Cauzele războiului şi premisele succesului israelian

Războiul arabo-israelian din 1948 (început în realitate în 1947, sub forma unui conflict civil cu palestinienii, şi care a cunoscut ultimele operaţiuni în anul 1949) a fost o consecinţă directă a deciziei Marii Britanii de a renunţa la mandatul din Palestina şi de a-şi retrage largul contingent militar care acţionase ca un tampon între evrei şi arabi. La drept vorbind, mandatul palestinian reprezenta o capcană în care britanicii – mai slăbiţi ca niciodată după lupta pe viaţă şi pe moarte împotriva lui Hitler – picaseră cu seninătate aristocratică şi în care se adânceau fără vreun motiv de optimism. Indiferent ce ar fi făcut Londra, toată lumea era nemulţumită. Arabii protestau violentăm potriva numărului mare de imigranţi evrei, care schimbau structura demografică a zonei şi puteau astfel să revendice teritorii tot mai întinse. Evreii erau revoltaţi, pe de altă parte, de numărul mic de nou-veniţi acceptaţi în Palestina, deşi aceştia erau supravieţuitori ai Holocaustului care trecuseră prin suferinţe insuportabile – pe care erau nevoiţi acum să le retrăiască în taberele de refugiaţi improvizate de britanici în Cipru, acolo unde erau direcţionaţi când încercau să ajungă în Ţara Sfântă. În cazuri şi mai puţin fericite, ei puteau fi chiar trimişi înapoi în Europa. Opinia publică internaţională se declara oripilată de „barbaria” britanicilor, care erau comparaţi cu naziştii în contextul vânătorii de evrei pe care o declanşaseră pe Marea Mediterană.

Indiferent de calitatea guvernării exercitate de trimişii Majestăţii Sale, din clipa în care britanicii îşi retrăgeau dispozitivul militar, războiul dintre arabi şi evrei

devenea inevitabil. Comunitatea internaţională nu putea asigura în timp util o altă forţă care să se interpună eficient între miliţiile care fuseseră cu greu ţinute în frâu până atunci. Arabii doreau să lupte şi să îi alunge pe evrei din Palestina. Yishuvul condus de Ben-Gurion se pregătise pentru acest moment şi era hotărât să reziste aşa cum nu o mai făcuse de două mii de ani. Deşi nu puteau admite deschis această realitate cinică, Marile Puteri se consolaseră cu ideea că războiul va grăbi o înţelegere diplomatică şi va tranşa cumva atât de complicata situaţie din Palestina. Cele două tabere urmau să fie lăsate să se confrunte şi să obosească, devenind astfel mai dispuse la compromis. Yishuvul era pus în situaţia de a-şi dovedi trăinicia după câteva decenii de construcţie, ţinând piept asaltului simultan al tuturor vecinilor săi. În cazul unei înfrângeri, care era considerată probabilă la Washington şi Londra, americanii şi britanicii ar fi intervenit – foarte probabil – prin intermediul ONU pentru a-i salva pe evrei, obligându-i, însă, ulterior să accepte o soluţie de teritoriu minimal în jurul Tel Avivului, fără independenţă politică, în cadrul unei eventuale confederaţii conduse de regele Transiordaniei (variantă care îi fusese de altfel oferită de Abdullah lui Ben-Gurion, fiind respinsă tranşant). Până la această intervenţie salvatoare, însă, mulţi evrei ar fi fost masacraţi. Dacă, pe de altă parte, cuceririle evreieşti s-ar fi dovedit prea vaste (ipoteză la care, însă, nimeni nu se gândea serios), Londra ar fi sărit în sprijinul clienţilor săi de la Cairo şi Amman. În realitate, tocmai cel din urmă s-a dovedit a fi deznodământul ciocnirii arabo-israeliene, Marea Britanie fiind nevoită să recurgă la ameninţări pentru a opri ofensiva Tzahal în Egipt (armata iordaniană era oricum condusă de ofiţeri britanici, rezistând mult mai bine).

Succesul neaşteptat al Tel Avivului în 1948, precum şi Catastrofa (an-*Nakba*) suferită de arabi au la bază câteva explicaţii surprinzător de simple. În primul rând, desigur, faptul că motivaţia şi responsabilitatea celor două

tabere erau resimţite diferit. Evreii, singuri şi înconjuraţi, luptau cu toate puterile nu doar pentru supravieţuirea lor, ci pentru a oferi generaţiilor viitoare o ţară unde pogromurile să nu mai fie posibile şi, mai mult, pentru a împlini un vis interzis de milenii strămoşilor lor. Prezentul, trecutul şi viitorul acestui popor îşi dăduseră întâlnire, cu alte cuvinte, în 1948, în Eretz Israel. Arabii, pe de altă parte, şi-au permis să amâne deznodământul şi să facă cât mai difuză răspunderea. Palestinienii au preferat să se refugieze în ţările vecine, aşteptând momentul intervenţiei armatelor arabe pentru a reveni triumfători. Aceste armate erau, însă, prea numeroase (egipteni, iordanieni, irakieni, sirieni, libanezi) pentru ca vreuna dintre ele să resimtă o presiune majoră: fiecare spera că *celălalt* va acţiona decisiv. În plus, în mod evident, existau interese divergente în tabăra arabă. Egiptenii erau îngrijoraţi că regele iordanian Abdullah va anexa Cisiordania, devenind astfel un actor prea puternic. Libanezii aveau importante populaţii creştine şi şiite, care nu erau ostile cauzei evreieşti. Iordanienii – singurii care aveau un obiectiv clar (Ierusalimul şi Cisiordania) vor fi, de altfel, cei mai îndârjiţi şi mai profesionişti luptători. Egiptul, în schimb, va alege să îşi divizeze trupele în mai multe coloane de înaintare, considerând că este mai important să fie prezent în zonele care ar fi putut fi ocupate de iordanieni, pentru a-i bloca, decât să atace Israelul cu o singură forţă concentrată. În momentul decisiv, Libanul va decide să nu ne mai implice în război decât prin câteva manevre marginale, care vor fi, însă, intens speculate propagandistic. Siria şi Irakul, care se temeau de comploturile interne, nu erau dispuse să-şi sacrifice militarii într-un război total împotriva Israelului. Din acest motiv, din momentul în care înaintarea arabă se va lovi de o rezistenţă solidă din partea Tzahal, armatele Siriei, Egiptului şi Irakului vor prefera să rămână nemişcate în interioriul Israelului, putând pretinde astfel că invazia continuă. Problema generată de această strategie arabă – de a trimite trupe adânc în teritoriul

inamic şi de a le ţine apoi imobilizate la distanţă de casă – punea în evidenţă, în mod paradoxal, două dintre cele mai pregnante calităţi israeliene: capacitatea de planificare şi atenţia pentru provocările logistice ale unui război. De altfel, aceste două aspecte, neglijate de arabi – mult mai interesaţi de ipostazele glorioase ale războaielor – reprezentau un teritoriu în care evreii excelau de secole. Faimosul „evreu de curte” (*Hofjude*), considerat bancherul războaielor europene din epoca modernă, era în realitate mai mult decât un simplu finanţator care oferea lichidităţi în momente de criză. Acesta avea capacitatea să asigure principilor pentru care lucra arme, materii prime, hrană, echipament şi transport în momente de conflagraţie în care bunurile deveneau mult mai greu de găsit. Regii nu apelau la ei doar pentru bani, ci pentru astfel de servicii logistice mult mai complexe, pentru care Oppenheimer sau Rothschild se pregăteau cu ani înainte.

Această ştiinţă, consolidată în secole de schimburi comerciale pe teritorii foarte întinse, s-a manifestat plenar şi în cadrul Yishuvului. Ben-Gurion a obţinut din vreme fondurile necesare pentru înarmare şi susţinerea efortului de război prin colectele realizate în cadrul comunităţilor evreieşti din Statele Unite de Golda Meir. De asemenea, numeroşi agenţi care lucrau în secret pentru Hagana au străbătut Europa şi Statele Unite în vederea identificării potenţialilor furnizori de arme (noi sau scoase din uz), trecând la cumpărarea acestora din momentul declanşării conflictului. Structurile care permiteau formarea rapidă de noi unităţi de luptă erau şi ele pregătite, gata să intre în acţiune în cazul unei invazii arabe. Din acest motiv, singura etapă în care tabăra arabă s-a bucurat de o superioritate marginală au fost primele zile de război, în care mecanismul logistic israelian s-a pus în mişcare. Ulterior, cu fiecare săptămână care trecea, Tzahal beneficia de mai mulţi soldaţi, de arme mai performante şi mai numeroase, de muniţie îndestulătoare. Armatele arabe, în schimb, au fost luate prin surprindere de

embargoul asupra armamentului instituit în contextul războiului. Ele nu luaseră în calcul necesitatea unor stocuri de muniţie pe termen lung. Faptul că erau puse în situaţia să-şi aprovizioneze militarii pe distanţe lungi, în teritoriul inamic, le complica şi mai mult situaţia, pentru că neglijaseră problema unor culoare sigure şi rapide pentru transportul de hrană şi echipament. În ultima etapă a războiului, militarii egipteni sufereau de foame, iar cei iordanieni nu mai aveau muniţie. Aceste elemente nu au făcut decât să completeze pregătirea superioară a soldaţilor israelieni şi motivaţia mult mai bine conturată a întregii comunităţi din Eretz Israel, conducând spre un deznodământ inevitabil al războiului, care era previzibil încă din vara sau toamna anului 1948

Contextul internaţional şi jocul diplomatic al Marilor Puteri între 6 şi 11 mai 1942, la hotelul Biltmore din New York a avut loc o Conferinţă Sionistă Extraordinară, care avea ca scop trasarea unei direcţii politice pentru proiectul naţional evreiesc în condiţiile politicii tot mai ostile a Marii Britanii şi în contextul dominaţiei naziste asupra Europei. Declaraţia adoptată atunci, cunoscută ca „Programul de la Biltmore”, va afirma decizia liderilor sionişti de a continua emigraţia în Palestina şi de a forma un stat al evreilor. Acest program închide, în fapt, perioada ezitărilor şi a poziţiilor prudente în raport cu arabii şi englezii, asumând că drumul către o statalitate evreiască în Palestina este inevitabil şi iminent. Două dintre punctele declaraţiei de la Biltmore afirmă: „Poporul evreu, în efortul său de renaştere naţională, întâmpină cu bucurie dezvoltarea economică, agricolă şi naţională a popoarelor şi statelor arabe. Conferinţa reafirmă poziţia adoptată anterior la congresele Organizaţiei Sioniste Mondiale, exprimând disponibilitatea şi dorinţa poporului evreu pentru o colaborare deplină cu vecinii săi arabi. Conferinţa cheamă la îndeplinirea scopului original al Declaraţiei Balfour şi al Mandatului, care, recunoscând conexiunea poporului evreu cu Palestina, era de a le oferi oportunitatea, statuată

de preşedintele Wilson, de a fonda acolo un *Commonwealth* evreiesc. Conferinţa îşi afirmă respingerea categorică a documentului *White Paper* din mai 1939 şi neagă validitatea sa morală sau legală”.132

De asemenea, declaraţia vorbeşte despre dreptul poporului evreu la autoapărare, cu trimitere directă la nevoia unei armate proprii: „În lupta contra forţelor agresiunii şi ale tiraniei, ale căror victime evreii au fost din fazele cele mai timpurii, şi care ameninţă acum Căminul Naţional Evreiesc, trebuie recunoscut dreptul evreilor din Palestina de a juca un rol primar în eforturile de război şi în apărarea ţării lor prin intermediul unei forţe militare evreieşti, care să lupte sub propriul steag şi sub înalta comandă a Naţiunilor Unite”. 133

Prin raportare la aceste direcţii strategice asumate de organizaţia sionistă şi de Yishuv, evoluţiile politice din Marea Britanie, Statele Unite, URSS şi din comunitatea arabilor palestinieni vor decide cursul evenimentelor până în anul 1948. La nivel principal, Statele Unite erau tentate să sprijine imigraţia evreiască în Palestina în condiţiile în care, după 1945, circa un milion de evrei care supravieţuiseră Holocaustului erau blocaţi în Europa, fără posibilitatea de a reveni în zonele de unde fuseseră deplasaţi. Ei nu mai aveau case – acestea fiind distruse de război sau confiscate. Se înregistrau şi acum, după Holocaust, izbucniri antisemite în momentele în care evreii îşi revendicau proprietăţile. În 1946, în Polonia, la Kielce, patruzeci şi doi de evrei fuseseră masacraţi cu complicitatea autorităţilor.134 Chiar şi în aceste condiţii, SUA nu erau dispuse să îşi redeschidă larg propriile graniţe pentru aceşti refugiaţi şi nu erau pregătite să ofere sprijin militar Yishuvului cu preţul ostilizării lumii arabe.

America făcuse în deceniile anterioare un efort real pentru primirea unui număr imens de nou-veniţi aşkenazi, politicienii considerând necesar un răgaz pentru integrarea lor. Peste două milioane de evrei din Rusia, Austro-Ungaria şi România imigraseră în Statele Unite

între 1880 şi 1924, când au fost introduse cotele restrictive. Ei erau concentraţi în oraşele de pe Coasta de Est: New York, Philadelphia, Boston, Baltimore – dar şi în Chicago, în 1880, dintr-o populaţie evreiască de 250.000, doar unul din şase evrei americani proveneau din Europa de Est. În 1922, într-o comunitate de 4 milioane, cinci din şase evrei americani erau din estul Lumii Vechi. În fapt, o treime dintre evreii din Estul Europei părăsiseră zona, iar 90% dintre ei au emigrat în SUA. Nou-veniţii s-au aşezat preponderent în New York, în Lower East Side, la picioarele podurilor Manhattan şi Brooklyn. Aflat la întâlnirea cu Little Italy şi Chinatown, deci într-o zonă destinată emigraţiei sărace, cartierul aşkenaz din New York era cuprins între străzile Bowery, Third Avenue, Catherine Street şi 14th Street, până la East River, unde cele două poduri asigurau trecerea în Brooklyn, o altă zonă preponderent evreiască, cu peste 30% din populaţie. Pe o suprafaţă de 2, 5 km pătraţi locuiau, în anul 1910, 540.000 evrei, densitatea fiind de 701, 9 oameni pe acru, adică cea mai mare din lume.135 Acesta era contextul demografic în care s-a conturat rezerva americană pentru a accepta un nou val de veniri.

Nici măcar în materie de sprijin politic, Statele Unite nu erau decise să îşi pună în joc toată greutatea şi tot prestigiul. Pentru o scurtă perioadă, URSS va arăta o atitudine amicală în raport cu Yishuvul şi statul Israel în anii 1940, sperând că acesta va deveni un centru de influenţă comunistă în Orientul Mijlociu: când, însă, orientarea prooccidentală a noii ţări se va dovedi clară, în ciuda influenţei covârşitoare a partidelor de stânga (Mapai şi Mapam), Stalin îşi va reconsidera poziţia, mizând la rândul său pe statele arabe. În anul 1945, la Yalta, după ce preşedintele american Roosevelt se declarase sionist, Stalin simţise nevoia să îi răspundă că şi el era sionist, adăugând, însă, imediat că evreii sunt „intermediari, profitori şi paraziţi” – adică un consacrat clişeu antisemit.136 Trebuie observat, de altfel, că din

perspectivă geopolitică – şi excluzând relaţiile emoţionale sau culturale – argumentele economice favorizau mai degrabă opţiunea arabă, având în vedere mărimea covârşitoare acestui spaţiu în raport cu micul Yishuv, redus la o fâşie teritorială fragilă şi cu viitor incert. Dacă adăugăm la asta bătălia pentru obţinerea pe termen lung a exploataţiilor de petrol specifică acelor ani, vom înţelege de ce situaţia evreilor era dificilă din punct de vedere diplomatic. Occidentul se temea, pe bună dreptate, că Uniunea Sovietică poate obţine baze strategice în state precum Siria sau Egipt speculând uşor, şi fără mari mustrări de conştiinţă, adversitatea acestora faţă de Israel. Occidentalii, pe de altă parte, simţeau o responsabilitate reală faţă de evrei după Holocaust, deşi nu erau pregătiţi şi dispuşi să îi cedeze lui Stalin influenţa în lumea arabă, motiv pentru care încercau, fără prea mare succes, să mulţumească pe toată lumea.

În această perioadă, calitatea diplomaţiei evreieşti, susţinută de comunităţile puternice din Marea Britanie şi Statele Unite, a compensat multe dintre aceste neajunsuri. În paralel, cauza arabă a suferit tocmai din pricina slabei calităţi a clasei politice şi a incapacităţii de a formula proiecte plauzibile. Marele Muftiu Hajj Amin al-Husseini a câştigat partida politică palestiniană cu familia moderată Nashashibi şi a pariat exclusiv pe violenţe şi pe alianţa compromiţătoare cu Hitler şi Mussolini. În 1937, înaltul Comitet Arab, însărcinat să coordononeze politica arabilor palestinieni, a respins Planul Peel (iulie 1937), care oferea arabilor aproape 85% din suprafaţa Palestinei, deşi conducerea sionistă îşi manifesta deschiderea pentru acesta. Soluţia bătrânului lord Peel a fost, probabil, cea mai importantă oportunitate irosită de palestinieni. Ei ar fi primit Samaria, Negevul şi mare parte din Iudeea, în timp ce evreii trebuiau să se mulţumească cu Galileea şi zonele câmpiei de coastă – pe care oricum le cumpăraseră în mare parte. Britanicii urmau să reţină pentru ei un coridor îngust de teren de la Mediterana (prin Jaffa) la Ierusalim,

precum şi Ierusalimul şi Betleemul (pline de semnificaţii pentru creştini, dar şi factor critic în negocierile arabo-israeliene).137 Pasiunea arabilor pentru retorică şi-a spus cuvântul: „Arabii sunt hotărâţi să lupte în război cu aceeaşi determinare şi forţă cu care au făcut-o şi în timpul cruciadelor”, i-a scris Ibn Saud prietenului său Harry Truman, 138 iar Abdel Rahman Azzam, secretarul general al Ligii Arabe, a anunţat solemn: „Vom încerca să vă izgonim. Nu sunt sigur că vom reuşi, dar vom încerca. Pe cruciaţi am reuşit să-i gonim cu preţul pierderii Spaniei şi a Persiei. Poate că vom pierde Palestina, dar este prea târziu pentru o soluţie paşnică (...). În final, tot noi vom ieşi învingători”. 139 În această atmosferă dominată de trimiteri pasionale la cruciaţi şi la Saladin, era previzibil refuzul arab de a accepta diferitele soluţii mediate de britanici sau de Naţiunile Unite pentru partajarea Palestinei; mai mult, apelurile lui Amin al-Husseini la jihad făceau ca perspectiva unei ciocniri majore între un viitor stat al evreilor şi blocul arab din jurul acestuia să fie uşor de întrevăzut.

Poziţia britanicilor era, în tot acest context, cea mai complicată, pentru că lor le revenea răspunderea directă asupra Palestinei: ei suportau presiunea internaţională pentru a permite imigraţia în Palestina, protestele Yishuvului, dar şi pe cele ale statelor arabe sau ale palestinienilor. Militarii britanici deveneau pe rând, în funcţie de perioadă, ţinte ale furiei războinicilor arabi sau ale mişcărilor de rezistenţă evreieşti, precum Irgun sau Lehi. Această continuă presiune explică şi spectaculoasa „răsucire laburistă” înregistrată după preluarea guvernării în anul 1945: dacă în opoziţie partidul lui Clement Attlee se dovedise un prieten al proiectului sionist, din momentul accesului la decizie lucrurile se vor schimba radical, ministrul de externe Ernest Bevin devenind un adversar al formării statului evreiesc. El era susţinut de un întreg aparat militar şi diplomatic; şeful statului major britanic afirma: „dacă una dintre aceste două comunităţi trebuie să

fie antagonizată, e de preferat, din punct de vedere strict militar, ca soluţia găsită să nu implice ostilitatea arabilor" 140; şeful Departamentului pentru relaţii cu Orientul Mijlociu spunea, la rândul său: „Un stat evreu nu este deloc în interesul nostru, după cum nu este nici în interesul arabilor". 141 în aceste condiţii, poziţia lui Bevin nu putea fi decât cea exprimată în 28 mai 1948, într-o scrisoare către ambasadorul său la Washington: „Nu intenţionez (repet, nu intenţionez) în viitorul apropiat să recunosc statul evreu şi cu atât mai puţin să accept vreo propunere ca acesta să devină membru al Naţiunilor Unite". 142

Confruntată cu ostilitatea laburistă, care limita la 1.500 numărul de evrei acceptaţi lunar în Palestina, într-un moment în care lagărele naziste de exterminare tocmai fuseseră descoperite, Hagana a renunţat la politica sa tradiţională de reţinere şi de colaborare cu Marea Britanie. Au existat tentative de coordonare militară cu Irgun şi Lehi în scopul lovirii unor ţinte britanice (aşa numita Mişcare Evreiască de Rebeliune), dar ele nu s-au demonstrat funcţionale în condiţiile în care Hagana insista să fie vizată doar infrastructura, fără victime omeneşti – principiu dovedit greu de aplicat după atentatul de la hotelul King David. O operaţiune tipică pentru Hagana în această perioadă a fost cea din 17 iunie 1946 (Noaptea Podurilor), când au fost distruse aproape toate podurile rutiere şi feroviare care legau Palestina de Orientul Mijlociu.

Tot în această perioadă dintre 1945 şi 1948, agenţii Hagana şi militarii britanici s-au confruntat pe mare, primii încercând să aducă supravieţuitorii Holocaustului în Palestina prin porturile din Italia şi Franţa, în timp ce *Royal Navy* intercepta vapoarele Hagana şi conducea refugiaţii scăpaţi din lagărele lui Hitler în noi lagăre – de această dată în Cipru. Cel mai dramatic incident de acest tip s-a înregistrat pe *Exodus*, nava pe care mii de evrei din Europa au reuşit să ajungă în Eretz Israel după o călătorie infernală, fiind, însă, capturaţi de britanici şi transportaţi

înapoi pe Vechiul Continent.143

Forţele israeliene

La acel punct, Yishuvul făcea eforturi pentru a-şi dezvolta rapid forţa militară şi capacitatea de luptă. În anul 1946, la cel de-al 22-lea Congres sionist, Ben-Gurion anunţase conducerea militară a Yishuvului că „forţele evreieşti trebuie ţinute în alertă şi confruntările cu britanicii trebuie evitate, având în vedere că statul va fi în curând proclamat şi acest lucru va conduce la un război nu doar cu arabii din Palestina, dar şi cu forţele regulate ale statelor arabe". 144

În perioada 1947 – 1948, forţa Hagana varia între 30.000 şi 42.000 de militari, în funcţie de moment şi de criteriile estimării. La bază se afla Him (*Heil Mishmar* – Unitatea de Pază), o gardă naţională statică, formată din locuitori ai Yishuvului de peste 25 de ani (bărbaţi şi femei); această structură varia numeric între 20.000 şi 32.000 de oameni. Deşi echipaţi şi antrenaţi mediocru, aşa cum se întâmplă cu orice rezervă civilă de criză, Unitatea de Pază oferea, totuşi, o acoperire teritorială care permitea concentrarea trupelor bine pregătite în punctele strategice, în momentele-cheie. Un alt aspect important este faptul că în fruntea acestor structuri (batalioane şi companii Him) se aflau comandanţi cu experienţă, proveniţi din Palmach.145

Deasupra Him, din punctul de vedere al pregătirii militare se afla mai mobila structură Hish (*Heil Sadeh* – Unitatea de Teren), care acţiona tot la nivel de companie de infanterie (batalioanele erau doar teoretice), având în spate o perioadă mai lungă de instrucţie şi exerciţii de teren, mizând pe cel puţin 4.500 de membri, cărora li se adăugau batalioanele tinerilor, Gadna, care ajungeau la 12.000 de oameni.

În vârful sistemului militar al Hagana se afla structura de elită Palmach, condusă de Yigal Allon şi compusă din 3 100 de militari activi şi în rezervă, bărbaţi

şi femei, cu lungă experienţă militară. Palmach avea propriul Cartier General, în timp ce Hagana organizase patru centre de comandă regională.

Nu trebuie neglijată capacitatea de luptă a organizaţiilor revizioniste. Deşi net inferioare numeric (Irgun – până în 4.000 de membri; Lehi – sub 800 de militanţi) acestea beneficiau de luptători versaţi în operaţiuni de gherilă, *intelligence* şi sabotaj. Menechem Begin şi Yitzhak Shamir, lideri ai celor două grupări, reuşiseră să supravieţuiască unei veritabile vânători coordonate de armata şi serviciile secrete britanice, ambii având statut de „wanted" şi recompense puse pe capul lor.

În anul 1942, departamentul pentru Orientul Mijlociu al MI6 estima că Hagana a ajuns la 30.000 de luptători, în timp ce Irgun are câteva mii de combatanţi şi simpatizanţi. Gradul de înarmare al soldaţilor era estimat la 50%-70%.146

Arsenalul Hagana varia în 1947 – 1948 între 10.000 şi 17 600 de puşti (în funcţie de estimare) şi 1 900 pistoale mitralieră, 180 de mitraliere medii, 440 de mitraliere uşoare şi 750 de mortiere.147 Exista o unitate de marină compusă din 350 de oameni, dotată cu bărci cu motoare şi grupări de scafandri; de asemenea, Hagana dispunea de 11 avioane civile (cu un singur motor) 148 şi de 25 de piloţi, dintre care unii cu experienţă în serviciul Aliaţilor.

O contribuţie importantă, mai ales la nivel de conducere şi expertiză tehnică (aviaţie), o vor avea, în anul 1948, şi cei circa 3.500 – 4.000 de voluntari din străinătate (în special evrei, dar nu numai – din state precum SUA, Canada, Franţa, Marea Britanie), care vor face parte din Mahal (*Mitnadvei Hutz LaAretz*, Voluntarii Străini). 119 dintre aceştia, între care opt nu aveau origini evreieşti, vor muri în Războiul de Independenţă. 500 dintre supravieţuitori se vor stabili ulterior în Israel. Simbolul Mahal va deveni colonelul american David Marcus, absolvent de West Point şi planificator pentru Pentagon în cel de-al Doilea Război Mondial, care a ajuns consilier

militar al lui Ben-Gurion şi, ulterior, comandant al Frontului Ierusalim. Eforturile lui Marcus au dus la eliberarea Oraşului Sfânt, el fiind, de altfel, primul *alufai* armatei israeliene, poziţie care va fi asociată ulterior cu cea de şef de stat major al Tzahal.

Un moment esenţial în efortul Hagana pentru depăşirea crizei de armament a fost afacerea guvernamentală cu Cehoslovacia – una care, probabil, a salvat statul israelian în cel mai greu moment al său. În contextul în care embargoul pentru vânzarea de armament Yishuvului era generalizat, Moshe Sneh a iniţiat, în anul 1947, discuţii la Praga cu Vladimir Clementis, adjunctul ministrului cehoslovac de externe Jan Masaryk. Semnat în ianuarie 1948 de Masaryk – după o întâlnire cu generalul Svoboda, ministrul apărării naţionale, care şi-a dat la rândul său acordul –, contractul cu cehoslovacii a revoluţionat străveziul arsenal evreiesc. În mai 1948, în Israel ajunseseră deja 20.000 de carabine, 2 800 de mitraliere şi 27 de milioane de cartuşe, iar până în octombrie 1948 cifrele urcaseră la 34.500 de carabine, 5.500 de mitraliere, alte zeci de milioane cartuşe şi, în mod esenţial, 84 de avioane Messerschmitt (Avia S-199) şi Spitfire. Aducerea armamentului în Palestina a necesitat operaţiuni secrete sofisticate (Operaţiunea Balak, Operaţiunea Velvetta), în care au fost implicaţi voluntari străini din Mahal, precum Gordon Levett, rămas în istorie pentru cuvintele: „Privind înapoi, nici nu am eşuat, nici nu am reuşit, aşa cum e soarta celor mai mulţi dintre noi; dar voi lăsa o lume mai bună decât cea în care am intrat, pentru că am ajutat la formarea Statului Israel”. 149 Patru rute au fost Utilizate pentru transportul armelor: una aeriană (Iugoslavia – Palestina); una prin Ungaria şi România, apoi prin Marea Neagră până în Palestina; ruta nordică (Polonia-Marea Britanie-Palestina) şi cea sudică (Ungaria-Iugoslavia-Marea Adriatică-Palestina).150

Mai 1948. Proclamarea statului. Fondarea Tzahal

Conflictul arabo-israelian din 1947 – 1949 a fost

pregătit de două momente decisive: votul Adunării Generale ONU în favoarea împărţirii Palestinei (29 noiembrie 1947) şi proclamarea Statului 92

Israel (14 mai 1948). Primul eveniment a declanşat un conflict între Yishuv şi arabii palestinieni, ajutaţi de organizaţii islamiste sau panarabe precum Frăţia Musulmană sau Armata Arabă de Eliberare. După anunţul privind naşterea oficială a Israelului, în război împotriva noului stat au intrat Egipt, Siria, Transiordania, Liban şi Irak.

Toată această succesiune dramatică de evenimente a plecat, cel mai probabil, de la un calcul greşit al diplomaţilor britanici. În luna martie a anului 1947, aceştia s-au adresat ONU pentru identificarea unei soluţii privind Palestina (strategia de rezistenţă pusă la punct de Hagana-Irgun-Lehi dădea rezultate şi britanicii aveau reale probleme de imagine din cauza blocării imigraţiei pentru supravieţuitorii Holocaustului). La 31 august, UNSCOP (UN Special Committee on Palestine) a propus încetarea mandatului britanic şi împărţirea Palestinei într-un stat evreu şi unul arab, cu Ierusalimul independent. Votul în favoarea acestei propuneri, din 29 noiembrie 1947, a reprezentat o surpriză pentru britanici şi un veritabil miracol pentru evrei – un acord între blocul sovietic şi cel occidental fiind considerat imposibil de către Marea Britanie. Totuşi, Uniunea Sovietică, deşi ostilă până atunci în raport cu naţionalismul evreiesc, a schimbat pentru o scurtă perioadă registrul diplomatic. Deja, în aprilie 1947, reprezentantul lui Stalin la ONU, Andrei Gromîko, anunţase sprijinul sovietic pentru o rezoluţie ONU care să recunoască drepturile evreilor în Palestina, modelând astfel votul sateliţilor săi.151

După o noapte de sărbătoare, cu slujbe în sinagogi şi dansuri pe străzi, Yishuvul a fost confruntat cu realitatea unui conflict civil, care nu a avut o evoluţie încurajatoare pentru evrei. Aşa se face că pe 12 mai 1948, înainte de expirarea mandatului britanic, liderii Yishuvului aveau de

luat o decizie istorică foarte dificilă: proclamarea Statului Israel imediat după plecarea britanicilor sau amânarea momentului pentru un context mai favorabil (idee sugerată de americani sau britanici). Din punct de vedere militar, perspectiva noului stat de a rezista unui atac al vecinilor arabi a fost estimată de Yisrael Galili şi Yigael Yadin, conducătorii Hagana, la 50%152. În final, decizia a înclinat pentru fructificarea oportunităţii istorice de a împlini visul milenar al poporului evreu: pe 14 mai, într-o zi de vineri, Consiliul Poporului s-a întrunit la Tel Aviv (Ierusalimul era sub asediu arab), în cadrul muzeului de pe Bulevarul Rothschild, proclamând „stabilirea unui stat evreiesc în Eretz Israel, care va fi cunoscut ca Statul Israel" 153. În aceeaşi noapte, părintele statului, David Ben-Gurion, a notat în jurnalul său (începuse un caiet nou, în cinstea ocaziei): „La ora patru după-amiaza, statul a fost fondat. Soarta sa este în mâinile forţelor de securitate".154

Aceste forţe au fost înfiinţate oficial, ieşind dintr-o ilegalitate de decenii, câteva zile mai târziu, pe 26 mai 1948, printr-un ordin emis de guvernul provizoriu condus de Ben-Gurion (Ordinul 4). Formulat expeditiv, în opt puncte, pe o singură pagină, Ordinul 4 stabileşte, între altele:

Formarea *Zvah Hagana Lelsrael* (Forţele de Apărare ale Israelului), care vor fi cunoscute prin prescurtarea Tzahal;

Coordonarea de către Tzahal a forţelor terestre, navale şi aeriene israeliene;

Înrolarea obligatorie în Tzahal în cazul stării de urgenţă;

Necesitatea unui jurământ de credinţă faţă de Statul Israel, Constituţie şi autorităţi pentru toţi cei care servesc în Tzahal;

Interzicerea oricărei alte forţe armate în afara Tzahal (cu trimitere evidentă la Irgun şi Lehi).155

Deja, începând cu luna februarie 1948, fusese decretată mobilizarea generală în Yishuv, ceea ce grăbea

conturarea unităţilor care vor intra progresiv în luptă. Palmach ajunsese la circa 6.000 de oameni, împărţiţi în trei brigăzi.156 Hish atingea un număr de aproape 8.000 de combatanţi, împărţiţi în şase brigăzi teritoriale. Ulterior, pe măsură ce noi imigranţi sau voluntari străini soseau, ei se vor alătura altor trei mari brigăzi, formate în pripa războiului, dar beneficiind şi de experienţa celor din Irgun şi Lehi (după câteva incidente majore, acestea au acceptat să se alăture Forţelor de Apărare Israeliene). În linii mari, comparând notiţele lui Ben-Gurion cu alte consemnări din epocă, structura Tzahal poate fi schematizată astfel:

Brigada Yiftah (Palmach) – Galileea şi Valea Iordanului

Brigada Harel (Palmach) – Ierusalim

Brigada Negev (Palmach) – Nordul Negevului

Total: 6.000 soldaţi

Brigada Golani – Valea Jezreel, Beit Shean: 4 095 soldaţi

Brigada Carmeli – Haifa şi Galileea: 2 238 soldaţi

Brigada Alexandroni – pe coastă: 3 588 soldaţi

Brigada Kiryati – zona Tel Aviv: 2 054 soldaţi

Brigada Givati – Rehovot: 3 229 soldaţi

Brigada Etzioni – Ierusalim: 3 166 soldaţi în formare:

Brigada a Şaptea

Brigada a Opta (blindată)

Brigada Oded

Forţele aeriene: 675 soldaţi

Artilerie: 600 soldaţi

Ingineri: 150 soldaţi

Poliţie militară: 168 soldaţi

Transport: 1 097 soldaţi

Recruţi în antrenament: 1 719 soldaţi

Gărzile statice: cca. 32.000 de potenţiali luptători.157

Gradul mare de improvizaţie în crearea noilor unităţi pe măsura extinderii războiului poate fi înţeles urmărind

traseul Brigăzilor a 7-a, a 8-a şi Oded, care intrau în luptă de-a lungul întregii ţări, deşi erau în plin proces de formare, pentru a înlocui trupe epuizate. Brigada Oded, de exemplu, care avea în componenţă o unitate de minorităţi (druizi, circasieni, beduini) a luptat de la graniţa libaneză până la cea egipteană, având şi o funcţie politică prin etalarea diversităţii etnice şi culturale din Tzahal. Deşi pe 15 mai 1948 doar 60% dintre militarii israelieni aveau arme, în doar trei săptămâni, graţie achiziţiilor externe şi propriilor ateliere (unde se fabricau mii de carabine Sten), problema armamentului uşor era soluţionată.158 Brigada a 8-a Blindată, fondată de Yitzhak Sadeh avea în realitate un singur batalion de tancuri (Batalionul 82) şi un batalion comando de asalt, compus din jeepuri (Batalionul 89), condus de Moshe Dayan. În Brigada lui Sadeh se înghesuiau, de la o zi la alta, oameni din Lehi, luptători străini şi imigranţi care nu cunoşteau limba noului stat (ebraica), precum şi camarazi strânşi în jurul charismaticului Dayan.159

Unele dintre realizările batalionului lui Moshe Dayan s-au datorat Tigrului, un blindat iordanian capturat pe câmpul de luptă şi trimis imediat în acţiune de practicul luptător de comando: „Am privit în jos şi am văzut mai multe vehicule de-ale noastre avariate, înţepenite pe coasta dealului. Dar am văzut şi un car blindat iordanian zăcând pe-o parte, cu roţile de pe o latură într-un şanţ. Nu-mi venea să cred ochilor în faţa acelei minunate privelişti: un car blindat adevărat, cu blindajul gros, în aparenţă utilizabil, echipat cu un tun cu obuze de două livre! N-aveam de făcut nimic altceva decât să-l tragem afară din şanţ, să-l aducem în liniile noastre şi să-l folosim. Este adevărat că iordanienii bombardau şi că ţintaşii lor de elită trăgeau la orice încercare de a ne apropia de carul blindat, dar, cu ingeniozitate, cu un dram de noroc şi cu un odgon de remorcă, treaba putea fi făcută (…) Cât ai zice peşte am ajuns la carul blindat, l-am agăţat de vehiculul nostru, l-am smucit din şanţ şi l-am repus pe roţile sale, ca apoi să-l

remorcăm la poalele dealului. Oamenii de la semnalizare i-au reparat radioul, mecanicii motorul şi, cu o veneraţie deosebită, tunul”. 160

Sub presiunea timpului şi ţinând seama de continua necesitate de a improviza, tehnicile de luptă erau deprinse pe loc de militarii evrei: „Aveam nevoie de instrucţie ca să-l facem să funcţioneze, aşa încât un jeep a fost trimis la o unitate vecină, de artilerie, ca să aducă un instructor. Acesta le-a ţinut imediat unora dintre oamenii noştri cel mai rapid curs de artilerie ţinut vreodată, iar după o oră am fost informat că acel car blindat era gata de acţiune. Am selecţionat un echipaj, iar acesta şi-a botezat vehiculul Tigrul cel groaznic”. 161 în jurul Tigrului, Dayan a dezvoltat o manevră menită să contracareze ambuscadele luptătorilor arabi, domeniu în care aceştia excelau: „Tigrul trebuia să pornească în faţă, urmat de prima companie de autoblindate, apoi de a doua companie de autoblindate, iar în coadă jeepurile neprotejate. Eu aveam să fiu cu prima companie de autoblidate. Dacă Tigrul sau vreunul din autoblindate era lovit sau oprit în drum de vreo altă cauză, restul forţei trebuia să rupă coloana, să se împrăştie, să găsească modalitatea de a ocoli vehiculele oprite şi să continue înaintarea. Odată ce vom fi trecut de avanposturile inamice şi vom fi intrat în oraş, batalionul trebuia să se scindeze, să deschidă foc la stânga şi la dreapta, semănând panică şi făcându-l poate prin aceasta pe inamic să capituleze”. 162

La momentul votului ONU în favoarea divizării Palestinei, în noiembrie 1947, gândirea strategică a conducătorilor Yishuvului şi ai Hagana putea fi rezumată în aceste trei principii explicate de Yigal Allon:

a. Aşezările din zone îndepărtate vor fi protejate în ciuda costurilor militare şi logistice mari. Ele acţionau ca avanposturi utile în „spargerea” valurilor de atac arabe, ca baze pentru operaţiuni de gherilă şi ca obiective politice ambiţioase pentru o cuprindere omogenă a teritoriului;

b. Trebuie evitate ciocnirile cu forţele britanice şi, pe

cât posibil, etalarea de forţă în raport cu arabii palestinieni. Motivul: aceste elemente ar fi putut fi folosite de britanici ca pretext pentru a-şi prelungi prezenţa în Palestina. O parte din slăbiciunea arătată de evrei în prima parte a războiului a avut la bază, aşadar, această strategie politică de puternic autocontrol.

c. Se va urmări stabilirea unei continuităţi teritoriale în zonele predominant evreieşti şi între aceste zone pentru asigurarea transporturilor şi comunicaţiilor.163

„Ordinul Tel Hai" (în onoarea sacrificiului lui Trumpeldor din anul 1920 pentru a apăra un avanpost izolat din nordul Galileei, sacrificiu care va deveni cel mai influent mit fondator al Tzaha1164) proclama că nicio aşezare evreiască nu va fi abandonată, oricât de îndepărtată ar fi, iar femeile şi copiii vor fi evacuaţi numai după acordul comandantului local. Totuşi, realitatea unor reaşezări de populaţie în funcţie de evoluţia războiului nu a putut fi evitată, circa 10% dintre evreii din Palestina părăsindu-şi casele (o mare parte chiar din Ierusalim, unde o treime dintre evrei au ales să se refugieze în alte oraşe, în special la Tel Aviv).165

Forţele palestiniene şi armatele arabe

La începutul războiului civil dintre evrei şi palestinieni (30 noiembrie 1947 – 14 mai 1948), care a premers invaziei statelor arabe, raportul dintre evreii din Yishuv (600.000) şi arabii palestinieni (1 200.000) era de doi la unu în favoarea celor din urmă, consideraţi de britanici câştigători aproape siguri ai unei eventuale confruntări.166 în fruntea palestinienilor se afla, teoretic, muftiul Hajj Amin al-Husseini, dar în realitate conducerea politică era fragmentată şi pestriţă. Clanurile locale acţionau independent, formând propriile miliţii, iar Liga Arabă şi-a numit reprezentanţi militari fără consultarea Marelui Muftiu.

La baza structurii militare palestiniene stăteau miliţiile locale, de tip Gardă Naţională, aproape fiecare sătean arab cu posibilităţi materiale având o armă şi un

instructaj militar oferit de clan (din acest motiv, estimările Hagana vorbeau despre 50.000 de pistoale şi puşti în posesia arabilor) 167. Acestora li se adăugau 10.500 de arabi cu experienţă în poliţia britanică din Palestina şi 7.500 care fuseseră pregătiţi de puterea mandatară pentru cel de-al Doilea Război Mondial. Gruparea armată a lui Hajj Amin al-Husseini, al-*Futuwa*, va fuziona cu miliţia rivală, *Najada*, ajungând la circa 11.000 de membri.168 După declanşarea ostilităţilor a devenit tot mai influentă miliţia *Jaysh* al-*Jihad* al-*Muqaddas* (Armata Războiului Sfânt), compusă din războinici experimentaţi secondaţi de tineri recruţi. O Armată Arabă de Eliberare, formată din 6.000 – 8.000 de voluntari musulmani, în special din Siria, era coordonată de un comitet din care făcea parte fostul şef al statului major al armatei irakiene, Taha al-Hashemi, fiind sprijinită de Liga Arabă. Aceasta era împărţită în şase batalioane bine înarmate, plasate sub comanda lui Fawzi al-Qawuqji, un sirian educat în armata otomană, care lupta în Palestina încă din anii 1930 în slujba regelui Faisal sau a francezilor şi care avusese legături solide cu naziştii.

În zona centrală a Palestinei şi în Ierusalim acţionau, sub steagul Armatei Războiului Sfânt, doi comandanţi talentaţi, care vor ridica şi cele mai mari probleme pentru Tzahal: Hasan Salama, protejat nazist şi veteran al revoltei din 1936 – 1939 (coordona zona Ramla-Lod), şi nepotul Marelui Muftiului, Abd al Qader al-Husseini, care răspundea de zona Ierusalim şi era, în evaluarea lui Zeev Schiff, „fără îndoială, cel mai talentat lider militar arab din Palestina”.169

O prezenţă importantă în zonă, mai ales sub raport politic, va fi o unitate de voluntari ai Frăţiei Musulmane (*Ikhwan* al-*Muslimin*), care fusese înfiinţată în anul 1928 de către învăţătorul egiptean Hassan al-Banna, între altele ca reacţie faţă de dominaţia britanică, dar şi faţă de dezvoltarea Yishuvului în Palestina.

Forţele palestiniene beneficiau de armament uşor la discreţie – cel puţin în raport cu evreii; ei puteau fi

alimentaţi cu stocuri militare nelimitate prin statele arabe din jur, în timp ce Yishuvul, în cazul fericit în care găsea un furnizor dispus să le livreze arme, trebuia să învingă vigilenţa *Royal Navy* şi a *Royal Air Force*. În schimb, arabii palestinieni nu au ajuns la nivelul de organizare necesar pentru a beneficia de forţe proprii de aviaţie, marină sau chiar de companii blindate, în timp ce Tzahalul le dezvolta deja în 1947 – 1948.

Armatele statelor arabe care vor ataca Israelul după proclamarea independenţei în mai 1948 erau mult mai avansate din acest punct de vedere. Probabil că cea mai bine antrenată era Legiunea Arabă din Transiordania, care beneficia de consultanţi, antrenament şi conducere britanice. Legiunea arabă avea 75 de maşini blindate, 40 de tunuri şi era organizată în patru regimente de infanterie mecanizată, numărând între 10.000 şi 13.000 de militari, în funcţie de momentul conflagraţiei.

Egiptul reprezenta o forţă regională, mai ales după experienţa celui de-al Doilea Război Mondial. Populaţia sa numeroasă îi permitea să beneficieze de 40.000 de oameni sub arme. Aceştia erau susţinuţi de o aviaţie importantă – aproape 100 de avioane de luptă, împărţite în cinci escadroane pregătite de excelenţii instructori ai RAF. Egiptenii aveau o brigadă de 50 de tancuri şi trei batalioane de artilerie.

Irakul încerca să ţină pasul cu Egiptul, având 80 de avioane (nu toate funcţionale), 70 de tunuri şi un batalion blindat cu 15 tancuri şi 200 de vehicule blindate. Siria şi Liban, care beneficiaseră de consultanţă militară franceză (ceea ce adusese un blocaj în momentul ocupării Franţei de către Hitler), stăteau semnificativ mai prost: Siria avea în jur de 10.000 de militari. Liban circa 3.500. Siria beneficia de un batalion mecanizat de tancuri produse de Franţa şi o escadră de 20 de avioane cu potenţial de luptă; Libanul dispunea numai de structuri de infanterie, cavalerie şi artilerie.

E evident, chiar şi la o privire superficială asupra

acestor cifre, că blocul arab pleca cu prima şansă în război. În condiţiile unei bune coordonări, ar fi fost suficiente doar efectivele egiptene, reunite cu Armata Arabă de Eliberare şi luptătorii palestinieni pentru a învinge tânărul Israel. Dar realitatea anilor 1947 – 1949 a dovedit că aritmetica militară are propriile reguli. Anita Shapira explică motivul: „La începutul ostilităţilor, societatea arabilor palestinieni a început să se dezintegreze. Elitele conducătoare nu au fost capabile să îşi impună nici autoritatea civilă, nici pe cea politică. Ţara era într-o stare de haos, iar bogăţii s-au grăbit să plece în statele arabe vecine (…). Sigur, naţiunile arabe, cu zeci de milioane de locuitori, păreau să deţină un potenţial militar vast. Masiva lor propagandă a arătat intenţia de a-i împinge pe evrei în mare – cu alte cuvinte, un război total. În fapt, totuşi, nu mai mult de câteva zeci de mii de soldaţi prost echipaţi şi instruiţi doar parţial au luat parte la invazia din Palestina. Comanda lor era depăşită, cu fiecare armată condusă de propriile interese”. 170

Naşterea spionajului israelian

Serviciile secrete ale Yishuvului şi, ulterior, ale Israelului au avut realizări inegale la începutul conflictului. Shai (*Sherut Yediot* – Serviciul de Informaţii) fusese fondat la începutul celui de-al Doilea Război Mondial şi nu oferise predicţii utile despre decizia fermă a britanicilor de a părăsi Palestina (liderii evrei au crezut până în ultima clipă într-o cacealma), despre direcţiile atacului sincronizat al blocului arab după proclamarea Statului Israel sau despre forţele militare prezente în zona vitală a Ierusalimului. Cele mai importante rezultate au fost obţinute în această perioadă de Secţia Arabă (Secţia Răsărit) din cadrul Palmach, care infiltra evrei orientali în zonele arabe din Palestina sau chiar în oraşe strategice din ţările vecine. Aceşti evrei mizrahimi, crescuţi printre arabi, vorbind fluent arabă şi fiind familiarizaţi cu obiceiurile musulmanilor, aveau posibilitatea să se piardă în peisaj fără a fi detectaţi.171 Ei sunt cei care au creat tradiţia atât

de puternică a *mistaarvim* („cei care devin ca arabii”) – agenţii sub acoperire israelieni care execută şi azi cele mai periculoase misiuni într-un teritoriu ostil, ştiind că orice mică eroare sau ezitare îi va duce la moarte. În anii 1940, aceştia studiau zilnic rugăciunile islamice, Coranul şi diferitele dialecte locale, pregătindu-se pentru momentul în care vor fi detectaţi, supuşi probelor de cultură arabă şi torturii. În acest mod, ei au pus bazele unui ciclu de formare numit *torat ha-histaarvut* – cursul prin care „deveneai arab”.172 în ciuda aspectului lor oriental, care îi făcea foarte diferiţi de aşkenazi (evreii europeni), adversarii lor arabi aveau capacitatea să observe în fizionomia lor detalii aparent insesizabile, care îi făceau diferiţi de triburile sau clanurile din zonele în care acţionau. Cea mai mare problemă rămânea, însă, limba, arabă fiind profund divizată dialectal: pentru un evreu care crescuse în Egipt, de pildă, era imposibil să nu fie detectat dacă încerca să pretindă că e sirian şi să spioneze la Damasc. Din acest motiv, pierderile au fost mari: doi agenţi au fost prinşi şi împuşcaţi de militarii egipteni, iar un altul a fost depistat şi spânzurat când încerca să pătrundă în Iordania.

Din circa zece spioni activi ai Secţiei Arabe în 1948, cinci acţionau în Beirut, care era cel mai uşor accesibil.173 Neavând timp să se infiltreze în reţele militare sau politice importante, care să le ofere acces la informaţii strategice, aceştia trimiteau în primul rând rapoarte de presă, sinteze ale activităţii politice locale, informaţii despre sosirile relevante din porturile libaneze şi estimări privind starea de spirit a populaţiei. Totuşi, aici se va naşte şi tradiţia atât de spectaculoasă a Mossad privind misiunile ofensive şi de sabotaj. În noiembrie 1948, în portul Beirut îşi făcea apariţia *Aviso Grille*, yachtul care îi aparţinuse lui Hitler. Cumpărat de un om de afaceri libanez pentru regele Egiptului, vasul reprezenta atât o sfidare morală, cât şi o ameninţare militară pentru tânărul stat israelian. Din acest motiv, într-o misiune de mare risc, un scafandru a ataşat

două mine magnetice de ambarcaţiunea Führerului. Acestea au explodat după… două săptămâni, generând o mare satisfacţie la Tel Aviv.174 Ea s-a limitat, însă, la foarte puţinii oameni care cunoşteau detaliile operaţiunii. Nimeni nu a creditat la acel moment *intelligence*-ul. israelian cu o astfel de realizare – pentru că nimeni nu se gândea că Israelul va construi o şcoală de spionaj puternică şi proactivă. În realitate, fundamentele acestei şcoli existau (şi vor continua să existe) în nevoia israelienilor de a fi cumva solidari cu experienţele dramatice ale părinţilor şi bunicilor lor. Încercările prin care trece un agent secret într-un teritoriu ostil amintesc în mod izbitor de izolarea şi teroarea cu care erau confruntaţi evreii în Europa pogromurilor şi a Holocaustului. Din acest motiv, acceptarea unor misiuni de mare risc constituie o oportunitate nebănuită – şi greu de întâlnit la un alt popor – de a te dovedi la înălţimea morală a predecesorilor, confruntaţi cu pericole mult mai mari. La mijloc este, cu alte cuvinte, un mod de a retrăi în mod purificator trecutul şi de a te asigura că el nu mai poate fi repetat.

Pe 30 iunie 1948, la scurtă vreme după formarea statului, Shai a fost dizolvat, fiind înlocuit cu o structură de *intelligence* mult mai solidă.175 Această structură cuprindea Serviciul de Informaţii Militare (viitorul *Agaf HaModi în* – Aman) şi Serviciul General de Securitate (*Sherut ha-Bitahon haKlali* – Shabak sau Shin Bet). Ulterior, la sfârşitul războiului, a luat fiinţă şi Departamentul Politic al Ministerului Afacerilor Externe, un serviciu de informaţii cu caracter mai degrabă birocratic, care a intrat rapid în umbră. În sfârşit, în decembrie 1949, Ben-Gurion a stabilit formarea unei unităţi specializate în colectarea de informaţii externe şi în coordonarea unităţilor deja existente, devenit ulterior *HaMossad le Mo di în ule Tafkidim Meyuhadim* – Institutul pentru *Intelligence* şi Operaţii Speciale (pe scurt: Mossad, Institutul). În acest sistem va continua să funcţioneze,

până în 1952, şi structura specială pentru imigraţie în Israel a evreilor din întreaga lume, care desfăşurase până în mai 1948 operaţiuni extrem de riscante de extragere, transport pe mare şi strecurare ilegală în Palestina, eforturi care vor continua în următoarele decenii sub coordonarea Mossad sau Tzahal.

Primul şef al Aman, serviciu însărcinat prioritar cu informaţiile privind armatele statelor arabe şi siguranţa militară internă, a fost Isser Beeri. Un alt Isser, Isser Harel, a devenit liderul Shin Bet, organismul specializat în contraspionaj şi informaţii din interiorul Statului Israel (cei doi Isseri erau distinşi în funcţie de înălţime – Beeri era Isser HaGadol, Isser Cel Mare, iar Harel era Isser HaKatan, Isser Cel Mic).176 Departamentul Politic era condus de Boris Guriel şi avea ca misiune obţinerea, integrarea şi analizarea informaţiilor externe. În sfârşit, Mossad va fi condus de Reuven Shiloah, care era consilierul lui Ben-Gurion pe teme de *intelligence*, alături de Chaïm Herzog, şi va asigura coordonarea informaţiilor, precum şi operaţiunile externe ale Israelului – multe depăşind cadrul platonic al culegerii de informaţii.177

Formarea Aman şi a Shin Bet în focul luptei, precum şi reglajele de putere care au loc în orice servicii noi de securitate, au făcut ca şi informaţiile livrate începând cu vara anului 1948 să rămână mai degrabă mediocre. Aman a fost în imposibilitatea de a-şi contacta sursele din statele arabe după declanşarea războiului şi nu a avut contribuţii importante în cunoaşterea planurilor de luptă, traseelor sau forţelor utilizate de armatele inamice. Mitul serviciilor secrete excepţionale ale Israelului nu a luat naştere în aceşti ani, conturându-se abia în următorul deceniu, începând cu capturarea lui Eichmann.

Războiul civil din Palestina. Bătălia pentru drumuri Prima parte a conflictului arabo-israelian, războiul civil din Palestina, a avut loc între 30 noiembrie 1947 şi 14 mai 1948, o perioadă de circa şase luni, în care evreii şi arabii din Palestina s-au confruntat în logica unui război civil

desfăşurat sub ochii britanicilor, care puteau în continuare să intervină sau chiar să decidă că evacuarea Palestinei e imposibilă în condiţiile unui crize umanitare (versiune care nu era exclusă de *intelligence-vi* evreiesc). Situaţia era complicată şi bizară, pentru că britanicii evacuau deja anumite zone, conform propriului plan de dezangajare şi propriilor imperative logistice, fără să îşi înceteze, însă, mandatul în ansamblu, deci rămânând o autoritate care trebuia luată până în ultima zi în calcul.

Pe 30 noiembrie 1947, după decizia ONU privind împărţirea Palestinei, o ambulanţă evreiască din zona Muntelui Scopus a fost atacată, ulterior fiind vizate şi două autobuze din Yishuv care mergeau spre Ierusalim; s-au înregistrat şapte morţi. Atacuri au avut loc şi la Haifa sau Tel Aviv. Greva generală declanşată de înaltul Comitet Arab a asigurat o masă critică pe străzi: în aceste condiţii, pe 2 decembrie, în Ierusalim au fost atacate – de către o mulţime revoltată de arabi palestinieni – centrul comercial evreiesc şi primăria. Kibuţul El al, apărat de Palmach, a fost luat cu asalt pe 4 decembrie de o formaţiune de 130 de arabi, iar cartierul Hatikva din sudul Tel Avivului – de o mulţime dezlănţuită, coordonată de Hasan Salama, care a lăsat în urmă 70 de morţi.178

Irgun a răspuns imediat cu metode similare, detonând o maşină încărcată cu explozibil la Ierusalim pe 12 decembrie (20 de morţi) sau plasând o bombă lângă rafinăria din Haifa (şase morţi). Lehi a optat pentru o ţintă politică majoră, aruncând în aer, la începutul anului 1948, sediul Comitetului Naţional Arab din Jaffa. În tot acest context, Hagana continua să evite atacurile sângeroase şi ţintele umane, vizând mai ales infrastructura.

Dar, după ce un grup de arabi din Balad al-Sheikh au ucis 39 de persoane ca replică la atacurile Irgun din Haifa, şi Hagana a renunţat la doctrina reţinerii şi a ucis cel puţin 10 localnici din micuţa aşezare palestiniană după un raid declanşat în căutarea asasinilor.179 în această etapă a războiului civil au murit, până în martie 1948, 2000 de

evrei şi arabi.180

Totuşi, din primăvara lui 1948, izbucnirea de furie de la nivelul publicului larg a lăsat loc ciocnirilor între grupurile militare mai structurate. Armata Arabă de Eliberare a devenit activă în zona Samariei şi în Galileea, în timp ce Armata Războiul Sfânt condusă de al-Husseini a început să se strângă ca un cleşte în jurul Ierusalimului. Al-Husseini anunţa de altfel în martie faptul că se pregăteşte să ia cu asalt spitalul evreisc Hasada, construit în enclava evreiască de pe Muntele Scopus. Oraşul Sfânt reprezenta, concomitent, marea vulnerabilitate militară şi marele obiectiv politic al Yishuvului în acest conflict. Esenţial atât pentru arabi, cât şi pentru evrei, Ierusalimul era un centru demografic evreiesc – 100.000 dintre locuitorii Israelului locuiau în oraş și împrejurul acestuia – care nu putea fi abandonat, dar, pe de altă parte, se dovedea foarte greu de apărat, având în vedere că drumul de 60 de kilometri dintre Tel Aviv şi Ierusalim traversa dealurile din Iudeea, zonă controlată de arabi şi foarte propice unor atacuri de gherilă. Ierusalimul era, în aceste condiţii, separat de restul Yishuvului şi vulnerabil chiar şi în faţa unor trupe răzleţe. Oraşul în sine reprezenta un puzzle aproape imposibil pentru tacticieni, având în vedere faptul că centrele evreieşti erau dispersate, fiind întrepătrunse de cele ale arabilor. Totul culmina cu centrul simbolic al Yishuvului, cartierul evreiesc din Oraşul Vechi, unde 2.500 de evrei se învecinau cu 22.000 de arabi.

Şi sudul ţării ridica probleme serioase pentru Tzahal, deşertul Negev având o importanţă strategică pentru că oferea adâncime militară viitorului stat în zona de frontieră cu Egiptul, din partea căruia se aşteptau cele mai periculoase atacuri. Fără întinderile sudului, fie ele şi deşertice, Tel Avivul era mult prea expus, la o aruncătură de băţ de forţele egiptene.

Pentru a păstra legătura cu Ierusalimul, cu Negevul şi cu Galicea, Yishuvul a fost nevoit să ducă, din iarna lui 1947 până în primăvara lui 1948, o veritabilă „Bătălie

pentru Drumuri” 181, care era, în fapt, imposibil de câştigat având în vedere că arterele vitale străbăteau zonele controlate de arabi. În ianuarie 1948, 35 de soldaţi conduşi de Danny Mass, trimişi către sectorul de aşezări numit Blocul Etzion, aflat la sud de Ierusalim, au fost ucişi pe drum de miliţiile arabe locale. Aceştia aveau misiunea de a aproviziona Blocul Etzion, asediat de arabi după ce apărătorii lui respinseseră un atac condus de al-Husseini, care adusese împotriva lor o armată de 1.000 de oameni, lăsând pe câmpul de luptă 200 de morţi şi 200 de răniţi. În martie 1948, convoiul Nabi Daniel, care aproviziona acelaşi Bloc Etzion, a fost blocat şi încercuit de arabi în apropiere de Betleem. Conform istoricului Yehuda Lapidot, un veteran Irgun care lupta atunci în Ierusalim, în ambuscadă au murit 15 militari evrei şi 73 au fost răniţi. Pe lângă 150 de arme pierdute, o cantitate importantă în acel moment, Hagana a pierdut atunci o mare parte din flota sa de transportoare blindate improvizate: patru autobuze blindate, zece maşini blindate şi 25 de camioane acoperite cu plăci protectoare.182 Tot în martie, în încercarea de a aproviziona kibuţul Yehiam din Galileea superioară, aproape 50 de luptători evrei vor fi ucişi într-o ambuscadă pregătită de câteva sute de luptători ai Armatei Arabe de Eliberare.183

Ofensiva israeliană în aprilie 1948, aceeaşi Armată Arabă de Eliberare îşi consolidase prezenţa în Galileea şi mai ales în Samaria, ajungând la 7.000 de războinici. Pregătirea lor de luptă lăsa, însă, de dorit: în atacul asupra unui kibuţ din Galileea, de pildă, arabii din trupele multinaţionale de voluntari au pierdut 60 de luptători, intrând în bătaia puştilor apărătorilor evrei fără nicio măsură de precauţie. Kibuţul a înregistrat o singură victimă în această confruntare.

În luna martie, lupta pentru drumuri părea pierdută pentru Yishuv, care rămânea fără maşini blindate – construite printr-o metodă proprie, constând în acoperirea unor autobuze sau camioane normale cu plăci de oţel şi

ciment –, acestea fiind singurele în măsură să ofere o oarecare protecţie infanteriştilor din convoaiele prinse în ambuscade când străbăteau zonele deluroase controlate de arabi. Pe lângă repetatele eşecuri suferite pe ruta către Ierusalim, pe 26 martie Hagana a pierdut orice control asupra drumului spre Negev, care devenea şi el izolat. Şi coloniile din Galileea ajunseseră tot mai greu de atins şi aprovizionat, în plus, la nivel internaţional dispărea credinţa în capacitatea de a rezista a Yishuvului după retragerea iminentă a britanicilor. Inclusiv ambasadorul SUA la ONU declara că planul privind împărţirea Palestinei nu este sustenabil şi ţara trebuie să intre sub controlul Naţiunilor Unite.

Acesta a fost momentul în care conducerea politică a Yishuvului a decis aplicarea Planului Dalet şi trecerea la ofensivă începând cu primele zile din luna aprilie. Planul Dalet („D" în ebraică) nu este doar un document militar, ci are implicaţii politice majore, fiind ulterior folosit în lupta ideologică dintre israelieni şi palestinieni. Planul Dalet, scris de Yigael Yadin sub coordonarea lui Ben-Gurion, pleacă de la premisa, confirmată în lunile precedente, că garantarea siguranţei evreilor din zone îndepărtate este imposibilă în condiţiile unei discontinuităţi teritorial-demografice, discontinuitate care face ca aşezările arabe din zona alocată statului israelian să întretaie şi să „sugrume" comunicaţiile evreieşti.184 Planul „D" prevedea, în aceste condiţii, „câştigarea controlului zonelor statului evreu şi apărarea graniţelor sale. El îşi propune, de asemenea, câştigarea controlului zonelor aşezărilor şi concentraţiilor evreieşti care sunt plasate în afara graniţelor, împotriva unităţilor regulate, semiregulate sau micilor forţe ce operează din baze aflate în interiorul sau în exteriorul statului. În general, obiectivul acestui plan nu este o operaţiune de ocupaţie în afara graniţelor statului evreu. Totuşi, în ceea ce priveşte bazele inamice aflate în imediata apropiere a graniţelor care pot fi folosite ca rampe de lansare pentru infiltrarea

în teritoriul statului, acestea trebuie ocupate temporar şi percheziţionate pentru descoperirea inamicilor în conformitate cu regulile de mai sus, fiind ulterior încorporate în sistemul nostru defensiv până la încetarea operaţiunilor", în cazul localităţilor arabe ostile din teritoriul evreiesc, planul prevede „încercuirea satului şi cercetarea sa. În cazul rezistenţei, forţele armate trebuie distruse şi populaţia trebuie expulzată în afara graniţelor statului". 185

Asumarea noii viziuni implica şi o deschidere mai mare a conducerii politice faţă de abordările ofensive – bazate pe viteză, surpriză şi improvizaţie – care erau preferate de comandanţii cu cele mai bune rezultate pe front. Ben-Gurion va păstra întotdeauna o apreciere specială pentru şcolile militare care procedau temeinic şi tacticos, privind cu rezerve găselniţele unui Moshe Dayan şi slăbiciunea acestuia pentru „şoc". Dayan descrie în memoriile sale contrastul dintre cele două mentalităţi: „Apoi (Ben-Gurion – n.a.) m-a întrebat de operaţiunea Lod, dar în cursul relatării mele am observat că nu-mi împărtăşea entuziasmul. După părerea sa, acesta nu era «război», ci o «poznă». Nu era de acord cu teza mea implicită că modul de a trece prima linie a poziţiilor inamicului era atacul rapid şi îndrăzneţ. El credea că un atac trebuia plănuit şi realizat metodic şi sigur, ca mişcarea unui compresor cu abur. La sfârşitul scurtului nostru schimb de cuvinte, el mă privea ca pe un comandant destul de cutezător, dar mai degrabă un fel de partizan, pe când eu îl priveam ca pe un lider politic înţelept şi inspirat, care învăţase şi auzise multe despre arabi şi despre război, dar care nu avea o cunoaştere personală, de primă mână, a acestora. El era informat *despre* acestea, dar nu le cunoştea". 186 Totuşi, Ben-Gurion era obligat să accepte spiritul mai ofensiv al noului plan propus de armata sa pentru a putea opri valul de eşecuri şi, mai ales, pentru a stabili poziţii solide în perspectiva invaziei coordonate a armatelor arabe.

Aplicarea planului ofensiv Dalet a început prin cucerirea satului strategic Kastel şi declanşarea operaţiunii Nachshon (5 – 16 aprilie 1948). Această operaţiune (cu caracter istoric pentru armata evreiască: prima la nivel de brigadă, cu 1.500 de oameni acţionând simultan după retragerea lor riscantă din alte zone ale ţării) avea ca obiectiv deschiderea căilor de comunicaţie dintre Tel Aviv şi Ierusalim prin ocuparea punctelor arabe de rezistenţă aflate pe traseu. Operaţiunea Nachshon a beneficiat de armele aduse, cu câteva ore înaintea lansării ei, din Cehoslovacia, fiind probabil primul moment din război în care trupele evreieşti erau dotate satisfăcător.187 O veste bună pentru Hagana a fost scoaterea din luptă a lui Hasan Salama după distrugerea cartierului său general din Ramla, pe 5 aprilie, de către Brigada Givati, precum şi uciderea liderului militar al arabilor palestinieni, al-Husseini, peste alte cinci zile. Marele comandant arab fusese împuşcat în împrejurimile satului Kastel, care controla drumul spre Ierusalim, în urma unui bizar incident lingvistic, însoţit de gărzi, el observa câmpul de luptă când a întâlnit un soldat evreu care l-a considerat un camarad şi l-a salutat în arabă (limbă în care militarii evrei vorbeau fie din obişnuinţă, fie din prudenţă). Al-Husseini, confundându-l probabil cu un consilier britanic al forţelor iordaniene, a răspuns la salut în engleză, moment în care, alertată, santinela evreiască l-a ucis.188 Pe 15 aprilie 1948, după doar nouă zile de ofensivă, Ierusalimul era parţial salvat. Concomitent, Armata Arabă de Eliberare a declanşat o operaţiune menită să izoleze Haifa prin ocuparea kibuţului Mishmar-Haemek. Apărarea zonei, preluată de Yitzhak Sadeh, a durat mai mult de o săptămână şi a pus capăt ofensivei arabe din această zonă. Din acest moment, trupele lui al-Qawuqji vor pierde iniţiativa strategică.

Luna aprilie 1948 a adus un triumf fulgerător nesperat al Planului Dalet, conducătorii Yishuvului dând senzaţia că, până atunci, îşi conservaseră forţele pentru

momentul în care retragerea britanică din luna mai era iminentă. Pe 21 aprilie, sub conducerea comandanţilor locali Moshe Cârmei şi Mordecai Macleff, a fost declanşată operaţiunea Biur Hametz, care va duce la cucerirea rapidă a Haifei189, oraş esenţial pentru economia, demografia şi comunicaţiile Palestinei, în care locuiau 75.000 de evrei şi peste 63.000 de arabi.190 Menachem Begin, liderul Irgun, va povesti ulterior cum militarii evrei înaintau prin oraş „ca un cuţit prin unt” Soldaţii din Brigada Carmeli profitau din plin de un transport de arme cehoslovace sosite chiar în acea zi de la Tel Aviv.191 Aşa cum vor proceda de multe ori şi în viitor, conducătorii arabi nu opuneau o rezistenţă reală, sperând că prin propagandă vor convinge civilii să reziste şi să lupte în locul lor. Consiliul Naţional Arab promova următorul mesaj: „Către poporul luptător: Consiliul Naţional din Haifa vă informează despre ultimele noutăţi: planul de a diviza ţara noastră şi de a smulge o parte a ei a eşuat. Visul duşmanului nostru de a-şi întemeia un stat pe ruinele ţării noastre a fost spulberat. Trăiască Palestina Arabă, independentă, liberă şi unită!” 192 Refuzând să semneze un armistiţiu şi primind de la Beirut şi din Siria asigurări că oraşul va fi redobândit în curând, aproape toţi locuitorii arabi (60.000) au preferat să părăsească oraşul. Au fost escortaţi de britanici către Acra şi Beirut, pe coastă, dar şi spre Nablus şi Nazaret, în interiorul Palestinei.193 Acelaşi lucru se întâmplase cu câteva zile înainte în oraşul Tiberias, de pe malul de vest al Mării Galileei, unde aproape 2000 de arabi au cerut să fie evacuaţi după o ofensivă hotărâtă în oraş a unităţilor Palmach şi Golani. Pe 11 mai a căzut Safed, centru mistic tradiţional al iudaismului, locuit de o largă comunitate de evrei ultraortodocşi. Pe 13 mai arabii au predat Jaffa, un alt punct esenţial pentru economia lor. Jaffa fusese luată cu asalt de Irgun încă din aprilie, când atacurile cu mortiere şi groaza inspirată de trupele lui Begin puseseră deja pe fugă mulţi dintre locuitorii arabi. Totuşi, britanicii reuşiseră să amâne cu câteva săptămâni deznodământul,

până la retragerea lor definitivă, în speranţa de a evita un nou masacru de tip Deir Yassin sau o nouă fugă în masă de tip Haifa. Reuşite precum Operaţiunea Yiftach (cucerirea Safedului şi asigurarea controlului în Galileea estică de către unităţile Palmach aflate sub comanda lui Yigal Allon), Operaţiunea Matateh (ocuparea, tot de către Palmach, a zonelor adiacente Mării Galileei care erau controlate de beduini), Operaţiunea Ben-Ami (cucerirea Acrei de către Brigada Carmeli, condusă de Moshe Cârmei) – toate încununate de succes – asigurau un control ferm asupra nordului.

Trebuie spus că exodul în masă al arabilor palestinieni în aceste zile a avut deopotrivă motive obiective şi subiective care implică şi responsabilizează ambele părţi. Uneori, zvonurile scăpate de sub control aveau un efect devastator. Zgomotul puternic produs de bombele Davidka, de pildă, a fost interpretat de arabii din Safed ca o dovadă a faptului că Hagana foloseşte arme atomice.194 Războiul psihologic a fost utilizat cu succes de militarii evrei pentru a-i convinge pe arabi să părăsească zonele critice mixte fără violenţe. Liderii comunităţilor evreieşti care aveau relaţii bune cu arabii au fost instruiţi să lanseze zvonuri privind pregătirea unor atacuri în Galileea şi Valea Hula. Pentru a întări informaţia, au fost împrăştiate şi manifeste.195 Panica avea, însă, şi motive reale. Pe 9 aprilie 1948, o echipă comună Irgun-Lehi a ocupat un sat de la periferia Ierusalimului, Deir Yassin. Trebuia să fie o operaţiune relativ simplă, având în vedere că aşezarea nu reprezenta o miză majoră şi nu părea păzit în mod special. A fost emis un avertisment către locuitori să părăsească satul fără luptă şi a început înaintarea din casă în casă. Situaţia a fost scăpată de sub control în momentul în care luptătorii Irgun şi Lehi au întâmpinat o rezistenţă neaşteptată, pierzând patru camarazi. În replică, într-o dezlănţuire nici până astăzi suficient lămurită, peste 100 de palestinieni – luptători, dar şi femei sau copii, au fost ucişi.196 Deşi liderii Hagahan şi ai

Yishuvului au condamnat imediat acţiunea Irgun-Lehi, reverberaţiile masacrului de la Deir Yassin în presa internaţională au fost majore, făcând greu de evitat o implicare a Transiordaniei în războiul împotriva Israelului, în ciuda poziţiei sale moderate. Replica miliţiilor palestiniene a fost nemilioasă: pe 13 aprilie 1948, un convoi de doctori, asistente, profesori şi studenţi la medicină care se deplasau sub protecţia Hagana către un spital din zona Ierusalim a fost prins într-o ambuscadă, 78 dintre aceştia fiind împuşcaţi sau arşi de vii. Acest măcel nu a oprit, însă, exodul populaţiei palestiniene, care după Deir Yassin simţea că nu mai poate fi apărată de propriile trupe, aflate în descompunere.197

Despre alegerile dificile pe care abordarea implicată de Planul Dalet le impunea a scris şi Yitzhak Rabin în memoriile sale: „În toiul luptelor, a trebuit să rezolvăm şi o problemă spinoasă: aceea a populaţiei civile din Lod şi Ramla, numărând în jur de 50.000. Nici măcar Ben-Gurion nu avea vreo soluţie, iar în timpul discuţiilor de la cartierul general operaţional a păstrat tăcerea, aşa cum îi era obiceiul în astfel de situaţii. Clar nu puteam să avem în spate populaţia înarmată şi ostilă a Iodului, căci asta ar fi pus în pericol ruta de aprovizionare a Yiftah, care înainta spre est. Am ieşit, însoţiţi de Ben-Gurion. Afară, Allon şi-a repetat întrebarea: «Ce facem cu oamenii?» Ben-Gurion a fluturat din mână şi a zis: «Alungaţi-i!». M-am consultat cu Allon. Eu am fost de acord că era esenţial să îi alungăm pe localnici. I-am dus, pe jos, până la şoseaua Beit Horon, socotindu-ne că Legiunea Iordaniană va fi obligată să se îngrijească de ei. Verbul «a alunga» sună tăios. Psihologic, a fost una dintre cele mai dificile acţiuni întreprinse atunci”.198

Un alt factor care a favorizat alegerea palestinienilor de a-şi părăsi în masă localităţile a fost asigurarea dată de liderii comunităţii că urmează o ofensivă a fraţilor musulmani din statele învecinate, care vor recuceri teritoriile pierdute şi le vor reda onoarea fără a fi nevoie

de un armistiţiu ruşinos. În sfârşit, în contextul în care modelul fixat în acele zile de elitele palestiniene era exilul, s-a născut, prin imitaţie, o veritabilă psihoză a fugii.

Singura zonă în care continuau eşecurile Hagana era Ierusalimul, unde Operaţiunile Harel, Yevusi sau Maccabi nu îşi atingeau toate obiectivele în faţa excelentei Legiunii Arabe a Transiordaniei. De asemenea, Negevul nu era securizat.

Invazia armatelor arabe

Situaţia militară a suferit o schimbare dramatică din momentul în care David Ben-Gurion a anunţat, pe 14 mai, naşterea oficială a Statului Israel. Ţările arabe nu mai puteau, oricum, amâna o intervenţie militară în condiţiile înfrângerii miliţiilor locale arabe şi a prăbuşirii societăţii palestiniene în ansamblu, iar proclamarea statului evreiesc era cel mai bun prilej. Aşa se face că, din data de 15 mai 1948, vorbim despre o a doua secvenţă a conflictului din Palestina: Războiul Arabo-Israelian extins. Trebuie spus că, dincolo de înflăcărată retorică arabă – care face parte din tradiţiile definitorii ale acestei civilizaţii încă dinainte de epoca Profetului şi a Coranului – liderii statelor care au atacat Israelul nu erau entuziasmaţi de perspectiva unui război. Abdullah, regele Transiordaniei, avea discuţii secrete cu reprezentanţii Yishuvului (Golda Meir era trimisul lui Ben-Gurion în căutarea păcii); ideal pentru Abdullah ar fi fost să preia controlul asupra teritoriilor palestiniene rezultate din partiţia ONU. Şi el, şi israelienii, dar şi britanicii căutau o soluţie pentru a-l elimina din orice ecuaţie pe Marele Muftiu al-Husseini, care era considerat radical, instabil şi compromis de alianţa cu Hitler. Egiptul avea propriile ezitări: monarhia se afla în criză, fiind confruntată cu o creştere spectaculoasă a Frăţiei Musulmane şi a sentimentelor naţionaliste şi antibritanice.199 Totuşi, ca şi în Transiordania, presiunea publică pentru război era reală, iar al-*Ikhwan al Muslimin* (Frăţia Musulmană) nu ar fi permis regelui Farouk să stea departe de conflict. Un rol important în decizia statelor

arabe de a ataca coordonat l-a jucat dorinţa Egiptului, Irakului, Siriei sau Libanului de a controla şi a bloca planul lui Abdullah de preluare a teritoriilor palestiniene; o astfel de reuşită ar fi transformat modesta Transiordanie într-o putere majoră a Orientului Mijlociu.

Fără a putea să accepte apelul la pace făcut de Ben-Gurion prin intermediul Goldei Meir, regele Abdullah şi-a exprimat credinţa (fondând astfel o veritabilă tradiţie a familiei sale) reluării relaţiilor de prietenie dintre iordanieni şi Israel la sfârşitul războiului. În ciuda acestui comportament cavaleresc – şi în contrast cu scenele din 1973, în care iordanienii mai mult au mimat lupta împotriva Israelului –, în războiul din 1948 Legiunea arabă a regelui Abdullah a fost adversarul cel mai înverşunat pentru Tzahal. Pe 13 mai 1948, cu o zi înainte de proclamarea Statului Israel, armata israeliană suferise probabil cea mai dureroasă înfrângere din acest război, pierzând Blocul Etzion în momentul în care un batalion al Legiunii Arabe, dotat cu maşini blindate, a luat cu asalt kibuţul Kfar Etzion, fiind asistat de trupele locale arabe. 150 de locuitori ai aşezării au fost masacraţi – unii după ce se predaseră –, în timp ce alţii au fost salvaţi prin acte de curaj şi generozitate ale militarilor arabi. Măcelul i-a convins pe apărătorii celorlalte aşezări din Blocul Etzion să capituleze în condiţiile în care întăririle dinspre Tel Aviv nu puteau ajunge la ei din cauza drumurilor blocate.

Una din marile erori făcute de statele arabe care au atacat foarte tânărul Israel a fost lipsa de informaţii militare serioase privind forţa Tzahalului, pe care încă îl considerau o gardă naţională compusă din unităţi de gherilă şi structuri locale. Presa arabă era atât de încrezătoare în victorie, încât titlurile articolelor erau deja stabilite în avans, fără să ţină cont de realităţile din teren: „Primul raport militar publicat în Liban: armata libaneză şi-a atins scopurile” sau „Legiunea Arabă cucereşte Ierusalimul, ajunge în inima lui şi elimină ultimele puncte ale rezistenţei evreieşti”.200 Din acest motiv, trupele

arabe au fost confruntate cu autentice şocuri în faţa capacităţii israeliene de luptă, cu efecte majore asupra moralului lor. Egiptul a avut cel mai mult de suferit din acest punct de vedere: porniţi într-o ofensivă decisivă spre Tel Aviv de-a lungul coastei Mării Mediterane, egiptenii ajunseseră la aproape 30 de kilometri de oraş când au fost atacaţi, pe 29 mai 1948, de cele patru avioane Messerschmitt pe care Israelul tocmai le primise din Cehoslovacia – o surpriză majoră din partea unei armate care nu ar fi trebuit să aibă decât forţe aeriene de recunoaştere, conform asigurărilor primite de soldaţi. Din acel moment, ofensiva egipteană s-a împotmolit. Un alt şoc a venit pe 22 octombrie 1948, când nava-amiral a flotei egiptene, „Emir Farouk”, a fost scufundată de o unitate de sabotori ai marinei israeliene, pregătită în secret în Jaffa şi la Marea Galileei. Scafandrii israelieni beneficiaseră de instructajul marinarilor italieni care dezvoltaseră această tehnică de atac, bazată pe bărci încărcate cu câteva sute de kilograme de explozibil, conduse până în apropierea ţintei de piloţi ce săreau în apă în ultima clipă, fiind recuperaţi de o echipă specială de înotători. Un efect psihologic şi mai mare l-a avut demonstraţia făcută pe 14 iulie 1948 de aviaţia israeliană, când aceasta a dovedit că are capacitatea de a bombarda oraşul Cairo (după ce Tel Avivul fusese de mai multe ori vizat de aviaţia egipteană). Trei „Fortăreţe Zburătoare” B-17 fuseseră achiziţionate din Statele Unite şi se îndreptau spre Israel încărcate cu un transport de muniţie din Cehoslovacia; unul din aceste avioane a reuşit să ajungă deasupra Egiptului, la solicitarea comandanţilor israelieni, şi să arunce încărcătura de bombe pe care o transporta deasupra capitalei arabe.201 Din nou, deşi atacul nu a provocat daune semnificative, apariţia neaşteptată a unei „Fortăreţe Zburătoare” israeliene a dovedit generalilor egipteni că rapoartele de *intelligence* despre forţa Tzahal sunt zilnic depăşite de realitate, israelienii având o capacitate spectaculoasă de a-şi dezvolta peste noapte, la propriu,

arsenalul de luptă.

Cea mai impresionantă realizare, de altfel, în prestaţia Forţelor de Apărare Israeliene în această perioadă a fost capacitatea de a se adapta constant şi imediat în faţa provocării cu care era confruntată. La debutul ofensivei arabe, Tzahal era compus din trupe de infanterie uşoară; la câteva luni distanţă, beneficia de propriile tancuri (Cromwell, Sherman, H35), avioane (Spitfire, B17, Messerschmitt, P51 Mustang, C-47 Dakota) şi de un corp de artilerie cu 250 de obuziere şi tunuri. La finalul războiului, Israelul îşi dublase numărul de militari, ajungând la peste 110.000 de oameni sub arme (inclusiv unităţi logistice, locale şi de suport), efort care dovedea o forţă organizatorică remarcabilă pentru un stat proclamat de numai câteva luni. Imigranţii erau integraţi în unităţi şi trimişi în luptă într-un interval de câteva săptămâni – dar în situaţii critice se putea vorbi de numai câteva ore de instrucţie. Au existat cazuri în care evrei ajunşi în Israel după ani de eforturi pentru a evada din Europa nazificată şi după lungi perioade petrecute în tabere de refugiaţi din Cipru, au căzut în luptă pentru tânăra lor patrie la puţin timp după ce o vedeau pentru prima dată. Pe lângă ei, şi voluntarii străini din Mahal au crescut forţa şi, mai ales, expertiza Tzahal în probleme de aviaţie, strategie sau navigaţie.

Irgun şi Lehi s-au integrat la rândul lor în Forţele de Apărare, deşi combatanţii acestora au fost, în general, ţinuţi departe de poziţiile de răspundere şi au fost supravegheaţi cu atenţie în următorii ani. Incidentul *Altalena* a grăbit procesul de unificare militară, demonstrând cât de uşor se poate ajunge la un război civil israelian în condiţiile pluralităţii de grupări combatante. Pe 20 iunie 1948, vasul *Altalena* ajungea în Israel aducând muniţie şi armament (5.000 de puşti) din Franţa în beneficiul grupării Irgun. La momentul acela, Tzahal exista deja de aproape o lună de zile, deci Irgun trebuia să cedeze controlul asupra armelor, fiind de jure desfiinţat.

Totuşi, exista o problemă juridică: Ierusalimul fiind sub jurisdicţie internaţională, nu israeliană, Irgun şi Lehi pretindeau că batalioanele lor din Oraşul Sfânt pot funcţiona în continuare. În consecinţă, şi transportul de armament trebuia direcţionat către trupele Irgun din Ierusalim. În condiţiile în care niciuna dintre tabere nu era dispusă să renunţe la versiunea sa asupra adevărului (acesta fiind undeva la mijloc), s-a ajuns la o confruntare sângeroasă; 14 militari Irgun au fost ucişi, ca şi doi soldaţi ai Tzahal, *Altalena* a fost distrusă, iar încărcătura (preţioasă) pierdută. Ben-Gurion s-a arătat necruţător, considerând că e un moment decisiv pentru impunerea monopolului tânărului stat asupra violenţei legitime din graniţele sale, iar Menachem Begin a dat dovadă în ultima clipă de maturitate, cerând trupelor Irgun să renunţe la luptă. Altfel, în condiţiile în care combatanţii Irgun începuseră să dezerteze din Forţele de Apărare Israeliene pentru a sări în ajutorul camarazilor aflaţi sub atac, se putea ajunge la o catastrofă.202

Trupele arabe reunite care au atacat Statul Israel începând cu 15 mai 1948 au numărat, în faza iniţială a invaziei, circa 25.000 de soldaţi. În momentul de apogeu al conflictului, ele au ajuns la circa 50.000 – 60.000 de combatanţi, fără a pune la socoteală miliţiile arabilor palestinieni şi forţele logistice din spatele frontului. Cele mai importante contribuţii au venit din Egipt (între 10.000 şi 20.000 de militari), Iordania (8.000 – 12.000) şi Irak (3.000 – 15.000). Efective mai mici au aliniat Armata Arabă de Eliberare (multinaţională), care a variat între 3.500 şi 6.000 de luptători), Siria (2000 – 5.000), Liban (1.000), Yemen (300) şi Arabia Saudită (800 – 1200). Sudanul şi Marocul au trimis efective simbolice. Din toată această desfăşurare de forţe, singura armată arabă care a ieşit cu fruntea sus şi parţial învingătoare din conflagraţie a fost cea a Transiordaniei. Deloc întâmplător, Legiunea Arabă iordaniană beneficia de conducerea directă a 48 de ofiţeri britanici. În rest, triumful israelian a fost categoric – în

toate direcţiile.

Primele săptămâni ale Războiului Arabo-Israelian au fost cele mai dificile pentru Tzahal, care nu primise încă tot armamentul achiziţionat din Cehoslovacia şi avioanele la mâna a doua strecurate ilegal din SUA. în plus, în lipsa unor informaţii militare solide, soldaţii israelieni se aflau în situaţia de a aştepta cu respiraţia întretăiată loviturile succesive ale armatelor arabe, pentru a stabili strategia de răspuns. Această perioadă dintre 15 mai şi 11 iunie 1948 a fost numită „Luna de luptă", fiind singura etapă în care Tzahal putea fi, teoretic, înfrânt.

Ca şi ulterior, în 1973, în Războiul din 1948 strategii arabi s-au bazat pe forţa destabilizatoare a loviturii iniţiale, concentrând în ea toată energia şi întregul entuziasm de care erau capabili. Generalii egipteni vorbeau în mai 1948 despre atacul asupra Israelului ca despre „o paradă fără riscuri", estimând o capitulare a Forţelor de Apărare Israeliene în două săptămâni – pronostic care va fi însuşit chiar şi de unii militari americani. Totuşi, din momentul în care „pumnul" de deschidere al forţelor arabe nu a reuşit să destabilizeze şi să pulverizeze defensiva israeliană, pasiunea războinică a politicienilor şi a generalilor arabi a scăzut, lăsând loc calculelor pentru o încheiere onorabilă a conflictului.

1 600 de luptători israelieni au căzut pe front în această „Lună de Luptă", în efortul de a bloca o înaintare arabă care venea din toate direcţiile, solicitând la maximum posibilităţile Tzahal de a-şi diviza forţele. Cea mai consistentă ameninţare pornea din sud: armata egipteană ataca pe două coloane, aruncând în luptă o brigadă de infanterie şi un batalion auxiliar bine înarmat, un batalion blindat, un batalion de artilerie – plus trupe specializate în manevre antitanc şi antiaeriene. Prima coloană egipteană, cea mai periculoasă, înainta în apropiere de coasta Mediteranei, ţintind către Tel Aviv; a doua coloană avansa în Negev, către Beer Şeva, având misiunea să facă joncţiunea cu trupele *Ikhwan* al-

Muslimin, care ameninţau deja Ierusalimul dinspre sud.203 Strategia kibuţurilor avansate şi bine apărate şi-a dovedit utilitatea în acest context: kibuţul Negha, care controla drumul dintre cele două direcţii de atac egiptene, a rezistat îndelung încercărilor de cucerire, blocând comunicaţiile dintre coloanele arabe. Kibuţul Yad Mordechai şi kibuţul Nitzanim, aflate pe drumul de coastă spre Tel Aviv, nu au avut aceeaşi soartă, fiind cucerite relativ rapid de armata egipteană în mai, respectiv iunie 1948, reuşită care îi va permite acesteia să înainteze spre Ashdod, în apropierea Tel Avivului. Acolo, în dreptul podului numit de atunci *Ad Halotn* („Până aici!”), trupele egiptene s-au oprit, lovindu-se de rezistenţa Brigăzii Givati şi de apariţia nescontată a primelor avioane de luptă israeliene. Din acest punct, egiptenii, în fruntea cărora lupta şi viitorul preşedinte Mohamed Naguib, şi-au divizat excesiv trupele, urmărind concomitent prea multe obiective şi pierzând astfel şansa unei lovituri decisive. Din acest punct, sudul Israelului era salvat.

Lucrurile erau mult mai liniştite pe coasta Mediteranei din nord, acolo unde Tzahal a preluat ofensiva şi a distrus podul de pe râul Litani, făcând dificilă înaintarea trupelor libaneze, care nu erau oricum foarte dornice şi pregătite de confruntare. Totuşi, acestea au cucerit satul al-Malkiyya, care a trecut apoi din nou în mâinile israelienilor, pentru a fi în final ocupat de Armata Arabă de Eliberare. Războiul dintre israelieni şi libanezi s-a limitat la ciocnirile din al-Malkiyya, prelungite din primăvara lui 1948 până în toamnă.

Trupele siriene, mai puternice, au ţintit o zonă mult mai vulnerabilă pentru Israel: sudul Mării Galileei. Coborând dinspre înălţimile Golan, care le ofereau o protecţie naturală, în mult mai expusa Vale a Iordanului, ele au înaintat pe direcţia Tiberias-Nazaret, obiectivul final fiind Haifa (într-o joncţiune cu libanezii care s-a dovedit a fi imposibilă). Având în vedere îngustimea acestui spaţiu dintre Marea Galileei şi Marea Mediterană, precum şi

posibilitatea deplasării rapide, acest tip de atac va rămâne constant un motiv de îngrijorare pentru strategii Tzahal. După o serie de cuceriri minore, sirienii s-au oprit în faţa kibuţului Degania, care a reuşit să oprească tancurile arabe folosind doar câteva tunuri scoase din uz de câteva decenii de armatele europene, precum şi cocktailuri Molotov. Moshe Dayan, care a participat la confruntare, rememorează desfăşurarea luptei: „Sirienii au atacat în dimineaţa următoare, o zi de joi, devreme. Au început la ora 4.15 a.m. cu un bombardament de artilerie şi mortiere, iar după o jumătate de oră tancurile lor, însoţite de infanterie, au prins să înainteze spre noi. Cu excepţia câtorva scurte intervale, atacul a durat nouă ore (...) în timpul luptei, avioanele siriene au efectuat raiduri de bombardament, dar ele erau cu totul neprecise şi n-au avut niciun impact asupra situaţiei. Sirienii avansau ca la carte: tancuri flancate de infanterie. Când au ajuns în bătaia oamenilor noştri, infanteria s-a oprit şi s-a adăpostit în lanurile de orz, iar blindatele şi-au continuat înaintarea. Tancurile siriene au ajuns la marginea celor două Degania. Ba chiar, în Degania, un tanc a reuşit să spargă gardul şi să pătrundă în curte, dar a fost scos din luptă de o bazooka antitanc şi de cocktailuri Molotov. Mai multe tancuri au fost lovite de oamenii lui lavniel la Bet Ierarh, iar altele au fost distruse de la o distanţă de câţiva yarzi de oamenii care apărau avanposturile kibuţului. De la Pona, de pe înălţimile Galileei, ne-a venit vestea că aşteptatele tunuri de 65 mm sosiseră [...] Am cerut celor din Pona să deschidă focul cu tunurile cât mai repede posibil. Atacul sirian a fost zdrobit, iar trupele siriene s-au retras. [...] Tancurile siriene au fost acelea care au primit ordinul de retragere de îndată ce tunurile noastre au deschis focul. Trupele siriene, care au auzit şuierul obuzelor deasupra capetelor lor, nu au aşteptat ordinul, ci, pur şi simplu, au rupt-o la fugă de le sfârâiau călcâiele". 204

Trebuie notat că, la acest moment al ofensivei arabe generalizate, Tzahal nu a avut trupe disponibile pentru

kibuţurile din Galileea, care au fost nevoite să reziste înfruntând blindatele siriene cu tactici de gherilă. Entuziasmul ofensivei siriene s-a oprit la Dagania. O înaintare secundară a avut loc, ulterior, mai la nord, soldându-se cu o cucerire nesemnificativă. Apoi şi sirienii s-au oprit.

Nordul Israelului era salvat.

Trupele irakiene au invadat Samaria, încercând pe de o parte să facă joncţiunea cu Armata Arabă de Eliberare pentru a ataca spre Haifa, în nord, iar pe de altă parte ameninţând Netanya, dinspre zona Jenin-Nablus, cu o întreagă divizie de infanterie care se stabilise aici. Atingerea coastei de către irakieni la Netanya ar fi constituit un dezastru pentru Tzahal, Statul Israel fiind astfel tăiat în două; din acest motiv, s-a trecut la o contraofensivă care a dus la îngheţarea confruntării.

Cele mai puternice lupte s-au dat în jurul Ierusalimului, unde acţionau Armata Arabă de Eliberare, Fraţii Musulmani şi, mai ales, Legiunea Arabă a regelui Abdullah al Transiordaniei. Spre deosebire de restul liderilor politici arabi, Abdullah avea un obiectiv concret: legitimitatea pe care i-ar fi oferit-o custodia asupra al-Haram al-Sharif (Muntele Templului) din Ierusalim (dinastia sa pierduse, în faţa familiei Saud, Meca şi Medina, deci avea nevoie de un simbol major precum Al-Masjid Al-Aqsa pentru a compensa) plus teritoriile arabilor palestinieni din Cisiordania (West Bank, malul de vest al Iordanului).

Blocul Etzion fusese deja cucerit de Legiunea Arabă. 10.000 de obuze începuseră apoi să piseze zonele evreieşti din Oraşul Sfânt, supus unui asediu prelungit, cu rezervele epuizate. În aceste condiţii, cartierul evreiesc din Oraşul Vechi, care era „înghesuit” de o majoritate arabă, a fost nevoit să capituleze pe 28 mai, când nu mai avea decât 36 de soldaţi apţi de luptă (10% din efective) şi rămăsese fără muniţie.

Problemele Ierusalimului erau agravate de o eroare

strategică făcută de Tzahal în contextul luptei pentru adjudecarea unui drum sigur către Oraşul Sfânt. După succesul operaţiunii Nachshon, brigada Harel (condusă de foarte tânărul Yitzhak Rabin) a primit ordinul de a avansa către Oraşul Sfânt, lăsând descoperit drumul de înălţime către acesta, ocupat rapid de Armata Arabă de Eliberare. Aici se afla fortăreaţa poliţiei din Latrun, pe care într-un final o vor ocupa trupele Legiunii Arabe – care au reuşit să îi înţeleagă cel mai bine valoarea militară. Eforturile israeliene ulterioare pentru cucerirea Latrunului vor fi dramatice, 200 de militari murind în cele cinci tentative de preluare. Brigada 7 şi Brigada Alexandroni au pierdut 140 de oameni aici, nereuşind niciodată să treacă de curtea interioară a fortului, deşi au fost aruncate în luptă şi tancuri. Dorinţa lui Ben-Gurion de a elibera Ierusalimul era atât de mare încât, în ciuda rezervelor exprimate de conducerea armatei (Yigael Yadin), Brigada a 7-a fost asamblată şi trimisă în luptă special pentru luarea Latrunului. Era compusă din evrei abia sosiţi în noua patrie, mii dintre ei fiind supravieţuitori ai Holocaustului: „Mulţi dintre noii imigranţi au fost ucişi de artileria iordaniană fără ca măcar să fi văzut ţara pentru care mureau”.205 Brigada lui Rabin, Harel, care îşi pierduse jumătate din oameni în luptele pentru securizarea drumurilor, era atât de obosită, încât a trăit chiar şi momentul istoric al proclamării Statului Israel într-o stare de letargie. Când vocea lui Ben-Gurion a anunţat la radio naşterea statului, pe 14 mai 1948, „soldaţii noştri, epuizaţi, s-au chinuit să înţeleagă semnificaţia celor auzite. Unul, ghemuit într-un colţ, într-o stare de oboseală extremă, a deschis un ochi şi ne-a rugat: «Hei, băieţi, opriţi-l! Pic de somn. O să ascultăm mâine cuvintele astea frumoase…»” 206 în iunie, când conducătorii trupelor care luptau în jurul Ierusalimului – new-yorkezul David «Mickey» Marcus, liderul Palmach Yigal Allon şi Rabin, care era adjunctul acestuia – au ajuns la concluzia că asalturile repetate asupra fortăreţei Latrun nu erau justificate

militar, soldaţii fiind obosiţi şi pierderile dovedindu-se prea mari, Rabin a fost desemnat să îi transmită această concluzie lui Ben-Gurion, «Bătrânul» primindu-l cu o criză de nervi şi cu observaţia că „Allon ar trebui împuşcat”.207

Armistiţiul survenit după Luna de Luptă, în 11 iunie 1948, a găsit, totuşi, Ierusalimul evreiesc într-o situaţie de supravieţuire, după ce Tzahal descoperise o soluţie alternativă pentru aprovizionarea sa: puşi în imposibilitatea de a folosi drumul clasic, blocat de Latrun, geniştii israelieni au deschis un drum nou, botezat Burma Road. Beneficiind de aproape o lună de zile pentru a-şi trage sufletul, liderii politici şi şefii militari s-au putut apleca asupra noilor direcţii strategice şi asupra chestiunilor organizatorice. Pe 29 iunie 1948, cu câteva ore înainte ca ultimii militari britanici să părăsească Israelul, întregul Tzahal a depus jurământul de credinţă faţă de stat şi guvern. A fost stabilit instrumentul decizional menit să controleze şi să autorizeze acele acţiuni ale Forţelor de Apărare care depăşeau nivelul de competenţă al statului major: un Cabinet de Război, în care chestiunile militare reveneau premierului Ben-Gurion, care era şi ministru al apărării, precum şi adjunctului acestuia, Israel Galili (autoritatea lor era atât de mare, încât ordinele le-au fost îndeplinite chiar şi atunci când soldaţii considerau că sunt greşite la nivel operaţional – lucru care s-a întâmplat oricum rar şi din necesităţi politice care puneau în umbră considerentele strict militare); Comisia pentru Apărare şi Politică Externă a Knesset era autorizată de către forul legislativ să controleze Tzahal în numele său. Puţin mai târziu a fost stabilit şi un nou lanţ de comandă, pentru a face faţă creşterii capacităţii de luptă a Forţelor de Apărare. Aşa au apărut comandanţii de front.

Frontul de Nord (Galileea) trebuia să ţină piept Siriei, Libanului, Irakului şi Armatei Arabe de Eliberare. Frontul de Est (Samaria şi Sharon) se concentra pe

ameninţarea irakiană şi iordaniană din zona Nablus-Jenin. Frontul Central, cel mai disputat, acoperea zona Tel Aviv-Ierusalim şi era vizat de trupele iordaniene, egiptene (dinspre sud) şi irakiene (dinspre nord), plus contingente de voluntari arabi (Armata Arabă de Eliberare sau Frăţia Musulmană). Frontul de Sud, unde acţionau egiptenii, viza spaţiul vast din jurul Negevului.208 Ritmul de creştere al trupelor israeliene în vara şi toamna anului 1948 a fost excelent: din iunie până în iulie s-a trecut de la 40.000 la 65.000 de combatanţi, iar în octombrie numărul acestora ajungea la 90.000. Vechea reţea secretă pentru achiziţionarea de arme a Hagana îşi putea vădi acum eficienţa în condiţiile embargoului internaţional, astfel încât noii recruţi să primească arme şi muniţie.

Triumful israelian

Noua secvenţă de lupte (9 – 18 iulie 1948) a adus Tzahal în ofensivă. „Pentru că inamicul era atât de puternic şi atât de apropiat de cele mai populate zone evreieşti, israelienii nu îşi permiteau să adopte o strategie defensivă”, explică Yigal Allon, eroul acelor zile. „Era clar că dacă armatele invadatoare erau lăsate să se bucure de avantajul acţiunilor ofensive, ar fi putut să pătrundă prin defensiva rarefiată a Israelului, să îi zdrobească forţele şi să ia în posesie teritoriul deţinut de evrei”. 209 începând din acest moment, Tzahal a început să pună în practică tot mai frecvent principiile concentrării de forţe, riscului calculat şi abordării indirecte teoretizate de Liddell Hart. Pentru a realiza o concentrare de forţe într-un punct critic, bazându-se pe informaţiile care excludeau ofensive arabe pe alte fronturi, comandanţii armatei israeliene au adus unităţi din zonele mai puţin ameninţate, lăsându-le expuse în faţa unei lovituri neaşteptate. În plus, s-au căutat constant căi alternative, secundare, neaşteptate (abordarea indirectă) pentru a ataca inamicul, efectul surprizei fiind esenţial pentru o armată încă mică şi lipsită de blindate, care nu îşi permitea asalturi frontale.

În această scurtă perioadă de lupte au fost blocate

tentativele armatei egiptene de a-şi extinde dominaţia în Negev, iar marina israeliană a atacat oraşul Tir din Liban. Tzahal a încercat să elibereze zona Mishmar HaYarden, care era ocupată de sirieni, dar fără succes; puţin mai la sud, în schimb, a fost cucerit oraşul Nazaret – realizare care încheia ocuparea Galileei inferioare210 şi implica asigurarea Haifei, mai puţin expusă de acum.

Prioritatea rămânea, însă, reducerea presiunii asupra Tel Avivului, care era strangulat de trupe egiptene, irakiene şi iordaniene, aflate la distanţă de circa 30 de kilometri de oraş din diferite direcţii. În cadrul Operaţiunii Danny, conduse de Allon, oraşele Lod şi Ramla au fost ocupate de israelieni în 11 şi 12 iulie 1948. Concomitent, irakienii au fost alungaţi din Ras el-Ein, punct important pentru izvoarele sale plasate în proximitatea Tel Avivului. Lod, pe de altă parte, aducea Israelului un aeroport strategic, iar Ramla – o cale ferată la fel de importantă. Nu mai puţin de patru brigăzi au luptat sub ordinele lui Yigal Alton în cadrul Operaţiunii Danny (numită aşa în memoria lui Danny Mass, comandantul Palmach ucis în fruntea convoiului de 35 de militari care căzuse în luptă încercând să ajungă la Gush Etzion): Alexandroni, Kiriaţi, Yiftah şi Brigada a 8-a Blindată. În cursul confruntărilor s-au distins, din nou, Yitzhak Sadeh şi Moshe Dayan, primul în coordonarea brigăzii de blindate, al doilea conducând trupele de comando în momente critice ale confruntării. Sadeh, formatorul lui Allon, lupta acum în subordinea fostului elev. 50.000 de palestinieni au părăsit Lod şi Ramla, exodul arabilor continuând spre statele vecine (se va ajunge la 700.000 de refugiaţi). Pe 2 august 1948, Ierusalimul eliberat parţial de Tzahal era trecut în coordonarea unui guvernator militar israelian.

A treia etapă a războiului arabo-israelian a început în octombrie 1948, Tzahal având din acest moment profilul unei armate puternice şi deplin funcţionale. În cadrul Operaţiunii Hiram, Armata Arabă de Eliberare a fost pusă pe fugă din nordul Galileei de o nouă concentrare de forţe

de mari dimensiuni, asigurată de Brigada Carmeli, Brigada Oded, Brigada a 7-a, Brigada Golani şi trupele circasiene şi druze. Acţiunea, condusă de generalul Moshe Cârmei, a durat doar trei zile (29 – 31 octombrie 1948), fiind precedată de bombardamente aeriene intense, în urmărirea comandantului Fawzi al-Qawuqji şi a oamenilor săi, care au scăpat prin Liban, militarii israelieni au ocupat câteva sate din apropierea graniţei, pătrunzând până la râul Litani prin unităţile de avangardă.

Din acest moment, eforturile se puteau concentra asupra forţelor egiptene. Deşi teoretic cele mai puternice, acestea vor avea de rezolvat – acum şi pe viitor – problema distanţei mari dintre Cairo şi Tel Aviv, avansarea rapidă şi păstrarea liniilor de comunicaţie fiind mult mai dificile prin Sinai şi Negev decât în „vecinătatea" iordaniană, siriană sau libaneză. Din aceste raţiuni, strategia militară israeliană va avea, în general, tendinţa să trateze o invazie egipteană care are loc concomitent cu cea a altor state arabe ca pe problema cea mai serioasă, dar nu şi cea mai urgentă. Altfel spus, Tzahal va opri întâi, cu trupe dispersate, atacurile siriene, iordaniene sau irakiene, concentrându-şi apoi *toată* forţa împotriva egiptenilor.

La sfârşitul anului 1948, problema egipteană era acutizată şi de informaţiile conform cărora contele suedez Falke Bernadotte, mediatorul ONU din Orientul Mijlociu, urma să recomande ca graniţele Israelului să fie reconfigurate după realitatea militară din teren – ceea ce însemna că Negevul urma să fie pierdut (aşa cum am arătat, contele Bernadotte va fi asasinat de Lehi pentru a bloca acest plan şi o eventuală cedare integrală a Ierusalimului taberei arabe).

Pe 15 octombrie 1948 a fost lansată Operaţiunea Yoav, care lasă să se întrevadă rafinamentul tactic la care ajunsese Tzahal la acel moment. Atacul a fost precedat de acţiuni diversioniste în spatele liniilor egiptene, dar şi de un bombardament al forţelor aeriene israeliene asupra avioanelor egiptene de pe aeroportul El Arish. Şi marina a

fost implicată, misiunea acesteia fiind să împiedice aprovizionarea egiptenilor pe mare. De această dată, Yigal Allon a avut în subordine patru brigăzi şi un batalion blindat (Givati, Yiftah, Negev, Oded, elemente din Brigada a 8-a blindată).

Cu liniile de aprovizionare tăiate, armata egipteană a început să se retragă. Beer Şeva a fost ocupată, fiind vorba despre un oraş vital pentru controlul zonei de sud; peste 4.000 de soldaţi egipteni, între care şi viitorul *rais* Gamal Abdel Nasser, au fost lăsaţi în urmă, înconjuraţi şi blocaţi în „punga Faluja", cu armamentul greu al armatei regelui Farouk. Mai era necesară o ultimă lovitură, care a venit prin Operaţiunea Horev (22 decembrie 1948 – 7 ianuarie 1949). Aceasta a fost oprită numai la presiunile Marii Britanii, situaţia Egiptului devenind în acel punct atât de dificilă, încât fostul mandatar al Palestinei a fost nevoit să ameninţe cu o intervenţie militară. Cu cinci brigăzi (din care una blindată) aruncate în luptă, armata israeliană a aplicat o strategie de infiltrare şi flancare, fără a forţa un atac frontal, ci confruntând inamicul cu ocuparea unor poziţii care ofereau premisele victoriei. Linia de sud a egiptenilor a cedat, Tzahal pătrunzând în Peninsula Sinai, ocupând Abu Ageila şi apropiindu-se de El Arish. Deşi o încercare de a ocupa Rafah (pentru a tăia legăturile Egiptului cu Fâşia Gaza) a eşuat, pe data de 10 martie 1949 trupele israeliene au luat în stăpânire, în colţul opus din Sinai, portul Eilat de la Marea Roşie, oferind astfel Israelului o a doua ieşire la mare. În cadrul Operaţiunii Uvdah, ultima din război, trupele Brigăzilor Negev şi Golani au atins acest port strategic, despre care aflaseră că fusese părăsit recent de trupele iordaniene în faţa succesiunii de victorii Tzahal în sud. O veritabilă cursă a început între militarii celor două brigăzi pentru onoarea de a înălţă primul drapel israelian la Marea Roşie, câştigători fiind cei din Brigada Negev, care plecaseră dinspre Beer Şeva în 5 martie şi care au reuşit să devanseze Golani cu exact două ore.211 în acel moment, viitorul Eilat, numit de

arabi Umm Rashrash, nu era compus decât din câteva case şi o secţie de poliţie. În faţa acestora, un tânăr comandant de companie, viitorul general Avraham Adan, s-a căţărat pe un catarg şi a înălţat unul dintre cele mai preţioase drapele din istoria Israelului: „steagul de cerneală”, numit astfel pentru că fusese improvizat pe loc din pânză desenată cu cerneală. Peste doar două ore, „învinşii” din Brigada Golani au înlocuit drapelul cu unul autentic – însă fotografia cu momentul ascensiunii lui Adan a devenit celebră. Ora 15.30, când acesta a înălţat „steagul de cerneală”, a fost considerată în mod formal momentul încetării războiului.

Cu o zi înainte, Brigada Alexandroni, care acţiona pe malul Mării Moarte, preluase controlul unor zone cu o rezonanţă istorică inconfundabilă: Ein Gedi şi Masada.212

Luptătorii Israelului se întorceau, în sfârşit, la Masada.

Acordurile de armistiţiu

O parte din armata israeliană a primit cu nemulţumire negocierile pentru un armistiţiu cu Egiptul, care au început pe 12 ianuarie 1949, pe insula Rodos. Desfăşurate la hotelul Roses sub conducerea lui Ralph Bunche (noul reprezentant al Naţiunilor Unite după asasinarea contelui Folke Bernadotte), negocierile au fost boicotate de Yigal Allon, iritat de ordinul lui Ben-Gurion de a înceta ostilităţile şi de a se retrage din Sinai; era doar începutul conflictului dintre cei doi. Delegaţia militară israeliană a fost condusă de Yigael Yadin, adjunct al statului major – în fapt, conducătorul real al Tzahal. Acesta era secundat de Yitzhak Rabin, protejat al lui Allon, care era de acord cu acesta în privinţa erorii pe care o făcea Ben-Gurion prin acceptarea negocierilor: „În opinia mea, o concesie făcută acum ar fi prematură şi deloc necesară. După mine, avem mai mult spaţiu de manevră decât egiptenii şi putem să rezistăm vreme îndelungată într-un război al nervilor. Sunt aproape sigur că am ieşi chiar

învingători”.213

Totuşi, din punct de vedere politic Ben-Gurion urmărea, pe bună dreptate, o înţelegere rapidă cu Egiptul, care ar fi oferit astfel şi celorlalte state arabe o justificare pentru a negocia. Pentru liderii arabi aparenţele antiisraeliene erau şi vor rămâne importante, toţi temându-se de „vocea străzii” dacă dădeau dovadă de moderaţie. Un exemplu relevant în acest sens era colonelul iordanian el-Tel, comandant al sectorului arab din Ierusalim, care fusese desemnat să asigure legăturile secrete cu liderii israelieni din partea regelui Transiordaniei şi care legase o prietenie cu Moshe Dayan, cei doi având instalată la domiciliu câte o linie telefonică specială pentru depăşirea urgentă a eventualelor crize. Deşi el-Tel se arătase un partener excelent pentru Israel, soluţionând favorabil problemele prizonierilor de război şi conducându-l adesea pe Dayan, deghizat, la regele Abdullah, în teritoriul iordanian, acesta i-a cerut lui Dayan o singură favoare: „Înainte de a ne despărţi, mi-a spus că are o rugăminte personală: puteam eu, oare, să-l conving pe redactorul-şef al ziarului *Palestine Post* (care a devenit *Jerusalem Post*) să-l atace din când în când pentru ostilitatea sa înverşunată faţă de Israel? spunea că avea nevoie de aceasta ca să-şi păstreze buna reputaţie în Iordania”.214

Pe acest fundal, un acord cu Egiptul a fost atins rapid, fiind depăşite multe obstacole în contextul în care ambele tabere erau decise să încheie războiul, chiar şi cu preţul concesiilor. Egiptul fusese pus într-o situaţie militară dificilă şi monarhia era contestată puternic atât de Frăţia Musulmană, cât şi de ofiţerii naţionalişti din armată, o alianţă (de scurtă durată) dintre aceste grupuri urmând să preia în 1952 puterea – perspectivă pe care în 1949 şi Israelul, şi Marea Britanie, doreau să o evite. În plus, relaţia egipteano-israeliană beneficia de un mare avantaj geografic: existenţa unei largi zone-tampon Negev-Sinai, unde nu se găseau centre urbane vitale revendicate de

ambele tabere. Acest vast spaţiu deşertic făcea ca un atac din partea uneia dintre tabere să nu ameninţe imediat teritoriul critic al celeilalte, în atare condiţii, după mai puţin de două luni de discuţii, pe 24 februarie 1949, acordul de pace a fost semnat. Acesta oferea Israelului Negevul, cu marele oraş sudic Beer Şeva; Egiptul, în schimb, prelua controlul asupra Fâşiei Gaza, cu mii de refugiaţi din sudul Palestinei. O zonă demilitarizată era stabilită în aria Auja-Nitzana, pe graniţa recunoscută internaţional, Naţiunile Unite urmând să asigure aici monitorizarea armistiţiului. Trupele egiptene, blocate în „punga Faluja”, cu tot cu Nasser – care doar peste trei ani va prelua puterea –, erau lăsate să se retragă.215

Cele mai ample înţelegeri au fost obţinute în discuţiile cu regele Abdullah al Iordaniei (3 aprilie 1949), care fusese în mod tradiţional partenerul cel mai rezonabil de dialog pentru Israel – ca şi adversarul militar cel mai dur. Pentru a evita o nouă tutelă internaţională asupra Ierusalimului, Israel şi Iordania au ales să îşi împartă oraşul pe linia Est-Vest (iordanienii păstrând controlul asupra Oraşului Vechi). Israel a încurajat dorinţa lui Abdullah de a avea controlul asupra teritoriilor palestiniene aflate la vest de Iordania (Cisiordania); în schimb, iordanienii au acceptat un schimb de pământ: teritorii din zona Sharon şi Haifa pentru unele din sudul Hebronului – înţelegere care nu a mai generat un exod în masă al locuitorilor arabi din zonă, aceştia preferând să rămână în Israel.216

Discuţiile cu Libanul, începute pe 3 martie 1949, în aşezarea de graniţă Rosh HaNikqra, au decurs rapid (fiind finalizate pe 23 martie), trupele Tzahal fiind retrase pe graniţa internaţională, concomitent cu revenirea trupelor siriene în propriul teritoriu, înţelegerea cu sirienii a fost, de altfel, mult mai complicată, aceştia asumându-şi, încă de acum, poziţia cea mai ostilă în raport cu Statul Israel. Acordul a fost negociat cu colonelul Husni Zaim, care tocmai preluase puterea (pe care o va pierde la scurt timp

după finalizarea negocierilor). Semnat abia în 20 iulie 1949, acesta prevedea demilitarizarea zonelor de graniţă aflate de-a lungul Mării Galileei, râului Iordan şi Văii Hula, precum şi includerea integrală a Mării Galileei (plus o limbă de pământ din tărâmul său de est) în teritoriul israelian. Irakul şi-a cedat mica bază cucerită în Samaria către Iordania, evitând astfel orice discuţie cu Israelul şi oferindu-şi posibilitatea să susţină că nu a acceptat pacea cu un stat pe care nu îl recunoaşte.

Capitolul 4

Spiritul Tzahal

Explicaţiile succesului

Deşi pierduse în lupte 6.000 de oameni (4.000 de soldaţi şi 2000 de civili), adică 1% din întreaga sa populaţie, Israelul câştigase Războiul de Independenţă. Învinsese numeroasele armate arabe naţionale, multinaţionale şi toate miliţiile palestiniene cu care fusese nevoit să lupte, exceptând armata iordaniană, cu care lupta se încheiase nedecis, cu precădere în Ierusalim. Obţinuse un teritoriu cu 20% mai mare decât cel propus în planul iniţial de împărţire a Palestinei, în timp ce palestinienii nu reuşiseră să îşi construiască un stat, Egiptul preluând responsabilitatea asupra Gâzei, iar Transiordania asupra Cisiordaniei.217

Găsind mereu soluţii neaşteptate pentru a ocoli embargoul asupra armamentului şi criza cronică de oameni în raport cu potenţialul infinit mai mare al statelor arabe, Tzahal salvase Statul Israel, în ciuda pronosticului britanic care miza pe o înfrângere severă. Câteva explicaţii ale triumfului armatei israeliene sunt evidente dintr-o perspectivă istorică, sociologică şi culturală.

Pregătirea ştiinţifică şi tehnică începând cu a Doua Alia – al doilea val al emigraţiei evreieşti către Ţara Sfântă –, nivelul de educaţie şi pregătire profesională al celor care veneau în Palestina a fost într-o continuă creştere: se îndreptau către Tel Aviv, Ierusalim, Safed tineri idealişti formaţi în centrele universitare de foarte bună calitate din

Rusia, Polonia, Ungaria, Cehia sau România sau crescuţi de familii cu tradiţie intelectuală care părăseau Germania sau Austria. Această combinaţie remarcabilă – tinereţe şi educaţie de nivel academic – a asigurat mediul de dospire al forţelor armate israeliene. Vorbim despre o elită consistentă şi omogenă, pe care o putem întrezări în această evocare a scriitorului Amos Oz: „Casa era plină-ochi cu cărţi. Tata putea citi în şaisprezece sau şaptesprezece limbi şi vorbea unsprezece (toate cu accent rusesc). Mama vorbea patru sau cinci limbi şi citea în şapte sau opt. Vorbeau între ei în rusă sau polonă când nu voiau să pricep eu. (…) Din considerente culturale, citeau mai ales în germană sau engleză şi presupun că visau în idiş (…). Cu trecerea anilor, mi-am dat seama că Ierusalimul, aflat sub guvernare britanică în anii 1920, 1930 şi 1940, trebuia să fie un oraş cu o cultură fascinantă. Avea mari oameni de afaceri, muzicieni, învăţaţi şi scriitori: Martin Buber, Gershom Scholem, S.Y. Agnon şi o pleiadă de alţi savanţi şi artişti de frunte. Uneori, pe când treceam pe strada Ben Yehuda sau pe bulevardul Ben Maimon, tata îmi şoptea: „Uite, acela e un savant de renume mondial (…)”. Mama, care a studiat la Universitatea din Praga şi a absolvit Universitatea din Ierusalim, dădea meditaţii studenţilor ce se pregăteau pentru examene la istorie şi, uneori, la literatură. Tata şi-a luat licenţa în literatură la Universitatea din Vilna (acum Vilnius), şi-a luat a doua licenţă la Universitatea de pe Muntele Scopus, dar nu avea vreo şansă să ocupe o funcţie didactică la Universitatea Ebraică, într-o vreme în care numărul experţilor în literatură din Ierusalim îl depăşea cu mult pe cel al studenţilor. Ceea ce înrăutăţea şi mai mult lucrurile era faptul că cei mai mulţi dintre lectori aveau licenţe adevărate, diplome strălucitoare de la universităţi germane celebre, nu ca jigărita calificare polono-ierusalimică a tatălui meu”.218

Înainte de a fi un mediu specializat în distrugere, armata necesită sistematizare intelectuală, planificare

strategică, tehnică şi logistică. Şi, spre deosebire de alte armate ale epocii, care erau rodul unei acumulări lente de tradiţii, Tzahal s-a născut dintr-un efort spontan şi urgent. Nu existau cutume, practici consacrate, doctrine de referinţă evreieşti – exceptându-le pe cele biblice. De multe ori, deciziile erau luate prin raţionamente pripite („Erau atâtea lucruri pe care nu le ştiam", vor spune mai târziu luptătorii din 1948). În acest scop, antrenamentul intelectual – ştiinţific, tehnic şi academic –, precum şi tinereţea sioniştilor s-au dovedit mai eficiente decât respectabilele tradiţii războinice arabe. Gustul raţionalist pentru ştiinţă şi tehnică a ajutat Tzahalul să devină rapid o forţă dotată cu arme adaptate necesităţilor geografice. Israelienii nu au fost simpli importatori de armament modern – erau prea săraci pentru asta în anii 1940 şi se loveau de numeroase refuzuri politice şi chiar de un embargo; ei au avut, însă, ingineri suficient de creativi încât să modifice din mers armele disponibile (de multe ori cumpărate la mâna a doua şi chiar scoase din uz); în plus, sistemul israelian de reparare a tancurilor sau semişenilatelor lovite în luptă – a doua zi acestea erau deja gata pentru o nouă acţiune – s-a dovedit în 1948, 1967 sau 1973 extrem de performant.

Creatorul intelectual al Tzahal, Yigael Yadin, care a fost şeful operaţiunilor militare în timpul Războiului de Independenţă, iar între 1949 şi 1952 şeful statului major – calitate în care a gândit o mare parte din structura actuală a Forţelor de Apărare Israeliene – nu avea o educaţie militară formală. Era, în schimb, un excepţional om de ştiinţă, fiu al marelui arheolog Eleazar Sukenik (care luptase în Legiunea Evreiască britanică) şi al activistei feministe Hasya Sukenik-Feinsod. După retragerea din activitatea militară, care a survenit în jurul vârstei de 35 de ani, moment în care deja condusese armata (!), Yadin a devenit cel mai influent arheolog al Ţării Sfinte, cu contribuţii majore în excavaţiile de la Masada sau Qumran, cu o teză de doctorat despre Manuscrisele de la Marea

Moartă şi nenumărate lucrări de referinţă despre istoria Israelului Biblic. Acesta este omul care, între anii 1949 şi 1952, a gândit prima organizare temeinică a Tzahal, după improvizaţiile din perioada prestatală.

Nivelul ridicat de participare politică

Faptul că emigranţii evrei aveau, cel puţin prin comparaţie cuţările din fostul Imperiu Otoman, un nivel ridicat de educaţie trebuie pus în legătură şi cu un sentiment special de coparticipare la crearea unui stat. În timp ce pentru cetăţenii altor ţări acesta reprezenta un dat firesc, primit prin naştere, evreii îşi considerau statul o veritabilă minune, care depindea de efortul fiecăruia dintre ei. Şi nu era o exagerare: nivelul populaţiei era atât de scăzut în anii Yishuvului şi ai Războiului din 1948, cel puţin în raport cu adversarii arabi, încât fiecare om – bărbat, copil, femeie – trebuia să contribuie, după puteri, la apărarea colectivă, adolescenţii având tendinţa să îşi falsifice data naşterii pentru a fi incluşi mai repede în unităţile combatante. Într-o geografie sărăcăcioasă, în lipsa unor centre urbane majore unde comerţul să înflorească, evreii erau nevoiţi să îşi eficientizeze fiecare acţiune: profesorii universitari erau dispuşi, după caz, să facă agricultură la marginea deşertului, iar violoniştii învăţau să lupte cu bandele de prădători nocturni. Dincolo de influenţa gândirii socialiste, preluată pe filiera intelectualilor formaţi în Imperiul Ţarist şi, ulterior, URSS, colectivismul sionist era o soluţie impusă chiar de provocările terenului. Individualismul burghez clasic însemna moarte sigură în lipsa oportunităţilor economice, în contextul unui sol nerodnic, care nu favoriza în niciun caz proprietăţile fragmentate, şi – foarte important – având în vedere frecventele raiduri de jaf ale beduinilor.

În aceste condiţii, nivelul participării politice în Israelul anilor 1950 şi în căminul evreiesc anterior formării statului, între 1900 şi 1948, se va dovedi foarte ridicat. Fiecare decizie – atât la nivel local, cât şi central – era intens discutată şi criticată. Rivalităţile şi loialităţile de

partid atingeau o intensitate dramatică. Acest lucru a avut, însă, o influenţă benefică asupra Tzahalului în etapa sa de formare. Nu a permis concentrarea deciziei într-un singur centru de putere. A favorizat analizarea critică a fiecărei acţiuni şi a făcut imposibilă fixarea unor obiective majore fără nesfârşite parlamentări prealabile. Opţiunile strategice ale Hagana şi ale Tzahal au fost mai întotdeauna corecte în acest interval şi pentru că ele surveneau în urma unui proces de consultări cu numeroase filtre: o situaţie cu totul diferită faţă de leadership-ul opac, autoritarist şi arbitrar care caracteriza de multe ori armatele rivale Israelului.

Caracterul cosmopolit, poliglot şi contactele internaţionale evreieşti

Armata israeliană a fost construită din mers, în timpul confruntărilor prestatale şi pe parcursul Războiului de Independenţă. Organizarea sa a avut în primul rând un caracter practic, răspunzând nenumăratelor ameninţări cu care era confruntată zilnic. Cunoştinţele şi instrumentele care nu puteau fi dobândite pe baza experienţei imediate de luptă, în lipsa unei tradiţii militare proprii, au fost, pur şi simplu, traduse şi adaptate, plecând de la procedurile şi literatura de specialitate dezvoltate de puterile militare. Tehnica de luptă a fost importată, în regim de urgenţă, din ţări dispuse să facă afaceri cu Israelul. În anii celui de-al Doilea Război Mondial, militarii evrei au beneficiat de antrenament britanic, dar au învăţat şi din experienţa rusească şi arabă în materie de ambuscade. Piloţii israelieni erau formaţi în SUA şi în Marea Britanie. Trupele speciale ale organizaţiei sioniste acţionau în Balcani în anii 1940, culegând informaţii şi încercând să organizeze imigraţia. Tot evreii asigurau, în beneficiul Aliaţilor, un flux de *intelligence* pentru întreg spaţiul arab. Voluntarii evrei sau spionii israelieni căutau în Europa şi SUA tehnică militară la mâna a doua, care putea fi adusă în Palestina în ciuda embargoului. Peste câteva decenii, traversarea Canalului Suez în Războiul de Yom Kippur, din 1973, de

către trupele conduse de Ariel Sharon a avut loc – după ce alte variante tehnice mai moderne s-au dovedit greu de transportat – pe un sistem de platforme plutitoare scoase din uz de armata franceză după al Doilea Război Mondial, cumpărate sub formă de „deşeuri”.

Mobilitatea lingvistică şi culturală a poporului evreu, precum şi existenţa unor reţele tradiţionale influente în Diaspora, au jucat un rol important în capacitatea Tzahal de a importa, a traduce şi a adapta logistică şi concepte militare avansate într-un ritm susţinut. În timpul Războiului de Independenţă, armata israeliană forma, chiar şi în operaţiunile de teren, o forţă poliglotă, în care ofiţerii puteau vorbi ebraica, infanteriştii înţelegeau rusă sau idiş, iar piloţii preferau engleza. În condiţiile în care mulţi dintre ofiţerii superiori se dovedeau fluenţi în trei limbi – învăţând din familie o limbă slavă şi una germanică de la bunici care veneau din aceste spaţii culturale –, procesul traducerii propriu-zise a manualelor militare sau ghidurilor tehnice de armament putea fi, pur şi simplu, ocolit. Prin comparaţie, în şcoli militare mai opace din punct de vedere lingvistic, procesul adoptării unor tehnologii moderne putea dura ani de zile, fiind necesare traduceri minuţioase, stabilirea unor echivalenţi lingvistici pentru vocabularul din domenii noi (aeronautică, de exemplu) sau formarea unor specialişti capabili să predea disciplinele inovatoare. Eforturile de modernizare asumate de armata turcă sau cea egipteană încă din secolul al XIX-lea au avut nevoie de decenii pentru a oferi rezultate, tocmai pentru că bariera lingvistică şi culturală opunea o puternică rezistenţă. Pentru israelieni, această barieră nu numai că nu exista, dar ei aveau şansa – prin numărul mare de centre culturale şi ştiinţifice de unde veneau – să înţeleagă în sinteză tot ce avea mai bun de oferit Occidentul în perioada conflagraţiilor mondiale.

În mod formal, Războiul din 1948 a fost purtat între o tabără multinaţională arabă şi una naţională israeliană. În realitate, din punct de vedere identitar, lucrurile stăteau

mai degrabă invers.

Tzahal având o componenţă mult mai diversificată lingvistic şi cultural decât statele arabe, strâns unite în jurul arabei clasice şi valorilor islamice. Cazurile în care un comandant israelian născut în SUA sau Polonia era secondat de unul născut în Rusia sau Marea Britanie erau frecvente.

Pentru a înţelege practic această idee, merită amintit, de pildă, că în războaiele din 1967 şi 1973, armata egipteană – bine organizată în raport cu alte forţe regionale – nu a avut capacitatea de a utiliza tot armamentul modern livrat grabnic de URSS, pentru că bariera lingvistică dintre ruşi şi arabi nu permitea o preluare rapidă de tehnologie. Aşa se face că o parte din tehnica de luptă sovietică a fost capturată de Tzahal chiar în cutiile în care fusese livrată, militarii israelieni vorbitori de rusă punând rapid în funcţiune armele sovietice. În confruntările din 1967 şi 1973 au existat situaţii în care soldaţii Tzahal au învăţat să utilizeze diverse arme (trimise urgent de prietenii americani sau capturate de la arabi, cărora le fuseseră livrate de prietenii sovietici) pe loc, în timpul luptelor.

Organizarea de tip „orizontal-pragmatic”.

Tzahal s-a născut în luptă. Nu a avut vreme să pregătească parade, decoraţii, ceremonii de absolvire. Nu existau, de altfel, instituţii didactice de absolvit – viitorii conducători fiind chemaţi la arme din şcoli de literatură sau istorie. Ierarhia nu a fost stabilită şi consolidată prin creşteri lente, organice, aşa cum se întâmplă în mod normal în armatele tradiţionale.

În armata israeliană din 1948, ierarhia se construia pe teren, sub gloanţe. Curajul, leadership-ul şi simţul de tactician se impuneau de la sine. Chiar dacă sprijinul politic era important în Israelul anilor 1940, era greu ca un conducător militar incompetent, impus de un partid (au existat cazuri), să reziste mult în funcţie, pentru că erorile acestuia se măsurau în morţi şi răniţi. Vârsta marilor

comandanţi din teren sau din statul major 138

TzAHAL. O ISTORIE A ARMATEI ISRAELIENS

(Yigal Allon, Yigael Yadin, Moshe Dayan, Ariel Sharon, Yitzhak Rabin) este atipică pentru armatele consacrate, plasându-se undeva sub media de 30 de ani.

Ierarhia rigidă şi fermă, preocuparea pentru ordine şi proceduri, cât şi ritualizarea excesivă nu reprezintă, desigur, un simptom al obtuzităţii într-o armată, aceste elemente având rolul de a păstra presiunea asupra soldaţilor în perioadele de pace, când lipsa ameninţărilor şi a marilor obiective comune poate conduce la rebeliuni, delăsare, anarhie. Apoi, armatele aveau nevoie de un cod strict pentru a controla numărul mare de soldaţi aflaţi în serviciul militar obligatoriu. Tzahal nu s-a confruntat cu astfel de probleme la începuturile sale. În primul rând, nu existau perioade durabile de pace, deci corpul militar rămânea în general orientat către un obiectiv imediat. În al doilea rând, nu putea fi imaginat un alt loc în care un soldat să îşi dorească să se afle – pur şi simplu pentru că Israelul era expus militar de-a lungul întregului teritoriu. Nu puteau fi aşteptaţi „alţii" care să salveze situaţia în faţa încercuirii arabe, fiecare era direct responsabil – iar militarii, oricât de tineri şi de îngrijoraţi, înţelegeau asta.

Aceste motive cumulate au făcut ca Tzahal să fie o organizaţie militară mai puţin formală, mai puţin ritualizată şi mai puţin solemnă. Cămăşile puteau fi purtate şi în afara pantalonilor, atârnând în voie şi descheiate larg la gât preţ de trei nasturi. Şi atunci când devenise unul din liderii politici ai Israelului, Ezer Weizman, legendarul aviator şi creator al Forţelor Aeriene ale Israelului, venea la întâlnirile politice importante în tricou şi cu o bere în mână. O astfel de ţinută, care ar fi revoltat un caporal european obişnuit cu paradele, era comună pentru cei care luptau în deşert. Ariel Sharon, de pildă, este surprins în multe dintre pozele sale de front şifonat, nepieptănat, cu cămaşa în derivă, arătând ca un om care nu a mai dormit de două zile. Or, tocmai aici se află secretul: el chiar nu

dormise de două zile. Soldaţii israélien! luptau fără oprire, într-un mediu infernal şi îşi atingeau aproape întotdeauna obiectivele. Ce sens mai aveau formalităţile în aceste condiţii? Moshe Dayan vorbeşte în memoriile sale despre dispreţul cu care trata educaţia militară formalistă: „În decembrie 1937, Hagana m-a trimis la un curs de comandanţi de pluton, iar acolo l-am cunoscut pe Yitzhak Sadeh, ofiţerul clandestin veteran, care mi-a fost unul dintre instructori... A fost un curs bun, cu exerciţii de bătălie realiste şi a însemnat mult pentru mine că am studiat sub îndrumarea lui Sadeh. Nu pot spune acelaşi lucru despre şcoala pe care am urmat-o după aceea, un curs britanic pentru sergenţi, ţinut în campamentul militar britanic. Nu dădeam doi bani pe paradele hiperdisciplinate de inspecţie, cu insistenţa strictă asupra bocancilor lustruiţi şi asupra eleganţei uniformei".219 Şi când a devenit un lider al Tzahal, Dayan şi-a păstra abordarea relaxată: „Adesea de la aceste vizite (pe front – *n.a.*) a trebuit să merg direct la întâlniri oficiale cu demnitarii, purtând încă bocancii murdari şi hainele prăfuite, neavând timp să le schimb. Se pare, însă, că nimeni nu s-a scandalizat. Şi nici eu, căci mă feream să apar cu pete de grăsime sau de cafea vărsată. Nu găseam nimic scandalos în noroiul sau praful ce se lipea de mine pe când mă târam prin tranşeele de comunicaţie sau când trebuia să mă culc la pământ dacă cineva deschidea focul".220

Organizarea trupelor era puternic influenţată de spiritul egalitarist. Nu numai din raţiuni ideologice, ci pentru că societatea israeliană era mult prea tânără, prea mică şi prea fragilă pentru a tolera mari diferenţe de statut. Şi cei mai importanţi comandanţi, ca şi cei mai umili soldaţi, erau tot imigranţi de dată recentă, care scăpaseră la limită de masacrele epocii, care locuiau pe aceleaşi străzi înguste şi înfruntau împreună greutăţile economice ale războiului. Generalul şi recrutul erau, adeseori, vecini şi amici; nici urmă de aristocraţie militară de tip prusac în acest peisaj. După ce a fost grav rănit la

ochi în al Doilea Război Mondial, Moshe Dayan, pentru care cariera militară aparent se sfârşise, a stat o lungă perioadă acasă, urmând un tratament medical care presupunea drumuri nesfârşite la medic. Pentru că soţia nu îl putea duce de fiecare dată, familia a apelat la sprijinul unui vecin săritor, care locuia chiar sub familia Dayan. Vecinul săritor – şi probabil foarte discret – care îl transporta pe Moshe la spital era Reuven Shiloah. Viitorul director al Mossad.221

În asemenea condiţii, singura strategie corectă pentru a conduce pe termen lung unităţile de luptă evreieşti era o organizare de tip „orizontal-pragmatic”. Acest lucru presupunea că soldaţii sunt informaţi şi consultaţi, că au senzaţia de a fi participat direct la stabilirea unor direcţii strategice, că sunt pregătiţi să îşi asume chiar ei o serie de decizii dacă desfăşurarea operaţiunilor o impune, că pot prelua comanda în situaţie de criză. În acest scop, elementul de coeziune al trupei nu era unul de tip formal – derivând din ranguri şi grade –, ci unul orientat către obiectiv, îndeplinirea misiunii era singurul lucru care conta.

Revalorificarea tradiţiei biblice

În anul 2010, într-o întâlnire cu participanţii la un concurs de cultură biblică, şeful statului major al armatei israeliene, generalul Gabi Ashkenazi, spunea că Tzahal „vede Biblia ca pe un ghid în sensul profund, dar şi practic al cuvântului”. El a explicat faptul că „nu este un accident că în Forţele Armate ale Israelului jurământul soldaţilor este depus cu o armă într-o mână şi Biblia în cealaltă – un obicei care reflectă unicitatea Tzahal şi adânca legătură a poporului evreu cu Cartea Cărţilor”.222

Abordarea generalului Ashkenazi s-a născut încă din perioada Yishuvului, anterioară fondării Statului Israel, în care Biblia oferea cel mai solid punct de plecare pentru a reconstrui mitologia politică şi istoria militară a evreilor. Încă de atunci, Ben-Gurion a sugerat – într-o lucrare

publicată în 1918, alături de Vitzhack Ben-Zvi – faptul că întoarcerea evreilor în Palestina acelor zile aminteşte de campania glorioasă a lui Iosua. În zilele fierbinţi ale anului 1948, în perioada Războiului de Independenţă, David Ben-Gurion vorbeşte despre o „linie neîntreruptă de continuitate din zilele lui Iosua bin Nun până la Tzahal”, comentând victoriile armatei israeliene prin trimiteri la cartea lui Iosua şi amintind că soldaţii israelieni „au lovit regii din Lod şi Ramla, regii din Belt Naballa şi Deir Tarif, regii din Kola şi Migdal Zedek”, în limbajul specific Bibliei.223

Pentru liderul naţionalist Jabotiński, fondatorul mişcării revizioniste, aflat mult la dreapta politică în raport cu socialistul Ben-Gurion, luptătorul ideal din Biblie era Samson. Jabotiński a scris chiar, în 1927, un roman dedicat acestuia, „Samson Naziritul”, considerat o parabolă prin care problemele comunităţii evreilor din Biblie – absenţa unui rege şi a fierului pentru arme în cucerirea Canaanului – sugerau nevoia unui lider puternic şi a armelor de generaţie recentă în vederea edificării unui stat israelian.224

Epoca formării armatei israeliene coincide, de altfel, cu perioada în care sunt revalorificate episoadele de rezistenţă din Biblie, fortăreţele Betar şi Masada devenind esenţiale pentru imagologia politică şi militară. Jabotiński îşi numeşte mişcarea de tineret chiar Betar, iar Abraham Stern, un reprezentant încă şi mai radical ai dreptei revizioniste, îşi alege ca *nome de guerre* „Yair”, după Eleazar Ben-Yair, conducătorul rezistenţei antiromane de la Masada.225

Foarte importante pentru reluarea legăturilor cu trecutul biblic şi pentru o „remitologizare” a armatei israeliene plecând de la Cărţile Sfinte s-au dovedit denumirile gradelor militare. Respectând în general structura din armata britanică, acestea au primit nume derivate din Biblie: *segen* (locotenent) este un cuvânt biblic, de origine akkadiană, desemnând un conducător

local; la fel şi *seren* (căpitan), care este singura rămăşiţă din Biblie a limbii vorbite de filisteni, însemnând „domnitor" sau „tiran"; *turay* (soldat) este obţinut prin derivarea cuvântului biblic „tur" (rând, şir).226 O poveste foarte bogată are cel mai important rang militar, *aluf*, care desemnează, în diferite compuneri, generalii, şefii de arme şi formaţiuni mari şi chiar şeful statului-major general: *rav aluf* (şef de stat major), *aluf* (comandant al forţelor teritoriale şi al categoriilor de arme), *tat aluf* (general de divizie). Sensul originar al lui *aluf* un cuvânt foarte vechi, a fost de „taur"; prin asocierile de sens din perioada biblică, îl vom regăsi ulterior devenind, pe rând, „şef de trib" sau „prieten" Din momentul în care începe exilul babilonian, *alufişi* pierde conotaţia războinică şi se transformă în „student eminent" (în materie religioasă, în cunoaşterea Torei), în conformitate cu noile priorităţi ale iudaismului. Pe măsură ce evreii iau contact cu aristocraţia europeană, *alufişi* schimbă din nou sensul, reprezentând acum un titlu de nobleţe, echivalentul unui „lord", unui „conte", unui „sir". În anul 1931, când limba ebraică traversa un proces accelerat de modernizare, *aluf* a primit, într-un regulament oficial de şah, o nouă întrebuinţare, desemnând un „campion". În armată, termenul a pătruns în anul 1948, iniţial ca o improvizaţie pentru a stabili poziţia colonelului american David Marcus. Când Marcus şi-a pierdut viaţa, cu puţin timp înainte de încetarea ostilităţilor, Ben-Gurion a decis ca *aluf să* devină piatra de temelie a sistemului ierarhic israelian, completând ulterior ierarhia gradelor cu cuvinte similare care desemnează în Biblie calitatea de şef de trib.227

Moise este considerat – nu doar la nivel simbolic – fondatorul spionajului atât de riguros care stă în spatele strategiei de securitate a Israelului: „Domnul a vorbit lui Moise şi a zis: «Trimite nişte oameni să iscodească ţara Canaanului, pe care o dau copiilor lui Israel. Să trimiţi câte un om pentru fiecare din seminţiile părinţilor lor. Toţi să fie dintre fruntaşii lor.» Moise i-a trimis din pustia Paran, după

porunca Domnului; toţi oamenii aceştia erau căpetenii ale copiilor lui Israel”. (*Numeri*, *13, 1 – 3*) Echipa de *intelligence* pe care Moise o formează e una de elită, insistându-se pe recrutarea tinerilor căpetenii. Printre aceştia se numără şi Hosea, fiul lui Nun, căruia Moise i-a pus numele Iosua. Cu alte cuvinte, misiunea de colectare de informaţii a fost condusă de viitorul comandant militar şi lider politic al evreilor – cuceritorul Canaanului.

Misiunea acestui veritabil Sayeret Matkal *avant la lettre* este pregătirea unui „dosar de ţară” demn de un serviciu secret modern, care conţine indicatori economici, demografici, militari, agricoli şi chiar psihologici: „Moise i-a trimis să iscodească în ţara Canaanului. El le-a zis: «Mergeţi de aici spre miazăzi, şi apoi să vă suiţi pe munte. Vedeţi ţara, vedeţi cum este ea, cum este poporul care o locuieşte, dacă este tare sau slab, dacă este mic sau mare la număr; vedeţi cum este ţara în care locuieşte, dacă este bună sau rea; cum sunt cetăţile în care locuieşte; dacă sunt deschise sau întărite; cum este pământul: dacă este gras sau sterp, dacă sunt sau nu sunt copaci pe el. Fiţi cu inimă şi luaţi cu voi roade din ţară»”. (*Numeri*, *13, 17 – 20*)

Succesul militar fulgerător atribuit de Biblie lui Iosua, care – după moartea lui Moise şi după o minuţioasă instrucţie – atacă în sfârşit Canaanul, se datorează şi acestei pregătiri a operaţiunilor în termeni de *intelligence*, evreii cunoscând în detaliu geografia, structura tribală şi distribuţia resurselor din ţară.

O importanţă similară acordă gândirea militară evreiască consemnată în Biblie şi misiunilor tactice de recunoaştere care preced invazia. Beneficiind de suportul unor agenţi recrutaţi din rândul populaţiei adverse, Iosua pregăteşte asediul Ierihonului trimiţând o echipă de spioni pentru a studia fortificaţiile, căile de acces şi forţele de apărare: „Iosua, fiul lui Nun, a trimis în ascuns din Sitim doi oameni, ca iscoade, zicându-le: „Duceţi-vă de cercetaţi ţara şi mai ales Ierihonul». Cei doi oameni au plecat şi au ajuns în casa unei prostituate, care se chema Rahav, şi s-au

culcat acolo. S-a dat de ştire împăratului din Ierihon şi i-au spus: «Iată că nişte oameni dintre copiii lui Israel au venit aici, astă noapte, ca să iscodească ţara». împăratul Ierihonului a trimis la Rahav să-i spună: «Scoate afară pe bărbaţii care au venit la tine, şi care au intrat în casa ta; căci au venit să iscodească ţara». Femeia a luat pe cei doi bărbaţi şi i-a ascuns, şi a zis: „Este adevărat că bărbaţii aceştia au venit la mine, dar nu ştiam de unde sunt; şi fiindcă poate a trebuit să se închidă noaptea, bărbaţii aceştia au ieşit afară; nu ştiu unde s-au dus; grăbiţi-vă de-i urmaţi, şi-i veţi ajunge». Ea îi suise pe acoperiş, şi-i ascunsese sub nişte mănunchiuri de in pe care le întinsese pe acoperiş" (*Iosua, 2, 1 – 6*). Indiferent de valoarea istorică, anecdotică sau simbolică a acestei scene, ea poartă cu sine o serie de elemente semnificative. În primul rând – ca posibilă probă a veridicităţii –, agentul racolat de oamenii lui Iosua este un marginal (o prostituată) care are motive să-şi trădeze propria comunitate şi care are o acoperire utilă pentru a explica prezenţa unor bărbaţi străini în casă. În plus, rolul furnizorilor de favoruri sexuale în istoria spionajului este de notorietate, Rahav jucând probabil un rol mai complex decât cel dezvăluit de Biblie, ea având capacitatea de a culege informaţii din mai multe surse. Merită observat că, în comparaţie cu marea misiune de monitorizare a Canaanului impusă de Moise, care a fost adusă la cunoştinţa întregii comunităţi, în acest caz operaţiunea are un caracter secret chiar şi pentru evrei („Iosua, fiul lui Nun, a trimis în ascuns din Sitim doi oameni"), aşa cum este şi de aşteptat când recunoaşterea precede o invazie iminentă.

Cunoscătorii Bibliei îşi amintesc probabil modul în care Rahav a fost răsplătită pentru serviciile aduse. Ea stabileşte, împreună cu spionii evrei, un sistem de recunoaştere a familiei ei de către atacatori în ziua asediului asupra Ierihonului: „Şi acum, vă rog, juraţi-mi pe Domnul că veţi avea faţă de casa tatălui meu aceeaşi bunăvoinţă pe care am avut-o eu faţă de voi. Daţi-mi un

semn de încredinţare că veţi lăsa cu viaţă pe tatăl meu, pe mama mea, pe surorile mele şi pe toţi ai lor, şi că ne veţi scăpa de la moarte [...]. Bărbaţii aceia i-au zis: «Iată cum vom fi dezlegaţi de jurământul pe care ne-ai pus să-l facem. La intrarea noastră în ţară, leagă funia aceasta de fir cărămiziu la ferestrele prin care ne-ai pogorât şi strânge la tine în casă pe tatăl tău, pe mama ta, pe fraţii tăi, şi pe toată familia tatălui tău»". (*Iosua, 2.12 – 18*) E un deznodământ straniu, asupra căruia Biblia insistă cu tâlc: deşi toţi locuitorii Ierihonului sunt executaţi – până şi copiii sau animalele – „sursa" Rahav este salvată din ordinul direct al lui Iosua, dat în focul bătăliei: „Au pus mâna pe cetate şi au nimicit-o cu desăvârşire, trecând prin ascuţişul sabiei tot ce era în cetate, bărbaţi şi femei, copii şi bătrâni, până şi boi, oi şi măgari, Iosua a spus celor doi bărbaţi care iscodiseră ţara: «Intraţi în casa prostituatei şi scoateţi din ea pe femeia aceea şi pe toţi ai ei, cum i-aţi jurat» [...]. Cetatea au ars-o cu tot ce se afla în ea [...]. Iosua a lăsat-o în viaţă pe prostituata Rahav, casa tatălui ei şi pe toţi ai ei; ea locuia în mijlocul lui Israel până în ziua de azi, pentru că ascunsese solii pe care îi trimisese Iosua să iscodească teritoriul". (*Iosua, 6, 21 – 15*) Este, în mod evident, mai mult decât o grijă de ordin moral – moralitatea fiind suspendată în timpul carnagiilor care survin după căderea unei mari cetăţi. Aici vorbim de preocuparea pentru un *asset* operativ care pare să fi jucat un rol central în cucerire, care poate fi folosit în alte contexte similare şi promovat ca exemplu pentru modul în care evreii respectă agenţii canaaniţi dispuşi să lucreze pentru ei.

Un alt instrument al ştiinţei militare pe care Tzahal îl va folosi cu succes în războaiele din 1948, 1967, 1973 – reprezentând un element important în doctrina sa – este diversiunea: capacitatea de a-l face pe adversar să se uite într-o direcţie greşită – şi să îşi concentreze resursele într-acolo – în momentul declanşării unui atac în zona vizată în realitate. Diversiunea este utilă în orice operaţiune

militară, fiind utilizată şi de cele mai mari armate; totuşi, în cazul inferiorităţii numerice (care caracterizează Tzahal în contextul „încercuirii arabe” şi care exista şi în cazul invaziei din Canaan) se poate dovedi chiar factorul decisiv. Un exemplu-şcoală de acţiune diversionistă biblică împotriva unui adversar puternic este cel al cuceririi cetăţii Ai, unde a fost utilizată tehnica retragerii simulate, care va juca un rol important în gândirea militară a Orientului Mijlociu: „Iosua s-a sculat cu toţi oamenii de război ca să se suie împotriva cetăţii Ai. A ales treizeci de mii de bărbaţi viteji, pe care i-a pornit noaptea, şi le-a dat următoarea poruncă: Ascultaţi! Să vă puneţi la pândă înapoia cetăţii; să nu vă depărtaţi prea mult de cetate şi să fiţi gata. Iar eu şi tot poporul care este cu mine ne vom apropia de cetate. Şi când vor ieşi înaintea noastră, ca întâiaş dată, noi o s-o luăm la fugă dinaintea lor. Ei ne vor urmări până când îi vom trage departe de cetate, căci vor zice: «Fug dinaintea noastră, ca întâiaş dată». Şi vom fugi dinaintea lor. Voi să ieşiţi atunci de la pândă şi să puneţi mâna pe cetate [...] Iosua şi tot Israelul s-au prefăcut că sunt bătuţi, şi au fugit pe drumul dinspre pustie. Atunci tot poporul care era în cetate s-a strâns ca să-i urmărească. Au urmat pe Iosua şi au fost duşi departe din cetate. N-a rămas niciun om în Ai şi în Betel care să nu fi ieşit împotriva lui Israel. Au lăsat cetatea deschisă, şi au urmărit pe Israel [...] Bărbaţii, care stăteau la pândă, au ieşit repede din locul unde erau; au pătruns în cetate, au luat-o şi s-au grăbit de i-au pus foc”. (*Iosua, 8, 3 – 19*)

De altfel, aplecarea lui Iosua pentru diversiuni este vizibilă de-a lungul întregii campanii de cucerire a Canaanului – lucru firesc pentru un şef militar şi politic care îşi începuse cariera ca spion în teritoriul inamic. Profilul psihologic al adversarilor („cum este poporul care o locuieşte, dacă este tare sau slab”) face parte din informaţiile cerute de Moise – iar Iosua cunoştea direct slăbiciunile şi superstiţiile din Canaan. Aşa explică istoricii militari, de altfel, celebra cădere a Ierihonului: „Iosua s-a

sculat cu noaptea în cap, şi preoţii au luat chivotul Domnului. Cei şapte preoţi, care purtau cele şapte trâmbiţe de corn de berbece înaintea chivotului Domnului, au pornit şi au sunat din trâmbiţe. Bărbaţii înarmaţi mergeau înaintea lor şi coada oştirii venea după chivotul Domnului; în timpul marşului, preoţii sunau din trâmbiţe. Au înconjurat cetatea o dată, a doua zi; apoi s-au întors în tabără. Au făcut acelaşi lucru timp de şase zile. În ziua a şaptea, s-au sculat în zorii zilei şi au înconjurat în acelaşi fel cetatea de şapte ori; aceasta a fost singura zi când au înconjurat cetatea de atâtea ori. A şaptea oară, pe când preoţii sunau din trâmbiţe, Iosua a zis poporului: «Strigaţi, căci Domnul v-a dat cetatea în mână!» […]". Poporul a scos strigăte şi preoţii au sunat din trâmbiţe. Când a auzit poporul sunetul trâmbiţei, a strigat tare şi zidul s-a prăbuşit. Poporul s-a suit în cetate, fiecare drept înainte. Au pus mâna pe cetate". (*Iosua} 6, 12 – 20*)

Elementul militar din spatele acestui ritual bizar este, în mod evident, diversiunea – deşi e limpede că există şi o importantă dimensiune de dezarmare şi epuizare psihologică a unui adversar prudent şi timorat (un inamic ofensiv şi hotărât ar fi atacat armata lui Iosua când traversa Iordanul şi era vulnerabilă). Zgomotul infernal şi valul de praf stârnite de încercuirea ritualică a cetăţii sunt menite să ascundă, probabil, o acţiune de trădare din interior (unde ştim că se afla „agentul" Rahav) sau un asalt direct al trupelor de elită.

Spionajul avansat, diversiunea şi operaţiunile de comando în spatele liniilor inamice, în centrul forţei acestuia, sunt trăsături durabile ale armatei lui Iosua şi, peste milenii, ale Tzahalului. Acţiunile fulgerătoare (adesea noaptea) ale trupelor speciale israeliene în teritoriul libanez, egiptean sau iordanian par inspirate din faimosul atac surpriză al lui Ionatan relatat de Biblie: „Într-o zi, Ionatan, fiul lui Saul, a zis tânărului care-i purta armele: «Vino, şi să pătrundem până la straja Filistenilor, care este dincolo de locul acesta». Şi n-a spus nimic tatălui

său. (…) între trecătorile prin care căuta Ionatan să ajungă la straja Filistenilor era un pisc de stâncă de o parte şi un pisc de cealaltă parte (…) Ionatan a zis tânărului care-i purta armele: „Vino, şi să pătrundem până la straja acestor netăiaţi împrejur. Poate că Domnul va lucra pentru noi, căci nimic nu împiedică pe Domnul să dea izbăvire printr-un mic număr ca şi printr-un mare număr». Cel ce-i ducea armele i-a răspuns: «Fă tot ce ai în inimă, n-asculta decât de simţământul tău, şi iată-mă cu tine, gata să te urmez oriunde”. «Ei bine, a zis Ionatan, haidem la oamenii aceştia şi să ne arătăm lor. Dacă ne vor zice: «Opriţi-vă până vom veni noi la voi!”, vom rămâne pe loc şi nu ne vom sui la ei. Dar dacă vor zice: «Suiţi-vă la noi!», ne vom sui, căci Domnul îi dă în mâinile noastre. Aceasta să ne fie semnul” S-au arătat amândoi străjii Filistenilor şi Filistenii au zis: «Iată că Evreii ies din găurile în care s-au ascuns.» Şi oamenii care erau de strajă au vorbit astfel lui Ionatan şi celui ce-i ducea armele: «Suiţi-vă la noi, ca să vă arătăm ceva.» Ionatan a zis celui ce-i ducea armele: «Suie-te după mine, căci Domnul îi dă în mâinile lui Israel.» Şi Ionatan s-a suit ajutându-se cu mâinile şi picioarele, şi cel ce-i ducea armele a mers după el. Filistenii au căzut înaintea lui Ionatan şi cel ce-i ducea armele arunca moartea în urma lui. În această întâie înfrângere, Ionatan şi cel ce-i ducea armele au ucis douăzeci de oameni, pe întindere de aproape o jumătate de pogon de pământ. A intrat groaza în tabără, în ţară şi în tot poporul”. (*Samuel, 1*4, 1 – 1*5*)

Astfel de atacuri temerare, imposibil de prezis de către inamic – care gândea în termeni rezonabili, „cuminţi” –, aveau scopul de a corija trei carenţe ale resurselor evreieşti în epoca Bibliei: oameni, tehnologie, fortificaţii. O populaţie care tocmai a traversat deşertul, trăind la limita supravieţuirii, subnutrită, afectată fizic de anii robiei, se poate cu greu măsura – numeric şi atletic – cu un popor al pământului, bine hrănit şi odihnit.

Raportul spionilor lui Moise în Canaan insistă pe disproporţia fizică flagrantă dintre evrei şi canaaniţi: „Toţi

aceia pe care i-am văzut acolo sunt oameni de statură înaltă. Apoi am mai văzut în ea pe uriaşi, pe copiii lui Anac, care se trag din neamul uriaşilor: înaintea noastră şi faţă de ei parcă eram nişte lăcuste" (*Numeri, 13, 32 – 33*) Descurajarea evreilor în raport cu înălţimea filistenilor s-a întipărit şi în scena luptei dintre firavul David şi monstrul Goliat, care măsura „şase coţi şi o palmă". (*Samuel, 17, 4*)

Al doilea dezavantaj strategic al evreilor ţinea, în mod evident, de expunerea unei populaţii nomade sărace, care nu beneficiază de vreo superioritate de tragere sau mişcare explozivă (precum mongolii sau otomanii) în raport cu o populaţie sedentară fortificată.

Al treilea dezavantaj era tehnologic: evreii nu aveau acces la armamentul performant al perioadei şi nu deţineau un lanţ propriu de producţie şi reparaţii pentru tehnologia epocii: „În toată ţara lui Israel nu se găsea niciun fierar; căci Filistenii ziseseră: «Să împiedicăm pe evrei să-şi facă săbii sau suliţe». Şi fiecare om din Israel se pogora la filisteni ca să-şi ascută fierul plugului, coasa, securea şi sapa (...). Şi aşa s-a întâmplat că în ziua luptei nu era nici sabie, nici suliţă în mâinile întregului popor care era cu Saul şi Ionatan: nu aveau decât Saul şi fiul său Ionatan". (*Samuel, 13, 19 – 22*)

Lupta dintre Goliat şi David implica, aşadar, ciocnirea dintre două fizionomii diferite, dar şi dintre două tehnologii militare. Goliat era un uriaş cuirasat: „Pe cap avea un coif de aramă, şi purta nişte zale de solzi în greutate de cinci mii de sâcâi de aramă. Avea nişte tureci de aramă peste fluierele picioarelor, şi o pavăză de aramă între umeri. Coada suliţei lui era ca un sul de ţesut, şi fierul suliţei cântărea şase sute de siclii de fier" (*Samuel 17, 4 – 6*) Sunt cantităţi ameţitoare pentru evreii Bibliei – un popor total lipsit de asemenea resurse. David, care îşi asumă să lupte împotriva acestui războinic masiv şi blindat, nici măcar nu ştie să folosească aceste instrumente, împiedicându-se în ele: „Saul la îmbrăcat pe David cu hainele lui, i-a pus pe cap un coif de aramă, şi la

îmbrăcat cu o platoşă. David a întins sabia lui Saul peste hainele lui şi a vrut să meargă, căci nu încercase încă să meargă cu ele. Apoi a zis lui Saul: «Nu pot să merg cu armătura aceasta, căci nu sunt obişnuit cu ea». Şi s-a dezbrăcat de ea. Şi-a luat toiagul în mână, şi-a ales din pârâu cinci pietre netede şi le-a pus în traista lui de păstor şi în buzunarul hainei. Apoi, cu praştia în mână, a înaintat împotriva Filisteanului.» (*Samuel, 17, 38 – 40*)

Ceea ce Biblia ne spune, în esenţă, în această scenă este că un războnic firav din epoca pietrei poate învinge un uriaş din epoca fierului prin instrumentele vicleniei şi mobilităţii, graţie unei îndrăzneli atipice. Chiar dacă scena acestei lupte pare implauzibilă, este o certitudine că armata biblică, ca şi Tzahalul primilor ani, au cultivat astfel de calităţi alternative, menite să corijeze diferitele neajunsuri: disproporţia numerică, embargoul asupra armamentului în perioade critice pentru supravieţuirea comunităţii şi a statului (care aminteşte de embargoul filistin asupra fierului), lipsa unor resurse strategice şi realitatea militară a continuei încercuiri.

Capitolul 5

Reflux

Anii reorganizării (1949 – 1956)

Dizolvarea Palmach

Din momentul în care a dus la capăt – cu un succes pe care puţini îl scontau – Războiul de Independenţă şi a făcut din Israel un stat pe care adversarii erau forţaţi să îl accepte prin acorduri de armistiţiu, Ben-Gurion a ales să se concentreze pe consolidarea economică şi socială a tinerei naţiuni, cu efecte negative implicite asupra Forţelor de Apărare. În teorie, desigur, armata trebuia să constituie o prioritate, ostilitatea la adresa Israelului persistând. În practică, însă, alocările bugetare ale unui stat încă sărac nu puteau acoperi concomitent păstrarea ritmului de dezvoltare a Tzahalul din anii războiului şi, pe de altă parte, dezvoltarea infrastructurii sau integrarea sutelor de mii de imigranţi evrei care abia acum aveau posibilitatea

să se îndrepte, în mod legal, către propria lor ţară. Statul evreilor se născuse în război, atacat din toate părţile, după decenii de încleştări şi nesiguranţă; Ben-Gurion intuia corect, împotriva instinctului natural al soldaţilor de a se menţine în alertă, că populaţia are nevoie de o pauză, de linişte şi divertisment. În anul 1948, 40% din Produsul Intern Brut fusese alocat efortului de război. La sfârşitul acestuia nu mai existau rezerve de alimente şi combustibil. Din 1949, fusese raţionalizată hrana, iar din 1950 – îmbrăcămintea.228 Oprirea acestei spirale a sacrificiilor pentru securitate şi orientarea către dezvoltare şi un plus de confort nu puteau să nu afecteze capacitatea de luptă a Forţelor de Apărare, perioada 1950 – 1956 fiind în general una de recul.

La nivelul resursei umane s-au petrecut concomitent trei fenomene, care vor slăbi capacitatea de luptă. În primul rând, Ben-Gurion a decis să scoată Palmach din ecuaţia oricărei puteri. Gruparea condusă de Allon reprezenta nu doar forţa de elită a armatei israeliene, ci şi o organizaţie cu puternică orientare socialistă – poate prea socialistă pentru gustul lui Ben-Gurion, şi el tot om de stânga. Liderii Palmach, între care ieşeau în evidenţă Yigal Allon sau Yitzhak Rabin, erau membri de frunte ai partidului Mapam, care făcea concurenţă formaţiunii lui Ben-Gurion, Mapai (în alegerile din ianuarie 1949, de pildă, Mapai câştigase 46 de mandate parlamentare, în timp ce Mapam-ul lui Allon venea din urmă cu 19 mandate).

În al doilea rând, nu e exclus ca Ben-Gurion să fi luat în serios ameninţarea unei lovituri militare a Palmach după sfârşitul războiului, existând dovezi că i-a solicitat comandatului Brigăzii Alexandroni să fie oricând pregătit în eventualitatea unei rebeliuni.229 Deşi loialitatea lui Allon nu a putut fi niciodată pusă la îndoială, cel dintâi şef de guvern israelian era nevoit, în anii de formare a statului, să manevreze între diferitele grupări militare, utilizând Palmach împotriva Irgun şi Lehi, iar apoi folosind

chiar Tzahal împotriva prezumtivului separatism al formaţiunii lui Allon. În sfârşit, e plauzibil ca Ben-Gurion să fi crezut onest că tipul de pregătire al militarilor israelieni formaţi în armata britanică, în perioada anilor 1940, era superior celui oferit de Palmach cu propriile resurse din Palestina, deşi excelentele performanţe ale celor trei brigăzi Palmach şi ale comandanţilor lor dovedeau contrariul. Pe de altă parte, poate fi înţeles scepticismul cu care şeful unui stat tânăr privea filosofia organizaţională egalitaristă şi camaraderească din Palmach, care putea genera o atitudine sfidătoare. Sistemul ierarhic britanic oferea mai multă siguranţă din această perspectivă. Nicio anumită formă de gelozie sau de prudenţă bătrânească nu pot fi scăpate din vedere, Yigal Allon fiind un tânăr charismatic, încărcat de glorie în război şi urmat orbeşte de camarazi – un potenţial Cezar în devenire.

Oricum ar sta lucrurile, Ben-Gurion şi-a dus până la capăt planul de a anihila Palmachul. Brigăzile Harel, Yiftah şi Negev, provenite din Palmach, au fost rapid demobilizate şi destructurate. Lui Allon i s-a luat după război conducerea frontului de sud, fiind înlocuit cu Moshe Dayan; în semn de protest, Allon a demisionat din Tzahal. Restul comandanţilor au fost marginalizaţi în posturi administrative, fiind ţinuţi departe de unităţile de luptă – iar în aceste condiţii au ales să renunţe la cariera militară. Totuşi, o serie de viitori comandanţi israelieni marcanţi proveniţi din Palmach au rezistat şi au depăşit această perioadă critică: David Elazar, Haim Bar-Lev, Rafael Eitan şi, desigur, Rabin. Şi Dayan trecuse prin Palmach, dar el alesese partidul lui Ben-Gurion, Mapai, devenind astfel răsfăţatul acestor ani.230

Aşkenazi şi mizrahimi

O a doua cauză a scăderii nivelului de performanţă în Tzahal a fost necesitatea de a absorbi un număr mare de recruţi din zone precum nordul Africii sau Orientul Mijlociu, care nu beneficiaseră de educaţie şi adesea nu

ştiau să scrie sau să citească, situaţie atipică pentru o armată care se baza pe un nivel intelectual ridicat. Circa 50.000 de evrei din Yemen au fost aduşi în Israel în 1949 şi 1950, în cadrul operaţiunii „Covorul Fermecat” Peste 100.000 de evrei irakieni au intrat în ţară în 1951 şi 1952 (Operaţiunea Ezra şi Neemia). Un număr similar veneau din Tunisia, Libia şi Turcia. La începutul anilor 1950, evreii sosiţi din ţări orientale şi africane asigurau deja majoritatea imigranţilor, înlocuind valul evreilor europeni care făuriseră statul. Contrastul dintre noii imigranţi şi generaţiile sosite în Palestina în primele două decenii ale secolului XX, care aveau un nivel ridicat de educaţie şi de conştiinţă politică, era greu de negat. Spre deosebire de evreii aşkenazi, orientalii erau numiţi *mizrahimi* (estici) şi deveneau adesea victime ale unor clişee culturale negative („cuţitarii din Maroc”). În opoziţie cu pionierii, mulţi soldaţi din aceste valuri recente nu aveau o idee foarte clară pentru ce luptă şi nu puteau ocupa poziţii de răspundere. Eforturile „corecte politic” de a transforma rapid câţiva dintre ei în ofiţeri, pentru a evita acuzaţiile de elitism, au eşuat. Din acest motiv, Tzahal a fost nevoit să instituie un sistem de educaţie care pleca în anumite cazuri de la zero – scris, citit, noţiuni elementare de ebraică. Ulterior, după o singură generaţie de formare în Statul Israel, evreii orientali au devenit un element politic şi militar esenţial, tot mai mulţi şefi de stat major având origini orientale: generalul Shaul Mofaz (Iran), generalul Dan Halutz (Iran-Irak), generalul Gadi Eizenkot (Maroc).

Un al treilea motiv al declinului temporar al resursei umane a fost, pur şi simplu, revenirea la o viaţă economică şi socială firească. După decenii în care evreii îşi suspendaseră parţial viaţa privată pentru a participa la împlinirea visului unui stat independent, oamenii se puteau gândi, în sfârşit, la propria bunăstare şi la perspectivele de viaţă. Din acest punct de vedere, armata nu avea multe de oferit, pentru că nu fusese concepută de liderii egalitarişti ai sionismului ca o castă războinică aflată deasupra

corpului social, cu drepturi şi recompense generoase. Nici gând: fiecare israelian avea datoria de a lupta pentru ţară, fără a pretinde privilegii din partea celor care muncesc zi de zi. Aşa se face că mulţi soldaţi şi ofiţeri de valoare au ales după 1949 să se concentreze pe propria afacere sau carieră profesională.

În aceste condiţii, între 1950 şi 1955 au fost înregistrate mai multe eşecuri îngrijorătoare, deşi la scară mică. În mai 1951, de pildă, o grupare siriană sprijinită de trupe regulate a ocupat un deal (Tel el-Mutilla) din zona demilitarizată din nordul Mării Galileei, trupele din Brigada Golani (imigranţi recenţi din Yemen şi Bulgaria) nereuşind să o alunge decât după sosirea celui de-al treilea val de întăriri – batalionul druizilor. 27 de soldaţi israelieni au murit la Tel el-Mutilla, senzaţia generală fiind că noii recruţi evită să intre în luptă.231 Aproape doi ani mai târziu, în ianuarie 1953, un batalion întreg din Brigada Givati a fost ţinut în loc de numai 12 puşcași iordanieni în satul Falama, alegând să se retragă. Pe lângă aceste momente, creşteau de la an la an victimele rezultate în urma infiltrărilor fedainilor (luptători de gherilă arabi) pe teritoriul israelian, care nu putea fi acoperit integral de Tzahal, mai ales în zonele de proximitate din Cisiordania.232

Armata lui Yadin. Strategie, mobilizare, statutul religioşilor şi al femeii

Acesta este cadrul în care a început reorganizarea strategică a armatei israeliene. Pe 9 noiembrie 1949, Yigael Yadin a devenit noul şef de stat major al Forţelor Armate Israeliene, înlocuindu-l oficial pe Yaakov Dori. Deşi avea numai 32 de ani şi nu era militar de carieră, Yadin condusese deja de facto Tzahalul în perioadele în care Dori era bolnav.233 Adjunctul lui Yadin a devenit Mordechai Makleff, care îl va şi urma în fruntea armatei. Yadin, Makleff şi Haim Laskov (şi el viitor şef de stat major) au organizat un veritabil *think tank* menit să redeseneze Tzahalul pentru următoarele decenii.234

Întrebarea la care trebuia să se răspundă părea insurmontabilă: cum să acoperi în situaţii de criză un teritoriu vulnerabil din trei direcţii (sud, est, nord) atunci când ai o populaţie mică (un milion de locuitori) şi o capacitate scăzută de a întreţine pe timp de pace trupe permanente? Cum să obţii – în termeni militari – foarte mult cu foarte puţin? Războiul din 1948 oferise o anumită fluenţă teritorială tânărului stat, făcând mai uşor de apărat zonele izolate sau înconjurate de teritorii arabe; totuşi, provocarea geografică era majoră. În primul rând, în cazul unui nou război, adversarii arabi ar fi acţionat, conform estimărilor israeliene, concomitent şi din toate direcţiile, ceea ce impunea Tzahalului misiunea de a avea disponibile trupe puternice cu faţa în patru direcţii: nordul libanez, Sinaiul egiptean, estul inferior iordanian (de la Eilat până la Marea Moartă) şi estul superior, dintre Marea Moartă şi Marea Galileei, pe unde se resimţea ameninţarea dinspre Siria, Iordania, dar şi Irak. Trebuie adăugat aici şi faptul că flancul estic prezenta o vulnerabilitate de altitudine: israelienii luptau dinspre câmpie, iar sirienii şi iordanienii dinspre zonele înalte, fortificate natural. Preluarea Fâşiei Gaza de către Egipt aducea acest rival major la circa 70 de kilometri de Tel Aviv, în timp ce responsabilitatea asumată de Iordania asupra Cisiordaniei (West Bank) îl plasa pe Abdullah, cu trupele sale de temut, la o distanţă neglijabilă de centrii nervoşi ai Statului Israel. Iar pericolul din vecinătatea iordaniano-siriană era dublu, implicând atât atacul simetric, prin armate regulate, cât şi pe cel asimetric, prin fedaini care se puteau strecura uşor în zone vulnerabile. În sfârşit, infrastructura strategică israeliană, care includea aeroportul din Lod şi reţeaua arterelor Tel Aviv-Ierusalim şi Tel Aviv-Haifa, era în imediata apropiere a graniţelor.235

Plecând de la toate aceste provocări şi având în vedere nivelul ridicat al ameninţării militare, numărul scăzut al populaţiei, plus, desigur, capacitatea redusă de a întreţine trupe profesioniste, Yadin, Makleff şi Laskov au

propus un sistem militar din trei componente: o coloană vertebrală permanentă redusă numeric, profesionistă, dublată de un mecanism foarte serios dedicat militarilor în termen şi, în situaţii de criză, o rezervă amplă şi foarte bine pregătită. Cu alte cuvinte, Tzahal era format dintr-o structură aflată sub arme – recruţi şi militari profesionişti – şi o alta disponibilă la chemare, în circa 48 de ore (durată medie, care varia de la câteva ore la câteva zile). Gruparea aflată sub arme era compusă în 1950 din circa 37.000 de militari de carieră şi soldaţi în termen. Rezerva mobilizată în cadrul primului mare exerciţiu al Tzahal, în 1951, atingea 200.000 de oameni.236

După cum se poate observa, soluţia propusă de Yadin, plecând de la toate constrângerile cu care se confrunta, era una atipică pentru armatele moderne. Elementul de bază al Forţelor de Apărare ale Israelului, din punct de vedere cantitativ (dar şi calitativ!) era rezerva, care transforma în 48 de ore o armată relativ mică într-una puternică. Corpul militar permanent pe care Israelul îl putea întreţine pregătea, practic, cadrul organizatoric, logistic şi strategic în care rezerviştii urmau să se manifeste în caz de război. El era format din planificatori, instructori şi administratori cu rol decisiv în procesul de mobilizare. Spre pildă, armele rezerviştilor nu erau luate de aceştia acasă, ci erau păstrate în depozite atent ferite de atacurile fedainilor; când rezerva era chemată, rolul militarilor care gestionau acest uriaş arsenal în vederea distribuirii operative de arme şi cartuşe devenea vital.

Militarii în termen, care asigurau forţa armată de urgenţă şi, simultan, se pregăteau pentru a se integra după stagiu în forţa largă a rezerviştilor, erau chemaţi la arme de la vârsta de 18 ani pentru o perioadă de 30 de luni (băieţii) şi 18 luni (fetele). În 1968, în urma Războiului de şase zile, durata a crescut la 36 de luni (32 de luni din 2015) pentru bărbaţi şi 24 pentru femei. Războaiele din 1967 şi 1973 au obligat Tzahal să crească nivelul de

integrare a femeilor în unităţile sale. Mamele au fost, totuşi, scutite de serviciul militar obligatoriu, precum şi de statutul de rezervist. Fetele din mediile religioase ortodoxe şi ultraortodoxe au fost şi ele exceptate, putând opta pentru *Sherut Leumi* (Serviciul Naţional), un program dedicat educaţiei, sănătăţii şi serviciilor sociale. Şi bărbaţii ultraortodocşi au fost exceptaţi atâta timp cât pot demonstra că îşi continuă studiile religioase (ceea ce fac, în practică, toată viaţa). Sioniştii religioşi (ortodocşii moderaţi) sunt recrutaţi, beneficiind de un sistem mixt militar-talmudic (*Hesder*), prin care se antrenează 16 luni şi studiază Tora alte 44 de luni. Contribuţiile militare ale acestora s-au dovedit foarte valoroase în domenii tehnologice de vârf (transmisiuni, informatică, balistică). Persoanele care se declară pacifiste (obiectori laici de conştiinţă) au fost nevoite să îşi susţină punctul de vedere în faţa unei comisii – putând fi, teoretic, dispensate. Arabii care locuiesc în Israel sunt scutiţi de serviciul obligatoriu (indiferent de religie – musulmani sau creştini), dar există cazuri de voluntariat; druizii au o veche relaţie cu Tzahal, dar pot fi scutiţi de serviciul în termen. Beduinii se pot înrola (ei având un rol important în zonele de deşert).

Încă din anii luptelor pentru formarea statului israelian, contribuţia femeilor fusese una specială, Hagana şi Yishuvul dovedind o deschidere revoluţionară din acest punct de vedere în raport cu alte armate şi societăţi. În tradiţia biblică se impusese imaginea eroinei care se implică decisiv în probleme militare şi politice (la el, Debora, Estera, Rahav); în plus, în condiţiile numărului foarte mic de potenţiali recruţi (în raport cu nevoile), dorinţa femeilor de a servi sub arme, pur şi simplu, nu putea fi ignorată. Spiritul egalitarist-socialist care definea Palmach, refuzând graniţele de gen, juca, de asemenea, un rol important. O figură definitorie în acest sens era cea a Hannei Szenes, o luptătoare Hagana care în anul 1944 a fost paraşutată în Iugoslavia pentru a încerca să ajungă la evreii din Ungaria, confruntaţi cu teroarea nazistă. Deşi

prinsă şi condamnată la moarte rapid, Szenes a devenit un reper pentru generaţiile următoare? 37

Pentru femeile care efectuează serviciul militar obligatoriu a fost urmărită, în perioada anilor 1950 – 1990, o poziţie mai degrabă tehnic-administrativă, evitându-se atât muncile de deservire (curăţat, gătit), cât şi poziţiile directe de combatant – o soluţie echilibrată pentru o societate egalitarist-conservatoare, cum este cea israeliană. Totuşi, femeile au acces în aproape orice poziţie din cadrul armatei, inclusiv în postura de combatant, pe care o aleg 5% dintre acestea. În anul 1994, Alice Miller, care imigrase în Israel din Africa de Sud la vârsta de şase ani, a dat în judecată Ministerul Apărării şi Tzahal: ei i se respinsese cererea de a se înscrie în cadrul Forţelor Aeriene israeliene după ce absolvise cursul civil de piloţi. „Femeile nu pot pilota avioane militare”, i se explicase. Decizia instanţei a fost diferită: femeile pot activa în aviaţia militară dacă trec testele-standard. Peste câţiva ani, în 2001, Roni Zukerman a reuşit acest lucru, devenind primul pilot de luptă femeie al Israelului.238 Apoi, în anul 2014, locotenent-colonelul Oshrat Bachar a fost prima femeie din Tzahal cu un batalion în subordine – batalionul de informaţii Eitam, care acţionează la graniţa din Sinai.239 Batalionul Caracal, repartizat în aceeaşi zonă, este compus în măsură de 70% din femei-combatant. Astăzi, circa 55% din tinerele de 18 ani se alătură armatei israeliene. Ele au început să preia controlul asupra poziţiilor de medici (chiar şi în unităţi de luptă), deţinând peste 50% dintre posturi în acest domeniu.240 Pe de altă parte, prezenţa femeilor în unităţile cyber este foarte redusă.241

Cheia de boltă a sistemului militar israelian, rezerva, are la bază un principiu atribuit lui Yigael Yadin: „Orice civil este un soldat aflat într-o permisie anuală de 11 luni”.242 Pentru a fi eficient, mecanismul rezervei avea nevoie de două elemente: credinţa în cauza naţională şi educaţia militară continuă. În anii 1970, un fermier de 45

de ani de lângă Beer Şeva, care creştea oi, trebuia să ajungă la unitate cu propria maşină în cazul unui atac, să se echipeze imediat şi să conducă tancurile israeliene prin Sinai şi peste Canalul Suez, până în Egipt (am descris traseul lui Ariel Sharon în anul 1973). Nu va exista niciun răgaz pentru instrucţie şi organizare, trecerea de la viaţa civilă la cea militară fiind instantanee. Nu au fost impuse limite ierarhice pentru rezervişti, generalul Yoffe comandând în 1967 o întreagă divizie în Sinai, deşi părăsise serviciul activ din 1964. Acest gen de abordare mai implica un element specific Tzahal: fiecare rezervist făcea parte dintr-o unitate de luptă gata constituită, ştiind unde să se prezinte, sub ce comandant va servi, în ce brigadă şi alături de ce colegi. Având în vedere tipul de urgenţe cu care se confruntau Forţele de Apărare ale Israelului, varianta alternativă, în care rezerva se strângea într-un mare „buzunar" colectiv şi se distribuia în funcţie de necesităţi, ar fi presupus o pierdere inutilă de timp. Dacă pentru alte state era mai greu de intuit, la nivelul anilor 1950, din ce direcţie ar putea veni un eventual atac, în cazul Israelului răspunsul era cunoscut: din toate! în clipa în care un stat arab – de regulă Egiptul – decidea ferm să atace Israelul, celelalte ţări din vecinătatea acestuia, consultate pe canale militare secrete, erau obligate să se solidarizeze şi să intre în luptă, fie şi pentru a o mima. Ideea că o ţară musulmană lasă singură o alta de aceeaşi credinţă în lupta antiisraeliană era compromiţătoare pentru liderul ei, care risca să fie înlăturat printr-o revoltă populară. Nu avea sens pentru Yigael Yadin, în aceste condiţii, să aştepte desfăşurarea evenimentelor pentru a forma unităţi.

Acest mod de a aborda rezerva, pe care Yadin şi Makleff l-au studiat în ţara care, cel puţin parţial, îl inventase (Elveţia), a fost adaptat nevoilor israeliene şi experienţei de chemare la arme din perioada Hagana. Fiecare rezervist de peste 31 de ani trebuia să se prezinte o lună pe an la unitate, pentru pregătire; cei între 31 şi 55

de ani, doar 14 zile anual. La asta se adăuga o zi lunară de pregătire (mai mult pentru ofiţeri şi subofiţeri). Dacă adăugăm şi perioada serviciului obligatoriu, exerciţiile şi războaiele, observăm că un cetăţean israelian fără ambiţii militare speciale putea petrece circa cinci ani în Tzahal.

Într-un astfel de sistem, nivelul de pregătire al ofiţerilor – cărora li se cere creativitate şi capacitatea de a da un exemplu în momente cruciale – era decisiv. Acest fapt năştea îngrijorări după ce membrii Palmach, cei mai bine pregătiţi ofiţeri, fuseseră descurajaţi să continue în armată. Pentru a depăşi rapid problema, generalul Haim Laskov a înfiinţat nu mai puţin de 30 de şcoli militare, capabile să pregătească aproape 30.000 de ofiţeri într-un an şi jumătate. Programul de formare utilizat a fost în sfârşit uniformizat, după decenii în care comandanţii Irgun, Palmach sau Hagana folosiseră doctrine distincte. În mod semnificativ, cursul pentru ofiţeri se baza pe programul Palmach gândit de Yigal Allon, cultivând iniţiativa personală şi exemplul în conducere.243

La nivel strategic, Laskov şi Yigael Yadin au optat pentru organizarea forţelor armate pe principiul „brigăzii autonome”, formate din trei batalioane, o companie de conducere şi o grupare de suport şi deservire (sistem parţial exersat în Războiul de Independenţă). Acest concept punea accentul pe viteza cu care urma să se deplaseze brigada în teritoriul inamic, beneficiind de propriile forţe blindate şi de artilerie capabile să lupte independent pentru o perioadă mai lungă.244 Fiecare comandant avea la dispoziţie, astfel, o mică armată autarhică, lucru care va genera o concurenţă (de obicei fecundă) între generalii israelieni.

„Viteza” şi „surpriza” rămâneau conceptele-cheie ale spiritului Tzahal. O strategie defensivă părea imposibil de conceput, având în vedere superioritatea numerică a adversarilor şi spaţiul deschis prea întins care trebuia apărat; rămânea în vigoare, desigur, sistemul gărzii locale din cadrul aşezărilor de graniţă de tipul moşavelor şi

kibuţurilor, dar acesta nu oferea decât un răgaz minim pentru mobilizarea rezervei. Singura opţiune defensivă de succes era preluarea ofensivei, infiltrarea adâncă în teritoriul inamic prin intermediul brigăzilor autonome şi forţarea unui armistiţiu rapid. Războiul conceput de Yadin semăna cu un joc de şah în care cel ce beneficiază de a doua mutare ţinteşte direct regele oponentului.

Pentru o perioadă, până când tancul va deveni o armă de referinţă pentru armata israeliană, accentul va continua să cadă pe principiul utilizat cu succes în 1948 – al abordării indirecte prin manevre foarte rapide de ocupare a poziţiilor-cheie în jurul adversarului, fără a-l înfrunta pe acesta printr-o ciocnire de tip şoc. Tancul era privit ca un vehicul important, menit, însă, mai degrabă să ocupe poziţii avansate şi să descurajeze adversarul decât să intre în ciocniri de dimensiuni homerice. Aceste pătrunderi în profunzime urmau să fie susţinute de paraşutiști şi de aviaţie, armele fundamentale pentru Tzahal la nivelul anilor 1950 – 1960.

Din perspectivă organizatorică, Forţele de Apărare ale Israelului erau conduse de şeful statului major general (*rav aluf*, numit şi „ramatkal”), aflat în subordinea ministrului apărării şi a prim-ministrului. Statul major avea patru componente începând din 1953: Operaţiuni, Intendenţă, Resurse Umane şi Informaţii Militare (din anii 1970 apare şi Planificarea). În subordinea sa se aflau Forţele Terestre, Forţele Aeriene şi Forţele Navale. Din punct de vedere teritorial, erau stabilite trei comandamente, legate implicit de cele trei direcţii de ameninţare: Comandamentul de Sud (Egipt), Comandamentul Central (Iordania-Siria) şi Comandamentul de Nord (Siria-Liban).245

În sfârşit, reformele echipei lui Yadin mai scoteau în evidenţă o componentă esenţială pentru Forţele de Apărare: informaţiile militare. Având în vedere că întreaga apărare a Israelului se baza pe mobilizarea rezerviştilor, era vital pentru politicieni să poată decreta această

mobilizare cu cel puţin 48 de ore înaintea unui atac. Tot mecanismul atât de complex desenat de Yadin risca să devină inutil dacă spionajul militar nu reuşea să dea alarma înaintea unui atac-surpriză: armata ar fi fost nevoită să facă faţă primului val ofensiv arab doar cu soldaţii în termen. În mod teoretic, misiunea *intelligence-ului* era relativ simplă, deoarece pregătirea pentru o ofensivă majoră era deja greu de ascuns în anii 1950, având în vedere progresele făcute de supravegherea aeriană. În plus, dacă luăm în calcul principiul politic despre care am vorbit mai sus (statele arabe din jurul Israelului vor ataca toate, concomitent), misiunea spionajului militar era să descopere *o singură* aglomerare de trupe în una din aceste ţări – sau să primească o informaţie foarte valoroasă de la o sursă umană. Aria de cercetare putea fi redusă şi mai mult dacă ne gândim că Iordania sau Siria nu ar fi atacat niciodată în lipsa celei mai puternice armate arabe – cea egipteană. Iar aceasta îşi putea cu greu ascunde diviziile în spaţiul deschis al deşertului Sinai – şi, după

1967, în spatele Canalului Suez, o barieră naturală considerată imposibil de depăşit în secret de o mare forţă ofensivă.

În realitate, însă, aşa cum vom vedea în continuare, lucrurile nu se vor dovedi atât de simple.

Partea a II-a

Armata Marilor Războaie (1956 – 1982)

Capitolul 6

Comando

Unitatea 101 vs fedaini

Sharon şi reinventarea soldatului israelian

La începutul anilor 1950, pe când conducea Comandamentul de Nord, iar Ariel Sharon era ofiţerul său de informaţii, Moshe Dayan l-a rugat pe acesta să studieze şansele de a captura doi militari iordanieni din prestigioasă Legiune Arabă: iordanienii tocmai făcuseră prizonieri doi soldaţi israelieni şi refuzau să negocieze

eliberarea lor. Sharon a mormăit un răspuns neclar, s-a suit în maşină, a condus până la graniţa iordaniană şi s-a întors cu doi soldaţi iordanieni legaţi fedeleş. Uluit, legendarul general israelian rememorează momentul în care Sharon, căruia îi ceruse doar să studieze problema în perspectiva unei operaţiuni, apăruse în câteva ore cu prizonierii după el, „ca şi cum s-ar fi dus să culeagă fructe din grădină”.246

O altă scenă ni-l prezintă pe Sharon mult mai târziu, în 1973, în timpul Războiului de Yom Kippur, după ce traversase Canalul Suez şi opera în teritoriul egiptean, la sud de Ismailia. În timpul unei ciocniri violente între tancuri, generalul Sharon a ajuns la o fermă egipteană şi, uitând total de luptele din jur, a început un dialog bizar cu proprietarul egiptean: „Ce recoltă scoateţi la hectar?”, s-a interesat conducătorul forţelor israeliene din Egipt. „Cam 150 de kilograme”, a răspuns egipteanul. „Foarte puţin”, a replicat Sharon, care devenise recent fermier. „Noi, în Israel, scoatem cel puţin 600 de kg”. 247

Acest războinic excentric şi temerar a fost cel care – sprijinit de un întreg *establishment* care i-a înţeles marele impact psihologic – a trezit Tzahalul din letargia şi nesiguranţa din anii 1950 – 1954. Departe de a fi lipsit de cusururi, rebel, excesiv de ambiţios şi încrezător în sine, guraliv – un soi de Cassius Clay al armatelor ultimului secol –, Ariel Sharon s-a dovedit un comandant strălucit, de o creativitate tactică debordantă, capabil să modifice în câteva ore de reflecţie tehnici de luptă utilizate de decenii. E cazul metodei de atac asupra poziţiilor fortificate, Sharon hotărând să renunţe la abordarea britanică de tip „foc şi mişcare”, cerând în schimb trupelor israeliene să se apropie de adversar fără să tragă, în linişte deplină, inclusiv atunci când se deschidea focul asupra lor, începând ulterior o mişcare continuă, cu foc din deplasare, al cărui scop era să debusoleze adversarul. El observase că arabii erau buni trăgători de la distanţă – ipostaza în care se descurcau cel mai bine –, dar deveneau nesiguri când

adversarii ajungeau în proximitatea lor şi se mişcau rapid. Acesta este motivul pentru care trupele speciale ale lui Sharon încercau să micşoreze cât mai mult distanţa de tragere înaintând în tăcere, chiar dacă această alegere cerea o mare tărie de caracter, pentru că în acest timp se putea executa foc asupra lor şi nu aveau voie să riposteze. Apoi, israelienii foloseau în deplasare rapidă pistolul-mitralieră Uzi, o armă uşoară, de 3, 5 kg, care se preta focului în regim de viteză, proiectată de Uziel Gal în anul 1950, special pentru astfel de misiuni ale Forţelor de Apărare Israeliene. Scopul acestor mişcări era, în noua abordare a lui Sharon, să pună adversarul în situaţia de a lupta cât mai rapid corp la corp sau de la distanţă redusă de tragere, domeniu în care pregătirea israeliană era superioară. Acesta este şi motivul pentru care Sharon a reluat tradiţia luptei pe timp de noapte, anulând astfel talentul puşcașilor arabi.248 Modul de gândire creativ şi ofensiv al lui Ariel Sharon, precum şi o serie de tehnici gândite sau revalorificate de el, vor deveni caracteristice pentru Tzahal până astăzi, ele formându-se în prima parte a anilor 1950, când soldaţii israelieni îşi căutau propria identitate post-Hagana. Ariel Sharon, Moshe Dayan şi Meir Har-Zion au conturat această identitate.

Pentru a înţelege contextul politico-militar care impunea această regenerare identitară, trebuie să ne oprim asupra situaţiei politice a ţărilor arabe în intervalul 1949 – 1956. În Siria, în anul 1949, după stabilirea termenilor armistiţiului cu Israelul, colonelul Husni al-Zaim fusese înlăturat de la putere, retorica antiisraeliană rămânând, însă, înfloritoare indiferent de regim. Loviturile de stat vor continua în următorii ani. În Iordania, regele Abdullah fusese asasinat în 20 iulie 1951 de un palestinian asociat cu fostul Mare Muftiu al Ierusalimului, fiind acuzat de discuţii avansate cu Israelul în vederea unui tratat diplomatic. După moartea lui Abdullah, care se bucura de o autoritate consolidată, va urma un an incert, în care regele Talal, bolnav de schizofrenie, a dovedit că nu poate

conduce şi a fost îndepărtat. Din 1952 şi-a început domnia foarte tânărul Hussein (avea doar 17 ani), un lider inteligent, care nu putea, însă, risca mişcări politice îndrăzneţe într-un moment de stabilizare a propriei autorităţi şi a dinastiei, ştiind bine că poate avea soarta bunicului său Abdullah sau poate fi confruntat chiar cu o revoluţie palestiniană. Până să poată urma o politică discretă de deschidere faţă de Israel, spre care era înclinat prin tradiţia înaintaşului său şi prin interesele strategice iordaniene, Hussein a avut nevoie de câteva decenii în care să devină stăpânul incontestabil al ţării.

În sfârşit, în anul 1952, Ofiţerii Liberi puseseră capăt monarhiei egiptene, aducându-l în prim-plan pe tânărul ofiţer Gamal Abdel Nasser, fost combatant împotriva Israelului. Deşi cu un talent militar discutabil, Nasser s-a dovedit un orator excepţional şi un iscusit agitator al maselor arabe din întregul Orient Mijlociu. Marele prestigiu de care se va bucura acesta până în 1967 va depinde, însă, de politica sa regională foarte ambiţioasă, care era direct legată de capacitatea lui de a înfrunta retoric, diplomatic şi, inevitabil, militar Israelul.

În aceste condiţii, perspectivele de pace care se conturau în 1949 în Orientul Mijlociu lăsaseră loc, în numai trei ani, unei tensiuni renăscute. Cu un Nasser încercând să pozeze într-un campion al arabismului în faţa Israelului, cu un Hussein mult prea tânăr pentru a putea contesta imaginea glorioasă a rais-ului egiptean şi a înfrâna presiunile refugiaţilor palestinieni din Transiordania, cu o Sirie instabilă, măcinată de jocuri de putere inextricabile, posibilitatea unui nou conflict regional începea treptat să se contureze. În mediile arabe nemulţumite de înfrângerile din 1948 şi de armistiţiile din 1949 se vorbea tot mai des despre „a doua rundă”.

Prima armă utilizată a fost cea economică, Liga Arabă lansând un boicot împotriva Israelului, menit să descurajeze în primul rând companiile occidentale dispuse să facă afaceri cu tânărul stat. Apoi, Egiptul a trecut la

utilizarea unui instrument geopolitic care va marca pentru următoarele decenii situaţia din Orientul Mijlociu: blocarea Canalului Suez şi a Strâmtorii Tiran pentru vasele israeliene. Strâmtoarea Tiran separă Egiptul de Arabia Saudită într-o zonă îngustă, în care Marea Roşie se întâlneşte cu Golful Aqaba. La capătul superior al Golfului se află portul israelian Eilat (ca şi cel iordanian Aqaba). Navigaţia în această zonă îngustă, pornită în dreptul oraşului egiptean Sharm el-Sheikh, este complicată de existenţa a două insule, Tiran şi Sanafir, care formează mai multe coridoare de trecere, din care doar două – cele dinspre Egipt – sunt utilizate de navele mari. Interzicând accesul pentru navele israeliene cu încărcături considerate strategice (inclusiv petrol), Egiptul lansa o evidentă provocare la adresa tânărului stat. Perspectiva de a sigila complet strâmtoarea – pentru orice navă israeliană – complica şi mai mult lucrurile, pentru că bloca portul Eilat şi orice acces al Israelului la Marea Roşie. O astfel de acţiune, în mod evident, constituia un *casus belli*.

În sfârşit, problema care a tensionat în cel mai înalt grad relaţiile Israelului cu vecinii arabi a fost aceea a infiltrării contrabandiştilor, jefuitorilor şi, ulterior, a luptătorilor palestinieni pe teritoriul său. Această problemă, iniţial minoră, era complicată de faptul că asemenea acţiuni erau înfăptuite, de multe ori, de refugiaţi care reveneau în fostele sate abandonate, cunoscând foarte bine terenul şi încercând să obţină o „compensaţie” din recolte, situaţia degenerând rapid în confruntări armate. Statele arabe nu recunoşteau Israelul, deci refuzau să oprească în vreun fel aceste infiltrări, pentru că exercitarea unui control la graniţă ar fi însemnat de facto admiterea existenţei *unei* graniţe, deci a unui stat suveran (statele arabe vorbeau exclusiv despre o linie de armistiţiu cu caracter militar).

Iniţial, expediţiile de furt vizau echipamente agricole sau recolte de portocale. Ulterior, bandele tot mai organizate au ţintit reţeaua telefonică (pentru sârmă) şi

chiar depozitele de armament, existând informaţii că în spatele fenomenului se afla fostul Mare Muftiu al Ierusalimului, Amin al-Husseini. În momentul în care israelienii au început să riposteze, infiltrările au dezvoltat un caracter terorist. În 1954, de pildă, la Ma'ale Akrabim, în Trecătoarea Scorpionului, un autobuz care venea dinspre Eilat a fost atacat, 11 pasageri fiind executaţi.249

Israelul nu avea o soluţie reală pentru această problemă. Poliţia de frontieră (*Mishmar Hagvul*), formată în 1953, nu avea suficienţi oameni. Sistemul de apărare locală, *Hagana Merchavit* (Apărarea Regională) putea obţine rezultate foarte bune în luptă atunci când beneficia de voluntari experimentaţi retraşi din armată, însă era gândit ca mecanism de apărare în jurul kibuţurilor şi moshavelor, neavând capacitatea de a acoperi o linie continuă de graniţă. În aceste condiţii, infiltrările reuşeau să atingă chiar şi Tel Avivul. Incidentele armate săptămânale afectau publicul israelian, care se considera vulnerabil şi neprotejat de sistemul de securitate. În 1951 şi 1952 se înregistrează aproape 300 de victime în rândul israelienilor numai din astfel de incidente.

În faţa acestui fenomen, Ben-Gurion a ales o strategie de descurajare: localităţile arabe care îi ascundeau pe bandiţi sau fedaini puteau să devină ţintele unor raiduri israeliene, fiind vizate în special secţii de poliţie sau unităţi militare. Totuşi, asemenea operaţiuni aveau o rată scăzută de reuşită, fiind îndeplinite de recruţi nespecializaţi, proveniţi din valurile recente de imigraţie, fără experienţă de luptă în faţa beduinilor, fedainilor sau trăgătorilor din Legiunea Arabă. La aceste experienţe dezamăgitoare se adăugau eşecurile Tzahal în luptele directe cu militarii sirieni (în incidentul de la Tel el-Matilla) sau iordanieni (în cel de la Falama).

Acesta este momentul intrării în scenă a lui Ariel Sharon, un tânăr crescut într-o moshavă din câmpia Sharon, de la nord de Tel Aviv, din părinţi imigranţi din Rusia (numele lor înainte *de alta* era Scheinermann),

căruia israelienii, sensibili la porecle şi diminutive, îi vor spune Arik, cântându-i în cadrul reuniunilor politice: „Arik, regele Israelului” – o adaptare a melodiei populare „David, regele Israelului”.

În 1948, în timpul războiului, la numai 20 de ani, Arik era deja un veteran. Se alăturase Hagana la 14 ani, urmase cursuri de conducere a unui pluton şi se antrenase în cadrul poliţiei aşezărilor evreieşti. Fusese rănit la Latrun, unde lupta în brigada Alexandroni, în încercarea de a cuceri obiectivul fortificat iordanian. Sângerând abundent, cu plutonul lăsat în urmă de trupele care se retrăseseră, a zăcut şi s-a târât sub tirul iordanian până când a întâlnit un soldat grav rănit (împuşcat în maxilar), cei doi sprijinindu-se reciproc pentru a ieşi din zona critică. Acest gen de experienţă, prin care vor trece mulţi militari în 1948, va fi decisivă pentru obsesia ulterioară a Tzahalului de a nu-şi lăsa niciodată răniţii, prizonierii sau morţii pe teritoriul inamic, idee care va duce uneori la misiuni de recuperare extrem de riscante sau la războaie în toată regula.

În anul 1952, în perioada în care Yadin lucra la reforma armatei şi era insensibil la genul de operaţiuni spectaculoase care îl pasionau pe Sharon, acesta a decis să părăsească armata şi să devină student la Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde urma cursuri de istorie, cu specializare în Orientul Mijlociu.250 Raidurile şi infiltrările palestiniene l-au readus, însă, în atenţia comandantului Brigăzii Ierusalim, colonelul Michael Shacham.251 Acesta, orientat către soluţii combative, avea nevoie de un grup de comando neoficial, format din rezervişti (Israelul nu recunoştea existenţa acestor operaţiuni), care să se strecoare în Cisiordania şi să arunce în aer casa unui şef de bandă din satul Nebi Samuel.252 Ofertat de Shacham, Sharon a acceptat. Studentul de 25 de ani a improvizat o grupare de foşti camarazi, a trecut în Iordania, a aruncat în aer casa stabilită, a ieşit fără probleme de sub tirul palestinian de răspuns şi a revenit la bază. E drept că, din

cauza raportului informativ inexact, aruncaseră în aer casa greşită, fără să-şi îndeplinească obiectivul, dar sub aspectul organizării militare fusese un exerciţiu reuşit.

Plecând de la acest episod, Shacham şi Sharon au propus statului major General, condus acum de Makleff, ideea revoluţionară de a forma o unitate specială de comando, dedicată exclusiv răspunsului militar în faţa infiltrărilor palestiniene. În mod surprinzător, la acel moment filosofia Tzahal părea să respingă din principiu conceptul de „unitate specială", considerând că astfel de operaţiuni trebuie să fie accesibile oricărui militar. Totuşi, cu sprijinul lui Makleff (şi împotriva rezervelor lui Moshe Dayan, care ulterior va deveni marele promotor al ideii), proiectul a fost aprobat şi Sharon a primit mână liberă pentru a-şi selecta echipa. Numele unităţii va fi „101", iar luptătorul său legendar va fi Meir Har-Zion, numit de Moshe Dayan cel mai mare soldat evreu de la Bar-Kokhba până în prezent253 şi „cel mai mare soldat pe care l-a avut Israelul".254 Până şi întâlnirea dintre Dayan şi Har-Zion fusese una atipică: în timp ce urmărea o operaţiune a Unităţii speciale 101 în deşert, împotriva beduinilor, Dayan a observat un vultur cocoţat pe cadavrul unei cămile ucise în luptă şi şi-a întins arma pentru a-l împuşca. O mână grea l-a oprit, însă, pe conducătorul Tzahal: „Ce faci? Acela e un vultur. Nu te las să-i faci rău!" Era sergentul de 21 de ani care comanda gruparea de recunoaştere a unităţii 101, Meir Har-Zion.255

Talentul pentru recunoaştere şi infiltrare al lui Har-Zion era, într-adevăr, excepţional, concurând calităţile recunoscute ale beduinilor în acest domeniu. În adolescenţă, străbătuse la picior întreaga Palestină, trecând în teritoriile iordaniene fără să fie prins, fiind, însă, arestat de sirieni. Shoshana, sora alături de care făcuse toate aceste excursii, fusese capturată şi ucisă de beduini în cursul unei noi drumeţii riscante în Iordania. Drept răzbunare, Har-Zion luase urma ucigaşilor şi îi executase, lăsând doar unul să trăiască, pentru a duce

vestea morţii tribului său de beduini.256 Acesta era omul pe care generalul Dayan l-a respectat în aşa măsură, încât l-a îngrijit personal după ce suferise o rană critică în luptă.

Har-Zion avea în Unitatea 101 până în 40 de camarazi, aleşi de neconformistul Sharon, aparent, după modelul hollywoodian al detaşamentelor de rebeli care se simt acasă în spatele liniilor inamice. Ierarhia formală şi studiile militare nu aveau prioritate în faţa curajului în luptă. Sharon nu trecuse prin şcoala de ofiţeri – şi, totuşi, era la comandă. Har-Zion nu absolvise un curs de ofiţeri – şi, totuşi, fusese numit căpitan. Nu purtau uniformă – lucru firesc, având în vedere că operau în teritoriul inamic şi trebuiau să treacă deseori drept arabi. Armele şi le alegeau singuri, în funcţie de experienţă. Ca şi fondatorii Hashomer, membrii Unităţii 101 erau oameni antrenaţi în kibuţuri şi moshave, care „furaseră" ceva din spiritul arab de luptă pentru a-i putea ţine piept. După lunga perioadă în care Hagana şi Tzahal experimentaseră instituţionalizarea armatei în sens britanic, cu influenţe elveţiene pentru formarea rezervei, Unitatea 101 reinventa elementul de specific local care va da unicitatea Forţelor de Apărare Israeliene, mai ales în domeniul operaţiunilor speciale.

Moshe Dayan, care a preluat poziţia de şef al statului major General de la Makleff în decembrie 1953, a înţeles cel mai bine marea valoare simbolică a echipei şi a acţiunilor lui Sharon, deşi iniţial încercase să le blocheze. Dayan, care avea un simţ excelent în materie de relaţii publice, a sesizat că armata putea fi scoasă din amorţeală şi neîncrederea în propriile forţe prin contemplarea unor eroi autentici. Spiritul evreiesc avea, încă din perioada biblică, o slăbiciune aparte pentru poveşti exemplare şi personaje excepţionale. E meritul lui Dayan că a reuşit să transforme Unitatea 101 într-un reper pentru întregul Tzahal, exact în momentul în care acesta urma să se transforme, conform legilor naturale ale birocratizării, într-o armată ca oricare alta sub aspectul ethosului şi al

organizării. Continua experienţă de luptă din ultimele decenii şi războaiele care se conturau îi semnalau lui Dayan faptul că forţele armate nu îşi pot permite acest lux – de a fi *doar* o armată tipică, oricât de performanţă. Era nevoie de un *esprit de corps* în continuă efervescenţă. Şi, pentru asta, ceva din mentalitatea Unităţii 101 trebuia insuflat fiecărui soldat. Ceea ce Dayan a încercat să obţină, punând accent pe imaginea lui Sharon sau Har-Zion, a fost o sinteză între o armată simetrică, strunită de proceduri specifice raţionalismului occidental şi o unitate creativă de comando cu aer oriental. Aceasta rămâne până azi idealul Tzahal.

Deja, după eşecul stingheritor de la Falama în faţa trăgătorilor iordanieni, Dayan impusese o regulă dură: niciun comandant nu opreşte un atac decât dacă a suferit pierderi care depăşesc jumătate din efectivele sale. „Le-am spus că, în viitor, dacă vreun comandant de unitate va raporta că misiunea sa nu a fost îndeplinită pentru că nu a putut birui forţa inamicului, explicaţia sa să nu poată fi acceptată decât dacă a suferit pierderi de 50 la sută. Expresia «să nu poată» este relativă, iar problema este cât de mare trebuie să fie efortul depus pentru înfrângerea rezistenţei inamicului, în aşa fel încât misiunea să fie dusă la bun sfârşit. Atâta vreme cât unitatea nu şi-a pierdut puterea de luptă ea trebuie să meargă la atac”, îşi va explica Dayan decizia.257 Ariel Sharon va fixa pentru trupele sale speciale o regulă şi mai dură: unitatea nu se întoarce decât după îndeplinirea misiunii: trebuie să găsească o cale!

Rolul esenţial al comandantului va fi readus în actualitate de Unitatea 101, ordinul său de luptă fiind preluat de întreaga armată. Acesta nu era „înainte!”, după modelul neangajant din alte armate, ci „După mine! Atacaţi!” Mai mult: comandanţii erau cei care, în cazul unei retrageri, acoperă evacuarea tuturor celor din subordine şi pleacă ultimii. Deşi astfel de rigori ridică în mod evident numărul de victime în rândul ofiţerilor – care

se formează mai greu şi cer un efort suplimentar de timp şi costuri pentru sistemul militar –, beneficiile pentru starea de spirit a armatei compensau pierderile. Trebuie remarcat, de altfel, faptul că aproape toţi membrii echipei lui Sharon au fost răniţi în mai multe rânduri (inclusiv Sharon) sau au murit în luptă. Cei care au supravieţuit, însă, au devenit militari de prim rang, precum Yitzhak Hofi (cu contribuţii cruciale în războaiele din 1967 şi 1973 şi la conducerea Mossadului) sau Rafael „Raiul" Eitan (rănit grav în piept într-o operaţiune din Siria din 1955, rănit apoi în 1967, în apropiere de Suez), care va deveni şeful statului major. Pentru a sublinia tipul de atitudine pe care o aştepta de la comandanţii Tzahal, Dayan a concediat în 1955 un „tânăr ofiţer care ordonase unui soldat să îndeplinească o acţiune periculoasă, în timp ce el stătuse în siguranţă (…) Le-am spus cadeţilor: „Nu l-aş fi demis pe acest ofiţer dacă ar fi ajuns la concluzia că pericolul era prea mare şi că era mai bine să abandoneze vehiculul (aflat sub focul egiptenilor – *n.a.*) decât să pună în pericol vieţile oamenilor. Dar dacă s-a decis pentru o acţiune îndrăzneaţă, atunci trebuia să înainteze cu soldaţii săi şi să-şi sacrifice propria viaţă, împreună cu a lor. Ofiţerii armatei israeliene nu-şi trimit oamenii în bătălie, ci îi conduc în bătălie «".258

Chiar şi în această perioadă, spiritul egalitarist din Tzahal şi chiar orientarea socialistă a pionierilor va persista. Nahal (*Noar Halutzi Lohem*, Tinerii Colonişti-Luptători), de pildă, reprezenta un corp special de muncă agricolă şi luptă, organizat începând cu anul 1948. Modelul exista deja: Palmach-ul pe care Ben-Gurion se luptase, în aceeaşi perioadă, să îl dezmembreze. Totuşi, liderul israelian era un mare adept al principiului „muncă *plus* instrucţie militară", el urmărind mai ales formarea adolescenţilor şi integrarea imigranţilor. Recruţii din Nahal alternau, în consecinţă, educaţia militară cu activităţile laborioase din cadrul aşezărilor agricole. Aici aveau să fie trimişi şi tinerii evrei ajunşi recent în Israel,

care nu cunoşteau încă limba ebraică, pentru a urma un curs introductiv. Nahal a avut un rol major în construirea unei reţele de aşezări defensive sau „forturi agricole” (*heachzuyot*) la graniţele critice ale Israelului, unde tinerii săi vor asigura paza alături de veteranii Tzahal care treceau de 50 de ani.259 în 1951, Nahal a amenajat aşezarea agricolă defensivă Nahal Oz, pentru a controla raidurile palestiniene din Gaza, şi o alta, Gonen, menită să vegheze graniţa siriană. Zeci de astfel de ferme militare de graniţă au urmat.260 O altă funcţie importantă a Nahal a fost construirea de drumuri şi fortificaţii, mai cu seamă în zone deşertice.

Alt principiu sever formulat de Dayan în această perioadă a fost cel al reacţiei în forţă la orice atac palestinian. Modul de răspuns stabilit pleca de la premisa că adversarii arabi nu respectă decât demonstraţiile de forţă; acceptarea pasivă a violenţei va fi considerată de aceştia un semn de slăbiciune şi va provoca noi lovituri. Concluzia propusă de Dayan şi asumată de Ben-Gurion a fost că orice atac arab trebuie să fie întâmpinat de o replică israeliană de intensitate dublă. Dacă „ochi pentru ochi” e un preţ pe care inamicul pare dispus să îl plătească, poate acesta va fi descurajat dacă va suporta o pierdere mai mare decât aceea pe care a provocat-o.

O astfel de doctrină produce, însă, rezultate îndoielnice când lucrurile scapă de sub control. Acest lucru s-a întâmplat pe 14 octombrie 1953, în satul iordanian Kibya, în cadrul Operaţiunii Shoshana. Trupele lui Sharon reacţionau după ce doi copii (de un an şi de trei ani) fuseseră ucişi, împreună cu mama lor, într-o localitate de lângă Tel Aviv, de o grenadă care le fusese aruncată în casă de un terorist arab. Unitatea 101 s-a pus în mişcare noaptea („Trebuie să le luăm arabilor noaptea”, cerea vechiul principiu Palmach). Alături de cei 40 de oameni ai lui Sharon au intrat în acţiune şi 63 de membri ai batalionului de paraşutiști. Vizibilitatea scăzută şi severitatea încleştării armate au făcut ca în unele dintre

casele aruncate în aer de comandoul Tzahal – unde se aflau, conform informaţiilor, ucigaşii celor doi copii şi complicii lor – să se fi ascuns însă, nedetectaţi, zeci de civili.261 S-au înregistrat cel puţin 66 de morţi, dintre care peste 40 numai în casele distruse.262

În faţa protestelor internaţionale, Ben-Gurion a decis să clarifice doctrina ripostei de forţa dublă. În primul rând, s-a stabilit că ţintele civile vor fi evitate, fiind acceptate doar cele militare (deşi graniţa în cazul fedainilor era greu de stabilit, aceştia nefiind luptători sub steag). În al doilea rând, Unitatea 101 urma să fuzioneze cu batalionul de paraşutiști al Tzahal, căpătând astfel un plus de rigoare şi disciplină, dar şi mai mulţi oameni bine pregătiţi. În al treilea, după Kibya, Statul Israel nu va mai practica o politică de negare a propriilor acţiuni de retaliere, ci îşi va asuma loviturile chirurgicale îndreptate împotriva militarilor din ţările arabe care găzduiesc fedaini sau bandiţi care ucid israelieni.

Noul Batalion de Paraşutiști, format la sfârşitul anului 1953 prin unirea Unităţii 101 cu vechiul Batalion 890, va purta provizoriu numele de Unitatea 202 şi va fi pus tot sub comanda lui Arik Sharon; aici se va vărsa, în 1956, şi Batalionul 88 Paraşutiști al Nahal, condus de Mordechai „Motta” Gur.263 Va fi, în fapt, o unitate specială de recunoaştere şi paraşutiști, care va duce mai departe legenda Unităţii 101. Cu celebrele lor berete şi cizme roşii, pe modelul britanic, cu sigla reprezentând un şarpe înaripat (sugerată de Ben-Gurion) în nuanţe puternice de roşu şi verde, paraşutiștii israelieni vor deveni renumiţi prin operaţiunile lor speciale, fiind de altfel şi cei cărora le revine gloria celui mai important moment din istoria Tzahal – recucerirea Oraşului Vechi din Ierusalim în 1967. Tradiţia paraşutiștilor israelieni data din al Doilea Război Mondial, când o echipă Hagana fusese instruită de britanici pentru culegerea de informaţii în spatele liniilor inamice. Un alt contingent fusese instruit în Cehoslovacia, în perioada relaţiilor militare privilegiate

dintre cele două ţări. Totuşi, brigada formată în 1948 nu primise încă misiuni semnificative (în lipsa avioanelor, între altele), pierzând oportunitatea de a se afirma în Războiul de Independenţă. Limitarea paraşutiștilor la misiuni de desant aerian era un handicap în condiţiile unui război purtat pe spaţii mici, în care infanteria clasică ajungea rapid la orice destinaţie şi cerea mai puţine resurse. Din acest motiv, în anii 1950 paraşutiștii se consolaseră în general cu apariţii de paradă, stând departe de lupta reală.

Sharon a schimbat aceste date. El nu era paraşutist şi nici nu avea de gând să devină doar de dragul respectării canoanelor, misiunile unităţii sale rămânând unele de tip comando. Toată echipa fostei 101 a urmat un curs de paraşutiști, dar atenţia a rămas fixată pe îndeplinirea obiectivelor în teritoriul inamic, indiferent de mijloace şi tehnici de luptă. Unitatea 202 şi-a însuşit importanţa luptei pe timp de noapte şi stilul camaraderesc, informai, diferit de vechea rigoare britanică. Mulţi dintre ofiţerii din vechiul batalion au preferat să plece, în aceste condiţii, decât să lucreze cu Sharon. Nu e şi cazul lui Aharon Davidi, ofiţer din vechea unitate, care a ales să rămână şi a devenit secundul lui Sharon, învăţându-l pe acesta noţiuni de logistică şi utilizare a armamentului greu. Lor li se va alătura, dinspre paraşutiștii Nahal, Mordechai Gur, formându-se astfel în jurul lui Arik Sharon o echipă de elită, care va marca istoria Tzahal în următoarele decenii.

Conturarea noului inamic: Nasser

Probabil, cea mai cunoscută misiune a noului batalion de paraşutiști va fi Operaţiunea Săgeata Neagră din 28 februarie 1955 – moment decisiv pentru clarificarea comportamentului politic al razs-ului egiptean Nasser şi pentru conturarea conflictului din Sinai, din 1956. Ţinta lui Sharon în cadrul Operaţiunii Săgeata Neagră a fost garnizoana egipteană din Gaza. Acţiunea venea ca răspuns la o serie de provocări nasseriste: închiderea Strâmtorii

Tiran pentru vasele israeliene, executarea unor spioni israelieni şi o infiltrare armată în Israel a sabotorilor egipteni, în urma căreia un muncitor fusese ucis. În plus, Operaţiunea Săgeata Neagră dovedea o preocupare tot mai mare la nivelul Forţelor de Apărare israeliene faţă de Gaza şi de riscurile de securitate presupuse de acest promontoriu egiptean în coasta mediteraneeană a Israelului. Cu această ocazie, alături de Sharon au luptat Aharon Davidi, Mordechai „Motta" Gur şi Danny Matt, supravieţuitor al înfrângerii dramatice de la Blocul Etzion, din 1948. Bilanţul raidului de noapte al Tzahal în baza militară egipteană a fost dramatic pentru Nasser: 36 de soldaţi egipteni morţi, 28 răniţi, garnizoana aruncată în aer, infrastructura din Gaza distrusă. Din punct de vedere psihologic, Israelul recăpătase poziţia de forţă din 1949, în timp ce prestigiul acumulat de Nasser între 1952 şi 1955 era pus sub semnul întrebării. La cererea lui Ben-Gurion, acţiunea nu doar că nu a mai fost negată, ci a fost comunicată de armata israeliană ca un avertisment pentru egipteni.

Nasser era, însă, la apogeul său politic (mai târziu a început să greşească frecvent, pe fondul problemelor de sănătate şi al inevitabilei plafonări la putere): răspunsul său în faţa revigorării forţei israeliene a fost energic, dovedind că Ben-Gurion avea în faţă un lider politic de anvergură internaţională. În primul rând, *rais-ul* egiptean nu avea de gând să irosească avantajul obţinut în urma Afacerii Lavon, care izbucnise la sfârşitul anului 1954 şi începutul anului 1955, când o reţea de agenţi secreţi ai Israelului au fost prinşi şi condamnaţi la moarte în Egipt pentru o serie de atacuri şi sabotaje la adresa intereselor britanice şi americane din această ţară. Misiunea pe care aceştia o primiseră – era neclar de la cine – a fost să creeze senzaţia că în spatele gesturilor ostile se aflau radicali egipteni (Frăţia Musulmană), israelienii sperând că în acest mod britanicii îşi vor întârzia retragerea anunţată din Egipt. O astfel de retragere, care i-ar fi oferit

libertate de acţiune sporită lui Nasser, nu era deloc pe placul Israelului. După ce reţeaua de sabotori a fost descoperită, un conflict pentru pasarea răspunderii a început între Tzahal şi politicienii israelieni. Moshe Dayan, şef de stat major, care se afla deja în conflict cu ministrul apărării, Pinhas Lavon, a profitat de moment pentru a se dispensa de acesta. Deşi Lavon a negat că ar fi autorizat operaţiunea (despre care susţinea că se discutase doar la nivel ipotetic), şeful spionajului militar a produs ca probă un document în care ministrul ordona începerea acţiunii din Egipt (ca intriga să fie completă, timpul a dovedit că, aparent, documentul era falsificat). Oricum ar fi stat lucrurile, trei oameni au avut de câştigat din Afacerea Lavon: Dayan, care a scăpat de un ministru incomod, Ben-Gurion (care se retrăsese o vreme, epuizat, în 1953, la un kibuţ din Negev, De Boker, unde fusese acceptat de locuitori după un vot extrem de strâns, şi care după Afacerea Lavon preluase din nou portofoliul Apărării şi poziţia de prim-ministru) şi, în sfârşit, Nasser, care ridiculizase spionajul israelian şi sfidase Israelul, condamnându-i la moarte spionii-sabotori.

Pentru a-şi păstra prestigiul după Operaţiunea Săgeata Neagră, Nasser a început prin a organiza unităţi de fedaini care să atace civili şi să distrugă infrastructura în interiorul Israelului. Aceste grupări, ce includeau infractori condamnaţi care se ofereau voluntari pentru a scăpa de închisoare, au fost transferate în Gaza şi au fost puse la dispoziţia serviciilor secrete ale armatei egiptene. Din acest moment, conflictul a cunoscut o continuă escaladare, având în vedere că Israelul aplica deja principiul militar al „pedepsei duble” pentru orice atac terorist, în primăvara lui 1956, civili din ambele tabere cădeau tot mai frecvent victime ale acestei spirale a violenţei.

A doua mutare a lui Nasser a avut implicaţii geostrategice majore la nivelul întregului Orient Mijlociu şi, implicit, al echilibrului de putere din Războiul Rece. În

27 septembrie 1955, acesta a anunţat că armata egipteană va beneficia de un aport major de armament modern în urma unei înţelegeri cu Cehoslovacia comunistă – înţelegere care anunţa o iminentă trecere a Egiptului în tabăra Uniunii Sovietice. În urma afacerii cu cehoslovacii, Nasser urma să primească, între altele, 230 de tancuri – ajungând astfel la 430 de blindate, în timp ce Israel avea doar 200, oricum mai vechi –, dar şi 200 de avioane, între care 150 de MIG-15 şi 50 de bombardiere, totalizând astfel 230 de avioane de luptă, în timp ce Israel avea 50.264 Deja, în luna octombrie 1956, tancurile T34 şi excelentul vânător de tancuri Su100, avioanele Ilyushin 11 – 28 şi MIG-15, precum şi două distrugătoare din clasa Skoryy ajunseseră în Egipt.265

Pentru Israel, această afacere anunţa un dezastru militar greu de evitat, disparitatea de populaţie şi resurse în raport cu tabăra arabă fiind acum dublată de o disparitate a tehnicii de luptă. Situaţia era cu atât mai gravă cu cât statul israelian nu întrezărea în Statele Unite sau Marea Britanie un partener dispus să echilibreze livrarea de armament a Cehoslovaciei către Egipt. Ca şi în urmă cu opt ani, când Israelul luptase pentru propria supravieţuire în Războiul de Independenţă, SUA şi Marea Britanie evitau să transfere arme către tabăra lui Ben-Gurion, încercând să menajeze relaţiile cu arabii. Totuşi, ca şi în urmă cu opt ani – când armele din Cehoslovacia ajunseseră la Tzahal în momentul crucial al luptelor – israelienii, aflaţi pe marginea prăpastiei, aveau să găsească un aliat nescontat, pe care, însă, îl cultivaseră cu mare grijă în ultimii ani: Franţa.

Capitolul 7

Criza Suezului

Campania din Sinai (1956)

Contextul războiului în ciuda tentativei israeliene de a-i forţa pe britanici să îşi prelungească prezenţa în Egipt (prin operaţiunea exotică de spionaj-sabotaj atribuită ministrului Lavon) şi în pofida unei solicitări a Marii

Britanii către Nasser de a menţine 7.000 de soldaţi în Suez – inevitabilul sfârşit al controlului armatei britanice asupra celui mai puternic stat arab a survenit pe 30 martie 1956, când ultimii militari *British Army* au părăsit Egiptul.

La acel moment, Gamal Abdel Nasser semnase deja acordul cu Cehoslovacia privind modernizarea armatei sale şi începea să primească, sub privirile îngrijorate ale Israelului, armamentul sovietic care anunţa naşterea unei puteri regionale imprevizibile. În *Filosofia revoluţiei*, cartea pe care o publicase în 1956, anul în care căpătase putere deplină în Egipt, Nasser se arăta influenţat de ideologia „excepţionalismului" egiptean – lucru firesc pentru un stat cu o istorie atât de veche, care nu poate fi înţeles exclusiv pe calea arabismului sau a islamismului, având o cultură anterioară bogată, de care nu se putea dispensa. Nasser credea în *leadership-ul* natural al Egiptului atât în Africa, cât şi în lumea arabo-islamică, refuzând o singură apartenenţă identitară. În plus, el dovedea o certă atitudine antioccidentală şi antiimperialistă, greu de evitat pentru politicienii egipteni care doreau să rămână populari. Încă de la Hassan al-Banna, fondatorul Frăţiei Musulmane (cu care iniţial Nasser avusese unele puncte comune), devenise influentă la Cairo ideea unui amurg al Occidentului, care se prăbuşea sub propria greutate materialistă. Această idee, care era, de altfel, de origine occidentală şi fusese folosită intens de ideologii nazişti şi comunişti, supravieţuise în Orient în ciuda triumfului Occidentului în cel de-al Doilea Război Mondial. Acum, la jumătatea anilor 1950, încurajaţi de reuşitele Uniunii Sovietice în domeniul militar şi ştiinţific în prima etapă a Războiului Rece, unii lideri arabi, în frunte cu Nasser, vor paria pe o secare progresivă a forţelor şi resurselor intelectuale occidentale. Acest pariu va avea repercusiuni uriaşe pentru Israel, care aparţinea în mare măsură chiar civilizaţiei vestice (fiind o cultură „talmudic-occidentală"), pe care, însă, Vestul refuza să îl accepte ca aliat deplin pentru a nu-şi afecta interesele din

lumea islamică. Faptul că Nasser a părăsit în mod voluntar poziţia de prieten al Occidentului a permis Statului Israel să se „strecoare” în locul liber lăsat de acesta şi să înceapă apropierea reală de Franţa, Statele Unite şi Marea Britanie.

Istoria va dovedi relativ rapid că opţiunea lui Nasser a fost greşită şi că Războiul Rece va fi câştigat tot de Occident: în momentul în care a fost asasinat de jihadişti, în 1981, Sadat întorsese deja Egiptul spre tabăra occidentală, dar era prea târziu pentru a mai afecta poziţia israeliană în cadrul acesteia, în care se integrase solid pe filieră iniţial franceză, apoi americană.

În sfârşit, modul în care Marea Britanie gestionase problema Palestinei şi a Canalului Suez îi iritase pe egipteni, indiferent de opţiunile politice liberal-naţionaliste socialiste sau islamiste. Cartea antiimperialistă şi antibritanică era una eficientă politic pentru Nasser, oricare ar fi fost în realitate convingerile sale personale.

În perioada 1953 – 1955, rais-ul egiptean încă încerca să evite o asociere prea puternică cu Uniunea Sovietică, văzută în islam ca un derivat al materialismului occidental. El paria – influenţat de Nehru şi Tito – pe emergenţa unui grup de state nealiniate, conduse de China, India şi Egipt.266 Două fenomene au favorizat, însă, alianţa egipteano-sovietică. În primul rând, natura tot mai fermă şi ofensivă a răspunsurilor israeliene la problema infiltrărilor palestiniene din Gaza, cu precădere după Operaţiunea Săgeata Neagră. În 1 septembrie 1955, de pildă, armata israeliană atacase o nouă bază a lui Nasser din Gaza, lângă Khan Yunis. Rata de succes a Tzahal (72 de militari egipteni morţi vs. un singur israelian) era absolut remarcabilă, deşi *patternul* acţiunilor de noapte ale lui Sharon fusese înţeles deja de arabi (mai ales iordanieni), care luau măsuri preventive tot mai eficiente. Moartea lui Stalin şi preluarea puterii în URSS de către Hruşciov au reprezentat două evenimente decisive, noul lider de la Kremlin dovedindu-se mult mai

generos şi mai entuziast în angajamentele de politică externă decât bătrânul dictator georgian. Spre deosebire de Stalin, care încuraja doar partidele comuniste controlate de el, noul lider de la Kremlin admira şi era dispus să ajute liderii naţionalişti şi socialişti cu o capacitate demonstrată de a înfrunta Occidentul, fără a-i presa la fel de dur să devină sateliţi exclusivi ai Moscovei.

În tot acest timp, Israelul reuşise o apropiere de Franţa, care se simţea încolţită de arabi în Nordul Africii, în Maroc, Tunisia şi în special în Algeria, acolo unde începuse un Război de Eliberare. Rezistenţa franceză dezvoltase relaţii eficiente de colaborare cu sioniştii în anii 1940, relaţii care se menţinuseră în ciuda opţiunii Quai d'Orsay de a juca în mod prioritar cartea arabă după 1945 pentru a-şi păstra influenţa în Siria, Liban şi Magreb. Totuşi, războiul din Algeria făcuse Franţa să redescopere Israelul, considerat inamicul inamicului Parisului, adică un duşman natural al lui Nasser. Francezii erau convinşi că Nasser îi susţine pe algerieni şi le asigură armamentul. În plus, ei doreau acces la datele pe care *intelligence-ul* israelian le avea despre conexiunea egipteano-algeriană. Plecând de la aceste evoluţii s-a construit acordul israeliano-francez pentru vânzarea unei cantităţi importante de arme, cât şi o alianţă militară care va aduce mari beneficii Israelului. Eroul negocierilor dintre cele două ţări a fost Shimon Peres, colaborator de încredere al lui Ben-Gurion, numit director general al Ministerului Apărării înainte de a împlini 30 de ani, apoi ministru adjunct al Apărării cu însărcinări speciale (vom vedea mai jos cât de speciale). Deja, în februarie 1956, Peres obţinuse din partea francezilor 12 avioane Mystère-4A, sute de paraşute şi alte arme avansate; în aprilie 1956, primele trei avioane Mystère ajungeau în Israel. Era doar o repetiţie pentru marea tranzacţie care va readuce echilibrul tehnologic militar între egipteni şi israelieni. Această înţelegere, parafată de Peres şi Dayan pe 23 iunie 1956, lângă Paris, îi va costa pe israelieni 80 de milioane

de dolari şi le va aduce 72 de avioane Mystère-4A, 120 de tancuri AMX-13 şi 40 de tancuri Super-Sherman.267 Balanţa părea să încline din nou, cel puţin marginal, în favoarea Israelului, care avea o capacitate logistică şi lingvistică superioară de a absorbi armamentul european în raport cu posibilităţile egiptenilor de a integra echipamentul rusesc în propriul arsenal de tradiţie britanică.

Tentativele israeliene de a parafa înţelegeri militare similare cu SUA sau Marea Britanie eşuaseră. Spre deosebire de Franţa, influenţată de războiul algerian, americanii şi englezii intenţionau să prioritizeze relaţiile cu statele arabe. Un plan de pace gândit de SUA şi Marea Britanie în această perioadă presupunea ca Israelul să cedeze Egiptului şi Iordaniei o parte din Negev (care ar fi fost folosită pe post de coridor între cele două ţări arabe), să plătească compensaţii palestinienilor şi să permită întoarcerea acestora în zonele părăsite în 1948, ţările arabe oferind, în schimb, un „acord de nonbeligeranţă" care nu le angaja cu nimic.268 Orice eventuală livrare de arme fusese legată de către Secretarul de Stat american, John Foster Dulles, de astfel de concesii diplomatice.

Totuşi, relaţiile dintre Nasser şi occidentali erau pe cale de a se deteriora rapid. În mai 1956, Egiptul recunoscuse China comunistă – o provocare din perspectiva americană. În 26 iulie 1956, cu ocazia celebrării loviturii de stat a Ofiţerilor Liberi („Patru ani de la Revoluţia Egipteană"), Nasser a anunţat naţionalizarea Canalului Suez. Gestul lui venea, între altele, în urma refuzului Vestului de a oferi împrumuturi pentru ridicarea unui mare baraj la Aswan. URSS va profita de moment, va prelua această responsabilitate şi câţiva ani mai târziu, în 1964, Hruşciov şi Nasser vor apăsa împreună pe butonul care va inaugura Marele Baraj, liderul sovietic primind cea mai importantă decoraţie egipteană, „Colierul Nilului", în timp ce rais-ul egiptean devenea „Erou al Uniunii Sovietice", alături de şeful armatei sale, mareşalul

Amer.269

Pentru Marea Britanie, pierderea Canalului în această manieră reprezenta o lovitură care nu putea fi uşor metabolizată. Şi interesele franceze erau afectate în Suez, dar Franţa era motivată mai degrabă de o cădere a regimului lui Nasser pentru a putea bloca astfel discursul antieuropean care hrănea de la Cairo tensiunile din Magreb, cât şi presupusul sprijin militar oferit rebelilor algerieni. Franţa şi Marea Britanie pregăteau, în consecinţă, o lovitură secretă împotriva Egiptului, încercând să ţină departe Casa Albă de această intenţie. În acest context, Franţa va media o încălzire a relaţiilor israeliano-britanice, care erau grav afectate de anii de ciocniri din perioada mandatului britanic în Palestina, precum şi de sprijinul pe care Guvernul Majestăţii Sale îl acordase Iordaniei.

Israelienii aveau propriile interese într-un război cu Nasser. Dayan şi Ben-Gurion înţeleseseră încă din 1955 că operaţiunile paraşutiştilor lui Sharon nu mai erau suficiente în faţa fedainilor egipteni. Ei doreau să îl scoată pe Nasser afară din Gaza. În al doilea rând, pentru ei blocarea Strâmtorii Tiran era un act de război, care izola complet – împotriva legislaţiei internaţionale – un port ce ar fi putut oferi statului israelian acces în Oceanul Indian. În sfârşit, dacă Egiptul ar fi putut integra rapid armamentul livrat de Cehoslovacia după înţelegerea din 1955, estimările israeliene anunţau un potenţial atac al lui Nasser împotriva Tel Avivului undeva între 1956 şi 1957. Singurul mod în care Egiptul nu ar fi putut ameninţa vital Israelul era distrugerea arsenalului său modern şi păstrarea unei superiorităţi tehnologice cantitative şi calitative după primirea armelor franceze. Aşa se face că Ben-Gurion îi ceruse lui Dayan să gândească un scenariu de acţiune preventivă împotriva Egiptului încă din 1955. Conducătorul armatei israeliene explică în memorii situaţia în care se afla: „Era clar pentru noi, în Israel, că scopul de căpetenie al acestei masive reînarmări egiptene

era acela de a pregăti Egiptul pentru o confruntare decisivă cu Israelul în viitorul apropiat. Blocada egipteană, planul de a direcţiona activitatea gherilei palestiniene împotriva Israelului, înseşi declaraţiile lui Nasser, iar acum tranzacţia cu armele cehoslovace nu lăsau nicio îndoială în spiritele noastre că scopul Egiptului era să ne cureţe sau cel puţin să obţină o victorie decisivă, prin care să ne aducă la neputinţă. Armele sovietice au început să curgă în Egipt la începutul lunii noiembrie 1955, iar la reuniunile statului major General noi am considerat că aveau să fie necesare armatei egiptene între şase şi opt luni să absoarbă şi să asimileze cea mai mare parte a noilor arme şi a echipamentului respectiv. Trebuia, în consecinţă, să ne aşteptăm oricând la un atac odată cu sfârşitul primăverii care urma sau odată cu sfârşitul verii. În acest timp era necesar să achiziţionăm cel puţin unele avioane şi tancuri care să le poată egala pe cele ruseşti. Statele Unite şi Marea Britanie produceau avioane şi tancuri de calitate, însă, refuzau să ne vândă arme (…) Singura sursă posibilă de tancuri noi era Franţa, dar ea producea doar tancul uşor AMX”.270

Înţelegerea cu Franţa şi Marea Britanie

Oportunitatea unei alianţe între Israel, Marea Britanie şi Franţa după opt ani de relativă izolare a tânărului stat din Orientul Mijlociu reprezenta o şansă care, pur şi simplu, nu putea fi refuzată. În iulie 1956, ministrul francez al apărării îl chestionase deja pe Shimon Peres despre capacitatea Israelului de a desfăşură o ofensivă în Sinai, înspre Canalul Suez. Franţa şi Marea Britanie pregăteau, la acel moment, Operaţiunea Muşchetarul, Israelul fiind invitat să deschidă atacul împotriva lui Nasser, oferind astfel celor două puteri occidentale un motiv pentru a interveni invocând protejarea Canalului Suez. În septembrie 1956, o delegaţie israeliană din care făceau parte Golda Meir, Moshe Dayan şi Shimon Peres (elita politică a ţării în următoarele decenii) a negociat la Paris detaliile alianţei antiegiptene,

iar în octombrie Ben-Gurion însuşi a mers la Sèvres, în Franţa, pentru o întâlnire hotărâtoare cu britanicii. Pentru că Tzahalul urma să joace rolul decisiv şi să se aventureze într-o campanie majoră înaintea Franţei şi a Marii Britanii, „Bătrânul" Ben-Gurion se temea de o înşelăciune prin care cele două Mari Puteri, fără să îşi mai onoreze angajamentul, lăsând Israelul să lupte singur, ar fi încercat să îşi atingă obiectivele prin mijloace exclusiv diplomatice, pe seama acestuia. Din acest motiv, la propunerea lui Moshe Dayan, s-a stabilit ca intrarea Israelului în război să aibă loc printr-o acţiune aparent izolată a paraşutiştilor lui Sharon, acţiune care se putea înscrie în spiritul ciocnirilor marginale din ultimii ani, fără să implice automat declanşarea unui război. Dacă britanicii şi francezii îşi respectau cuvântul şi interveneau în luptă, atunci desantul paraşutiștilor devenea actul de deschidere al unei ample ofensive israeliene; dacă, însă, mutările franco-britanice se lăsau aşteptate, paraşutiștii efectuau un raid minor şi reveneau la bază, războiul fiind ocolit.

Înţelegerea cu Franţa şi Marea Britanie permitea Tzahal să pătrundă în Gaza şi Sharm el-Sheikh, ţinte mult mai importante pentru Israel decât Canalul Suez, eliminând astfel ameninţarea egipteană de lângă Tel Aviv şi asigurând ridicarea blocadei asupra Strâmtorii Tiran. Nu în ultimul rând, Israel căpăta libertate de mişcare în nordul Sinaiului, având astfel ocazia de a distruge echipamentul egiptean. Totuşi, în interesul britanic şi francez, Israelul urma să exercite o ameninţare asupra Canalului Suez. La schimb, francezii şi britanicii vor asigura spaţiul aerian israelian împotriva MIG-urilor egiptene, vor garanta superioritatea pe mare şi vor distruge aeroporturile şi avioanele egiptene. De asemenea, britanicii puteau negocia pasivitatea iordanienilor şi a irakienilor, care nu vor interveni în sprijinul lui Nasser.

Realitatea din teren a dovedit că Ben-Gurion supraestimase capacitatea de luptă a aviaţiei egiptene, în faţa căreia ceruse întăriri, urmărind să menajeze cât mai

mult flota israeliană şi să o distrugă pe cea egipteană cu mâna aliaţilor europeni. Pe de altă parte, marile rezerve exprimate de David Ben-Gurion în faţa perfidului Albion s-au dovedit parţial întemeiate: documentul care consemna înţelegerea secretă scrisă pentru care insista premierul israelian a fost distrus de Anthony Eden, prim-ministrul britanic.271

Operaţiunea Kadesh în deschiderea războiului, pe data de 28 octombrie 1956, pilotul israelian Yoash Tzidon, imigrant din Focşani, a reuşit, în cadrul Operaţiunii Cocorul, să doboare un avion al armatei egiptene în care se afla elita ofiţerilor lui Nasser. Aceştia purtaseră discuţii cu omologii lor din Siria şi Iordania, *intelligence-ul* israelian reuşind să afle momentul în care urmau să revină de la Damasc la Cairo şi pe ce rută. După o urmărire nocturnă în care fusese nevoit să se apropie la câţiva metri de avionul Iliuşin pentru a confirma identitatea pasagerilor, Tzidon – care zbura pe un Meteor de fabricaţie britanică – a eliminat cu o singură lovitură o parte însemnată din conducerea forţelor armate egiptene în preziua războiului. Singurul care a scăpat, în mod paradoxal, a fost chiar amiralul Amer, cel mai important dintre comandanţi, acesta alegând în ultima clipă să zboare pe o altă rută.272

În aceste condiţii, pe 29 octombrie 1956, undeva între orele 4 şi 5, Israelul declanşa Operaţiunea Kadesh, având la bază un plan remarcabil pregătit de Moshe Dayan şi echipa sa. Acesta includea, aşa cum solicitase Ben-Gurion, o deschidere „detaşabilă”, care în condiţii normale constituia prima mutare tactică din război, dar se putea transforma la nevoie, dacă Franţa şi Marea Britanie nu se angajau la rândul lor în luptă, într-o simplă incursiune a paraşutiștilor în teritoriul egiptean pentru o acţiune limitată de retaliere în maniera lui Arik Sharon. Tzahal urma să pună accent şi în această campanie pe abordarea indirectă, bazată pe mobilitate, capacitatea de a manevra în viteză şi de a învălui adversarul până când acesta,

neînţelegând ce se întâmplă, păcălit în mai multe rânduri, obligat să privească în direcţia greşită şi la un pas de a fi încercuit, intra în panică şi începea o retragere dezorganizată. Israelienii doreau să evite cu orice preţ o ciocnire frontală cu trupele egiptene aflate în defensivă, pe teritoriul propriu, în spatele unor fortificaţii. Doctrina „şocului" nu era îmbrăţişată în acest moment de Dayan, care nu avea suficiente tancuri la dispoziţie, înţelegea mult mai bine infanteria şi miza pe faptul că trupele egiptene îşi vor abandona armamentul greu în mâinile Tzahal dacă vor fi puse în situaţia de a se retrage. Mai mult, Israelul nu urmărea un număr mare de victime în rândul trupelor egiptene, resursa umană a lui Nasser fiind (spre deosebire de cea a Tzahalului) aproape nelimitată, iar opinia publică mondială reacţionând sever în faţa pierderilor ridicate. Militarii israelieni vor încerca, aşadar, conform desenului Operaţiunii Kadesh, să ocupe punctele strategice ale Sinaiului – intersecţii, căi vitale de retragere, trecători – şi să ţină cât mai mult în „întuneric" conducerea egipteană (care tocmai pierduse o serie de comandanţi importanţi prin Operaţiunea Cocorul), mizând pe faptul că soldaţii inamicului se vor învinge singuri din momentul instaurării panicii.

Un prim element specific alegerii israeliene de a acţiona total imprevizibil în raport cu aşteptările egiptene a fost lipsa unui atac de deschidere în Gaza – deşi aceasta era principala sa ţintă politică. Însă, în condiţiile în care militarii egipteni anticipau acest atac şi erau pregătiţi pentru el, nu avea niciun sens ca Dayan să lovească acolo; în consecinţă, Brigada a 12-a Infanterie a Tzahal va pătrunde în Gaza când trupele egiptene vor fi deja pe fugă, pentru a nu risca să rămână izolate. Un alt element specific „înşelăciunii" tactice va fi impunerea ideii că Israel pregăteşte un atac împotriva Iordaniei – cu care se înregistrau tensiuni puternice în această perioadă – David Ben-Gurion intoxicând cu această informaţie diplomaţii şi spionii străini, dar chiar şi colaboratorii săi apropiaţi.

Atacul israelian a început prin paraşutarea de către 16 aeronave a 395 de soldaţi din unitatea specială a lui Arik Sharon lângă Trecătoarea Mitla, probabil cel mai important nod strategic din Sinai, aflată la o distanţă de 40 de kilometri est de Canalul Suez, într-un punct vital pentru pregătirea traversării acestuia, în fruntea echipei speciale de paraşutiști se afla Rafael Eitan. La acel moment, liniile telefonice ale armatei egiptene erau deja secţionate de aripile avioanelor israeliene, complicând şi mai mult incertitudinea informaţională în care vor opera Nasser şi mareşalul Amer. Rais-ul egiptean a fost suficient de debusolat de prezenţa israeliană într-un punct atât de înaintat şi exotic din deşert încât să concluzioneze că militarii Tzahal „atacă nisipul”.

După aterizarea paraşutiștilor la Mitla şi preluarea controlului asupra intrării în Trecătoare, Ariel Sharon – care rămăsese cu grosul trupelor la graniţă – a pornit dinspre Kuntilla, prin Sinai, în fruntea restului Unităţii 202, urmând să parcurgă 200 de kilometri în 24 de ore, pentru a face joncţiunea cu trupele lui Rafael Eitan. Acesta era „vârful suliţei” lui Dayan, care urma să străpungă centrul Peninsulei Sinai; Sharon avea în dotare tancuri AMX şi artilerie. În autobiografia sa, Sharon explică sensul acestei deschideri: „Pentru mine, problema principală era că fusesem de acord să începem războiul prin lansarea paraşutiștilor asupra Trecătorii Mitla, la doar 20 de mile de Canal. Principalul scop pentru asta era să dea Angliei şi Franţei un pretext să intervină, aşa cum a spus Dayan, astfel încât să poată „să-şi spele mâinile în apa purităţii”. Asta însemna că un batalion de paraşutiști urma să fie izolat aproape de capătul cel mai îndepărtat din Sinai până când puteam face joncţiunea terestră cu ei, aducând restul brigăzii. Lansarea paraşutiștilor urma să fie urmată, de asemenea, de atacuri israeliene de-a lungul principalelor axe nordice din Sinai. Dar dacă britanicii şi francezii nu îşi îndeplineau partea lor din înţelegere distrugând bazele aeriene egiptene şi lansându-şi propriile asalturi asupra

oraşelor de pe Canal, Port Said şi Port Fuad, scenariul s-ar fi schimbat dramatic. În acel caz, am fi fost implicaţi într-un război foarte diferit de cel pe care îl aşteptam, împotriva forţei concentrate a armatei egiptene înarmate de sovietici şi a forţelor aeriene egiptene, mai numeroase şi mai bine echipate. Deşi Ben-Gurion stabilise o înţelegere cu britanicii, nu avea încredere în ei. Nici noi, toţi ceilalţi".273

În sud, în zona Mării Roşii, Brigada a 9-a Infanterie se pregătea să plece de lângă Eilat către Sharm el-Sheikh, acest punct vital pentru navigaţie urmând să fie cucerit după două zile de mers prin deşert (în realitate, oamenii conduşi de Avraham Yoffe vor avea nevoie de şapte zile pentru traversare).

Din punctul de vedere al concentraţiei de trupe, atenţia principală a Israelului s-a îndreptat spre cucerirea drumurilor şi a intersecţiilor vitale din Sinai, care se aflau în nordul Peninsulei, dincolo de Gaza. Prima rută, cea de coastă, trecea prin Rafah, El Arish şi Qantara, aici acţionând Brigada 1 Infanterie şi Brigada 27 Mecanizată. Mai jos, Brigada a 10-a Infanterie şi Brigada 37 Mecanizată vor ataca Umm Katef şi Abu Ageila, în timp ce Brigada 4 Infanterie va cuceri Kusseima. În tot acest timp, înaintarea Tzahal pe coasta Mediteranei va fi sprijinită de flota franceză, care va bombarda Rafah. Tot flota franceză va intercepta şi distrugătorul egiptean Ibrahim el-Awal, care începuse să bombardeze Haifa. Atacat de francezi şi apoi urmărit de navele şi avioanele Tzahal, acesta va fi în final capturat de marinarii israelieni.274

În momentul lansării operaţiunilor militare, egiptenii, care nu prevăzuseră atacul, aveau în Sinai circa şase brigăzi, concentrate în nord, în Gaza şi în zona drumurilor strategice. Sharm el-Sheikh era păzit de două batalioane, fiind considerat greu accesibil pentru israelieni. Surpriza obţinută de Tzahal, care mobilizase rezervele de infanterie foarte târziu, cu câteva ore înainte de atac, pentru a menţine cât mai mult confuzia, a fost totală: timp de o zi,

Nasser nu a înţeles ce se întâmplă şi dacă se confruntă cu o lovitură izolată sau cu un atac generalizat. În acest timp, postul de radio israelian transmitea un comunicat care pretindea că „forţele armatei israeliene au pătruns şi au atacat unităţile de fedaini de la Ras el-Nakeb şi Kuntilla, şi s-au instalat în apropierea Canalului de Suez”.275 Incertitudinea ar fi durat mai mult, conform planurilor lui Dayan, dacă unităţile grele ale Tzahal nu ar fi intrat în luptă, confirmând că egiptenii erau atacaţi cu toate forţele. Alături de Brigada 27 Mecanizată a lui Haim Bar-Lev, viitor şef de stat major, care avea în jur de 30 de tancuri AMX şi Sherman, a început să acţioneze în zona drumurilor strategice din nord şi centru Brigada a 7-a Blindată condusă de Un Ben-Ari, dotată cu tancuri Sherman şi AMX, cât şi cu un batalion de artilerie şi unul de infanterie motorizată, în timp ce Bar-Lev a eliberat coasta Mediteranei, izolând astfel Gaza şi permiţând ocuparea facilă a acesteia, brigada blindată a lui Un Ben-Ari a pătruns în confruntare mai devreme decât solicitase Dayan, însă, cu rezultate excelente: a reuşit să spargă rezistenţa egipteană de la Abu Ageila şi a accelerat apoi pentru a prelua controlul întregului ax central al Peninsulei. În acest context, înţelegând în sfârşit ce se petrece, Nasser a dat ordinul de retragere, generând (parţial) haosul pe care conta Dayan şi care a permis israelienilor să distrugă sau să captureze o parte din echipamentul egiptenilor.

Un moment important al războiului a avut loc după ce coloana lui Sharon a atins pe 30 octombrie, seara, intrarea în Trecătoarea Mitla, făcând joncţiunea cu unitatea avansată a maiorului Rafael Eitan. Ignorând faptul că motivul pentru care Tzahal ajunsese până aici viza doar ameninţarea formală a Canalului Suez, care oferea o scuză Marii Britanii şi Franţei pentru trimiterea unor trupe care „să-l protejeze”, Sharon nu a rezistat tentaţiei de a cuceri întreaga Trecătoare Mitla, cerând insistent permisiunea să înainteze, dar fiind refuzat ferm.

Asta, desigur, nu îl putea opri pe Arik, care a reuşit să găsească un comandant dispus să îi permită trimiterea „unei patrule” în trecătoare. În fapt, el a transformat patrula într-un batalion dotat cu tancuri, care a fost surprins de o unitate egipteană aflată la pândă, excelent poziţionată şi echipată pentru o ambuscadă. 42 de paraşutiști israelieni au murit din ambiţia lui Sharon de a lua Mitla (38 pe loc şi patru mai târziu, în urma rănilor). Egiptenii au pierdut 200 de oameni. În ciuda unui succes limitat, era o rată de pierderi pe care Tzahal nuşi-o putea permite, mai ales în operaţiuni neautorizate şi fără sens. Din acest motiv, Sharon va pica acum în dizgraţie pentru o lungă perioadă, refuzând, însă, să-şi schimbe dorinţa de a ataca cu orice preţ.

În primele zile din noiembrie 1956, toate obiectivele armatei israeliene erau îndeplinite. Forţele de Apărare israeliene atinseseră Canalul Suez în nordul şi centrul Sinaiului; uciseseră 3.000 de soldaţi egipteni şi luaseră 5.000 de prizonieri276; capturaseră parţial tehnica de luptă a Egiptului; pătrunseseră în Gaza prin Brigada 9, cu sprijinul masiv al Forţelor Aeriene.

Pe de altă parte, obiectivele franco-britanice şi Operaţiunea Muşchetarul nu s-au bucurat de un succes similar, invazia franco-britanică din zona Canalului Suez survenind târziu, într-un moment în care diplomaţia sovietică şi cea americană se puseseră deja în mişcare. Aşa cum fusese stabilit, pe 30 octombrie 1956, Marea Britanie şi Franţa au dat un ultimatum Egiptului şi Israelului, cerându-le să se retragă la 15 kilometri de Canal. Nasser a respins solicitarea, motiv pentru care, pe 31 octombrie, avioanele Franţei şi Marii Britanii au atacat aeroporturile egiptene, distrugând în mare măsură aviaţia lui Nasser. Pe 5 noiembrie, trupele engleze şi franceze au debarcat în Port Suez.277

Efectele campaniei în paralel, pe 30 octombrie, preşedintele Siriei, Shukri al-Quwatli, aterizase la Moscova, cerând urgent sprijin pentru Nasser. Pe 5

noiembrie 1956, sovieticii îi scriau lui Anthony Eden: „În ce situaţie s-ar afla Marea Britanie dacă ar fi atacată de state mai puternice care posedă tot felul de arme moderne de distrugere?” 278 Hruşciov va folosi acum, fără rezerve, ameninţarea nucleară, atât faţă de alianţa franco-britanică-israeliană, cât şi faţă de SUA. Preşedintele Eisenhower, prins într-un moment prost din cauza campaniei electorale americane, era furios pe intriga anglo-franceză, care avea un aer imperialist şi putea conduce la un război total cu sovieticii. Pe 4 noiembrie, ONU formase deja o forţă de urgenţă pentru a superviza armistiţiul solicitat în prealabil, care va fi acceptat pe 6 noiembrie 1956. În faţa presiunii generalizate – din partea SUA, URSS şi ONU –, Israel a acceptat să se retragă imediat din Sinai. A cerut garanţii privind circulaţia liberă prin Strâmtoarea Tiran pentru a evacua şi Sharm el-Sheikh. Concomitent, a solicitat dezangajarea Egiptului din Gaza sau măcar demilitarizarea acesteia, plus garanţii privind încetarea incursiunii fedainilor în Israel, pentru a se retrage şi din Gaza. Rezultatele obţinute au fost doar parţial satisfăcătoare. SUA au acceptat principiul traficului liber prin Strâmtoarea Tiran, însă, numai la nivelul unei înţelegeri informale cu Israelul şi fără să ofere garanţii clare. Gaza a rămas sub controlul lui Nasser, dar incursiunile fedainilor au încetat. Solicitarea lui Ben-Gurion privind demilitarizarea Sinaiului a fost acceptată tot informai de către americani, fără a fi transpusă sistematic în realitate. Pe de altă parte, la nivelul percepţiei internaţionale, Israel pierduse o parte din suportul publicului, plasându-se într-o alianţă cu aer colonialist şi într-o postură de stat care declanşase ostilităţile.

Totuşi, beneficiile la nivel politic şi diplomatic compensau aceste pierderi, tânărul stat al lui Ben-Gurion dovedind că reprezintă o forţă stabilă în Orientul Mijlociu, nu un accident limitat la anii 1948 – 1949. Câştigurile teritoriale din 1948, pe care SUA şi Marea Britanie doreau înainte de 1956 să le revizuiască, erau considerate

aproape intangibile după Campania din Sinai.279

Franţa şi Marea Britanie au fost învinsele Crizei Suezului. Cele două Mari Puteri şi-au pierdut acum, în fapt, tocmai acest statut de Mare Putere, fiind evident că sunt neputincioase în faţa deciziilor sovietice şi americane. Liderii politici care au gândit şi au aprobat aventura din Sinai, Guy Mollet şi Anthony Eden, au fost nevoiţi să cedeze în scurt timp guvernarea. Nasser a dobândit un mare prestigiu în urma sfidării fostelor forţe coloniale, deşi era limpede că pe teren a fost învins de Tzahal; totuşi, faptul că trupele anglo-franceze interveniseră în luptă făcea ca victoria israeliană să pară mai puţin importantă decât era în realitate, în timp ce Nasser căpăta o scuză solidă pentru a-şi justifica retragerea. Egiptul a reuşit să administreze Canalul Suez fără incidente în următorii ani, iar acest lucru a sporit prestigiul ra/s-ului.

Mai puţin vizibile, câştigurile Israelului erau cel puţin la fel de mari. În primul rând, superioritatea militară egipteană care se contura în 1955, după afacerea cu arme sovietice din Cehoslovacia, a fost evitată. Israel a ieşit din izolare diplomatică şi şi-a îmbunătăţit relaţia cu Marea Britanie, care avea un rol important şi în colaborarea cu regele Hussein al Iordaniei. Statul lui Ben-Gurion a obţinut armament modern prin apropierea de Franţa, care îi va oferi un ajutor decisiv şi pentru a-şi asigura o capacitate nucleară. Graniţele Israelului s-au dovedit mai sigure după 1956, infiltrările încurajate de egipteni devenind un fenomen izolat. În sfârşit, prezenţa ONU în zonă, de-a lungul graniţei cu Egiptul, a oferit Tzahal o anumită linişte dinspre sud, acolo unde se afla cel mai puternic adversar al său. Deşi forţele ONU erau prezente în Sinai în baza unui acord tacit, care îi permitea lui Nasser să le ceară oricând să plece, un atac-surpriză al acestuia devenea imposibil. De altfel, solicitarea liderului de la Cairo către contingentul Naţiunilor Unite de a se retrage de la graniţa Egiptului cu Israelul va duce la următorul mare război din Orientul Mijlociu, cel din 1967. Tot atunci, Strâmtoarea

Tiran va fi din nou închisă de preşedintele egiptean, după câţiva ani în care portul Eilat reuşise să se dezvolte şi să asigure rezervele petroliere strategice ale Israelului (petrolul din Iran). Prin Campania din Suez, Ben-Gurion şi Moshe Dayan au oferit 12 ani de (relativă) linişte şi dezvoltare pentru Israel.

Capitolul 8

Epoca marilor schimbări

Tancuri, avioane, spionaj şi capacităţi nucleare (1956 – 1967)

Doctrina

Lipsa unei adâncimi strategice, care să ofere Tzahal timp şi spaţiu pentru retrageri şi recompuneri în eventualitatea unor înfrângeri, reprezenta un factor care determina, cel puţin la nivelul anilor 1950 – 1960, doctrina militară israeliană. Varianta unei dispuneri defensive a forţelor armate, aşteptând ca inamicul să lovească şi să îşi epuizeze energia, ridica pentru Israel o serie de probleme insurmontabile. În primul rând, spaţiul îngust nu ar fi permis nicio greşeală, nicio „spărtură" în apărare – una singură era suficientă pentru ca adversarii să atingă Haifa sau chiar Tel Aviv. În al doilea rând, poziţiile defensive sunt în general accesibile taberelor care se bazează pe resurse naturale şi stocuri îndestulătoare – ceea ce Israel era departe de a avea în acei ani. Aplicând acest principiu şi resursei umane, e simplu de înţeles că forţele pe care statele arabe le puteau arunca în luptă în cazul unui „asediu" îndelungat asupra Israelului erau net superioare numeric luptătorilor pe care îi putea mobiliza Tzahal.

Un al doilea factor care condiţiona gândirea strategică din Orientul Mijlociu era orizontul scurt de timp al unui conflict: circa o săptămână până când Marile Puteri şi Naţiunile Unite vor interveni şi vor cere un acord de încetare a focului. Alăturând aceste două elemente – factorul spaţial (lipsa adâncimii strategice) şi factorul temporal (intervenţie internaţională rapidă pentru a evita proliferarea conflictului) putem deja deduce principiile

fondatoare ale doctrinei israeliene în această etapă:

a. Înainte!

b. Repede!

c. Pe teritoriul lor!

d. Faţă în faţă! 280

Pentru a evita cu orice preţ intrarea în defensivă şi purtarea războiului pe teritoriul îngust al Israelului, în apropierea centrelor urbane aglomerate, Tzahal va ataca preventiv în teritoriul inamic.281 Chestiunea ordinului de atac era una politică, fiind responsabilitatea liderilor israelieni să stabilească, pe baza informaţiilor dinspre Aman şi Mossad, când adversarii erau în iminenţa declanşării unei ofensive. În 1948 şi 1973, de pildă, Israelul a fost statul atacat; în 1967, el a acţionat primul, într-o succesiune de evenimente care păreau să facă dintr-o ofensivă a Egiptului o problemă de ore. În plus, existau unele linii roşii pe care politicienii israelieni le-au trasat inamicilor tradiţionali – iar încălcarea acestora putea reprezenta un *casus belli*: blocarea Strâmtorii Tiran, atacurile teroriste, tentativele de a obţine tehnologie nucleară. Nu în toate cazurile liderii israelieni vor recurge la un război propriu-zis, fiind mai întotdeauna preferate loviturile chirurgicale care elimină problema (organizaţii teroriste, centre secrete de cercetări nucleare).

Imperativul vitezei va dicta, după Campania din Sinai, configuraţia armamentului şi a planurilor de luptă ale Tzahal. În mod evident, aerul va reprezenta prioritatea absolută, acesta oferind cele mai rapide mijloace de luptă: avioane şi rachete. Relieful plat al Orientului Mijlociu multiplica importanţa oricum covârşitoare a cerului, deoarece trupele aflate la sol sunt aici lipsite de capacitatea de a se ascunde şi de a se proteja în faţa unui atac aerian: surprinse în deşertul Sinai, de pildă, ele sunt victime sigure, ceea ce nu se întâmplă într-o zonă montană cu „buncăre” naturale.

Pe lângă aviaţie, blindatele capătă după 1960 o importanţă tot mai mare, formându-se mixul de

supersonice şi tancuri care constituie gloria recunoscută a Forţelor de Apărare Israeliene. Aşa cum vom vedea, după ce Moshe Dayan a lăsat locul în fruntea statului major unor militari mai tineri, tancul iese din conul de umbră al perioadei 1940 – 1960, devenind, în sfârşit, un actor central.

Lipsa de timp şi calitatea individuală a soldatului israelian fac ca obiectivul ideal al unei campanii *blitzkrieg* să fie angajamentul cât mai rapid în lupta faţă în faţă şi chiar corp la corp. Sunt evitate, în general, deschiderile lungi de artilerie şi etapele de tatonare. Experienţa războiului dovedea că mulţi soldaţi arabi au tendinţa de a se retrage dezorganizat în momentul în care intră în contact direct cu adversarul. Antrenamentul de comando al paraşutiștilor israelieni, în schimb, îi făcea pe aceştia eficienţi în lupta unu la unu.

Alte idei de bază ale doctrinei erau:

Calitatea;

Controlul mental al câmpului de luptă;

Comanda flexibilă;

Adaptarea locală a armamentului şi tehnicilor de luptă.

În condiţiile dezechilibrului major între potenţialul de recrutare al armatelor arabe reunite (Egipt, Siria, Iordania, Liban, contingente care puteau veni din Irak, Sudan, Arabia Saudită etc.) şi populaţia redusă a Israelului, singura opţiune reală pentru Tzahal era să dezvolte la maxim capacităţile soldaţilor disponibili prin pregătire generală (alfabetizare, instrucţie perfect asimilată), prin specializare militară, dar şi prin dezvoltarea capacităţii de a înţelege armata în ansamblul său. Deşi Tzahalul forma militari intens antrenaţi pentru calificarea lor de bază (paraşutiști, tanchişti, artileriști), erau căutate prilejurile pentru permutări geografice şi contact cu alte arme, astfel încât soldatul, păstrându-şi expertiza de încadrare, să poată privi obiectivele şi organizarea dintr-o perspectivă cât mai largă, de

comandant şi chiar de istoric.

Un element care definea soldatul israelian era capacitatea mentală antrenată de a domina incertitudinea, haosul şi neprevăzutul câmpului de luptă. Planificarea unei operaţiuni militare necesită o proiecţie detaliată a evenimentelor pe care o tabără doreşte să le determine; în momentul în care inamicul reacţionează cu propriile elemente de originalitate, cronologia anticipată cere continue rescrieri şi adaptări. Deşi planificarea militară israeliană s-a dovedit migăloasă (unele operaţiuni aeriene, care durau doar câteva minute, fiind pregătite la detaliu de secundă), elemente neprevăzute nu vor înceta să apară, mai ales în confruntările asimetrice. Or, tocmai aici se contura un mare avantaj competitiv al Tzahalului lui Dayan, careâşi antrena soldaţii să îmbrăţişeze neprevăzutul, să profite de el (folosirea şi căutarea neprevăzutului, precum şi cultivarea haosului pentru adversar se văd, de pildă, în insistenţa cu care este folosită noaptea). Improvizaţia şi creativitatea erau antrenate deliberat, în simulările de luptă condiţiile fiind schimbate neîncetat, astfel încât şi planul să fie modificat spontan. Soldatul israelian trebuia să-şi menţină obiectivul – mijloacele putând fi schimbate la nesfârşit. Pentru a oferi trupelor posibilitatea să reacţioneze în viteză la realităţile din teren, comandanţii de la faţa locului aveau o mare libertate de decizie. Nivelurile superioare de comandă, care dirijează unităţile din centrele de coordonare, puteau modifica deciziile şefilor de operaţii în raport cu obiectivele generale, dar aveau tendinţa să dea credit celor din subordinea lor.282 Se încerca evitarea momentelor de aşteptare în care comandanţii din birou trebuie să ia decizii şi să le comunice, putând fi pierdute astfel minute preţioase pentru o armată care preţuieşte viteza. Raportarea obiectivă a realităţilor din teren, fără a le înfrumuseţa de teama sancţiunilor sau a crizelor de furie ale comandanţilor, este şi ea vitală pentru conturarea unei imagini corecte asupra realităţilor din teren. Faptul că

militarii egipteni sau sirieni au avut tendinţa de a fugi de răspundere, aşteptând pasivi ordine de la nivelul cel mai înalt, dar şi de a raporta superiorilor situaţii mult mai optimiste decât erau în realitate, din teama de a nu fi destituiţi sau chiar arestaţi, a avut un rol însemnat în reuşitele israeliene din 1948, 1967 sau 1973.

În sfârşit, merită observat că Forţele de Apărare ale Israelului insistă pe analizarea critică şi adaptarea locală a fiecărei arme, în principiu, fabricarea propriului armament constituie obiectivul optim pentru Israel, având în vedere că în acest mod nu depinde de negocieri politice constrângătoare, de stocuri limitate sau de obligaţia de a cumpăra tehnologii gândite pentru alte spaţii geografice. Totuşi, în perioada în care Statul Israel nu avea această capacitate decât pentru armele uşoare, instrumentele de luptă importate erau alese numai în funcţie de utilitatea operaţională reală şi erau recondiţionate local. În timp ce Siria sau Egiptul integrau aproape orice tip de armament sovietic disponibil, deşi acesta nu era întotdeauna adaptat pentru Orientul Mijlociu şi nici măcar util pentru strategia lor de luptă (însă era ieftin, negociat în înţelegeri între state socialiste care nu erau constrânse de criteriile minime ale pieţei şi, mai ales, se dovedea folositor pentru statisticile triumfale specifice statelor autoritariste), Israelul cumpăra de pe piaţa occidentală şi trebuia să justifice randamentul cheltuirii fiecărui ban. Un efect al acestei constrângeri va fi continua dezvoltare a departamentelor de depanare, recondiţionare şi logistică ale Tzahal, unele dintre cele mai eficiente din lume. Nu numai că tancurile sau avioanele israeliene puteau reveni în luptă la câteva ore după ce suferiseră lovituri serioase (altfel ar fi apărut un dezechilibru major de armament în raport cu armatele arabe), dar chiar şi vehiculele noi erau dezasamblate şi reconstruite după cerinţele luptei în deşert sau în relieful accidentat din Golan. În sfârşit, Tzahal a cerut propriului departament logistic să ţină pasul cu viteza sa operaţională şi cu tendinţa brigăzilor şi,

ulterior, a diviziilor de a acţiona autonom şi imprevizibil, motiv pentru care componenta de întreţinere, realimentare sau depanare era asigurată, în condiţii de război, de unităţi ambulante, autosuficiente, care însoţeau îndeaproape trupele aflate în ofensivă.

Tancurile

Din perspectiva Tzahal, campania militară ideală era cea în care reuşea să ajungă în câteva zile la porţile capitalelor adversarilor (Damasc, Cairo), forţând astfel liderii acestora să solicite un armistiţiu. Aşa cum am arătat, marele obiectiv israelian după 1948 a fost menţinerea statului, în timp ce scopul ţărilor arabe din jur era distrugerea acestuia. Totuşi, prioritatea politică profund defensivă israeliană (deşi, uneori, atacurile arabe vor fi folosite pentru extinderea teritoriului Israelului, invocându-se raţiuni de securitate) putea fi asigurată militar printr-o abordare pur ofensivă. Din acest punct de vedere, aviaţia, deşi oferă premisele succesului, nu este suficientă, ameninţarea la adresa centrelor urbane arabe trebuind să se producă la sol, prin străpungeri teritoriale în adâncime. După 1956, paraşutiștii nu mai puteau executa singuri astfel de străpungeri, fiind prea vulnerabili în faţa aviaţiei şi artileriei arabe în continuă dezvoltare, în cursul Campaniei din Sinai, britanicii şi francezii ajutaseră Israelul să obţină dominaţia aeriană deasupra Egiptului, oferind astfel protecţie oamenilor lui Sharon, dar o asemenea situaţie nu mai era garantată în anii 1960. Tancurile se conturau, treptat, ca o opţiune naturală pentru a depăşi toate aceste provocări, ele devenind a doua prioritate de dezvoltare, după avioane.

Faptul că militarii israelieni nu au pus mai devreme tancurile în centrul gândirii lor strategice are trei cauze: experienţa directă, problema logistică şi formaţia de bază – cea de infanterist – a conducătorilor armatei. În 1948, cele câteva blindate ale Forţelor de Apărare nu se comportaseră impresionant în relieful deluros şi sincopat din jurul Ierusalimului, autoşenilatele obţinând rezultate

mai bune; or, aşa cum arătam, doctrina Tzahal cerea ca un vehicul sau o armă să fie utilizate numai dacă se dovedesc utile prin experienţa directă de luptă, nu plecând de la literatura de specialitate. În al doilea rând, exista un prag minim dincolo de care tancurile deveneau o forţă eficientă într-o armată, iar atingerea acestuia presupunea investiţii pe care armata israeliană nu şi le permitea până în anii 1960 – 1970, când economia a început să crească şi relaţia cu Statele Unite s-a consolidat. Pentru a obţine un efect de şoc specific doctrinei blindatelor, nu doar că se impunea concentrarea unui număr semnificativ de tancuri, dar în spatele acestei aglomerări vizibile trebuia să stea un serviciu invizibil de întreţinere performant şi costisitor, tancul fiind o armă mult mai pretenţioasă şi mai imprevizibilă decât o mitralieră în mâna unui paraşutist. Nu în ultimul rând, experienţa de luptă din 1948 şi 1956 dovedise că infanteria era performantă şi îşi atingea obiectivele, schimbarea în favoarea blindatelor nefiind, aşadar, forţată de un eşec major.

Totuşi, în timpul Campaniei din Suez, Brigada 7 Blindată a lui Un Ben-Ari, nesocotind planul lui Moshe Dayan (care dorea să îi ofere un rol secundar, de suport), a intrat în luptă fără menajamente, aplicând principii de luptă tip şoc şi *blitzkrieg*, şi a obţinut rezultate remarcabile, care nu mai puteau fi ignorate de tradiţionalişti. Transformarea era inevitabilă şi se va dovedi una de mari proporţii: dacă Tzahal a purtat campania din 1956 cu circa 350 de tancuri, dintre care 100 de AMX-13 franţuzeşti şi 250 de Sherman, în războiul din 1967 vor fi disponibile 1.000 de tancuri.

Ben-Gurion s-a dovedit un aliat neaşteptat al Corpului de Blindate, acesta insistând pe lângă Moshe Dayan pentru creşterea bugetului dedicat tancurilor. Lui Ben-Gurion i-a venit în sprijin Haim Laskov, care a devenit şef de stat major General în 1958, după ce condusese atât Corpul de Blindate (1956), cât şi Forţele Aeriene (1951 – 1953). Laskov avea pregătirea şi experienţa necesare

pentru a redesena Forţele de Apărare ale Israelului în jurul principiilor hiperofensive ale binomului tane-avion. Devenite elementele de bază ale forţelor terestre israeliene, conform ideilor lui Laskov, blindatele au crescut calitativ şi cantitativ. După reluarea relaţiilor de cooperare militară în 1956, Marea Britanie a Vândut Israelului, până în 1967, circa 250 de tancuri Centurion, care s-au dovedit excelente „încasatoare" în condiţiile de luptă deschisă din Orientul Mijlociu. Pe o filieră din Germania de Vest, Tzahalul a primit 40 de tancuri Patton, urmate de alte 210 Patton direct din Statele Unite. Majoritatea acestora au fost reechipate şi remotorizate, ca şi mai vechiul Sherman, care a performat şi în Războiul de Şase Zile.

Tot în această perioadă, pentru a susţine dezvoltarea Corpului de Blindate, o serie de ofiţeri de elită au fost transferaţi dinspre Infanterie; între ei, Israel Tal, trecut prin Jewish Brigade, combatant în Italia în al Doilea Război Mondial. El va prelua în 1964 conducerea Corpului de Blindate după mandatele oricum rodnice ale lui Un Ben-Ari, Haim Bar-Lev şi David Elazar, stabilind forma finală a doctrinei *blitzkrieg*, care va triumfa în 1967. Tot el va începe, din 1970, dezvoltarea tancului israelian Merkava, care va intra în uz începând cu 1979. Israel Tal are marele merit de a fi integrat recruţii şi rezerviştii specifici sistemului militar israelian în specializările atât de stricte pe care le presupune manevrarea unui tanc (al cărui conducător este în general un profesionist). Tot Tal va insista asupra prioritizării tancului greu pe câmpul de luptă, viteza inferioară a acestuia fiind compensată de capacitatea blindatelor Patton sau Centurion de a încasa lovituri serioase, în timp ce tancurile mai rapide şi mai uşoare (Sherman, AMX) cedează în faţa acestora. Înaintea Războiului de Şase Zile, Israel Tal a impus conducerii Tzahal credinţa sa în unităţile de tancuri care acţionează autonom, fără suportul infanteriei mecanizate, argumentând că relieful deşertic nu permite utilizarea armelor antitanc, neexistând ascunzători naturale care să

protejeze infanteristul care le foloseşte. Această idee va funcţiona în 1967, dar va crea mari probleme în 1973, când trupele egiptene şi siriene vor fi dotate, speculând golurile din teoria lui Tal, cu arme antitanc performante de tip AT-3 Sagger (sovieticele Maliutka), utilizate de infanterişti ascunşi în nisip şi dispuşi să îşi păstreze cumpătul până în ultima clipă în faţa înaintării unui blindat.

O putere nucleară în privinţa capacităţii sale militare nucleare, Statul Israel practică o politică cunoscută sub numele de *amimut* (ambiguitate), combinând tăcerile misterioase cu negaţiile formale. În fapt, cunoaşterea ideii că Tzahal deţine arme nucleare este utilă pentru Israel, crescând semnificativ forţa sa de descurajare, element-cheie în relaţia cu statele arabe. Programul nuclear în ansamblu pare a fi fost gândit de Ben-Gurion tocmai ca o ultimă soluţie în cazul în care, după o suită de înfrângeri convenţionale, israelienii ar fi fost confruntaţi cu un nou Holocaust. Pe de altă parte, însă, o admitere oficială a propriei forţe s-ar transforma într-un argument pentru ţările musulmane din zonă (Iran, Irak) de a-şi dezvolta propriile instalaţii nucleare.

Strategia *amimutului* s-a dovedit până în acest moment eficientă, fiind rar încălcată chiar de presă, nu doar de *establishmen*tul politic. Faptul că programul nuclear israelian există şi este relativ avansat nu a mai putut fi, însă, negat credibil din anul 1986, când Mordechai Vanunu, un tehnician care lucrase la reactorul atomic Dimona, nutrind convingeri bizare creştin-comuniste, a vândut cotidianului britanic *Sunday Times* informaţii, fotografii şi schiţe ale instalaţiilor atomice israeliene. Reperat de Mossad la Londra după ce îşi plasase deja informaţiile către presă şi atras de o agentă Mossad „îndrăgostită de el” la Roma, de unde a putut fi extras fără a stârni mânia premierului Margaret Thatcher, Vanunu va fi condamnat la 18 ani de închisoare pentru trădare. Totuşi, pe baza dezvăluirilor din *Sunday Times*,

experţii au putut estima că Israelul ar putea avea un arsenal de 150 – 200 de bombe nucleare, inclusiv arme cu hidrogen şi neutroni.283 într-o sinteză a estimărilor privind ansamblul atomic israelian realizată de Avner Cohen, acesta variază între 75 şi 400 de focoase nucleare.284

Potenţialele capacităţi nucleare israeliene au la bază fascinaţia lui Ben-Gurion pentru „miraculoasa compoziţie şi puterile ascunse" din interiorul atomului, despre care le scria recruţilor Tzahal încă din 1948. Un an mai târziu, în baza obiectivelor trasate de el, în deşertul Negev au fost identificate potenţiale surse de uraniu. În 1952, Ernst David Bergmann, chimist care în 1934 fugise din Germania nazistă în Palestina şi care conducea departamentul ştiinţific al Tzahal, a devenit preşedinte al Comisiei Israeliene pentru Energia Atomică. Ben-Gurion aştepta de la Bergmann să ofere Israelului „ceea ce Einstein, Oppenheimer şi Teller, toţi trei evrei, făcuseră pentru Statele Unite".285

În anul 1955 Israel reuşea să obţină un reactor de cercetare de mici dimensiuni din partea SUA, în cadrul programului „Atomi pentru Pace" în această perioadă, în care se conturează Campania din Suez, avuseseră loc două procese esenţiale pentru programul atomic israelian: Shimon Peres îşi întărise poziţia în cadrul Ministerului Apărării, devenind responsabil de dotarea armatei şi de cercetare, în timp ce Israel şi Franţa formau o alianţă tot mai strânsă. Interesată să îşi dezvolte propriile capacităţi nucleare după ce fusese umilită politic în Suez, Franţa începe în 1957 să construiască un reactor nuclear de 24 megawaţi pentru israelieni. Omul-cheie al proiectului de cercetare este, din partea israeliană, Shimon Peres, care gestionează la nivel diplomatic relaţia cu Franţa şi la nivel tehnic programul nuclear, alături de Bergmann. În viziunea lui Peres, Franţa era singura putere cu preocupări nucleare care avea capacitatea şi disponibilitatea de a ajuta Israelul, motiv pentru care o alianţă diplomatică

solidă cu aceasta reprezenta o prioritate strategică. La sfârşitul anilor 1950, în deşertul Negev, lângă Beer Şeva, circa 2500 de ingineri şi tehnicieni francezi lucrau la construirea Centralei Nucleare de la Dimona.286

La începutul anilor 1960 au apărut primele speculaţii asupra noilor capacităţi nucleare dobândite de Israel, preşedintele Kennedy încercând să verifice cu ajutorul CIA dacă acestea erau întemeiate şi, pe de altă parte, începând să exercite presiuni politice pentru blocarea dezvoltării de arme atomice israeliene. Totuşi, undeva în jurul anului 1967, în contextul unui război iminent cu vecinii arabi, Israelul pare a fi obţinut o primă armă nucleară de capacitate redusă. În 1969, Statele Unite acceptau deja că Tzahalul are sau poate dobândi în curând capacităţi militare atomice, într-un moment în care Nixon şi Kissinger conturau oricum o apropiere de Israel ca partener special în Orientul Mijlociu. Aparent, SUA au fost de acord să evite orice referire la programul nuclear al Israelului şi să nu insiste asupra semnării de către acesta a Tratatului de Neproliferare Nucleară (1 iulie 1968), cu condiţia ca el să nu efectueze teste şi să nu admită oficial existenţa unor arme atomice.287 Aparent, momentul cel mai periculos din punctul de vedere al utilizării arsenalului nuclear în scop de descurajare s-a înregistrat în 1973, în faza înaintării rapide a armatelor arabe în teritoriul israelian, când un Moshe Dayan aflat într-o stare psihică precară, apocaliptică, ar fi sugerat ceea ce Seymour Hersh va numi ulterior „opţiunea Samson” cu trimitere la eroul biblic care îşi elimină toţi adversarii, printr-un act sinucigaş, atunci când realizează că sfârşitul e inevitabil: „Samson a zis: Să mor împreună cu Filistenii! S-a aplecat cu toată puterea şi casa a căzut peste domnitori şi peste tot poporul care era acolo. Cei pe care i-a prăpădit la moartea lui au fost mai mulţi decât cei pe care i-a omorât în timpul vieţii” (*Judecătorii*, *16*: *29*). Propunerea lui Dayan nu fost oricum luată în serios de cabinetul Goldei Meir, generalul însuşi regăsindu-şi tonusul şi uitând de ea în

zilele următoare.

În sfârşit, la începutul anilor 1980, Israelul va adopta Doctrina Begin în privinţa armelor nucleare ale statelor musulmane care nu recunosc existenţa Israelului sau îi ameninţă explicit teritoriul. După ce prim-ministrul Menachem Begin a ordonat bombardarea reactorului nuclear Osirak (sau Tammuz, după denumirea irakiană) de lângă Bagdad în cadrul Operaţiunii Opera din 7 iunie 1981, blocând astfel programul atomic pe care francezii – tot francezii! – îl dezvoltau pentru Saddam Hussein, succesorii săi vor urma, fără excepţie, aceeaşi linie preventivă, aplicată cu stricteţe şi în privinţa Iranului în zilele noastre.

Industria de apărare în intervalul 1948 – 1967, Israel a pus bazele propriei industrii de apărare, ajungând în două decenii la rezultate neaşteptate pentru o naţiune tânără şi lipsită de infrastructură. Fundaţia creată acum se va dovedi vitală începând cu Războiul de Şase Zile, când trauma produsă de generalul de Gaulle – care a sistat exportul de armament către Israel într-un moment în care chiar existenţa statală a acestuia era ameninţată – va impune adoptarea unei politici a „arsenalului autohton” care să elimine dependenţa de importuri de tehnică militară, atât de fragile din punct de vedere politic. Marile afaceri de acest tip fiind unele între guverne, puteau fi uşor afectate de protestele statelor arabe, care îşi foloseau ca argument pieţele mult mai largi de desfacere, dar şi petrolul. Pe lângă eforturile majore dirijate către o capacitate de descurajare nucleară, care par a se fi concentrat în perioada 1956 – 1967, Tzahal a mai beneficiat după 1948 de progresele industriei naţionale de apărare în domeniul armelor şi muniţiei, aviaţiei, electronicii militare, fiind, de asemenea, aşezate fundaţii pentru dezvoltarea propriilor tancuri şi rachete. În 1948, armata israeliană îşi înfiinţase deja un Corp Ştiinţific, solicitat de David Ben-Gurion, care ulterior va fi transferat la Ministerul Apărării (sub Shimon Peres), devenind din 1958 mult mai cunoscutul RAFAEL (Autoritatea pentru

Dezvoltarea Armamentului). Aici, cercetările se vor concentra asupra unei rachete de croazieră cu rază scurtă, Luz, care va evolua din 1958 în racheta antinavă Gabriel, obţinută încă din anul 1962, dar care va intra în uz începând cu perioada 1967 – 1970.

În domeniul tancurilor, care solicită pentru producţie o capacitate industrială ridicată şi resurse îndestulătoare, rezultatele foarte bune ale inginerilor israelieni în domeniul reechipării blindatelor britanice, americane şi franceze ale Tzahal vor fi continuate la un nivel superior începând din anul 1966, când Israel va colabora cu Marea Britanie pentru dezvoltarea tancului Chieftain, un upgrade al Centurionului utilizat de Forţele de Apărare Israeliene. Deşi colaborarea a fost suspendată după protestele statelor arabe, armata începuse, în paralel, un proiect vizând un tanc propriu, numit Magach, apoi Sabra, plecând de la conformaţia blindatelor Patton. Rezultatele vor fi culese, însă, abia din anul 1973, când Israel Tal va începe proiectarea Merkava, conturat la nivel de schiţă în 1974 şi livrat către Tzahal începând cu 1979.

În privinţa armamentului uşor pentru infanterie, capacităţile israeliene de proiectare şi producţie fuseseră demonstrate deja în 1950, când apăruse prototipul pistolului-mitralieră Uzi, creat de maiorul Uziel Gal. Devenit „o vedetă” a exporturilor israeliene (în peste 90 de ţări), Uzi va fi produs de la as (întreprinderile Militare Israeliene), o companie înfiinţată încă din perioada Yishuvului. Ta as va asigura şi muniţia, puşca-standard a armatei (FN FAL-Romat) şi mortierele de 52 mm, 82 mm şi 120 mm.288 Tot Ta as va lucra şi la proiectul tancului Sabra.

În domeniul aviaţiei, marile progrese i se vor datora lui Al Schwimmer, un evreu american care sprijinise efortul de război din 1948, aducând în ţară, în ciuda politicilor de embargo, avioane uzate din cel de-al Doilea Război Mondial, motiv pentru care va suferi în anul 1950 o condamnare în Statele Unite (anulată simbolic de Bill

Clinton în 2001). Invitat de Ben-Gurion să se mute în Israel, Schwimmer va înfiinţa în 1953 Bedek, o fabrică destinată reparaţiilor pentru flota aeriană civilă şi militară. Devenită din 1963 IAI (întreprinderile Aeronautice Israeliene), Bedek va asambla din 1960 Fouga Magister, un avion cu reacţie pentru antrenamentul piloţilor israelieni, utilizând modelul francez. Numit *Tzukit* de către Tzahal, acest avion a fost folosit inclusiv în luptă, în 1967, fiind retras din serviciu abia după anii 2000. Mai târziu, în 1969, IAI va produce şi un avion militar de transport, de această dată cu design propriu: Arava. O ramură desprinsă din Bedek se va specializa în radare militare şi civile.

Aviaţia

Spre deosebire de Corpul de Blindate, care s-a impus abia după un deceniu de istorie Tzahal, Forţele Aeriene ale Israelului (*Kheil HaAvir*) au căpătat un rol prioritar încă de la înfiinţare, pe 28 mai 1948. După afacerea cu Cehoslovacia, care a adus în dotarea Forţelor Aeriene 25 de Avia S-199 (Messerschmitt Bi 109 în varianta cehoslovacă) şi 60 de Spitfire Supermarine, flota s-a îmbogăţit cu avioane P-51 D Mustang şi Boeing B-17 americane sau Beaufighter şi Mosquitoes britanice. Coloana vertebrală a Forţelor Aeriene în primii ani de existenţă a fost Escadrila 101, care a operat din octombrie 1948 la Baza aeriană Hatzor, preluând infrastructura unei baze a Royal Air Force.

Dominaţia aeriană israeliană în raport cu vecinii arabi s-a conturat încă din 1948, fiind transformată într-o prioritate strategică. Prima mare dezbatere din cadrul Forţelor Aeriene a vizat omogenizarea acestui vast arsenal de luptă, care punea probleme multiple de întreţinere. O flotă complexă, care includea bombardiere şi avioane de vânătoare de diferite categorii, impunea un efort bugetar pe care Israelul nu îl putea susţine în anii 1950 nici măcar pentru forţa sa de elită. Dan Tolkowsky, comandantul *Kheil HaAvir* între 1953 şi 1958, a tranşat această dezbatere, demonstrând că bombardamentul strategic nu reprezenta

o opţiune reală împotriva statelor arabe, care nu beneficiau de o infrastructură industrială – singura care putea justifica astfel de bombardamente masive. Din aceeaşi motiv, Forţele Aeriene puteau să se orienteze prioritar către avioane de vânătoare capabile să lanseze şi lovituri tactice la sol. Acest tip de avion se dovedea util în strategia ofensivă de război aerian a Tzahal, care în viziunea lui Tolkowsky va trebui să se concentreze pe distrugerea la sol a aviaţiei inamice.289

Un al doilea contract decisiv pentru Forţele Aeriene Israeliene, după cel cu Cehoslovacia (1947 – 1949), va fi cel cu Franţa din contextul Campaniei din Sinai. În condiţiile în care Egiptul avea deja 150 de avioane cu reacţie, între care 45 de MIG 15 şi 30 de Vampire, Shimon Peres a reuşit să obţină 24 de avioane cu reacţie Dassault Ouragan şi 36 de Mystère IV, care se adăugau primelor avioane cu reacţie din dotarea israelienilor, Meteor, de fabricaţie britanică.

În condiţiile în care, în cadrul Campaniei din Sinai din 1956, avioanele britanice şi franceze patrulau deasupra Israelului şi Egiptului, protejându-şi aliatul, au fost înregistrate doar 15 lupte între piloţii egipteni şi cei israelieni. Forţele Aeriene ale Israelului au doborât şapte avioane, au participat la capturarea distrugătorului Ibrahim el-Awal şi au realizat 489 de misiuni de atac. Au fost pierdute 15 avioane (din care 14 din cauza artileriei antiaeriene), relativ mult pentru o flotă totală de 175 de aparate, din care doar 60 cu reacţie.

Marele salt calitativ al aviaţiei militare israeliene va fi realizat, plecând de la ideile lui Dan Tolkowsky, în mandatul lui Ezer Weizman (comandant al Forţelor Aeriene între 1958 şi 1966), aviatorul arhetipal al Israelului, nepotul lui Chaïm Weizmann – primul preşedinte al Israelului (1949 – 1952) şi cel mai important lider sionist, alături de David Ben-Gurion; Ezer Weizman a devenit, de asemenea, rudă prin alianţă cu Moshe Dayan, căsătorindu-se cu sora lui Ruth Dayan, soţia generalului.

Weizman va ajunge el însuşi preşedinte al Israelului, între 1993 şi 2000.

Format ca pilot în Royal Air Force, pentru care va lupta în India, el a devenit între 1944 şi 1946 membru al Irgun, ceea ce nu îl va împiedica să studieze aeronautica în Anglia, începând din 1946. În 1948, a devenit unul din primii patru aviatori israelieni, atacând în mai trupele egiptene care se îndreptau spre Tel Aviv. Ezer Weizman a avut onoarea de a participa, în ianuarie 1949, la legendara ciocnire dintre Forţele Aeriene Israeliene şi Royal Air Force, care au ales să intervină în sprijinul aviaţiei egiptene din Sinai: britanicii, cei mai respectaţi piloţi din lume la acel moment, după prestaţia din Bătălia pentru Anglia, au pierdut cinci avioane în faţa unei aviaţii militare cu o istorie de câteva luni, care opera cu aparate de contrabandă.

În mandatul lui Weizman vor fi integrate în flota *Kheil HaAvir* modele capabile să înfrunte MIG-urile sovietice, care se dezvoltau accelerat de la o generaţie la alta. În 1958, Israel va cumpăra de la Franţa 24 de avioane Super-Mystere. Dacă modelul Mystère IVA putea face faţă MIG-ului 17, Super-Mystere intra în competiţie cu MIG-19, fiind primul supersonic din dotarea Forţelor Aeriene Israeliene – şi, de altfel, primul supersonic vest-european. Din 1963, francezii au început să livreze cele 72 de avioane de vânătoare Mirage III C Mach 2, comandate de Israel pentru a concura cu MIG-ul 21 intrat în dotarea armatei egiptene. Aceste unităţi vor reprezenta vârful de lance al Tzahal în Războiul de Şase Zile, a cărui soartă au decis-o în câteva ore. Esenţială pentru strategia ofensivă a piloţilor israelieni era capacitatea Mirage de a se comporta ca un avion multirol, putând executa şi lovituri tactice cu încărcături medii. Pentru bombardamente mai complexe au fost achiziţionate 24 de bombardiere uşoare Vautour.290

Toate aceste modele (alături de elicopterele uşoare franceze Alouette II şi S-58 din SUA) au fost integrate de

Weizman într-o aviaţie militară gândită în jurul ideilor de înaltă precizie şi prestigiu social şi profesional major. Repetând la nesfârşit operaţiunile de aterizare-alimentare-decolare, piloţii israelieni au reuşit să reducă la câteva minute proceduri care în alte armate se întindeau pe ore. Era obligatoriu să se ajungă aici pentru a se recupera handicapul numeric în faţa flotelor arabe reunite, dar şi pentru a se suplini lipsa unor bombardiere grele care să atace bazele inamice. Din acest motiv, piloţii israelieni trebuiau să stea în aer – precum cei britanici în încleştarea cu *Luftwaffe* din 1940 – semnificativ mai mult decât adversarii lor. Fiecare exerciţiu era cronometrat pentru a economisi orice secundă. Piloţii de elită treceau printr-un program compus din cinci etape, întins pe 20 de luni, primele două testându-le sever rezistenţa fizică şi cunoştinţele teoretice de matematică, meteorologie sau electronică; tot acum primeau şi pregătirea de paraşutiști. Cei care mergeau mai departe deprindeau elemente generale de zbor şi acrobatică aviatică, exersau zborul de noapte/zi şi treceau, în ultima etapă, la manevrele de luptă. În cadrul acestora se insista asupra luptelor clasice unu la unu.291 Plecând de la importanţa vitală a piloţilor de vânătoare pentru supravieţuirea Israelului, de la dificultatea extremă a programului de pregătire şi de la prestigiul dobândit în timp de Forţele Aeriene, Weizman a impus sloganul „Ce e mai bun – pentru aviaţie!” – idee care se regăseşte, de altfel, în modul în care erau trataţi piloţii în cadrul Tzahal şi al societăţii în general. Efectul acestei strategii şi-a dovedit imediat eficienţa, existând 39 de piloţi israelieni acreditaţi cu titlul informai de „aşi ai aerului” după ce au doborât cel puţin cinci avioane inamice. Cel mai bun pilot din lume în epoca avioanelor cu reacţie (când ţintele devin mult mai dificile decât în cel de al Doilea Război Mondial, în timpul căruia „aşii” erau creditaţi cu câte 70 de victorii, uneori din raţiuni de propagandă) este generalul israelian Giora Epstein, cu 17 victorii la activ, între altele, Epstein a doborât în intervalul 1967 şi 1973,

patru avioane Suhoi-7, şapte MIG-21, un MIG-17 şi două Suhoi-20.292

Forţele Navale

Dacă Statul Israel ar fi beneficiat de câteva decenii de pace după înfiinţarea sa, marina militară israeliană ar fi putut deveni o armă definitorie pentru Tzahal. Beneficiind de o zonă întinsă de coastă la Mediterană, cu porturi importante la Haifa sau Ashdod, Israel se bucură şi de accesul la Marea Roşie prin portul Eilat. Într-un Orient Mijlociu mai liniştit, fără ameninţări terestre continue, Israel ar fi alocat resurse prioritare pentru protejarea acestei duble ieşiri la mare, care îl recomandă ca pe o potenţială putere navală.

Dar acest lucru nu s-a întâmplat. Din primul moment de existenţă a Statului Israel, acesta a fost invadat din toate direcţiile terestre, fiind menajat doar pe mare. Inamicii consacraţi ai Israelului, statele arabe, nu aveau o tradiţie maritimă sau o cultură majoră a navigaţiei. Ele nu au luat niciodată în calcul să ameninţe Israelul *cu precădere* dinspre Mediterană.

În aceste condiţii, Forţele Navale Israeliene (*Heil Hăvam*) nu s-au putut dezvolta consistent după 1948, în ciuda premiselor oferite de experienţa evreiască în cadrul Academiei Navale Betar, care fusese organizată de mişcarea revizionistă a lui Jabotiński în Civitavecchia din Italia, în 1934. Marinari israélien! bine antrenaţi se formaseră şi în cadrul Royal Navy, în al Doilea Război Mondial, dar mai ales în cursul operaţiunilor de aducere în Palestina, prin Mediterană, a imigranţilor evrei de către organizaţia *Aliyah Bet*. Totuşi, resursele bugetare insuficiente, care trebuiau dirijate către aviaţie şi trupele de uscat, au impus sacrificarea Forţelor Navale, păstrate la un nivel de subzistenţă care corespundea gradului de ameninţare exercitat de Egipt (Iordania şi Siria au un potenţial naval mai scăzut, beneficiind de ieşiri mici la Marea Roşie, respectiv Mediterană).

În 1944, Yishuvul – care beneficia de câteva nave

modeste, moştenite de la *Aliyah Bet* – va cumpăra de la americani USS Northland, denumindu-l iniţial Statul Evreilor şi utilizându-l 216

pentru salvarea refugiaţilor. Din 1948, acesta va deveni Eilat: era prima navă israeliană de război, deservită de 350 de marinari. Totuşi, cele mai bune rezultate le vor oferi unităţile experimentale de scafandri, care vor reuşi scufundarea navei egiptene Emir Farouk în anul 1948, folosind tehnici îndrăzneţe de sabotaj. Cea mai cunoscută unitate de luptă a Forţelor Navale va fi, de altfel, Shayetet 13 (sau Flotila 13), o unitate de comando antrenată pentru intervenţii pe mare (sau pe uscat, dar dinspre mare), participantă la câteva dintre cele mai spectaculoase misiuni din istoria Tzahal. Una dintre acestea a fost raidul asupra insulei fortificate egiptene Green Island din Canalul Suez (1969), în timpul Războiului de Uzură care a urmat Războiului de Şase Zile, componenţii unităţii Shayetet 13 atacând atunci din apă, după ce înotaseră un kilometru cu echipament de 40 de kilograme în spate, şi reuşind să arunce în aer tunurile şi mitralierele garnizoanei egiptene, care a pierdut peste 30 de militari. Shayetet 13 va fi implicată şi în Operaţiunea Primăvara Tinerilor din 1973, în care au fost ucişi, în Beirut, liderii organizaţiei teroriste Septembrie Negru, dar şi în lichidarea teroristului Abu Jihad în aprilie 1988, la Tunis, în cooperare cu Mossad şi Sayeret Matkal.293

În anul 1955 vor fi achiziţionate două distrugătoare britanice din clasa Z, HMS Zealous şi HMS Zodiac, care vor deveni în cadrul marinei israeliene navele Eilat şi Jaffa, primul fiind scufundat de egipteni în 1967. Acestea au fost urmate de un distrugător din clasa Hunt, HMS Mendip, capturat în octombrie 1956 de la egipteni şi devenit Haifa. Cele trei distrugătoare vor completa mica flotă de două corvete din clasa Flower şi trei fregate din clasa River, cumpărate de la britanici la începutul anilor 1950. După Campania din Sinai, Forţele Navale Israeliene se vor orienta către submarine, achiziţionând în 1958, de la

Marea Britanie, submarinele din clasa S – Tanin şi Rehab, iar între 1965 şi 1967 trei submarine britanice din clasa T: Leviathan, Grouper şi Dolphin. Interesul pentru submersibile poate fi legat şi de primele rezultate ale programului nuclear israelian în jurul anului 1967, *Heil HaYam* devenind un potenţial garant al capacităţii Tzahal de a răspunde din apă, dintr-o locaţie necunoscută, unui atac nuclear neaşteptat şi copleşitor la sol (capabilitatea loviturii secundare din adâncurile mării).

Spionajul. Primele succese ale Aman şi Mossad

Premisele comunităţii de informaţii israeliene erau optimiste dacă ne gândim la tradiţia existentă încă înainte de înfiinţarea statului. Yishuvul şi Hagana beneficiaseră de serviciile Sherut Yediot (Serviciul de Informaţii), cunoscut sub numele de SHAI. Unele dintre cele mai bune informaţii primite de britanici în timpul Primului Război Mondial proveniseră de la reţeaua evreiască NILI, formată în jurul familiei Aaronsohn. Şi *Mossad LeAliyah Bet* (sau *Aliyah Bef*), instituţia însărcinată cu aducerea şi strecurarea în Palestina a imigranţilor evrei, reuşise să constituie în Europa reţele informative care se vor dovedi utile pe termen lung.

Totuşi, chiar şi în aceste condiţii, începuturile *intelligen*ce-ului israelian au fost greoaie. Numirea lui Isser Beeri, „Marele Isser”, în fruntea Aman (serviciul de informaţii militare) s-a dovedit neinspirată, în ciuda experienţei acestuia în SHAI. Într-un context de război, într-un stat abia edificat, pe cale de a-şi forma primele cutume şi instituţii, Marele Isser a încercat să impună în Aman un stil care amintea de NKVD. Într-un interval de câteva săptămâni, trei incidente grave au alertat conducerea politică a noului stat. Mai întâi, un informator arab al SHAI, Ali Kassam, a fost găsit mort într-o râpă de pe Muntele Carmel, după ce fusese executat şi ars. Ancheta a dovedit că Isser Beeri ordonase uciderea acestuia, suspectându-l de trădare. La scurt timp, un căpitan din Tzahal, Meir Tubiansky, a fost reţinut la Tel

Aviv, sub acuzaţia de spionaj în favoarea britanicilor şi iordanienilor. Un proces improvizat, în cadrul căruia verdictul a fost dat în câteva minute, chiar de anchetatorii Aman, a condus la împuşcarea imediată a lui Tubiansky (care era nevinovat şi a cărui memorie a fost ulterior reabilitată).

Şocul produs de această decizie a lui Isser Beeri a fost puternic într-o cultură care preţuieşte viaţa graţie tradiţiei biblice („Să nu ucizi!”) – doar Eichmann va mai fi executat în Israel de la Tubiansky până astăzi. Beeri s-a implicat şi în jocul politic, falsificând scrisori care îl transformau pe liderul socialist din Haifa Abba Hushi în spion britanic. Anticorpii democratici ai Statului Israel s-au dovedit totuşi puternici, în ciuda continuei ameninţări militare care putea justifica mijloacele utilizate de Marele Isser, specifice stării şi psihologiei de asediu. Acesta a fost destituit, judecat, condamnat şi degradat rapid.

Lucrurile începeau să intre în normal pentru Aman – care, în contextul Campaniei din Suez, va oferi informaţii şi estimări utile – atunci când a izbucnit Afacerea Lavon (1954). Aşa cum arătat anterior, la ordinul directorului Aman, Benyamin Jibli, o reţea de agenţi ai Israelului (evrei egipteni) din Alexandria şi Cairo a început să comită sabotaje şi atacuri asupra unor ţinte britanice şi americane, încercând să creeze senzaţia că în spatele acestora stau extremiştii islamici şi determinând astfel Marea Britanie să-şi amâne retragerea militară iminentă din Egipt (care îngrijora Israelul, punându-l direct în faţa lui Nasser, un adversar imprevizibil). După ce unul dintre sabotori a fost rănit de bomba pe care o transporta, întreaga reţea a căzut (cu excepţia coordonatorului acesteia, Avri Elad, care s-a făcut nevăzut şi care ulterior s-a dovedit a fi în slujba Egiptului). Anchetatorii egipteni au devoalat întregul scenariu israelian – numit Operaţiunea Susannah –, condamnând agenţii Aman fie la moarte (Moshe Marzouk şi Shmuel Azar au fost spânzuraţi), fie la închisoare pe viaţă sau la pedepse mai

uşoare, de 7 sau 15 ani. Doi dintre suspecţi, Max Bennett şi Yosef Carmon, s-au sinucis în celulă, înainte de începerea procesului. Efectul acestui scandal, cunoscut în Israel ca „Afacerea ruşinoasă”, va duce nu numai la demiterea lui Jibli de la conducerea Aman, ci şi la plecarea lui Lavon din fruntea Ministerului Apărării.

Totuşi, din această perioadă au început să apară şi primele mari succese, care vor face din Mossad şi Aman servicii de informaţii de talie internaţională. Merită observat că, deşi din punct de vedere formal doar Aman reprezintă un organism militar în slujba Tzahal, cele mai importante misiuni ale Mossad au la rândul lor implicaţii militare şi sprijină direct interesele Forţelor de Apărare Israeliene. Un caz grăitor în acest sens l-a reprezentat Operaţiunea Diamant, prin care Mossad a predat Forţelor Aeriene Israeliene un avion MIG-21 din dotarea armatei irakiene. În acest caz, totul a pornit de la o discuţie între Ezer Weizman, comandantul aviaţiei militare, şi Amit Meir, şeful Mossad; în cadrul unei întrevederi informale, Weizman i-a mărturisit ramsadului (denumire uzuală pentru directorul Mossad) că strategia aeriană a Israelului ar avea mult de câştigat dacă piloţii săi ar putea studia un MIG-21, noul avion sovietic de elită, pentru a-i înţelege punctele slabe.294 Prin intermediul unui evreu irakian, Yossef Shemesh, Mossadul a identificat în cadrul Forţelor Aeriene Irakiene un pilot nemulţumit, aparent marginalizat din cauza religiei sale creştine: Munir Redfa. Adus de Shemesh la Atena, Munir a fost abordat de şeful contrainformaţiilor Forţelor Aeriene Israeliene, Zeev Liron, care i-a propus să dezerteze din Irak la bordul unui MIG-21. Munir a acceptat cu condiţia ca şi familia sa să fie scoasă din Irak şi transferată în Statele Unite. Pentru a pregăti zborul, care se putea sfârşi prost din nenumărate motive (exista posibilitatea ca Munir să fie detectat şi atacat de irakieni, de iordanieni sau chiar de piloţii israelieni neinformaţi despre dezertare), irakianul a fost adus în secret în Israel şi a simulat traseul stabilit în

prealabil de Forţele Aeriene şi Mossad. Pe 16 august 1966, Munir a zburat în sfârşit în Israel la bordul MIG-ului atât de râvnit, survolând nordul Iordaniei; radarele iordaniene l-au observat, însă au considerat că e vorba despre un zbor de antrenament sirian, lucru confirmat în mod inexplicabil de Damasc.295 MIG-ul 21 a fost escortat de la intrarea în spaţiul aerian al Israelului de două avioane Mirage, restul Forţelor Aeriene fiind pe durata zborului consemnate să acţioneze numai la ordinul verbal al şefului Forţelor Aeriene. Aşa cum vom vedea, capacitatea Israelului de a studia un MIG-21 în acţiune se va dovedi esenţială în planificarea campaniei aeriene din 1967.

O reuşită uimitoare a spionajului militar Aman a fost infiltrarea armatei siriene şi a elitei politice de la Damasc prin intermediul spionului Eli Cohen. Acesta era un evreu egiptean, născut în Alexandria şi care studia la Cairo în momentul Afacerii Lavon. Deşi implicat în Operaţiunea Susannah, Cohen a reuşit să evite o condamnare şi a ajuns în Israel în 1957. Potenţialul său de agent era excepţional: arabă era limba sa nativă, alături de ebraică, cunoştea din interior lumea musulmană şi avea suficient sânge rece încât să nu cedeze în faţa anchetatorilor egipteni care descoperiseră Operaţiunea Susannah. A fost din nou preluat din Aman, instruit ca agent sub acoperire pentru ţările arabe al Unităţii 131 (Operaţiuni Speciale) şi a fost trimis în Siria, cu identitatea Kamil Amin Tebet, sirian bogat dintr-o familie care emigrase în Argentina. Plasarea iniţială a lui Eli Cohen a fost la Buenos Aires, pentru a-şi construi „legenda” şi a câştiga contacte în comunitatea arabă. Acolo l-a cunoscut generalul Amin al-Hafiz, cel care era în acel moment ataşat militar în Argentina şi va deveni şeful statului sirian.296

Cu excelente recomandări din Buenos Aires, Eli Cohen s-a stabilit la Damasc, chiar lângă Cartierul General al armatei siriene, unde transmisiunile sale către Tel Aviv nu puteau fi distinse de cele ale militarilor sirieni, complicând astfel supravegherea lui. Pozând în naţionalist

convins, ba chiar în agitator antiisraelian, Cohen a avut un succes uluitor. A devenit o vedetă a postului de radio Damasc, prin intermediul căruia transmitea mesaje cifrate în Israel. S-a împrietenit cu conducătorii armatei siriene, care îi frecventau petrecerile opulente, ajungând să facă alături de ei inspecţii în zona fortificaţiilor de graniţă. A schimbat impresii despre strategia militară a ţărilor arabe cu generalul egiptean Ali Ali Amer, care coordona eforturile Irakului, Siriei şi Egiptului în vederea unui potenţial conflict cu Israelul. La apogeul carierei sale de patriot sirian baathist, spionul a devenit prietenul şi emisarul preşedintelui al-Hafiz, vechiul său cunoscut din Argentina.

Excesul de transmisiuni către Tel Aviv i-a fost, însă, fatal lui Eli Cohen, care într-un final a fost detectat (în anul 1965), din cauza tehnologiei sovietice de ultimă oră în domeniul comunicaţiilor radio. Cohen a fost prins chiar în timpul livrării unui mesaj către Aman, iar pe 18 mai a fost spânzurat în piaţa centrală din Damasc, „îmbrăcat" în propria sentinţă de condamnare la moarte, scrisă cu litere mari în limba arabă. Cohen punea într-o situaţie stingheritoare întreg *leadership-ul* politic şi militar sirian, care s-a grăbit să se descotorosească de el.

În aceeaşi perioadă, în Cairo opera într-o manieră similară alt agent Aman, Wolfgang Lotz, care va fi cunoscut drept „Champagne Spy" Fabricându-şi un trecut de ofiţer nazist, Lotz poza într-un exotic şi bogat proprietar de cai, reuşind, ca şi Cohen, să se împrietenească cu lideri politici şi militari egipteni. El a fost utilizat de Mossad în operaţiunea de stopare a programului egiptean care ţintea să producă rachete cu rază medie de acţiune, dar şi, posibil, încărcături chimice sau radioactive ataşabile acestor rachete. Programul era realizat de oameni de ştiinţă germani care fuseseră implicaţi în trecut în căutări similare pentru Hitler. Început în 1959, la ordinul lui Nasser, proiectul făcuse posibilă prezentarea propagandistică a unor rachete cu rază de acţiune de circa

550 de kilometri (Al-Qahir), ce puteau lovi oricând Israelul. Stoparea progreselor lui Nasser a devenit o prioritate pentru *intelligence-ul* israelian, legendarul spion Rafi Eitan recrutându-l chiar pe Otto Skorzeny, vedeta operaţiunilor de comando ale Germaniei naziste, *Obersturmbann Führer* în *Waffen – SS*. Devenit în anii 1950 un apropiat al liderilor militari egipteni Naguib şi Nasser, Skorzeny putea ţine sub observaţie legătura liderilor de la Cairo cu oamenii de ştiinţă germani, încercând să evite soarta lui Eichmann, care fusese recent capturat de Mossad, Skorzeny ar fi oferit Mossad numele şi contactele cercetătorilor germani aflaţi în slujba lui Nasser, precum şi denumirile firmelor-paravan care furnizau echipamente pentru egipteni.

Conform unor surse, Skorzeny ar fi fost implicat chiar în asasinarea oamenilor de ştiinţă proeminenţi din acest program.297 într-un final, operaţiunea israeliană de sabotare a programului egiptean prin intimidarea savanţilor germani s-a împotmolit, Joseph Ben-Gal, agent Mossad, fiind reţinut în Elveţia în 1963, în timp ce ameninţa fiica unui om de ştiinţă; doi ani mai târziu, „Champagne Spy" Lotz a fost prins la Cairo, evitând, totuşi, soarta lui Eli Cohen. A fost eliberat în cadrul unui schimb de prizonieri din 1968.

Succese au fost obţinute de *intelligence-ul* militar şi în contextul luptei împotriva infiltrărilor fedainilor egipteni în Israel, în momentul în care activitatea acestora a început să fie dirijată, la ordinul lui Nasser, de către serviciile secrete egiptene, care încercau să răspundă acţiunilor unităţii speciale conduse de Arik Sharon, Aman a identificat coordonatorii activităţii – şeful diviziei palestiniene din spionajul egiptean, Mustafa Hafez, precum şi ataşatul egiptean în Iordania –, lichidându-i prin intermediul unor colete-capcană.

Prestigiul Israelului în comunitatea internaţională de informaţii începuse să crească încă din 1956, când Shin Bet reuşise să obţină, graţie unui evreu polonez care lucra ca editor la agenţia de ştiri a Poloniei şi avea acces la

secretariatul conducătorului Partidului Comunist, „Discursul Secret” al lui Hruşciov la cel de-al XX-lea Congres al PCUS. Implicaţiile acestui discurs pentru relaţiile internaţionale în următorii ani puteau fi decisive, drept pentru care se zvonea că CIA ar fi fost dispusă să ofere o recompensă de un milion de dolari pentru procurarea sa.

Nu a fost, însă, nevoie, pentru că Statul Israel era oricum interesat de consolidarea relaţiilor din câmpul de *intelligence* cu SUA. în consecinţă, Amos Manor, directorul Shin Bet, supravieţuitor al Auschwitzului, originar din Transilvania, a obţinut acceptul lui David Ben-Gurion de a trimite discursul lui Jim Angleton.298 Pe 17 aprilie 1956 preşedintele SUA, Dwight Eisenhower, parcurgea discursul pe care Ben-Gurion îl citise cu patru zile înainte, direct în rusă.

Câţiva ani mai târziu, reputaţia serviciilor speciale israeliene avea să crească exponenţial după capturarea şi aducerea lui Eichmann în Israel. În urma unor informaţii neclare, şi care fuseseră tratate iniţial în mod superficial, fostul călău nazist fusese identificat în Argentina, pe 21 martie 1960, de agentul israelian Zvi Aharoni. Ben-Gurion, informat imediat, a dispus capturarea şi aducerea acestuia „viu sau mort” O echipă de 12 agenţi, din care făceau parte oameni ai Shin Bet şi Mossad, condusă de Rafi Eitan, îl va captura pe Eichmann pe 11 mai 1960, scoţându-l din Argentina în secret, cu complicitatea companiei El Al. Câteva zile mai târziu, în cadrul şedinţei secrete a cabinetului israelian, Ben-Gurion a făcut un anunţ care i-a lăsat cu gura căscată pe miniştrii săi: „Forţele noastre de securitate îl căutau de mult pe Adolf Eichmann şi într-un final l-au găsit, este în Israel şi va fi judecat aici. Voi cere speakerului Knessetului să fac un anunţ la începutul lucrărilor şi voi spune următorul lucru: trebuie să informez Knessetul că, nu cu mult timp în urmă, serviciile de securitate au găsit unul dintre cei mai mari criminali de război, Adolf Eichmann, care a fost răspunzător, alături de

alţi lideri nazişti, pentru ceea ce ei numeau „soluţia finală” pentru problema evreiască, adică exterminarea a şase milioane de evrei din Europa. Adolf Eichmann se află deja în arest în Israel şi va fi curând judecat în Israel, în conformitate cu legile care vizează împlinirea justiţiei pentru nazişti şi cei care i-au ajutat”.299 Pe 15 decembrie 1961, Adolf Eichman a primit o sentinţă previzibilă, fiind condamnat la moarte şi spânzurat în 1962.

Aceste reuşite spectaculoase la nivel internaţional aveau tendinţa să acopere o serie de scăpări ale *intelligence-ului* militar. Cea mai îngrijorătoare dintre acestea s-a produs în anul 1960, când sistemul de alarmare rapidă al Aman din Sinai nu a funcţionat, permiţându-i lui Nasser să plaseze nedetectat trei divizii egiptene în peninsula care fusese demilitarizată după Campania din 1956. Din aceste trei divizii, două ajunseseră în apropierea graniţei israeliene fără ca Tzahal să afle. Or, aşa cum poate fi intuit, întregul sistem militar israelian, bazat pe mobilizarea rezerviştilor, nu putea funcţiona corect decât dacă Aman trăgea un semnal de alarmă privind riscul unei invazii cu cel puţin 24 – 48 de ore înainte ca ea să se producă. Această eroare a *intelligence-ului* militar se va repeta în 1973.

Aharai! („După mine!”)

Conform tradiţiilor evreieşti consolidate de-a lungul secolelor, societatea israeliană are o puternică aplecare spre dezbateri, spre cuvântul scris şi vorbit. Orientarea către analiză, reflexie şi spirit critic a fost remodelată după 1948, prin apariţia unei instituţii însetate de acţiune, viteză, fermitate – şi care solicita, prin contrast, unirea tuturor energiilor naţionale: Tzahal. În primele decenii de existenţă ale Statului Israel, Forţele Armate Israeliene au reprezentat cel mai important factor de integrare şi coeziune naţională pentru sutele de mii de imigranţi care veneau spre Ierusalim din toate colţurile lumii – din culturi diferite, vorbind limbi variate şi având niveluri şi tipuri de educaţie inegale. Caracterul generalizat al serviciului

militar şi sistemul de rezervă specific tânărului stat au adus împreună, pe durate lungi, aceşti nou-veniţi, învăţându-i să lucreze alături de *sabra* (evreul născut în Israel). Mulţi dintre imigranţi au învăţat limba ebraică în cadrul cursurilor şi activităţilor din cadrul Tzahal. În plus, pentru ei, în contextul dificultăţilor economice din anii 1950 – 1960, armata a reprezentat o şansă nesperată de promovare socială.

Un alt aspect important asigurat de Forţele de Apărare Israeliene în aceşti ani a fost spiritul egalitarist şi democratic. Dizolvarea diferenţelor economice, educaţionale şi de statut social în cadrul anilor de încorporare sau a perioadelor de pregătire pentru rezervişti a făcut dificilă formarea unei societăţi compartimentate. În timpul exerciţiilor militare sau al perioadelor de război puteai găsi lalolaltă, dormind în adăposturi improvizate din deşert sau din zonele stâncoase din nord, tineri din „familiile bune" ale Tel Avivului şi imigranţi marocani, profesori universitari care supravieţuiseră Auschwitzului şi studenţi *sabra* care nu călătoriseră niciodată în afara Israelului. Mai mult, era relativ greu de intuit care dintre aceştia se află la comandă, calităţile militare nefiind condiţionate de vârstă sau un nivel înalt de educaţie. Singurele mari probleme rămâneau lipsa şcolarizării la un nivel elementar sau chiar necunoaşterea limbii ebraice, acestea făcând imposibilă avansarea în poziţii care cereau cursuri sistematice. Din acest punct de vedere, tinerii *sabra*, formaţi direct în ebraică, porneau cu un avantaj, la fel ca şi nou-veniţii din Europa, unde standardele de educaţie erau ridicate atât la nivelul statelor, cât şi în cadrul comunităţilor evreieşti. Evreii din nordul Africii sau Orientul Mijlociu, pe de altă parte – care proveneau din comunităţi adeseori izolate în zonele rurale, din state fără sisteme moderne de educaţie –, aveau dificultăţi mai mari de adaptare.

Încercând să suplinească lipsa unor salarii mari pentru militari (greu de suportat şi imposibil de justificat

într-o societate cu aplecări socialiste), Yigael Yadin susţinuse în anii 1950 încurajarea unei discrete separări sociale a soldaţilor de elită – care să beneficieze de recompense de prestigiu, precum cartiere ale ofiţerilor, ziare şi posturi de radio ale Tzahal, ansambluri artistice şi fanfare proprii, gestionate de Nahal. În 1952, în zona de nord a Tel Avivului apăruse Tzahala, un cartier elegant al luptătorilor din 1948. Aşezat la câteva minute de comandamentul din Kirya, Tzahala va găzdui militari celebri precum Dayan sau Sharon.

Totuşi, dinamismul şi spiritul egalitarist al societăţii israeliene au făcut ca aceste tentative să nu persiste. Pe de altă parte, însă, prestigiul unităţilor de elită va deveni, după anul 1956, un factor care favoriza reuşita în societate. Un luptător în Brigada Nahal sau în cea de infanterie Golani era privit cu o simpatie specială, fiind considerat un potenţial lider. Piloţii de vânătoare, paraşutiștii şi tanchiştii erau adevărate vedete, cu potenţial politic pe termen lung.

În toată această perioadă, societatea israeliană – orientată, aşa cum spuneam, spre cuvântul scris şi vorbit – a avut nevoie de eroi, de personaje excepţionale, care să consolideze mitul soldatului israelian, în opoziţie cu imaginea clasică a rabinului, a studentului sau a negustorului evreu din Diaspora. Yigal Allon, Moshe Dayan, Ariel Sharon, Avraham Adan, Meir Har-Zion, Rafael Eitan, Ezer Weizman şi mulţi alţii au hrănit această nevoie, stabilind un „cursus honorum” specific israelian, care se va manifesta tot mai limpede după anii 1960, când generaţia marilor lideri sionişti se va stinge (Ben-Gurion, Golda Meir, Levi Eshkol, Chaïm Weizmann), lăsând loc uneia noi – cea a eroilor Tzahal. Traseul de avansare către cele mai înalte poziţii în stat va duce adeseori către conducerea unei brigăzi sau divizii, apoi către comanda unei arme (Blindate, Aviaţie) şi către poziţia de şef de stat major sau director al Mossad. După intrarea în viaţa politică, urma poziţia de ministru al apărării (sau o altă responsabilitate

ministerială cu implicaţii militare specifice tânărului stat, cum ar fi cea de ministru al agriculturii; la acelaşi nivel este plasată şi funcţia de ambasador la Washington, considerată ca una de elită în sistemul de putere israelian). La capătul acestui traseu se află demnitatea de prim-ministru. Dintre premierii israelieni care i-au succedat Goldei Meir, doar Shimon Peres şi Elhud Olmerţ nu au fost soldaţi de referinţă, primul pentru că a ocupat de tânăr poziţii politice de conducere din care va face servicii istorice Tzahal (alianţa militară cu Franţa, reactorul de la Dimona, salvarea ostaticilor de la Entebbe), iar al doilea pentru că fost rănit în timp ce activa în Brigada Golani, alegând apoi o carieră de corespondent militar. Restul au fost generali sau luptători în trupele speciale (Yitzhak Rabin, Ehud Barak, Ariel Sharon, Benjamin Netanyahu) sau conducători ai grupărilor de rezistenţă armată antibritanică Irgun şi Lehi: Menachem Begin şi Vithzak Shamir.

Până în anul 1967, de altfel, când forţa militară israeliană a devenit o certitudine acceptată la nivel internaţional, parada militară prilejuită de Ziua Independenţei (14 mai 1948, care se sărbătoreşte conform calendarului evreiesc, pe data de 5 *Iyar*, variabilă în calendarul gregorian) reprezenta „cel mai popular spectacol din ţară”, 300 oferind cetăţenilor o dovadă palpabilă a gradului de securitate de care se bucură. Înţelegând faptul că participă individual la asigurarea acestei securităţi şi după satisfacerea stagiului militar obligatoriu, israelienii acceptau reguli de siguranţă care în alte state păreau ciudate, înţelegând necesitatea centurii asupra unor informaţii militare, fiind pregătiţi să se apere individual în contextul unor atacuri teroriste sau să reacţioneze preventiv în cazul unor tiruri de rachete, în ciuda acestor constrângeri specifice, societatea israeliană a refuzat deliberat transformarea într-una cazonă – ceea ce reprezintă, de altfel, o temă predilectă a pionierilor sionişti socialişti, care s-au temut de efectele culturale şi politice

ale militarizării impuse de războaie.

Aşa cum observă Luttwak şi Horowitz, în Israel „nivelul de toleranţă pentru pierderile de război este foarte scăzut”, 301 liderilor militari şi politici nefiindu-le permis să gândească operaţiuni sau strategii în care se aşteaptă un număr mare de victime. Pierderea multor vieţi în cadrul unor acţiuni militare sau antiteroriste care pot aduce câştiguri tactice însemnate este condamnată de societate, ducând la crize politice şi la sfârşitul unor cariere militare.

Nivelul de implicare al Tzahal în societate poate fi înţeles mai bine privind Departamentul Magen din cadrul Corpului pentru Educaţie şi Tineret al Forţelor de Apărare Israeliene. Magen constituie o prescurtare pentru programele distincte Makam, *Morot-Hayalot*, Gadna şi Nahal. *Morot-Hayalot* („Soldaţii profesori”), de pildă, reprezintă un proiect prin care militarii primesc asistenţă pentru a deveni dascăli după retragerea din armată. Makam constituie programul dedicat tinerilor cu „probleme speciale” (delincvenţi juvenili sau analfabeţi), care în mod normal ar fi excluşi de la stagiul militar obligatoriu; Tzahal a ajuns la concluzia că eliminarea acestora reprezintă o formă de discriminare şi că ei îşi pot dovedi utilitatea cu o pregătire corectă, în sfârşit, programele Nahal şi Gadna pentru liceeni pregătesc tinerii sub 18 ani pentru serviciul militar propriu-zis. Stabilit prin Legea din 1949, Gadna (*Gdudei Noar*, Batalionul Tinerilor) oferă un stagiu de o săptămână de instrucţie premilitară, antrenând circa 20.000 de persoane anual. În cadrul acestui stagiu, tinerii sunt ajutaţi să înţeleagă structura unei armate: formează unităţi, sunt coordonaţi de *mefakdim* (băieţi) şi *mefakdot* (fete) din rândul lor, poartă uniforme şi însemne, primesc o instrucţie elementară şi efectuează marşuri prin ţară. Având deja această educaţie, tinerii sunt mai pregătiţi pentru procedurile de recrutare, în cadrul cărora vor fi intervievaţi, li se va stabili nivelul IQ, starea de sănătate şi gradul de educaţie. Plecând de aici, soldaţii vor fi împărţiţi în 14 categorii, doar cei din

primele şase fiind luaţi în calcul pentru poziţii de comandă.302 Pentru selectarea tinerilor care merg spre unităţile de elită, criteriile formale oferă indicii importante, nimic neputând, însă, prezice cu acurateţe cea mai importantă trăsătură a militarului israelian: curajul creativ în condiţii de luptă.

Capitolul 9

Triumful

Războiul de Şase Zile (1967)

Contextul politic

Gamal Abdel Nasser a fost, probabil, cel mai puternic rival al Statului Israel, forţa liderului de la Cairo provenind dintr-o acumulare de avantaje. În primul rând, Egiptul era în mod natural o forţă regională, cu un potenţial demografic special generat de binefacerile Nilului. În anii 1940 – 1950, când evreii din Palestina nu depăşeau un milion, Egiptul avea circa douăzeci de milioane de locuitori. În anul 1967, Statul Israel număra aproape trei milioane de locuitori, în timp ce Egiptul trecuse de treizeci de milioane.

Şi nu era doar demografia: în secolul al XIX-lea, sub conducerea îndelungată a kedivului Muhammad Ali, Egiptul începuse un proces susţinut de modernizare economică, administrativă, culturală şi militară. Chiar dacă nu reuşise decât superficial, lovindu-se de corupţie, interese imperialiste şi o reacţie tradiţionalistă tot mai accentuată (salafismul, Frăţia Musulmană), acest proces lăsase, totuşi, urme mult mai consistente decât tentativele similare iniţiate de francezi în spaţiul siriano-libanez; cât despre ţările pronunţat deşertice precum Arabia Saudită sau Iordania, aici o minimă infrastructură administrativă, educaţională sau economică era, practic, inexistentă în perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

În plus, spre deosebire de toţi vecinii săi arabi – cu excepţia Arabiei Saudite, care avea orgoliul Meccăi şi al Medinei Egiptul avea un instinct de mare putere, provenit dintr-o istorie milenară, instinct care nu fusese domolit de

secolele recente de decădere. De aici începeau meritele lui Nasser, care avea o ţinută naturală de lider, luase în studenţie cursuri de actorie care se metabolizaseră într-o forţă oratorică remarcabilă şi avea suficientă mobilitate intelectuală încât să-l citească pe Voltaire. Flancat de prietenii săi din tinereţe, militarii Sadat şi Amer, Nasser devenise rapid conducătorul Egiptului după revoluţia Ofiţerilor Liberi, eliminându-l pe generalul Naguib, singurul său rival prestigios din ecuaţia puterii (acesta a fost epurat de Nasser în acelaşi timp cu Frăţia Musulmană, care îl susţinuse pe Naguib în lupta pentru putere).

Capacitatea lui Nasser de a asigura stabilitatea politică a Egiptului între anul 1954, când îşi consolidează puterea, şi anii 1960 reprezintă o dovadă a forţei sale. În aceeaşi perioadă, în Siria nimeni nu mai putea ţine socoteala loviturilor de stat, iar Irakul era, la rândul său, instabil. În Iordania, care oricum nu intra în ecuaţia marilor jocuri de putere regionale, fiind prea mică şi lipsită de resurse, un rege fusese asasinat, altul abdicase, iar al treilea era doar un adolescent cu şanse scăzute de supravieţuire, având în vedere frecvenţa cu care era vizat de atentate. Egiptul, în schimb, fiind controlat strict de Nasser, putea aplica o strategie de dezvoltare militară în care concurenţa cu Israelul era acerbă.

Un al doilea avantaj major al lui Nasser în raport cu ceilalţi lideri arabi era flerul politic, care se va manifesta plenar până în anii 1962 – 1965, când *rais* se îmbolnăveşte de diabet şi îl scapă de sub control pe vechiul său amic, mareşalul Amer. Spre deosebire de liderii mult mai agresivi ai Siriei sau Irakului, Nasser nu a recurs la discursul antiisraelian fără un interes politic lucid în spate. El nu a dorit să ajungă la război în 1956 şi, foarte probabil, nici măcar în 1967, când a mers, însă, mult prea departe cu o cacealma tot mai greu de controlat. Cu toate acestea, eforturile majore de înarmare ale Egiptului arătau că Nasser aştepta un moment optim pentru război – doar că acesta ar fi putut veni mai degrabă spre 1970. În jurul

anului 1960, când încă ţinea sub control Siria şi nu se aventurase militar în Yemen, Nasser atinsese un vârf de putere din care se putea gândi la un atac împotriva Israelului – dar nu a făcut-o.

În perioada de apogeu a lui Gamal Abdel Nasser, lumea arabă mai avea conducători cu incontestabil fler politic. Dinastia Al-Saud beneficia, la rândul său, de o lungă perioadă de stabilitate şi dezvoltare graţie unor lideri precum Abdulaziz ibn Saud sau Faisal, care se aflau în concurenţă cu Egiptul lui Nasser atât pe filieră ideologică (de tip religios vs. laic) cât şi pe cea geopolitică (de tip SUA vs URSS). Totuşi, Arabia Saudită era mult prea încorsetată de doctrina wahhabistă pentru a putea juca un rol politic major, de vedetă pe scena internaţională, aşa cum o făcea Nasser, şi nici nu avea infrastructura militară pentru a o înfăptui, războinicii wahhabiţi continuând să lupte şi în secolul XX în tradiţia pură şi autentică a islamului: călare.

Un alt lider arab care va dovedi un talent politic remarcabil va fi chiar tânărul Hussein al Iordaniei. Totuşi, în anii 1960 acesta era încă prea necopt pentru a putea ţine piept prestigiului lui Nasser şi agresivităţii siriene, fiind în realitate sufocat între aceşti doi parteneri regionali care doreau să îl tuteleze. Spre deosebire de Egipt şi Siria, state cu o tradiţie certă şi cu o poziţie geografică relativ sigură în raport cu Israelul, Iordania prezenta o fragilitate similară cu cea a statului evreu, născându-se tot din complicatele negocieri diplomatice ale Marilor Puteri din anii 1914 – 1948, şi învecinându-se cu Ţara Sfântă pe o frontieră prelungă şi plină de întrepătrunderi, care culmina cu împărţirea Ierusalimului.

Din punct de vedere geografic, Israel şi Iordania aduceau cu doi gemeni îmbrăţişaţi, uniţi de cordonul ombilical al Ierusalimului şi Iordanului. Conflictul politic şi militar dintre cele două state trebuie gestionat ţinând cont de această realitate; dacă regele Hussein sau Ben-Gurion ar fi mers prea departe cu agresivitatea, populaţiile şi

armatele celor două ţări s-ar fi putut măcelări reciproc, fără nimic care să le stea în cale. Iar această escaladare ar fi fost folosită atât de instituţiile internaţionale, cât şi de ţările arabe interesate (Egipt, Arabia Saudită, Siria), pentru a pretinde că formarea celor două state fusese o soluţie greşită şi că trebuia găsită alternativă pentru Palestina. În mod paradoxal, stabilitatea israeliană şi cea iordaniană se puteau sprijini sau anula reciproc – condiţionare geopolitică care îl condamna pe Hussein la un joc foarte complicat şi strâns, în cadrul căruia să îşi rezolve neînţelegerile cu Israelul inclusiv prin ciocniri armate, dând astfel satisfacţie statelor arabe ce îl acuzau de „complicităţi sioniste", dar fără să meargă prea departe în conflict. La această problemă se mai adăuga şi cea a populaţiei palestiniene refugiate în Iordania, care aştepta de la Hussein o abordare mult mai dură faţă de Israel şi care, după un anumit punct – prin Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei condusă de Yasser Arafat –, va lua în calcul răsturnarea acestuia de la putere pentru a face din Iordania o bază palestiniană pentru recucerirea Ţării Sfinte. Un astfel de scenariu obliga Israelul să trateze cu şi mai multă atenţie regimul lui Hussein, care trebuia protejat de alternative mai periculoase.

Acordul care fusese negociat la nivel internaţional după războiul israeliano-egiptean din 1956 presupunea un echilibru fragil, bazat pe multe improvizaţii şi ambiguităţi care să mulţumească atât Egiptul, cât şi Israelul. O forţă multinaţională de urgenţă a Naţiunilor Unite fusese creată pentru a superviza retragerea franco-britanică din Suez, apoi pe cea israeliană din Sinai, Gaza şi Sharm el-Sheikh. Respinsă formal de Nasser şi Ben-Gurion, ideea acestei forţe-tampon ajuta în realitate ambele părţi, pentru că elimina ipoteza unui atac prin surprindere, motiv pentru care ea va fi în final acceptată, cu condiţia ca SUA să garanteze Israelului libertatea circulaţiei prin Strâmtoarea Tiran, asumând că închiderea lor de către Egipt constituie un *casus belli* din perspectivă israeliană. O altă condiţie

israeliană era demilitarizarea Sinaiului –, însă, aceasta va fi discutată tot pe filieră americană, cu garanţii neclare. Pe de altă parte, solicitarea lui Nasser fusese ca forţele Naţiunilor Unite să fie retrase oricând Egiptul va solicita acest lucru.

Profitând de faptul că „spatele” de la frontiera cu Israelul îi era păzit de comunitatea internaţională, Nasser s-a putut dedica unor realizări politice importante. Prestigiul uriaş dobândit după naţionalizarea Canalului Suez şi după ce a dovedit capacitatea de a supravieţui politic atacului lansat de Israel, Franţa şi Marea Britanie, a fost extins de Nasser odată cu începutul lucrărilor la Marele Baraj de la Aswan, finalizat în 1960 cu sprijin sovietic. Canalul Suez şi Marele Baraj erau îmbrăţişate de lumea arabă, dar şi de multe state africane, ca simboluri colective ale puterii descătuşate de care se dovedeau capabile ţările care scăpaseră de dominaţia colonialistă. Succesul era potenţat de ceea ce părea un prim mare pas spre realizarea unităţii arabe: uniunea Egiptului cu Siria în cadrul Republicii Arabe Unite, anunţată de Nasser la 2 februarie 1958. Intrată sub vraja sprijinului pe care URSS era dispusă să îl ofere în plan economic şi militar, impresionată de succesele lui Nasser, Siria se apropia tot mai apăsat de socialism şi de blocul comunist prin intermediul unui Partid Ba’ath în continuă creştere (alături de cel comunist). Mergând mai departe în înconjurarea Israelului, Nasser îşi crease un guvern palestinian în Gaza.303 în iunie 1958 era eliminat de la putere regimul prooccidental din Irak, condus de regele Faisal al II-lea (din aceeaşi dinastie haşemită cu Hussein al Iordaniei) şi de premierul Nuri al-Said, acesta fiind înlocuit cu un guvern militar pe model nasserist, avându-l în frunte pe brigadierul naţionalist Abdul Karim Qasim, care s-a grăbit să îşi anunţe apropierea de Republica Arabă Unită egipteano-siriană abia formată.

Sistemul lui Nasser adunase, aşadar, în acest punct, patru centre de iradiere panarabistă împotriva şi în jurul

Israelului: Siria, Irakul, Gaza (cu pretenţia de a reprezenta simbolic întreaga Palestină) şi, desigur, Egiptul. Hussein al Iordaniei însuşi a fost nevoit să îşi arate loialitatea faţă de acest grup nasserist, fiind total izolat din momentul în care ramura familiei sale din Irak fusese înlăturată de la putere şi ucisă: la sud el era ameninţat de Casa Saud, care alungase dinastia haşemită de la Meca şi Medina, având numai de câştigat dacă aceasta dispărea; la est pândeau revoluţionarii irakieni care tocmai îi asasinaseră familia, iar la vest se afla Israelul.

Ajuns în acest punct de mare influenţă geopolitică, Nasser a început să greşească şi să intre într-un inevitabil declin. Popularitatea imensă de care se bucura în lumea arabă – care va pune o presiune uriaşă asupra lui în 1967 – nu va mai fi, începând din anul 1961, dublată de forţa politică pe care dădea impresia că o are. Tot mai deranjaţi şi ameninţaţi de succesul său, liderii arabi i-au pus pe umeri responsabilităţile apăsătoare ale unui conducător panarab, dar l-au ignorat sau sabotat adeseori în luptele comune. Cu alte cuvinte, în următorii ani, Gamal Abdel Nasser va deveni tot mai mult prizonierul imaginii pe care el însuşi îşi dorise să o impună, deşi intuia că nu are mijloacele reale pentru a o onora. Din 1960, liderul irakian Qasim oferea dovezi tot mai puternice de ostilitate în raport cu *rais-ul* egiptean; aşa cum scrie Peter Mansfield, „Qasim, instabil şi vanitos fără măsură, a început să nutrească o ură şi o gelozie aprige faţă de Nasser”.304 Apoi, în 28 septembrie 1961, în Siria, o grupare militară condusă de Salah Jadid şi Hafez al-Assad a organizat un puci la capătul căruia s-a anunţat retragerea Siriei din Uniunea cu Egiptul şi izgonirea din ţară a mareşalului Amer, cel care acţiona ca trimis al lui Nasser.

Pentru a contrabalansa destrămarea visului unităţii arabe în numai doi ani, Nasser şi Amer au comis o primă eroare catastrofală în perspectiva războiului cu Israelul, care în acel moment părea improbabil: şi-au îndreptat privirile spre Yemen. Acolo, pe 28 septembrie 1962, o

grupare de Ofiţeri Liberi pe model egiptean, nasserişti pasionaţi, conduşi de generalul Abdullah al-Sallal, au organizat o lovitură de stat împotriva imamului acestui regat din sudul Arabiei Saudite, Muhammad al-Badr, şi au proclamat o republică arabă. În căutarea suportului militar, ambele tabere s-au orientat spre aliaţii lor naturali, deschizând drumul unei mari rivalităţi politice regionale care mustea de ani buni – cea între Nasser şi Casa Saud. Imamul al-Badr s-a refugiat sub protecţia regelui Faisal, care prelua puterea de facto de la fratele său, Saud, considerat de familie prea moale în lupta contra lui Nasser. Revoluţionarii lui al-Sallal au cerut, în schimb, sprijinul Egiptului (şi implicit, al URSS). Decizia lui Nasser de a trimite trupe în ajutorul puciştilor i-a creat două probleme, în primul rând, i-a închis orice posibilitate de dialog cu Statele Unite, deşi Kennedy încerca în acea perioadă să reîncălzească relaţiile cu Egiptul, oferind ajutoare care, în anul revoluţiei din Yemen, hrăneau circa 12 milioane de egipteni305; din momentul în care URSS pătrundea în zona Golfului Persic, chiar în coasta Arabiei Saudite, prin intermediul lui Nasser, acest început de dialog cu Kennedy devenea imposibil. Apoi, aventura yemenită va epuiza resursele armatei egiptene (consumând 9 miliarde de dolari, care ar fi putut merge spre o creştere a dotărilor), mareşalul Amer trimiţând aici, pentru a păstra neatins prestigiul lui Nasser, tot mai mulţi oameni – ajungându-se la un corp expediţionar care avea între 50.000 şi 70.000 de militari din cele mai bune trupe. Acestea erau retrase de Nasser de la graniţa cu Israel, care mai căpăta astfel un avantaj major: capacitatea de a urmări în acţiune, în mod detaliat, noile tehnologii şi tactici ale armatei egiptene, adoptate pe filieră sovietică – şi care vor face obiectul unor studii aprofundate ale specialiştilor Tzahal.

În ianuarie 1963, de pildă, egiptenii au folosit gaze toxice în lupta împotriva triburilor yemenite răsculate, în spatele cărora se afla Arabia Saudită. A fost un semnal de alarmă major pentru Israel, subiectul fiind discutat între

Golda Meir şi Kennedy306 şi împingând Mossad şi Aman la măsuri urgente pentru sabotarea colaborării lui Nasser cu oamenii de ştiinţă germani. Tot în Yemen, specialiştii statului major israelian au putut observa, la scară redusă, modul în care armata mareşalului Nasser aplica doctrina militară sovietică. Această doctrină prevedea, în faza ofensivă, realizarea unei breşe prin bombardamente intense de artilerie şi aviaţie, urmate de forţarea pătrunderii prin concentrarea unui mare număr de blindate însoţite de infanterişti; această „spărtură" trebuia menţinută cu orice risc, până când prin ea înainta un număr de trupe suficient de mare încât să încercuiască armata aflată în apărare.

Totuşi, această manevră preocupa mai puţin tacticienii israelieni, care ştiau oricum că nu îşi permit să înfrunte Egiptul de pe poziţii defensive. Dispozitivul de apărare egiptean, tot de inspiraţie sovietică, era mult mai ofertant, pentru că transpunerea în Sinai – cu posibilităţile demografice şi materiale ale Egiptului – a strategiei defensive de la Stalingrad ridica probleme evidente. Existau diferenţe majore între relieful inegal din Uniunea Sovietică, care oferea numeroase obstacole şi adăposturi naturale (râuri, fluvii, dealuri, munţi) şi deşert – invariabil plat. În al doilea rând, strategia defensivă sovietică miza pe linii lungi de fortificaţii succesive, care ocupă spaţiul atât în lungimea, cât şi în profunzimea frontului.307 Fără îndoială, Stalin şi Hruşciov aveau la dispoziţie un număr suficient de mare de soldaţi încât să acopere toate aceste linii defensive, asigurând o densitate satisfăcătoare, dar Nasser nu beneficia de suficienţi militari, mai ales în condiţiile în care trupele sale erau blocate în Yemen. În plus, regimul sovietic deţinea, pe calea îndoctrinării sau a terorii, capacitatea de a-şi convinge militarii să menţină o poziţie defensivă în cele mai grele condiţii, cu costuri umane pe care nicio altă armată nu şi le putea asuma. Soldaţii egipteni, cei arabi în general, erau încă mult prea influenţaţi de loialităţile tribale ca să valorizeze „patria" în

maniera celor sovietici; din acest motiv, planificatorii Tzahal estimau că, după atingerea unui prag critic de presiune asupra lor printr-o concentrare importantă de trupe, aceştia vor abandona poziţiile defensive şi vor începe să se retragă.

Războiul din Yemen şi căderea monarhiei haşemite prooccidentale în Irak au complicat evoluţiile politice din lumea arabă până la un punct în care liniile de falie deveneau greu de înţeles. După ce Irakul ieşise din sfera de influenţă a Occidentului, Statele Unite ale Americii au trimis în Liban, la solicitarea preşedintelui creştin maronit Camille Chamoun, 20.000 de puşcași marini, în baza Doctrinei Eisenhower, care garanta sprijin statelor din Orientul Mijlociu vizate de tentativele sovietice de destabilizare.308 Israelul, pe de altă parte, încerca să construiască o „alianţă a periferiei”, în care să poată conta pe relaţii cu Turcia, Etiopia, şi, mai ales, Iran.309 Faisal căuta să formeze în jurul Arabiei Saudite un pol conservator antinasserist, ceea ce va grăbi împăcarea cu Iordania şi apropierea de aceasta. În acest peisaj pestriţ, după noi schimbări de conducere şi doctrină în Siria şi Irak, cele două ţări, împreună cu Egiptul, luau din nou în calcul o formă de uniune panarabă socialistă radicală, cu toate că nasserismul şi baathismul erau departe de o colaborare armonioasă. Singurul motiv comun real în această apropiere, care ascundea mari tensiuni, era adversitatea la adresa Israelului şi hotărârea de a rezolva problema palestiniană.

Pentru a-şi putea păstra preeminenţa în atât de complicata lume arabă, Nasser a decis convocarea unui mare *summit*, pe 14 ianuarie 1964, la Cairo. La acest *summit* au fost stabilite direcţiile politice de acţiune arabe, care, scăpate de sub control, vor conduce la războiul contra Israelului. Prima mare problemă în peisajul relaţiilor arabo-israeliene era apa. Obiectivul Israelului fusese, încă din anii 1950, găsirea unei soluţii pentru devierea Iordanului către deşertul Negev, pe care spera să-

l poată aduce parţial la viaţă. Opoziţia Statelor Unite (care au invocat faptul că era vorba de folosirea unei resurse din zona demilitarizată) a blocat proiectul. Siria şi Iordania, la rândul lor, au căutat sprijin american pentru a utiliza râul Yarmuk, dar au fost blocate de israelieni. În 1956, după ce au ajuns la o înţelegere discretă cu Iordania, care şi-a dezvoltat propriul proiect, israelienii au început construirea unui Apeduct Naţional (*HaMovil HaArtzi*), finalizat în iunie 1964. Acesta prelua apa din Marea Galileei şi o transporta de-a lungul întregii ţări, în apropiere de Netanya, Tel Aviv, Ashkelon până în sud, spre Negev. La summitul lui Nasser de la Cairo, cu proiectul israelian încă nefinalizat, statele arabe căutau soluţii pentru blocarea lui, considerându-l periculos pentru că ar fi permis dublarea populaţiei israeliene, graţie resurselor oferite de un Negev roditor. Varianta finală agreată în reuniunea la cel mai înalt nivel a fost devierea afluenţilor Iordanului (râurile Banias şi Hatzbani). Pentru a garanta protejarea acestui proiect, se înfiinţa un Comandament Arab Unit, cu buget propriu (aproape o jumătate de miliard de dolari pentru următorul deceniu), care urma să coordoneze militar Egiptul, Siria, Iordania şi Irakul în chestiunea israeliană. Şeful acestui comandament arab era generalul egiptean Ali Ali Amer.

A treia decizie a summitului de la Cairo (dezvoltată ulterior în reuniunile de la Alexandria şi Casablanca) a fost înfiinţarea Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, oferindu-se astfel şi refugiaţilor palestinieni un instrument propriu (în teorie) pentru înfruntarea politică cu Israelul. OEP urma să fie condusă de Ahmad al-Shuqayri, un avocat palestinian fluent în turcă şi în engleză, care era interpusul lui Nasser. Dacă Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei era un mod prin care Nasser încerca să diminueze influenţa Iordaniei, care îşi asumase până atunci misiunea de a-i proteja pe palestinieni, Comandamentul Arab Unit era gândit ca mijloc de presiune împotriva Arabiei Saudite pentru a renunţa la sprijinul oferit rebelilor din Yemen.

Însă calculele lui Gamal Abdel Nasser, corecte pe hârtie, nu puteau stăvili varietatea de interese politice divergente din lumea arabă. Problema palestiniană, atât de profundă în teorie, nu avea cum să ţină în frâu dorinţa liderilor politici de a obţine câştiguri pe seama aliaţilor lor formali. Siria folosea tema apei din Marea Galileei, care se afla la graniţa sa cu Israelul, pentru a forţa mâna lui Nasser în direcţia unui război. Şeful statului major sirian anunţa că „fiecare soldat din armata noastră simte că Israel trebuie smuls de pe hartă".310 Nasser era obligat, în faţa unei astfel de chemări la luptă, să tărăgăneze lucrurile: „V-aş împinge către dezastru dacă aş proclama că voi lupta într-un moment în care nu aş fi capabil să o fac. Nu îmi voi conduce ţara spre dezastru şi nu mă voi juca cu destinul ei".311 Pentru sirieni, care visau să confişte tema propalestiniană de la Nasser, prudenţa acestuia oferea posibilitatea unor atacuri violente, în faţa cărora liderul egiptean devenea tot mai neputincios şi frustrat. El era acuzat că „vindea Palestina pentru câteva măsuri de grâu american".312 în realitate, după ce înţelegerea cu Kennedy picase din cauza războiului yemenit, relaţia Egipt – SUA devenea tot mai încordată, diplomaţii americani fiind atacaţi la Cairo. Pentru a-şi dovedi vechea bărbăţie antiimperialistă, Nasser declara cu o emfază demnă de Hruşciov: „Nu vom tolera gangsterismul cowboy-lor!" 313 în ciuda retoricii care amintea de vremurile sale bune, *rais-ul* egiptean era în tot mai mare măsură un captiv al Moscovei şi al mareşalului Amer, al doilea om în stat. Fără sprijinul lui Hruşciov, Nasser ar fi supravieţuit tot mai greu în faţa ostilităţii americane, israeliene, saudite, precum şi în faţa contestatarilor islamişti (Frăţia Musulmană, care se radicalizase în închisori) sau militarişti din interiorul ţării. Misiunea acestora era relativ uşoară, în condiţiile în care economia era în criză, banii mergând masiv înspre armată, fără, însă, ca acest lucru să producă rezultate acolo unde ele contau cu adevărat pentru public: în problema

palestiniană.

Această problemă devenise şi mai complicată din momentul în care o organizaţie palestiniană *underground*, al-Fatah („Cucerirea”, cuvânt care citit invers însemna Mişcarea de Eliberare a Palestinei), condusă de un palestinian născut şi educat la Cairo, Yasser Arafat, începuse să realizeze sabotaje pe teritoriul israelian. Bucurându-se de sprijinul Siriei, oamenii lui Arafat ţinteau lucrările pentru apeductul israelian menit să transporte în Negev apa din Galileea. Prima tentativă de a arunca în aer infrastructura israeliană a avut loc, fără succes, pe 31 decembrie 1964. Deşi înarmaţi de sirieni, membrii al-Fatah se strecurau în Israel prin Iordania, obligându-i pe israelieni să ia în calcul operaţiuni de retaliere în teritoriul iordanian.

Oamenii lui Arafat ştiau exact ce fac: ei învăţaseră din experienţa atacurilor fedainilor din anii 1950 că Statul Israel are o toleranţă scăzută la victime şi incertitudine. Yasser era student în inginerie la Cairo pe vremea în care unitatea lui Arik Sharon opera în Gaza, pedepsindu-l pe Nasser pentru raidurile palestiniene care porneau de aici. Miza al-Fatah era să implice prudenta Iordanie într-o mişcare de escaladare a violenţelor. Din acest motiv, în 1965 aripa militară al-Fatah, al-Asifa (Furtuna), desfăşurase între 35 şi 110 atacuri în Israel (estimările israeliene şi cele palestiniene diferă mult). După mai multe avertismente adresate lui Hussein, care nu putea sau nu dorea să controleze al-Fatah, Forţele de Apărare Israeliene au început acţiuni chirurgicale în Cisiordania, după ce şase israelieni fuseseră ucişi în urma unor atacuri pornite de aici.

În paralel, la graniţa de nord, în Golan şi la Marea Galileei, lucrurile începeau să escaladeze şi din direcţia Siriei. Focurile la frontieră, oarecum o tradiţie locală în contextul neînţelegerilor asupra zonei demilitarizate şi a liniilor exacte de demarcaţie, s-au transformat în noiembrie 1964 într-o ciocnire în toată regula, cu tancurile Tzahal

intrând în acţiune şi Siria replicând cu un tir de artilerie; intervenţia aviaţiei israeliene, care atinsese la acel moment un nivel de luptă greu de contracarat de MIG-urile siriene, a calmat situaţia. În aprilie 1967, de pildă, o luptă între avioanele de vânătoare siriene şi cele israeliene, transformată într-o veritabilă urmărire între Golan şi Damasc, s-a terminat cu şase avioane siriene doborâte.

În ciuda previziunilor optimiste ale serviciilor secrete israeliene şi ale liderilor politici privind caracterul improbabil al unui război arabo-israelian în anii următori, era limpede că lucrurile începeau să scape de sub control la graniţa Siriei şi chiar la cea a Iordaniei – victimă a jocului al-Fatah. În acest context, în mod paradoxal, luciditatea şi prudenţa a lui Nasser ofereau cele mai bune şanse de pace în Orientul Mijlociu. Devenea, însă, greu de ghicit dacă acestea vor prevala la un Nasser tot mai încolţit şi mai obosit.

Era suficientă o repetare a incidentului Rotem pentru ca războiul să devină inevitabil. În anul 1960, în cadrul acestui incident, Egiptul reacţionase la o serie de ciocniri similare de graniţă între Israel şi Siria, cauzate de tentativa israeliană de a practica agricultura în zona demilitarizată; informat de sovietici, în mod greşit, că Tzahalul pregăteşte un atac la scară largă în teritoriul sirian, Nasser a decis atunci să remilitarizeze Sinaiul, trimiţându-şi aici o divizie blindată şi trupe de infanterie. Israelul nu a reuşit să detecteze la timp mişcările armatei siriene, sistemul de avertizare timpurie pe care se baza principiul mobilizării rezerviştilor dovedindu-se nefuncţional. Tzahal s-a trezit, pur şi simplu, cu diviziile egiptene la graniţă, având doar câteva tancuri disponibile pentru lupta în sud. „Am fost prinşi cu pantalonii în vine”, îi scria atunci Yitzhak Rabin, devenit şef de Operaţiuni în statul major, lui Ezer Weizman, şeful aviaţiei militare.314 Mai mult, pentru a oferi momentului un plus de dramatism, Nasser a cerut forţelor ONU care asigurau frontiera fierbinte egipteano-israeliană să fie gata de

evacuare urgentă în cazul unui conflict. Atmosfera generală mai calmă din 1960, când fusese înregistrat incidentul Rotem, a făcut ca Nasser să accepte garanţiile israeliene privind lipsa oricărui plan de invazie din nord şi să se retragă discret din Sinai. Însă, în tensiunea anilor 1966 – 1967, cu Siria şi al-Fatah manevrând în direcţia războiului, cu Nasser în cădere politică şi cu Israelul decis să nu mai fie luat prin surprindere, o nouă criză Rotem s-ar fi putut dovedi fatală.

Situaţia din Israel >

Între Campania din Suez şi Războiul de Şase Zile din 1967, Statul Israel a traversat o perioadă înfloritoare. Senzaţia de improvizaţie şi nesiguranţă a dispărut după demonstraţiile de forţă ale Tzahal din 1948 şi 1956. Amestecul de putere şi înţelepciune cu care israelienii au gestionat trauma Holocaustului, asigurându-se că cei vinovaţi vor plăti, a sporit prestigiul noului stat. Creşterea economică înregistrată era spectaculoasă, Israel şi Japonia fiind revelaţiile momentului din această perspectivă. Esenţială se va dovedi în această perioadă ieşirea ţării din izolarea diplomatică: după alianţa cu Franţa şi destinderea post-colonială în raport cu Marea Britanie, s-au făcut progrese mari şi în direcţia strategică a Statelor Unite. Preşedintele Kennedy oferea la începutul anilor 1960 garanţii de securitate ministrului israelian de externe, Golda Meir, în cazul unei invazii, dar şi arme în valoare de 75 de milioane de dolari. În mod paradoxal, deşi Kennedy încercase să oprească proiectul nuclear israelian de la Dimona, o parte din armele achiziţionate acum – rachetele sol-aer Hawk – au sfârşit dispuse tocmai în jurul acestui obiectiv.315

Situaţia favorabilă i-a permis, în sfârşit, lui David Ben-Gurion să se retragă din politică în anul 1963, lăsându-i locul lui Levi Eshkol, fost ministru de agricultură şi finanţe. Fără să se bucure de încrederea şi autoritatea lui Ben-Gurion, cu un profil de tehnocrat prudent, Eshkol va reuşi să-şi strunească ţara într-un moment de criză

militară majoră, care se va transforma în cea mai spectaculoasă victorie din istoria sa. O parte a acestui succes se va datora deciziei lui Eshkol de a-l numi în fruntea statului major, pe 1 ianuarie 1964, pe Yitzhak Rabin. În lupta dintre Ben-Gurion şi Palmach de la sfârşitul Războiului de Independenţă, Rabin alesese să rămână fidel foştilor camarazi şi lui Yigal Allon, care îl descoperise şi promovase. împotriva interdicţiei impuse militarilor Tzahal de a participa la un miting al foştilor camarazi din Palmach, care putea fi considerat cu miză politică, şi în ciuda încercărilor lui Ben-Gurion de a-l salva pe Rabin invitându-l la cină exact în orele de desfăşurare ale demonstraţiei, acesta s-a alăturat camarazilor săi, motiv pentru care în următorul deceniu va fi marginalizat discret. În mod paradoxal, această marginalizare l-a ajutat, oferindu-i timp să se ocupe de planificarea operaţiunilor şi să se dedice studiilor în străinătate, motiv pentru care, în momentul preluării conducerii Tzahal, nimeni nu cunoştea mai bine decât el mecanismele complicate care puneau în mişcare Forţele de Apărare Israeliene, mai ales în cazul unei mobilizări generale. Spre deosebire de Dayan şi Sharon, care erau înclinaţi către acţiune şi spectacol, Rabin era temeinic şi migălos, având tendinţa să treacă în revistă fiecare detaliu în mod obsesiv, lucru care se va reflecta în planurile israeliene pentru Războiul din 1967. În echipa pe care a selectat-o pentru a-l ajuta, „considerată şi astăzi cel mai bun stat major General din istoria Forţelor de Apărare Israeliene”, 316 activau Haim Bar-Lev (şef de Operaţiuni, apoi adjunct al şefului de stat major), Ezer Weizman (aviaţie), David Elazar (blindate şi conducător al Regiunii de nord), Zvi Zamir (Regiunea de sud), Ariel Sharon (recuperat după perioada de dizgraţie survenită după aventura din Trecătoarea Mitla) şi Israel Tal, liderul generaţiei de tanchişti care vor străluci în 1967 şi 1973.

Începutul crizei

Toate tendinţele acumulate în anii 1964 şi 1965 s-au acutizat în 1966. Un moment decisiv în conturarea

războiului a fost noua lovitură de stat din Siria, din 23 februarie 1966, care a propulsat în fruntea statului o facţiune radicală a partidului Ba'ath, sprijinită de generalul Salah Jadid şi de Hafez al-Assad, comandant al aviaţiei care, în ciuda numeroaselor eşecuri suferite de piloţii sirieni, reuşea să se menţină la putere graţie unui talent politic de cursă lungă. Lipsit de suport în masa largă a populaţiei, care era sunnită, regimul sirian se sprijinea pe trei piloni: minoritatea religioasă (alawită, druză); Uniunea Sovietică, care era implicată mai puternic aici decât în Egipt (ajutorul economic sovietic din aceşti ani depăşea un miliard de dolari, iar comuniştii sirieni erau acceptaţi la guvernare), jocul diplomatic al lui Nasser fiind întotdeauna mai sofisticat decât al sirienilor; în sfârşit, discursul antiisraelian, care va cunoaşte o violenţă tot mai pronunţată, în acelaşi timp, tot în 1966, oamenii lui Yasser Arafat raportau sute de atacuri în teritoriul israelian, minele devenind un pericol cotidian. Un al treilea jucător intrat în scenă în anul 1966 vor fi diplomaţii şi spionii URSS, care vor demasca şi înfiera – în limbajul epocii, însă, în mod eronat – diferite planuri secrete ale Tzahal pentru invadarea Siriei (atât în 1966, cât şi în 1967). Discursul sovietic, încărcat de ameninţări în raport cu Tel Avivul, îi va face pe israelieni foarte rezervaţi în acţiunile faţă de Damasc, care trebuia menajat pentru a nu irita suplimentar Moscova, radicalizându-i în schimb pe sirieni şi egipteni. Nu e foarte limpede dacă sovieticii acţionau aşa urmărind să destabilizeze zona, pentru că erau chiar ei intoxicaţi de arabi sau pentru că erau divizaţi între o aripă militaristă şi una moderată, care se contrau în Orient; cert este că semnalele false de alarmă venite în mod repetat dinspre URSS, potrivit cărora israelienii se pregătesc de atac, vor degrada atmosfera oricum încărcată.

În noiembrie 1966, Siria şi Egiptul au semnat un tratat de apărare care aducea pentru Israel certitudinea că viitorul război va fi purtat pe cel puţin două fronturi. Aviaţia vulnerabilă a lui Hafez al-Assad urma să primească

sprijin de la Cairo. În schimb, Nasser căpăta influenţă asupra politicii externe siriene, pe care încerca să o domolească. În paralel, printr-un canal secret de negociere de la Paris, întreţinut de şeful Mossad, Meir Amit, *rais-ul* egiptean încerca să ţină în echilibru situaţia, rămânând convins că nu este pregătit de război.

La scurt timp după semnarea tratatului egipteano-sirian, pe 13 noiembrie 1966, dinspre Cisiordania au venit veşti care vor face să explodeze retorica antiisraeliană. După ce trei poliţişti israelieni fuseseră ucişi la frontiera cu Cisiordania de o mină, Tzahal a răspuns cu un raid la est de Hebron, unde desfăşura operaţiuni chirurgicale vizând infrastructura (secţii de poliţie, case care găzduiau gherilele al-Fatah), când a fost atacată de o unitate de infanterie iordaniană. În satul Samu s-au dus lupte intense – israelienii aveau 10 tancuri şi 400 de oameni pe teren –, sprijinite de ambele părţi de aviaţie. 41 de case au fost demolate, trei civili au murit şi aproape o sută au fost răniţi. Iordania pierduse 15 soldaţi şi avea zeci de răniţi. Reacţiile dure ale Naţiunilor Unite şi ale Statelor Unite au fragilizat eforturile diplomaţiei israeliene. Mai grav, însă, regele Hussein şi dinastia haşemită în ansamblu erau puse în pericol, pentru că furia palestinienilor, atent speculată de al-Fatah-ul lui Arafat şi de OEP-ul controlat de Nasser, s-a revărsat asupra suveranului iordanian, care se dovedea incapabil să îi protejeze. I se reproşa acum lui Hussein că nu acceptase trupe irakiene şi saudite în Cisiordania pentru protejarea frontierelor; palestinienii se arătau pregătiţi să îl dărâme de la putere şi să îi ia locul, iar Siria şi Egipt acţionau unite împotriva lui şi a saudiţilor, consideraţi reprezentanţi ai unor „monarhii retrograde”, care urmau inevitabil să fie eliminate de mişcările naţional-socialiste arabe sprijinite de URSS.

Destabilizarea lui Hussein de către israelieni în speranţa de a opri raidurile palestiniene sprijinite de Siria nu a rezolvat, în mod evident, problema, numărul acestora dublându-se după incidentul din satul Samu. Minele

continuau să fie plantate la graniţele siriană şi iordaniană, iar kibuţurile de frontieră erau frecvent atacate, realitate care l-a obligat pe prim-ministrul Eshkol, cu toată teama în faţa unei reacţii sovietice, să ceară o acţiune punitivă împotriva Siriei. Pe 7 aprilie, după ce o ciocnire minoră din Golan s-a transformat într-un tir masiv de artilerie siriană împotriva unui kibuţ israelian, avioanele de vânătoare Mirage 246

s-au întâlnit în Golan cu MIG-urile siriene, distrugând două pe loc şi urmărindu-le pe restul până la Damasc, unde alte patru au fost lovite. Cu supremaţia asupra spaţiului aerian al Siriei astfel asigurată, piloţii israelieni şi-au permis câteva acrobaţii sfidătoare deasupra capitalei inamice. Nasser, în ciuda tratatului de apărare reciprocă cu Siria, a Comandamentului Unic Arab şi a solidarităţii şi fraternităţii arabe, nu a reacţionat în niciun fel.

La acest punct, un război al Israelului împotriva Egiptului sau al Iordaniei încă părea improbabil. Celelalte ţări erau mai degrabă exasperate de retorica siriană. Dacă reuşeau să izoleze Siria şi al-Fatah, israelienii ar fi putut evita războiul. În acest sens, ei s-au îndreptat spre ONU, care a acceptat să transmită un mesaj de condamnare a gherilei palestiniene şi a guvernului care o sprijinea. Şi Statele Unite au fost abordate, însă acestea doreau să evite cu orice preţ o escaladare a confruntării cu un stat controlat de Moscova. Eshkol şi Rabin au lansat mesaje publice, în care lăsau să se înţeleagă că o soluţie radicală ar putea fi adoptată la adresa Siriei. În jurul acestor mesaje, în baza unor noi erori (probabil deliberate) ale *intelligence-ului* sovietic, s-a aprins scânteia Războiului de Şase Zile. Toate canalele diplomatice şi de securitate ale URSS în Egipt au început să transmită, în jurul datei de 13 mai 1967, faptul că Israelul a mobilizat rezerva, că a masat între 10 şi 15 brigăzi la graniţa cu Siria şi că va lansa o invazie împotriva acesteia între 15 şi 22 mai. Aflat într-o vizită la Moscova, Sadat primise această informaţie chiar de la premierul URSS. Ministrul de Externe egiptean

fusese avertizat în aceeaşi direcţie, ca şi serviciile secrete ale lui Nasser. Sirienii lansau un mesaj identic către amiralul Amer.

Ploaia de informaţii din surse diferite (deşi aveau probabil aceeaşi origine) l-a alarmat pe Nasser. Sovieticii mai anunţaseră ofensive ale Tzahal în Siria care se dovediseră inexistente, însă, acum sursele erau credibile şi numeroase. În plus, ameninţările recente lansate de Rabin şi Eshkol, deşi vagi şi voalate, păreau să confirme scenariul. Cea mai solidă dovadă în sprijinul informaţiei sovietice părea să fie absenţa unităţilor de artilerie şi a tancurilor de la marea paradă israeliană care se desfăşura pe 15 mai 1967 la Ierusalim.

În mod paradoxal, decizia de a renunţa la armamentul greu în cadrul defilării militare, departe de a fi o dovadă a faptului că acesta se află deja în Golan, gata de atacul împotriva Siriei, aşa cum au înţeles sovieticii, venise ca o concesie făcută de israelieni sensibilităţilor arabe. Desfăşurându-se în fiecare an într-un oraş diferit, parada militară urma să aibă loc acum în cel mai tensionat centru urban al Israelului, în apropierea unor mari aglomeraţii arabe şi a Iordaniei. Se adăuga faptul că Ierusalimul, cu străzile lui înguste şi vechi, nu era potrivit pentru tancuri, dar erau luate în calcul şi implicaţiile simbolice ale unei prezenţe masive a Tzahal în Oraşul Sfânt, care trebuia să rămână unul al păcii.

Dacă ambasadorul sovietic, chemat în mai multe rânduri de Eshkol să viziteze graniţa de nord a Israelului cu Siria pentru a vedea că nu există acolo niciun fel de concentrare de trupe, ar fi acceptat invitaţia, convingându-se personal că Forţele de Apărare Israeliene nu mobilizaseră rezerva, atunci Nasser ar fi putut lua în acele zile de 14 şi 15 mai decizii mai inspirate; dar nu a făcut-o. În aceste condiţii, liderul egiptean – care era obligat să producă măcar o demonstraţie de forţă pentru cauza arabă, altfel pierzându-şi orice prestigiu – a decis remilitarizarea Sinaiului şi încetarea misiunii de pace a

Naţiunilor Unite la graniţa israeliano-palestiniană. Armata mareşalului Amer presa de multă vreme în această direcţie, generalii egipteni pretinzând că sunt capabili să apere Sinaiul. Sirienii îl batjocoreau constant pe Nasser, acuzându-l că se ascunde sub fustele Naţiunilor Unite. Problema trupelor blocate în Yemen era minimalizată de statul major egiptean, care argumenta că blindatele, artileria şi aviaţia de care era nevoie în Sinai se aflau în Egipt.

Un factor esenţial în dezvoltarea crizei a fost decizia egipteană de a face un spectacol popular şi mediatic din plecarea trupelor spre Sinai. A fost declarată stare de urgenţă, toate permisiile anulate, iar trupele egiptene au defilat prin Cairo, într-un soi de contraparadă la cea din Ierusalim. Această demonstraţie de forţă îi anula lui Nasser posibilitatea de a da înapoi – aşa cum făcuse în anul 1960, în cazul crizei Rotem – după ce îşi atinsese scopurile politice; în 1960, el intrase discret în Sinai, deci se putuse retrage în vârful picioarelor, fără a stârni dezaprobarea lumii arabe. Acum, în timp ce proclama – cu trupele mărşăluind pe străzi – că este datoria fraţilor arabi „să se pregătească pentru lupta finală în Palestina”, el oferea publicului senzaţia unui iminent război de cucerire.317 Planul de luptă al armatei egiptene se numea, de altfel, chiar aşa: „Cuceritorul”. El era tributar gândirii defensive sovietice pe mai multe linii, fiind elaborat de consilierii militari sovietici cu un an înainte, şi pleca de la orientarea radical ofensivă a Tzahal. Israelienii urmau să fie „momiţi” în atac, printr-o primă linie de apărare care se întindea de la Rafah la Abu Ageila, în timp ce forţa principală defensivă era concentrată pe linia secundară, care mergea de la El Arish, pe coastă, până în interiorul deşertului. Lovitura de graţie la adresa trupelor israeliene urma să vină din linia a treia egipteană, dispusă în adâncime, în zona trecătorilor Mitla şi Giddi. Din acest punct, mareşalul Amer lua în calcul mai multe opţiuni ofensive care vizau Eilatul şi Gaza.318

În acest timp, printr-o coincidenţă, în Israel emoţia colectivă creştea în jurul evenimentelor prilejuite de Ziua Independenţei. Chiar cu acest prilej va fi lansat un cântec compus de Naomi Shemer şi interpretat de tânăra Shuli Natan: *Yerushalayim Shel Zahav*, Ierusalimul de aur. Având o linie melodică apropiată de cea a unui imn şi ridicând problema Oraşului Sfânt, care aştepta părăsit întoarcerea evreilor, *Yerushalayim Shel Zahav* a devenit melodia definitorie a acestor zile, cântată până astăzi aproape la fel de des ca şi *Hatikva* (Spielberg a utilizat-o în finalul Listei lui Schindler).

Parada din Ierusalim, deşi foarte discretă pentru a nu-i provoca pe arabi, a fost urmărită de câteva sute de mii de israelieni. Chiar în timpul ei au început să vină veştile despre intrarea armatei egiptene în Sinai. Rabin a primit o notă scrisă în acest sens, pe care i-a înmânat-o lui EshkoL319 Dacă iniţial fusese observată doar sosirea Diviziei a 5-a egiptene, în câteva ore au început să îşi facă apariţia în deşert avioanele de vânătoare MIG şi diviziile a 4-a, a 7-a, a 2-a şi a 6-a, care erau dotate cu puternicele tancuri sovietice T-55 şi T-54.

Solicitarea lui Nasser către ONU privind retragerea imediată a trupelor United Nations Emergency Force (UNEF), care asigurau liniştea la frontiera egipteano-israeliană, a fost tratată de U Thant, secretarul general ONU, cu o seriozitate care l-a surprins şi pe Nasser, care probabil blufa, mizând pe o rezistenţă diplomatică din partea Naţiunilor Unite. U Thant s-a grăbit, însă, să se conformeze, fără să treacă solicitarea lui Nasser prin Consiliul de Securitate sau prin Adunarea Generală. În seara zilei de 16 mai, ataşatul militar egiptean pe lângă UNEF i-a prezentat comandantului forţei ONU cererea imperativă de retragere din partea lui Nasser, solicitând un răspuns imediat. Întrebat dacă e conştient de consecinţele acestui gest, trimisul liderului de la Cairo a folosit o formulă pe care armata egipteană o va utiliza constant în următoarele săptămâni: „Dacă va fi război,

data viitoare ne vom întâlni la Tel Aviv”.320

Cu forţele ONU împinse în afara Sinaiului de către egipteni, care ocupau deja poziţii avansate, s-a ajuns, pe 19 mai, la o aglomerare de 80.000 de oameni, 1.000 de piese de artilerie şi aproape 600 de tancuri. În 17 mai, spre surpriza Tzahal, două MIG-21 egiptene zburaseră deasupra obiectivului strategic de la Dimona, venind dinspre Iordania, fără să primească vreo replică din partea israeliană. În estimarea Mossad, condus de Meir Amit, Nasser nu era dispus să meargă mai departe, satisfăcut de câştigurile de imagine obţinute. În analiza Aman în schimb, Nasser urmărea escaladarea situaţiei, fiind pregătit să atace reactorul de la Dimona. Scenariul de care toată lumea se temea era închiderea Strâmtorii Tiran – care ar fi obligat armata israeliană să reacţioneze. Spre surpriza liderilor israelieni, tocmai acesta a fost următorul pas decis de Nasser, la presiunile mareşalului Amer, care simţea că îşi trăieşte momentul de glorie. Atmosfera în lumea arabă devenea incandescentă, afectând luciditatea liderilor egipteni: un ministru proclamase jihadul pentru eliberarea Palestinei, în timp ce Hafez al-Assad se arăta convins că venise momentul pentru „distrugerea prezenţei sioniste pe pământurile natale ale arabilor”.321

Deşi Eshkol şi Rabin au decis mobilizarea graduală a rezervei, mărind constant numărul chemărilor pe măsură ce criza se acutiza, senzaţia pe care premierul israelian a lăsat-o în toată această perioadă a fost de indecizie. Adevărul e că Eshkol era prins între poziţia rezervată a Statelor Unite – care, prin preşedintele Lyndon B. Johnson, îşi exprimaseră solidaritatea cu Israelul, dar presau împotriva oricărui gest tranşant – şi mesajele ameninţătoare ale URSS, care îşi anunţau pe un ton mult mai categoric sprijinul pentru aliaţii arabi. Eshkol a aşteptat până în ultima clipă o soluţie diplomatică prin care Israelul să se coordoneze cu marile puteri, pentru că alternativa era un război în care ţara sa era complet singură. În 1956, prin contrast, Israelul lui Ben-Gurion îşi

asumase un război cu Egiptul, dar o făcuse cu armatele britanică şi franceză asigurând supremaţia în aer şi în Mediterana. Cel mai afectat de indecizia lui Eshkol era Yitzhak Rabin, care considera inevitabil războiul şi se învinovăţea parţial pentru faptul că adusese Tzahal în acest punct din cauza raidului din Samu sau prin declaraţiile ferme la adresa Siriei. Pe 23 mai 1967, Rabin a suferit o cădere psihică care putea fi întrevăzută cu câteva zile înainte. Şeful statului major israelian era dependent de cafea şi tutun, dormea foarte puţin şi devenise aproape incoerent. Încercase să obţină sfaturi şi încurajări de la Ben-Gurion, dar „Bătrânul" îl criticase pentru că îi provocase pe arabi, mobilizase un număr prea mare de rezervişti şi adusese „statul într-o situaţie gravă".322 Mersese apoi la Moshe Dayan, care îl acuzase la rândul său pentru raidul de la Samu şi pentru schimbul dur de replici cu Siria. În sfârşit, pe 23 mai, când Nasser proclamase blocada Strâmtorii Tiran, Rabin fusese atacat dur de ministrul de Interne, Moshe-Haim Shapira, care îi aruncase în obraz un reproş virulent: „Cum îndrăzneşti dumneata să declanşezi un război, când toate condiţiile ne sunt potrivnice?" 323

După această discuţie, marcat de vestea închiderii Strâmtorii Tiran – decizie care făcea inevitabil războiul –, Rabin s-a retras acasă, unde l-a invitat pe Weizman pentru a demisiona şi a-i oferi poziţia sa. Rabin a negat ulterior această variantă oferită de Weizman, deşi a admis că a traversat „o criză profundă", cauzată de vinovăţie, 324 dar şi de faptul că „nu mâncasem aproape nimic de aproape nouă zile, nu dormisem, fumam non-stop".325 Weizman a refuzat ideea retragerii lui Rabin, iar soţia acestuia a chemat medicul-şef al armatei, care i-a administrat şeful statului major tranchilizante, considerând că se afla în faţa unei crize de anxietate. Până când Rabin a început să răspundă la tratament, el a fost înlocuit cu succes de Weizman, care a păstrat pe moment discreţia. În acele clipe tensionate, ideea retragerii conducătorului Tzahal –

ba chiar a unei depresii suferite de acesta – ar fi însemnat o catastrofă de imagine şi încredere în sine pentru Israel. (Merită observat aici că mareşalul Amer, comandantul armatei egiptene, avea un profil mult mai solid de maniaco-depresiv. În 1956, el suferise un moment de cădere când armata egipteană fusese pusă pe fugă de Tzahal, dar îşi revenise graţie contextului politic favorabil. Lucrurile vor sta cu totul altfel pentru starea psihică a lui Amer la sfârşitul Războiului de Şase Zile.)

Pe 28 mai a venit rândul lui Eshkol să dea semne de nesiguranţă. În cursul unui discurs radio, prim-ministrul israelian a devenit incoerent, bâlbâindu-se şi încurcându-se într-un text pe care îl umpluse cu prea multe adăugări scrise de mână. A părut însă, pentru ascultători, un moment de slăbiciune, ba chiar neputinţă. Nici veştile pe care Eshkol le aducea nu erau mulţumitoare pentru israelieni, premierul punându-şi speranţele într-o complicată operaţiune internaţională („Regatta"), prin care un convoi flancat de nave americane şi britanice ar fi forţat trecerea prin Strâmtoarea Tiran, pentru a ajunge la Eilat. Totuşi, planul se dovedea prea complicat – nici nu a fost pus în aplicare, de altfel, neexistând interes pentru el la nivelul comunităţii internaţionale. Oricum, acest plan nu alunga îngrijorările imediate ale cetăţenilor israelieni.

Singura soluţie pentru a restabili încrederea publicului în guvern şi în Tzahal a fost ca Eshkol să renunţe la portofoliul apărării, lăsându-i locul lui Moshe Dayan în cadrul unui guvern de uniune naţională. Bar-Lev a devenit adjunctul lui Rabin, iar Meir Amit, ramsadul Mossad, a plecat la Washington pentru a clarifica poziţia SUA dincolo de declaraţiile oficiale cuminţi. Amit era un *sabra* care se înrolase în Hagana, ca mulţi colegi de generaţie, încă de la 16 ani, trecuse prin Războiul de Independenţă şi Campania din Sinai. O săritură cu paraşuta îi schimbase destinul: suferise leziuni severe şi a fost nevoit să părăsească serviciul activ, având, însă, astfel posibilitatea să studieze la Columbia University şi să

devină apoi şef al Aman, respectiv Mossad.326 Spre deosebire de diplomaţi, care aveau tendinţa să îmblânzească tonul mesajelor neoficiale dinspre SUA, Amit a transmis frust către ministrul de externe Abba Eban că americanii nu mai cred în eficienţa eforturilor diplomatice de tipul planului „Regatta" în paralel, preşedintele francez Charles de Gaulle – care viza recâştigarea influenţei în zona arabă – cerea Israelului să nu răspundă militar blocadei Tiranului şi, mai grav, impunea un embargo asupra vânzărilor de arme în Orientul Mijlociu. Israelul era singur şi tocmai îşi pierduse o sursă importantă de armament în prag de război.

În acest punct de cotitură, harul oratoric al lui Nasser s-a dovedit o capcană mortală pentru statele arabe. Revenit la forma lui maximă, *rais*-ul egiptean lansase într-o discuţie cu piloţii săi o formulă care va fi preluată în toate capitalele musulmane, făcându-i să viseze chiar şi pe inamicii lui arabi: „Golful Aqaba constituie apele noastre teritoriile egiptene. Sub nicio formă nu vom permite steagul israelian să treacă prin Golful Aqaba. Evreii ne ameninţă cu războiul. Noi le spunem: *Ahlan Wa-Sahlan* (Bine aţi venit!), suntem gata de război" 327. În valul general de entuziasm, la sfârşitul lunii mai, regele Hussein şi-a călcat pe orgoliu şi a apărut neanunţat la Cairo, cerând şi obţinând imediat o alianţă militară cu Egiptul. Riscurile pentru el în cazul unui război în care ar fi fost singura voce nealiniată la corul panarabismului erau incalculabile, devenind aproape inevitabil să fie detronat sau ucis de palestinieni chiar în timpul conflagraţiei. Pentru a supravieţui, regele a acceptat să mimeze o alianţă cu şeful Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, pe care îl detesta – şi pe care l-a luat cu el în zborul de întoarcere spre Amman. Mai important: în avionul lui Hussein se afla şi generalul egiptean Riad, care urma să preia conducerea armatei iordaniene. În ciuda îngenuncherii simbolice pe care Hussein şi-o asumase în faţa lui Nasser, liderul iordanian acţiona – istoria o va dovedi – foarte inteligent;

aparent, el pierdea controlul asupra armatei sale, evitând astfel furia Tzahal în cazul în care Israelul supravieţuia războiului, dar, în acelaşi timp, se asigura că face parte din tabăra corectă în cazul triumfului arab.

Situaţia din Sinai era, de altfel, molipsitoare pentru orice şef de stat arab: Nasser adusese deja acolo 100.000 de oameni şi 1.000 de tancuri. Începeau deja să sosească contingentele solidarităţii islamice: kuweitieni, algerieni şi sudanezi. Trupele irakiene se pregăteau să intre în Iordania – o altă ipoteză considerată de Israel *casus belli*. Iordania însăşi îşi masa tancurile la graniţă, iar Siria declarase starea de alertă.328

Pentru moralul israelienilor, numirea lui Dayan în fruntea apărării s-a dovedit salvatoare. Strălucitul soldat era şi un *showman* pe măsura lui Nasser – şi exact de asta era nevoie. Ca atare, primul act important al lui Moshe Dayan în cabinetul lui Eshkol a fost să convoace o conferinţă de presă. „Lasă-i să încerce”, a răspuns generalul cu bandă neagră de pirat atunci când a fost întrebat cum va reacţiona dacă egiptenii vor folosi gaze toxice sau vor bombarda oraşele israeliene. Părea, în acelaşi timp, amuzat şi ferm. Dayan a calmat lucrurile spunând că războiul poate fi evitat şi că, oricum, Israelul va câştiga în orice ipoteză.329

Un prim vot al cabinetului israelian în privinţa războiului se încheiase nedecis: nouă „pentru” – nouă „contra”. Eshkol câştigase, astfel, timp pentru o ultimă tentativă de sincronizare cu SUA. Dar decizia nu mai putea fi amânată, fiind evident că diplomaţia nu produce niciun progres semnificativ.

Decizia de atac şi planurile de luptă

Deşi profilul său de tehnocrat specializat în probleme sociale şi economice îl anunţa mai degrabă ca pe un gestionar şters al politicii israeliene, Levi Eshkol s-a comportat ca un mare lider în 1967. Aflat la apogeul carierei şi al vieţii (va muri peste mai puţin de doi ani, în februarie 1969, după ce criza din 1967 îi afectase grav

sănătatea), Eshkol a avut tăria de a absorbi, în săptămânile încărcate din mai, tensiunea unei întregi naţiuni care îşi simţea ameninţată existenţa; Rabin, mult mai tânăr şi mai sănătos decât el, cedase în faţa presiunii. În contrast cu imaginea indecisă întărită de discursul bâlbâit către naţiune, Eshkol a intuit în toată această perioadă că urmează un război, dar a manevrat politic astfel încât să maximizeze opţiunile politice ale Israelului în timpul acestuia şi, mai ales, la sfârşitul său. „E important ca lumea să ştie că am aşteptat suficient. Sunt sigur că vom câştiga, dar va fi un război costisitor. Cât timp ne vor lăsa să luptăm? Dacă lucrurile merg bine pentru noi, ruşii cu siguranţă vor pune presiune şi de Gaulle şi alţii vor cere o încetare a focului”, i-a mărturisit el soţiei sale, Miriam Eshkol, la începutul lunii iunie 1967.330

Era nevoie de un politician cu nervi puternici şi stomac tare pentru a îndura toate loviturile lui Nasser, toate liniile roşii încălcate de aceasta, fără a ceda în faţa furiei. Însă, timpul câştigat de Eshkol a fost vital, nu numai pentru că a lăsat Tzahalului timp pentru mobilizare şi atingerea unei dispoziţii optime de luptă, dar şi pentru că a oferit lumii întregi senzaţia că Israelul este împins în corzi, agresat şi lăsat să lupte singur. În încordarea dintre Nasser şi Eshkol se întâlneau două şcoli politice: una orientată către retorică, a doua spre cifre. În a doua jumătate a lunii mai, Nasser şi-a utilizat toată energia în ridicarea constantă a gradului de alertă şi în savurarea triumfului său oratoric. Cu fiecare mică victorie obţinută, el a simţit nevoia să crească miza – până la punctul în care, fără să îşi dea seama, a început să lase senzaţia unei agresiuni arabe. Nasser s-a bazat în mod fatal pe ideea, mărturisită în mai multe rânduri comandanţilor egipteni, că Tzahal nu va acţiona fără acordul Statelor Unite, pe care acestea nu îl vor oferi, având în vedere marile presiuni sovietice. Aşa se face că, la începutul lunii iunie 1967, Nasser era deja epuizat de propriul triumf şi pregătit mai degrabă de o vacanţă decât de război.

Israelienii, în schimb, care încasau lovituri de mai bine de o lună fără ca Eshkol să le permită o replică, erau însetaţi de acţiune. Acest lucru reiese din poziţiile exprimate de militari şi politicieni în şedinţele hotărâtoare pentru stabilirea deciziei israeliene privind războiul. „Stau de 14 zile în Negev cu rezerviştii şi senzaţia generală este că nu reuşim să luăm iniţiativa. Nasser devine tot mai puternic şi noi doar stăm acolo şi nu facem nimic”, spunea Yoffe, care va conduce o divizie pe frontul sudic.331 „Armata este gata aşa cum nu a fost nicicând să respingă un atac egiptean şi să distrugă armata egipteană”, adăuga Ariel Sharon, care conducea o altă divizie.332 Rabin oferea privirea strategică de ansamblu: „Obiectivul nostru este să îi dăm lui Nasser o lovitură decisivă. Acest lucru, cred eu, va schimba întreaga ordine din Orientul Mijlociu. Mai mult, dacă o facem singuri – nu că aş crede că cineva ne-ar ajuta – va avea un impact diferit faţă de 1956”.333

Cabinetul Eshkol s-a întrunit în şedinţa decisivă pe 4 iunie 1967, la ora 08.15, într-o zi de duminică. Prim-ministrul, care până atunci ţinuse Tzahal în frâu, a declarat că s-a ajuns în punctul în care să i se încredinţeze acestuia libertatea de a acţiona conform planurilor sale. Votul a fost categoric: 12 „pentru” şi doar 2 „contra”. Minuta de şedinţă concluziona că „s-a decis lansarea unei lovituri militare cu scopul de a elibera Israelul de încercuire şi de a preveni iminentul asalt al Comandamentului Arab Unit”.334

Încă de la numirea sa în cabinetul de uniune naţională condus de Eshkol, cu câteva zile în urmă, Dayan devenise cel mai influent conducător israelian – cel care dictase paşii spre acest deznodământ şi stabilise termenii deciziei de război. Din acest moment, până la data fixată pentru atac – a doua zi, pe 5 iunie, la orele 07.10 – el va trece în revistă cu militarii planul de luptă israelian pentru ceea ce va deveni Războiul de Şase Zile.

Strategia generalului Dayan se baza pe trei premise:

a. Israelul trebuie să atace primul, decisiv, câştigând

superioritatea în aer în câteva ore;

b. Tzahalul are la dispoziţie între 48 şi 72 de ore pentru a tranşa soarta războiului, acesta fiind intervalul dincolo de care Uniunea Sovietică şi Franţa vor impune un armistiţiu prin mecanismele diplomatice internaţionale;

c. scopul militarilor israelieni nu era distrugerea armatelor arabe, ci câştigarea unui teritoriu cât mai mare în intervalul luptei – acesta fiind întotdeauna mai util în negocieri şi mai convingător pentru măsurarea unui succes militar.

În contrast cu gândirea lui Dayan, mareşalul Amer fixase ca scop pentru armatele arabe „distrugerea principalelor forţe armate ale adversarului" Mergând mai departe, dacă retorica politicienilor arabi (în special sirieni şi palestinieni) putea fi considerată un plan efectiv de luptă, obiectivul următor, după distrugerea Tzahal, ar fi fost desfiinţarea Statului Israel. Lucrurile sunt mai puţin clare în privinţa planului operaţional asupra căruia se opriseră Amer şi Nasser în iunie pentru a atinge aceste obiective. În principiu, acesta rămânea în continuare „Cuceritorul", cu caracter defensiv, menit să absoarbă în prima fază şocul loviturii israeliene; totuşi, pe front situaţia devenea haotică, din cauza mutării de trupe din raţiuni politice (în Gaza, de pildă) sau din motive administrative misterioase, devoalând astfel dispozitivul de luptă egiptean după nenumărate zile de aşteptare şi de permutări. Un rol crucial l-a avut în aceste zile comandantul Forţelor Aeriene Egiptene (/ *Quwat* El *Gawiya* El *Masrvă*), Sidqi Mahmud, care a estimat că va pierde circa 20% din avioane în cazul în care Israel va avea lovitura de deschidere, cifră considerată de Nasser acceptabilă pentru a câştiga în schimb poziţia de tabără agresată. Tot Mahmud a decis păstrarea avioanelor egiptene în bazele din Sinai, unde acestea erau expuse atacului israelian.

Exista şi un plan ofensiv egiptean, „Operaţiunea Leul", care implica o pătrundere de comando, de blindate

şi infanterie din sudul Sinaiului în Negev, către Iordania, decupând astfel Eilatul din teritoriul israelian. Pentru acest plan pleda mareşalul Amer, care era, însă, pus în umbră de marele succes al lui Nasser în ultimele zile. În lipsa acţiunii, Amer îşi umpluse timpul formând un eşalon secund de conducere a frontului, la dispoziţia sa, lucru care va încetini şi mai mult viteza cu care se propagau ordinele dinspre mareşal către trupe şi informaţiile din teren către statul major. Într-un război care urma să fie decis în câteva zeci de ore, rapiditatea şi acurateţea informaţiilor şi ordinelor se vor dovedi decisive – iar aici stilul autonom şi descentralizat al Tzahal, care miza pe intuiţia şi creativitatea soldaţilor săi din momentul în care obiectivul era fixat şi planul era dezbătut în detaliu, aducea un avantaj net în raport cu abordarea centralizată şi secretizată (de teama spionajului Mossad şi Aman) preferată de armata egipteană.

Planul de luptă israelian în prima etapă a războiului viza exclusiv Egiptul: acesta fiind cel mai puternic inamic, efortul prioritar trebuie să se îndrepte către scoaterea sa din luptă, urmând ca abia ulterior, în funcţie de evoluţiile militare şi politice, să fie luate în calcul fronturile sirian şi iordanian. Moshe Dayan spera ca, în cazul în care iordanienii sau sirienii nu erau provocaţi deloc, aceştia să îşi amâne sau să îşi limiteze intervenţia în sprijinul Egiptului. Dacă ofensiva Tzahal se dovedea rapid un succes, atunci regele Hussein ar fi temperat avântul armatei sale, scoţând din schemă interpusul lui Nasser. Nici Siria nu se anunţa un partener predictibil pentru Nasser, deci putea fi luată în calcul ipoteza în care sirienii intrau în luptă greoi şi prudent, la câteva ore după ce ofensiva Forţelor de Apărare Israeliene începea – şi se limitau la manevre marginale pe măsură ce veştile despre triumful israelian se confirmau.

Acesta este motivul pentru care Dayan le-a cerut ferm comandanţilor din Nord (David Elazar) şi Centru (Uzi Narkiss) să reziste, să nu răspundă la provocări, să nu

solicite întăriri în cazul în care sunt atacaţi, pentru că toate resursele se vor concentra în Sinai. Pentru înălţimile Golan, David Elazar pregătise planul „Makevet”, menit să securizeze izvoarele Iordanului şi să distrugă forţele siriene. Narkiss, la rândul său, propunea planul „Pargol”, care ţintea distrugerea artileriei iordaniene din Cisiordania şi izolarea Ierusalimului de Est.335 Dar toate aceste operaţiuni urmau să fie eventual luate în calcul după deznodământul din Sinai şi după analizarea reacţiei iordaniene şi siriene.

Planul de luptă al sirienilor era mai limpede şi mai ofensiv decât cel egiptean. Tot de inspiraţie sovietică, ca şi „Cuceritorul” egiptean, acesta se numea „Victorie” şi presupunea un atac rapid dinspre înălţimile Golan către oraşele Safed şi Tiberias, apoi şi mai în adâncime, spre Haifa şi Nazaret. Iordanienii erau mult mai prudenţi. Acordând prioritate obiectivului politic de a proteja aşezările din Cisiordania, generalul egiptean Riad (care conducea armata iordaniană şi trupele egiptene de comando mutate de Nasser şi Amer în Iordania) căzuse de acord cu regele Hussein asupra ideii de a împrăştia brigăzile iordaniene în satele palestiniene. În Ierusalim se aflau doar Brigada 27 Regele Talal şi Brigada de Infanterie Imam Ali. Tancurile lui Hussein erau dispuse în Valea Iordanului, urmând a fi utilizate în funcţie de priorităţile operaţionale.

Întors cu spatele către aceste zone, Moshe Dayan privea numai spre Sinai, acolo unde urma să-i aplice lui Nasser acea lovitură de *knockout* (cum spunea Rabin) care să îi scoată din joc pe egipteni pentru o generaţie (cum estima Sharon). Această lovitură avea două componente: una aeriană, Operaţiunea Focus (Moked), menită să distrugă aviaţia de război egipteană (şi, *in extenso*, cea arabă), precum şi o alta terestră – spargerea defensivei egiptene din Sinai, înaintarea rapidă către Suez, câştigarea de spaţiu şi, implicit, dar nu prioritar, distrugerea cât mai multor blindate şi unităţi de artilerie

egiptene. Pentru Dayan, spre deosebire de mulţi politicieni şi chiar militari israelieni, Gaza şi Sharm el-Sheikh nu reprezentau priorităţi strategice, ele urmând oricum să fie obţinute dacă armata egipteană era pusă pe fugă. Din acest motiv, înaintările Tzahal spre sudul Sinaiului şi spre Gaza vor avea un caracter secundar, prima etapă vizând strict nordul şi centrul Sinaiului. Totuşi, strategia israeliană de dezinformare a egiptenilor va pune accent tocmai pe sudul deşertului, lăsând senzaţia că un eventual atac va veni dinspre Eilat spre Sharm el-Sheikh, opţiune care din punct de vedere politic putea să le pară plauzibilă egiptenilor, miza fierbinte a momentului fiind redeschiderea Strâmtorii Tiran. Totuşi, Dayan era un manipulator prea rafinat ca să se mulţumească cu această înşelăciune. A doua sa miză a fost convingerea egiptenilor că starea de alertă a fost depăşită în Tzahal, că rezerviştii se întorceau acasă şi că plajele israeliene erau mai pline ca niciodată. Aşa se face că, la ora devastatorului atac, trupele lui Amer erau mai degrabă relaxate – iar cei care încă vegheau se uitau în direcţia greşită.

Operaţiunea Focus (Moked). Distrugerea aviaţiei arabe în Războiul de Şase Zile, armatele arabe au pierdut 446 de avioane. Israelul – doar 46. Din cele 446 de aeronave distruse de piloţii Forţelor Aeriene ale Israelului, 327 aparţineau Egiptului, 65 Siriei, 30 Iordaniei, 23 Irakului şi unul Libanului.336

Această uriaşă disproporţie are la bază patru raţiuni: decizia Israelului de a lovi primul, care oferă un avantaj militar în dauna pierderilor politice; un plan minuţios, îndrăzneţ, bazat pe informaţii militare de o precizie matematică privind dispunerea şi reacţia aviaţiei inamice; o capacitate de execuţie aproape de perfecţiune, cu lovituri precise şi economicoase; în sfârşit, lipsa de prevedere, de răspuns şi chiar de responsabilitate a decidenţilor militari egipteni.

Războiul de Şase Zile a debutat pe 5 iunie 1967, la ora 7.14 dimineaţa, când de la baza aeriană Hatzor a

decolat spre Egipt primul avion de luptă israelian. Acesta va fi urmat de alte 182 de avioane, pe care Tzahal le va arunca în luptă în decurs de o singură oră. Era aproape tot ce aveau disponibil forţele aeriene israeliene, acestea păstrând pentru apărarea spaţiului propriu doar 10 avioane Mirage, dublate eventual de aeronavele care ţinteau baze apropiate din Sinai şi care urmau să revină rapid către Israel. Ordinea de decolare a dat prioritate avioanelor din generaţiile vechi (Ouragan, Vautour, Mystère), făcând apoi loc mai performantelor Super Mystère şi Mirage. Erau interzise orice comunicaţii radio pe toată durata acţiunii. Totuşi, pentru a le da egiptenilor senzaţia unei zile cu program de rutină, la ora 7.10, cu 4 minute înainte de punerea în mişcare a flotei israeliene, decolaseră de la Hatzor 16 aeronave Magister Fouga, utilizate pentru antrenamente, care aveau sarcina de a juca rolul avioanelor de luptă Mirage şi Mystère pentru urechile egiptenilor, transmiţând pe frecvenţele acestora şi comportându-se ca într-o misiune de rutină. Primul val de atac viza bazele aeriene El Arish, As Sirr, Bir Gafgafa şi Bir Thamad din Sinai, bazele Inshas şi Cairo Vest în Valea Nilului şi bazele Kabrit, Fayad şi Abu Suweir în zona Canalului Suez.337

Avioanele israeliene au ajuns asupra obiectivelor la ora 7.45, când atacul propriu-zis a început. Ele au zburat la înălţime minimă, sub orizontul de acţiune al radarelor, pe care nu le-au atacat în această fază. Sistemele radar şi de transmisie ale egiptenilor fuseseră scoase din funcţiune prin mijloace electronice de bruiaj şi nu au descoperit mişcările israeliene. Chiar dacă ar fi făcut-o, rezultatul nu ar fi fost foarte diferit, pentru că momentul ales de planificatorii Tzahal identificase exact „unghiul mort” din programul aviaţiei egiptene. Misiunile de patrulare ale acesteia aveau loc în zori, terminându-se în jurul orei 7.30, moment în care piloţii se adunau pentru micul dejun, avioanele fiind dispuse pe pistă, pentru verificări şi alimentare. Concomitent, comandanţii lor plecau spre

bazele aeriene dinspre zonele lor rezidenţiale, fiind blocaţi în traficul matinal al oricărui mare oraş oriental. Planificatorii israelieni au luat în calcul propria lor experienţă, ştiind că în cazul unui atac în care erau surprinşi într-un ambuteiaj rutier nu ar fi putut să facă nimic. Ordinea de atac asupra bazelor inamice respecta prioritatea de distrugere a pistelor, apoi a avioanelor supersonice şi a altor avioane de luptă. Doar la El Arish pista a fost lăsată intactă în mod deliberat, ea urmând să fie ocupată şi utilizată în foarte scurt timp, odată cu intervenţia terestră, care se va concentra iniţial tocmai asupra acestui obiectiv. Avioanele israeliene survolau cu viteză foarte redusă bazele inamice, ignorând focul de la sol şi concentrându-se exclusiv pe acurateţea loviturii. Având în vedere faptul că avioanele multirol aveau o capacitate limitată de a transporta bombe grele, fiecare lovitură asupra MIG-urilor de la sol trebuia executată cu acurateţe maximă şi greutate minimă, astfel încât puţinele bombe mari să vizeze doar pistele. Luând în considerare dimensiunile acestora, planul israelian prevedea serii de trei lovituri asupra celor mai lungi, pentru ca ele să fie impracticabile pe toată suprafaţa (MIG-urile se puteau ridica imediat, chiar şi de pe spaţii mici ale unor piste avariate). Tzahalul comandase în vederea acestui atac o bombă specială antipistă (Durandal), care trebuia să perforeze solul la un anumit unghi şi cu o anumită viteză, fiind dotată în acest sens cu o mică paraşută şi o elice.

Erau disponibile 253 de astfel de bombe, realizate de fabricile israeliene pe un model francez. Odată ajunse deasupra unei baze egiptene, avioanele Forţelor Aeriene ale Israelului făceau 4 – 5 coborâri asupra acestora, primele două vizând distrugerea pistei, iar următoarele ţintind avioanele. După încheierea misiunii, aparatele reveneau rapid la bază, erau alimentate şi reîncărcate cu bombe antipistă şi antiavioane şi plecau în a doua misiune, între timp, în cazul în care egiptenii ar fi încercat să repare urgent pistele pentru a-şi ridica avioanele încă intacte în

aer, îi aştepta o mare surpriză: pistele explodau din nou, aparent cu de la sine putere. În fapt, era vorba despre o altă inovaţie: bomba cu explozie întârziată, aruncată de piloţi în pistă încă din primul atac, dar care era proiectată să explodeze după 30 – 40 de minute.

În principiu, pentru reuşita unui atac de asemenea dimensiuni erau necesare în jur de 500 de aeronave. Forţele Aeriene Israeliene aveau disponibile circa 200, din care o mică parte urmau să rămână în defensivă (10), iar o alta (16 Fouga depăşite, dar reechipate) trebuiau să efectueze zborurile de diversiune. Pentru a putea obţine cu doar 183 de avioane de atac rezultatele aşteptate de la 500 era nevoie de eliminarea oricărui potenţial timp mort şi de reducerea spre zero a ratei de ratare a ţintei. Prin exerciţii repetate care îşi propuneau să elimine orice mişcare inutilă, s-a ajuns la o durată minimă petrecută de pilot la sol între atacuri, avionul fiind tratat într-o manieră similară cu cea a maşinilor de curse la schimbarea pneurilor şi alimentare (strict statistic, durata necesară pregătirii unui nou zbor era de opt ore pentru egipteni şi de opt minute pentru israelieni). Din momentul lansării valurilor doi şi trei de atac, capacitatea de recunoaştere a *intelligence-ului* israelian se dovedea vitală, pentru că, din acest punct – spre deosebire de situaţia statică din primul val –, egiptenii începeau să reacţioneze şi piloţii trebuiau să primească noi ţinte viabile în timp real.

Etapa a doua a Operaţiunii Focus a vizat prioritar, între orele 8.15 şi 12.30, bazele bombardierelor egiptene (Tupolev Tu-16), opt dintre acestea fiind lovite în condiţiile în care superioritatea în aer era deja asigurată după scoaterea MIG-urilor din joc. În plus, comunicaţiile între Cairo şi armata egipteană din Sinai fuseseră tăiate.

Bilanţul era categoric. În prima jumătate de oră, egiptenii pierduseră 204 avioane, din care 195 la sol. Israelienii pierduseră opt, dintre care unul fusese distrus chiar de ei, pentru că zbura în zona Dimona şi nu îşi putea declina identitatea în condiţiile în care comunicaţiile erau

interzise. Spre prânz se va ajunge la un total de 286 de avioane egiptene distruse, dintre care 90 erau MIG-21, 75 MIG-17, 20 MIG-19 şi 12 Suhoi-7, plus zeci de bombardiere Tupolev şi Iliuşin.338

Surprins în aer de atacul israelian, mareşalul Amer nu a putut reacţiona pe aproape toată durata Operaţiunii Focus, pentru că nu avea unde ateriza. Când a reuşit să ajungă la Comandamentul Central Egiptean, a dat o serie de ordine care deja nu mai puteau fi puse în practică, pentru că aviaţia egipteană nu mai exista. Amer a cerut urgent aliaţilor arabi să atace bazele israeliene – solicitare care depăşea în mod evident capacitatea de luptă a acestora. Valurile de epurări din armata siriană şi promovările pe criterii politice transformaseră aviaţia lui Hafez al-Assad într-o butaforie; MIG-urile siriene zburau uneori cu rachete false, de teama că acestea ar putea fi folosite într-o nouă lovitură de stat. Iată de ce contraofensiva aeriană a aliaţilor arabi, aşteptată de mareşalul Amer, s-a dovedit, în cel mai bun caz, un fiasco (în realitate, nu a existat): o singură bază israeliană a fost atacată şi un singur avion, cu rol auxiliar, distrus. În rest, lupta a fost mimată prin atacul asupra unei staţiuni de vacanţă.339

Manevrele neconvingătoare ale aliaţilor lui Nasser au oferit, însă, aviaţiei israeliene oportunitatea de a rezolva problema flotelor reunite arabe. După ora prânzului, cu aviaţia egipteană distrusă, piloţii Forţelor Aeriene Israeliene şi-au întors privirile către Iordania, Siria şi Irak. Între orele 12.45 şi 15.45 au fost atacate bazele iordaniene de la Amman şi Mafraq, cele siriene de la Damasc, Sayqal, Dumayr, Marj Riyal şi T-4, precum şi baza irakiană H-3, pentru ca seara să mai fie scoase din joc şi aeroporturile egiptene Ras Banas şi Cairo International.340

Sirienii vor pierde acum şi în zilele următoare 33 MIG-21, 23 MIG-15 şi MIG-17 şi două bombardiere 11 – 28, irakieni 15 MIG-21, plus 5 Hawker Hunter şi un bombardier Tupolev (aceştia având şansa de a avea

avioanele în zone mai îndepărtate de raza de acţiune a Forţelor Aeriene Israeliene), iar iordanienii vor rămâne fără 21 de Hawker Hunter.

Comandantul aviaţiei israeliene în operaţiunea Focus (Moked) a fost Motti Hod, un pilot remarcabil, născut ca Mordechai Fein în kibuţul Degania Alef, trecut prin Brigada Evreiască care luptase în al Doilea Război Mondial şi prin organizaţia Aliyah Bet. Acesta reuşise să zboare în secret cu avioane Spitfire în Israel, în 1948, deşi avea o experienţă de zbor de doar cinci ore pe aceste aeronave. Ezer Weizman, care crease Forţele Aeriene ale Israelului în versiunea modernă, insistase ca Hod să le conducă după 1966, când mandatul său luase sfârşit. Având în vedere pasiunea lui Hod pentru agricultură şi felul său frust, Weizman îl descrisese aşa: „Poate că nu e instruit să citeze din Bialik sau Shakespeare, dar le-o va trage arabilor".341 Spre surprinderea lui Weizman, în ordinul de luptă din dimineaţa zilei de 5 iunie, Hod dovedise, însă, nebănuite resurse literare, spunându-le piloţilor că îşi vor primi tăria „de la Iosua Bin-Nun, Regele David, Macabei şi luptătorii din 1948 şi 1956" O poezie în toată puterea cuvântului trebuie să i se fi părut lui Rabin raportul sec pe care Hod i l-a prezentat la ora 10.35: „Forţa aeriană egipteană a încetat să existe".342

Ofensiva din Sinai

Intelligence-ul mareşalului Amer era încrezător în estimarea sa privind un eventual atac al Tzahal în zona de sud şi centru a Suezului. Aici fusese trimisă Forţa Shazly, un corp divizionar mecanizat de elită, numit aşa după comandantul său, Saad al Shazly, care va deveni peste câţiva ani şeful de stat major al armatei egiptene şi eroul Războiului de Yom Kippur. Pentru a le confirma egiptenilor presupunerile, Dayan orchestrase mai multe zboruri de recunoaştere şi mişcări diversioniste de trupe în această zonă. Cea mai convingătoare dovadă pentru mareşalul Amer fusese dispunerea unei mari concentrări de tancuri în dreptul apărării egiptene de la Kuntilla. Ce nu ştia Amer

era că aceste tancuri erau simple imitaţii de lemn.

Când adevărata ofensivă a Tzahal a început, în jumătatea de nord a Peninsulei Sinai, defensiva egipteană a dovedit o reţinere greu de înţeles – motivată în realitate de convingerea că era confruntată cu o simplă diversiune, menită să ascundă lovitura din sud. În fapt, planul israelian viza o înaintare care se baza pe trei divizii adaptate nevoilor operaţionale (aşa-numitele *Ugdah*): Divizia Nordică (generalul Israel Tal), Divizia Centrală (generalul Avraham Yoffe) şi Divizia Sudică (generalul Ariel Sharon). Cele trei forţe de atac erau concentrate pe un sector relativ restrâns de front din Sinai, având astfel posibilitatea să îşi asigure reciproc suport pe flancuri. Această dispunere era menită să contracareze strategia de tip „scut şi sabie" utilizată de egipteni în acord cu gândirea militară sovietică: în momentul în care israelienii atacau un dispozitiv defensiv egiptean (de tip „scut"), asupra acestora venea din spate o forţă de tip „sabie" pentru a le aplica o lovitură decisivă după ce formaţiunea Tzahal se epuiza încercând să treacă de zonele minate, de barajele de artilerie, de tranşeele asigurate de infanteria dotată cu mortiere. Astfel, în cazul în care o divizie israeliană realiza spargerea frontului şi o forţă „sabie" era trimisă asupra acesteia, o brigadă blindată dintr-o altă divizie se putea desprinde pentru a flanca înaintarea egipteană. Un alt avantaj al acestui segment de front din Sinai era concentrarea căilor de comunicaţie, mult mai rare şi dificile în sud.

Sarcina Diviziei Nord a fost să pătrundă către Rafah, nod important de comunicaţii spre Mediterană şi Gaza, pornind apoi către El Arish, centru militar important, dotat cu o bază aeriană înaintată, pe care Forţele de Apărare ale Israelului doreau să o preia, dar care asigura concomitent şi controlul asupra mării şi asupra principalelor drumuri din nordul Sinaiului; merită amintit aici faptul că El Arish fusese luat în calcul de Theodor Herzl, părintele sionismului, ca zonă de aşezare pentru evrei, în condiţiile

în care otomanii erau reticenţi în privinţa Palestinei.343 Divizia lui Tal avea la dispoziţie 250 de tancuri, 50 de obuziere şi o brigadă de paraşutiști. Trupa de şoc a lui Tal era Brigada a 7-a Blindată, condusă de colonelul Shmuel Gonen, care făcuse parte din Hagana încă de la... 13 ani. Gonen conta pe un batalion de tancuri Centurion şi un batalion de Patton. A doua brigadă blindată, condusă de colonelul Aviram, era compusă din tancuri mai uşoare, Sherman şi AMX-13. Paraşutiștii care urmau să cureţe punctele de rezistenţă îl aveau în frunte pe Rafael Eitan, care va suferi o rană gravă la cap în cursul înaintării spre Suez.

Ofensiva terestră israeliană a început la ora 7.50, în paralel cu vastul bombardament al aviaţiei, pentru a multiplica astfel confuzia. După ce egiptenii au înţeles că au de-a face cu un atac în toată regula, nu cu o diversiune, au aruncat în luptă tancurile T-34 şi Divizia 20 Palestiniană, reuşind să blocheze temporar înaintarea brigăzii blindate a lui Gonen. În acest timp, forţa de sprijin a lui Avirai se împotmolise în nisip. Totuşi, tanchiştii lui Tal au reuşit să depăşească acest punct critic de la Khan Yunis, năpustindu-se spre Rafah, care beneficia de fortificaţii atent pregătite, ce au putut fi sparte graţie unui mix de artilerie şi raiduri de aviaţie. La acel moment, Tzahal îşi asigurase deja superioritatea aeriană. Tot de acum, Fâşia Gaza era deja izolată de Egipt, fiind apărată de voluntari palestinieni lipsiţi de armament greu. Dayan nu dorea să încarce politic Israelul cu sutele de mii de refugiaţi palestinieni de aici, limitându-se doar să securizeze drumurile principale şi frontierele cu o brigadă de infanterie, asistată de tancuri AMX.

Unităţile înaintate ale brigăzii lui Gonen şi-au continuat fuga spre vest, ţintind să atingă El Arish până spre seară. Surprinşi de viteza tancurilor inamice, egiptenii au început să se organizeze în apărare, pe drumul dinspre Rafah spre El Arish, abia după ce vârful de spadă al Diviziei lui Tal le depăşise şi ajunsese la El Arish.

Evitând riscul de a pierde contactul cu avangarda, tancurile, infanteria mecanizată şi paraşutiștii israelieni au reuşit să redeschidă calea şi să restabilească legătura cu deschizătorii de drum. Merită subliniat faptul că toate aceste reuşite aveau în spate doar o brigadă de tancuri şi una de paraşutiști – trupele lui Aviram fiind blocate în continuare într-un teren care s-a dovedit inutilizabil, la sud de drumul Rafah – El Arish. Trebuie, însă, observat şi că Tal a preferat să rişte utilizarea unei întregi brigăzi de blindate pe un teren pe care nu îl cunoştea, doar pentru a obţine un efect-surpriză care se putea dovedi decisiv. Nu a fost, însă, cazul, tanchiştii lui Gonen descurcându-se atât de bine, încât nu a mai fost necesar nici măcar desantul paraşutiștilor asupra El Arish pentru a pregăti asaltul tancurilor, în paralel cu trupe care debarcau şi atacau dinspre Mediterană. Ziua de 5 iunie 1967 s-a încheiat, aşadar, cu Tzahal controlând Khan Yunis, Rafah, drumul vital Rafah – El Arish (cu trecătoarea Jiradi, care era bine apărată de egipteni şi unde israelienii pierduseră zeci de tancuri) şi cu accesul în El Arish securizat dinspre est. A doua zi, pe 6 iunie, în zori, aeroportul din El Arish a fost cucerit, iar oraşul curăţat după o tentativă scurtă, dar intensă a egiptenilor de a opune rezistenţă.

A doua divizie (Ugdah) aruncată în luptă de armata israeliană în Sinai a fost cea condusă de generalul Avraham Yoffe. Mai redusă numeric, compusă din două brigăzi blindate, Ugdah lui Yoffe avea o misiune specială: să traverseze deşertul într-o zonă considerată impracticabilă şi să apară surprinzător la sud de El Arish, blocând astfel o eventuală contraofensivă egipteană.

A treia divizie care a intrat în confruntare, în dimineaţa zilei de 5 iunie, a fost cea condusă de Ariel Sharon. Misiunea acesteia era să câştige controlul asupra centrului Peninsulei Sinai, după ce spărgea rezistenţa egipteană concentrată în zona Abu Ageila-Umm Katef, un nod strategic de comunicaţii. Dacă în nord drumul între Gaza şi Canalul Suez trecea prin Rafah, El Arish până în

Qantara, în zona centrală Tzahal trebuia să câştige controlul intersecţiei de la Abu Ageila-Umm Katef, înaintând apoi spre Ismailia prin Bir Gafgafa. Zona era puternic fortificată de egipteni, care aveau la dispoziţie aproape 100 de tancuri şi vânătoare de tancuri sovietice, 70 de tunuri şi o brigadă de infanterie.344 Planul lui Arik Sharon se va dovedi, însă, spectaculos şi eficient. Acesta va înainta în timpul zilei de 5 iunie şi îşi va poziţiona artileria în dreptul Umm Katef; era vorba despre şase batalioane, cifră atipică pentru uzanţele Forţelor de Apărare Israeliene, care nu aveau, de obicei, vreme pentru baraje ample de artilerie şi preferau viteza – şi cu atât mai mult pentru Sharon, care viza lupta corp la corp. În paralel, un comando de paraşutiști a aterizat în deşert şi s-a strecurat până la bateriile de artilerie ale egiptenilor, pe care le-au cucerit. În acest mod, fără artilerie şi fără acoperire aeriană, egiptenii au fost confruntaţi, începând cu ora 22.00, cu un bombardament masiv, cel mai intens din istoria Tzahal de până atunci.345 între timp, infanteriştii au ocupat fortificaţiile egiptene, care au putut fi deminate de genişti, permiţând tancurilor israeliene să intre în luptă cu cele egiptene abia către ora 4 dimineaţa. În timp ce Sharon cucerea Umm Katef, Yoffe îşi trimitea o brigadă blindată către Abu Ageila, în sprijinul lui Sharon, iar a doua brigadă bloca tancurile egiptene destinate să apere El Arish. Aşa se face că, în dimineaţa zilei de 6 iunie, după doar o zi de luptă, Tzahal câştigase deja controlul asupra celor mai importante poziţii avansate egiptene din nordul şi centrul Sinaiului: El Arish, Rafah, Umm Katef şi Abu Ageila. Trei divizii egiptene fuseseră învinse şi încercuite, iar aviaţia lui Nasser nu mai exista.

Un alt război era, însă, pe cale să fie pierdut de Egipt, într-un mod cu totul diferit faţă de cel în care se tranşează de regulă confruntările de propagandă. Într-o totală contradicţie cu nevoia oricărei tabere implicate într-un conflict armat de a-şi prezenta cât mai favorabil reuşitele, Dayan a trecut realizările din lupta aviatică şi

din ofensiva terestră sub tăcere. Liderii israélien! – împotriva instinctelor naturale de politicieni – îşi compuneau o expresie îngrijorată, lăsându-i pe cetăţeni să creadă că armata egipteană se află în ofensivă. Motivul acestei alegeri aparent bizare era, totuşi, solid: cu cât sovieticii sau francezii erau ţinuţi mai mult în întuneric în privinţa evoluţiilor de pe front, cu atât Tzahal câştiga mai mult timp pentru a înainta. Marele aliat al Israelului în aceste ore era credinţa sovieticilor în reuşitele militare egiptene; iar cea mai preţioasă resursă pentru Dayan devenise timpul, fiecare oră aducându-i zeci de kilometri în plus, care urmau să fie negociaţi ulterior, ca şi în trecut, în schimbul unor garanţii de pace.

Din acest punct de vedere, cel mai important complice al lui Moshe Dayan se dovedea mareşalul Amer, care reuşise performanţa de a minţi pe toată lumea – inclusiv pe Nasser sau pe Hussein al Iordaniei – pentru aproape 24 de ore. Mareşalul aştepta de un deceniu acest război, considerând că îi va oferi ocazia să se răzbune pe Moshe Dayan, care îl umilise deja în 1956 şi şi-a început ziua de 5 iunie 1967 entuziasmat de şansa care i se dădea. A reuşit să reziste în faţa veştilor privind distrugerea aviaţiei sale, cerând Iordaniei şi Siriei să atace, apoi gândindu-se să solicite Algeriei nişte MIG-uri împrumut. În paralel, a ordonat să fie transmise ştiri fictive despre reuşitele egiptene, în universul paralel creat de Amer, Israelul îşi pierduse aproape întreaga forţă aviatică în atac, iar egiptenii aveau doar două avioane lovite. Spre prânz, erau raportate deja 160 de avioane israeliene distruse. Egiptenii năvăliseră pe străzi sărbătorind triumful. Regele Iordaniei căzuse şi el în capcană, decizând că e un moment optim pentru a-şi arunca trupele în luptă.

În noaptea dinspre 5 spre 6 iunie, disperarea a început să se instaleze, însă, la vârful armatei egiptene. Reuşitele terestre ale Tzahal – marşul către El Arish şi cucerirea Umm Katef de către Arik Sharon – l-au dezarmat pe Amer, care din acest punct a reuşit să reziste doar

susţinut de droguri sau alcool.346 Ministrul egiptean al apărării suferise şi el o gravă cădere psihică, închizându-se în birou, unde, aparent, dormita într-un pat pe care şi-l instalase special. Pus în imposibilitatea de a lua legătura cu responsabilii armatei sale, Nasser a mers în noaptea de 6 iunie la sediul comandamentului egiptean, confruntându-l pe Amer şi înţelegând proporţiile dezastrului.347

Din acest punct, însă, şi *rais* era obligat să devină prizonier al lanţului de minciuni. Ficţiunea trebuia păstrată pentru a da timp armatei din Sinai să se regrupeze şi să contraatace. Când şi acest lucru s-a dovedit imposibil, propaganda va fi menită să ofere răgaz pentru o retragere urgentă spre Suez, ca şi în 1956. Obiectivul lui Nasser, după ce a înţeles că Sinaiul e pierdut, a fost să îşi conserve armata şi să caute un narativ politic antiimperialist care să îi justifice pierderile. Acesta va fi intervenţia Statelor Unite în conflict, preşedintele egiptean încercând astfel să actualizeze scenariul atacului franco-britanic din 1956: egiptenii nu luptau cu Tzahal, ci cu U.S. Army – avioanele americane erau cele care atacaseră Egiptul pe 5 iunie. În acest timp, ştiind bine cum stau lucrurile în realitate, sovieticii trebuiau să caute soluţii diplomatice de salvare; în fond, informaţiile lor eronate despre atacul iminent al Israelului în Siria declanşaseră acest conflict.

În acest timp, generalul Yeshayahu Gavish, comandantul întregului sector de sud, deci al frontului din Sinai, a stabilit strategia Tzahal pentru faza a doua a operaţiunilor din Peninsulă. Având în vedere că timpul curgea în defavoarea israelienilor, care trebuiau să câştige cât mai mult spaţiu şi să distrugă cât mai multe unităţi egiptene până în momentul intrării URSS în joc, Gavish a optat pentru un plan de o mare îndrăzneală. Intuind că singura opţiune pe care egiptenii o mai aveau era retragerea spre Canalul Suez, el a cerut generalilor Tal şi Yoffe (divizia lui Sharon era mai lentă) să „alerge” mai repede decât aceştia spre Canal şi să ocupe toate căile de

evacuare spre Egipt: Qantara (deja controlată de Tzahal), drumul spre Bir-Gafgafa-Ismailia, trecătoarea Mitla şi trecătoarea Giddi.

A început, astfel, o *drole de guerre* în versiune orientală: ambele armate implicate în război fugeau în aceeaşi direcţie, spre Canalul Suez, renunţând uneori la luptă chiar şi atunci când se întâlneau şi mergeau aproape umăr la umăr. Israelienii nu erau interesaţi de confruntări, mizând totul pe prinderea armatei egiptene în capcana de la Suez. La rândul lor, egiptenii respectau ordinul de a se retrage şi sperau să nu mai lupte decât după o eventuală regrupare dincolo de Canal. În acest punct, Nasser avea în Sinai suficiente trupe pentru a întoarce teoretic soarta campaniei şi a o încheia onorabil: Forţa Shazly, Divizia a 4-a Blindate, Diviziile a 6-a şi a 3-a Infanterie. La începutul luptei, egiptenii aliniaseră cinci divizii, iar israelienii trei; în realitate, unităţile egiptene erau adeseori incomplete, raportul dintre trupele care se confruntau în Sinai fiind de egalitate aproape perfectă: 100.000 de soldaţi în fiecare armată din deşert.348

Misiunea încredinţată celor mai rapide tancuri ale diviziei generalului Tal a fost ocuparea căilor de acces către Canalul Suez dinspre Bir Gafgafa spre Ismailia. În 7 iunie a început dinspre Jebel Libni o cursă infernală între israelieni şi Divizia a 4-a Blindate, una de elită a lui Nasser; a fost una dintre puţinele situaţii în care egiptenii, dotaţi cu tancuri T-54/T-55349, au reuşit să evite capcana Tzahal şi să se salveze, doar o mică parte din unitate fiind prinsă şi distrusă. Tancurile rezervistului Yoffe au avut mai mult noroc, sarcina lor fiind să închidă trecătorile Giddi şi Mitla, în condiţiile în care se căutau soluţii logistice pentru alimentarea lor. Cu atâţia egipteni în faţă şi în spate, devenea imposibil să strecori cu succes pe urmele tanchiştilor cisterne vulnerabile cu combustibil, paraşutările în avans fiind o soluţie care nu dădea întotdeauna rezultate în înghesuiala din Sinaiul de Vest. În cele din urmă, în Trecătoarea Mitla au ajuns, la finalul

cursei de sprint între Israel şi Egipt, nouă tancuri Tzahal, dintre care cinci le remorcau pe restul de patru, rămase fără combustibil. Chiar şi aşa, cele patru au fost amplasate strategic şi fructificate la maximum în bătălia care a urmat, egiptenii încercând cu disperare să pătrundă prin trecătoare, cu preţul a zeci de tancuri distruse. În fapt, chiar armata egipteană va bloca intrarea în trecătoare cu propriile unităţi distruse.

Pe 8 iunie, trupele lui Sharon, care nu au fost implicate în cursa spre Suez, au atins Nakhl, într-o zonă centrală a deşertului. Era prea târziu pentru a-l mai prinde în capcană pe Shazly – unul dintre puţinii tanchişti egipteni care înţelegeau strategia Forţelor de Apărare Israeliene, totuşi la timp pentru a surprinde Divizia a 6-a egipteană, care se retrăgea dinspre Kuntilla, împinsă din spate de Brigada a 8-a Infanterie Mecanizată, condusă de Avraham Albert Mandler. Sharon a distrus aici circa 100 de tancuri şi două brigăzi de infanterie.350

După cucerirea El Arish, divizia nordică a generalului Tal nu a mai urmat restul drumului din apropierea coastei Mediteranei, coborând spre sud, către Jebel Libni şi Bir Gafgafa, acolo unde era concentrată armata egipteană. Drumul de nord, aproape nepăzit, care conducea spre Qantara, lângă Canalul Suez, între Port Said şi Ismailia, a fost încredinţat Forţei Granit, o unitate uşoară de recunoaştere, dotată cu tancuri AMX-13 şi jeepuri. Comandantul grupării, colonelul Yisrael Granit, ar fi trebuit să se oprească, conform planului schiţat iniţial de Moshe Dayan, la circa 40 de kilometri de Canalul Suez şi de Qantara, pe axa trecătorilor, israelienii nedorind să îngrijoreze Marile Puteri în privinţa unor eventuale pretenţii asupra Canalului – care în 1956 fuseseră prost primite de SUA, iar acum ar fi agitat Franţa. Totuşi, colonelul Granit a forţat înaintarea spre Egipt, fiind în curând sprijinit şi de un batalion de paraşutiști condus de Rafael Eitan, precum şi de câteva tancuri Patton de care se putuse dispensa Tal. Ultimii 20 de kilometri parcurşi de

Granit şi Eitan

(care va fi rănit acum) în drum spre Suez vor fi infernali, cu tancurile T-55 opunând o rezistenţă puternică, care nu a putut fi spartă decât prin intervenţia repetată a aviaţiei. Egiptenii luptau cu încrâncenare, folosind chiar şi ultimele lor MIG-uri, pentru că lângă Qantara se afla marele pod El Ferdan, pe unde egiptenii evacuau masiv trupele din Sinai.351 în dimineaţa zilei de 8 iunie 1967, colonelul Granit cucerise cu ajutorul aviaţiei ţărmul de est al Canalului Suez, în dreptul Qantara şi al podului El Ferdan. Previziunile comandanţilor lui Nasser despre un război care se va încheia la Tel Aviv lăsau acum loc panicii că Tzahalul ar putea traversa Canalul Suez şi s-ar putea îndrepta spre Cairo. Preventiv, egiptenii începuseră să îşi regleze artileria, îndreptând-o acum spre Sinaiul care le aparţinea în urmă cu doar patru zile.

Un sfârşit simbolic al confruntării din Sinai nu putea fi înregistrat decât la Sharm el-Sheikh, locul de unde începuse totul prin blocarea Strâmtorii Tiran. Pe 7 iunie, Tzahal începuse deja operaţiunile pentru cucerirea acestuia, luând cu asalt baza navală printr-o operaţiune de comando sprijinită cu foc dinspre mare. Trupele egiptene, estimate iniţial de israelieni la 1 600 de militari, părăsiseră, însă, zona, la ordinul lui Amer, lăsând în urmă o mică garnizoană care a fost învinsă după ce 20 de soldaţi egipteni şi-au pierdut viaţa. În după-amiaza zilei de 7 iunie 1967, vasele israeliene începuseră deja să circule din nou prin Strâmtoarea Tiran, după ce Dayan anunţase oficial redeschiderea acesteia. De aici, paraşutiștii israelieni au putut să avanseze nestingheriţi pe ţărmul sud-vestic al Sinaiului, dinspre Sharm el-Sheikh către Golful Suez, făcând joncţiunea cu tanchiştii lui Yoffe, care blocaseră Trecătoarea Mitla.

Războiul cu Iordania.

„Muntele Templului e în mâinile noastre”.

„Azit, căţelul paraşutist” pare genul de carte scrisă de un bunic pus pe şotii. E un roman de aventuri pentru

copii, publicat în anul 274

1969, despre un ciobănesc german trimis într-o unitate de comando, unde învaţă să sară cu paraşuta. Un film foarte popular s-a făcut după carte în 1972, cu puţin înaintea războiului de Yom Kippur.352 în ciuda aparenţelor, creatorul simpaticei căţeluşe Azit este unul dintre cei mai importanţi luptători din istoria Israelului: Mordechai „Motta" Gur. Dincolo de numeroasele sale fapte de arme remarcabile, locul simbolic al lui Gur în istorie e asigurat de faptul că a condus Brigada 55 Paraşutiști în luptele pentru Ierusalim, a pătruns printre primii pe platoul Zidului de Vest şi a fost cel care a anunţat în staţie vestea pe care evreii o aşteptau de două milenii: *„Har Habayit BeYadeinu*!" – „Muntele Templului este în mâinile noastre!" Momentul, reluat apoi de mii de ori în emisiuni de televiziune şi filme, are o încărcătură istorică mai amplă decât toate mizele anului 1967.

S-a ajuns la acest deznodământ pentru că regele Hussein al Iordaniei era într-o situaţie mult prea vulnerabilă în săptămânile dinaintea războiului, fiind izolat şi arătat cu degetul în toată lumea arabă ca agent al imperialismului britanic şi prieten al sioniştilor. Atacul scăpat de sub control de Tzahal la Samu a complicat viaţa şi aşa dificilă a monarhului haşemit, pe care Nasser şi palestinienii îl visau înlăturat din fruntea statului. Prin alianţa militară cu Nasser, Hussein s-a salvat şi, concomitent, a pierdut (parţial) suveranitatea asupra armatei sale în favoarea unui interpus al ra/s-ului egiptean. Problema lui Hussein a fost că, din momentul în care a semnat înţelegerea cu Nasser, onoarea arabă îl obliga să sară în sprijinul protectorului său. Chiar şi în cazul unei înfrângeri – care, de altfel, a şi survenit –, onoarea dovedită de Hussein, până atunci considerat cel mai nedemn de încredere membru al fragilei frăţii arabe, i-a marcat destinul pe termen lung, transformându-l în unul dintre cei mai stabili lideri din Orientul Mijlociu. Contrastul cu Siria – care împinsese prin provocări şi

retorică către acest război şi acum tăcea mâlc – nu putea să fie ignorat de comunitatea arabă.

În plus, Hussein pare că a crezut pentru câteva ore în posibilitatea unui mare triumf al lui Nasser. Imaginile care i-au fost arătate de egipteni în dimineaţa zilei de 5 iunie surprindeau valuri de avioane de luptă care se îndreptau către Israel – ceea ce părea să întărească asigurările pe care Nasser (manipulat de Amer) i le oferise personal: Egiptul strivea Israelul în aer. În realitate, imaginile surprindeau aeronavele israeliene care se întorceau din misiune, după ce distruseseră bazele egiptene…

E drept că lipsa de informaţii, pe care noi o putem judeca într-un context static, avea loc, în realitate, într-un cadru dinamic extrem de alert, în care o întreagă flotă aeriană dispărea, pur şi simplu, în trei ore. Singurul mod în care decalajul dintre viteza câmpului de luptă şi mecanismul mai lent al deciziei politice (şedinţe, elaborarea discursurilor, semnarea şi transmiterea ordinelor) putea fi parţial estompat era existenţa unui sistem fidel şi urgent de raportare din teren către comandanţi şi politicieni. Or, tocmai aici se afla o mare vulnerabilitate a armatelor arabe, în primul rând pentru că Tzahal atinsese o capacitate remarcabilă de a tăia şi bruia canalele de comunicaţie dintre Sinai şi Cairo şi în al doilea rând deoarece ofiţerii din teren ai armatelor arabe aveau tendinţa de a ascunde şi înfrumuseţa adevărul, tendinţă încurajată chiar de la vârful armatei, Amer fiind el însuşi un adept al ideii că poţi corija prin propagandă realitatea din teren (în 1956, această tehnică funcţionase, slaba performanţă a conducerii militare egiptene fiind trecută cu vederea graţie artificiilor retorice).

La ora 8.50, în dimineaţa zilei de 5 iunie 1967, regele Hussein a aflat despre debutul ofensivei Tzahal în Sinai. Între orele 9.00 şi 9.30, el a participat la o şedinţă cu generalul egiptean Riad, comandantul pe care Nasser i-l impusese pentru armata iordaniană. Riad, care era un militar respectat, decisese deja strategia iordaniană în

raport cu planul mai amplu al lui Nasser, neputând să îşi imagineze în acel moment proporţiile dezastrului din Sinai şi lipsa oricărei capacităţi egiptene de a ataca

TzAHAL. O ISTORIE A ARMATEI 1SRAELIENE

Israelul. Ceea ce ar fi putut avea sens într-un context mai larg al ofensivei arabe s-a transformat într-o bravadă iordaniană total neinspirată. Eforturile israeliene de a-l convinge pe Hussein să aştepte şi să se limiteze eventual la câteva manevre formale – premierul Eshkol i-a transmis în acest sens un mesaj urgent prin reprezentantul ONU, norvegianul Odd Bull, asigurându-l că Iordania nu va fi atacată – nu au mai putut ţine lucrurile în loc.353 Hussein anunţase deja, într-un discurs radiodifuzat, începutul ostilităţilor. Trupele sale s-au împrăştiat spre Hebron şi Ierihon în aşteptarea ofensivei egiptene. În paralel, Riad cerea Siriei şi Irakului să facă joncţiunea în Valea Iordanului, pătrunzând apoi în Israel cu sute de tancuri – lucru care dovedea că iordanienii erau în acel moment rupţi de realitate. La ora 10.00, două baterii iordaniene de mare capacitate (tunurile americane de 155 mm „Long John”) au început să bombardeze împrejurimile oraşului Tel Aviv şi baza aeriană din sudul Haifei, Ramat David. Peste o oră şi un sfert, iadul s-a dezlănţuit în Ierusalim, unde iordanienii au tras 6.000 de proiectile, ţintind obiective civile, spitale, Knessetul sau reşedinţa premierului israelian. Acest ordin era de neînţeles din perspectivă militară şi politică, risipind legitimitatea morală oferită de atacul Tzahal în ochii opiniei publice internaţionale, fără vreun beneficiu pe câmpul de luptă. La fel de neinspirat va fi şi atacul aviaţiei iordaniene asupra Netanyei şi a două mici localităţi fără valoare strategică (Kfar Saba şi Kfar Sirkin). Desfăşurat la ora 11.50 şi soldat doar cu pagube marginale, atacul iordanian nu a făcut decât să provoace, peste numai 40 de minute, replică Forţelor Aeriene Israeliene, care au distrus atât bazele aviatice iordaniene, cât şi întreaga flotă de Hawker Hunter a acestei ţări. Replica iordaniană a venit la ora 12.45, când

a fost ordonată ocuparea zonei în care se afla aşa-numita Casă a Guvernului, o clădire impunătoare, care fusese folosită ca sediu al mandatului britanic şi care găzduia acum misiunea Naţiunilor Unite. Poziţia avea o importanţă strategică suficient de mare încât să justifice agresiunea implicită asupra echipei

ONU, care protesta energic; controlând căile de acces către Hebron, dealul Casei Guvernului punea în valoare artileria şi mitralierele armatei iordaniene. De la acest punct, pentru Eshkol, Rabin şi Dayan a devenit clar faptul că Iordania intrase cu toată puterea în război şi că Tzahal nu se mai putea limita la menajarea lui Hussein, fiind obligat să treacă la rândul său într-un dispozitiv real de război şi pe flancul estic.

Dar care ar fi trebuit să fie obiectivele fixate comandanţilor israelieni aici? Yigal Allon, acum membru în Cabinetul Eshkol, considera că venise momentul ca Israelul să recupereze Oraşul Vechi din Ierusalim, acolo unde se afla şi Zidul de Vest, cel mai important vestigiu al religiei şi civilizaţiei iudaice. Allon cerea acest lucru din perspectiva unui sionist de stânga, care condusese cândva Palmach-ul. Lui Allon îi sărea în ajutor, din cu totul alt unghi politic, Menachem Begin, care fusese simbolic cooptat în cabinetul de război al lui Eshkol ca reprezentant ai dreptei revizioniste. Dayan nu a autorizat, însă, paşi atât de mari în trasarea misiunilor Tzahal pe frontul iordanian. E posibil să fi avut în minte aceleaşi obiective ca şi Allon sau Begin, însă el dădea socoteală pentru deciziile finale – şi era un politician prea versat pentru a nu fi atent la modul în care e reflectat în stenograme, pentru istorici şi electorat. Strategia implementată de Dayan şi Rabin va dezvolta, aşadar, gradual prezenţa israeliană pe frontul iordanian, securizând în paşi prudenţi fiecare câştig.

În 5 iunie 1967, armata regelui Hussein număra peste 50.000 de oameni, dispuşi în 11 brigăzi, dintre care opt gata de acţiune.354 Iordanienii contau şi pe o formaţiune irakiană de tancuri, precum şi pe trupele de

comando egiptene dispuse la Latrun. Spre deosebire de sirieni şi egipteni, iordanienii beneficiau de tehnologie americană: tancuri Patton (M-47 şi M-48) şi transportoare blindate pentru infanterie Mi 13, care vor fi capturate de Tzahal şi integrate în propriile unităţi de luptă, Israelul devenind din 1970 unul dintre principalii utilizatori de M113 din lume, după U.S. Army şi reuşind să înlocuiască astfel, în sfârşit, venerabilele sale semişenilate din al Doilea Război Mondial.355 Forţele armate israeliene mizau pe frontul iordanian, condus de generalul Uzi Narkiss (Comandamentul Centru), pe Brigada Ierusalim a colonelului Amitai – care era mai degrabă o forţă defensivă locală, cu trupe antrenate sub standardele stricte Tzahal –, pe două brigăzi în Samaria, alte câteva contingente de infanterie risipite în Samaria şi Iudeea, precum şi pe mai performanta Brigadă Mecanizată Harel, condusă de colonelul Un Ben-Ari şi dotată cu tancuri Sherman. În momentul declanşării atacului iordanian, în subordinea lui Uzi Narkiss au fost transferate atât brigada de paraşutişti a lui Motta Gur, care fusese eliberată de pe frontul din Sinai graţie înaintării rapide a blindatelor către El Arish, cât şi o întreagă divizie din nord, de la graniţa unde sirienii rămâneau liniştiţi, condusă de generalul Elad Peled şi compusă dintr-o brigadă de infanterie, o brigadă mecanizată şi una de blindate. Aceste unităţi puternice, care au mărit semnificativ capacitatea Tzahal la graniţa de est, au devenit disponibile, aşadar, datorită unor împrejurări fericite: în primul rând pentru că în Sinai tanchiştii au performat peste aşteptări, în al doilea rând pentru că sirienii s-au dovedit mult mai docili decât se estima.

Poziţia câştigată de iordanieni în perimetrul sediului ONU a fost recucerită de un batalion al Brigăzii Ierusalim până seara, când iordanienii s-au retras în sud, spre Betleem. Ca şi în trecut, a fost o luptă sângeroasă şi strânsă, iordanienii dovedindu-se soldaţi valoroşi în acest tip de operaţiuni defensive; 200 de israelieni erau răniţi şi

doar 10 oameni din batalionul triumfător mai erau apţi de luptă, în timp ce două tancuri Tzahal erau distruse. Totuşi, fusese obţinută o victorie împotriva iordanienilor în cadrul unui atac care amintea parţial de condiţiile de la Latrun, lucru care făcea bine moralului israelienilor. O altă veste bună era şi că, prin această împingere a iordanienilor spre Betleem, sudul Ierusalimului trecea în mâinile Tzahal, care începea astfel să strângă controlul în jurul Oraşului Sfânt.356 Din acest moment, pornise deja ofensiva ordonată de Dayan, care încerca în primul rând să securizeze Zona Muntelui Scopus, un intrând teritorial israelian în spaţiul controlat de Iordania, care ar fi fost uşor de izolat de către soldaţii regelui Hussein. Pe de altă parte, dacă Forţele de Apărare ale Israelului reuşeau să ocupe zona din jurul Muntelui Scopus unde se afla şi Muntele Măslinilor, ele încercuiau oraşul, inclusiv zona arabă şi căile de acces către Samaria, în nord, şi Valea Iordanului în est. În acest scop, paraşutiștii lui Motta Gur, ajutaţi de Brigada Mecanizată Harel, au început să îşi croiască drum în nordul Ierusalimului, cucerind Academia de Poliţie şi începând asaltul decisiv asupra Dealului Muniţiei. Paraşutiștii utilizau în acest atac dificil un dispozitiv numit „bangalore”, care provoca explozii controlate la capătul unei ţevi lungi manevrate de genişti, permiţând astfel „curăţarea” minelor şi a gardurilor de sârmă ghimpată.357

Atacul de noapte de pe Dealul Muniţiei, care s-a terminat în zorii zilei de 6 iunie (ora 06.15) a reprezentat o baie de sânge, dar şi un moment de real eroism în istoria Israelului şi a Iordaniei. 36 de paraşutiști şi-au pierdut viaţa în asaltul asupra unui obiectiv solid fortificat şi excelent apărat, inclusiv prin luptă corp la corp, până în ultima clipă. Aproape toţi ofiţerii din dispozitivul de atac au căzut în luptă, respectând principiul conducerii personale în momente critice; totuşi, rămaşi fără comandă, soldaţii nu s-au retras, nu au acţionat haotic şi au reuşit să ducă misiunea până la capăt. Iordanienii aveau pierderi de

aproape două ori mai mari: 70 de morţi. În semn de respect pentru modul în care luptaseră aceştia, deasupra unor morminte săpate rapid, paraşutiștii care cuceriseră Dealul Muniţiei au scris: „Aici au luptat 28 de legionari viteji”.358 în paralel, erau ocupate poziţii şi la Muzeul Rockefeller, după lupte sângeroase pe şoseaua Nablus şi la Hotel Rivoli. În acest moment, primul obiectiv major al lui Dayan în Ierusalim era atins, fiind făcută joncţiunea cu enclava de pe Muntele Scopus. Ministrul israelian al apărării mersese, de altfel, să inspecteze acea zonă cu puternică valoare simbolică, având în vedere că aici se afla campusul Universităţii Ebraice, care fusese construit începând din anul 1918, cu trei decenii înaintea fondării statului, de către un consiliu director din care au făcut parte Martin Buber, Sigmund Freud şi Albert Einstein. Motta Gur şi-a mutat centrul de comandă în Muzeul Rockefeller, putând astfel să urmărească înaintarea în zonele arabe dinspre sud (aici preluase iniţiativa Brigada Ierusalim) şi strângerea mai fermă a încercuirii prin cuceririle pe care blindatele lui Un Ben-Ari le reuşeau în nord-est. În seara zilei de 6 iunie şi dimineaţa celei de 7 iunie – după luptele crâncene din Valea Chedronului, Muntele Măslinilor şi Augusta Victoria –, Oraşul Vechi era deja izolat de Iordania şi Cisiordania, generând o problemă politică majoră pentru cabinetul Eshkol: putea fi el în continuare lăsat sub controlul lui Hussein doar pentru a evita protestele din lumea arabă şi din spaţiul sovietic? Evreii aproape că îşi împliniseră visul milenar, având în mână Ierusalimul biblic şi încă dezbătând ce e de făcut în privinţa lui. În timpul nopţii de 6 spre 7 iunie, zvonurile privind impunerea iminentă a unui armistiţiu dinspre Naţiunile Unite deveneau insistente. Begin l-a sunat pe Eshkol şi l-a somat să preia Oraşul Vechi. Acelaşi mesaj i l-a transmis şi lui Dayan.

Între timp, progrese majore erau făcute şi pe restul frontului iordanian. Marea problemă a lui Hussein era lipsa oricărei apărări în faţa avioanelor israeliene; în

momentul în care grupările de tancuri bine pregătite ale iordanienilor puneau probleme în teren unităţilor Tzahal, ele erau spulberate din aer de Forţele Aeriene Israeliene. De-acum, Hussein înţelesese deja că fusese tras pe sfoară şi că triumful mareşalului Amer în aer fusese doar o bazaconie; cu propria flotă distrusă încă din prima zi de război, el căuta o soluţie de armistiţiu, înţelegând că e pe cale să piardă Cisiordania şi Ierusalimul. Brigada Harel reuşise să deschidă drumul simbolic de la fortăreaţa Latrun, care fusese intens bombardată, intrând în Ramallah, un punct foarte important pentru securizarea Ierusalimului. Între timp, divizia transferată din nord, condusă de generalul Elad Peled, a luat prin surprindere defensiva iordaniană, care nu anticipase acest tip de improvizaţie. Peled ţintea oraşul cu cea mai mare importanţă strategică pentru Samaria: Nablus. Printr-o mişcare surprinzătoare, acesta a fost atacat de o brigadă blindată dinspre est, aşadar dinspre Iordan, după ce cucerise drumul bine păzit spre Tubas. Ceva mai la nord, trupele lui Peled întâlniseră o rezistenţă puternică la Jenin, unde iordanienii pregăteau chiar un contraatac care ar fi pus faţă în faţă o grupare de tancuri iordaniene Patton cu una de tancuri israeliene Sherman – mai slab echipate. Din nou, intervenţia Forţelor Aeriene Israeliene, care puteau zbura nestingherite, a împiedicat blocarea ofensivei, în dimineaţa zilei de 7 iunie, după două zile de război, israelienii controlau deja Jenin şi Nablus. În Nablus, în mod bizar, israelienii au fost primiţi de locuitorii arabi cu aplauze şi urale – dovedindu-se, însă, rapid că era vorba despre o confuzie: palestinienii aşteptau legionarii lui Hussein, nu tancurile Tzahal, începând să se organizeze pentru o rezistenţă răzleaţă imediat după ce au înţeles că făcuseră o greşeală. Situaţia Ierusalimului era în acel moment tranşată din punct de vedere militar, acesta fiind total deconectat de Cisiordania prin prezenţa Tzahal în Ramallah şi Nablus. Situaţia era similară în sud, unde centrele importante Betleem şi Hebron fuseseră tăiate de

Cisiordania şi Iordania din momentul în care Ierusalimul era învăluit în zona arabă dinspre est, ele fiind obligate să se predea fără rezistenţă.

Tema principală a serii de 6 iunie 1967 în marile cancelarii şi la sediul ONU din New York a fost negocierea unui acord de încetare a focului. Sovieticii, prin vocea prim-ministrului Aleksei Kosîghin, presau pentru un armistiţiu bazat pe principiul revenirii la situaţia teritorială din preziua conflagraţiei (*status quo ante bellum*), în timp ce preşedintele american Lyndon Johnson, impresionat de valul de simpatie proisraeliană din Statele Unite, sprijinea discret ideea unui acord de încetare a focului care să nu precizeze alţi termeni – aceştia urmând a fi negociaţi ulterior.

Cedarea sovieticilor a condus la adoptarea unei rezoluţii în cadrul Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite, prin care se cerea încetarea imediată a focului. Totuşi, Nasser a comis în acest punct o gravă eroare, respingând ferm rezoluţia atâta timp cât aceasta nu asigura *status quo ante bellum*, soluţie pe care sovieticii înţeleseră că nu o mai pot obţine în situaţia dată. Hussein va face şi el o eroare în contextul discuţiilor pentru încetarea focului, refuzând să îşi retragă trupele dincolo de Iordan (în East Bank), în speranţa că armistiţiul iminent îl va surprinde păstrând controlul în Ierusalim, Samaria sau Iudeea; în acest mod, multe din unităţile sale vor fi distruse de aviaţia israeliană fără o şansă reală de a-şi conserva poziţiile.

În zorii zilei de 7 iunie 1967, la ora 5 dimineaţa, ordinul cel mai aşteptat din istoria Tzahal a venit din partea lui Haim Bar-Lev, adjunctul lui Moshe Dayan: „Nu lăsaţi Oraşul Vechi să rămână o enclavă”.359, Atacaţi Oraşul Vechi”, a transmis mai departe Motta Gur către paraşutiștii săi, asistaţi de Brigada Ierusalim.360 Anterior, Dayan îi ceruse lui Rabin, în centrul de comandă al Tzahal, să cucerească „cea mai dificilă şi mai râvnită ţintă a războiului”.361 Securizându-şi poziţiile pe înălţimile

Augusta Victoria şi Muntele Măslinilor, paraşutiștii au ajuns în celebra Grădină Ghetsimani. Înainte de a începe asaltul decisiv, Motta Gur le-a amintit soldaţilor săi că trăiesc un moment privilegiat: „Oraşul străvechi al Ierusalimului, la care visăm de generaţii şi pentru care ne luptăm – noi vom fi primii care vom intra în el”.362

La ora 09.45, tancurile Sherman au pulverizat baricada improvizată din faţa Porţii Leilor. Vechea semişenilată în care se afla Motta Gur a forţat intrarea prin aceasta şi a început o cursă infernală pe Via Dolorosa. Şoferul acesteia era Moshe Ben Zur, un fermier din Galileea, căruia Motta Gur îi striga înfrigurat: „Haide! Ben Zur, haide!” (înregistrat de staţia de comunicaţii din maşină, acest strigăt de nerăbdare va deveni celebru în Israel), înainte de ora 10.00, după o scurtă ciocnire cu iordanienii, paraşutiștii Tzahal au ajuns la destinaţie, în dreptul Moscheei lui Omar. „Am cucerit Muntele Templului!” – „Muntele Templului e în mâinile noastre!” – „*Har Habayit BeYadeinu*!”, va proclama Gur în staţie. Aceste cuvinte sunt astăzi constant însoţite de melodia lansată cu câteva zile înainte de război, printr-o ciudată coincidenţă: „Ierusalimul de Aur” – melodie devenită imnul redobândirii Oraşului Sfânt.

Trei batalioane israeliene, venind din direcţii diferite, au ajuns concomitent în dreptul Zidului de Vest, paraşutiștii fiind îndrumaţi chiar de un arab bătrân, care cunoştea drumurile înguste ale cetăţii. Moshe Ştempel, adjunctul lui Motta Gur, a primit onoarea de a ridica steagul israelian deasupra Zidului, ajutat de căpitanul Yoram Zammush, care căpătase drapelul de la o familie de evrei forţaţi să părăsească Ierusalimul în 1948.363 Rabinul Tzahal, Shlomo Goren, a intonat în dreptul ruinelor vechiului Templu rugăciunea Kaddish. Paraşutiștii, mulţi dintre ei cu convingeri laice, nu se puteau abţine din plâns. Unii se rugau, alţii cântau, pur şi simplu, „Ierusalimul de Aur”.364

Prudenţa cu care şefii armatei israeliene abordaseră

problema Ierusalimului trebuia să se manifeste şi în momentele de efervescenţă de după cucerire. Rabinul Goren propusese ca moscheile din dreptul Zidului de Vest să fie dinamitate, fiind refuzat categoric de Uzi Narkiss. Steagul israelian instalat pe Domul Stâncii a fost coborât la cererea lui Dayan, care moştenise din adolescenţă un respect special pentru arabi şi pentru războinicii acestora. Dayan va gestiona, de altfel, cu tact acest moment de glorie personală. La câteva ore după cucerire, el va merge în Oraşul Vechi, alături de comandantul Tzahal, Rabin, şi de cel al frontului iordanian, Narkiss – poza cu ei plimbându-se emoţionaţi pe aleile înguste ale vechii cetăţi a evreilor făcând înconjurul lumii –, iar în rugăciunea de la Zidul de Vest a cerut pace şi a transmis arabilor un mesaj de prietenie. Peste câteva zile, el va garanta în faţa ulemalelor din Moscheea Al-Aqsa faptul că drepturile lor vor fi respectate.365

Yitzhak Rabin trecuse în câteva săptămâni de la depresie severă la o stare de „entuziasm pur” Aşa cum va mărturisi ulterior, „a fost momentul culminant al vieţii mele” – o viaţă încununată ulterior de triumfuri politice. Peste câteva zile, pe 28 iunie 1967, Rabin va primi titlul de *doctor honoris causa* al Universităţii Ebraice pe Muntele Scopus, loc pentru care luptase cu puţin înainte. El va spune atunci, cu uzuala sa melancolie, că „luptătorii din prima linie au văzut cu ochii lor nu doar gloria victoriei, ci şi preţul acesteia, pe tovarăşii lor de arme căzând lângă ei, acoperiţi de sânge”.366 Tot lui Rabin i-a revenit onoarea de a stabili numele războiului pe care îl câştigase. Respingând propuneri mult mai spectaculoase, precum Războiul Izbăvirii, el va opta, simplu (dar cu o posibilă trimitere biblică la creaţie), pentru Războiul de Şase Zile.

Campania din Siria în data de 4 iunie 1967, în preziua ofensivei Tzahal în Sinai, Dayan şi Rabin luau în calcul un război care urma să fie purtat, în mod ideal, pe „un front şi jumătate”; frontul integral ar fi fost cel egiptean, în timp ce Siria era aşteptată să facă – *dacă*

lucrurile merg bine pentru cauza arabă în Sinai – eforturi prudente pentru o străpungere spre Haifa. Din acest motiv, Dayan şi Rabin îşi concentraseră forţele în Sinai şi, parţial, la frontiera siriană, alegând să sacrifice în mai mare măsură graniţa iordaniană, unde considerau că au de-a face cu adversarul cel mai raţional, regele Hussein, care era de asemenea legat de interesele taberei occidentale, spre deosebire de Egipt şi Siria.

Decizia lui Hussein de a ataca Israelul, în timp ce Siria se limita la manevre militare vagi, a schimbat radical planurile Tzahal, care îşi putea muta rapid unităţile de pe un front pe altul datorită teritoriului îngust şi compact. îmbrăţişând spontan oportunitatea nesperată de a obţine controlul asupra Oraşului Sfânt, Dayan şi Rabin au mutat „jumătatea" de front dinspre înălţimile Golan către Ierusalim, fiind ajutaţi în acest sens şi de performanţa excelentă a tancurilor lor în Egipt, aceasta permiţând paraşutiștilor să se dedice capturării Muntelui Templului.

Consecinţa acestei reaşezări strategice a fost că, în momentele de final ale războiului, sirienii – care erau principalii instigatori ai acestuia prin sprijinirea atacurilor palestiniene în teritoriul israelian şi presiunile continue exercitate asupra lui Nasser şi Hussein – erau singurii pe cale să scape de ciocnirea cu armata israeliană şi tot singurii care nu sufereau pierderi teritoriale. Această situaţie genera o problemă politică pentru Eshkol, principiul unei „juste răzbunări" pentru agresiunea asupra israelienilor fiind încălcat prin menajarea Siriei în raport cu aspra lecţie oferită regelui Hussein.

Pe de altă parte, existau trei raţiuni majore pentru care un atac urgent asupra Siriei nu putea fi luat în calcul:

a. Riscul semnificativ ca un acord de încetare a focului să surprindă Tzahal la jumătatea unei ofensive care ar fi presupus foarte multe victime, fără ca israelienii să apuce, însă, să îşi atingă obiectivele finale. Cu alte cuvinte, Dayan şi Rabin erau puşi în situaţia de a ordona un atac care avea mari şanse să sacrifice inutil sute de vieţi;

b. Terenul din înălţimile Golan şi Marea Galileei oferea Siriei un potenţial de apărare infinit mai ridicat decât cel al egiptenilor în deşertul Sinai sau al iordanienilor pe întinsa frontieră din Cisiordania. Graniţa siriană era îngustă şi fortificată natural. Ea beneficia de marele avantaj al înălţimii, israelienii fiind obligaţi să atace înfruntând pante abrupte;

c. Posibilitatea unei reacţii violente a Uniunii Sovietice în cazul unui atac asupra Siriei era crescută după ce sovieticii fuseseră puşi în situaţia de a digera umilinţa din Sinai. Spre deosebire de cazul lui Nasser, care avea, totuşi, o personalitate politică distinctă şi imprevizibilă, fiind greu de controlat de sovietici chiar şi în momentele când devenise dependent de aceştia, sirienii erau într-o relaţie mult mai caldă cu mişcarea comunistă şi erau văzuţi în mult mai mare măsură ca un protectorat URSS.

Toţi aceşti factori erau potentaţi de faptul că sirienii aveau la dispoziţie o armată proaspătă, care (cu excepţia majoră a aviaţiei distruse de israelieni încă din prima zi) nu luptase la foc continuu în primele patru zile de război, precum Tzahal. Toate aceste forţe odihnite se puteau concentra strict pe teritoriul relativ îngust de graniţă, asigurând astfel o mare densitate defensivă. Ca şi cum toate aceste lucruri nu erau de ajuns, sirienii investiseră eforturi majore în fortificarea înălţimilor Golan, extinzând avantajele oferite în mod natural de relief. Frontiera era străbătută de o reţea de buncăre care comunicau prin tranşee betonate, totul fiind protejat de peste 250 de guri de tun. Sirienii aveau 75.000 de oameni sub arme, opt brigăzi fiind dispuse pe două linii în Golan; în prima linie se aflau şase brigăzi de infanterie dotate cu propriile unităţi de tancuri, iar în spatele acestora veneau, conform strategiei sovietice „scut şi sabie”, două brigăzi blindate. Marea limitare a sirienilor ţinea de instabilitatea din cadrul armatei, grav afectată de implicarea în puciuri şi lupte pentru putere. În perioada care precedase războiul, militarii sirieni trecuseră prin mai multe valuri de epurări

politice.367

Puse cap la cap, toate aceste argumente sprijineau decizia lui Dayan de a nu accepta un atac împotriva Siriei. Ministrul apărării se luptase pentru a-şi impune poziţia în faţa insistenţelor militarilor şi ale politicienilor, care – aflaţi sub presiunea locuitorilor din nord, afectaţi de bombardamentele siriene – îşi doreau o acţiune împotriva regimului de la Damasc. În seara zilei de 8 iunie, confruntat cu refuzul ferm al lui Dayan de a-l lăsa să intre în bătălie, comandantul sectorului nordic al Tzahal, generalul David Elazar, era în pragul unei căderi nervoase, fiind singurul care nu îşi putuse demonstra abilităţile de comandă (generalul Narkiss luase Ierusalimul şi Cisiordania în sectorul central, iar generalul Gavish cucerise Sinaiul în sectorul de sud).

În noaptea de 8 spre 9 iunie, Moshe Dayan (Abu Musa, cum îi spuneau arabii) şi-a schimbat total punctul de vedere. Marele războinic a decis să rişte o ultimă lovitură, bazându-se pe numeroasele trupe pe care le avea la dispoziţie în contextul prăbuşirii defensivelor egiptene şi iordaniene. În plus, Dayan aflase despre intenţia lui Nasser de a accepta un armistiţiu în orice condiţii, acesta asumându-şi ideea că a fost înfrânt şi sfătuindu-i pe sirieni să nu prelungească inutil lupta. În sfârşit, un raport Aman arăta faptul că sirienii par să părăsească poziţiile din înălţimile Golan, unităţile care păzeau Quneitra, probabil cel mai important obiectiv strategic din drumul spre Damasc, făcându-se, pur şi simplu, nevăzute peste noapte. Dayan s-a grăbit atât de tare să fructifice noua realitate din teren, încât a ocolit sistemul uzual de decizie, care presupunea o discuţie cu Rabin, cu Eshkol şi cu întregul cabinet de război. El i-a trimis lui Eshkol o notă în care îl înştiinţa despre noua oportunitate, apoi l-a sunat pe generalul Elazar, cerându-i să atace.368

Campania israeliană în Siria s-a desfăşurat între 9 şi 10 iunie 1967, durând mai puţin de 30 de ore. Forţele implicate în luptă au crescut constant, pe măsură ce

veneau despre celelalte fronturi, astfel încât pe 10 iunie israelienii dispuneau de opt brigăzi, dintre care trei de blindate.369 Brigada de tancuri Sherman condusă de Avraham Mandler venise dinspre sud, iar *ugdah* lui Elad Peled dinspre Cisiordania. Tzahal mai avea la dispoziţie în nord, între altele, o brigadă blindată de tancuri Patton şi infanteria Golani – brigadă care traversase în anii 1950 o scurtă perioadă de criză, în contextul creşterii interesului pentru paraşutiști, piloţi şi tanchişti în detrimentul infanteristului. În fapt, modul în care urmau să lupte cei din Brigada Golani rămânea una dintre marile necunoscute şi, în acelaşi timp, marile mize ale acestei campanii ultrarapide. Aceşti *chasseurs alpins* (vânători de munte) adaptaţi la condiţiile specifice Orientului Mijlociu fuseseră implicaţi în anii anteriori în acţiuni comune cu paraşutiștii, colaborarea având rolul de a le creşte moralul şi capacitatea de luptă. Pe de altă parte, infanteriştii erau recruţi proveniţi din imigranţii recenţi – evrei din Africa şi Orientul Mijlociu, săraci şi cu educaţie precară –, care de multe ori aveau probleme de adaptare în societate.

Tzahalul şi-a exploatat la maximum superioritatea aeriană deasupra Siriei, pisând cu bombe reţeaua siriană de buncăre şi tranşee, pe care cu câţiva ani înainte reuşise să o viziteze marele spion Eli Cohen. Apoi, soldaţii israelieni au început să forţeze străpungeri pe mai multe direcţii de atac, încercând astfel să creeze confuzie în tabăra siriană în privinţa zonei în care ar fi trebuit să îşi îndrepte contraatacul. Infanteriştii au început asaltul în zona de nord, ţintind către fortificaţiile de la Banias: era dimineaţa zilei de 9 iunie, la câteva ore de la telefonul dat de Dayan către generalul David Elazar. Doar o porţiune de drum a putut fi parcursă de Brigada Golani în tancuri şi semişenilate, aceasta fiind silită să se bazeze doar pe armele de mână în partea decisivă a atacului. Marele lor aliat era aviaţia, care, deşi nu avea capacitatea de a distruge fortificaţiile betonate, nu le permitea, totuşi, sirienilor să-şi deplaseze unităţile către zonele vulnerabile.

În plus, totala vulnerabilitate din aer afecta moralul militarilor sirieni – care au luptat bine în această primă zi –, aceştia înţelegând după doar câteva ore de luptă că „premiul” pentru o rezistenţă puternică în defensivă era un bombardament al Forţelor Aeriene Israeliene îndreptat exact spre ei, fără ca aviaţia lui Hafez al-Assad să îi ajute în vreun fel.

În paralel cu asaltul Brigăzii Golani, care şi-a atins obiectivele în ciuda rezistenţei puternice întâlnite la Tel Fakhr, unde şi-a pierdut toate tancurile şi semişenilatele, a început şi ofensiva Brigăzii a 8-a Blindate a lui Mandler către Qala şi Zaura. Pentru a-i surprinde pe sirieni, Mandler a ales drumul cel mai dificil, înaintând ajutat de buldozere. Când lupta faţă în faţă a început, cu tancurile T-34 şi vânătorul de tancuri Su100 trăgând de la mică distanţă în blindatele Sherman ale Tzahal, dezavantajul atacului în pantă şi-a spus cuvântul, israelienii reuşind să ajungă la Qala cu numai două tancuri care nu fuseseră lovite. Şi la Zaura situaţia era critică, însă, Forţele Aeriene au pus pe fugă blindatele siriene, care îşi începuseră contraatacul.

Obiectivele primei zile luptă erau atinse, urmând ca a doua zi, pe 10 iunie, forţele să crească semnificativ prin venirea lui Elad Peled. Infanteriştii Golani se descurcaseră excelent în lupta corp la corp şi în asalturile la picior, în unele situaţii ei culcându-se cu propriile trupuri pe garduri de sârmă ghimpată pentru a le permite să treacă camarazilor care veneau din urmă; din acest punct, şi Golani va fi considerată o unitate de elită.

A doua zi a ofensivei trebuia să fie decisivă, Tzahal pregătind un atac concentrat către Quneitra, de unde Damascul era pus sub ameninţare imediată, aflându-se la numai 60 de kilometri distanţă, adică o zi şi jumătate de luptă în estimarea lui David Elazar.370 în plus, paraşutiştii sosiţi din sud urmau să ia poziţii la Rafid şi în dreptul Mării Galileei, împingând astfel linia israeliană de-a lungul întregii frontiere. Scopul era scoaterea artileriei siriene

din poziţia optimă de care beneficia pe vârfurile din Golan şi pe care o folosea pentru a bombarda aşezările israeliene pe timp de pace.

Nu a mai fost, însă, nevoie de o nouă zi de lupte şi de noi victime: în mod aparent inexplicabil, sirienii au început să se retragă panicaţi înspre Damasc, abandonându-şi poziţiile fortificate, arzând documente şi renunţând la armament. În momentul în care israelienii se puneau în mişcare, Radio Damasc anunţa, în mod fals, căderea Quneitrei, ceea ce a făcut ca soldaţii sirieni, dezinformaţi de propriul guvern, să caute soluţii individuale de scăpare. Din acest punct, Tzahal a putut înainta aproape nestingherit, preluând obiectivele vizate fără luptă – inclusiv Quneitra, în care a intrat la orele amiezii.

De acum, apelurile Statelor Unite şi ameninţările Uniunii Sovietice pentru un acord de încetare a focului deveneau imperative dar nici armata israeliană nu mai avea nimic de obţinut: îşi îndeplinise orice potenţial obiectiv, nu doar pe cele fixate cu şase zile în urmă, la începutul războiului. împlinise un vis milenar al poporului evreu, ajungând la Zidul de Vest. Pierduse 803 oameni, deşi calculele iniţiale luau în calcul câteva mii numai pentru atingerea înălţimilor Golan. Statele arabe, în schimb, aveau peste 14.000 de militari morţi şi dispăruţi. În şase zile de război, armata israeliană distrusese în mare măsură forţele Egiptului, Iordaniei, Siriei şi cucerise Peninsula Sinai, Gaza, Cisiordania, Ierusalimul şi înălţimile Golan. În focul luptei, dintr-o eroare, Forţele de Apărare ale Israelului au distrus chiar şi o navă americană de observaţie din dreptul coastelor egiptene, *USS Liberty*, printr-un atac sincronizat al aviaţiei şi marinei, după ce aceasta fusese confundată cu un vas egiptean. Petrecut pe 8 iunie, atacul a adus nu mai puţin de 34 de morţi şi 171 de răniţi în rândul americanilor, fiind, însă, tratat cu discreţie de Washington.

Războiul de Şase Zile a fost cea mai strălucită campanie din istoria Tzahal. Mai mult, el s-a dovedit – şi

puţine naţiuni au această şansă – lupta „perfectă” a istoriei evreieşti. Născute din munca migăloasă a lui Rabin în fruntea statului major şi din răbdarea înţeleaptă a lui Eshkol, rezultatele Războiului de Şase Zile se datorează, în primul rând, deciziilor luate de Moshe Dayan, cu siguranţa şi încăpăţânarea unui vechi războinic care trăise în armată încă din copilărie. Ca şi Arik Sharon, Moshe Dayan avea în el acel strop de teribilism şi imaturitate care i-au permis în 1967 să nu se lase copleşit de uriaşa sa responsabilitate, aşa cum făcuse Rabin.

Pe data de 10 iunie, la ora 18.00, în momentul intrării în vigoare a acordului de încetare a focului negociat de ONU, Războiul de Şase Zile lua sfârşit.

Capitolul 10

Canalul

Războiul de Uzură din Suez.

Consacrarea lui Yasser Arafat (1967 – 1973)

Strategia lui Nasser

Gamal Abdel Nasser a supravieţuit politic catastrofei din iunie 1967. Şi-a prezentat demonstrativ demisia, însă, masele egiptene, încă bine controlate de structura sa de susţinere, au ieşit în stradă în sprijinul lui, cerându-i să continue. În acel moment, cu Frăţia Musulmană strivită în închisori sau radicalizată până la punctul elaborării primei forme a ideologiei jihadiste de către Sayyid Quth, era greu de imaginat o alternativă la *rais*, toţi politicienii egipteni cu experienţă fiind implicaţi în dezastrul din iunie.

Nasser a continuat o vreme să utilizeze teoria atacului comun al armatelor americane şi israeliene pentru a-şi explica înfrângerea. Ulterior, după ce mareşalul Amer a ales, total nerezonabil, să refuze postul de vicepreşedinte al Egiptului, luptând pentru a prelua din nou conducerea armatei, erorile lui au început să iasă la suprafaţă şi pentru opinia publică. În sfârşit, când Amer, marele prieten din tinereţe al lui Nasser, a pregătit un puci împotriva acestuia, la sfârşitul verii lui 1967, el a fost arestat, împreună cu vasta sa camarilă militară, iar pe 13

septembrie s-a sinucis, după mai multe tentative de a înghiţi pastile (o teorie alternativă, susţinută de familia lui Amer, care încă se luptă pentru redeschiderea cazului, este că acesta a fost otrăvit sau a fost pus să aleagă între o sinucidere onorabilă şi un proces pentru trădare care l-ar fi condus în faţa plutonului de execuţie). Realitatea este că dispariţia lui Amer din fruntea armatei egiptene a fost o veste proastă pentru Tzahal, care va avea de înfruntat pe viitor comandanţi mult mai competenţi, eliberaţi în sfârşit de controlul absolut pe care mareşalul îl pretindea.

Din momentul în care a depăşit faza identificării vinovaţilor, Nasser s-a putut concentra pe stabilirea strategiei sale pentru următorii ani. În esenţă, această strategie presupunea trei etape:

a. Susţinerea unui război de uzură pe linia de demarcaţie de pe Canalul Suez, în special prin intermediul artileriei şi al marinei, pentru a-şi reconsolida regimul, oferind opiniei publice senzaţia că Războiul de Şase Zile nu a reprezentat decât o primă bătălie dintr-un război mult mai lung, care e încă în desfăşurare şi pentru care trebuie sprijinit în continuare;

b. O a doua etapă, de adormire a vigilenţei diplomatice americane şi sovietice printr-o destindere mimată;

c. Un atac asupra Israelului, prin care să recupereze teritoriile pierdute în iunie 1967 şi să restabilească onoarea şi credibilitatea egiptenilor.

Chiar dacă Nasser nu va trăi suficient pentru a-şi duce până la capăt planurile (era, de altfel, prea indiscret pentru a putea ascunde un atac-surpriză), parcursul stabilit de el va fi în linii mari respectat. Pe data de 1 septembrie 1967, la mai puţin de trei luni de la catastrofa din 5 – 10 iunie, summitul Ligii Arabe de la Khartoum s-a încheiat cu celebra Rezoluţie a Celor Trei Nu: NU pentru pacea cu Israel, NU pentru recunoaşterea Israelului, NU pentru negocieri cu Israelul. În schimb, palestinienii urmau să fie sprijiniţi pentru a-şi reface integral statul,

ceea ce implica blocarea în ideea anihilării Israelului. Aşa se face că un plan britanic de pace, asumat de ONU în noiembrie 1967, şi care cerea retragerea trupelor israeliene din zonele cucerite în schimbul încetării stării de beligeranţă cu statele arabe, a fost respins cu dispreţ de Nasser. Preşedintele egiptean a mers în faţa Adunării Naţionale şi a anunţat că „nu vor fi niciun fel de negocieri cu Israel" şi „nu va fi niciun armistiţiu" Nasser a spus cu acelaşi prilej că „ceea ce a fost luat prin forţă nu poate fi recuperat decât prin forţă" şi că „atunci când timpul va veni, nu vom fi în defensivă".371 Tot în contextul planului ONU pentru pace în Orientul Mijlociu, sirienii şi-au demonstrat vechile pasiuni pentru retorica incendiară antiisraeliană şi antioccidentală, lăsând senzaţia că Siria nu trecuse prin Războiul de Şase Zile. Preşedintele Nureddin Attassi a criticat propunerea de pace care „răsplătea Israelul pentru agresiunea acestuia împotriva arabilor", sugerând că „imperialismul şi sionismul înţeleg o singură limbă" – cea a violenţei.372 Singurul actor conciliant în acest context a fost regele Hussein, care s-a grăbit să viziteze Londra şi Washington pentru a-şi reface credibilitatea în Occident; pe de altă parte, aşa cum va explica el israelienilor în cadrul unei întâlniri secrete din Londra, era obligat să se sincronizeze cu lumea arabă în privinţa discuţiilor pentru pace, neputând să rişte din nou izolarea, mai ales după gravele pierderi teritoriale.

Transformările teritoriale în timp ce în statele arabe învinse recent politicienii dispuneau de un registru redus la manevră, luptându-se pentru supravieţuirea posttraumatică, Israelul era pus în faţa unei multitudini de alegeri strategice cu totul noi, care puteau avea implicaţii pentru următoarele decenii sau chiar secole şi care lăsau decidenţilor de la Tel Aviv un spaţiu foarte larg de mişcare. În primul rând, trebuia hotărâtă soarta noilor teritorii: care urmau să fie păstrate şi care să fie oferite înapoi statelor arabe, în schimbul unor garanţii ferme de pace? Consensul asupra Ierusalimului era evident, Oraşul Sfânt nefiind

considerat o cucerire, ci un teritoriu eliberat, care aparţinea prin tradiţie poporului evreu şi fusese redobândit în urma unei lungi desfăşurări defensive, ce începuse încă înainte de 1948 şi culminase în 1967. Libera circulaţie prin Strâmtoarea Tiran era o altă solicitare obligatorie a diplomaţiei israeliene. În schimb, exista disponibilitatea returnării Peninsulei Sinai către Egipt şi a înălţimilor Golan către Siria, cu condiţia stabilirii unor zone demilitarizate. Conform unei decizii adoptate de Cabinetul Eshkol pe data de 19 iunie (cu un singur vot diferenţă), Gaza urma să rămână sub control israelian, în ciuda aversiunii cu care Dayan tratase o astfel de idee înainte de război, considerând că se naşte în acest mod o responsabilitate de securitate greu de gestionat. Marele semn de întrebare rămânea în privinţa viitorului Cisiordaniei, unde nu se putuse contura nicio politică sustenabilă, opiniile variind de la cedarea completă către Hussein sau către o autoritate autonomă palestiniană până la o păstrare integrală. Ultima variantă era sprijinită, în mod previzibil, de naţionaliştii lui Begin, existând, însă, şi o serie de variante de compromis.373 Cea mai conturată în acest sens părea propunerea lui Yigal Allon, care se va transforma în „Planul Allon” (durabil, influent, deşi va cunoaşte anumite variaţii în timp): acesta prevedea ca zona arabă din Cisiordania să fie separată de Iordania prin două fâşii de teritoriu israelian în dreptul Iordanului, în zona de câmpie (la care se adăuga şi Blocul Etzion în zona Ierusalim-Betleem), urmând ca o autoritate palestiniană sau iordaniană (aici inclusiv viziunea lui Allon a variat) să controleze două zone arabe (despărţite de un coridor israelian ce asigura accesul în Ierusalim), în care se regăseau marile centre palestiniene, precum Hebron şi Betleem – în zona de sud – şi Ramallah, Nablus sau Jenin – în enclava de nord.374 Pentru ca toată această discuţie să aibă sens, era necesar ca tabăra arabă să fie dispusă la negocieri. Moshe Dayan, care ajunsese la apogeul autorităţii şi influenţei, anunţase cu trimitere la Nasser:

„Aştept să sune telefonul”. După cum am văzut însă, la Khartoum liderii arabi hotărâseră că acel telefon nu va suna.

O altă temă majoră de meditaţie şi decizie politico-militară era noua situaţie teritorială, care – în aşteptarea telefonului arab – implica o modificare a doctrinei Tzahal. Cu Sinaiul, cu Cisiordania, cu Gaza şi înălţimile Golan, Israelul nu mai era o ţară „scurtă” şi nesigură, devenind, în schimb, una cu frontiere mai sigure şi compacte, dar şi mai alungită. Linia de demarcaţie cu Egiptul pe Canalul Suez aducea pentru Tzahal, aparent, o linişte deplină în privinţa unui atac masiv egiptean. Dacă, prin absurd, cineva ar fi putut pregăti în secret o traversare de tancuri peste Canalul Suez, în niciun caz egiptenii nu ar fi fost aceia, neavând capacitatea de a planifica logistic o asemenea operaţiune şi de a o proteja contrainformativ – gândeau israelienii. În acelaşi timp, însă, se lungeau semnificativ distanţele de deplasare între fronturi, ceea ce era neobişnuit pentru o armată care se obişnuise să mute rapid brigăzile între graniţele de sud şi cele de nord sau est.

Tot în premieră, Forţele de Apărare ale Israelului puteau lua în calcul un element defensiv în gândirea lor strategică, Canalul Suez, Iordanul şi înălţimile Golan oferind un bonus de apărare major în raport cu graniţele incomode pe care se obişnuiseră să le protejeze până atunci. În spatele acestor obstacole naturale, care aveau capacitatea de a ţine pe loc o ofensivă a statelor arabe, Tzahalul avea mai mult timp să îşi mobilizeze rezerva.

Dezvoltare şi modernizare în Tzahal

Un al treilea mare câştig pe care politicienii israelieni îl puteau gestiona acum viza accesul pe care Războiul de Şase Zile îl oferise, prin implicaţiile sale, la armamentul american. După ce Franţa întorsese spatele Israelului într-un moment grav, Statele Unite îi oferiseră acces aproape nerestricţionat la producţia sa de arme, spre a consola Cabinetul Eshkol pentru refuzul Casei Albe de a se implica

decisiv în rezolvarea crizei din Strâmtoarea Tiran. Avioanele americane A-4 Skyhawk (circa 150) şi F-4 Phantom (avion de vânătoare şi bombardier – circa 100) vor intra în următorii ani în dotarea Forţelor Aeriene Israeliene, în paralel cu Mirage-ul francez, care va mai putea fi menţinut în activitate graţie capacităţii de adaptare a inginerilor israelieni. În 1972, numărul avioanelor de luptă aproape se dublase, ajungând la circa 432 de aeronave. La nivelul blindatelor, vechilor AMX, Sherman, Patton şi Centurion li se adăuga acum o combinaţie exotică de tancuri M-60 americane, T-54 şi T-55 sovietice (circa 200), capturate în război, ca şi alte câteva zeci de tancuri Patton, pe care iordanienii le abandonaseră în campania din iunie.375 în cazul artileriei, care va deveni tot mai importantă în contextul noi strategii a lui Nasser, obuzierele autopropulsate americane M-109 (155 mm) şi M-107 (175 mm) vor intra în dotarea Tzahal, deşi nu vor constitui o prioritate de investiţie (din fericire, captura de război din 1967 adusese o multitudine de tunuri şi obuziere sovietice, pe care încă se putea conta). La fel se va întâmpla şi cu infanteria mecanizată, unde modernizarea vechilor semişenilate nu era considerată o urgenţă. Progrese importante vor fi făcute în privinţa unor dotări mai puţin spectaculoase, dar utile, precum elicoptere CH-53 Sea Stallion sau avioane de transport Hercules 130. Tot în intervalul dintre 1967 şi 1973, Marina va primi o flotilă de 12 nave Saar dotate cu rachete Gabriel – un proiect construit din raţiuni politice în Franţa, deşi fusese gândit de specialiştii israelieni plecând de la clasa Jaguar, dezvoltată în Germania. Tot în această perioadă, marina israeliană s-a orientat către submarinele britanice. Ca şi în domeniul blindatelor sau avioanelor, Tzahal opta şi aici pentru comenzi adaptate geografiei şi ameninţărilor, renunţând să comande nave spectaculoase, de mare tonaj, costisitoare şi greu de protejat, în favoarea unei forţe maritime rapide şi flexibile.

Dacă înanii 1950, după războiuldelndependenţă, Ben-

Gurion sacrificase Tzahal în favoarea investiţiilor în infrastructură şi dezvoltare economică, după 1967, în mod paradoxal, nu numai că nu s-a înregistrat o relaxare, dar tendinţa de militarizare s-a accentuat semnificativ. În 1966, de pildă, circa 12% din Produsul Naţional Brut mergea către armată. În 1971, această cifră se dublase, acoperind astfel valul de investiţii în aviaţie, marină şi forţele terestre, dar şi în fortificaţiile care vor fi construite pe noile graniţe. Cea mai importantă dintre acestea va fi linia Bar-Lev, ridicată de-a lungul Canalului Suez şi menită să asigure o garanţie suplimentară împotriva unei invazii egiptene (Haim Bar-Lev îl înlocuise, de altfel, pe Rabin în fruntea statului major la începutul anului 1968). Linia Bar-Lev nu constituia o fortificaţie clasică de tip european, ci o reţea de 31 de puncte fortificate, între care blindatele se puteau mişca rapid, pe un drum special, dintre Ras el-Eish şi Port Tewfik.376

Mărirea teritoriului, a numărului de baze militare şi aeriene capturate în 1967 şi a cantităţii de armament disponibile va impune şi o creştere a duratei stagiului militar obligatoriu la trei ani (doi ani şi jumătate pentru femei), între cinci şi zece noi brigăzi adăugându-se capacităţii de luptă a Tzahal.377 Presiunea exercitată zilnic de Nasser pe Canalul Suez şi liniile lungi de aprovizionare, ce trebuiau să străbată acum întreaga Peninsulă Sinai, epuizau de energie o armată care avea nevoie de odihnă după efortul din 1967. Schimbarea tehnologiei franceze cu cea americană, în special în domeniul aviaţiei, implica, la rândul său, mari eforturi de antrenament (desfăşurat în paralel cu ciocnirile cu armata egipteană). În aceste condiţii, resursa umană devenea din nou, precum în zilele de pionierat ale Yishuvului, una vitală; condiţiile economice permiteau acum unui Israel tot mai dezvoltat să-şi asigure tot armamentul necesar, însă, creşterea demografică nu ţinea pasul cu cea a arsenalului.378

Războiul de Uzură (1967 – 1970)

Toată această dezvoltare rapidă a unei armate care obţinuse o victorie zdrobitoare – şi care, totuşi, se comporta ca una pusă sub presiune – se datora deciziei URSS de a reinvesti masiv în partenerii săi arabi, Siria şi Egipt. Înfrângerea suferită de blocul arab în iunie 1967 risca să compromită grav credibilitatea sovieticilor şi să anuleze toate loviturile de imagine reuşite de aceştia pe tabla de şah a Războiului Rece. Investiţiile URSS în economiile şi armatele Egiptului şi Siriei erau mult prea cunoscute pentru a putea ascunde faptul că Armata Roşie însăşi suferise o umilinţă în Orient: spionajul militar oferise date eronate, armele îi fuseseră spulberate de cele fabricate de occidentali, doctrina militară rusă fusese ridiculizată de cea israeliană. URSS avea nevoie de o lovitură de imagine în estul Mediteranei exact în aceeaşi măsură ca şi lumea arabă. De aceea, în loc să scadă după lecţia din 1967, implicarea sovietică în Egipt şi Siria va creşte, inclusiv la nivelul combatanţilor, piloţi sovietici şi consilieri militari de toate specialităţile fiind trimişi spre Cairo şi Damasc în mare secret. Specialiştii ruşi erau cei care operau noul sistem antiaerian SAM-3, care va fi instalat pe Canalul Suez. Unele aparate MIG-21, cu care aviaţia egipteană era din nou dotată din belşug, alături de Suhoi Su7, erau, la rândul lor, pilotate de sovietici. Tancurile T-55 ajunseseră acum uzuale pentru egipteni.

Războiul de Uzură sdesfăşurat, pe acest fundal, între iulie 1967 şi august 1970, având o dimensiune mai pronunţată şi mai apropiată de definiţia unui război clasic între 8 martie 1969 şi 7 august 1970, dată la care Statele Unite şi Uniunea Sovietică vor negocia un armistiţiu.379 Un triumf important pentru moralul arabilor va veni 21 octombrie 1967, când distrugătorul israelian Eilat – care se comportase bine în lupta navală de lângă Rumâni, din 11 iulie 1967, când lovise două vase egiptene – a fost scufundat în apropiere de Port Said de către o navă egipteană din clasa Komar.380 Cu 47 de marinari morţi şi 100 răniţi, Tzahal suferea pierderi la nivelul unei zile de

luptă în Războiul de Şase Zile.381 Cu câteva luni înainte, pe 1 iulie 1967, data la care începe formal Războiul de Uzură, un comando egiptean venit dinspre Port Fuad testase defensiva israeliană de pe Canalul Suez, anunţând că operaţiunile de comando – până atunci o specialitate Tzahal – intrau acum în arsenalul de bază al acţiunilor egiptene din zona de conflict, potrivite, de altfel, pentru atacuri de tip amfibie-comando. Pe 4 iulie 1967, aviaţia egipteană a revenit în luptă, atacând ţinte din Sinai. Însă, rezultatele vor rămâne aici în favoarea Israelului, care va doborî zeci de noi MIG-uri aruncate de sovietici în luptă, până la ciocnirea aeriană din decembrie 1969, când egiptenii vor reuşi să doboare două avioane Mirage şi un Phantom F-4 folosind un nou sistem radar. Totuşi, între 1967 şi 1970 au fost distruse de armatele arabe doar 15 avioane, marea majoritate prin focul antiaerian, Israelul beneficiind în continuare de controlul solid al aerului deasupra Orientului Mijlociu.382

Centrul conflictului va rămâne Canalul Suez, existând dispute asupra limitei demarcaţiei de încetare a focului şi asupra dreptului de navigaţie. Egiptenii atacau vasele inamice care încercau să utilizeze „jumătatea israeliană” a Canalului, negând orice drept al noului stat riveran. Pentru că Israelul avea la rândul său capacitatea de a ataca vasele egiptene, traficul a fost paralizat.

Pe 8 septembrie 1968, Egiptul a deschis faza a doua a războiului, declanşând un baraj uriaş de artilerie de-a lungul întregului Canal, cu peste 10.000 de obuze lansate din peste 150 de baterii de artilerie, ucigând 10 israelieni. Militarii Tzahal au fost luaţi prin surprindere – jucau fotbal în momentul primelor explozii. Un atac similar din octombrie va face 13 victime. Israelul, cu toleranţa sa foarte scăzută pentru victime, mai ales în siajul unui război câştigat zdrobitor, trebuia să răspundă ferm, conform propriei doctrine de retaliere. Vor fi preferate în acest sens misiunile aeriene şi de comando, dovedindu-se că simpla bombardare a obiectivelor industriale din Suez şi Ismailia –

inclusiv a rafinăriilor din vestul Canalului – nu diminua dorinţa de luptă a lui Nasser. Mult mai îngrijorător pentru *rais* a fost raidul Tzahal din 31 octombrie 1968 în teritoriul egiptean. Paraşutiștii israelieni au fost transportaţi atunci de elicoptere în dreptul Barajului Naga Hammadi, pe care l-au sabotat, distrugând un transformator electric de importanţă strategică şi două poduri peste Nil.383 Pe 28 iulie 1969, armata israeliană va ataca Green Island din Golful Suez, o insulă puternic fortificată, păzită de 100 de soldaţi egipteni, care găzduia o instalaţie radar şi arme antiaeriene. A fost o operaţiune în cadrul căreia se va consolida reputaţia Shayetet 13, forţa de comando a Marinei. Susţinuţi de luptătorii Sayeret Matkal, scafandrii israelieni au izbutit să lupte imediat după ieşirea din apă, ucigând peste 30 de egipteni şi scoţând din luptă instalaţiile cu 80 de kilograme de explozibil, pe care au reuşit să le transporte în cadrul operaţiunii amfibie.384 Din acest punct, superioritatea armatei israeliene a început din nou să îşi spună cuvântul. Adăposturile antiartilerie din linia Bar-Lev fuseseră betonate – în ciuda faptului că era un domeniu nou pentru Tzahal, neobişnuit să construiască astfel de fortificaţii defensive; în consecinţă, barajele egiptene de artilerie se dovedeau tot mai ineficiente, numărul de victime israeliene din timpul acestora scăzând spre zero.

Concomitent, consacrata inventivitate israeliană în materie de operaţiuni speciale a reintrat în scenă. În septembrie 1969, Tzahal a decis să facă o „plimbare” pe ţărmul egiptean al Canalului Suez, în zona Golfului Suez. Scafandrii au scos din joc două vase cu torpile egiptene care patrulau zona, iar soldaţii israelieni au debarcat în Egipt blindate sovietice capturate în Războiul de Şase Zile, pe care militarii egipteni le-au considerat ca făcând parte din propria dotare şi care au putut naviga nestingherite în Egipt, vreme de nouă ore, distrugând totul în cale. Ofiţeri de top sovietici şi egipteni au fost ucişi, alături de cel puţin 200 de militari egipteni, în această operaţiune „burlescă” a

israelienilor, care l-a umilit grav pe Nasser, provocându-i un atac de cord. El va supravieţui, însă, doar până la următorul atac, care va surveni după un an. Aproape toată conducerea armatei egiptene a fost demisă cu această ocazie, în frunte cu şeful de stat major.385 Peste alte trei luni, pe 26 decembrie 1969, Tzahal a desfăşurat cu succes Operaţiunea Cocoşul 53, menită să captureze o staţie radar P-12 instalată recent de sovietici în zona Ras Gharib. Paraşutiștii israelieni au fost transportaţi de trei elicoptere Super Frelon de producţie franţuzească (printre ultimele produse livrate înainte de reorientarea lui Charles de Gaulle spre lumea arabă) în dreptul staţiei de la Ras Gharib, în timp ce Forţele Aeriene bombardau malul Golfului Suez, pentru a le acoperi mişcările. Contingentul de 66 de paraşutiști era suplimentat de o echipă de ingineri, obiectivul final al „Cocoşului 53” fiind să transporte staţia P-12 în Israel, legată de elicopterele Sikorsky CH-53 Sea Stallion, intrate din septembrie 1969 în dotarea Forţelor Aeriene sub numele de Yasour şi care aveau capacitatea să ridice încărcături de trei tone. Îndrăzneala Israelului de a captura un radar P-12 de pe teritoriul inamic şi de a-l aduce intact acasă, pentru a putea fi studiat de experţi, explică – alături de acţiuni similare precum procurarea unui MIG-21 în iulie 1966, în cadrul Operaţiunii Diamantul – relaţiile pe care agenţiile americane de *intelligence* vor dori să le întreţină cu Mossad şi Aman: posibilitatea Tzahal de a furniza echipament sovietic de ultimă generaţie era neegalată în anii 1960.386 La acel moment, şi egiptenii încercau să ţină pasul, lansându-şi propriile misiuni speciale pe teritoriul israelian, unele chiar la nivel de companie.

În ciuda numeroaselor lovituri primite, Nasser nu era dispus să renunţe la Războiul de Uzură pe care chiar el îl proclamase oficial pe 22 iunie 1969. Demografia Egiptului, precum şi un control mai strict asupra opiniei publice când venea vorba despre numărul mare de vieţi pierdute îi permiteau lui Nasser să prelungească la nesfârşit un

conflict care pentru israelieni era mult mai greu de suportat psihologic şi demografic, chiar dacă pierderile lor erau de zece ori mai mici decât cele ale inamicului. Din acest motiv, Dayan a lansat o amplă campanie de bombardamente în zona Cairo şi Valea Nilului, ţintind bazele militare, dar luând în calcul şi efectul demoralizator asupra populaţiei. Până în acel moment, israelienii evitaseră bombardamentele strategice şi îşi orientaseră achiziţia de avioane spre aeronave de luptă cu capacităţi reduse de a purta încărcături explozive. Chiar şi în campania din 1967, israelienii se limitaseră la cele mai uşoare bombe, recuperând, însă, prin precizia execuţiei. Pe 6 septembrie însă, primul Phantom-4 ajungea în Israel.387 Era un avion supersonic (Mach 2.4) capabil să poarte încărcături de până la 7 tone, fiind aşadar apt atât de luptă, cât şi de bombardament de precizie efectuat după zboruri pe distanţe lungi.388 în aceste condiţii, din 25 decembrie 1969, Forţele Aeriene au lansat o campanie vastă, distrugând 12 baterii SAM-2. Pe 7 ianuarie 1970, avioanele israeliene au început să zboare deasupra oraşului Cairo, vizând centrul de comandă al trupelor speciale egiptene, laboratorul de cercetări militare de la Inshas şi baza de lângă Hilwan. Pe 12 februarie 1970, un avion Phantom a bombardat din greşeală o fabrică (Abu Zabaal), ucigând 86 de muncitori; totuşi, israelienii au anunţat Crucea Roşie că una dintre bombele aruncate era cu explozie întârziată, după ce au înţeles că au atins o ţintă civilă, evitând astfel alte victime.389

Aceste acţiuni beneficiau, foarte probabil, de binecuvântarea Statelor Unite, administraţia Nixon înţelegând că se află în pierdere de viteză în Orientul Mijlociu şi nordul Africii. În iulie 1968, o lovitură de stat aducea la putere în Irak partidul Ba’ath, cu generalul Ahmed Hassan al-Bakr în fruntea statului, secondat de un vicepreşedinte tânăr şi foarte abil în chestiuni de securitate: Saddam Hussein. Pe 1 septembrie 1969, un grup de Ofiţeri Liberi pe model nasserist au lansat

Operaţiunea Ierusalim în Tripoli şi Benghazi, instalând în Libia un regim socialist condus de colonelul Muammar Gaddafi. În aceste condiţii, Casa Albă devenea tot mai interesată de sfârşitul regimului Nasser, care se încăpăţâna să reziste şi după dezastrul din 1967. Sprijinul american pentru Israel era esenţial pentru a ţine pasul cu implicarea totală a sovieticilor de partea preşedintelui egiptean, în 22 ianuarie 1970, *rais* vizitase în secret Kremlinul, solicitând soluţii pentru a opri accesul Forţelor Aeriene Israeliene adânc în teritoriul său: piloţi sovietici pentru MIG-urile egiptene (pierderile erau prea mari şi formarea unui pilot de vânătoare cerea timp), baterii antiaeriene SĂ-3 şi personal din URSS pentru acestea. Acceptul dat de Kremlin a generat un veritabil pod aerian între Moscova şi Cairo. Contingentul sovietic din Egipt a atins 15.000 de oameni, iar în martie 1970 primele baterii SĂ-3 (cu tot cu echipajele de operare) au ajuns lângă Canalul Suez. Avioanele Phantom F-4 se confruntau acum cu un baraj format din zeci de SAM-3 şi sute de MIG-21, suferind înfrângeri atipice (două avioane Phantom doborâte pe 30 iunie 1970). Pentru a evita astfel de ciocniri, israelienii renunţaseră la zborurile în profunzime în spaţiul egiptean, însă obiectivul lui Nasser era de a extinde cât mai mult controlul aerian spre Suez şi Sinai.

Căutând să evite orice incident care putea duce la o internaţionalizare a conflictului, Tzahal îşi formase propria secţie specială pentru interceptarea şi traducerea comunicaţiilor sovietice (care opera în cadrul Unităţii 515 din Sinai), alcătuită din 34 de israelieni cu origini în Rusia, buni cunoscători ai limbii. Aceştia aveau o misiune foarte delicată, pentru că din acest punct piloţii sovietici, purtând însemnele armatei egiptene, nu se mai limitau la misiuni defensive, începând chiar să urmărească aeronavele israeliene Skyhawk şi în Sinai, aşa cum s-a întâmplat pe 25 iulie 1970. Israelul trebuia să reacţioneze. Iniţial, el s-a asigurat că dialogurile în rusă dintre piloţi şi centrul de comandă sunt ascultate de americani şi de presă. Apoi,

şefii aviaţiei au pregătit o ambuscadă (Operaţiunea Rimon 20): orgoliul piloţilor israelieni de a fi cei mai buni din lume aştepta să primească o nouă confirmare, după victoria asupra *Royal Air Force* din 7 ianuarie 1949. Pe 30 iulie 1970, 16 aparate MIG pilotate de sovietici au fost momite să intre în luptă cu ceea ce credeau că reprezintă patru avioane Skyhawk – în realitate nu mai puţin de 12 Mirage şi 4 Phantom, care fuseseră ascunse de radarele sovietice. Cinci MIG-21 au fost distruse de Forţele Aeriene Israeliene în această ambuscadă, iar doi piloţi ruşi au murit, obligându-l pe mareşalul Pavel Stepanovici Kutakhov, comandantul Forţelor Aeriene Sovietice, să vină de urgenţă în Egipt pentru a înţelege ce s-a întâmplat.390 Pe de altă parte, progresele pe care le făcea antiaeriana sovietică în apropierea Canalului Suez aducea tot mai multe pierderi pentru israelieni; un armistiţiu devenea inevitabil, ambele tabere suferind pagube tot mai greu de susţinut, fără a mai aminti de riscul unei confruntări între SUA şi URSS pe fondul escaladării.

În baza unor negocieri americane pe care sovieticii le-au sprijinit, acordul de încetare a focului a intrat în vigoare în 7 august 1970. Nasser şi-a atins obiectivul de a supravieţui politic prin intermediul Războiului de Uzură, care a reuşit să acopere parţial amintirea tragediei arabe din iunie 1967. Totuşi, preşedintele egiptean nu va supravieţui şi fizic suitei de umilinţe dintre 1967 şi 1970, murind pe 28 septembrie 1970, după un nou atac de cord. Un alt obiectiv major atins de Nasser va fi fixarea pe Canalul Suez a unui sistem antiaerian redutabil, care va reduce mult libertatea de acţiune a aviaţiei israeliene în viitorul mare război. Deşi acordul de încetare a focului implica o îngheţare a tuturor operaţiunilor militare pe o fâşie de 50 de kilometri, plasată de ambele părţi ale Canalului Suez, Nasser şi-a deplasat imediat bateriile de rachete pe ţărmul Canalului, obţinând astfel o rază de acţiune extrem de deranjantă pentru Israel.391

Atât egiptenii, cât şi Tzahal îşi vor moderniza în ritm

accelerat arsenalul în perioada Războiului de Uzură. În plus, israelienii vor dobândi un plus de încredere după ce ţinuseră piept cu succes unor unităţi de luptă ale URSS dotate cu cel mai bun echipament sovietic al momentului. Această încleştare va întări alianţa dintre SUA şi Israel, care în această perioadă beneficia de pe urma prezenţei lui Rabin la Washington, pe post de ambasador (1968 – 1973), poziţie care îl va pregăti pentru primul mandat de premier (1974 – 1977). Prietenia americană se va dovedi vitală pentru Tzahal la numai trei ani de la încetarea Războiului de Uzură.

Rezistenţa palestiniană şi internaţionalizarea operaţiunilor teroriste

Un cu totul alt tip de conflict se desfăşură după încheierea Războiului de Şase Zile în est şi nord, pe frontiera cu Iordania şi Libanul. Din motive diferite, cele două state nu reuşeau să controleze organizaţiile palestiniene care îşi propuneau să continue o rezistenţă antiisraeliană prin atacuri şi infiltrări în Galileea şi Cisiordania. Iordania ezita din raţiuni politice, având prea mulţi refugiaţi palestinieni şi continuând să râvnească la poziţia de protector al acestora, în timp ce se temea – în realitate – de o lovitură de stat care să înlocuiască dinastia haşemită cu o conducere palestiniană. Libanul, pe de altă parte, era un stat mic şi slab din cauza complicatelor raporturi între grupuri religioase musulmane şi creştine de diferite confesiuni. Această configuraţie multiculturală ajutase Libanul în anii 1950, ţinându-l departe de conflictele cu Israelul – care se bucurase la rândul său că nu este ameninţat dinspre frontiera sa nordică.

În zonele gri tolerate de Iordania şi Liban şi-au putut stabili baze grupările de gherilă palestiniene, în special al-Fatah, condusă de Yasser Arafat, dar şi rivale precum Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei. Numărul mare de organizaţii paramilitare palestiniene (cel puţin zece) era justificat şi de mizele materiale existente în această perioadă: sovieticii şi ţările din blocul comunist,

care rupseseră relaţiile diplomatice cu Israelul în iulie 1967 (cu excepţia României), ofereau arme şi baze de antrenament, iar statele arabe bogate în petrol contribuiau cu bani. Pe 4 februarie 1969 a avut loc un eveniment decisiv în istoria palestiniană: Yasser Arafat a fost ales preşedinte al Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, poziţie pe care o va păstra până la moartea sa, în anul 2004. Campania pusă la cale de Arafat şi de concurenţii săi palestinieni îşi propunea să destabilizeze Cisiordania prin infiltrarea de voluntari dinspre bazele iordaniene în satele arabe aflate sub guvernarea israeliană. Având în vedere succesul mişcărilor similare de gherilă în Algeria, Arafat miza pe o escaladare a conflictului, care să provoace o puternică revoltă palestiniană. Totuşi, strategia a eşuat. Valea Iordanului era nepotrivită pentru infiltrări şi grupuri de rezistenţă, oferind puţine ascunzişuri naturale şi o climă ostilă. Probabil că nişte unităţi de luptă foarte bine pregătite ar fi putut depăşi temporar astfel de obstacole, însă, oamenii lui Arafat erau. neexperimentaţi şi superficial instruiţi. Din acest motiv, reuşitele palestiniene au fost reduse, accidentale şi s-au limitat la perioada 1967 – 1970, în care Israelul s-a adaptat la provocările noii frontiere. În martie 1968, după ce un autobuz care transporta studenţi din Tel Aviv în zona Arava a activat o mină palestiniană ce a ucis două persoane şi a rănit 28 de tineri, Tzahal a întreprins două raiduri în teritoriul iordanian care găzduia bazele gherilelor, la Safi, în sudul Mării Moarte, precum şi la Karameh, pe malul de est al Iordanului. Cea de-a doua operaţiune – una dintre cele mai mari desfăşurate de armata israeliană pe timp de pace, implicând două brigăzi – a scăpat de sub control: Yasser Arafat şi oamenii lui s-au putut face nevăzuţi, în timp ce trupele iordaniene (tancuri şi artilerie), aflate într-o poziţie favorabilă, pe înălţime, au intrat în luptă. Veritabilul masacru de la Karameh, din 21 martie 1968, a adus moartea pentru 150 de luptători palestinieni şi cel puţin 25 de soldaţi iordanieni. Cele două brigăzi Tzahal implicate în luptă, dintre care una era

blindată şi a doua mecanizată, au pierdut 30 de oameni, având şi 96 de răniţi, un avion doborât şi câteva tancuri distruse sau capturate. Deşi tabăra lui Arafat de la Karameh a fost dispersată, operaţiunea a eşuat în obiectivul de a-l captura pe acesta, element care va influenţa major istoria Orientului Mijlociu în următoarele decenii. Aparent, atacul israelian devenise un secret cunoscut de toată lumea: serviciile speciale iordaniene observaseră acumularea de trupe de la graniţă, *intelligence*-ul egiptean îl avertizase pe Arafat că i se pregăteşte ceva, iar CIA îl anunţase pe regele Hussein că atacul Tzahal va viza doar tabăra Fatah, cerându-i ca armata iordaniană să nu intervină;

Hussein, în schimb, i-a dat de ştire lui Yasser Arafat şi şi-a pus armata în alertă.392

Problema grupărilor palestiniene era incapacitatea luptătorilor care reuşeau să ajungă în Cisiordania de a organiza celule locale de rezistenţă armată, guvernarea militară israeliană fiind în mod deliberat una liberală şi prudentă. Dayan, care a fixat această strategie, trăise sub mandat britanic şi înţelegea din experienţă directă cum se văd lucrurile din cealaltă parte a baricadei şi ce erori trebuie evitate. Palestinienii nu au fost obligaţi să colaboreze şi şi-au putut păstra libertatea de exprimare. Circulaţia lor peste Iordan nu a fost îngrădită şi au fost integraţi parţial în economia israeliană, zeci de mii de arabi din Cisiordania şi Gaza muncind în zona rurală.393 în acest mod, celulele de rezistenţă palestiniene nu au căpătat (în Cisiordania cel puţin – Gaza fiind mai radicalizată din cauza lipsei de teren şi a izolării de statele arabe) un suport local organic, fiind păstrate în viaţă doar de oamenii infiltraţi de al-Fatah sau Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei. împotriva acestora va fi utilizată o dublă activitate de suprimare: acţiunile Shin Bet şi amplasarea unui gard de securitate (*gader hamaarechet*) în Valea Iordanului, de la Marea Galileei până la Marea Moartă, dotat cu sisteme de alarmă şi supraveghere, dar şi

cu zone minate.394 înlăturarea vegetaţiei, care oferea posibilităţi de camuflare pentru palestinienii ce se infiltrau în Israel, a lăsat loc unui teren ars, pe care beduinii înrolaţi în Tzahal îl utilizau pentru a lua urma oamenilor lui Arafat. Concomitent, serviciul secret intern al Israelului infiltra celulele palestiniene din Cisiordania şi Gaza, care nu atinseseră încă nivelul de separare şi secretizare al grupărilor teroriste de mai târziu; în această fază, mulţi războinici se cunoşteau între ei, devoalând o întreagă reţea în momentul în care erau capturaţi. Această suită de măsuri va securiza graniţa după 1970.

Începând cu primăvara anului 1970, gherila palestiniană a început să acţioneze prioritar din spatele linilor de armistiţiu, din Iordania şi Liban, utilizând rachete Katiuşa, de care dispunea din belşug, pentru a ataca teritoriul israelian. Katiuşa era mai puţin precisă decât artileria clasică, dar avea un efect moral de descurajare.395 Replica israelienilor în faţa acestei schimbări de strategie miza pe responsabilizarea guvernelor libanez şi iordanian, care îi găzduiau pe luptătorii OEP. Prin lovituri ţintite împotriva Iordaniei şi Libanului, Tzahalul căuta să-i convingă pe liderii acestor ţări să elimine gherilele palestiniene de pe teritoriul lor. Modelul sirian se dovedise, din acest punct de vedere, un succes: dincolo de retorica violentă antiisraeliană, de atacuri sporadice şi de o exotică luptă bazată pe… zgomotul făcut de avioane (în 23 ianuarie 1970, un MIG-21 a survolat la altitudine foarte joasă Haifa, generând un zgomot infernal, care a creat panică, fără a-şi propune, însă, să lovească vreo ţintă, israelienii trimiţând imediat o grupare de avioane Phantom peste Alep şi Damasc, cu acelaşi obiectiv – să facă zgortiot), Siria a ocolit cu prudenţă orice conflict semnificativ cu Tzahal, liderii fragilului regim de la Damasc înţelegând că îşi riscă inutil poziţia în cazul unor eşecuri militare. Din acest motiv, Damascul a evitat să-l găzduiască pe Arafat şi să ofere baze gherilelor palestiniene.

Din septembrie 1970, aventura lui Arafat va lua sfârşit şi în Iordania. După confruntarea de la Karameh, Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei devenise imprudent de agresivă şi încrezătoare, inclusiv în relaţia cu Hussein. Considerând că au învins Tzahal la Karameh şi au devenit o forţă militară redutabilă, palestinienii au încercat să îl asasineze pe regele Iordaniei şi să răstoarne monarhia haşemită. Armata iordaniană controla tot mai greu zonele unde erau concentraţi luptătorii OEP, inclusiv capitala Amman şi importantul oraş nordic Irbid, aflat în apropierea graniţei cu Siria şi Israel (în dreptul înălţimilor Golan). Hussein nu a mai putut evita o intervenţie în forţă împotriva palestinienilor după valul de avioane deturnate de Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei: ele călătoreau la New York şi Londra, dar au fost forţate de terorişti să aterizeze pe un mic aeroport din deşertul iordanian, cândva utilizat de britanici, aflat lângă oraşul Zarqa (acolo unde creştea, într-o familie palestiniano-iordaniană, Abu Musab al-Zarqawi, care avea aproape patru ani la momentul deturnărilor de la Zarqa). Pe 11 septembrie 1970, palestinienii au eliberat aproape 250 de ostatici, dar au reţinut pasagerii evrei, oferindu-le o atenţie specială celor care aveau cetăţenie americană. Pe 12 septembrie, trei avioane deturnate au fost aruncate în aer (demonstrativ, fără a produce victime). Pentru Hussein, care miza pe parteneriatul cu Washington şi Londra, faptul că ţara lui devenise gazda acestor activităţi teroriste antioccidentale era un coşmar. Îşi pierdea orice credibilitate internaţională şi părea că nu mai controlează Iordania – motiv pentru care a ales să acţioneze cu fermitate. Pe 15 septembrie, el a introdus legea marţială şi a desemnat un guvern militar, condus de un general de origine palestiniană, iar două zile mai târziu taberele de refugiaţi Hussein şi Wehadat din Amman au fost înconjurate de o brigadă blindată. În paralel, refugiile fedainilor din Irbid sau Zarqa au fost luate cu asalt.396 Circa 3.500 de oameni au pierdut grupările palestiniene în

această încleştare, în care şi iordanienii vor înregistra peste 300 de morţi. În apărarea palestinienilor au intervenit militarii sirieni, invadând Iordania cu o divizie care avea misiunea să facă joncţiunea cu rezistenţa palestiniană din Irbid. Iordanienii, asistaţi de *intelligence-\ il* american, i-au oprit din drum; Tzahalul a sărit în sprijinul lui Hussein, mobilizându-şi trupele la frontiera cu Siria, la solicitarea lui Henry Kissinger, care a salvat, probabil, în acel moment critic, dinastia haşemită.397

Cu baza din Iordania închisă, cu Nasser mort chiar în acele zile de război din septembrie, palestinienii mai aveau o singură variantă în Orientul Mijlociu: Libanul. Mai bine de un deceniu, aici se va afla centrul lor de operaţiuni. Totuşi, Tzahalul dezvoltase deja o strategie eficientă şi împotriva bazelor al-Fatah din sudul Libanului. Încă din mai 1970, taberele palestiniene controlate de Arafat fuseseră luate cu asalt pentru distrugerea arsenalului Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei. Din acel moment, blindatele Forţelor Armate Israeliene au început să patruleze inclusiv în interioriul Libanului, în căutarea gherilelor palestiniene şi a rachetelor Katiuşa, revenind imediat în teritoriul israelian, fără o reacţie ostilă a armatei libaneze.

Prinsă în menghină, rezistenţa palestiniană se va concentra asupra operaţiunilor teroriste de anvergură, menite să îi promoveze cauza în faţa opiniei publice internaţionale. În cursul anului 1968, mai multe atacuri asupra companiei israeliene El Al au fost organizate din centrul de comandă libanez al Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei: pe 23 iulie, o cursă Londra-Roma-Lod a fost deturnată către Algeria de un comando palestinian, iar un alt comando a deschis focul în decembrie, la Atena, asupra unui avion care venea din Tel Aviv şi zbura la New York. În replică, Tzahal a efectuat un raid asupra Aeroportului International Beirut, cu un scop atent definit şi în acelaşi timp dificil de atins: să arunce în aer avioanele companiilor arabe aflate pe pistă, fără să

rănească niciun civil (şi niciun militar!) şi fără să afecteze aeronavele altor companii.398 în timp ce unităţi de paraşutiști au blocat drumurile de acces către aeroport, pe 28 decembrie 1968, asigurându-se că trupele libaneze nu pot interveni în timp util, membrii Sayeret Matkal au aterizat nedetectaţi din elicopterele Super Frelon şi au distrus 15 aeronave aparţinând Middle East Airlines şi altor acţionari libanezi (cu pagube de aproape 50 de milioane de dolari).

După alungarea lui Yasser Arafat din Iordania, campania teroristă s-a înteţit şi pe fondul apariţiei organizaţiei Septembrie Negru, care ţintea atât Israelul, cât şi Iordania. În noiembrie 1971, a fost asasinat premierul iordanian Wasfi Tal de către o echipă de patru membri ai grupului Septembrie Negru, în holul hotelului Sheraton din Cairo; acesta era acuzat că a coordonat torturarea şi executarea unui important comandant al-Fatah. Pe 5 septembrie 1972, Septembrie Negru a orchestrat Masacrul de la München, opt terorişti palestinieni atacând delegaţia israeliană prezentă la Jocurile Olimpice din Germania de Vest. Au fost ucişi pe loc sau luaţi ostatici 11 israelieni, toţi murind în final, în cursul operaţiunii de salvare a poliţiei germane. Răspunsul israelian a fost extrem de dur, Operaţiunea Primăvara Tinerilor (Beirut, 1973) ţintind trei lideri majori ai Septembrie Negru şi OEP, iar cea denumită Mânia lui Dumnezeu, coordonată de Mossad, urmărind prin toată Europa, pentru două decenii, teroriştii implicaţi în masacru.

În sfârşit, în mai 1972, un avion Boeing 707 al companiei Sabena (cursa Bruxelles-Tel Aviv) a fost deturnat de un comando al Septembrie Negru condus de Ali Taha Abu-Snina, teroriştii solicitând ca pilotul să aterizeze la Tel Aviv. Solicitarea palestinienilor era spectaculoasă: 317 deţinuţi palestinieni eliberaţi în schimbul pasagerilor, care ar fi urmat să fie puşi în libertate la Cairo.399 Negocierile pentru eliberarea

ostaticilor, conduse de Moshe Dayan, s-au sfârşit cu o intervenţie în forţă a unităţii de elită Sayeret Matkal, care a capturat sau ucis cei patru terorişti şi a eliberat pasagerii. La acţiunea Sayeret Matkal au participat, merită notat, doi viitori premieri israelieni, Benjamin Netanyahu şi Ehud Barak, şi un viitor director al Mossad, Dani Yatom.

Capitolul 11

Pe muchie de cuţit

Războiul de Yom Kippur (1973)

Problema primei lovituri şi a semnalului de alarmă.

Politică şi spionaj în anul 1948, după fondarea oficială a Statului Israel, ţările arabe au atacat tânăra naţiune. Ele au avut privilegiul militar al primei lovituri, dar şi dezavantajul subsecvent în materie de relaţii publice: agresând un popor atât de vulnerabil precum cel evreu la câţiva ani după Holocaust, acestea au pierdut sprijinul opiniei publice internaţionale, care nu mai putea fi indiferentă faţă de cauza taberei conduse de David Ben-Gurion.

În 1956, în cadrul Campaniei din Sinai, Israelul a lovit primul. Era şansa sa de a ieşi din izolarea diplomatică şi de a încheia o alianţă cu două dintre ţările de care se simţea cel mai apropiat: Marea Britanie şi Franţa. Apărând, însă, în această companie cu aer „imperialist” în ochii opiniei publice mondiale, israelienii au pierdut o parte din capitalul de simpatie câştigat în anii anteriori. Apoi a venit conflictul din 1967, în care Tzahal a fost obligat să atace blocul arab care încălcase deja mai multe linii roşii (militarizarea Sinaiului, blocarea Strâmtorii Tiran) şi care putea declanşa oricând o ofensivă devastatoare. Cu toate aceste explicaţii, ceea ce rămânea consemnat sec de istorie – cu largul concurs al propagandei sovietice şi arabe – era faptul că, pentru a doua oară consecutiv, Israelul lovise primul.

Cu această povară obiectivă se confrunta Golda Meir, devenită prim-ministru după moartea lui Levi Eshkol, în februarie 1969. Născută în Ucraina, cu primele amintiri

din copilărie legate de persecuţiile antisemite, Golda Mabovitch (numele ei de naştere) se mutase cu familia în Statele Unite când avea opt ani, primind, aşadar, o educaţie americană, suprapusă peste una începută în Imperiul Ţarist. În 1921, după ce se căsătoreşte, Golda face *alia* în Palestina, stabilindu-se în kibuţul Merhavia, apoi la Ierusalim. În anii 1930 şi 1940 a servit Yishuvul prin contactele sale din Statele Unite, unde a călătorit pentru a obţine suport public şi sprijin material (banii strânşi de Golda Meir au fost decisivi pentru cumpărarea armamentului cu care Tzahalul a luptat în primii săi ani). Încrederea lui Ben-Gurion în talentele sale diplomatice era atât de mare, încât pe ea a trimis-o în secret la regele Abdullah, în 1948, înaintea proclamării Statului, pentru a-l convinge ca Transiordania să nu atace Israelul, desemnând-o apoi ca ambasador la Moscova, unde avea misiunea de a câştiga suportul vital al lui Iosif Vissarionovici Stalin. Din 1956 devenise, în mod natural, ministrul de externe al Israelului.

Nimeni nu era mai pregătit, aşadar, decât Golda Meir în anul 1973 să înţeleagă faptul că Israelul trebuia să evite cu (aproape) orice preţ luxul de a fi din nou iniţiatorul unui război cu statele arabe. Oricât de corecte erau motivele invocate de Tzahal în susţinerea unui eventual atac preventiv, pentru comunitatea internaţională acestea erau nuanţe pe care nu era dispusă să le asculte. Golda conta pe sprijinul unei echipe excepţionale în materie de apărare: aşa-numitul „cabinet din bucătărie”, încăpere în care oaspeţii ei – Moshe Dayan, Yigal Allon, Yisrael Galili – erau invitaţi să ia decizii strategice majore în timp ce erau serviţi cu prăjituri. La Washington, Meir conta pe serviciile ambasadorului Yitzhak Rabin, fostul conducător al statului major, care îi va succeda Goldei în funcţia de premier. În cadrul acestei echipe, autoritatea lui Moshe Dayan, ministrul apărării, rămânea neegalată după excelenta prestaţie din 1967, chiar dacă Dayan era notoriu în Israel pentru două pasiuni pe care nu şi le putea înfrâna:

aventurile galante şi săpăturile arheologice nu întotdeauna legale, în ambele domenii comportându-se ca un veritabil colecţionar. Era cunoscut pentru asta inclusiv în rândul armatei, glumele pe acest subiect având tendinţa de a fi mai degrabă prietenoase şi admirative. Totuşi, după războiul din 1973, vor exista voci care îi vor reproşa lui Dayan superficialitatea cauzată de o viaţă personală agitată.

Pentru a analiza corect prima etapă a Războiului de Yom Kippur, trebuie înţeles modul în care funcţiona sistemul de apărare israelian la începutul anilor 1970. După experienţa din 1948, când Tzahal încercase să menţină defensiva o scurtă perioadă, cu rezultate nefericite (dispersarea trupelor în trei direcţii fiind foarte dificilă pentru un stat abia născut), israelienii îşi bazaseră doctrina militară pe principiul unei lovituri preventive în eventualitatea unei ameninţări majore, acest lucru făcându-se prin concentrarea forţelor în zona cea mai periculoasă (în mod normal Egiptul), urmând apoi ofensiva şi pe restul fronturilor deschise de ţările arabe. Această doctrină, deşi în continuare foarte influentă, nu mai corespundea realităţilor militare şi politice din anul 1973. În primul rând, aşa cum am arătat, Golda Meir nu ar mai fi acceptat o lovitură preventivă israeliană (ipoteza unor provocări arabe atât de grave încât să o convingă de necesitatea unei noi „prime lovituri" aplicate de Tzahal poate fi exclusă din peisajul politic din anii 1970, când Egiptul, Siria şi Iordania învăţaseră lecţia escaladării necontrolate din 1967). În al doilea rând, Israel nu mai era ţara lipsită de adâncime strategică din anii 1950: în sud era acum protejată de Sinai, unde se aştepta ca orice ofensivă egipteană să se împotmolească, în nord beneficia de scutul oferit de înălţimile Golan (mai înguste decât Sinaiul, dar şi mai greu de atacat), iar în est putea opri o înaintare arabă în Valea Iordanului sau în zonele deluroase ale Samariei şi ludeei (Cisiordania). Miezul vulnerabil israelian, format din oraşele de coastă în frunte cu Tel Aviv,

dobândise acum o armură de protecţie cuprinzătoare.

Apăraţi, aşadar, de frontiere mai solide, conducătorii Tzahal se bazau în continuare pe rezervişti, care asigurau circa 70% din forţa sa de luptă. Restul militarilor – recruţii şi profesioniştii din scheletul de bază al armatei – nu puteau fi concentraţi în zonele de graniţă, care nu ofereau condiţii pentru lungul stagiu de instrucţie obligatorie şi care puteau fi oricând expuse unor atacuri dezordonate de artilerie. Liniile critice de armistiţiu, cu alte cuvinte, erau păzite mai degrabă de trupe răzleţe (rezervişti chemaţi la instrucţia anuală). După 1970, când luase sfârşit Războiul de Uzură, această tendinţă se agravase pe fondul unei nevoi de relaxare pe care societatea israeliană o simţea după două decenii de continuă încordare. Cu toate obiectivele politice şi militare atinse într-un timp implauzibil de scurt, israelienii găseau pentru prima dată oportunitatea de a se dedica propriilor proiecte civile. Acest lucru era posibil datorită încrederii în serviciile secrete, cele care aveau misiunea de a detecta din timp un atac din partea statelor arabe. În baza informaţiilor oferite de Aman şi Mossad, conducătorii israelieni puteau pune în mişcare mecanismul de mobilizare a rezerviştilor, aducând în 48 de ore pe linia de armistiţiu sute de mii de soldaţi experimentaţi. Tot sistemul de securitate israelian se baza, prin urmare, în anul 1973 pe acest semnal de alarmă tras de specialiştii în *intelligence*. În fapt, având în vedere modul în care era construită structura de decizie în domeniul militar în Cabinetul Golda Meir, responsabilitatea semnalului de alarmă revenea doar Aman, *intelligence-ul* Tzahal. Informaţiile cu potenţial militar obţinute de Mossad erau direcţionate către Aman, care decidea dacă le fructifică, le raportează către decidenţii politici sau le ignoră ca fiind irelevante.

Evaluarea de risc pe care Aman era dator să o actualizeze continuu reprezenta o problemă mai dificilă decât părea la prima vedere. În primul rând pentru că, în mod paradoxal, extinzându-şi aria de siguranţă, Israelul

împinsese armatele ostile la linia lor naturală de concentrare. În 1948 sau în 1967, israelienii avuseseră timp să „vadă” armata egipteană mobilizându-se şi înaintând în Sinai, semnalul de alarmă fiind evident pentru toată lumea. După 1967, însă, trupele egiptene erau oricum masate în spatele Canalului Suez – fie pentru lungul Război de Uzură, fie pentru manevre, fie din necesităţi defensive. Iar comportamentul egiptenilor era considerat de Tzahal cheia oricărei eventuale ofensive arabe, plecându-se de la premisa că, fără Egipt, Siria nu ar ataca niciodată – cu atât mai puţin Iordania. Cel mai bun criteriu pe care Aman îl avea la dispoziţie pentru a declanşa alerta era, desigur, semnalarea unei acumulări atipice de forţe, mult peste prezenţa şi aşa solidă a armatei egiptene la Canalul Suez. Totuşi, această idee aparent facilă nu se verifica în realitate: egiptenii îşi masaseră în mai multe rânduri trupele ca pentru război, dar nu atacaseră. În teorie, exista soluţia mobilizării parţiale a rezervei pentru orice nivel ridicat de ameninţare; în practică însă, această idee era respinsă din numeroase motive. În primul rând, costa – orice chemare a rezerviştilor însemna scoaterea acestora din circuitul economic, plus declanşarea unor operaţiuni logistice costisitoare. Apoi, exista un preţ psihologic: populaţia devenea demoralizată pe fondul reîntoarcerii la starea de nesiguranţă. În al treilea rând, apăreau consecinţe politice negative, un guvern care decidea mobilizarea din motive ce se dovedeau neîntemeiate apărând slab şi incompetent. În al patrulea rând, concentrarea trupelor Tzahal la frontiere putea fi folosită ca pretext de sovietici şi arabi în cadrul unui eventual joc de escaladare. În sfârşit, politicienii israelieni pariau pe o atitudine de descurajare atipică: simplul fapt că nu „clipeau” în faţa demonstraţiilor de forţă ale Egiptului sau Siriei dovedea că nu se tem, deci că posedă o serie de mijloace militare nebănuite, de care adversarii ar trebui să ţină cont. Este posibil ca această abordare să fi avut în spate dobândirea de către Israel, în

acea perioadă, a tehnologiei nucleare, despre care apăruseră deja informaţii în lumea serviciilor secrete şi chiar în presă. Toate aceste elemente demonstrează faptul că sarcina de a trage semnalul decisiv de alarmă, care revenea Aman, aducea o responsabilitate majoră, orice decizie greşită în acest sens putând fie să afecteze cariera conducătorului său (în cazul în care alarma se dovedea falsă), fie să pună statul în pericol.

Calculele lui Sadat. Argumentele în favoarea războiului

Toată această ecuaţie sofisticată se concentra în jurul deciziei unui singur om: noul lider egiptean Anwar Sadat. Lipsit de charisma bonomă a lui Nasser, care domina prin înălţime şi zâmbet orice reuniune, Sadat a părut tuturor – inclusiv egiptenilor sau israelienilor – o soluţie de tranziţie după moartea lui Nasser. Fiind mai firav decât fostul *rais*, cu o chelie timpurie, cu mustaţă şi ochelari cu rame groase, Sadat părea la prima vedere un asistent cenuşiu, care şi-a depăşit cu mult condiţia. Urmaş al unei sclave eliberate, avea un ten întunecat şi o uşoară timiditate. Se născuse într-o familie săracă, de origine nubiană, având încă 12 fraţi.

În spatele acestei aparenţe umile se găsea, în fapt, cel mai influent lider egiptean după Muhammad Ali, kedivul de origine albaneză care a modernizat Egiptul în secolul al XIX-lea. Sadat era în realitate un tip dur, care făcuse cinci ani de închisoare pentru diverse comploturi şi tentative de asasinat politic. Avea însă, asemenea lui Nasser, şi o fire de artist: visase să devină actor şi scrisese în temniţă o piesă de teatru, care se dovedise un fiasco. Tot în închisoare el descoperise, într-o revistă americană, conceptul de „Dumnezeu al iubirii”, care îl impresionase profund, făcându-l sensibil la mesaje pacifiste.400 Plecat dintr-o poziţie fragilă, mult subestimat, Sadat va readuce egiptenilor mândria pierdută în 1967, va schimba traseul socialist şi prosovietic al ţării şi va oferi Israelului primul său mare tratat de pace, plătind cu viaţa această decizie

revoluţionară. Până atunci, însă, în intervalul 1970 – 1973, Anwar Sadat va evolua într-un registru considerat de israelieni, sovietici, americani şi chiar de egipteni drept minor, lucru care se va dovedi ulterior un avantaj, pentru că i-a permis acestuia să pară mai puţin periculos decât Nasser.

Pentru a putea lua în calcul o carieră lungă în fruntea unui Egipt fragmentat ideologic, în care socialismul, islamismul şi naţionalismul se ciocneau şi se amestecau în forme nebănuite, Sadat era obligat să închidă rana adâncă din 1967, cel mai simplu mod în care putea face acest lucru fiind un triumf diplomatic. În 1972, în cadrul unei vizite revoluţionare făcute la Bucureşti (unde dictatorul român Nicolae Ceauşescu juca cartea intermedierii diplomatice dintre Israel şi statele arabe, având de câştigat un prestigiu internaţional major prin sfidarea poziţiei antiisraeliene rigide a blocului sovietic), Golda Meir ar fi primit, prin intermediul lui Ceauşescu, mesajul că Sadat e dispus la o întâlnire. „Domnule preşedinte, e cea mai bună veste pe care am auzit-o în ultimii ani”, ar fi răspuns Meir.401 Totuşi, demersul nu s-a concretizat. Ulterior, în februarie 1973, consilierul lui Sadat pe probleme de securitate, Hafez Ismail, a transmis, în cadrul unei întâlniri cu Henry Kissinger, faptul că Egiptul ar accepta un proces de pace cu Israelul în cazul în care acesta ar reveni la frontierele din 1967. Sadat era dispus să permită navigaţia navelor israeliene prin Canalul Suez şi să ofere o zonă demilitarizată pe graniţa din Sinai. Totuşi, Egiptul nu ar fi stabilit relaţii diplomatice formale cu Israel, iar graniţele ar fi rămas închise.402

În mod evident, era imposibil ca Sadat să obţină asemenea concesii diplomatice din poziţia în care se afla din punct de vedere politic şi militar. Pentru ca demersurile sale să fie acceptate de statele arabe, el trebuia să aducă de la negocieri o listă întreagă de câştiguri (cu Muntele Templului în frunte), oferind în schimb Israelului beneficii minore, pe care Golda Meir cu

greu le-ar fi putut explica electoratului său. Raportul de forţe stabilit în 1967 nu permitea, în realitate, negocierea maximalistă a lui Sadat, făcându-l să pară ridicol prin disproporţia dintre pretenţii şi potenţial. „Sadat avea nevoie de încă un război pentru a câştiga şi a intra în negocieri de pe poziţii de egalitate”, va explica Jehan Sadat, soţia şi confidenta sa.403 Ca într-o tragedie antică, personajele-cheie ale dramei de Yom Kippur erau blocate într-un cerc vicios, care împingea spre război: ca să supravieţuiască politic, Sadat trebuia să livreze un succes diplomatic spectaculos, singurul care ar fi fost acceptat de orgoliul arab; politicienii israelieni, pe de altă parte, nu aveau niciun motiv rezonabil pentru a primi ofertele de învingător făcute de liderul egiptean. În aceste condiţii, Sadat a hotărât, în octombrie 1972, că va ataca Israelul.

Elementul-cheie al acestei decizii (ce va scurtcircuita, în fapt, modul de gândire al Aman) îl reprezenta modul în care noul *rais* egiptean a ales să-şi conceapă campania: fără suportul strategic al Uniunii Sovietice, deci lipsit de rachetele Scud şi de avioane multirol de ultimă generaţie. Conform informaţiilor obţinute de Mossad de la o sursă excepţională de la Cairo (Ashraf Marwan, ginerele lui Nasser şi protejatul lui Sadat, însărcinat cu misiuni diplomatice speciale, care începuse să lucreze pentru Israel), planul de război al armatei egiptene se bazase mult timp pe un atac aerian-surpriză, care depindea de avioanele de vânătoare cu capacităţi de bombardiere ale sovieticilor, dar şi de rachete capabile să lovească în zonele urbane israeliene, pentru eventualitatea în care Golda Meir ar fi ordonat atacarea unor obiective din apropierea marilor oraşe de către Forţele Aeriene Israeliene. Însă, URSS, tentată de o relaxare a relaţiilor cu SUA după un summit între Brejnev şi Nixon (din mai 1972, de la Moscova), evita să răspundă afirmativ solicitărilor lui Sadat în acest sens. Iritat de tărăgănarea Kremlinului, *rais* a cerut vastului contingent de consilieri militari sovietici să părăsească urgent Egiptul în iulie 1972

În acest punct, Aman a căzut într-o capcană a propriilor prejudecăţi despre modul în care gândeşte un lider egiptean. Părea absolut imposibil ca un stat care făcuse cu greu faţă Tzahal cu sprijinul masiv al superputerii militare comuniste să încerce o mişcare ofensivă fără suportul acesteia. Pentru israelieni, atât de atenţi în coordonarea cu Washingtonul pentru a nu rămâne singuri într-o situaţie critică, era de neconceput ca Sadat să plece la război fără o minimă sincronizare cu Moscova, care salvase Egiptul şi Siria în 1967. În sfârşit, Aman a rămas blocat în teza ofensivei bazate în mod obligatoriu pe un atac aerian şi pe rezerve de rachete Scud – care păreau acum de neatins pentru Sadat, până la reîncălzirea relaţiei cu Kremlinul.

Strategia lui Sadat şi planul de atac egiptean

Totuşi, în octombrie 1972, când hotărâse că trebuie să atace Israelul, Sadat renunţase la această idee în care *intelligence*-ul israelian îşi investea încă toată încrederea. El alesese o strategie minimalistă în termenii câştigurilor teritoriale, dar capabilă să genereze un şoc psihologic care să destabilizeze atât armata, cât şi conducerea politică a Israelului. Această strategie era concentrată în Operaţiunea Badr (după numele unei bătălii decisive din istoria islamului incipient, desfăşurată în anul 624, în care ieşiseră la iveală talentele de strateg ale Profetului Muhammad), concepută de cel mai bun şi mai lucid militar al lui Sadat, generalul Shazly, care reuşise în anul 1967 săâşi salveze forţa de elită din Sinai, în ciuda căutărilor intense ale lui Ariel Sharon. Ulterior, el condusese forţele speciale ale lui Nasser în timpul Războiului de Uzură, ridicând nivelul de îndrăzneală şi creativitate al comandourilor egiptene; în sfârşit, Sadat îl promovase ca şef de stat major, graţie unei calităţi care devenise relativ greu de găsit în acel moment în cadrul armatei egiptene – dorinţa de a lupta, dublată de disponibilitatea de a-şi asuma riscuri. Prăbuşirea lui Amer şi umilinţa din 1967 îi făcuseră pe mulţi generali egipteni prudenţi şi

neîncrezători. Aceştia încercau, în fapt, să blocheze sau să amâne un nou război, ignorând sub diferite pretexte ordinele de a pregăti armata pentru luptă. Iar cel mai bun mod pentru a temporiza ambiţiile lui Sadat era fixarea unor obiective ample pentru o ofensivă egipteană – fapt care implica aşteptarea tehnologiei militare sovietice. Nu e exclus ca aceşti generali, dintre care făcea parte chiar ministrul de război egiptean, Ahmed Sadek (pe care Sadat va fi nevoit să îl concedieze pentru că îi sabota planurile), să fi acţionat în coordonare cu Moscova, care nu credea că statele arabe sunt pregătite pentru un nou război şi care se temea că va fi din nou nevoită să aline rănile taberei înfrânte.

Pentru a sparge acest cerc vicios al amânării cu orizont incert, Shazly şi Sadat au stabilit prin Operaţiunea Badr că obiectivul armatei va fi exclusiv traversarea Canalului Suez şi o înaintare de circa 10 kilometri, care va oferi controlul asupra liniei Bar-Lev. Existenţa acesteia se dovedea o veritabilă capcană pentru armata israeliană, pentru că, în ciuda denumirii impresionante, ea oferea adăpost împotriva bombardamentelor artileriei de pe malul egiptean al Canalului Suez, dar nu putea opri o înaintare terestră hotărâtă în eventualitatea unei traversări. Totuşi, pentru opinia publică israeliană, ideea pierderii liniei Bar-Lev ar fi devenit o lovitură simbolică. Din acest motiv (dar şi pentru că erau familiari cu strategia de luptă a Tzahal), egiptenii concepuseră Planul Badr mizând pe o contraofensivă improvizată şi furioasă a israelienilor, care îşi vor arunca blindatele disponibile în luptă şi vor cere excelentei lor aviaţii să atace unităţile avansate ale armatei lui Shazly. Pentru a ţine piept acestui val iniţial de furie, Sadat conta pe mijloacele pe care le avea din belşug la îndemână:

a. sistemele de rachete sol-aer, dispuse într-o reţea sofisticată de-a lungul Canalului Suez (SĂ-2, SĂ-3 şi, din 1972, SĂ-6), alături de radare sovietice moderne. Ele ofereau o cupolă de zece kilometri, întinsă inclusiv peste o

fâşie din Sinai, protejând astfel trupele terestre care ar fi reuşit traversarea Canalului Suez. Acest sistem se dovedise performant încă din Războiul de Uzură, când israelienii începuseră să piardă un număr neobişnuit de mare de avioane pentru performanţele lor anterioare;

b. sistemele antitanc pentru infanterie Sagger (denumirea NATO – cea sovietică fiind Malyutka).

Ceea ce Shazly şi Sadat doreau era să ocupe pe ţărmul israelian al Canalului Suez un teritoriu de circa zece kilometri şi să aştepte reacţia Tzahal, avioanele inamice urmând a fi distruse de sistemele sol-aer, iar tancurile lui Moshe Dayan de infanterişti ascunşi în nisip şi dotaţi cu Sagger şi RPG-7. Blindatele egiptene nu ar fi avut timp să intre în luptă în această etapă, pentru că traversarea Canalul Suez implica operaţiuni logistice minuţioase şi un cap de pod sigur: totul depindea, în prima fază, de tăria de caracter a soldaţilor egipteni, care aveau misiunea de a aştepta ca tancurile inamice să se apropie cât mai mult, astfel încât să îşi mărească şansele de a le lovi (Sagger era o rachetă care, după lansare, putea fi teleghidată prin fir de către infanterişti, printr-un mic *joystick*, cu condiţia ca aceştia să nu îşi piardă cumpătul în faţa unei brigăzi de şenilate care venea ameninţător către ei).

Aşa cum se poate intui, planul lui Sadat avea în primul rând o valoare psihologică şi politică. El depindea de o traversare reuşită, iar aceasta – de o operaţiune de manipulare şi înşelare a analiştilor Aman fără precedent (în general, statele arabe aveau mari probleme în a păstra discreţia în faţa spionajului israelian). Apoi, Sadat avea nevoie, aşa cum o va spune el plastic, ca armata „să îi dea zece centimetri peţ armul de est”.404 în al treilea rând, Sadat era dependent de precipitarea Tzahal, care, aruncându-se în luptă, să piardă un număr ridicat de tancuri şi avioane. În al patrulea rând – şi aici se afla cheia destabilizării Israelului –, Sadat era dependent de un atac puternic al Siriei lui Hafez al-Assad: fără acesta, ofensiva

egipteană, deşi de mare efect moral, nu rămânea decât o „zgârietură” în termeni militari, pentru că aducea un câştig teritorial minor într-o zonă îndepărtată de centrul Israelului. Dacă sirienii, în schimb, ar fi reuşit să străbată înălţimile Golan, oraşele israeliene erau expuse unui pericol real. Problema lui Sadat era, însă, că Hafez al-Assad nu ar fi acceptat niciodată să devină vârful de lance al ofensivei arabe. Acesta cerea ca trupele egiptene să înainteze hotărât prin Sinai, ţintind ocuparea trecătorilor strategice Mitla şi Giddi.

Soluţia asumată în aceste condiţii de Sadat şi Shazly va fi păcălirea lui al-Assad. Acestuia îi vor fi arătate, pur şi simplu, planuri fictive de bătălie, la care egiptenii renunţaseră (Planul Granit 2), în ele fiind fixate ca ţinte Mitla şi Giddi. În realitate, Shazly urma să îşi oprească armata sub cupola de zece kilometri oferită de sistemul sol-aer, protejând-o astfel de aviaţia israeliană. Conform calculelor lui Sadat, dacă sirienii reuşeau să spargă defensiva Tzahal din Golan, se ivea un moment optim pentru impunerea unui armistiţiu. Forţele arabe îşi recăpătau onoarea militară, iar Sadat – mult mai bine poziţionat diplomatic decât sirienii – îşi putea fructifica canalele de dialog deschise cu Statele Unite, obţinând condiţii de pace cu Israelul mai favorabile şi poate chiar o revalorificare a relaţiei cu americanii. Pentru a reuşi, *rais* miza, aşadar, pe o multiplă cacealma: mai întâi, îl folosea pe al-Assad, care nu avea capacitatea unui joc diplomatic atât de sofisticat; apoi, trebuia să păcălească până la capăt *intelligence*-ul Tzahal, ascunzând momentul în care urma să traverseze Canalul Suez.

În această tentativă, el va găsi un sprijin neaşteptat în chiar şeful Aman, generalul Eli Zeira. Acesta era omul cu cea mai mare răspundere din Israel în cazul unui război defensiv, pentru că misiunea sa era să evalueze posibilitatea unui atac egiptean şi să tragă semnalul de alarmă, punând în mişcare sistemul de mobilizare (aşa cum spuneam, intenţiile Egiptului erau cheia analizei

militare, pentru că Siria se implica doar dacă avea garanţia unui atac egiptean cu potenţial de reuşită). Iar Zeira s-a dovedit a fi omul nepotrivit la locul nepotrivit. În timp ce Sadat, aflat sub presiune politică, fusese nevoit să îşi modifice în mai multe rânduri planurile, generalul Zeira îşi cristalizase gândirea în jurul ideii că acesta va ataca doar cu avioane de ultimă generaţie şi cu garanţia oferită de rachete Scud (acestea începuseră să sosească în Egipt după o dezgheţare a relaţiilor cu sovieticii, dar aveau nevoie de timp pentru a deveni operaţionale). Fiind un protejat al lui Moshe Dayan şi trecând prin poziţia de ataşat militar în Statele Unite, Zeira avea perspective reale de a deveni în timp şeful Tzahal, motiv pentru care îşi cultiva o imagine de lider stăpân pe situaţie în momente în care toţi ceilalţi îşi pierd capul. Din aceste raţiuni – şi pentru că era convins că preşedintele egiptean blufează fixând date ale invaziei care nu erau respectate, deşi, în realitate, Sadat *chiar* era decis să atace şi schimba data declanşării operaţiunilor din motive tactice sau logistice – Zeira decisese să parieze exclusiv pe ideea improbabilităţii unui atac egiptean în anii 1972 – 1973, până la modernizarea aviaţiei, testarea cu succes a rachetelor Scud şi, eventual, implicarea puternică a URSS pe modelul Războiului de Uzură. Gândirea lui Zeira era statică, în timp ce gândirea lui Sadat trebuia să fie dinamică şi adaptativă.

În mod paradoxal, acest lucru l-a ajutat iniţial pe Zeira, dovedindu-se ulterior aproape fatal pentru Forţele de Apărare Israeliene. În primăvara anului 1973, când Shazly reuşise, în sfârşit, să asigure condiţiile de bază pentru un atac, învingând rezistenţa mută din vârful plafonat al armatei, Hafez al-Assad îi solicitase în ultimul moment lui Sadat oprirea atacului, pentru a putea beneficia de o livrare sovietică de tancuri şi rachete care se putea dovedi decisivă.405 La momentul când a intervenit apelul lui al-Assad, egiptenii îşi masaseră deja trupele pe Canalul Suez (inclusiv contingente din alte state arabe), motiv pentru care Tzahal şi liderii Israelului au

intrat în alertă. La o şedinţă de urgenţă din mai a premierului Golda Meir cu şefii armatei, Eli Zeira şi-a pus în valoare rolul de personaj olimpian, care îşi păstrează calmul în faţa tuturor, considerând că nu există un risc real de război. Spre deosebire de el, mult mai experimentaţii Dayan şi Elazar, şeful statului major, au estimat că posibilitatea unui atac egiptean este semnificativă, cerând armatei să se pregătească. Şi Mossadul considera că Shazly poate declanşa ofensiva. Cel care a avut dreptate – fără să înţeleagă, însă, de ce – a fost generalul Zeira. A fost un punct de cotitură, credibilitatea estimărilor şefului Aman devenind de acum aproape intangibilă, mai ales pentru că acesta oferea şi soluţia cea mai comodă din punct de vedere politic, economic şi psihologic – adică să nu se facă nimic, evitându-se astfel costurile unei mobilizări.

Ceea ce nu ştia Zeira era faptul că, acceptând amânarea din mai, generalul Shazly şi şeful său de operaţiuni, excelentul planificator Abdel Ghani el-Gamasy, se reorientaseră către o dată aparent optimă din luna octombrie, care să le ofere o noapte suficient de întunecată pentru o traversare discretă a Canalului Suez: 6 octombrie 1973. Aceasta avea semnificaţii speciale, atacul egiptean urmând să aibă loc de Yom Kippur, Ziua Ispăşirii, cea mai importantă şi mai sfântă dintre marile sărbători evreieşti, dar şi în perioada Ramadanului musulman. Efectul de şoc urma să fie resimţit într-un moment în care Israelul va fi scufundat în reculegere şi tăcere – inclusiv cu transmisiunile radio – TV oprite. Teama liderilor politici de la Tel Aviv de a declanşa o alarmă potenţial falsă tocmai de Yom Kippur fusese şi ea luată în calcul. Fără informaţiile oferite de radio, care avea şi sarcina de a transmite mesajele codificate pentru mobilizarea rezervei, Tzahalul urma să piardă ore decisive încercând să pună ţara în stare de alertă. În realitate, prin alegerea acestei zile, Sadat a ajutat mai degrabă armata israeliană: în primul rând, exista sistemul alternativ al alertării rezerviştilor

prin curieri, acesta funcţionând impecabil de Yom Kippur, singurul moment din an în care se ştia unde „toţi rezerviştii din ţară pot fi găsiţi – la casele lor sau la o sinagogă aflată la o distanţă care poate fi străbătută pe jos”.406 Şi mai important, de Yom Kippur drumurile din Israel vor fi libere, permiţând deplasarea rapidă a miilor de maşini care se vor pune în mişcare pentru a-i duce pe soldaţi la unităţile lor.

Operaţiunea Badr. Traversarea Canalului Suez

Stabilirea atacului pentru ziua de Yom Kippur a fost acceptată de Hafez al-Assad la o întâlnire secretă cu Sadat în Siria, la sfârşitul lunii septembrie. Cei doi aveau viziuni diferite despre ora potrivită pentru lansare – egiptenii preferând după-amiaza, care le oferea posibilitatea unui raid de aviaţie înainte de traversarea la adăpostul întunericului. În final, viziunea lui Sadat s-a impus, pentru că lăsarea nopţii imediat după începerea ofensivei limita drastic posibilitatea de intervenţie a aviaţiei israeliene, oferind astfel Siriei şi Egiptului câteva ore în care se puteau concentra doar pe progresele făcute la sol.

Războiul de Yom Kippur poate fi descompus în trei secvenţe:

a. traversarea Canalului Suez de către armata egipteană şi ofensiva siriană din Golan;

b. zilele critice pentru Tzahal, în care israelienii, în aşteptarea trupelor mobilizate, au comis o serie de erori în tentativa de a identifica un răspuns corect sub presiune, picând în capcanele pregătite de Sadat;

c. În sfârşit, faza în care israelienii au stabilit o strategie funcţională de răspuns, au blocat ofensiva egipteano-siriană şi au trecut chiar ei la atac.

Din toate aceste secvenţe, cea mai importantă pentru statele arabe şi chiar pentru istoria ulterioară a Orientului Mijlociu a fost traversarea Canalului Suez (Operaţiunea Badr). Considerată practic imposibilă pentru armata egipteană, această întreprindere militară şi logistică remarcabilă a schimbat aproape de una singură statu-quo-

ul din regiune. Ea a demonstrat o capacitate de execuţie accesibilă numai unei armate puternice, fiind apreciată sub raport militar inclusiv de comandanţii israelieni. Aşa se face că, într-o singură noapte, Sadat a reuşit să obţină ceea ce Nasser pierduse în 1967: respectul comunităţii internaţionale. Pentru Israel, Egiptul redevenea un adversar de temut – iar acest lucru genera presiune asupra liderilor politici pentru a negocia de pe poziţii mult mai flexibile un acord de pace. După executarea Operaţiunii Badr şi după ce israelienii se vor arunca în laţul întins de Sadat în Sinai, suportând pierderi însemnate, obiectivele rais-ului egiptean fuseseră atinse, singura sa misiune din acest punct fiind să reziste în faţa contraofensivei Tzahal, astfel încât un acord de încetare a focului să nu îl surprindă într-o retragere dezorganizată, irosindu-i prestigiul abia câştigat.

În jurul orei 14.00, sâmbătă, 6 octombrie 1973 (ora fiind aleasă pentru ca israelienii să lupte cu soarele în ochi), a început atacul coordonat al Siriei şi Egiptului împotriva Statului Israel, sirenele începând să sune la Tel Aviv la ora 14.15, în cel mai tihnit moment al zilei de completă reculegere Yom Kippur. Avioanele MIG-21 şi Su7 au intrat primele în luptă, ţintind obiective strategice din înălţimile Golan şi Peninsula Sinai. În Sinai, acolo unde fusese declanşată Operaţiunea Badr, au fost vizate centrele de comandă şi comunicaţii, bateriile antiaeriene şi de artilerie, bazele aeriene. Apoi, redutabila artilerie egipteană, care dusese greul Războiului de Uzură, a declanşat un baraj masiv, specific strategiei sovietice în faza de „înmuiere" a adversarului, care precede o ofensivă, fiind lansate peste 10.000 de proiectile. Tancurile egiptene au fost împinse în poziţii avansate, pe malul Canalului, fiind folosite la rândul lor pentru a „împroşca" proiectile pe malul opus.407 Era un exces de zel: din cele 31 de mici fortificaţii (*meozim*) care făceau parte din linia Bar-Lev, jumătate erau oricum abandonate, iar restul erau apărate de circa 450 de oameni şi trei tancuri; sistemul defensiv

israelian se afla într-un moment de tranziţie şi incertitudine în Sinai, Sharon – care comandase în ultimii ani zona de sud – recomandând chiar abandonarea completă a cazematelor avansate şi retragerea în poziţii mai sigure. Deşi ideea lui nu fusese acceptată formal, în realitate se tindea spre aplicarea ei discretă, fiind construită o a doua linie defensivă cu circa 15 kilometri mai în spate, aceasta comunicând cu grosul trupelor care aşteptau la mare distanţă, la baza de la Bir Gafgafa.408

Totuşi, miza urmărită de Shazly prin barajul apocaliptic de artilerie nu era doar distrugerea rezistenţei israeliene, ci şi disimularea traversării egiptene, care începuse la scurt timp după lansarea primelor proiectile. Peste 700 de bărci, ascunse din timp, au fost folosite de 4.000 de militari din forţele de elită care, sub acoperirea perdelelor de fum, au trecut Canalul Suez şi au organizat punctele de traversare pentru grosul infanteriei. Geniştii aveau două misiuni vitale, de reuşita cărora depindea întregul plan egiptean: neutralizarea sistemului de incendiere a Canalului pregătit de Tzahal şi tasarea abruptului mal israelian până când acesta permitea stabilirea unor capete de pod utilizabile de vehiculele blindate şi de transportoare. Prima sarcină implica blocarea conductelor prin care israelienii puteau deversa combustibil pe Canal în eventualitatea unei invazii egiptene, dându-i foc în momentul în care soldaţii inamici îşi începeau traversarea. În realitate, sistemul israelian era mai degrabă un mijloc de descurajare, nefiind operaţional; totuşi, Shazly îl tratase ca pe o ameninţare reală, neasumându-şi riscuri. O problemă mult mai mare era malul supraînălţat – un munte abrupt de nisip (Egiptul şi Israelul fuseseră într-o veritabilă competiţie pentru ridicarea ambelor maluri), care făcea imposibilă crearea unor culoare accesibile pentru valul de oameni şi tehnica de luptă care se pregăteau să intre în Sinai. Căutând soluţii pentru depăşirea obstacolului, egiptenii au descoperit că metoda cea mai eficientă nu era utilizarea

explozibilului, ci a tunurilor cu apă, care reuşeau în câteva ore să coboare semnificativ nivelul malului în zonele vizate. Pentru ca traversarea să nu se transforme într-un fiasco, soldaţii din primul val au montat panouri luminoase pe ţărmul israelian, cu indicativul fiecărei unităţi, precum şi difuzoare din care se auzea strigătul tradiţional de luptă: *Allahu akbar\4Q9* în jurul orei 22.30, după o operaţiune executată exemplar, egiptenii îşi aduseseră deja în Sinai aproape

40.000 de soldaţi, tasaseră malul pentru zeci de puncte de trecere şi montaseră 12 poduri peste Canalul Suez, dintre care opt aveau capacitatea de a susţine blindate.410

Mobilizarea israeliană în orele dinaintea atacului egiptean, conducerea Tzahal şi cea a Statului Israel intraseră în alertă, observând aglomeraţia de pe malul egiptean şi primind o serie de avertismente explicite. Cu două săptămâni înainte, într-o întâlnire secretă cu Golda Meir, regele Hussein al Iordaniei semnalase un iminent atac siriano-egiptean, care va fi susţinut politic sau militar de majoritatea statelor arabe. CIA detectase, la rândul său, mutări îngrijorătoare ale unităţilor egiptene, care sugerau un atac în scurt timp, anunţând Israelul. Rapoarte alarmante veneau de la analişti militari aflaţi în Sinai şi Golan, care contraziceau teza unor simple exerciţii militare la graniţă efectuate de Siria şi Egipt. Un semnal de alarmă major a fost retragerea urgentă din Egipt a familiilor consilierilor militari sovietici care încă mai acţionau în Egipt (URSS primise pe 3 şi 4 octombrie o notificare din partea lui Sadat, respectiv a lui Hafez al-Assad, privind un iminent atac arab). În sfârşit, în noaptea de 4 spre 5 octombrie, Ashraf Marwan, superinformatorul israelienilor din anturajul lui Sadat, transmisese către şeful Mossad, Zvi Zamir, un mesaj codificat, care anunţa o posibilă traversare a Canalului Suez de către armata lui Sadat.

În ciuda tuturor acestor informaţii convergente, şeful Aman a rămas ferm în evaluarea sa iniţială, care prevedea

un risc mic de atac din partea Egiptului. Autoritatea sa în faţa conducătorilor Tzahal şi a liderilor politici era întărită de încrederea într-un sistem secret de ascultare pe care israelienii reuşiseră să îl strecoare în liniile de comunicaţii ale armatei egiptene. Problema pe care acest sistem o implica era, însă, posibilitatea de a fi detectat din momentul în care era pus în funcţiune. Din acest motiv, şeful Aman, Zeira, refuzase să îl activeze, considerând că situaţia nu este suficient de gravă pentru a justifica riscul unei detectări de către egipteni. Aşa se face că, deşi implicase eforturi de cercetare şi costuri mari, deşi fusese instalat în Egipt cu riscuri majore de către un comando Tzahal, sistemul nu era deschis în zilele critice dinaintea Războiului de Yom Kippur. Pe de altă parte, fără să cunoască această decizie bizară a lui Zeira, Moshe Dayan, David Elazar sau chiar Golda Meir considerau că evaluările liniştitoare ale Aman aveau la bază tocmai interceptarea comunicaţiilor armatei lui Shazly.

Dacă se mai putea face ceva pentru a schimba soarta primelor zile din Războiul de Yom Kippur, acest lucru era posibil numai în ziua de 5 octombrie, când Forţele de Apărare Israeliene aveau suficiente semnale politice şi dovezi fotografice că exerciţiile egiptene şi siriene de la graniţă maschează lansarea unei ofensive. Faptul că soldaţii egipteni primiseră indicaţia să renunţe la postul de Ramadan – lucru aflat de Aman – nu se putea explica rezonabil prin participarea la exerciţii. Apoi, devenise de neînţeles tăcerea apăsătoare a egiptenilor pe liniile unde ştiau că pot fi interceptaţi de Tzahal, în condiţiile în care o aplicaţie militară majoră ar fi impus, în mod normal, o frenezie radio. La şedinţa avută cu David Elazar, şeful statului major, Moshe Dayan a observat că, în doar două săptămâni, egiptenii aduseseră 300 de baterii noi de artilerie pe malul Canalului Suez, totalul acestor „guri de foc” ajungând astfel la 1 800 – o cifră spectaculoasă. Ariel Sharon, care văzuse şi el dovezile fotografice aeriene recente, a luat legătura cu generalul Shmuel Gonen,

succesorul său la comanda zonei militare de sud, spunându-i că anticipează o invazie iminentă.411 Dacă mobilizarea ar fi început în acest punct, cu circa 24 – 30 de ore înainte de atac, primele trupe ar fi reuşit să ajungă pe front în timp util.

Totuşi, amestecul dintre doctrina Golda Meir (Israelul nu mai trebuie să atace primul, având suficientă adâncime strategică pentru a suporta un atac arab, ceea ce ar pune ţara într-o lumină diplomatică bună) şi convingerea lui Zeira că Sadat nu e pregătit de război şi doar blufează au făcut ca o asemenea măsură să nu fie adoptată. Elazar, în schimb, a pus Tzahal pe cel mai înalt nivel de alertă. De asemenea, el a întărit uşor (cu trupele pe care le avea la îndemână) dispozitivele defensive din Sinai şi înălţimile Golan, trimiţând în nord Brigada 7 Blindate şi în sud recruţii şcolii de tancuri, organizaţi într-o brigadă specială.412 O eventuală decizie privind mobilizarea a fost amânată pentru ziua de Yom Kippur, în funcţie de rezultatele întâlnirii secrete pe care şeful Mossad, Zvi Zamir, urma să o aibă în seara zilei de 5 octombrie cu informatorul egiptean Ashraf Marwan, la Londra. Veştile aduse de Marwan acolo s-au dovedit categorice: Sadat urma să atace a doua zi, de Yom Kippur, cu puţin înainte de apusul soarelui (în realitate, atacul a început, aşa cum am văzut, la ora 14.00, nu la ora 18.00, după o nouă serie de consultări între Sadat şi al-Assad). Astăzi, după un şir de evenimente recente (deconspirarea identităţii lui Marwan şi moartea suspectă a acestuia, după ce a căzut de la balconul locuinţei sale din Londra), speculaţiile despre rolul jucat de el au explodat, devenind protagonistul mai multor filme şi cărţi. În timp ce Zvi Zamir, care a lucrat cu Marwan, a susţinut că acesta a reprezentat cea mai bună sursă a *intelligence-ului* israelian, Zeira şi serviciile de informaţii egiptene au încercat să acrediteze ideea că Ashraf era un agent dublu, care îi păcălise în mai multe rânduri pe israelieni, la ordinul lui Sadat, anunţând un atac inexistent. În acest scenariu, el ar fi jucat pe 5

octombrie rolul băiatului care strigă „lupul” când deja nimeni nu îl mai crede, oferind în plus şi o oră falsă pentru declanşarea atacului – Sadat plecând de la premisa că, oricum, la momentul în care venea avertismentul lui Marwan, Aman ar fi avut date despre ofensiva preconizată. Indiferent cum ar sta lucrurile – dar existând motive temeinice pentru care *intelligence-ul* egiptean şi fostul şef al Aman ar dori să îl compromită pe Marwan, care reprezintă un episod stingheritor pentru ei –, cert este că avertismentul lui a pus în mişcare Tzahal la un nivel fără precedent până atunci. În baza comunicării lui Zamir din Londra, David Elazar, şeful statului major, a cerut un atac preventiv, idee respinsă de Moshe Dayan. Elazar a mai solicitat o mobilizare cvasigenerală (250.000 de rezervişti), propunere refuzată la rândul ei de Dayan, care ştia cum gândeşte Golda Meir şi înţelegea că mobilizarea putea declanşa un joc în spirală de tip 1967, cu escaladări incontrolabile. Cei doi au avut această discuţie în zorii zilei de Yom Kippur, în jurul orei 6.00, pregătindu-se pentru întâlnirea decisivă cu Golda Meir, planificată pentru ora 8.00. Venerabila doamnă a politicii israeliene a fost cea care a decis modul în care Tzahal va intra în Războiul de Yom Kippur: a respins, la rândul său, ideea atacului preventiv, dar a acceptat mobilizarea a 120.000 de rezervişti, începută puţin după ora 9.00. Acţionând pe baza datelor oferite de Marwan, israelienii sperau că au la dispoziţie în jur de nouă ore pentru a duce cât mai multe trupe pe linia frontului; în realitate, prin schimbarea momentului de atac, această fereastră a fost de numai cinci ore. Ceea ce însemna că oamenii deja prezenţi în Golan şi Sinai urmau să se descurce singuri în primele secvenţe ale luptei.

Frontul din Sinai în data de 6 octombrie, în prima linie din Sinai se aflau faţă în faţă, cu alte cuvinte, cinci divizii egiptene (100.000 de oameni), care traversaseră deja Canalul sau erau pe punctul de a o face, şi 450 de israelieni (din Brigada Ierusalim). Egiptenii pregătiseră 1

350 de tancuri pentru ofensivă (dintr-un total de 2 200), în timp ce Tzahal avea în Sinai 290 de blindate, din care 90 avansate şi restul ţinute la distanţă sigură de Canal de Shmuel Gonen. Exista un echilibru în privinţa avioanelor între Israel (360) şi Egipt (400), dar acesta era rupt dacă luăm în calcul că Tzahal avea de înfruntat şi Siria, care arunca în luptă 280 de avioane, într-o zonă geografică total diferită, ceea ce presupunea divizarea forţelor israeliene.413 Dezechilibrul în materie de artilerie era şi mai grav la începutul operaţiunilor, acesta fiind un domeniu care preocupase mai puţin şefii Forţelor Armate Israeliene. Totuşi, cea mai mare problemă cu care se confrunta Israelul în Sinai era, în premieră, calitatea actului de comandă: Shmuel Gonen, comandantul frontului, deşi un lider eficient la nivel de brigadă sau divizie, nu avea anvergura necesară pentru a controla un număr foarte mare de militari, între care unii cu personalitate pregnantă (precum Sharon); era dificil, agresiv cu subordonaţii, având, însă, şi momente de inerţie în contexte decisive.

Primele semne de îngrijorare de pe frontul din Sinai au început să apară în momentul în care şefii Tzahal au înţeles că elementul-cheie al strategiei israeliene, combinaţia ofensivă blindat-avion, nu funcţiona. Forţele Aeriene Israeliene fuseseră oricum prinse pe picior greşit de ordinele lui David Elazar, care variau de la o oră la alta, avioanele multirol fiind nevoite să se dispenseze de bombele abia încărcate pentru a putea acţiona ca interceptoare. Chiar şi cu această problemă depăşită, avioanele de vânătoare erau blocate de perdeaua SAM a Egiptului şi distingeau greu forţele de infanterie ale acestuia de cele israeliene pe malul estic al Canalului.

Şi tancurile au suferit un eşec sever, aruncându-se în luptă în mici grupuri izolate, fără echipaje complete şi fără muniţie suficientă, picând astfel în capcana întinsă de generalul Shazly, ai cărui infanterişti aşteptau ascunşi în nisip, dotaţi cu Sagger şi RPG-7. Cu o capacitate de lovire

de peste 2 kilometri, distanţă, la care acurateţea loviturii e remarcabilă, Saggerul oferea posibilităţi superioare de ţintire a blindatelor israeliene. Aşa se face că, după prima noapte de lupte, Tzahal mai avea în Sinai doar circa 100 de tancuri funcţionale din cele 290 disponibile iniţial. În plus, toate cazematele din linia Bar-Lev erau ocupate sau încercuite de egipteni. În cazul în care aceştia ar fi decis să atace şi să ocupe trecătorile Giddi şi Mitla, aşa cum se temeau israelienii, foarte puţine trupe le-ar fi stat în cale. Totuşi, conducătorii Forţelor de Apărare Israeliene nu înţeleseseră deocamdată că nu aceasta era strategia lui Sadat, că liderul egipteanâşi propunea doar – în această fază, cel puţin – să rămână sub umbrela SAM şi să aştepte o pătrundere siriană în inima Israelului. Din acest motiv, conducătorii armatei din Sinai, Gonen şi generalul Avraham Mandler, au continuat să îşi arunce în luptă trupele proaspete venite din spate şi în a doua zi de război, pe 7 octombrie, când o altă brigadă blindată a încercat o pătrundere în sectorul de nord al frontului, suferind o nouă înfrângere în faţa infanteriştilor egipteni dispuşi defensiv.

În mod evident, strategia pariului exclusiv pe tanc, pe care o susţinuse Israel Tal, adjunct al lui Elazar la statul major, îşi atinsese limitele, fiind contracarată corect de Shazly. Blindatele Tzahal nu aveau susţinere corespunzătoare de infanterie şi artilerie. Atunci când tancurile israeliene încercau să atace, ele erau întâmpinate de sute de guri de foc antitanc: 535 de infanterişti cu RPG, care acţionau de la distanţă mică, 72 de infanterişti cu Sagger, care trăgeau de la o distanţă mai mare, plus zeci de alte arme antitanc – asta pentru fiecare dintre cele cinci divizii egiptene în parte.414 La acest punct, egiptenii începuseră să îşi aducă şi blindatele în Sinai, având deja aproape 900 de tancuri disponibile în a doua zi de război, fără să piardă mai mult de 20.415 Capetele de pod aveau deja o deschidere de patru kilometri, iar linia înaintării în Sinai atingea cinci kilometri.416 Singurul punct în care planul egiptean era mai degrabă un eşec se dovedea

infiltrarea comandourilor lui Shazly în spatele liniilor israeliene, pentru a crea haos şi a da senzaţia unui plan mai ambiţios de înaintare (inclusiv pentru a-i duce de nas pe sirieni). Elicopterele care transportau trupele de elită egiptene pe poziţii înaintate fuseseră în multe cazuri doborâte de aviaţia israeliană; pierderile egiptene în operaţiuni de comando vor fi de circa 60% – morţi şi prizonieri. Aceste pierderi erau, însă, compensate de dorinţa Forţelor de Apărare ale Israelului de a păstra cu orice preţ linia Bar-Lev şi, ulterior, de a veni în sprijinul soldaţilor asediaţi în forturile care nu fuseseră capturate încă (dintre acestea, doar fortul Budapesta, aflat în nord, înspre Port Fuad şi Mediterana, a rezistat până la capăt). Problema cu care se confrunta, în mod neobişnuit, armata israeliană era evoluţia într-un cadru în care dispunea de rapoarte de *intelligence* mai proaste decât cele egiptene. În timp ce soldaţii lui Shazly cunoşteau poziţiile de tragere pe care încercau să ajungă tancurile inamice – pentru că observaseră exerciţiile acestora de răspuns în cazul unui atac, putând astfel să-şi plaseze infanteriştii chiar în jurul lor –, comandanţii israelieni nu înţeleseră încă faptul că Sadat pregătise o capcană mortală pentru blindatele lor şi că nu avea de gând să avanseze.

Sub comanda lui Gonen, care răspundea de frontul din Sinai, se aflau trei generali respectaţi ai unor divizii (*ugdah*) blindate: Mandler, Adan şi Sharon. Primul – singurul care se afla în Sinai la momentul atacului egiptean – îşi irosise deja multe dintre tancuri în încercările de a rezista pe 6 şi 7 octombrie; lui îi revenea comanda sectorului de sud al Peninsulei în momentul constituirii frontului conform planului Tzahal – dar va fi ucis în luptă pe 13 octombrie. Din rezervă veneau diviziile lui Sharon (centru) şi Adan (nord); sosirea trupelor mobilizate urgent a generat o stare de entuziasm la comandamentul central şi la cel sudic al lui Gonen (care a mai comis o eroare, rămânând închis în birou şi evitând să zboare pe front). Dayan şi Elazar, îmbărbătaţi de modul

rapid în care armata reuşise să intre în dispozitiv de luptă după ratarea startului, îşi puneau toate speranţele într-o contraofensivă puternică, având acum 600 de tancuri disponibile. „Trebuie să distrugem blindatele egiptene cât de repede putem”, a explicat Dayan miniştrilor din Cabinetul Golda Meir, eliminând astfel şi „legenda care începe să se ţească despre arabii care au devenit războinici fenomenali”. 417 Totuşi, acest entuziasm s-a dovedit fatal, subestimând din nou planul de luptă al egiptenilor şi mijloacele reale ale propriei armate, care în continuare nu îşi putea folosi forţa aeriană superioară. Purtaţi de val, Elazar şi Gonen (mai ales cel din urmă) au schimbat în mod repetat obiectivele trasate forţelor din teren, ajungând deja să ia în calcul o traversare a Canalului Suez după distrugerea capetelor de pod ale egiptenilor, deşi aceştia nici măcar nu fuseseră întâlniţi în lupte clare. Destabilizat de pierderile din 6 şi 7 octombrie, Gonen spera că pe 8 octombrie, ziua contraofensivei israeliene, trupele lui Shazly vor fi puse pe fugă şi că blindatele israeliene vor fi în drum spre Cairo.418 încurajat de faptul că, în prima parte a ofensivei, care i-a fost încredinţată generalului Avraham „Bren” Adan – devenit legendar după ce ridicase „steagul de cerneală” la Eilat – egiptenii nu opuneau rezistenţă, Gonen a început să dea ordine nerealiste şi contradictorii. Aflat în fruntea Diviziei 162 Blindate, care beneficia de 183 de tancuri şi un supliment de 44 de Super Sherman aflate pe drum, 419 Adan trebuia în acelaşi timp să distrugă forţele egiptene – cinci divizii! – şi să traverseze Canalul Suez, cu o singură divizie, încă improvizată, fără sprijin aerian şi fără artilerie corespunzătoare, în timp ce Sharon era trimis să facă mişcări obositoare de învăluire, în loc să-i sprijine atacul. Rezultatul a fost eşecul diviziei lui Adan, care a suferit pierderi grele în zona Qantara-Ferdan, brigăzile sale blindate fiind reduse la numai 120 de tancuri până seara.420 în a treia zi de război, armata israeliană pierduse deja pe frontul din Sinai 400 de tancuri.421

Acesta a fost momentul în care conducerea Tzahal a înţeles că se impune o schimbare radicală de abordare şi de comandă pe frontul în Sinai. S-a renunţat la ideea păstrării fortificaţiilor din linia Bar-Lev, soldaţii prinşi în ele primind în sfârşit acceptul de a se retrage (lucru deja aproape imposibil) sau chiar să se predea (imaginile cu militari israelieni făcuţi prizonieri fiind utilizate intens de propaganda arabă). S-a stabilit „îngheţarea" frontului din perspectiva Forţelor de Apărare Israeliene, care urmau să se concentreze cu precădere asupra războiului din Golan cu Siria, unde distanţele erau mult mai scurte şi câştigurile de o parte sau de alta se puteau dovedi critice. În fapt, această abordare strategică fusese stabilită de Dayan şi David Elazar încă din primele ore ale zilei de 6 octombrie, dar în focul bătăliei se dovedise că trupele lor nu şi-au putut reprima instinctul născut de a ataca rapid şi decisiv. Decizia asumată în seara zilei de 8 octombrie era singura corectă şi a schimbat soarta războiului, pentru că – în mod conştient sau nu, cel mai probabil înţelegând doar parţial relaţia complexă dintre Egipt şi Siria – ea a lovit în punctul sensibil al amăgirii lui Hafez al-Assad de către Sadat. Din momentul în care Siria suporta toată presiunea şi ceda teren în faţa israelienilor, în timp ce în Sinai nu se mai întâmpla nimic, Sadat nu mai putea ascunde faptul că avea obiective mult mai reduse decât cele promise lui al-Assad. Devenea, din acel punct, o chestiune de onoare între aliaţii arabi ca Sadat să iasă de sub umbrela SAM pentru a forţa atingerea trecătorilor strategice Mitla şi Giddi.

În sfârşit, o altă schimbare majoră produsă după eşecul ofensivei lui Adan a vizat conducerea frontului sudic. Colonelul Un Ben-Ari, care îl comandase pe Gonen în Campania din Sinai, fusese trimis încă din primele ore spre front, pentru a servi ca secund al lui Gonen. I se va alătura, din acest moment, şi fostul comandant al statului major, Haim Bar-Lev, numit în mod formal de David Elazar ca „reprezentant" al său la Comandamentul Sudic. În realitate, Bar-Lev şi Un Ben-Ari preluau comanda.

Autoritatea şi experienţa cumulată a celor doi erau uriaşe: primul fusese adjunctul lui Rabin în Războiul de Şase Zile şi luptase cu succes în 1948 şi 1956, celălalt trecuse prin Palmach, comandase Brigada 7 Blindate în 1956 şi luptase pentru Ierusalim în 1967. Ambii erau născuţi în spaţiul german (Bar-Lev la Viena, Ben-Ari la Berlin), având capacitatea să inspire încredere şi să aducă ordine în aparentul haos de la Umm Hashiba, unde se afla centrul sudic de comandă.

Aşa cum era de aşteptat, având în vedere temperamentul său, Arik Sharon a acceptat cu greu ideea unei stabilizări a frontului. Intrat cu succes în luptă pe 8 octombrie, reuşind să distrugă 50 de tancuri egiptene, rezervistul Sharon, care conducea Divizia 143 Blindate (*Ugdah Sharon*), a presat constant pentru realizarea unei traversări a Canalului Suez, sfidând ordinele până în punctul în care, pe 9 octombrie, se lua în calcul înlocuirea sa cu Gonen. Bar-Lev ceruse să fie trezit din scurtele sale momente de somn cu precădere în situaţiile în care Sharon nu putea fi controlat.422 în fapt, instinctul lui Arik era corect: singura soluţie reală pentru a-l forţa pe Sadat să accepte o încetare a focului era traversarea Canalului şi o ameninţare terestră asupra capitalei Cairo, plus distrugerea bateriilor sol-aer aflate pe malul egiptean, element care readucea Forţele Aeriene Israeliene în joc. Dar era încă prea devreme pentru asta: israelienii trebuiau mai întâi să intre în ofensivă pe înălţimile Golan, iar apoi să îşi repună pe picioare arsenalul golit şi dispozitivul de blindate, grav afectat. Se impune semnalată aici o limită importantă a planului lui Sadat şi Shazly: lipsa de dinamism survenită după momentul traversării Canalului. Care erau obiectivele armatei egiptene în faza a doua a războiului? Cât credea Sadat că poate rămâne încremenit pe fâşia îngustă de 5 kilometri din estul Canalului fără ca Tzahal, prin excelenţă o forţă creativă şi mobilă, să inventeze un plan de destabilizare?

Problema stocului de armament devenise critică după

ratarea contraofensivei din 8 octombrie, având în vedere şi pierderile mari de pe frontul sirian. Pe 9 octombrie, răspunzând apelului Goldei Meir, preşedintele american Richard Nixon decisese deja că SUA vor asigura armament pentru israelieni în regim de urgenţă („Toate pierderile voastre de avioane şi tancuri vor fi înlocuite”), o intervenţie în acest sens fiind făcută şi de Max Fisher, liderul organizaţiilor evreieşti din Statele Unite, primit urgent la Casa Albă. Era singura opţiune logică, în condiţiile în care URSS asigura acelaşi tip de suport pentru Egipt şi Siria. În primele patru zile de luptă, Israel pierduse aproape 50 de avioane (din care 14 Phantom) şi circa 500 de tancuri. Pe frontul egiptean, care rămânea cel mai important pe termen lung, Tzahal avea nevoie de încă 400 de blindate pentru a putea lua în calcul o nouă ofensivă. URSS mobilizase deja arsenalul propriei armate, precum şi pe cel al altor state socialiste, transferând tancuri, rachete şi muniţie prin Marea Neagră, Ungaria şi Iugoslavia. Pentru a evita o nouă umilinţă de tipul celei din 1967, sovieticii ajunseseră la şase aterizări pe oră în Egipt, în cadrul podului aerian menit să aprovizioneze armata lui Sadat, fluxul de întăriri în Siria fiind de dimensiuni relativ egale.423 Un argument în plus pentru Washington era faptul că URSS ceruse altor state arabe, precum Irak, să intre la rândul lor în luptă, ceea ce mărea şi mai mult presiunea asupra Israelului. Operaţiunea ordonată de Richard Nixon – una dintre ultimele mari decizii pe care avea să le ia preşedintele scos din joc de afacerea Watergate – va purta numele Nickel Grass.424 Având în vedere implicaţiile logistice majore, deciziile finale privind podul aerian asigurat de americani spre Tel Aviv au fost luate abia pe 12 octombrie, armamentul începând să sosească din 14 octombrie: e vorba de 22 395 de tone de muniţie, artilerie şi blindate.425 În ciuda rezervei statelor europene – cu excepţia Portugaliei –, care refuzaseră ca transporturile americane către Israel să treacă pe teritoriul lor (pentru a nu suporta un embargo petrolier

arab), SUA au reuşit să aducă în Israel 40 de avioane Phantom şi 43 de avioane Skyhawk.426

O altă modificare în structura de conducere din Sinai decisă de Elazar fusese stabilirea unui comandament distinct pentru zona de sud a Peninsulei, care avea într-adevăr un profil militar specific, luând în considerare operaţiunile navale şi de comando marin utilizate de obicei pentru controlul Sharm el-Sheikh. În poziţia de comandant al zonei a fost desemnat generalul Gavish, care comandase frontul din Sinai în Războiul de Şase Zile. Pentru a apăra Sharm el-Sheikh de un atac al blindatelor egiptene, acesta alesese o strategie opusă celei aplicate Tzahal în privinţa liniei Bar-Lev. Gavish a retras trupele israeliene cu circa 20 de kilometri, într-o zonă fortificată natural, abandonând în acest scop o bază navală plasată prea aproape de Canal, deci prea greu de apărat. În momentul în care trupele egiptene şi-au făcut apariţia aici, fiind obligate să iasă de sub umbrela SAM, ele au fost pulverizate de avioanele israeliene, care au dovedit ce puteau să facă dacă primeau şansa unui atac în afara perdelei antiaeriene egiptene. Această mică retragere strategică a generalului Gavish a dovedit strălucit unde greşise David Elazar în ordinul menţinerii cu orice preţ a liniei Bar-Lev şi care trebuia să fie abordarea pe viitor.

Momentul retragerii lui Gavish a prilejuit şi un episod graţie căruia putem înţelege mai bine capacitatea lui Moshe Dayan de a lua pulsul frontului în momente critice. Informat de şeful Forţelor Aeriene, generalul Benny Peled, că prin renunţarea la baza navală înaintată Gavish evacuase şi o baterie antiaeriană Hawk, Dayan a cerut explicaţii şi, pentru a nu le discuta pe canalele de comunicaţii, a zburat personal la Sharm el-Sheikh, în plin război, însoţit doar de şeful Forţelor Aeriene, generalul Peled, care pilota avionul.427 O astfel de expunere – aproape iresponsabilă – îl ajuta, însă, să înţeleagă direct realităţile frontului şi să corijeze din mers evidentele erori strategice comise în primele patru zile de război. Precum

Rabin în 1967 – deşi nu la un nivel atât de serios –, Dayan traversase propriul episod de disperare în primele zile de război. Obosit, palid, cu un uşor tremurat al mâinilor, el a început să vorbească în orele critice de la începutul războiului despre pericolul în care se află al Treilea Templu. Se temea de faptul că Tzahal va rămâne fără arme şi muniţie în faţa asaltului arab.428 într-o întâlnire cu Golda Meir, Dayan va sugera că o înfrângere nu poate fi exclusă, că trupele trebuie să se retragă pe linii de rezistenţă, că orice armistiţiu oferit de statele arabe trebuie acceptat şi, mai ales, că Israelul trebuie să ia în considerare o „demonstraţie a opţiunii nucleare" ca ultimă variantă. În acest scop, el îl convocase în faţa prim-ministrului pe şeful programului atomic, care putea începe pregătirile pentru această misterioasă „demonstraţie" (probabil Dayan lua în calcul o explozie în deşert, fără victime, suficientă, însă, pentru ca egiptenii să înţeleagă mesajul). E greu de imaginat presiunea la care a fost supusă, într-un astfel de moment, Golda Meir, această remarcabilă femeie de 75 de ani, care ulterior va mărturisi că s-a gândit la sinucidere, dar care a găsit forţa de a-i replica lui Dayan – sfătuită corect de Yigal Allon şi Galili – „să uite" o astfel de idee.429

Atacul sirian

Rătăcirea lui Dayan fusese cauzată, în primul rând, de criza de pe frontul sirian, acolo unde, pentru câteva ore, soarta Israelului a părut că atârnă de încăpăţânarea câtorva tanchişti. Dacă în Războiul din 1948 liderii politici au salvat statul prin capacitatea lor de a obţine arme în condiţii diplomatice critice, dacă în 1967 comandanţii – Dayan mai ales – au condus impecabil operaţiunile, în anul 1973 marii eroi ai Tzahal au fost soldaţii, care s-au comportat exemplar în împrejurări grave, fiind lipsiţi uneori de conducători şi de ordine clare, luptând în condiţii de superioritate numerică netă a forţelor arabe.

Acest lucru era evident pe frontul din înălţimile Golan, unde Tzahal dispunea de câteva sute de infanterişti,

care urmau să înfrunte 40.000 de sirieni, dispuşi în trei divizii de infanterie. În timp ce Siria dispunea de aproape 1.500 de tancuri, 800 dintre ele urmând să fie aruncate în luptă în cadrul unei strategii de şoc, israelienii aveau circa 180 de tancuri, o brigadă ajungând aici în ultima clipă.430 Cu puţin înainte de ora 14.00, pe 6 octombrie 1973, atacul sirian a început în forţă, cu un baraj masiv de artilerie, sincronizându-se cu traversarea egipteană. Obiectivul sirian era ambiţios: se dorea realizarea unei pătrunderi de circa 10 kilometri, care să fie ulterior parcursă de două divizii blindate suplimentare (470 de tancuri), pentru a ajunge până la Iordan şi a bloca contraatacul. Ambiţia sirienilor era să cucerească Golan în 24 de ore, adică în termenul necesar pentru ca rezervele israeliene să îşi facă apariţia în zonă. Era, aşa cum scrie Schiff, „un potop absolut de blindate care operau într-o zonă relativ mică”.431

Pentru a contracara intervenţia aviaţiei israeliene, sirienii – care nu se bucurau de o protecţie SAM de nivelul celei egiptene, deşi aveau performanţe bune – mizau pe apropierea imediată a liniilor de luptă, astfel încât să fie greu de distins pentru piloţii de vânătoare israelieni între blindatele proprii şi cele inamice. Apoi, oricum, urma să se lase noaptea, oferind armatei lui Hafez al-Assad timpul necesar pentru a completa cucerirea înălţimilor. Un alt capitol la care sirienii se dovedeau mai bine pregătiţi era vederea pe timp de noapte, echipamentul special cu raze infraroşii fiind distribuit trupelor alături de alte sisteme de iluminare (capitol neglijat de Tzahal în timpul tranziţiei spre o armată de blindate). Avantajul israelian, spre deosebire de lupta din Sinai, consta în faptul că tancurile erau dispuse deja în poziţiile prestabilite de tragere sincronizată, nefiind surprinse în drum spre acestea de către infanteriştii cu arme antitanc. Strategia de şoc siriană, bazată pe înaintarea blindatelor, a oferit un alt atu, soldaţii lui al-Assad acceptând astfel genul de război pentru care Tzahal se pregătise şi pe care îl stăpânea cel

mai bine: tanc sprijinit de aviaţie. Rata de succes a tanchiştilor israelieni în lupta cu un alt tanc era net superioară sirienilor. Succesul armatei lui Hafez al-Assad în primele zile de luptă, care au dus Forţele de Apărare Israeliene într-un punct critic, se datora factorului-surpriză şi superiorităţii de 8 la 1 a sirienilor în materie de tancuri; totuşi, din perspectivă strategică, armata lui al-Assad juca pe teritoriul favorit al israelienilor şi, cu fiecare oră pierdută fără a realiza o străpungere decisivă, se îndrepta spre eşec în faţa valului de rezervişti care soseau pe front. Din acest punct de vedere, strategia vicleană a lui Sadat a pus probleme mai mari în Războiul de Yom Kippur.

Comandamentul de nord era condus la izbucnirea războiului de generalul Yitzhak Hofi, născut în Palestina, la Tel Aviv, trecut prin Palmach şi care va deveni după război şeful Mossad. Hofi a avut un rol decisiv în pregătirea pentru confruntare, reuşind să îl convingă pe Dayan – împotriva încăpăţânării Aman de a nega posibilitatea unui atac sirian – să suplimenteze în ultimă clipă dispozitivul de tancuri din Golan cu Brigada a 7-a Blindată, care va schimba soarta luptelor din primele zile. Totuşi, la debutul Războiului de Yom Kippur, Hofi va fi depăşit de evenimente. Obosit şi pesimist, el va pleda pentru o apărare concentrată în spatele înălţimilor Golan, pe care le-a crezut pierdute.432 în plus, comandamentul nordic condus de Hofi a pariat pe concentrarea atacului sirian în zona de nord din Golan, mutând grosul rezervelor israeliene în acea direcţie, deşi sectorul de sud s-a dovedit vârful de lance al ofensivei armatei lui al-Assad. Astfel, Divizia a 7-a Infanterie siriană, asistată de tancuri ale Diviziei a 3-a Blindate, a forţat pătrunderea în nord, în timp ce Diviziile a 5-a şi a 9-a Infanterie, Divizia 1 Blindate şi o grupare de tancuri din Divizia a 3-a Blindate au înaintat pe direcţia Rafid – El Al.

În zona nordică a înălţimilor Golan, Tzahal conta în defensivă pe Brigada a 7-a Blindată, iar în cea de sud pe Brigada 188 (Barak). Teoretic, poziţiile israeliene erau

consolidate de amplasamente defensive antitanc puternice, ridicate pe linia armistiţiului din 1967, dar înaintarea pe direcţia sud era mai lesnicioasă datorită terenului mai plat, concentrării superioare de forţe siriene şi apărării rarefiate israeliene. Din acest motiv, în timp ce atacul sirian pe direcţia nord s-a împotmolit în faţa rezistenţei Brigăzii a 7-a – care a menţinut cu succes apărarea în zona Quneitra, fără să suporte pierderi mari, dar reuşind să distrugă câteva sute de tancuri siriene –, sectorul sudic israelian a fost străpuns de Diviziile a 5-a şi a 9-a Infanterie.433 în paralel, în zona înaltă dinspre Liban, sirienii reuşiseră să cucerească, printr-o operaţiune a trupelor speciale de paraşutiști, centrul israelian de observaţie şi comunicaţii de pe Muntele Hermon, care avea o mare importanţă simbolică şi care le aducea sirienilor importante resurse de *intelligence* militar, având în vedere pregătirea soldaţilor israelieni care au fost luaţi prizonieri, precum şi echipamentul electronic capturat. Totuşi, situaţia critică se înregistra în sud, acolo unde Brigada Barak fusese redusă la câteva tancuri care luptau separat. Sirienii reuşiseră să ajungă la Nafakh, acolo unde se afla centrul de comandă al Tzahal, pe punctul de a fi cucerit.

După câteva ore de luptă, circa 300 de blindate siriene reuşiseră să pătrundă deja în sectorul de sud al înălţimilor Golan, tăind în două trupele israeliene şi fiind înfruntate de numai 30 de tancuri. Totuşi, de acum rezervele israeliene începeau să ajungă pe linia frontului, în zona Mării Galileei, fiind imediat aruncate în luptă. Era şi cazul locotenentului Zvika Greengold – probabil cel mai însemnat erou israelian al războiului –, care ajunsese aici urgent din zona Haifa (Kibuţul *Lohamei Hagetaot* – Luptătorii Ghetourilor) şi preluase comanda unui „grup” de două tancuri Centurion abia reparate de mecanicii israelieni. Grupul lui, desemnat prin radio ca „Forţa Zvika”, a fost trimis în acţiune, cu misiunea de a aduna în jurul său blindatele disipate şi de a rezista atacului

sirian.434 Greengold îşi va fixa poziţia pe un drum improvizat de-a lungul unei conducte petroliere, care beneficia şi de un gard de protecţie extrem de util pe timp de noapte. Păstrarea acestei poziţii era esenţială pentru oprirea accesului sirian spre Nafakh. Beneficiind de camuflajul oferit de gard şi de plasarea pe înălţime, Greengold a distrus rapid şapte tancuri T-55 care se îndreptau spre el (unul izolat, apoi în serii de câte trei). Pierzând comunicarea cu blindatul care îl însoţea, Zvika a rămas singur în faţa unei coloane siriene ce nu reuşea să distingă dimensiunea forţei defensive cu care se confrunta. Mişcându-se lateral în întuneric, Zvika a mai scos din luptă, într-o oră, zece tancuri siriene, până când acestea au decis să se retragă. În condiţiile în care în comunicaţiile radio Greengold era desemnat de „Forţa Zvika" şi evita să spună că luptă de unul singur, chiar şi israelienii credeau că sunt protejaţi de o întreagă companie. Într-un final, în sprijinul lui Greengold au apărut primele tancuri ale rezerviştilor ajunse în Golan – fiind, însă, distruse pe loc. Cu numai trei tancuri operaţionale, Greengold a preluat comanda, a trimis două dintre ele să transporte răniţii în spatele frontului şi a rămas din nou singur în faţa ofensivei siriene. Timp de 20 de ore, Zvika Greengold va continua să lupte astfel, fiind obligat să schimbe blindatele în mai multe rânduri, după ce cinci sau şase dintre acestea fuseseră lovite, primind întăriri pe măsură ce alţi rezervişti ajungeau pe front. Bilanţul său, îndelung discutat după război, variază între douăzeci (cifră înaintată chiar de el) şi şaizeci de tancuri scoase siriene din luptă. În momentul în care presiunea asupra centrului de comandă din Nafakh s-a domolit, sirienii fiind împinşi înapoi de Brigada 679 Blindată, abia sosită pe front, din zona pe care o cuceriseră pentru scurt timp, Zvika a ieşit din tanc, evident în stare de şoc, şi a spus: „Nu mai pot" Pentru prestaţia sa, va primi cea mai înaltă decoraţie Tzahal, Medalia pentru Bravură.

Astfel de acte de eroism, precum a fost şi cea a

locotenent-colonelului Avigdor Kahalani, comandantul Batalionului 77 Blindat al Brigăzii a 7-a, vor face ca ofensiva siriană să se împotmolească din cea de-a treia zi de război. Zona critică a luptei, care va fi cunoscută ulterior ca Valea Lacrimilor, era înţesată cu sute de tancuri distruse din ambele tabere. Comportamentul individual în bătălie era cu atât mai important cu cât aviaţia – întoarsă de Dayan dinspre Sinai spre Golan în momentul în care a înţeles amploarea pătrunderii siriene – nu reuşea să se dovedească un factor decisiv, precum în anul 1967, în faţa valurilor de blindate siriene, corect protejate de umbrela antiaeriană. Cu sectorul nordic (Quneitra) bine apărat, cu Nafakh menţinut eroic (de aici conducea lupta generalul Rafael Eitan, înconjurat la propriu în buncărul său de tancuri inamice) sirienii îşi concentraseră eforturile în zona Podului Bnot Yaakov (Fiicele lui Iacob), care le deschidea calea către Galileea, cu numeroase oraşe puse astfel în pericol (aşezările din Golan fuseseră deja evacuate). Totuşi, acesta a fost punctul cel mai înaintat al pătrunderii siriene. Fie din teama de a fi prinşi într-o capcană, fie pentru că aşteptau ocuparea întregului Golan şi evitau să îşi întindă prea mult liniile, soldaţii lui Hafez al-Assad s-au oprit aici.

Eforturile lor se vor concentra în nord, în zona Quneitra, unde al-Assad personal, aflat în punctul de comandă, va arunca în luptă în a patra zi de război elemente ale Diviziei a 3-a Blindate şi 70 de tancuri din Garda Prezidenţială, comandată de fratele preşedintelui sirian.435 Cu toate acestea, deşi depăşiţi numeric de patru ori, tanchiştii lui Avigdor Ben-Gal, comandantul Brigăzii a 7-a Blindate, şi cei ai lui Kahalani vor rezista până la capăt. După acest moment critic, soldaţii Tzahal din Golan au început să vadă o imagine uluitoare: tancurile siriene începuseră să facă cale întoarsă. Lăsau în urmă aproape 900 de blindate, lovite sau abandonate. Multe dintre acestea – surprinse într-o poziţie înaintată în Golanul de sud când se sunase retragerea siriană – puteau fi capturate

intacte de Divizia 146 Blindată, condusă de generalul Moshe Peled, care fusese retrasă de pe graniţa iordaniană (unde regele Hussein nu încercase să profite de slăbiciunea israeliană din primele zile de război) şi urcase spre zona critică dinspre Siria.

Retragerea armatei lui Hafez al-Assad a adus o uriaşă gură de oxigen pentru Tzahal, care eliminase pericolul imediat pentru Israel. Următorul pas trebuia cântărit cu grijă. Era cazul ca militarii israelieni să reia poziţiile de pe vechea linie de armistiţiu din 1967 şi să ceară o încetare a focului atât cu Siria, cât şi cu Egiptul? Sau trebuia forţată o înaintare spre Damasc, pentru a face statele arabe mai dispuse la dialog în condiţii de ameninţare puternică? Pentru prima opţiune pleda nevoia de odihnă a trupelor – care dormiseră pe apucate în primele cinci zile de război. În plus, stocul de armament nu fusese încă refăcut de Statele Unite ale Americii. Pe de altă parte, dacă Tzahal se oprea la vechea linie din 1967, în timp ce politicienii israelieni ofereau semnale că îşi doresc încetarea luptelor, gestul lor ar fi fost perceput ca o dovadă de slăbiciune militară (care, în fapt, chiar exista). Or, un element de psihologie militară şi politică asumat de Forţele de Apărare ale Israelului încă de la înfiinţare în raport cu statele arabe era credinţa că acestea au tendinţa să respecte numai un adversar puternic. Cu frontul din Sinai aproape îngheţat, cu cel din înălţimile Golan redus la tăcere – Israelul risca să transmită tocmai mesajul cel mai dăunător pentru el: că era la capătul puterilor. Din acest motiv, graţie entuziasmului regăsit al lui Moshe Dayan, împărtăşit ulterior şi de şeful statului major, David Elazar, şefii armatei au decis să continue înaintarea în Siria. O alegere inspirată, pentru că ea îl va obliga pe Sadat să treacă dincolo de linia de siguranţă în spatele căreia rezistase eficient până la acel punct, pentru a prelua o parte din presiunea exercitată asupra Damascului.

Ofensiva israeliană. Traversarea Canalului Suez

Campania din Siria a schimbat soarta confruntării din

Sinai. Pe 14 octombrie 1973, la mai bine de o săptămână de la debutul ostilităţilor, egiptenii vor arunca în luptă o impresionantă *armada*, care ajungea la 1.000 de tancuri. Generalul Shazly se opusese din răsputeri ordinului dat de Sadat – acela de a ieşi de sub umbrela SAM şi a lansa o ofensivă amplă, menită să asigure controlul asupra trecătorilor Giddi şi Mitla. Din punct de vedere militar, aşa cum argumentase Shazly, sprijinit de unii dintre generalii săi, care îşi şi înaintaseră demisiile, o astfel de mişcare nu avea sens. Totuşi, ministrul egiptean al apărării, generalul Ahmed Ismail (un vechi rival al lui Shazly, cei doi luându-se la bătaie în trecut), îi explicase că e vorba despre o decizie politică fermă a lui Sadat. E greu de ghicit în ce măsură *rais*-ul egiptean intuia pericolul la care îşi expunea propria armată – el nu va putea admite că şi-a trimis în mod conştient oamenii într-o ofensivă nejustificată, strict din scopuri politice. Totuşi, modul foarte chibzuit şi realist în care Anwar Sadat îşi gestionase până atunci forţele indică spre ideea că el ştia ce face. Aflat în situaţia unui jucător de cărţi care obţinuse deja mari câştiguri, *rais* îşi permitea să piardă câteva „mâini", pentru a păstra aparenţele în faţa Siriei şi a lumii arabe. Nu era exclus ca, printr-o minune, armata egipteană să obţină unele câştiguri limitate din momentul în care ieşea de sub umbrela SAM, deşi părea mult mai probabil să sufere pierderi grele. Dar, aşa cum spuneam, era un risc pe care Sadat şi-l permitea în acest punct, alternativa fiind să fie considerat un laş de către confraţii musulmani. În plus, Sadat obţinuse prea mult graţie ofensivei totale pe care şi-o asumase Hafez al-Assad ca să nu accepte un sacrificiu compensator. Nu în ultimul rând, o prăbuşire rapidă a Siriei – care după retragerea din Golan se vedea ameninţată în direcţia centrelor urbane vitale, lucru care putea duce la răsturnarea lui al-Assad – însemna şi o capacitate mult sporită pentru Tzahal de a-şi creşte prezenţa în Sinai – lucru care, parţial, se petrecea deja. Egiptul era, aşadar, vădit cointeresat să păstreze Siria în joc.

Triumful armatei israeliene pe 14 octombrie a fost unul categoric – deşi ar fi putut să fie mai mare. Ofensiva egipteană a început, ca de obicei, cu un baraj major de artilerie, care a implicat 1 300 de baterii (generalul Albert Mandler, unul dintre cei trei comandanţi divizionari din Sinai, va muri acum, lovit de un obuz). Faptul că beneficiau de centre de operaţiuni bine dezvoltate la o distanţă relativ mică de trupele egiptene i-a împiedicat pe israelieni să se retragă mai adânc în Sinai, pentru a prinde tancurile inamice pe spaţii mai largi.436 Din acest motiv, „doar" 250 de tancuri şi 200 de transportoare blindate egiptene au fost distruse – permiţând blindatelor lui Sadat o retragere rapidă în zona de siguranţă când a devenit evident că lupta e pierdută. Spre deosebire de primele zile de război, în care infanteria egipteană, dotată cu arme antitanc, beneficiase de poziţii avansate, acum ciocnirea fusese una de tancuri, Tzahal putând să îşi etaleze performanţele în domeniu. Egiptenii încercaseră să compenseze acest handicap prin plasarea de trupe comando transportate de elicoptere în poziţii avansate, însă, acestea fuseseră reperate şi scoase din luptă de soldaţii lui David Elazar. Un alt factor important a fost capacitatea israelienilor de a sabota centrul de comandă-control al lui Shazly înainte de începerea luptei, printr-o acţiune tipică de comando.437 La acest punct, armata israeliană avea deja patru divizii în proximitatea egiptenilor – cu circa 700 de tancuri. Comanda devenise mai eficientă odată cu venirea lui Bar-Lev, deşi misiunea acestuia de a-l ţine pe Sharon sub control nu era deloc uşoară. Din punct de vedere strategic, aşa cum am arătat, Ariel Sharon avea dreptate: singurul mod în care conflictul se putea încheia rapid, restaurând onoarea Forţelor de Apărare Israeliene şi obligându-l pe Sadat să accepte un acord de pace, era traversarea Canalului Suez, ameninţarea cu o ofensivă spre Cairo şi cu o învăluire a armatei egiptene blocate pe malul de est. Treptat, pe măsură ce criza din înălţimile Golan dispăruse şi armata siriană era pe punctul de a se dezintegra, şi

David Elazar sau Dayan ajunseseră la o concluzie similară. Problema era ca traversarea să se facă într-un mod controlat şi sigur, fără riscul surprinderii trupelor pe Canal şi fără pericolul ca egiptenii să închidă dinspre malul israelian punctul de trecere, izolând astfel în Egipt forţa înaintată a Tzahal. Sharon era cunoscut pentru modul în care reuşea să transforme o operaţiune iniţial minoră într-un atac amplu, care nu fusese acceptat de comandanţi, interpretând ordinele într-o manieră personală şi punându-şi superiorii în faţa faptului împlinit. Tocmai acest entuziasm trebuia prevenit cu atenţie de Bar-Lev şi David Elazar, Sharon testând în mod repetat vigilenţa acestora prin tentative de traversare.

Străbaterea Canalului Suez de către Tzahal (Operaţiunea Abirey-Halev) a reprezentat o reuşită militară remarcabilă, similară celei egiptene din urmă cu zece zile. Spre deosebire de planul egiptean, care fusese pregătit şi rafinat încă de la sfârşitul Războiului de Uzură, beneficiind astfel de elemente de mare fineţe (care se adăugau avantajului atacului prin surprindere), operaţiunea israeliană fusese organizată în câteva zile, în condiţii de război pe două fronturi, implicând, aşadar, un grad mult mai mare de improvizaţie. Unele alegeri urmau să fie făcute în timp real, pe câmpul de luptă – acesta fiind un domeniu pentru care comandanţii Tzahal erau bine pregătiţi. Variantele pentru asigurarea unui pod peste cei circa 180 de metri ai Canalului Suez în zona de traversare, de exemplu, constau în: plute Gillois, care riscau să se scufunde uşor (dar care erau disponibile după ce fuseseră scoase din uz de armatele NATO); un pod uriaş, gata asamblat de tehnicienii israelieni şi păstrat pentru o situaţie de criză într-o ascunzătoare din Sinai; un sistem de pontoane metalice ce se puteau alungi sau scurta în funcţie de zona de traversare. În fapt, statele occidentale evitaseră să vândă Israelului soluţii militare de traversare fluvială tocmai pentru a descuraja o trecere în Sinai.438 Aducerea în timp util a plutelor, pontoanelor şi a podului

metalic la Canal s-a dovedit o sarcină extrem de grea în condiţii de luptă intensă, cu ambuteiaje pe singurele drumuri practicabile din Sinai, pline acum de maşini de transport şi tancuri; în plus, să ascunzi şi să protejezi de egipteni un pod metalic de aproape 200 de metri, care trebuia flancat şi sprijinit de blindate, era departe de a fi o misiune uşoară.

Planul israelian se baza pe un gol lăsat inexplicabil de egipteni între Armata a 2-a şi Armata a 3-a din Sinai. Acel gol conducea în zona Matsmed, care avea avantajul de a fi fost pregătită de Sharon, în perioada în care condusese Comandamentul de Sud, pentru o eventuală traversare, existând sectoare de pământ uşor de înlăturat pe malul israelian, dar şi arii supraînălţate, care ofereau protecţie. Pe malul egiptean se afla, în dreptul Matsmed, o zonă cunoscută ca Deversoir, care găzduise cu ani în urmă o bază britanică.

Traversarea israeliană între Matsmed şi Deversoir urma să fie executată, în prima fază, de oamenii lui Sharon. Paraşutiștii conduşi de colonelul Danny Matt – un războinic charismatic, cu barbă impunătoare şi atent îngrijită, care se născuse în Germania anilor ascensiunii lui Hitler – fuseseră transferaţi în acest scop în cadrul Diviziei 143 a lui Sharon, ei urmând să traverseze Suezul în bărci de cauciuc şi să asigure capul de pod din Africa, în acest punct, devenea critică aducerea la timp a podurilor, pe care – odată montate şi asigurate de Sharon – urma să pătrundă în Egipt divizia comandată de generalul Adan. Considerat mult mai controlabil decât Ariel Sharon, Adan oferea garanţia că nu va risca ofensive prea îndrăzneţe, aşa cum ar fi făcut neîmblânzitul Arik. Misiunea Tzahal pe malul african al Canalului Suez era să avanseze fulgerător într-o zonă cuprinsă între Ismailia şi oraşul Suez, distrugând reţeaua egipteană de baterii sol-aer şi tăind liniile de aprovizionare ale armatelor de pe ţărmul israelian. Din momentul în care redutabila antiaeriană egipteană era scoasă din joc, lăsând Forţele Aeriene

Israeliene să acţioneze în voie, soarta războiului era decisă.

În mod paradoxal, marea provocare a acestui plan se va dovedi menţinerea capului de pod din Sinai, nu a celui din Africa. Egiptenii nu au prevăzut traversarea israeliană şi nici nu au observat-o în timp util. Printr-un paradox, chiar Golda Meir ar fi putut complica misiunea soldaţilor săi, ea declarând în Knesset că forţele israeliene acţionează deja pe malul vestic al Canalului Suez, în ciuda recomandărilor de a cenzura această idee din raţiuni militare. Totuşi, Sadat a refuzat să ia de bună informaţia scăpată de israelieni, considerând că era vorba de o intoxicare cu caracter propagandistic.

Pentru a putea utiliza „spărtura" dintre Armatele a 2-a şi a 3-a egiptene în zona de traversare Matsmed-Deversoir, Tzahalul nu putea folosi un punct aflat la distanţe egale şi sigure între cele două armate. Pătrunderea urma să se facă la circa 20 de kilometri distanţă de Armata a 3-a, dar chiar sub nasul Armatei a 2-a. Din acest motiv, cheia reuşitei consta într-un atac israelian puternic în flancul sudic al acesteia, pentru a o împinge spre nord şi a lărgi coridorul de trecere.

Conducerea forţelor armate israeliene analiza oportunitatea traversării Canalului Suez încă de pe 12 octombrie, fiind, însă, descurajată de disproporţia dintre numărul de blindate pe care le avea la dispoziţie în raport cu cele ale egiptenilor. Salvarea a venit chiar de la Sadat, care – ordonând atacul din 14 octombrie – şi-a redus forţele cu circa 250 de tancuri. Acesta a fost, practic, semnalul pentru începerea traversării. În după-amiaza zilei de 15 octombrie, manevrele israeliene pregătitoare au început prin distragerea atenţiei egiptene în direcţii divergente. Când sectorul critic al traversării, cel dinspre nord, a fost relativ securizat, Tzahal a pătruns în Africa: era noaptea de 15 spre 16 octombrie 1973. Podul metalic nu era disponibil, împotmolindu-se pe drum, aşa că au fost utilizate plutele – varianta cea mai nesigură. Răspunsul

egiptean, începând cu 16 octombrie, a fost mai degrabă ciudat: neînţelegând faptul că au de-a face cu o traversare, considerând că e vorba mai degrabă de un raid fără importanţă strategică, comandanţii lui Sadat s-au concentrat tot pe malul de est, unde au încercat cu disperare să restabilească legăturile dintre Armata a 2-a şi Armata a 3-a, închizând gaura dintre ele şi blocând implicit orice legătură peste Canal. Chiar şi atunci când Shazly a intuit pericolul creat, Sadat a refuzat să permită retragerea de trupe pe malul egiptean, considerând că această mutare ar reprezenta un dezastru politic şi chiar militar, în condiţiile în care nu era exclus ca panica să se instaureze în rândul soldaţilor săi. Aşa cum am văzut în 1948, 1956 şi 1967, retragerile ordonate reprezentau un punct vulnerabil pentru armatele arabe, dependente de un moral pozitiv. Soldaţii egipteni deveneau greu de controlat în momente de nesiguranţă.

Esenţiale la acest punct s-au dovedit luptele de la Ferma Chinezească – în realitate o staţiune agricolă japoneză abandonată, care se afla chiar în nordul zonei de traversare Matsmed-Deversoir. Sudul breşei era mult mai bine protejat de Marele Lac Amar, acesta fiind unul dintre motivele pentru care Bar-Lev optase pentru zona Deversoir, deşi armata israeliană mai pregătise în anii anteriori coridoare de trecere şi în dreptul Qantara sau Kubri.439 La Ferma Chinezească s-au dus lupte grele între israelienii care încercau să securizeze traversarea şi egiptenii impacientaţi să îşi reunească liniile dintre armate. Între 15 şi 17 octombrie, soarta confruntării de la Fermă a rămas nedecisă, Tzahal fiind obligat să arunce în luptă noi şi noi formaţiuni de tancuri şi paraşutiști pentru a menţine poziţia (Ehud Barak, de pildă, va lupta aici). Pentru Dayan şi Sharon, militari care văzuseră multe peisaje însângerate la viaţa lor, Ferma Chinezească reprezenta probabil cea mai sumbră experienţă dintre toate – soldaţii egipteni şi cei israelieni murind carbonizaţi unul lângă altul, în timp ce încercau să scape din tancurile

cuprinse de flăcări.

Lipsa unui pod solid şi puternica rezistenţă egipteană de pe malul de est vor schimba parţial planul israelian, readucându-l în centrul atenţiei pe Sharon. Divizia generalului Adan, care ar fi trebuit să realizeze traversarea în Egipt, a fost păstrată în Sinai până la consolidarea poziţiilor. În acest timp, Arik şi-a putut dovedi excepţionalul talent de improvizaţie în regim de viteză în Africa. Având la dispoziţie doar 30 de tancuri şi 2000 de oameni440, Sharon a refuzat să rămână cantonat în dreptul capului de pod, lansând raiduri rapide în toate direcţiile, începând să distrugă umbrela SAM egipteană şi nepermiţându-le comandanţilor lui Sadat să localizeze zona traversării. Bandajat la cap după un accident, dar zâmbind relaxat în fotografii devenite iconice pentru admiratorii săi, „Africanul” era acuzat de David Elazar şi Bar-Lev că neglijase misiunea sa de bază, aceea de a asigura capetele de pod din Sinai şi Egipt pentru trecerea diviziei lui Adan, preferând în schimb gloria manevrelor pe malul de vest. În lipsa lui Moshe Dayan – care împărtăşea ceva din spiritul năvalnic al lui Sharon, considerându-l util pentru filosofia ofensivă a Tzahal – el ar fi fost înlăturat de la conducerea diviziei sale. La mijloc era şi o rivalitate politică mocnită, Sharon devenind înaintea războiului o figură importantă a dreptei israeliene, în timp ce Bar-Lev sau Adan erau oameni de stânga, cu origini în Palmach. Pe 17 octombrie, la o întâlnire a conducerii Tzahal de pe frontul din Sinai, Sharon – criticat de Bar-Lev pentru neajunsurile traversării, deşi aceasta fusese, totuşi, un succes – a fost pe punctul de a-l lovi pe acesta, aşa cum va mărturisi ulterior.441

Pe 17 şi 18 octombrie, podurile israeliene au fost, în sfârşit, instalate cu succes, permiţând diviziilor lui Adan, Magen şi Sharon să pătrundă în Egipt şi să se îndrepte spre Ismailia, Suez şi Cairo. Sharon a atacat spre nord şi vest, reuşind să înainteze până la marginea oraşului Ismailia, unde în 21 şi 22 octombrie s-au dus lupte grele

pentru încercuirea oraşului, comandourile egiptene comportându-se bine în zonele urbane din propria ţară. Şi Port Said a fost vizat de atacurile israeliene, pe măsură ce aviaţia putea intra în acţiune nestingherită de umbrela SAM – parţial distrusă acum de la sol. Sadat a ezitat să îşi arunce în luptă aviaţia, ştiind că randamentul luptelor în aer era net în favoarea israelienilor. Generalul Adan şi generalul Kalman Magen, care conducea o forţă divizionară, s-au îndreptat spre sud, ajungând până la Golful Suez, blocând comunicaţiile dintre Cairo şi zona sudică a Canalului şi încercuind astfel Armata a 3-a egipteană. Teoretic, aceasta ar fi putut fi distrusă de Tzahal în câteva zile (era vorba de 25.000 de oameni, captivi în deşert, pentru care apa devenise vitală). Totuşi, de la acest punct intraseră în acţiune diplomaţia sovietică şi cea americană, care vor insista pentru protejarea militarilor egipteni captivi în schimbul discuţiilor pentru încetarea focului. Marile progrese obţinute pe malul de vest – aproape 8.000 de soldaţi egipteni se predaseră acol0442 – erau dublate de câştiguri în Sinai, unde trupele lui Sadat nu mai beneficiau de protecţie antiaeriană, de artilerie şi nici măcar de alimente. Atât Magen, cât şi Sharon au dat senzaţia unei ofensive către Cairo (soldaţii primiseră hărţi ale oraşului), însă, fără mare convingere, având în vedere că o presiune reală asupra capitalei egiptene ar fi urgentat ameninţarea sovietică cu o intervenţie directă. Acesta era, de altfel, elementul la care Golda Meir, Dayan şi Elazar trebuiau să se raporteze constant: momentul în care URSS decidea să facă pasul decisiv pentru încheierea conflictului. Spre deosebire de SUA, care sprijinea Israelul cu prudenţă şi fără să recurgă la ameninţări militare (deşi Kissinger se dovedise un aliat loial), Uniunea Sovietică era dispusă să folosească propria greutate militară pentru a obţine o oprire rapidă a ostilităţilor. Din această perspectivă, Sadat şi Hafez al-Assad acţionaseră în tot acest timp mizând pe o „paraşută” diplomatică eficientă, pe care israelienii nu o aveau. În

plus faţă de 1967, când sovieticii fuseseră păcăliţi de informaţiile false oferite de propriii aliaţi arabi, pierzând astfel timpul în care ar fi putut să impună un armistiţiu, în 1973 Alexei Kosîghin a mizat pe rapoartele de *intelligence* oferite de sateliţii de supraveghere. El a zburat, de altfel, la Cairo încă din 16 octombrie, conform informaţiilor obţinute de americani, 443 punându-l în gardă pe Sadat asupra dimensiunilor traversării israeliene. În baza discuţiilor de la Cairo, din 19 octombrie, sovieticii au început să insiste pentru încetarea urgentă a ostilităţilor, cerându-i lui Kissinger o întâlnire imediată, pe care acesta a reuşit să o mai amâne doar oferindu-se să se deplaseze personal la Kremlin.444

Pe frontul din nord, după blocarea ofensivei siriene şi plasarea rezervelor în poziţii de luptă, Tzahal a declanşat o luptă pentru curăţarea înălţimilor Golan şi înaintarea către Damasc. Rafael Eytan, care condusese în primele zile unităţile de gardă din Golan, a preluat comanda unei divizii nordice, care a înaintat spre Quneitra, apoi în teritoriul Siriei. Divizia generalului Moshe Peled, care venea de la graniţa iordaniană, a urcat din zona critică de sud, unde sirienii făcuseră cele mai mari progrese, înaintând în direcţia Rafid. În sfârşit, divizia generalului Dan Larmer înainta tot spre Rafid, dar pe axul central din Golan. Ca şi în cazul capitalei egiptene, Tzahal trebuia să ţintească spre Damasc pentru a creşte presiunea asupra liderilor arabi, dar fără a atinge efectiv o zonă urbană atât de aglomerată, care beneficia de protecţia sovietică. Obiectivul israelian a devenit obţinerea unor poziţii prin care să asigure capacitatea artileriei de a lovi capitala lui al-Assad, care s-ar fi adăugat superiorităţii aviaţiei israeliene pe cerul Damascului. Pe 14 octombrie, armata israeliană se afla deja la Tel Shams, la circa 30 de kilometri de Damasc.445 O a doua înaintare israeliană urmărea tăierea comunicaţilor dintre Iordania şi Siria, fiind vizată direcţia Daara, pe unde trecea drumul de sud către Damasc. Situaţia Siriei devenea tot mai dificilă.

Începând din 11 octombrie, URSS ceruse intervenţia statelor arabe în sprijinul lui al-Assad. În 12 şi 13 octombrie, o divizie irakiană a încercat să oprească înaintarea Tzahal, reuşind să scape de un atac al aviaţiei israeliene graţie deplasării nocturne. Totuşi, irakienii, cu 200 de tancuri Centurion şi 16.000 de oameni, nu erau pregătiţi pentru ciocnirea cu mult mai experimentata armată adversă, care a distrus corpul expediţionar al Bagdadului folosind mai degrabă ambuscade şi forţe de elită.446 Şi Hussein al Iordaniei va fi obligat de imperativul solidarităţii arabe să sară formal în sprijinul lui Hafez al-Assad. Iordanienii vor avea grijă să înainteze, însă, lent, cele două brigăzi blindate ale lui Hussein eschivându-se în general de intrarea în coliziune cu israelienii, care la rândul lor vor evita provocarea Iordaniei, neexistând niciun motiv real ca aceasta să fie atrasă cu adevărat în război. În acest mod, nerefuzând explicit să intervină în sprijinul Siriei, Hussein va reuşi să păstreze relaţia funcţională pe care începuse să şi-o creeze cu Israelul după 1967. Alte trupe arabe luptau în aceste zile pe frontul din Siria sau Egipt: 900 de tunisieni la Port Said; 447 palestinieni şi kuwaitieni în vestul Canalului Suez, marocani în Siria.

Totuşi, dincolo de aceste episoade, Tzahal va alege să nu exercite o presiune majoră înspre Damasc, concentrându-se pe traversarea Canalului Suez. La rândul lor, sirienii s-au mulţumit, după o tentativă neconvingătoare de contraatac în 16 octombrie, să se baricadeze în apărarea Damascului. Înainte de acordul de încetare a focului, militarii israelieni trebuiau, însă, să rezolve o problemă cu importanţă strategică şi psihologică majoră – cea a postului Hermon, ocupat de sirieni la începutul războiului, unde nu mai puţin de 31 de soldaţi ai Tzahal fuseseră făcuţi prizonieri. Aflat la mare altitudine, acesta oferea facilităţi importante de observaţie şi ascultare, care nu puteau fi lăsate în mâinile sirienilor după armistiţiu. Pe 20 octombrie, o primă tentativă de

recucerire din partea brigăzii Golani eşuase cu pierderi grave (30 de morţi), explicabile prin faptul că poziţia greu de atacat era păzită de un batalion de elită sirian. Pentru astfel de situaţii era nevoie de aruncarea în luptă a Sayeret Matkal-ului şi a paraşutiștilor. Nu doar postul israelian era vizat, ci şi o fortăreaţă similară pe care sirienii o ridicaseră în propriul teritoriu. Pe 21 octombrie, în contextul discuţiilor înfierbântate pentru oprirea luptelor, Tzahal a atacat pe trei direcţii: Sayeret Matkal-ul lui Yoni Netanyahu a tăiat comunicaţiile dintre cele două fortăreţe, poziţionându-se pe drumul dintre acestea; paraşutiștii au atacat postul sirian, iar brigada Golani a pornit din nou către fostul fort israelian.448

Atacul surprinzător al paraşutiștilor, care au coborât din elicoptere în coasta sirienilor, dar la o distanţă sigură faţă de poziţiile lor de tragere, a făcut ca aceştia să îşi atingă relativ repede misiunea. Pentru infanteriştii Golani, lupta a fost mult mai grea, fiind nevoie de un tir de artilerie care să înmoaie rezistenţa siriană. Chiar şi aşa, nu mai puţin de 50 de soldaţi au fost ucişi şi 80 răniţi până când sirienii, după o noapte de luptă, au început să bată în retragere.449

În condiţiile în care principalele forţe israeliene – aviaţia şi blindatele – au întâmpinat dificultăţi în prima fază a războiului, militarii arabi având în 1973 soluţii pentru contracararea lor, prestaţia trupelor navale s-a dovedit surpriza plăcută din Războiul de Yom Kippur. Deşi nu au putut interveni până în Strâmtoarea Bab el-Mandeb, unde egiptenii au instituit o nouă blocadă la Marea Roşie, vasele israeliene au menţinut ofensiva chiar şi în perimetrul Eilat – Sharm el-Sheikh, atacând porturile şi vasele inamice. Totuşi, performanţele cele mai notabile au fost obţinute în Mediterană, unde navele din clasa Sa ar, dotate cu rachete Gabriel, au surclasat vasele arabe din clasele Osa şi Komar, dotate cu rachete sovietice Styx, blocând practic marinarii sirieni şi egipteni în porturile Latakia sau Port Said.450

În 22 octombrie 1973, după o înţelegere prealabilă între SUA şi URSS, ONU a impus un prim acord de încetare a focului, care nu va putea fi, însă, aplicat omogen pe frontul larg şi fragmentat, care se întindea acum din Golful Suez şi Sharm el-Sheikh până înspre Damasc. Pe 23 octombrie, totuşi, lucrurile au început să se liniştească pe frontul egiptean, iar pe 24 octonibrie Siria a acceptat, la rândul său, decizia Naţiunilor Unite. Rezoluţia 340 a Consiliului de Securitate ONU din 25 octombrie 1973 a fost cea care a pus capăt Războiului de Yom Kippur.

Problema foarte complicată a retragerii trupelor israeliene şi egiptene din zonele ocupate pe malurile opuse ale Canalului Suez a fost discutată, în ziua de 28 octombrie, la kilometrul 101 (distanţă de Cairo) de către generalul egiptean el-Gemasy şi cel israelian Aharon Yariv. Tratativele s-au întins pe aproape o lună de zile, implicând şi comunicări politice complexe între Sadat, Golda Meir şi Kissinger. Gemasy şi Yariv au reuşit să dezvolte o relaţie personală de încredere, soluţionând probleme complexe precum alimentarea trupelor egiptene încercuite în Sinai şi schimburile de prizonieri. În condiţiile eşecului unei conferinţe organizate la Geneva, în decembrie 1973, la care Siria a refuzat să participe, Henry Kissinger va asigura continuarea discuţiilor zburând între capitala Israelului şi statele arabe. Pe 18 ianuarie 1974 se va ajunge la un prim acord între Israel şi Egipt, Tzahal retrăgându-se de pe malul de vest al Canalului Suez, dar şi dintr-o fâşie îngustă din Sinai, acolo unde urmau să fie stabilite zone-tampon controlate de Naţiunile Unite. Această variantă, care fusese luată în calcul de Dayan încă înainte de Războiul de Yom Kippur, ar fi făcut imposibil atacul egiptean din 6 octombrie 1973. În primăvara lui 1974 s-a ajuns la un acord similar cu Siria, armata israeliană revenind pe linia obţinută în 1967, dar cu o forţă ONU de menţinere a păcii (UNDOF) interpusă între cele două părţi.

În mod evident, opinia publică israeliană a primit cu

surprindere prestaţia Tzahal din primele zile de război. Numărul mare de morţi (peste 2.500), răniţi (mai bine de 7.000 în cele mai optimiste statistici) şi prizonieri (293) au produs un adevărat şoc în Israel, pierderile fiind extrem de mari pentru uzanţele Forţelor de Apărare, deşi erau mult sub cele ale statelor arabe: numai Egiptul avusese peste 8.000 de prizonieri şi cel puţin 5.000 de morţi, iar cifrele pot fi şi triplate în funcţie de sursă.451 Mitul invulnerabilităţii israeliene şi respectul aproape intangibil de care se bucurau militarii-vedetă începeau să fie puse sub semnul întrebării. Pentru a primi răspunsuri şi a identifica vinovăţii, a fost înfiinţată Comisia Agranat, condusă de preşedintele Curţii Supreme, care în 1974 a început să-şi anunţe concluziile, indicând în mod evident către generalul Eli Zeira, şeful Aman, şi spre o serie de alţi subordonaţi ai acestuia din *intelligence-ul* militar. Acuzaţiile s-au îndreptat şi înspre generalul Shmuel Gonen, responsabil pentru răspunsul haotic din Sinai, şi mai ales către şeful statului major, David Elazar, găsit vinovat îndeosebi pentru acceptarea evaluărilor lui Zeira şi pentru modul în care Sadat reuşise să surprindă Tzahal în 6 octombrie 1973. Totuşi, exista un acord asupra faptului că Elazar gestionase bine războiul propriu-zis, în faza postinvazie, el reuşind să ţină sub control situaţia în momentele în care până şi Moshe Dayan îşi pierduse judecata limpede.

Nici Golda Meir sau Moshe Dayan nu au scăpat de valul de nemulţumire. Deşi bătrâna doamnă a Israelului arătase o tărie de caracter admirabilă în momentele critice, ea a fost considerată responsabilă politic pentru situaţia armatei în ziua atacului egipteano-sirian. Un nou simbol al Tzahal va duce la demisia sa: căpitanul Motti Ashkenazi, un doctorand în filosofie al Universităţii din Ierusalim, membru al Brigăzii Ierusalim, care condusese defensiva israeliană în singurul fort din linia Bar-Lev ce nu fusese cucerit de egipteni, Fort Budapesta. În februarie 1974, Ashkenazi a început să protesteze singur în faţa

biroului Goldei Meir, afişând o pancartă pe care scrisese: „Bunico, ministrul apărării e un eşec şi 3.000 din nepoţii tăi au murit”. În martie, i se adăugaseră deja 20.000 de oameni. După apariţia concluziilor Comisiei Agranat, deşi nu a fost considerată vinovată, Golda Meir a demisionat, provocând o schimbare de Cabinet: Rabin a devenit premier, iar Shimon Peres ministru al apărării.452

Capitolul 12

Levantul

Războiul din Liban (1982)

Transformarea Orientului Mijlociu şi pacea cu Egiptul. Sadat la Ierusalim

La numai câţiva ani de la Războiul de Yom Kippur, situaţia strategică a Statului Israel nu mai semăna aproape deloc cu cea din primele două decenii din istoria ţării. Schimbarea începuse la graniţa de est, cu Iordania, acolo unde israelienii găsiseră aproape întotdeauna un partener de discuţii mai puţin ostil decât în nord şi sud. Aşa cum am mai explicat, lunga şi fragila graniţă comună, plus întrepătrunderea responsabilităţilor din Ierusalim, obligau regii Iordaniei la prudenţă pentru a evita un război devastator cu Israelul. Mai mult, spre deosebire de Siria şi Egipt, Iordania optase constant pentru blocul occidental, ceea ce făcea ca diplomaţii săi să se intersecteze şi chiar să se coordoneze cu cei israelieni în cancelariile din Londra sau Washington. Presată, ca şi Israelul, între Siria şi Egipt – care îşi doreau să patroneze şi să destabilizeze tânărul stat haşemit –, Iordania era obligată uneori să conteze mai mult pe „inamicul israelian” decât de „fratele arab”, aşa cum s-a întâmplat în contextul războiului cu Arafat, când Tzahal a protejat-o indirect de ameninţarea siriană. În 1967, Hussein alesese în ultima clipă să se urce în ceea ce credea a fi vagonul triumfal al cauzei panarabiste antiisraeliene. Plătise greu acea decizie – la care fusese doar parţial împins de presiunea lui Nasser, pierzând atunci Ierusalimul şi Cisiordania. Ulterior, după Războiul Septembrie Negru cu Organizaţia pentru

Eliberarea Palestinei, din septembrie 1970, el se va regăsi, în mod paradoxal, în tabăra marilor inamici ai gherilei palestiniene, alături de Israel.

Siguranţa graniţei israeliene dinspre Iordania a fost testată în 1973, în timpul Războiului de Yom Kippur, când regele Hussein a avertizat guvernul Golda Meir asupra planului egipteano-sirian de atac; atunci nu numai că nu a existat vreo ofensivă în Israel dinspre Amman, dar chiar şi traficul rutier între cele două ţări a continuat neperturbat. De la un punct, când Tzahal intrase în ofensivă în direcţia Damasc, iordanienii au fost nevoiţi să înceapă o serie de manevre militare demonstrative în sprijinul vecinilor arabi, plecând în întâmpinarea armatei israeliene şi ajungând chiar la o serie de ciocniri cu aceasta; totuşi, implicarea lui Hussein în Războiul de Yom Kippur este un model pentru modul în care două state care nu îşi doresc un conflict, dar sunt obligate de contextul politic să îl înceapă, pot ţine sub control orice escaladare inutilă.

Liniştea dinspre Iordania se măsura în 265 de kilometri de graniţă relativ siguri pentru Tzahal. Dacă la aceştia s-ar fi putut adăuga, după Războiul de Yom Kippur, 266 de kilometri fără ameninţări majore din sud, la frontiera cu Egiptul, atunci problemele serioase pentru israelieni se reduceau la circa 200 de kilometri dinspre Liban şi Siria – exceptând, desigur, situaţia fluidă şi complicată juridic din Gaza şi Cisiordania, care nu genera, însă, o ameninţare militară în sens clasic, ci una asimetrică.453

Eliminarea unui pericol militar din direcţia Egiptului ar fi adus, în fapt, şi înlăturarea ameninţării unui atac sirian, având în vedere principiul (verificat în 1948, 1967 şi 1973) conform căruia Siria nu atacă decât în sincronizare cu Egiptul. Iată de ce, după Războiul de Yom Kippur, perspectiva unui acord de pace cu Egiptul însemna pentru Israel şi pentru Tzahal o veritabilă revoluţie militară, eliminând teoretic posibilitatea unui asalt arab asupra tânărului stat din Orientul Mijlociu.

Acest mic miracol s-a petrecut graţie celor două secvenţe complet diferite ale Războiului de Yom Kippur, care vor permite ambelor tabere să se aşeze la masa negocierilor cu senzaţia că reprezintă forţe militare puternice, respectabile, fără complexe de inferioritate sau superioritate disproporţionate. Deşi în ultimele zile ale războiului apărarea lui Sadat se prăbuşea (fără a intra, însă, în colapsul din 1967), prestaţia remarcabilă a egiptenilor în primele zile de conflict rămăsese în memoria tuturor – inclusiv a acelor arabi care înclinau către un acord cu Israelul, cu condiţia ca acesta să nu fie realizat dintr-o poziţie de vulnerabilitate, ci respectând atât de importanta onoare a vechilor războinici ai Orientului Mijlociu. Sadat nu mai reprezenta, în acest moment, liderul şters şi aparent pasager din umbra lui Nasser, ci era luat în serios atât de conducătorii israelieni, cât şi la Washington şi Moscova. Pe de altă parte, Israelul, deşi îşi asumase politic încasarea unei lovituri neaşteptate, refuzând varianta atacului preventiv, şi cu toate că se confruntase cu un eşec grav al *intelligence-\ihii* militar, cu efecte destabilizatoare în primele patru zile de conflict, se comportase foarte bine din momentul în care mobilizarea fusese finalizată, aflându-se la finalul războiului în teritoriul sirian şi egiptean, într-o postură de învingător. Şi armata siriană luptase bine, atât în faza ofensivă, cât şi în momentul retragerii, când haosul fusese evitat.

Din perspectiva procesului de pace cu Egiptul (Siria nu era interesată), Războiul de Yom Kippur constituia exact oportunitatea de care toată lumea avea nevoie – inclusiv liderii israelieni, care puteau acum explica foarte convingător de ce unele concesii făcute în Sinai se justificau şi din punct de vedere militar. Folosind filiera Ceauşescu, pe care o utilizase şi înaintea Războiului de Yom Kippur, Sadat îi transmisese lui Menachem Begin (noul premier al Israelului după ce stânga intrase în declin în urma Războiului de Yom Kippur) faptul că este dispus la discuţii în vederea păcii. O vizită a lui Begin în România a

avut loc în august 1977, imediat după preluarea puterii şi după o călătorie „tradiţională” la Washington.454 Conform mărturisirilor lui Sadat, Ceauşescu îl asigurase pe acesta că „Begin era un lider puternic, care voia cu adevărat pace”.455 Al doilea canal de comunicare a fost Marocul, unde regele Hassan al II-lea dezvoltase o relaţie specială cu Tzahal şi Mossad care îi asiguraseră protecţia în unele momente critice. În septembrie 1977, pe teren marocan, Moshe Dayan (revenit în Cabinet în poziţia de ministru de externe) s-a întâlnit cu Hassan Tohami, vicepremierul Egiptului, într-o scenă memorabilă, un Dayan proaspăt demachiat după ce fusese condus deghizat la întâlnirea cu caracter ultrasecret l-a auzit pe mesagerul lui Sadat spunând: „În toţi aceşti ani am crezut că vă voi întâlni numai pe câmpul de luptă/*456

Apoi, în baza acestor discuţii, miracolul s-a întâmplat: pe 19 noiembrie 1977, într-o seară de sâmbătă, un avion Boeing 707 a aterizat pe aeroportul Ben-Gurion din Tel-Aviv. În el se afla Anwar Sadat. „Doamnă, aştept de multă vreme să vă cunosc”, i-a spus el Goldei Meir, care evitase, ca premier, să-l întâlnească. Apoi, întorcându-se spre Sharon, preşedintele egiptean a glumit: „Data viitoare când traversaţi Canalul Suez, voi cere să fiţi arestat” Sharon a răspuns modest: „Oh, nicio grijă, acum sunt un simplu ministru al Agriculturii, nu soldat”.457 În prealabil, pe 9 noiembrie, Sadat anunţase în parlamentul egiptean că e gata să meargă în Knesset, şocându-şi susţinătorii. Chiar şi acum, după experienţa Războiului de Yom Kippur, gustul preşedintelui egiptean pentru gesturi neaşteptate şi grandioase nu fusese suficient înţeles, motiv pentru care existau voci în Tzahal care avertizau asupra unei capcane, luându-se în calcul chiar şi un eventual atac terorist. În fapt, pe 20 noiembrie 1977, Sadat va vorbi în Knesset – o imagine ireală pentru mulţi participanţi – despre faptul că „noi toţi, musulmani, creştini şi evrei, îl venerăm pe Dumnezeu şi numai pe Dumnezeu”, propunând „să modelăm o viaţă nouă, să stabilim pacea”.458 Chiar şi

pentru Begin, fostul conducător al Irgun, acum lider Likud – partid naţionalist considerat nepotrivit pentru a coordona un asemenea proces de pace experienţa era stranie şi greu de gestionat. Venirea sa la putere păruse pentru toţi semnalul unui nou război. Totuşi, deşi a rămas tot timpul prudent şi reactiv, adaptându-se marilor paşi asumaţi de Sadat, bătrânul lider ai dreptei are meritul de a se fi arătat deschis la schimbare. În răspunsul oferit lui Sadat, Begin a sugerat că nu este dispus la concesii, rămânând, totuşi, curtenitor. Delegaţia egipteană a fost iritată de tonul său, Sadat însuşi revenind la Cairo într-o stare vecină cu depresia, în timp ce israelienii luau în calcul să crească nivelul de alertă în armată.

Dacă iniţiativa lui de pace eşua, Sadat ar fi ajuns în buza falimentului politic. Ca şi în cazul Operaţiunii Badr, el pregătise cu mare atenţie o deschidere de efect, fără să ştie prea bine ce va face ulterior. Sadat tăiase tot mai mult legăturile cu URSS, care oricum se afla într-un proces de declin militar la începutul anilor 1980, prăbuşirea sa apropiată începând să devină o ipoteză de lucru pentru liderii bine informaţi. Apoi, alegând o iniţiativă de pace separată cu Israelul, Sadat îşi compromisese şi relaţia cu Hafez al-Assad, pe care nu contenea să-l tragă pe sfoară. În mod paradoxal, vizita în Israel îl lăsa singur, din punct de vedere militar, pe *rais-ul* egiptean chiar în faţa Tzahal, foştii aliaţi fiind prea ultragiaţi acum pentru a-i sări în ajutor; majoritatea statelor arabe formaseră un Front al Statorniciei, respingând ideea păcii cu Israelul şi ajungând până la ruperea relaţiilor cu Egiptul.

Situaţia a fost salvată de Statele Unite, preşedintele Jimmy Carter fiind conştient că regimul lui Sadat trebuie susţinut, în 1978, în septembrie, la Camp David, au fost semnate două acorduri, dintre care cel de-al doilea pregătea tratatul de pace egipteano-israelian. Elementul de bază, asupra căruia Begin ezitase până în ultima clipă, fusese renunţarea la Peninsula Sinai în favoarea Egiptului, aceasta urmând a fi parţial demilitarizată. Tratatul de pace

va fi semnat la Washington, în martie 1979, urmând ca Sinaiul să fie evacuat efectiv peste doi ani. Din anul 1980, Egiptul a avut un ambasador în Israel, fiind prima ţară arabă care recunoştea în mod oficial Statul Israel. În plus, vasele israeliene primeau acces în Canalul Suez, în timp ce navigaţia prin Strâmtoarea Tiran era garantată.459

Sadat şi Begin vor primi, pentru neaşteptata reuşită a procesului de pace, Premiul Nobel. *Rais-\il* egiptean nu se va bucura prea mult de primirea acestuia, fiind asasinat pe 6 octombrie 1981 – în timpul unei parade militare care aniversa chiar reuşita Operaţiunii Badr din debutul Războiului de Yom Kippur – de către un grup jihadist desprins din facţiunile radicalizate ale Frăţiei Musulmane şi care va inspira în scurt timp formarea al-Qaeda.

Problema libaneză

Cu frontierele sudice şi estice securizate, Tzahal începea să privească cu tot mai multă îngrijorare un actor care până atunci fusese lipsit de importanţă în atât de intensa sa istorie: Libanul. Vreme de trei decenii, caracterul confesional pestriţ, extrem de complicat, al acestui stat îl ţinuse la periferia inamicilor Israelului; libanezii îşi exprimaseră solidaritatea cu fraţii arabi în războaiele anterioare, dar nu avuseseră capacitatea de a pune probleme reale – şi nici nu îşi doriseră cu adevărat să o facă. La rândul lor, israelienii menajaseră o ţară în relaţia cu care beneficiau de o filieră privilegiată de negociere: creştinii şi Occidentul.

Istoria Libanului era profund influenţată de munţii săi înalţi, greu accesibili pentru obişnuinţele Orientului Mijlociu – cel mai adesea plat. Munţii Libanului izolaseră şi protejaseră două comunităţi care, altfel, s-ar fi topit în grupurile mai largi ale islamului: druizii şi creştinii maroniţi. Druizii reprezentau o grupare şiită (pe filieră fatimidă) care dezvoltase o serie de particularităţi teologice începând cu secolul al XI-lea. În principiu, ei credeau în divinitatea califului al-Hakim, care se proclamase Dumnezeu pe fondul unor vizibile probleme

psihice, apoi dispăruse în mod misterios, fiind probabil asasinat. Creştinii maroniţi, pe de altă parte, se separaseră de trunchiul bizantin al religiei ortodoxe în contextul dezbaterilor nesfârşite despre natura divină şi umană a lui Hristos din primele secole creştine, ei mizând pe o doctrină de compromis între acestea (monotelismul). În contextul Cruciadelor, maroniţii se orientaseră spre Biserica din Roma, devenind comunitatea creştină din Orient care se va bucura de cea mai puternică protecţie occidentală (copţii egipteni fiind mai izolaţi geografic). Deşi Libanul făcuse parte din Imperiul Otoman, influenţa Porţii fusese redusă în zonele muntoase de aici, care aveau capacitatea unor rebeliuni greu de îmblânzit. Din 1861, otomanii acceptaseră, practic, o împărţire a controlului asupra Libanului cu Franţa lui Napoleon al III-lea, care îşi trimisese aici armata pentru a-i proteja pe maroniţi în cadrul războiului civil purtat împotriva druizilor. Europenii au impus sultanului formarea unei provincii speciale a Munţilor Libanului, condusă de creştini şi protejată de Paris. Ulterior, în perioada Primului Război Mondial, prin acordul Sykes-Picot, Franţa primise administrarea Siriei şi Libanului, fiind, însă, mult mai atrasă de Liban, unde îşi crease deja o infrastructură educaţională remarcabilă, o elită creştină francofonă – cea mai bine educată din tot Orientul Mijlociu – precum şi premisele unui centru militar important pentru spaţiul arabo-islamic, având în vedere porturile disponibile şi zonele fortificate din munţi. Din acest motiv, francezii vor miza pe un Mare Liban (proclamat în anul 1920) în dauna Siriei tentate de panarabism, adăugând la fosta provincie otomană a Munţilor Libanului şi Câmpia Bekaa (la est, înspre Siria), dar şi fâşia litorală a vechilor oraşe şi porturi Tir, Sidon şi Tripoli.460

În acest mod, Libanul devenea un spaţiu multiconfesional remarcabil – compus din maroniţi, druizi, dar şi sunniţi şi şiiţi –, cu condiţia să poată fi ţinut departe de confruntările sectare. Conştienţi de echilibrul extrem

de fragil al statului pe care îl decupaseră special pentru a asigura o ţară cu preeminenţă creştină şi acces la litoralul Mediteranei într-o zonă cu o tradiţie comercială majoră (libanezii fiind urmaşii fenicienilor şi cei mai vestiţi negustori arabi), francezii elaboraseră o constituţie sofisticată, care garanta creştinilor funcţia de preşedinte, şiiţilor pe cea de lider al Camerei Deputaţilor şi sunniţilor pe cea de şef al Guvernului. Căderea Franţei în cel de-al Doilea Război Mondial a făcut, însă, ca planurile sale în Orient să nu mai poată fi susţinute după 1948, când, în ciuda opoziţiei lui Charles de Gaulle, Siria şi Libanul îşi vor dobândi independenţa (în cadrul unui proces care va dura între 1943 şi 1946, până la retragerea trupelor franceze). Libanul va face parte dintre ţările fondatoare ale Ligii Statelor Arabe, în martie 1945. În mod surprinzător pentru Franţa, naţionalismul arab se dovedise mai puternic în zona siriano-libaneză decât orice loialitate creştină, mulţi maroniţi dovedindu-se ideologi ai panarabismului sau patrioţi libanezi.

Situaţia era complicată de relaţia Libanului cu Siria şi Israelul: prima ţară considera Libanul ca parte din teritoriul său tradiţional, exercitând o formă de protectorat asupra acestuia (cel puţin în privinţa musulmanilor), idee care era împărtăşită, de altfel, de mulţi libanezi; Israelul avea tendinţa naturală de a colabora cu maroniţii, atât pentru a contrabalansa o eventuală extindere a ideilor islamiste, cât şi pentru că aceştia aveau relaţii excelente cu Occidentul. Reţeaua încurcată de interese din Levant va fi şi mai mult complicată în momentul în care Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (în special Fatah) va fi izgonită violent din Iordania în contextul lui Septembrie Negru, dezvoltând în sudul Libanului o zonă cunoscută informai ca Fatahland. Concentrarea detaşamentelor lui Yaser Arafat în spaţiul Munţilor Hermon şi în apropierea graniţei cu Israel începuse încă din 1969, devenind din 1970 singura variantă pe care palestinienii o mai aveau după ce regele Hussein ajunsese la capătul răbdării şi în

condiţiile în care Siria nu era dispusă ca, primindu-i, să-şi destabilizeze frontiera cu Israelul. Statul libanez era, însă, prea slab şi prea divizat pentru a opune rezistenţă. Tendinţa naturală era aici scăderea populaţiei creştine, care emigra în Occident, şi creşterea celei musulmane, în special şiite, tocmai în zona sudică dinspre Israel. Beirutul cunoscuse o dezvoltare explozivă, concentrând jumătate din populaţia şi forţa de muncă a ţării – era un soi de Istanbul levantin, cu comerţ înfloritor, dar care favoriza o pauperizare a şiiţilor şi sunniţilor. Alături de druizi, aceştia deveniseră majoritari în raport cu creştinii, care deţineau în continuare principalele resurse politice (funcţia de preşedinte) şi economice.461 Era reţeta perfectă pentru dezastru. În 1958 avusese loc un prim război civil, care se contura din nou din momentul în care sediul Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei s-a transferat în Liban. Se adăuga faptul că şiiţii îşi organizaseră o Mişcare a Dezmoşteniţilor, condusă de un teolog iranian (imamul Musa al-Sadr) şi sprijinită, după moda vremii în Liban, de propria formaţiune militară – Amal.462

Tzahal la apogeu în paralel, Israelul cunoscuse o impresionantă dezvoltare militară, bucurându-se de o relaţie tot mai strânsă cu Statele Unite în urma Războiului de Yom Kippur. După căderea echipei Golda Meir-Moshe Dayan-David Elazar din fruntea guvernului şi a Forţelor de Apărare Israeliene, conducerea fusese preluată de un trio redutabil în privinţa relaţiei cu americanii: Yitzhak Rabin, fost ambasador la Washington, devenise premier, Shimon Peres primise portofoliul Apărării, iar Motta Gur, ex-ataşat militar la Washington în perioada Războiului de Yom Kippur, fusese numit şeful statului major. În plus, Rabin îl cooptase în cabinet şi pe vechiul său coleg şi protector, Yigal Allon, în poziţia de ministru de externe. În ciuda problemelor economice (Israelul renunţase, în cadrul procesului de pace cu Egiptul, la zăcămintele de petrol vitale de la Abu Rudeis, de unde îşi acoperea aproape 60% din necesităţile anuale de ţâţei), dezvoltarea capacităţii

militare a Tzahal începând cu guvernarea Rabin era impresionantă. Bugetul apărării va creşte exponenţial între războiul din 1973 şi cel din 1982, ajungând de la circa 1 miliard de dolari la peste 7 miliarde. Numărul militarilor disponibili (profesionişti, recruţi, rezervişti) a crescut de la 300.000 la 540.000, iar cel al diviziilor a urcat de la şapte la şaisprezece.463 în baza învăţămintelor Războiului de Yom Kippur a fost rezolvată problema transportoarelor blindate pentru infanterie, circa 2000 de Mi 13 fiind achiziţionate în această perioadă (numărul lor se va tripla ulterior, Tzahal fiind, alături de US Army, cel mai mare utilizator al acestor vehicule de luptă, folosite intens în Liban sau în Intifada).

Şi numărul de tancuri s-a dublat – de la 1 700 la 3 600. O serie de tancuri sovietice capturate şi recondiţionate (inclusiv T-62, redenumit după reechipare Tiran-6) au fost adăugate la blindatul american M-60 şi la primele generaţii de tancuri israeliene Merkava. Cu aproape 30% din PIB mergând către apărare, Tzahal nu mai era în situaţia de a alege între blindate şi artilerie, lăsând statele arabe să capete o superioritate cantitativă în ultimul domeniu; în consecinţă, şi-a permis să investească şi în suplimentarea numărului de tunuri, obuziere autopropulsate de tip M-107, M-109 şi M-110 şi rachete antitanc. Aceste rachete erau utilizate şi de elicopterele specializate în lupta împotriva blindatelor, precum MD-500 şi mai ales Cobra, cunoscut în Tzahal drept *Tzefa* (Vipera). În dotarea Forţelor Aeriene Israeliene au început să intre avioanele F-15 şi F-16, care se adăugau flotei de F-4 Phantom şi aparatului israelian Kfir, numărul avioanelor de luptă urcând de la 400 la 700.464

Venirea la putere a naţionaliştilor Likud în 1977 va accentua dezvoltarea Forţelor de Apărare începută de Rabin şi Peres. Begin se va baza iniţial pe echipa Ezer Weizman (ministru al apărării), Moshe Dayan (externe) şi Rafael Eytan în fruntea Tzahal. Totuşi, după extraordinarul succes în relaţia cu Sadat, Dayan şi Weizman se vor

retrage în faţa refuzului lui Begin de a iniţia discuţii similare – cu eventualele cedări – cu palestinienii şi sirienii. Locul lui Weizman în fruntea Apărării va fi luat de Ariel Sharon, care se dedicase până atunci, din poziţia de ministru al agriculturii, dezvoltării aşezărilor israeliene din zonele cu potenţial defensiv şi strategic.

Cuplul Begin-Sharon, expansiunea bugetară şi militară masivă a Tzahal şi creşterea nivelului de ameninţare dinspre graniţa libaneză constituiau un cocktail letal. Pacificarea frontierelor egiptene şi iordaniene, precum şi siguranţa că Siria nu e dispusă la o aventură militară pe cont propriu permiteau armatei şi liderilor politici să se concentreze într-o singură direcţie – cea a nordului libanez. Marile investiţii în echipamente militare moderne, ca şi creşterea numărului de soldaţi generau o presiune inerţială a utilizării acestora; tendinţa naturală a unui stat care a acumulat o mare forţă militară va fi să o folosească înainte de a-şi pierde din relevanţă şi actualitate, orientându-se către prima ameninţare semnificativă, deoarece peste câteva decenii, în contextul unei primejdii mai grave, e posibil ca echipamentul să fie deja depăşit, iar numărul militarilor disponibili – mai mic. Cât despre Begin şi Sharon, aceştia erau influenţaţi atât de o condiţionare obiectivă, cât şi de una subiectivă. Discursul practicat de Begin de decenii în opoziţie se baza pe criticarea dură a lipsei de reacţie a liderilor de stânga în faţa ameninţării palestiniene. Begin venise la putere oferind senzaţia că el poate proceda altfel – poate reacţiona în forţă. În lipsa unei soluţii pentru atacurile dinspre Fatahland, el îşi pierdea credibilitatea politică. Din punct de vedere subiectiv, Begin era un patriarh al fondării Statului Israel care reuşea să acceadă la putere abia la apusul vieţii; spre deosebire de vechiul său rival Ben-Gurion, el avea puţin timp la dispoziţie pentru a-şi fixa locul în istorie printr-o mare reuşită militară, care să se adauge procesului de pace cu Egiptul. Sentimental şi mesianic, bătrânul Begin, liderul legendar al ferocelui

Irgun, simţea probabil nevoia propriului mare război. Cât despre Ariel Sharon, era foarte greu de crezut că acesta nu va folosi orice prilej – aşa cum făcuse în toată cariera sa militară – pentru a prelua ofensiva, a distruge orice forţă ostilă şi a extinde puterea Israelului.

Fatahland

Problema palestiniană din sudul Libanului se cronicizase din 1970 până la începutul anilor 1980. Presiunea asupra aşezărilor din Galileea superioară, regiune oricum greu încercată de repetatele ameninţări siriene, se menţinea prin plantarea de mine, atacuri cu rachete şi infiltrări teroriste. Încă din 1970, după ce nouă copii israelieni fuseseră ucişi în cadrul unui asalt asupra unui autobuz şcolar din Avivim, la graniţa cu Libanul, de către Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei, trupele Tzahal începuseră să patruleze în interiorul Libanului, în căutarea teroriştilor. În septembrie 1972, militarii ajunseseră până la râul Litani, iar în martie 1978 Tzahal declanşase Operaţiunea Litani, menită să răspundă unui alt atac terorist major, în care palestinienii infiltraţi pe mare capturaseră un autobuz şi călătoriseră pe drumul de coastă până în apropierea Tel Avivului, ucigând 35 de trecători (între care 13 copii) şi rănind alţi 71. Lansată în noaptea de 14 martie 1978, Operaţiunea Litani şi-a propus să „cureţe” sudul Libanului, până la râul omonim, de luptătorii palestinieni şi de infrastructura acestora. Ezer Weizman şi Motta Gur, alături de Avigdor Ben-Gal, care conducea acum Comandamentul de Nord, au trimis în Liban circa 7.000 de oameni – infanterie, paraşutiști, blindate, artilerie. Încă de acum, Tzahal încerca să facă joncţiunea cu Armata Libanului de Sud, o miliţie creştină condusă de Saad Haddad, pe care o sprijinea. Folosind informaţiile furnizate de gruparea lui Haddad, Tzahal a reuşit să elimine circa 300 de terorişti, neavând, însă, suficient timp pentru a dispersa toate taberele acestora şi pentru a-şi atinge obiectivul ambiţios – care viza nu mai puţin de 4.000 de luptători palestinieni. Pe 21 martie,

Operaţiunea Litani s-a încheiat, oferind ca beneficiu o forţă militară ONU – UNIFIL – care urma, teoretic, să asigure un plus de control în zona de graniţă.

Totul se desfăşura pe fundalul unui război civil tot mai greu de înţeles, care se dezlănţuise în Liban în 1975. În cadrul acestuia, o alianţă a palestinienilor lui Arafat cu stânga laică arabă – condusă de liderul druizilor, Kemal Jumblatt, membru al unei familii influente, educat în Franţa, cu studii de filosofic, psihologie, sociologie şi drept – înfrunta dreapta creştină, cunoscută sub numele arab de *Hizb* al-*Kataib al Lubnaniya* sau sub cel francez de *Phalanges Libanaises* (*Kata'ib* fiind echivalentul arab pentru Falange, ceea ce spunea multe despre caracterul militar al organizaţiei). Deşi Falangele beneficiau de sprijin israelian şi occidental, alianţa dintre stânga lui Jumblatt şi OEP părea să câştige confruntarea; maroniţii mai controlau doar câteva fâşii de teritoriu. În acel moment, printr-o ciudată schimbare de tabere specifică Levantului, Hafez al-Assad s-a răzgândit, considerând că întărise prea mult poziţia lui Yasser Arafat în Liban şi că împinge Falangele exclusiv în braţele Israelului.465 Din acest motiv, armata sirianã a intrat în Liban în sprijinul Falangelor creştine şi împotriva grupării Jumblatt-Arafat. În martie 1977, Kemal Jumblatt a fost executat în automobilul său – împuşcat alături de şofer şi de garda de corp –, într-un atac comandat foarte probabil de sirieni, mai exact de Rifaat al-Assad, fratele mai tânăr al lui Hafez. Ca lucrurile să fie şi mai confuze, în această perioadă şiiţii din sudul Libanului erau, mai degrabă, ostili prezenţei palestiniene decât celei a israelienilor şi a miliţiilor creştine, cu care colaborau uneori.

Începând cu 1976, după intervenţia siriană, echilibrul devenise extrem de fragil în Liban. Beirutul fusese divizat în două sectoare: vestul controlat de palestinieni şi estul controlat de Falangele creştine.466 Sirienii ţineau sub observaţie ţara, concentraţi în special în est, în Valea Beeka. Tzahal controla fâşia de sud a Libanului, în alianţă

cu miliţia comandată de Saad Haddad.

Pentru a nu ajunge la o ciocnire militară israeliano-siriană, pe care nici Hafez al-Assad nu o dorea, Washingtonul intermediase un compromis între acesta şi Rabin, cunoscut sub numele de Acordul Liniilor Roşii, prin care sirienii se angajau să nu coboare mai jos de oraşul Sidon, să nu aducă instalaţii antiaeriene în Liban şi să nu atace grupările militare creştine.467 Ceea ce Rabin obţinea prin acest acord era remarcabil: o mână liberă din partea Siriei pentru a curăţa sudul Libanului de luptătorii palestinieni. Marea provocare – cu care Tzahal se va confrunta de acum înainte fără încetare – era dificultatea unei astfel de misiuni, care implica o confruntare asimetrică între gherile neregulate, ascunse în centre urbane şi forţa-standard a armatei israeliene, obişnuită să lupte în mari războaie clasice. O astfel de provocare nu va fi niciodată gestionată satisfăcător de o armată modernă, care respectă reguli stricte de angajare, având în vedere faptul că victimele civile colaterale nu pot fi evitate în spaţiile înguste ale oraşelor – iar apariţia lor generează o spirală a radicalizării şi nemulţumirea opiniei publice; la începutul anilor 1980, aceste realităţi erau relativ noi pentru americani, sovietici şi chiar israelieni.

Trupele lui Arafat începuseră în anul 1981 să capete un aspect regulat, fiind organizate trei unităţi de infanterie, sprijinite de vechi tancuri sovietice T-34, de artilerie şi RPG: Brigada Kastel, Brigada Karameh şi Brigada Yarmuk.468 În aceeaşi perioadă, relaţiile dintre Falanga creştină şi Siria se deterioraseră grav, după ce maroniţii Kata'ib atacaseră garnizoana siriană din Zahle, pe drumul Beirutdamasc, în aprilie 1981. Cu Begin la putere, apelurile Falangelor la un atac israelian împotriva Siriei aveau mai multe şanse de succes (Rabin refuzase anterior o astfel de idee, când luna de miere dintre Hafez al-Assad şi Kata'ib ajunsese la final). Aceste apeluri nu s-au lăsat aşteptate, Forţele Aeriene Israeliene primind ordinul să atace şi să anihileze elicopterele siriene care erau

implicate în conflictul din Zahle.469 Reacţia siriană a constat în introducerea bateriilor antiaeriene în Liban, acestea limitând capacitatea operaţională a avioanelor israeliene, obişnuite să evolueze în condiţii de superioritate netă în această zonă.

După ce Ierusalimul de est a devenit oficial parte a Israelului, Oraşul Sfânt fiind declarat de Knesset capitală „întreagă şi unită" a statului în iulie 1980, semnalele internaţionale în vederea unei soluţii pentru chestiunea palestiniană se înmulţiseră. Europenii solicitaseră, prin Declaraţia de la Veneţia, ca Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei să fie inclusă în discuţiile pentru pace. Saudiţii propuseseră, în 1981, un potenţial plan de pace, care avea în vedere retragerea israeliană din zonele cucerite în Războiul de Şase Zile şi formarea unui stat palestinian cu capitala în Ierusalimul de Est, compus din Gaza şi Cisiordania. În mod evident, un lider ai dreptei precum Begin nu putea accepta ideea renunţării la Ierusalim, Iudeea şi Samaria. El era susţinut de noul ministru de externe, nimeni altul decât fostul conducător Lehi, Yitzhak Shamir. Preluarea portofoliului Apărării de către Sharon după alegerile din 1981, când blocul naţionalist a reuşit să rămână la putere, a completat o echipă de conservatori de mână forte, adepţi ai visului Marelui Israel.

Strategia lui Ariel Sharon.

Operaţiunea Pace pentru Galileea

Profitând de problemele de sănătate ale lui Begin, care îi provocau acestuia episoade depresive, de absenţă şi recluziune, Sharon va reuşi să concentreze în mâinile sale autoritatea politică a unui întreg guvern asupra Tzahal. Ştiind cum gândesc militarii, dar şi cum o fac politicienii, Arik Sharon va fenta sistemul complex care subordona armata liderilor politici, folosind vechile sale tehnici de pe câmpul de luptă: adevăruri spuse pe jumătate şi ofensive majore ascunse în spatele unor acţiuni limitate. Sharon era convins că eliminarea Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei din Liban, precum şi dispariţia lui Yasser Arafat

vor obliga palestinienii la poziţii rezonabile în vederea unui tratat de pace, fără pretenţiile maximaliste din propunerea saudită. Era un moment bun în acest sens, având în vedere criza din interiorul lumii musulmane, măcinată *defitna* (discordie) după debutul războiului dintre Irak şi Iran în 1980 şi după asasinarea lui Anwar Sadat în octombrie 1981. Divizată pe axa sunniţi-şiiţi, cât şi pe cea a regimurilor moderate în problema israeliană (Egipt, Iordania, Maroc) *versus* cea a regimurilor ostile (Siria, Irak, Iran), lumea arabă va fi incapabilă să reacţioneze solidar şi eficient în faţa acţiunilor israeliene.

În acest context, Ariel Sharon a impus cabinetului Begin un plan complex şi ambiţios de război în Liban. Pretextul a fost un atentat palestinian asupra ambasadorului israelian la Londra, Shlomo Argov; acesta fusese împuşcat în cap de un comando al grupării Abu Nidal, care nu era controlat de Arafat. Totuşi, venise momentul atingerii unui set de obiective militare şi politice în Liban: alungarea OEP, eliminarea lui Arafat, distrugerea bateriilor sol-aer instalate de Siria, alungarea armatei lui Hafez al-Assad şi impunerea liderului Falangelor, Bashir Gemayel, ca preşedinte al Libanului, acesta urmând să garanteze Israelului un tratat de pace. Pentru că miniştrii lui Begin nu ar fi aprobat o operaţiune militară atât de amplă, care presupunea înaintarea până la linia drumului Beirutdamasc, înfruntarea armatei siriene şi joncţiunea cu formaţiunile militare creştine (planul numit „Pinii mari”), Sharon le va prezenta colegilor de guvern doar o variantă cuminte şi limitată de operaţiune („Pinii mici”), menită să asigure ocuparea unei zone de 40 de kilometri în sudul Libanului, pentru a elimina capacitatea OEP de a expedia rachete în teritoriul israelian, fără, însă, a ataca trupele lui Hafez al-Assad. În fapt, Sharon era perfect conştient că poate manipula desfăşurarea ostilităţilor astfel încât forma extinsă a planului să devină inevitabilă. Operaţiunea Tzahal în Liban va începe sâmbătă, 6 iunie 1982, la ora 11 (se împlineau 15 ani de la atacul israelian din 1967

împotriva trupelor lui Nasser din Sinai) şi va purta numele Pace pentru Galileea, solicitat de Begin pentru a sublinia caracterul defensiv al ţintelor militare israeliene. Prin implicarea Siriei în conflict, Operaţiunea Pace pentru Galileea se va transforma în Războiul Libanez din 1982, cunoscut şi ca Primul Război din Liban.

Atacul Tzahal din iunie 1982 ridica o problemă majoră pentru filosofia militară israeliană. De-a lungul ultimelor două milenii, poporul evreu fusese cel mai aspru adversar al militarismului, având tot mai mult de suferit din acest motiv pe măsură ce statele naţionale îşi creau armate puternice, îndreptate uneori asupra unor duşmani fictivi. După dramele incomensurabile ale pogromurilor, culminând cu Holocaustul, evreii găsiseră forţa de a supravieţui şi a renaşte cu ajutorul unei armate neaşteptat de eficiente. Totuşi, spiritul israelian dominant rămânea ancorat în vechea orientare, care valoriza viaţa şi pacea, acceptând războiul ca pe o ultimă soluţie, numai atunci când acesta devenea inevitabil pentru a evita o nouă catastrofă. În 1948 şi 1973 Israelul fusese statul atacat; în 1967 atacul israelian eliminase o ameninţare iminentă, iar în 1956 împiedicase extinderea incontrolabilă a forţei lui Nasser. Niciodată, considerau israelienii, ei nu merseseră la „război prin alegere”, ci la „război din necesitate”. Acum, în 1982, senzaţia unei importante părţi a publicului era că se confruntă cu un „război din alegere” într-un discurs susţinut în 1982, Begin încercase să explice faptul că nu există „niciun dictat moral conform căruia o naţiune trebuie sau e îndreptăţită să lupte numai când e cu spatele la mare sau când se află pe marginea abisului”.470 Din punctul său de vedere, „alternativa la această operaţiune este Treblinka şi am decis că nu va exista nicio altă Treblinka”.471 Totuşi, senzaţia generală a fost că, dincolo de eliminarea ameninţării teroriste palestiniene din sudul Libanului – care reprezenta un obiectiv legitim, dar care se putea realiza, teoretic, printr-o acţiune limitată –, obiectivul de fond al războiului era, în formularea Anitei

Shapira, stabilirea „unei noi ordini politice în Orientul Mijlociu”.472 Pe de altă parte, adepţii lui Begin şi Sharon argumentau că grupările palestiniene nu aveau cum să fie distruse doar printr-o intervenţie în spaţiul îngust al Fatahland. Libanul implica un întreg sistem de conexiuni, relaţii şi alianţe, care trebuiau controlate pentru a-l izgoni pe Arafat. Pătrunderile anterioare ale Tzahal în Fatahland dovediseră că palestinienii puteau detecta din timp mişcările unor unităţi mari, flancate de blindate şi artilerie, retrăgându-se în spatele liniei de acţiune a Forţelor de Apărare Israeliene, spre Beirut. Dacă acest lucru era adevărat (şi era), atunci ţinta majoră trebuia să fie centrul de comandă palestinian din Beirut, nu doar fâşia din sudul ţări. Pe de altă parte, o înaintare spre Beirut nu se putea realiza cu armata siriană în flanc, jucând un rol de protector al libanezilor şi putând alege în voie momentul unui atac asupra Tzahal. În sfârşit, umbrela SAM pe care al-Assad o instalase în Valea Bekaa trebuia scoasă din luptă pentru a permite controlul Forţelor Aeriene Israeliene deasupra Libanului.

Probabil că aşa gândea Ariel Sharon când a lansat Operaţiunea Pace în Galileea, ştiind că urmează să ajungă mult mai departe decât îşi anunţase colegii din Cabinet şi că va încerca să-i pună pe sirieni pe fugă. Planul lui Arik Sharon şi Rafael Eitan, şeful statului major, prevedea patru direcţii principale de înaintare (dintre care una pe mare), nu mai puţin de şase divizii şi jumătate fiind pregătite în acest sens – cu una în plus gata să răspundă unei eventuale mişcări a Siriei în Golan. La comanda operaţiunilor se afla generalul Amir Drori, şef al Comandamentului de Nord. În subordinea acestuia se aflau trei coloane pregătite să pătrundă în Liban. În Galileea, un grup de două divizii, condus de generalul Avigdor Ben-Gal (un remarcat al Războiului de Yom Kippur), urma să înainteze spre nord, în direcţia trupelor siriene concentrate în Valea Bekaa. Aici, Hafez al-Assad conta pe forţe de comando şi pe două divizii blindate protejate de

infanterie mecanizată.473 Miza strategică a Văii Bekaa, dincolo de faptul că găzduia crema forţelor siriene, consta în bateriile SAM, pe care Sharon intenţiona să le distrugă.

În flancul opus, la Mediterană, Drori miza pe două forţe care urmau să se sincronizeze într-un atac pe uscat şi dinspre mare. Generalul Amos Yaron conducea gruparea de paraşutiști şi blindate care va debarca prin surprindere în dreptul râului Awali, la circa 40 de kilometri de graniţă, în nordului Sidonului, protejată de două submarine şi 17 nave dotate cu rachete. În felul acesta, se bloca retragerea palestiniană dinspre Fatahland spre Beirut. În paralel, trei brigăzi ale Diviziei 91, conduse de generalul Yitzhak Mordechi (un erou al luptelor din Sinai în 1973), urmau să înainteze pe drumul de coastă. Precedată de bombardamente masive (de aviaţie şi artilerie), gruparea lui Mordechai trebuia să facă joncţiunea cu cea a lui Yaron, aducând pentru aceasta şi transportoarele blindate, care ar fi îngreunat prea mult operaţiunea de debarcare. Trupele reunite aveau ulterior să avanseze spre Beirut, unde erau programate să ajungă în trei zile.474 Din acest motiv, viteza de înaintare era un element esenţial.

Din punct de vedere tactic, rolul cel mai important urma să îl joace grupul central, care cuprindea o divizie condusă de eroul defensivei israeliene din Golan, din 1973 – generalul Kahalani –, şi o a doua divizie blindată, condusă de generalul Einan. Misiunea lui Kahalani era să deschidă drumul prin munţi, până la Nabatiye, urmând ca de acolo să se îndrepte spre Sidon. Venit în urma lui, Einan avea misiunea să înainteze dinspre Nabatiye către drumul Damasc-Beirut, izolând astfel trupele siriene din Beirut de cele din Valea Bekaa.

Planul Tzahal, în care poate fi recunoscută slăbiciunea lui Ariel Sharon pentru acţiuni sincronizate complexe, depindea de calitatea *intelligence-ului* Aman şi Mossad. Israelienii acţionau în premieră la o asemenea scară în Liban, străbătând drumuri pe care nu le cunoşteau direct. Oricât de detaliate fuseseră în prealabil

recunoaşterile spionajului militar, acestea nu puteau intui problemele cu care riscau să se confrunte numeroasele divizii aflate în mişcare: spre deosebire de Golan sau Sinai, unde Tzahal avea o lungă experienţă directă, Munţii Chouf erau capabili să aducă surprize în raport cu care o forţă redusă putea improviza, dar o divizie risca să se împotmolească. Aceeaşi problemă putea fi identificată în raport cu informaţiile furnizate de Mossad, care a exprimat rezerve importante faţă de plan, fără a risca, însă, o ruptură cu Sharon. Ideea că Falangele libaneze ar reprezenta aliaţi puternici şi loiali, de pildă, era îndoielnică într-un stat unde cele mai bizare asocieri şi prietenii puteau să se compună, descompună şi recompună peste noapte (acest tip de *realpolitik* levantin foarte cinic fiind explicabil prin caracterul extrem de fragmentat al grupărilor care luptau pentru putere). Rămânea, totodată, de văzut în ce măsură putea Sharon să conteze pe cuvântul liderilor falangişti din familia Gemayel (Bashir şi Amin), care îşi asumau un angajament major în raport cu Israelul – un tratat de pace survenit după cel cu Egiptul, echivalent cu o lovitură diplomatică şi de imagine, dar care era greu de garantat într-un peisaj politic controlat de Hafez al-Assad şi de serviciile sale secrete.

Ambuteiajele apărute pe îngustele drumuri libaneze, supraîncărcate acum de diviziile Tzahal, şi-au spus cuvântul în primele zile ale războiului. Pe coastă, brigada lui Amos Yaron, debarcată la gurile râului Awali, a aşteptat vreme de patru zile unităţile lui Mordechai, cu care trebuiau să facă joncţiunea în circa 24 de ore. În lipsa transportoarelor blindate, care fuseseră trimise pe cale terestră, înaintarea lui Yaron a fost prudentă, neîntinzându-se pe mai mult de 20 de kilometri.475 în acest timp, generalul Mordechai încerca să se strecoare prin zonele dens populate din Tir şi Sidon, separând luptătorii palestinieni de populaţia libaneză care nu era favorabilă acestora. Ca în orice război de gherilă în zonele urbane înguste, procesul lua timp, mai ales în condiţiile în

care Tzahal făcuse un scop din evitarea victimelor civile. Având în vedere faptul că, de la Sidon, în luptă a intrat şi divizia lui Kahalani (care venea din sectorul central), distrugerea trupelor OEP era o certitudine, acestea fiind net depăşite numeric, la nivelul armamentului greu şi, mai ales, în privinţa organizării de luptă şi a conducerii. În mod evident, aviaţia israeliană avea controlul total asupra spaţiului aerian al Fatahland. Totuşi, artileria şi aviaţia vor fi folosite cu prudenţă, punându-se accentul pe atacuri ţintite, la sol, împotriva luptătorilor lui Arafat. Nucleul de armată pe care Arafat începuse să îl dezvolte aici nu a ridicat probleme majore, comandanţii abandonând rapid lupta; rezistenţa a venit în mai mare măsură din partea miliţiilor slab echipate din taberele de refugiaţi.476 Pierderile israeliene se vor datora uneori erorilor de orientare sau de înţelegere a ordinelor: la Tir, un batalion avansat al Tzahal a greşit drumul şi, în loc să ocolească oraşul pentru a ajunge în nordul acestuia, s-a împotmolit în zona centrală, fiind o ţintă facilă pentru palestinieni.

La fel de lentă a fost şi înaintarea generalului Einan, în cazul căruia viteza era vitală pentru a realiza „tăierea” trupelor siriene în două – Beirut şi Valea Bekaa. Einan a fost ţinut pe loc de Kahalani, care teoretic trebuia să îi deschidă drumul, dar care în realitate l-a blocat. După ce a reuşit să se pună în mişcare pe 8 iunie, Einan a întâlnit o rezistenţă tot mai îndârjită în zona oraşului Ein Zehalta, fiind oprit de sirieni înainte de a-şi atinge obiectivul – drumul strategic Beirutdamasc. Trupele lui al-Assad – iniţial un comando, apoi formaţiuni de blindate – au suferit pierderi semnificative, dar l-au ţinut pe Einan la o distanţă de circa 10 kilometri de artera dintre capitala libaneză şi cea siriană, făcând astfel aproape irelevantă tactic toată operaţiunea din axul central.477

În sectorul estic, în zona Văii Bekaa, o decizie politică privind atacul împotriva Siriei era încă aşteptată pe 9 iunie 1982, la trei zile după începerea războiului. Sirienii evitaseră cu prudenţă provocarea Tzahal, deşi forţele

palestiniene aflate în retragere pe axul central se repoziţionau inclusiv în zona Bekaa, amestecându-se cu forţele lui al-Assad şi făcând tot mai greu de desluşit situaţia reală din teren. În final, la ora 14.00, pe 9 iunie, Forţele Aeriene Israeliene au putut începe Operaţiunea Mole Cricket 19, una dintre cele mai de succes din istoria lor. Aproximativ 100 de avioane israeliene s-au năpustit asupra bateriilor de rachete sol-aer ale lui Hafez al-Assad din Valea Bekaa, fiind întâmpinate de 100 de MIG-21 şi MIG-23 siriene. Tzahalul conta pe o combinaţie sofisticată de drone Zahavan, aeronave Boeing 707 adaptate pentru bruiaj electronic şi remarcabilele avioane Hawkeye (din care tocmai cumpărase patru unităţi din SUA în 1981), specializate în acţiuni de tip *airborne early warning*. În spatele lor veneau 24 de Phantom pregătite pentru bombardament, precum şi noile vedete ale aviaţiei lui Sharon, F-15 şi F-16, care puteau ataca MIG-urile siriene cu rachete prevăzute cu senzori termici; în sfârşit, participau la lupta şi avioanele Kfir de producţie israeliană – după modelul franţuzesc –, precum şi veteranele Skyhawk.478 Cheia strategiei pe care Tzahal o pregătise îndelung era utilizarea dronelor pe post de „momeală”: imitând semnalul radar al unui avion, ele obligau bateriile SĂ-6 să tragă asupra lor, deconspirându-şi astfel poziţia (57 de rachete au fost utilizate de sirieni); în baza locaţiei transmise imediat către bombardiere şi artilerie (inclusiv noile rachete Ze’ev de fabricaţie israeliană), proiectile bazate pe detectarea căldurii erau trimise către bateriile siriene.479 în acest mod au fost distruse 14 baterii, pe care sovieticii le considerau aproape imbatabile, având capacitatea de a lansa mii de proiectile pe minut.480 în spaţiul aerian, lupta a avut un bilanţ zdrobitor: în prima parte a operaţiunii, avioanele F-15 şi F-16 au doborât 27 de MIG-uri. Ulterior, până pe 20 iunie, bilanţul a urcat la 82 de aeronave siriene distruse.481 Israelienii aveau un singur avion doborât – o rată de succes de 82 – 1, care depăşea chiar şi performanţele din 1967.482 Cu

superioritatea aeriană asigurată, Forţele Aeriene Israeliene au continuat să scoată din luptă bateriile siriene, reuşind să lovească şi o brigadă blindată, care se deplasa dinspre Baalbek. Totuşi, atacurile împotriva trupelor siriene la sol au fost limitate, în dorinţa de a evita o escaladare a conflictului cu al-Assad şi, mai ales, cu sovieticii.

După acţiunea aviaţiei, diviziile lui Ben-Gal au primit acordul să înainteze, Sharon insistând, însă, ca forţele Tzahal să nu atingă graniţa siriană. Confruntarea începuse deja la Jezzin, pe axul central, unde două batalioane blindate israeliene au învins comandourile siriene care li se opuneau. În două zile, israelienii au reuşit să distrugă Divizia 1 siriană şi să înainteze în Valea Bekaa, însă nu în ritmul necesar pentru a atinge şoseaua dintre Beirut şi Damasc (obiectiv ratat şi de Einan). Două erori au agravat întârzierea lui Ben-Gal: o neînţelegere care a dus la lovirea trupelor Tzahal de către propria aviaţie şi artilerie, dar şi lipsa de orientare a unui batalion avansat, care a intrat într-o ambuscadă în oraşul fortificat Sultan Yakub. O zi întreagă, 11 iunie, a fost folosită pentru salvarea acestuia, oferindu-se astfel timp Diviziei a 3-a Blindate a lui al-Assad să ajungă pe linia frontului. Totuşi, elicopterele de atac israeliene s-au comportat excelent în faţa tancurilor T-72 ale Siriei.483 Devenea evident faptul că Sharon îşi ratase obiectivul militar (drumul Beirutdamasc) pentru că evitase un atac masiv imediat asupra Siriei, încercând să dea senzaţia că ostilităţile au apărut pe parcurs, în mod incontrolabil. Din acest motiv, trupele Tzahal au folosit rute ocolitoare şi au intrat în acţiune cu câteva zile întârziere în sectorul din Bekaa.

Importanţa pe care noul şef de la Casa Albă, republicanul Ronald Reagan, o acorda Libanului poate fi înţeleasă din alegerea acestuia de a-l numi pe ambasadorul Philip C. Habib ca emisar special al preşedintelui SUA pentru Orientul Mijlociu, pe 5 mai 1981. Habib era un diplomat de carieră, cu o experienţă uriaşă, care se

retrăsese din serviciul activ. Născut într-o familie libaneză (maronită), crescuse într-un cartier evreiesc din Brooklyn, având capacitatea de a înţelege şi a respecta ambele culturi. Statele Unite încercaseră, de altfel, nu cu foarte mare convingere, să descurajeze Israelul în privinţa acţiunii din Liban, amânând în iulie 1981 livrarea a 10 avioane F-16 pentru a forţa mâna lui Begin. Chiar pe 6 iunie 1982, la debutul războiului, Reagan îl trimisese pe Habib în Israel pentru a încerca o oprire

Gardienii din Hashomer, primii luptători evrei după revenirea în Palestina. În această imagine din 1909 se poate observa amestecul de influenţe europene şi orientale în vestimentaţia de luptă. (e Jewish National Fund, *via* Wikimedia)

Tânărul David Ben-Gurion, militar în Legiunea Evreiască formată în cadrul armatei britanice în Primul Război Mondial. (e Jewish National Fund, *via* Wikimedia)

Israel Meir L-au, un copil de numai opt ani, se pregăteşte să plece spre

Palestina după ce a supravieţuit miraculos în lagărul nazist de la Buchenwald. Militarii americani l-au găsit ascunzându-se printre cadavre. Va deveni şef-rabinul oraşului Tel Aviv. (e National Photo Collection of Israel)

Shlomo Ben-Yosef, luptător Irgun executat de

britanici în 1938, după ce a refuzat orice negocieri pentru o eventuală comutare a pedepsei. Pe peretele celulei sale, Ben-Yosef a scris înainte de execuţie: „Să mori sau să cucereşti înălţimile” (e National Photo Collection of Israel)

Militarii britanici interzic accesul refugiaţilor evrei în Palestina, încărcându-i pe vapoare care îi vor transporta în lagărele din Cipru. Mulţi dintre aceştia erau supravieţuitori ai Holocaustului.

(Hans Pinn, e National Photo Collection of Israel)

Antrenament pentru lupta de aproape în Palmach. (e Palmach Museum *via* Wikimedia)

Emanuel Tzur, unul dintre fondatorii aviaţiei israeliene, instructorul primilor piloţi evrei. A introdus în Palestina zeci de avioane de luptă, unele dintre ele sub pretextul turnării unui film. (Zoltan Kluger, e National Photo Collection of Israel)

Luptători Hagana în Războiul din 1948 (Zoltan Kluger, e National Photo Collection of Israel)

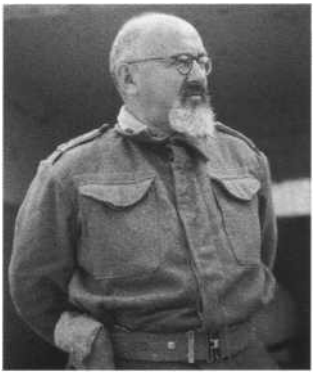

Yitzhak Sadeh, creatorul doctrinei ofensive israeliene. În tinereţe, Sadeh a fost campion de lupte. (Teddy Brauner, e National Photo Collection of Israel)

Transportoare blindate improvizate în atelierele din Tel Aviv. Acestea vor fi o ţintă prioritară pentru ambuscade organizate de miliţiile arabe în timpul luptelor pentru păstrarea legăturii cu Ierusalimul în 1947 şi 1948.

(Zoltan Kruger, e National Photo Collection of Israel)

Yigal Allon (stânga), primul comandant legendar din Tzahal, trecând în revistă trupele din sud alături de preşedintele Chaïm Weizman. (Teddy Brauner, e National Photo Collection of Israel)

Ben-Gurion (centru) discută cu soldaţii din Palmach, însoţit de Yigal Allon. Din spatele celor doi ne priveşte tânărul Yitzhak Rabin.

(e National Photo Collection of Israel)

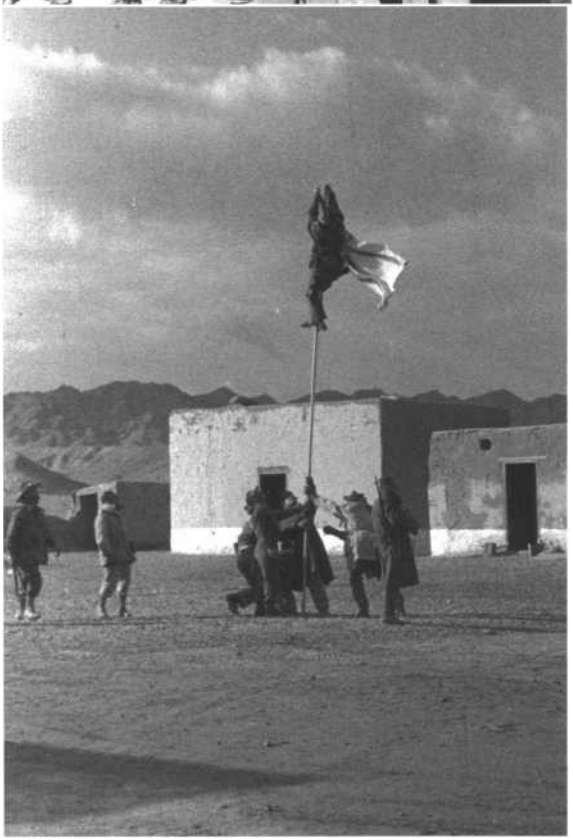

Viitorul general Adan înalţă celebrul steag de cerneală, desenat pe loc de soldaţii care tocmai cuceriseră o ieşire pentru Israel şi la Marea Roşie (1949). (Misha Perry, e National Photo Collection of Israel)

Beduin din Tzahal. Beduinii sunt esenţiali pentru detectarea infiltrărilor din zonele de deşert. (Zoltan Kruger, e National Photo Collection of Israel)

Luptătoarea israeliană Rachel Weizel, cu un an înainte de Campania din Sinai (1956) (e National Photo Collection of Israel)

Evreu din Yemen, combatant în Palestina (Zoltán Kruger, e National Photo Collection of Israel)

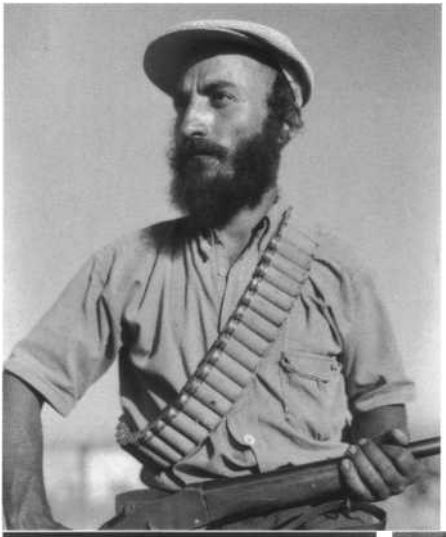

Moshe Dayan la 36 de ani (Teddy Brauner, e National Photo Collection of Israel)

Ariel Sharon (stânga) şi trupele lui de paraşutişti se pregătesc pentru o nouă operaţiune în teritoriul inamic (1955). (e National Photo Collection of Israel)

Uluitorul spion Eli Cohen, care sub identitatea Kamel Amin Thaabet a reuşit să penetreze elita politică din Damasc până la cel mai înalt nivel.

(Menahem Kahana, e AFP *via* Getty Images)

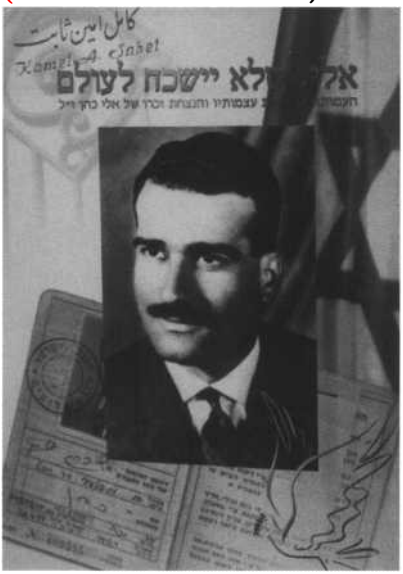

Rafael Eitan în Războiul de Şase Zile, pe frontul din Gaza. Peste câteva zile va fi grav rănit în apropierea Canalului Suez. Era a treia rană majoră suferită de Eitan în luptă, după cele suferite în 1948 şi 1955. (Mish Han, e National Photo Collection of Israel)

Moshe Dayan alături de cea mai respectată generaţie de luptători israelieni. Între ei: Meir Har-Zion (sus, primul din stânga), Rafael Eitan (jos, ultimul din dreapta), Ariel Sharon şi Danny Matt (amândoi lângă Dayan).

(e National Photo Collection of Israel)

Războiul de Şase Zile.

Menachem Begin (stânga), premierul Levi Eskhol (centru) şi comandantul regional Yeshayahu Gavish contemplă teritoriile cucerite de Israel în sud. (Moshe Milner, e National Photo Collection of Israel)

Războiul de Şase Zile.

Soldat israelian în luptă pentru Ierusalim (e National Photo Collection of Israel)

Războiul de Şase Zile.

Moshe Dayan (centru) şi Yitzhak Rabin (dreapta) intră în Oraşul Vechi din Ierusalim. Un vis milenar împlinit.

(Ilan Bruner, e National Photo Collection of Israel)

Generalul Rabin, comandatul Tzahal din timpul Războiului de Şase Zile, şi senatorul american Edward Kennedy (Moshe Milner, e National Photo Collection of Israel)

Richard Nixon şi Moshe Dayan.

Nixon a oferit Israelului un sprijin decisiv în timpul Războiului de Yorn Kippur.

(Ilan Bruner, e National Photo Collection of Israel)

Skyhawk, avionul de elită al Israelului începând din decembrie 1967. El va duce greul în Războiul de Yom Kippur. (Amos Ben Ghershom, e National Photo Collection of Israel)

Adversarii din 1973 pregătesc pacea. Anwar Sadat şi Moshe Dayan îşi strâng mâna la finalul vizitei neaşteptate a liderului egiptean în Israel (1977). (Să-ar Ya'acov, e National Photo Collection of Israel)

Ariel Sharon şi „Motta" Gur, inspectând Trecătoarea Mitla din Sinai, cel mai important punct strategic din războaiele cu Egiptul (Moshe Milner, e National Photo Collection of Israel)

Motta Gur, eliberatorul Ierusalimului, devenit şef de Stat Major, de vorbă cu familia unui soldat căzut în Războiul de Yorn Kippur. (Saar Ya’acov, e National Photo Collection of Israel)

Yoni Netanyahu, fratele lui Benjamin Netanyahu, care a căzut în luptă la Entebbe, conducând trupele de elită israeliene. (e National Photo Collection of Israel)

Aeroportul Entebbe, cu terminalul în care au fost sechestraţi ostaticii israelieni de către grupările teroriste palestiniene şi germane. (e National Photo Collection of Israel)

Războiul din Liban (1982). Militar Tzahal de gardă în Sidon. (Harnik Nati, e National Photo Collection of Israel)

Marele spion israelian Rafi Eitan, cel care a reuşit să îl captureze pe Eichmann şi să îl racoleze pe Otto Skorzeny.

(Moshe Milner, e National
Photo Collection of Israel)

Benjamin Netanyahu, luptător în Sayeret Matkal, formaţiunea de elită a Tzahal. (e National Photo Collection of Israel)

Camuflaj utilizat de militarii Tzahal în zona aridă din sudul Mării Moarte, la graniţa cu Iordania (Moshe Milner, e National Photo Collection of Israel)

Ehud Barak, şeful Statului Major al armatei israeliene, strângând mâna omologului său iordanian după semnarea tratatului de pace dintre cele două state care au colaborat discret încă de la fondare. (Avi Ohayon, e National Photo Collection of Israel)

Shimon Peres, creatorul industriei de apărare israeliene, însoţit pe înălţimile Golan de şeful de Stat Major Benny Gantz, devenit din 2019 premierul desemnat al Israelului (Mark Neyman, e National Photo Collection of Israel)

Tunel Hamas din Gaza, descoperit de luptătorii din Brigada Givati (Haim Zach, e National Photo Collection of Israel)

Blindat israelian la graniţa cu Libanul, în căutarea gherilelor Hezbollah (Moshe Milner, e National Photo Collection of Israel)

Gilad Shalit, soldatul capturat de Hamas în anul 2006, întâmpinat de Ehud Barak, Benjamin Netanyahu şi Benny Gantz în momentul eliberării sale, în 2011 (Avi Ohayon, e National Photo Collection of Israel)

F-15 Eagle israelian (Amos Ben Gershon, e National Photo Collection of Israel)

Artilerist israelian surprins în pauza de rugăciune (Moshe Milner, e National Photo Collection of Israel)

a ostilităţilor – la acel moment, dimensiunile invaziei lui Sharon nu erau încă evidente. Tot atunci, Consiliul de Securitate ONU votase în unanimitate o Rezoluţie care cerea retragerea Tzahal. Totuşi, abia pe 11 iunie au reuşit Habib şi Reagan să impună o încetare a focului între Israel şi Siria. După doar câteva zile, în cursul unor manevre pe care sirienii şi israelienii le făceau pentru a ocupa cele mai bune poziţii în apropierea Beirutului, luptele au izbucnit din nou; sirienii au încercat să folosească tactica egipteană din Sinai, din 1973, atacând tancurile Tzahal cu rachete antitanc şi RPG de la mică distanţă. Totuşi, trupele lui Eitan învăţaseră lecţia de Yom Kippur, blocând cu infanteria misiunile siriene. La capătul unei înaintări anevoioase, marele obiectiv al lui Sharon a fost atins: israelienii au ajuns, după câteva săptămâni de lupte, la drumul de ieşire dinspre Beirut spre Damasc, dar numai într-un punct limitat dinspre vest.484

În sectorul de coastă avuseseră loc, în tot acest timp, o serie de confruntări importante. Chiar în prima zi de

război Tzahal luase cu asalt un obiectiv simbolic: fortăreaţa Beaufort. Aflată lângă Litani, pe un munte, fortăreaţa fusese construită de cruciaţi cu opt secole înainte, dominând drumul dintre Sidon şi Galileea şi oferind OEP o poziţie favorabilă pentru a ataca aşezările israeliene din nord, de la frontieră, cu rachete. Teoretic, Beaufort putea fi cucerită şi fără un atac direct, pentru că trupele israeliene atinseseră deja linia râului Litani în după-amiaza zilei de 6 iunie, la câteva ore după începutul războiului, şi urmau să înainteze rapid spre Sidon, izolând astfel garnizoana palestiniană din fortăreaţă şi obligând-o să se predea. Totuşi, ordinul de atac fusese deja dat şi, în momentul când s-a încercat oprirea acestuia, comunicarea s-a împotmolit pe drum. Oricum, luarea Beaufortului prin luptă directă oferea un avantaj important în termeni de moral şi propagandă, în condiţiile în care OEP folosea din plin imaginea fortăreţei pentru a-şi dovedi puterea. Misiunea de atac a revenit, firesc, unităţii de comando (*sayeret*) a Brigăzii Golani, specializată în asalturi în zone montane fortificate. Supervizată de Gabi Ashkenazi, comandant adjunct al Brigăzii Golani, care ulterior va deveni şef de stat major, gruparea a fost condusă în luptă de Goni Harnik. Acesta a preluat comanda din mers, după ce liderul sayeretului Golani a căzut la datorie. Momentele de asalt către înălţimi implicau uneori o expunere totală a luptătorilor israelieni; erau, însă, pregătiţi pentru asta şi conştienţi că victimele sunt inevitabile. Şi Goni Harnik a pierit în bătălie, chiar la intrarea în fortăreaţă, Golani înregistrând în total şase morţi, în timp ce palestinienii au pierdut 30 de oameni.

Momentul Beaufort a rămas fixat în opinia publică israeliană şi pentru că premierul Begin a decis să viziteze a doua zi locul luptei, lăsând aici o imagine de confuzie şi inadecvare după ce a anunţat că Tzahal nu înregistrase nicio victimă – nici măcar răniţi; în plus, venerabilul războinic din perioada Irgun i-a întrebat cu candoare pe cei care luptaseră dacă „palestinienii aveau mitraliere” –

semn al lipsei de înţelegere privind evoluţia forţei arabe din anii 1940 până în 1982.485 Ulterior, blindatele israeliene s-au grăbit spre Sidon, lăsând echipe specializate de infanterie să inspecteze şi să elimine ameninţările din bazele OEP din El-Buss, Al Rashidiya şi Burj el-Shemali, toate aflate în jurul oraşului Tir, la nord, sud şi est. Cea mai sângeroasă încleştare s-a înregistrat ulterior, în marea tabără de refugiaţi din sud-estul Sidonului, Ein Hilweh, unde luptătorii palestinieni au refuzat orice oportunitate de a se preda, luptând cu tenacitate până pe 14 iunie. Pentru Tzahal, abordarea unui inamic dotat cu buncăre ascunse într-o zonă civilă era dificilă, fiind nevoie de timp şi de oferte repetate de încetare a focului. Pe 12 iunie, o încercare firavă de extindere a acordului de încetare a focului cu Siria şi asupra Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei a eşuat rapid. Din 13 iunie, armata israeliană realizase joncţiunea cu trupele Falangelor Creştine la marginea Beirutului – paraşutiștii lui Arik Sharon se aflau deja în Beirutul de Est.486

Asediul Beirutului a ridicat mari probleme politice şi diplomatice pentru Begin, care nu se bucura de sprijinul total al opiniei publice, al propriului Cabinet şi al aliatului american. Sun Tzu, pe care militarii israelieni îl cunoşteau foarte bine, începe „Arta Războiului” definind ca factor fundamental în orice luptă „influenţa morală”: „ceea ce face poporul să se afle în armonie cu conducătorii lui, astfel încât să-i urmeze în viaţă şi moarte, fără să se teamă că-şi pune existenţa în pericol”.487 Nu asta se întâmpla acum: comandantul brigăzii care coordona asediul Beirutului, Eli Ceva, de pildă, ceruse să i se retragă comanda unităţii după primirea ordinului de a intra în oraş.488 O soluţie trebuia identificată rapid, pentru că altfel lucrurile riscau să treneze incontrolabil: pe de o parte, Sharon nu era dispus să se retragă fără a obţine o victorie majoră asupra OEP, iar pe de alta, conducerea israeliană nu era dispusă să îşi asume un asalt asupra

oraşului, având în vedere numărul mare de victime civile preconizate. În cele din urmă, după un proces amplu de negociere care implica Israelul, Siria şi Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, Philip Habib a reuşit să obţină, în luna august, un acord în urma căruia forţele siriene prinse în capitala Libanului urmau să se retragă, urmate de soldaţii lui Arafat. Protejaţi de trupe americane, franceze şi italiene, palestinienii urmau să ajungă în mai multe state arabe dispuse să îi primească, noul lor sediu central fiind situat în Tunisia. Indiscutabil, pentru Sharon acesta era un succes: teoretic, după securizarea frontierei cu Egiptul şi, de facto, cu Iordania, acum şi ameninţarea palestiniană dispărea din vecinătatea Statului Israel, iar Libanul avea premise de pacificare.

În realitate, însă, situaţia va degenera în Liban, în această perioadă fiind aşezate premisele viitoarelor confruntări. Concomitent cu operaţiunea de evacuare a palestinienilor – începută pe 22 august şi care va continua în luna septembrie, implicând până la 14.000 de combatanţi OEP –, liderul Falangelor creştine, Bashir Gemayel, era ales preşedintele Libanului, pe 23 august 1982. Dar el nici măcar nu a devenit preşedinte în exerciţiu înainte ca Mukhabaratul lui Hafez al-Assad să îl elimine prin intermediul unui atentat cu bombă la sediul organizaţiei sale politice, pe 14 septembrie 1982, ucigând alţi 26 de participanţi la o manifestaţie. Pentru comunitatea creştină din Liban, moartea tânărului Bashir (avea doar 34 de ani) – fiul fondatorului Falangelor, Pierre Gemayel – a reprezentat o traumă; era de aşteptat, conform legilor de clan care dominau spaţiul levantin, să apară un răspuns sângeros, iar serviciile de informaţii erau datoare să tragă un semnal de alarmă în acest sens.

Pentru a obţine retragerea OEP din Beirutul de Vest, Ronald Reagan garantase siguranţa civililor palestinieni aflaţi în oraş. La rândul său, Tzahal se angajase să nu înceapă operaţiuni în Beirutul de Vest. Uciderea lui Gemayel a dat peste cap toate aceste promisiuni: trupele

israeliene au pătruns în Beirutul de Vest, declarând că încearcă să prevină un masacru. Totuşi, acesta a avut loc: Falangele au luat cu asalt taberele de refugiaţi din Sabra şi Shatila, la două zile după moartea lui Bashir Gemayel, ucigând fără discriminare, într-un act vădit de răzbunare, câteva sute – poate chiar mii – de palestinieni. Cifrele variază de la 460 de victime (poliţia libaneză), 800 (estimări israeliene), până la 1 400 sau chiar 3.500 în diferite anchete de presă.489 Timp de două zile (16 – 17 septembrie 1982) Falangele au executat şi au îngropat în gropi comune bărbaţi, femei, copii. Tzahal nu a participat la acest măcel, care era străin de procedurile sale şi de ethosul israelian. Totuşi, timp de două zile, deşi Sabra şi Shatila se aflau într-o zonă controlată de israelieni, nu a intervenit pentru a-l opri. Anticorpii morali ai societăţii israeliene au intrat în acţiune: sute de mii de oameni au ieşit pe străzi în Tel Aviv la sfârşitul lui septembrie, în cel mai mare miting de la fondarea Statului Israel, cerând demisia lui Begin şi Sharon, retragerea din Beirut şi formarea unei comisii de anchetă.490

Din acest punct, căderea celor doi lideri a devenit inevitabilă, în februarie 1983 a apărut raportul Comisiei speciale de anchetă pentru evenimentele din Liban, din 1982, condusă de Yitzhak Kahan (după modelul Comisiei Agranat pentru Războiul de Yom Kippur). Verdictul acesteia era că liderii politici israelieni purtau o vinovăţie indirectă pentru tragedia de la Sabra şi Shatila. Atât ministrul Sharon, cât şi şeful Aman au demisionat. Existau mărturii, precum cea a reporterului Ron Ben-Yishai (care îl sunase pe Sharon să îl informeze despre masacru) că „regele Arik ştiuse tot timpul ce se petrece, fără să intervină”.491 Presiunea asupra lui Begin era uriaşă; manifestanţii de stânga, în special cei ai organizaţiei „Pace Acum”, afişau pancarte cu sloganul „Begin criminalul” în faţa casei premierului. Acuzaţiile de defetism şi filoarabism îndreptate împotriva protestatarilor nu făceau decât să divizeze şi mai mult societatea.492 într-un final, Begin,

care dădea de ceva timp semne de oboseală cronică, şi-a anunţat miniştrii, pe 23 august 1983, că „nu mai poate să suporte” povara funcţiei şi a demisionat în luna octombrie.493

În tot acest timp, trupele israeliene rămăseseră în expectativă în Liban, aşteptând o soluţie negociată de retragere. Această soluţie părea să se contureze după ce Amin Gemayel, fratele lui Bashir, fusese ales preşedinte în mai 1983, el schiţând un acord politic cu Israelul. Acest acord asigura relaţii diplomatice israeliano-libaneze, precum şi o scoatere a Libanului de pe harta transportului de arme către alte state arabe. Totuşi, era doar o amăgire: situaţia din Liban continua să se deterioreze, iar poziţia lui Hafez al-Assad era acum mult prea puternică în Beirut şi împrejurimi ca să permită unui alt frate Gemayel să i se împotrivească. În consecinţă, acordul a fost anulat rapid.

Şi relaţia Israelului cu Statele Unite a avut de suferit pentru o scurtă perioadă. Ronald Reagan a propus, la 1 septembrie 1982, un plan de pentru Orientul Mijlociu, care prevedea înfiinţarea unei autorităţi autonome a palestinienilor – idee care nu era deloc pe placul lui Begin. Pentru a pacifica Libanul, măcinat de lupte sectare generalizate, şi înţelegând realităţile din Levant mai puţin decât un veteran precum Sharon, Reagan a trimis spre Beirut puşcașii marini ai Statelor Unite, arătându-şi astfel dorinţa de a începe stabilizarea zonei. Rezultatul a fost, însă, catastrofal: pe 23 octombrie 1983, două camioane încărcate cu explozibil au pulverizat bazele trupelor americane şi franceze din Liban, 299 de militari din SUA şi Franţa fiind ucişi (dintre care 220 de infanterişti marini – cel mai sângeros bilanţ pentru această structură de la al Doilea Război Mondial). Deşi responsabilitatea asupra atentatului a fost iniţial neclară (extremismul şiit sponsorizat de Iran se afla în faza de dezvoltare, cu Hezbollah încă insuficient cunoscut şi fără o „semnătură” clară în materie de terorism), Statele Unite aveau motive temeinice să suspecteze o implicare din partea lui Hafez

al-Assad, care probabil îşi dăduse acordul asupra operaţiunii, dacă nu o şi comandase. În acest context, începutul de dezgheţ în relaţia dintre Reagan şi lumea arabă a luat sfârşit, prietenia cu Israelul redevenind solidă. La baza acesteia, dincolo de momentele de dezacord şi încordare, stătea o mizã geostrategicã majorã, pe care Alexander Haig, general şi secretar de stat american în administraţia Reagan, o va explica cu următoarea formulă: „Israel este cel mai mare portavion american din lume, care nu poate fi scufundat, nu transportă nici măcar un soldat american şi este aşezat într-o regiune critică pentru securitatea naţională americană”.494

Retragerea parţială a Tzahal din Liban, unde înregistrase 670 de morţi, a început în septembrie 1983. Până în iunie 1985, când noul premier Shimon Peres a decis o retragere mai amplă – păstrând o zonă-tampon de câţiva kilometri controlată de Armata Libanului de Sud, la graniţă –, trupele israeliene au revenit gradual spre sud, în zona şiită, 495 care trecea în această perioadă de sub controlul miliţiei Amal sub acela mai periculos al Hezbollah.496 Un rezultat vădit nedorit al Războiului din Liban era ostilizarea comunităţii şiite, care iniţial întâmpinase contingentele israeliene cu oarecare simpatie, mulţumită să scape de prezenţa palestiniană, generatoare de dezordine, sărăcie şi conflicte. Totuşi, pe măsură ce acţiunea israeliană se prelungea şi apăreau detalii despre Sabra şi Shatila, noul jucător major în domeniul radicalismului islamic, Iranul, care începuse deja să exporte ideologia Revoluţiei din 1979, găsea o bază tot mai largă de recrutare în sudul şiit libanez.

Intervenţia din Liban destabilizase parţial şi relaţia diplomatică cu Egiptul, care şi-a rechemat ambasadorul după Sabra şi Shatila, dar şi raportul de forţe cu Siria: cu un ultim efort de a controla situaţia din Orientul Mijlociu, Uniunea Sovietică, măcinată deja de probleme economice, a oferit un nou ajutor militar masiv lui Hafez al-Assad, constând în avioane şi rachete sol-aer de generaţie mai

avansată. Au apărut chiar voci care l-au acuzat pe Sharon că a expus fără beneficii reale tehnica avansată prin care Tzahal avea capacitatea să distrugă bateriile antiaeriene din Valea Bekaa, obligând astfel URSS să caute soluţii tehnologice mai sofisticate.497

Totuşi, cea mai importantă lecţie a războiului libanez era apariţia unui nou tip de conflict în Orientul Mijlociu. Armatele clasice şi războiul simetric din anii 1940 – 1970 nu-şi mai găseau locul aici. Ritualul prin care politicienii făceau loc militarilor când nu puteau găsi o soluţie diplomatică, aşteptând stabilirea învingătorului pe câmpul de luptă, era înlocuit acum de un peisaj confuz, în care civilii se amestecau cu soldaţii, câmpul de luptă se muta în oraşe şi fiecare lovitură militară avea consecinţe politice. Tzahal, armata cea mai expusă noilor tendinţe impuse de explozia informaţională şi de strategiile asimetrice de luptă, va fi nevoit să se adapteze în permanenţă.

Partea a III-a

O armată pentru provocări asimetrice şi

* operaţiuni speciale (1983 – 2019)

Capitolul 13

O NOUĂ PARADIGMĂ

Entebbe şi Opera

Schimbarea peisajului: Iran, Irak, Hamas, Hezbollah începând cu anul 1982, Tzahal intră într-o nouă etapă de viaţă – pentru care, cel puţin parţial, se pregătise încă de la înfiinţare. Marile războaie clasice, cu adversari statali din imediata vecinătate, care pot alinia armate regulate de dimensiuni impresionante, intră în istorie, lăsând loc unor confruntări tot mai complicate cu organizaţii nestatale cu profil terorist (Hamas, Hezbollah) sau cu state în raport cu care nu există graniţe comune (Iran, Irak). Operaţiunile se specializează tot mai mult: vorbim fie de lovituri ţintite, executate fără o stare propriu-zisă de beligeranţă, menite să împiedice ţări care ameninţă Israelul să dezvolte arme de distrugere în masă (nucleare, chimice); fie de intervenţii speciale pentru eliberarea de ostatici sau

pentru eliminarea unor lideri terorişti; fie, în sfârşit, de operaţiuni sau războaie limitate pentru blocarea ameninţărilor din Gaza, Cisiordania sau sudul Libanului. Activitatea Tzahal din această perioadă constituie un amestec de *intelligence*, forţe speciale, lovituri aeriene de mare precizie şi contrainsurgenţă – domenii în care experienţa israeliană poate fi cu greu concurată.

Războiul din Liban, care reprezintă în fapt unul de tranziţie între o confruntare clasică (ciocnirea cu armata siriană) şi una asimetrică (eliminarea grupărilor armate ale OEP), a survenit într-un moment în care istoria îşi schimba decorurile şi personajele principale. În această perioadă, URSS se afunda tot mai mult în Războiul din Afghanistan, apropiindu-se de falimentul din 1989 – 1991 şi restrângându-şi drastic relaţiile cu lumea arabă. Pentru Israel, implicaţiile dispariţiei colosului comunist erau uriaşe: adversarii săi din lumea islamică îşi pierdeau cel mai mare susţinător politic şi militar, fiind obligaţi să devină mai dispuşi la compromisuri în perioada post-sovietică, în care hegemoniaamerican a era categorică. În plus, un număr ridicat de evrei din URSS care puteau (în sfârşit!) să ajungă în Israel vor aduce beneficii importante pentru demografie (un milion de nou-veniţi între anii 1980 – 2000) 498 şi nivelul de educaţie generală, tehnică şi militară – spaţiul rus reprezentând un izvor pentru elitele israeliene încă dinaintea fondării statului.

Pe măsură ce Israelul reuşise să-şi regleze în diferite forme relaţiile cu vecinii arabi (pacea cu Egiptul, raporturile echilibrate cu Iordania, o anumită izolare a Siriei, mai ales în contextul surpării URSS – Libanul fiind în toată această perioadă prea fragmentat şi instabil pentru a reprezenta o ameninţare directă, cu caracter statal-militar), Irakul lui Saddam Hussein şi Iranul ayatollahului Khomeini deveniseră regimurile cele mai vocale la adresa Tel Avivului, mutând confruntarea într-o zonă indirectă, dominată de lovituri de la distanţă şi atacuri prin interpuşi. Vechile priorităţi ale Tzahal –

numărul de tancuri, viteza mobilizării în cazul unui atac direct – erau acum completate de preocuparea de a stopa programele nucleare ale acestor actori.

În acelaşi timp, problema palestiniană devenea mai presantă şi mai vizibilă. Dacă primele trei decenii din istoria Statului Israel au fost dominate, din perspectiva diplomaţiei internaţionale şi a opiniei publice mondiale, de problemele relaţiilor cu Egiptul, Siria sau Iordania, în următorii ani chestiunea palestiniană a căpătat o tot mai mare vizibilitate. Acest lucru se datora şi utilizării tot mai eficiente de către organizaţiile palestiniene a tehnicilor de comunicare publică într-o epocă în care influenţa acestora crescuse exponenţial. Arma mediatică devenea prioritară în Gaza şi Cisiordania.

Repetiţie pentru operaţiunile viitorului:

Entebbe (1976). Moartea lui Yoni Netanyahu

Tipul de crize cu care Israelul se va confrunta în această perioadă, precum şi soluţiile pe care Tzahal va reuşi să le dezvolte pentru a le contracara, puteau fi întrevăzute deja în 1976, în cadrul operaţiunii de salvare a ostaticilor cursei Air France 139 Tel Aviv-Paris (cu escală la Atena), de pe aeroportul ugandez Entebbe. Pe 27 iunie 1976, după decolarea din Atena, avionul care venea din Tel Aviv, cu 246 de pasageri la bord, dintre care 105 evrei şi israelieni, a fost deturnat de o echipă palestiniano-germană formată din Abu Haled el Halaili şi Ali el Miari (din partea Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei-Operaţiuni Externe, condusă de Wadie Haddad), respectiv Wilfried Bose (Celulele Revoluţionare Germane) şi Brigitte Kühlman (grupul Baader-Meinhoff). Avionul ajunsese iniţial la Benghazi, în Libia, unde realimentase şi plecase către aeroportul internaţional Entebbe, aflat în apropierea capitalei ugandeze Kampala.

Uganda era condusă de exoticul şi instabilul mareşal Idi Amin, care primise cu câţiva ani înainte antrenament militar israelian (ca paraşutist), devenind, însă, după triumful politic, un aliat al cauzei arabe şi al grupărilor

teroriste. Amin i-a întâmpinat cu căldură pe răpitori, punându-le la dispoziţie un terminal pentru cazarea ostaticilor şi acceptând să joace rolul de negociator. Teroriştii, cărora li se alăturase Wadie Haddad, liderul acţiunii, solicitau eliberarea a 53 de deţinuţi – câţiva europeni condamnaţi pentru terorism, un grup de terorişti captivi în Kenya, dar mai ales palestinieni reţinuţi în Israel.499

Pentru liderii Israelului – în acel moment Rabin şi Peres, aflaţi la apogeul îndelungatului lor conflict personal, pe care îl controlau din raţiuni politice –, situaţia a devenit critică după ce s-a aflat că teroriştii procedaseră la selecţia pasagerilor, israelienii şi cei cu origini evreieşti fiind izolaţi, procedeu care amintea în mod flagrant de Holocaust (lucru cu atât mai grav cu cât doi dintre răpitori erau germani). Mai mult, după câteva zile, pe fondul negocierilor care implicau şi Franţa (fiind vorba despre o aeronavă Air France), în captivitate nu se mai aflau decât evreii şi membrii echipajului, care s-a comportat exemplar, refuzând să-şi abandoneze pasagerii. Într-o astfel de situaţie, în mod normal, guvernul israelian ar fi refuzat orice negociere, dând semnalul pentru o intervenţie a forţelor speciale; dacă un stat ca Israelul începe să cedeze în faţa revendicărilor teroriste, devine greu de crezut că răpirile vor mai putea fi ţinute sub control. Totuşi, Entebbe era un caz special: o operaţiune de salvare pe un teritoriu străin, îndepărtat (3 800 de kilometri de zbor deasupra unor zone preponderent islamice), unde ostaticii erau păziţi atât de armata lui Idi Amin, cât şi de terorişti dispuşi să se arunce în aer sau să îi execute pe loc – o asemenea operaţiune părea imposibilă chiar şi pentru Tzahal. Din acest motiv, Yitzhak Rabin a aprobat începutul negocierilor, cerând în acelaşi timp Forţelor de Apărare să îi pună la dispoziţie şi variante militare de acţiune rezonabile (existau şi propuneri fanteziste, cum ar fi cucerirea Ugandei pentru o scurtă perioadă). După câteva zile, un plan a fost schiţat sub coordonarea ministrului

apărării, Shimon Peres, care are meritul de a fi insistat în favoarea unei soluţii militare. Peres mobilizase o echipă din care făceau parte Benny Peled, şeful Forţelor Aeriene, Dan Shomron, liderul trupelor de paraşutiști şi infanterie, sau Ehud Barak, conducătorul deja legendar al Sayeret Matkal.

Schiţa de bază a planului a venit de la Peled, care a sugerat folosirea avioanelor Hercules pentru transportarea unui număr mare de trupe, care să ia cu asalt aeroportul. Shomron, viitor şef al Marelui stat major, a rafinat propunerea lui Peled, reducând-o la dimensiunile unei lovituri ţintite, cu trupe de elită. El a pledat împotriva folosirii paraşutiștilor, pentru care insista Motta Gur – aceştia având nevoie de prea mult timp pentru a ateriza, a se regrupa şi a intra în acţiune. Shomron, care va fi şi conducătorul operaţiunii, dorea ca patru avioane Hercules, încărcate cu 180 de soldaţi, să se „strecoare" pe aeroportul Entebbe noaptea, nedetectate, în umbra radar a avioanelor civile care aterizau conform programului. Din primele două C-130 Hercules ar fi ieşit trupele de comando în maşini blindate, gonind către terminalul dezafectat unde erau ţinuţi ostaticii, dar şi către centrele de control ale aeroportului, pentru a le cuceri rapid – permiţând altor două aeronave Hercules să aterizeze pentru a prelua prizonierii eliberaţi. Ca element de diversiune specific creativităţii israeliene s-a stabilit folosirea unui fals Idi Amin – interpretat de un soldat Tzahal machiat special –, care urma să coboare din aeronava Hercules într-un Mercedes negru, identic cu cel al dictatorului african; cele câteva secunde în care militarii ugandezi ar fi ezitat în faţa prezumtivului lor lider se puteau dovedi decisive pentru a ajunge în apropierea lor şi pentru a deschide focul cât mai târziu. Marea provocare a operaţiunii era ca, din momentul în care prezenţa israeliană era detectată până la cel în care luptătorii Sayeret Matkal ajungeau la ostatici, să nu existe suficient timp încât teroriştii să înceapă execuţii sumare sau să arunce în aer terminalul.

Un atu pentru Shimon Peres a fost disponibilitatea Kenyei – obţinută prin canalele Mossad – de a permite escala avioanelor israeliene pentru alimentare.500 Alte două avantaje majore – care s-au dovedit decisive în convingerea lui Motta Gur şi Rabin să accepte acţiunea – erau oferite de buna cunoaştere a locului, dar şi a dispozitivului de terorişti şi militari ugandezi. O firmă israeliană participase la construirea aeroportului, putând să ofere detalii privind terminalul.501 Apoi, după ce ostaticii care nu erau israelieni sau evrei fuseseră eliberaţi, Tzahal obţinuse informaţii vitale de la faţa locului din partea unui pasager care fusese colonel în armata franceză şi care avea capacitatea de a desena schiţe profesioniste ale obiectivului şi inamicului.502

În aşteptarea deciziei politice finale privind intervenţia, care îi revenea lui Rabin, militarii aflaţi sub comanda lui Shomron au exersat asaltul asupra unor reproduceri fidele ale obiectivelor lor din Entebbe: ştiau în acest punct faptul că urmau să înfrunte iniţial o unitate de 60 de militari ugandezi, apoi să întâlnească garda de 13 terorişti din jurul ostaticilor. Exerciţiile Sayeret Matkal şi ale paraşutiștilor erau conduse de Yonatan (Yoni) Netanyahu, liderul Sayeret, considerat cel mai strălucit din cei trei fraţi Netanyahu (toţi componenţi ai trupelor de elită).503 în mod tragic, Yoni Netanyahu a fost singurul luptător israelian care va fi ucis în operaţiune, fiind lovit de o rafală trasă de militarii ugandezi. În onoarea lui, operaţiunea (numită iniţial Fulgerul) va primi numele Yonatan.

Pe 2 iulie 1976, Rabin a acceptat planul lui Shimon Peres. La acel moment, echipa Tzahal făcea ultimele repetiţii în Sharm el-Sheikh, aşteptând semnalul de plecare. Yitzhak Rabin şi-a pregătit scrisoarea de demisie (în eventualitatea unui eşec) şi a cerut a doua zi, pe 3 iulie, în plin *shabat*, aprobarea intervenţiei de salvare din partea propriului Cabinet. Succesul misiunii conduse de Dan Shomron şi de eroul Yoni Netanyahu a fost remarcabil:

planul a funcţionat impecabil, militarii africani au fost puşi pe fugă sau ucişi, teroriştii au fost lichidaţi şi ostaticii au fost aduşi acasă.

Povestea Operaţiunii Yonatan nu s-a terminat, însă, în Africa, în 1976, ci doi ani mai târziu, pe 30 martie 1978, într-un spital din Germania de Est, unde agenţii Stasi care îl protejau pe teroristul Wadie Haddad, creierul deturnării cursei Air France către Entebbe, ascultau ultimele urlete ale muribundului Haddad după câteva zile de agonie. Medicii germani, care făcuseră în van eforturi să îl salveze, au luat în calcul varianta unui cancer galopant, atipic, dar opinia comună este că Mossad, la ordinul lui Begin, ajunsese la Wadie Haddad fie prin intermediul unei cutii cu ciocolată, 504 fie printr-o banală pastă de dinţi care conţinea o toxină letală.505 Stasi a avertizat, de altfel, la acel moment Irakul în privinţa necesităţii de a verifica pasta de dinţi utilizată de către oamenii de ştiinţă implicaţi în proiecte militare neagreate de Israel. Oricum ar sta lucrurile, dispariţia lui Haddad – care era şi agent KGB – a demobilizat aripa militară a Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, una dintre cele mai agresive organizaţii teroriste antiisraeliene.

Distrugerea proiectului nuclear irakian (1981). Operaţiunea Opera

Menachem Begin a fost liderul care a autorizat o altă operaţiune militară specială, caracteristică pentru noul front de provocări pe care Tzahal era nevoit să evolueze în anii 1980: distrugerea reactorului nuclear Osirak, de lângă Bagdad, pe 7 iunie 1981. Devenit oficial preşedinte al Irakului în august 1979 (deşi avea un rol central în stat de peste zece ani), Saddam Hussein se dorea un continuator al lui Nasser, propunându-şi să joace – la aceeaşi scară mare ca şi acesta – cartea unui panarabism ofensiv. Forţa militară a lui Saddam se dezvolta rapid, acesta investind agresiv în armată în condiţiile în care începuse în septembrie 1980 un război lung şi devastator împotriva Iranului. Demersul lui era sprijinit inclusiv de Occident,

dispus să îi vândă arme pentru a ţine sub presiune regimul iranian, care era considerat mai periculos. În cadrul discuţiilor dintre Irak şi Franţa se conturase, încă din anul 1976, acordul privind construirea unui reactor nuclear în proximitatea Bagdadului.

Guvernul Rabin fusese primul care aflase despre această afacere, încercând să convingă Franţa să renunţe la proiect, dar lansând şi unele tentative neconvingătoare de sabotaj.506 Rabin i-a pasat lui Begin dosarul reactorului nuclear Osirak (sau Tammuz, numele utilizat de irakieni) la schimbarea de putere din 1977. Între 1977 şi 1981, în cursul primului său mandat, Begin a ajuns la concluzia că reactorul trebuie distrus printr-o lovitură militară asumată, nu prin operaţiuni discrete de sabotaj, care ofereau rezultate firave şi nesigure. Decizia lui Begin era forţată, de altfel, de conducerea politică şi cea militară a Tzahal (ministrul apărării Weizman şi şeful statului major, Eitan), care ajunseseră la un acord pe subiect. Operaţiunea Opera se baza pe noile avioane F-16 şi F-15 din dotarea Forţelor Aeriene Israeliene: opt avioane F-15 urmau să intre în luptă cu MIG-urile irakiene, în timp ce alte opt F-16 aveau misiunea de a lovi în inima reactorului, care în anul 1981 era finalizat, aşteptând – conform estimărilor israeliene – o cantitate importantă de uraniu îmbogăţit pentru o bombă nucleară.507

Menachem Begin a ordonat atacul în apropierea alegerilor din 1981; se temea că, în cazul pierderii acestora, un Cabinet în care activa Shimon Peres (adversar al ideii de a distruge Osirak) va bloca operaţiunea. Eventualele beneficii electorale erau discutabile – un eşec putea duce la pagube politice majore. Opinia publică israeliană a sprijinit, totuşi, acţiunea lui Begin, considerată una dintre reuşitele mandatului său. Pe baza acesteia se va naşte, de altfel, şi Doctrina Begin, conform căreia Israelul nu va accepta ca un stat din zona Orientului Mijlociu să obţină o bombă atomică, în condiţiile în care era foarte probabil ca aceasta să fie utilizată tocmai împotriva

israelienilor.

Din punct de vedere militar, Operaţiunea Opera s-a dovedit un triumf, ridiculizându-l pe Saddam Hussein. Avioanele israeliene nu au întâmpinat nicio rezistenţă semnificativă şi nu au fost atacate de MIG-urile irakiene. În două minute, avioanele F-16 au distrus visul nuclear al lui Saddam. Relaţia strategică cu Statele Unite nu a fost afectată de acţiunea Tzahal, Washingtonul limitându-se la o întârziere formală a livrărilor de avioane către Tel Aviv; nici măcar *rais-u*.]. egiptean Anwar Sadat nu a suspendat relaţia cu Israelul, adevărul fiind că puţini conducători arabi se dădeau în vânt după ambiţiosul lider de la Bagdad.508 Doctrina Begin a devenit o componentă strategică a gândirii Tzahal indiferent de regimul politic din Israel, numeroase acţiuni viitoare bazându-se pe modelul impus de Opera.

Capitolul 14

Chestiunea palestiniană şi Libanul *r*

Prima Intifadă (1987 – 1993)

Pe măsură ce statele din jurul Israelului stabileau relaţii oficiale sau secrete cu acesta, dar şi pe măsură ce gherilele palestiniene începeau să ostilizeze, pe rând, regimurile de la Amman, Cairo, Beirut şi Damasc, „chestiunea arabă" a anilor 1950 – 1960 se transforma tot mai limpede într-o „problemă palestiniană". Izolarea palestinienilor, vizibilă în septembrie 1970, în perioada războiului lui Arafat contra Iordaniei, dar mai ales în 1982, în timpul Primului Război din Liban, împingea inevitabil către organizarea unor instituţii palestinene capabile de negociere şi autoadministrare, în afara tutelei egiptene sau siriene şi, pe cât se putea, dincolo de exerciţiul retoric privind „lupta revoluţionară antisionistă" şi refuzul oricărui compromis.

Războiul din 1967, născut dintr-un val de erori ale lui Nasser şi ale *intelligence-ului* sovietic, a făcut ca Statul Israel să ajungă la dimensiuni de patru ori mai mari decât ţara pe care inamicii arabi jurau să o distrugă. Numai

Sinaiul avea 60.000 km². Golanul – 1 150 km². Zonele aglomerate – Gaza şi Cisiordania – aveau 362 km², respectiv 5.500 km². Aproape un milion de arabi locuiau aici.509

Dintre aceste zone, cea mai importantă din punct de vedere istoric şi simbolic era Cisiordania – vechile Samaria şi Iudeea –, considerată, împreună cu Ierusalimul, un leagăn al civilizaţiei evreieşti. Sinaiul şi Golanul aveau o valoare militară (şi economică, în primul caz), în timp ce Fâşia Gaza era văzută mai degrabă ca o problemă demografică. Imediat după Războiul de Şase Zile, în 19 iunie 1967, liderii israelieni îşi arătaseră disponibilitatea de a renunţa la Golan, Sinai şi Fâşia Gaza. Cabinetul Eshkol lua în calcul returnarea acestora către Egipt şi Siria în cazul acceptării de către statele arabe a unui dialog oficial pentru pace şi cu condiţia stabilirii unor demarcaţii în Golan şi Sinai care să reducă riscul atacurilor neaşteptate.510

La acel moment, însă, statele arabe au ales în bloc, prin rezoluţia de la Khartoum, să spună de trei ori „nu”: nu negocierilor, nu perspectivei de pace şi nu recunoaşterii Statului Israel. A fost o eroare – cel puţin din perspectiva intereselor palestiniene. Din acel punct, în condiţiile în care nimeni nu era dispus să „dea telefonul” pe care Moshe Dayan spusese că îl aşteaptă din partea liderilor arabi, Israelul a început să dezvolte şi să securizeze zonele dobândite. Aşezările israeliene şi construcţiile militare au început să înflorească, cu precădere în Cisiordania, între 1967 şi 1977, în jur de treizeci de aşezări au fost întemeiate în Iudeea şi Samaria (cu circa 5.000 de locuitori israelieni), circa douăzeci în Golan (3 800 locuitori) şi Sinai (4.000 de locuitori) şi cinci în îngusta Fâşie Gaza (cu 500 de locuitori evrei).511

În absenţa liderilor arabi de la masa negocierilor, ideologia naţionalistă israeliană cu fundal religios îşi putea extinde influenţa. Rabinul Tsvi Yehuda Kook proclamase un principiu cu implicaţii politice majore: „Vă previn: există în

Tora o interdicţie absolută de a renunţa fie şi la un fir din pământul nostru sfânt! Fie ca mâna care va semna asemenea acorduri de cedare să fie tăiată!" 512 Rabinul inspira o mişcare tot mai activă, Gush Emunim. Organizaţia reuşise, pe fondul deschiderii arătate de guvernul Rabin, să înfiinţeze o colonie (Ofra) în Samaria, pe locul unei tabere militare iordaniene cu potenţial strategic evident. O altă aşezare israeliană a fost dezvoltată lângă Nablus, în Sebastia; în acest caz, orice tentativă a lui Rabin de evacuare în forţă ar fi necesitat, după calculele lui Motta Gur, care conducea Tzahal, o intervenţie cu 5.000 de militari împotriva unor cetăţeni israelieni. Un cost politic şi moral pe care nimeni nu era dispus să şi-l asume; din acest motiv, armata a salvat situaţia, permiţând coloniştilor să folosească o bază militară.513 Aceste succese ale Gush Emunim întăreau încrederea adepţilor doctrinei Marelui Israel, care considerau inacceptabile cedările teritoriale. În paralel, şi din direcţia stângii israeliene se manifesta interesul pentru dezvoltarea unor aşezări cu rol strategic. Planul Allon enunţase deja, în numele vechilor socialişti Palmach, care sunt zonele cu valoare defensivă vitală pentru Israel. Încă din 1967 începuse ridicarea unor colonii lângă Betleem. De asemenea, se intenţiona crearea unor centre cu potenţial defensiv în Golan, 514 iar în anii 1970 s-a urmărit o prezenţă demografică israeliană „în spatele" Fâşiei Gaza, între El Arish şi Rafah, din motive militare evidente.

Distincţia dintre doctrina Marelui Israel şi cea a stângii care îl moştenea pe Ben-Gurion era majoră, deşi în anumite momente insesizabilă în practică. Stânga era pragmatică: ea construise Statul Israel şi avusese misiunea de a face faţă valurilor succesive de atacuri arabe pe fronturi multiple; din acest motiv, stânga israeliană gândea în termenii administrativi şi militari. Era interesată de ridicarea kibuţurilor care puteau juca un rol de garnizoană, post înaintat de observaţie, nod de comunicaţii. Dar nu judeca aceste aşezări în baza unei legi

sacre şi a unei misiuni sfinte în Eretz Israel, fiind dispusă să negocieze o eventuală renunţare la ele pentru câştiguri mai mari de securitate. Dreapta lui Jabotiński şi Begin, în schimb, gândea în termeni mai rigizi, considerând că nu are dreptul moral să tranzacţioneze patria evreiască. Din acest motiv, venirea lui Begin la putere, după decenii de guvernare socialistă, concomitent cu un început timid de instituţionalizare a conducerii palestiniene, nu a ajutat dialogul dintre cele două părţi.

Reperul cel mai important, din perspectivă diplomatică internaţională, pentru începutul unui dialog care să implice şi problema palestiniană era Rezoluţia 242 a Consiliului de Securitate ONU din noiembrie 1967, care cerea concomitent recunoaşterea statalităţii israeliene de către ţările arabe, cât şi retragerea Tzahal din teritoriile dobândite în Războiul de Şase Zile. Era, însă, un deziderat greu de atins în condiţiile în care blocul arab spusese deja „nu” pentru orice concesie în privinţa acceptării de jure a existenţei Statului Israel, dar şi pentru că o cedare a Israelului în privinţa Ierusalimului, cât şi a unor teritorii din Iudeea şi Samaria (dacă nu a lor în ansamblu) devenea greu de conceput pe măsura trecerii timpului. Teoretic, un pas înainte s-a făcut în septembrie 1978, prin Acordurile de la Camp David. În primul dintre acestea, Jimmy Carter, Anwar Sadat şi Menachem Begin stabiliseră perspectiva unei formule de autonomie provizorie pentru palestinienii din Gaza şi Cisiordania. Aceasta, însă, nu se va transforma într-o realitate. Chiar şi în problema aparent mai simplă a cedării Sinaiului către Egipt în schimbul unui tratat de pace, mişcarea Gush Emunim a opus rezistenţă, fiind nevoie de implicarea Tzahal pentru evacuarea unor aşezări israeliene aparent nesemnificative.515

La rândul lor, palestinienii adoptaseră o linie rigidă. Consiliul Naţional Palestinian adoptase în 1968 o Cartă care prevedea lupta pentru redobândirea integrală a Palestinei şi încetarea existenţei Statului Israel. Conform acesteia, numai persoanele care trăiseră în Palestina până

în 1947 ar fi avut dreptul de a deveni cetăţeni ai statului visat de arabii palestinieni.516 între 1968 şi 1982, cu Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei mutându-se între Iordania şi Liban în căutarea unei baze de operaţiuni antiisraeliene, progresele diplomatice erau greu de imaginat. Totuşi, pe plan internaţional cauza palestiniană devenise vizibilă. În 1974, Organizaţia Naţiunilor Unite aborda problema ca temă de sine stătătoare, Yasser Arafat rostind în noiembrie un discurs în faţa Adunării Generale. În 1980, şi Comunitatea Europeană declara că Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei trebuie să devină actor al acordurilor de pace din Orientul Mijlociu.

Izgonirea lui Arafat din Liban a pus în dificultate mortală organizaţia sa, oricum măcinată de rivalităţi şi facţiuni. Până în vara lui 1983, el a reuşit să rămână aproape de Liban şi Israel graţie găzduirii lui Hafez al-Assad, care i-a permis să menţină – în plus faţă de sediul central al OEP din Tunis – un birou regional la Damasc, unde activau în realitate cele mai multe grupări palestiniene. Dar un conflict cu impulsivul dictator sirian l-a convins pe acesta să-l expulzeze pe Arafat, care a primit câteva ore să părăsească Damascul.

Peste doi ani, în vara anului 1985, sediul din Tunisia al OEP a fost atacat de Tzahal în cadrul Operaţiunii Piciorul de Lemn, menită să răspundă unui nou şir de atentate palestiniene – în ultimul dintre acestea trei israelieni fuseseră executaţi în Cipru, după ce primiseră dreptul de a-şi aşterne pe hârtie ultimele gânduri. Coordonată de Amos Lapidot, comandantul Forţelor Aeriene Israeliene, operaţiunea a fost executată de opt avioane F-15, alimentate în aer de un Boeing 707 adaptat pentru acest tip de misiune. Presupunând un zbor de 2000 de kilometri, era cea mai lungă misiune a aviaţiei israeliene după Entebbe. Circa 60 de membri OEP, unii de rang înalt, au fost ucişi, iar sediul organizaţiei a fost distrus. Totuşi, Yasser Arafat a scăpat şi de această dată. Era, însă – şi o înţelegea şi el –, într-o situaţie critică. Chiar

dacă ar fi luat în calcul acceptarea unor discuţii pentru formarea unui stat palestinian în Gaza şi Cisiordania, era greu de crezut că va supravieţui (fizic sau politic) în faţa curentelor maximaliste care nu acceptau recunoaşterea statului israelian – şi care începeau să capete o nuanţă islamistă mai pronunţată faţă de etapa anterioară, socialistă.

O oportunitate importantă de dialog între Israel, Iordania şi Palestina a fost irosită între 1985 şi 1987. În februarie 1985, Arafat şi regele Hussein, vechi inamici, au ajuns la un acord prin care Iordania putea media un dialog cu Israelul. Totuşi, iniţiativa s-a stins, devenind evident că Arafat nu e dispus să recunoască Israelul. Nici discuţiile dintre Israel şi Iordania, care puteau ajunge la un acord de pace şi o soluţie de *condominium* în Cisiordania, nu au avut succes.517 Shimon Peres şi regele Hussein se întâlniseră în secret la Londra, la reşedinţa lordului Mishcon, punând bazele unui acord pe care noul premier israelian, Yitzhak Shamir, a refuzat să-l accepte.518 A fost contextul în care, lovindu-se de indecizia palestiniană şi israeliană, Hussein a decis, în iulie 1988, să se retragă definitiv din chestiunea Cisiordaniei, renunţând la orice pretenţie legală asupra acesteia şi anunţând că palestinienii trebuie să se descurce singuri. Acest cerc vicios al discuţiilor eşuate încă înainte de a începe cu adevărat va fi „spart" de două evenimente istorice: Intifada şi Războiul din Golf.

În ciuda caracterului său amplu şi durabil, Intifada s-a aprins spontan, în urma unor tensiuni acumulate de decenii. Totul a început cu un accident de circulaţie: pe 8 decembrie 1987, în Fâşia Gaza, un camion condus de un israelian a ucis patru palestinieni în apropierea taberei de refugiaţi de la Jabaliyah. Pe fondul zvonurilor (neîntemeiate) că era vorba de un atac deliberat pentru a răzbuna asasinarea unui colonist evreu, a doua zi, pe 9 decembrie, proteste spontane au izbucnit în întreaga Fâşie Gaza.519 Acestea vor căpăta un aspect tot mai structurat

în următorii ani, întinzându-se până în 1993, când se semnează Acordurile de la Oslo.

Având în vedere apariţia şi desfăşurarea lor atipică, protestele vor primi o denumire specială: Intifada, *scuturarea*, *zguduirea*. Un aspect specific al Intifadei era implicarea femeilor şi copiilor în manifestaţii, precum şi utilizarea pietrelor (alături de cocktailuri Molotov) ca principală armă antiisraeliană (de unde şi formula „revoluţia de piatră").520 Această combinaţie atipică punea probleme neaşteptate soldaţilor israelieni, care erau obligaţi să găsească o ripostă adecvată. O mărturie din epocă ne arată cum se desfăşura o astfel de confruntare: „Soldaţii încercau să intre în spital pentru a aresta unii dintre palestinienii care fuseseră răniţi în ciocnirile de dimineaţă. Fete şi femei formaseră un lanţ pentru a ţine *shababii* (tineri combatanţi neînarmaţi) în linia din faţă, chipurile acestora fiind mascate de *keffiyeh*, în timp ce erau aprovizionaţi cu mici pietre şi bucăţi de zid. Când gaze lacrimogene au fost trase înspre spital, femeile în vârstă au adus o ceapă pentru a calma durerea înţepătoare.521

Un soldat Tzahal, Nir Barkat, explica în 1989, pentru o emisiune de televiziune, numeroasele dileme ale acţiunii în zone civile: „De exemplu, alergi ca să prinzi o persoană suspectată că a aruncat pietre, să zicem în cartierul Habla (…) Nu poţi să pătrunzi acolo unde se află aceasta fără să fii bombardat de pietre. Observi un grup de aruncători de pietre care pătrund pe o străduţă şi dispar brusc. Au intrat în casa din stânga sau în cea din dreapta? Nu ştii nimic. Vrei să verifici. Dacă vrei să inspectezi o casă şi cei de acolo refuză să-ţi deschidă, ai deja o primă problemă de rezolvat. Loveşti poarta? O forţezi? Intri? E scris unde ai dreptul să pătrunzi prin forţă într-o misiune? Tu trebuie să decizi". 522

Confruntat cu astfel de întrebări, răspunsul Tzahal în primele zile ale insurgenţei a fost prudent. Armata nu era pregătită în mod special pentru astfel de confruntări (*low-*

intensity conflict) – şi nici nu ardea de nerăbdare să gestioneze tensiuni cu consecinţe civile majore. În depozitele armatei cantităţile de gaze lacrimogene erau minime – fiind necesară o comandă urgentă din SUA.523 Şi răspunsul politic a fost rezervat. După două săptămâni de proteste, Vitzahk Shamir caracteriza Intifada ca pe „un val de dezordini punctuale şi trecătoare”.524 Ministrul apărării, Yitzhak Rabin, care se afla în Statele Unite, a refuzat să-şi întrerupă vizita, considerând la rândul său că e vorba de o problemă minoră. În fapt, după primii doi ani ai Intifadei, „valul dezordinilor trecătoare” dusese la 50.000 de palestinieni arestaţi, dintre care jumătate minori.525

Intifada se născuse dintr-o nouă generaţie palestiniană, pe care nici măcar Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei nu o înţelegea suficient. Această generaţie avea o legătură redusă cu lumea lui Hruşciov şi Nasser, în care se formase Yasser Arafat. Ea răspundea mai puţin apelurilor socialist-revoluţionare ale Fatah şi în mai mare măsură dificultăţilor vieţii de zi cu zi. În plus, palestinienii erau divizaţi în momentul Intifadei în nu mai puţin de şase categorii geografice, fiecare dintre acestea confruntându-se cu probleme specifice. Din 6 milioane de palestinieni la nivelul anilor 1990 (8 milioane în 2000, cu un ritm constant de creştere), circa 30% trăiau în Iordania, 10% în Siria şi Liban, 20% în Cisiordania, 12% în Israel, 10% în Gaza, restul fiind împrăştiaţi în diaspora (între aceştia din urmă, chiar Arafat şi liderii organizaţiei sale).526 Situaţia din Gaza era în mod special dificilă, pentru că scăderea preţului petrolului făcuse ca mulţi dintre palestinienii plecaţi de aici să fie nevoiţi să revină în Fâşie din ţările producătoare de petrol, trăind la limita subzistenţei. Circa 200.000 dintre aceştia lucrau în Israel, trecând zilnic graniţa. Diferitele tipuri de acte şi autorizaţii de care aveau nevoie pentru a circula îi supuneau – considerau ei – unor proceduri umilitoare. Revolta acestora a fost provocată de realităţi sociale imediate, nu

atât de lozinci politice. Nici Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, care era parţial ruptă de realităţile din Gaza în exilul său din Tunis, nici celălalt mare jucător politic local, Frăţia Musulmană (care îşi dezvoltase o sucursală aici imediat după fondarea sa în Egipt), nu provocaseră şi nu anticipaseră insurgenţa.

Însă nici Tzahal nu beneficiase, din acest punct de vedere, de informaţii mai pertinente, atitudinea fluctuantă a lui Rabin demonstrând asta. La revenirea din Statele Unite, fostul şef al statului major mizase pe o poziţie de forţă. La o întâlnire cu militarii, lângă Ramallah, în timp ce aceştia explicau că nu au cum să reacţioneze în faţa agresiunii palestinienilor (nu aveau dreptul să tragă, deşi erau răniţi de pietre, scuipaţi şi loviţi cu pumni şi picioare), Rabin le-a indicat să facă uz de bastoane şi forţă.527 Un zvon persistent – nedemonstrat, dar transformat într-un loc comun – afirma că Yitzhak Rabin ceruse soldaţilor „să le rupă oasele" protestatarilor.528 După numai câteva săptămâni de aplicare a politicii de forţă, Rabin a înţeles, însă, că greşește: imaginile cu atât de respectatul soldat Tzahal fugărind adolescenţi care aruncau pietre serveau excelent cauza palestiniană în termeni de relaţii publice. La o întâlnire cu experţi şi militari, Rabin a fost cucerit de expunerea profesorului Shimon Shamir, care a arătat că niciodată o insurgenţă autentică nu a putut fi descurajată prin măsuri represive (într-o societate cu presă liberă, cel puţin). Din acest punct, liderii israelieni s-au orientat către identificarea unei soluţii alături de OEP. Arafat însuşi se arăta mai deschis ca niciodată, înţelegând că Intifada îl salvase de la un sfârşit mediocru. După primele săptămâni de proteste, OEP reuşise să capete un anumit control asupra evenimentelor prin intermediul unei Conduceri Unificate a Intifadei cu profil laic, din care făceau parte lideri locali din noile generaţii. Aceştia coordonau mişcarea prin intermediul unui post de radio cu sediul în Siria.529 Notorietatea lui Yasser acţiona decisiv în favoarea lui, în ciuda acuzaţiilor privind corupţia de la

vârful Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, tot mai frecvente în ultimii ani. În nevoia de a aclama un simbol, masele se întorceau către Arafat, care era de acum un veritabil patriarh scăpat din numeroase situaţii-limită. Pentru a folosi momentul şi a rămâne relevant în faţa dinamicelor mişcări islamiste, Yasser Arafat a făcut, în sfârşit, pasul mult aşteptat: în noiembrie 1988, la Alger, OEP a anunţat formarea unui stat palestinian, precum şi acceptarea rezoluţiilor adoptate până atunci de ONU. Asta însemna, de fapt, recunoaşterea Statului Israel.530 Arafat a repetat mesajul şi la Geneva, pe 5 decembrie 1988, sugerând că renunţă şi la activităţile teroriste. În mod paradoxal el apărea acum în ochii lui George Bush, noul preşedinte american, drept un moderat în raport cu „durul" premier israelian Yitzhak Shamir, fostul lider al Lehi.

Deschiderea lui Arafat se datora şi ameninţării politice venite din partea Hamas şi a Jihadului Islamic. Pe măsura retragerii URSS din Orientul Mijlociu, locul ideologiei socialiste era luat de un islamism tot mai bine structurat politic, care beneficia de experienţa acumulată în Egipt sau în Iran. Între 1967 şi 1987, numărul moscheilor din Cisiordania se dublase, iar în Gaza se triplase: de la 200 la 600 în numai două decenii.531 în contextul Intifadei, o subramură a Frăţiei Musulmane, formată încă din 1973 cu numele de Centrul Islamic, a devenit activă şi relativ populară sub o nouă denumire: Hamas (*Harakat* al-*Muqawama* al-*Islamiyya*, Mişcarea de Rezistenţă Islamică, acronim însemnând „ardoare").532 Hamas era dominat ideologic de influentul şeic Ahmed Yassin, paralizat şi pe punctul de a orbi. Iniţial, folosind modelul Frăţiei Musulmane, Hamas se concentrase pe dezvoltarea unor instituţii cu profil caritabil, care să-i ofere o bază populară. În tentaţia de a contrabalansa influenţa OEP, Israelul chiar iniţiase un dialog cu gruparea musulmană, care încerca să se menţină într-o zonă relativ moderată, vorbind despre posibilitatea unui lung

armistiţiu. Totuşi, ca şi în cazul Frăţiei Musulmane în contextul celui de-al Doilea Război Mondial, presiunea unor evenimente critice, cum era Intifada, a adus în prim-plan dimensiunea jihadistă a ideologiei islamiste. Lucrurile au degenerat rapid între 1988 şi 1989, când Hamas şi-a anunţat doctrina antiisraeliană, explicând că Palestina în ansamblu era un pământ sacru, Statul Israelian urmând să fie eliminat complet. Un an mai târziu, anunţând jihadul, Hamas a trecut la operaţiuni teroriste de anvergură, executând doi soldaţi israelieni.533 O a doua organizaţie care proclamase un „Război Sfânt" era Jihadul Islamic, un grup inspirat de facţiunea qutbistă a Frăţiei Musulmane din Egipt, facţiune care stabilise încă din anii 1960 că orice persoană care nu aderă la cauza islamistă (inclusiv musulmani) poate fi ucisă: Sadat era un astfel de musulman „excomunicat" şi ucis de grupările qutbiste. Jihadul Islamic, spre deosebire de Hamas, nu avea o reţea socială structurată în spate, fiind în principal o celulă jihadistă care a putut fi controlată mai uşor de Tzahal prin eliminarea liderilor.534

La doi ani după debutul Intifadei, Tzahal se adaptase provocărilor presupuse de acest tip de insurgenţă. Deja nu mai era vorba despre o mişcare spontană şi haotică, ci despre una atent controlată politic de OEP, dar şi de Hamas. Se adăuga un boicot amplu la adresa produselor şi administraţiei israeliene. Accesul muncitorilor palestinieni în Israel era blocat de insurgenţi din gruparea Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, actele de care aceştia aveau nevoie fiind confiscate. Cei bănuiţi de colaborarea cu Tzahal sau Shin Bet erau ucişi. Militarii şi cetăţenii israelieni erau ţinte în vederea răpirii. După cinci ani de Intifada, Hamas, Jihadul Islamic şi alte grupări uciseseră – într-o estimare Tzahal – 154 de israelieni.535 în aceste condiţii, armata israeliană era obligată să se adapteze. Era limpede că nu mai era confruntată cu o răzmeriţă locală de scurtă durată, ci cu o nouă provocare strategică. Deşi soldaţii israelieni visau o cu totul altă carieră – obişnuiţi cu

războaie clasice împotriva unor mari armate arabe –, nu puteau să ignore faptul că aveau în faţă un fenomen durabil, care ducea la moartea unor camarazi şi a unor civili israelieni. Dacă până la Intifada serviciul militar în Gaza şi Cisiordania părea destinat soldaţilor mai puţin promiţători, din acest punct experienţa în teritoriile palestiniene a devenit o recomandare pentru promovare, oamenii cei mai buni fiind direcţionaţi aici. A fost asigurat echipament de specialitate pentru operaţiuni de control al mulţimii şi de restabilire a ordinii. În 1988 a fost înfiinţată o unitate Alpha, care s-a specializat în stabilirea unor proceduri neletale pentru a răspunde provocărilor Intifadei (aruncarea pietrelor putea face oricând loc unui cocktail Molotov, apoi unui pistol): gloanţele de plastic şi tunurile cu apă făceau parte dintre soluţii.536 Trebuie subliniat faptul că acţiunile din Gaza sau Cisiordania nu puteau fi reduse la simple tactici de jandarmerie, în condiţiile în care ciocnirile erau (parţial) dirijate de grupări bine înarmate şi cu experienţă teroristă precum Hamas, Jihadul Islamic, Fatah sau Frontul Popular. Măsurilor reactive li s-au adăugat cele proactive. Supravegherea Shin Bet în mijlocul grupurilor turbulente prin intermediul echipelor specializate Henza s-a intensificat. Liderii Hamas şi ai altor facţiuni armate au fost arestaţi: 300 dintre aceştia – inclusiv şeicul Yassin – după uciderea unor militari israelieni. Peste trei ani, ca reacţie la răpirea şi asasinarea unui poliţist de frontieră, alţi 415 activişti Hamas au fost deportaţi în sudul Libanului.537 În sfârşit, pentru cei mai periculoşi terorişti, Tzahal a apelat la formarea unei unităţi sub acoperire, *mistaarvim* („deghizaţii”; „cei care servesc printre arabi”, *muştarabi*), soldaţii israelieni pozând în activişti palestinieni pentru a ajunge în apropierea inamicilor lor. Aceasta era, de altfel, o strategie folosită încă din perioada Hagana şi Palmach.538

Experienţa Intifadei venea în conflict cu elementul central al doctrinei Forţelor de Apărare Israeliene: viteza. Soldatul israelian fusese educat în logica unei lovituri

rapide şi decisive pe un front clasic, unde se afla în poziţia mai vulnerabilă. Intifada constituia opusul acestei situaţii: o confruntare îndelungată, de „măcinare”, cu o tabără adversă mai slabă în termeni militari, însă, capabilă de lovituri care afectau moralul societăţii israeliene. Rabin formulase, după o primă analiză a Intifadei, teoria conform căreia o astfel de insurgenţă este domolită prin obosirea şi descurajarea rebelilor graţie unor măsuri graduale (inclusiv economice) cu metabolism lent; obiectivul armatei, în acest context, devenea să reziste uzurii, menţinând o postură fermă şi evitând utilizarea excesivă a forţei prin proceduri tot mai riguroase. Marea problemă, după cum vom vedea, este, însă, că niciodată procedurile nu pot acoperi universul spontan al realităţilor din teren.

Pe de altă parte, în anii 1990 devenea vizibil faptul că mulţi militari de elită nu mai erau distribuiţi către armele de referinţă ale războiului clasic, mergând, în schimb, înspre domeniul atât de periculos al acţiunilor de tip *mistaarvim* (sub acoperire), vocile critice anunţând că acest lucru va aduce o scădere a performanţelor Tzahal într-o eventuală conflagraţie simetrică. Argumentul lor, valid de altfel, era că tehnicile de contrainsurgenţă obligă o armată să lucreze pe spaţii mici, cu grupuri bine delimitate de inamici, în timp ce un război precum cel de Yom Kippur implică mişcarea a sute de mii de oameni pe spaţii foarte largi. Pe de altă parte, însă, istoria va demonstra că Forţele de Apărare Israeliene trebuie să se adapteze la provocările imediate şi reale, nu la cele ipotetice.

Ruach Tzahal. Probleme etice şi juridice

Intifada a aşezat armata israeliană în centrul unor dezbateri politice şi morale inepuizabile între vocile de dreapta, care cereau fermitate şi stoparea prin mijloace de forţă a violenţelor, şi o stângă care punea accentul pe drepturile omului şi reguli stricte. Coloniştii Gush Emunim acuzau Tzahal de o abordare prea prudentă. Yesh Gvul, o grupare de stânga, solicita militarilor să nu accepte

trimiterea în Gaza şi Cisiordania, dorind revenirea la spiritul umanist al pionierilor.539 în ciuda tentaţiei unor miniştri Likud de a impune o intervenţie mai tăioasă, şeful Marelui stat major, generalul Dan Shomron, a explicat, în spiritul lui Rabin, că Tzahal nu acceptă reprimarea brutală a grupurilor civile din care făceau parte femei şi copii, chiar dacă aceştia se manifestau ostil – ceea ce făcea imposibilă înăbuşirea Intifadei în afara negocierilor politice, prin simpla forţă militară.540

Încercând să fixeze standarde cât mai rigide de intervenţie, care să regleze comportamentul soldaţilor dincolo de orice presiuni din dreapta sau din stânga politică, generalul Shomron a organizat un grup de lucru format din jurişti şi instructori militari pentru stabilirea unui cod moral al Forţelor de Apărare Israeliene, atât de necesar în contextul insurgenţei palestiniene. Acesta au fost elaborat în perioada 1991 – 1994, devenind un amplu document: *Ruach Tzahal* (Spiritul Tzahal). Noul şef de stat major, generalul Ehud Barack, a fost cel care l-a asumat şi comunicat public în iunie 1995. Scris prin colaborarea militarilor cu un profesor universitar de filosofie, Aşa Kasher, *Ruach Tzahal* reprezenta cel mai amplu ghid etic al oricărei armate din lume la acel moment: 541

„*Ruach Tzahal* a fost inspirat din patru surse:

Tradiţia Forţelor de Apărare Israeliene şi moştenirea militară a Tzahal.

Tradiţia Statului Israel, principiile sale democratice, legile şi instituţiile.

Tradiţia poporului evreu de-a lungul istoriei lui.

Valori morale universale bazate pe importanţa şi demnitatea vieţii umane.

Din aceste surse provin trei valori fundamentale:

1. Apărarea statului, cetăţenilor şi locuitorilor săi. Scopul Forţelor de Apărare Israeliene este acela de a apăra existenţa Statului Israel, independenţa sa, precum şi securitatea cetăţenilor şi locuitorilor.

2. Patriotism şi loialitate faţă de stat. Înrolarea în

Tzahal se bazează pe patriotism, angajament şi devotament faţă de statul democratic al Israelului şi faţă de cetăţenii şi locuitorii săi.

3. Demnitate umană. Forţele de Apărare Israeliene şi soldaţii care fac parte din serviciu au obligaţia să protejeze demnitatea umană. Toţi oamenii trebuie preţuiţi, indiferent de rasă, crez, naţionalitate, sex, statut sau rol.

Din aceste valori fundamentale decurg alte zece valori:

(1) Viaţa umană

Soldatul Tzahal va proteja, înainte de toate, viaţa umană, recunoscând valoarea ei supremă, şi se va expune el însuşi riscului, precum şi pe alte persoane, doar în măsura în care acest lucru este necesar pentru a-şi îndeplini misiunea. Respectul pentru viaţă din partea militarilor Forţelor de Apărare Israeliene va fi exprimat prin toate acţiunile lor, de la planificarea chibzuită şi meticuloasă, în modul de pregătire sigur şi inteligent, dar şi în executarea corectă a misiunii lor…

(2) Puritatea armelor

Soldatul Tzahal se va folosi de forţa armelor doar în scopul de a obţine supunerea inamicului, în măsura în care este necesar, şi va căuta să folosească forţa în mod limitat pentru a preveni cauzarea oricărei daune inutile asupra vieţii umane şi integrităţii corporale, demnităţii şi proprietăţii. Puritatea armelor asumată de soldatul Tzahal constă în autocontrolul în folosirea forţei armate. Militarii îşi vor folosi armele doar în scopul îndeplinirii misiunii, fără a cauza daune inutile asupra vieţii umane sau integrităţii corporale, demnităţii sau proprietăţii – ale soldaţilor sau civililor, arătând o grijă deosebită faţă de cei care nu se pot apăra, fie în timpul unui război sau în timpul unor operaţiuni de securitate rutiniere, sau chiar în afara perioadelor de luptă, ori în perioadele de pace.

(3) Exemplul personal

Soldatul Tzahal se va comporta precum este de aşteptat să o facă şi va acţiona în acelaşi mod în care se

aşteaptă ca alţii să o facă, în mod precaut şi cu implicare, pe deplin conştient de capacitatea şi responsabilitatea sa de a servi drept model pentru cei din jurul său.

(4) Responsabilitatea

Soldatul Tzahal se va privi pe sine ca pe un participant activ la apărarea ţării sale şi a cetăţenilor acesteia. Îşi va îndeplini sarcinile fără echivoc, cu hotărâre şi determinare, în limitele autorităţii sale…

(5) Camaraderia

Soldatul Tzahal îşi va ajuta întotdeauna colegii atunci când aceştia au nevoie de ajutorul lui sau depind de el, înfruntând orice pericol sau dificultate, chiar şi în situaţiile în care îşi pune viaţa în pericol.

(6) Profesionalismul

Soldatul Tzahal va tinde să înţeleagă şi să devină familiar cu întreg corpul de cunoştinţe care ţin de poziţia sa militară şi îşi va însuşi cu succes fiecare abilitate care îi este necesară pentru îndeplinirea sarcinilor sale.

(7) Disciplina

Soldatul Tzahal va executa complet şi cu succes sarcinile care îi sunt impuse, în conformitate cu litera şi spiritul ordinelor sale şi în cadrul impus de lege.

(8) Loialitatea şi reprezentativitatea în acţiunile lor, militarii Forţelor de Apărare Israeliene vor dovedi un devotament complet faţă de apărarea Statului Israel şi a cetăţenilor săi, în conformitate cu ordinele venite din partea Tzahal, dar şi în cadrul impus de legile statului şi de principiile democratice.

Reprezentativitatea militarilor Forţelor de Apărare Israeliene se traduce prin felul în care conştientizează, reflectând acest lucru prin acţiunile lor, faptul că forţa armelor care le sunt încredinţate, precum şi puterea de a le folosi le parvin doar în calitate de membri ai Tzahal şi ca reprezentanţi autorizaţi ai Forţelor Armate, îndeplinindu-şi sarcinile în conformitate cu legile statului Israel şi fiind supuşi guvernului acestuia.

(9) încrederea şi siguranţa

Soldatul Tzahal va urmări prin toate acţiunile sale să îşi îndeplinească sarcinile în mod corect şi în conformitate cu cel mai înalt nivel de profesionalism, începând cu o pregătire exigentă şi temeinică şi până la acţiuni de raportare care să fie adevărate, sincere şi complete.

(10) Perseverenţa în timpul misiunii şi scopul ultim al victoriei

Militarul Forţelor de Apărare Israeliene va lupta şi se va comporta în mod curajos în înfruntarea tuturor pericolelor şi obstacolelor; va acţiona în îndeplinirea misiunii lui în mod 418

curajos, decisiv şi hotărât, chiar până în punctul în care îşi pune în pericol viaţa". 542

Totuşi, era nevoie de o precizie juridică mai mare pentru clarificarea unor situaţii concrete în care principiile etice puteau intra în conflict. Antrenaţi în vechea logică *ein brera* („nu avem de ales"), soldaţii nu beneficiau de posibilitatea de a se lăsa cuprinşi de reverii filosofice în mijlocul unui măcel. Fenomenul *bokhim ve yorim* („să împuşti şi să plângi") lua amploare, reflectând contradicţia dintre respectarea ordinelor şi propriile convingeri etice.543 Uneori, nici măcar doi filosofi puşi faţă în faţă nu pot să cadă de acord asupra graniţei concrete dintre acţiunea militară imperativă (*ein brera*) şi, pe de altă parte, vechea practică Hagana de a-şi controla şi limita forţa (*Havlagah*), completată de principiul fondator al Tzahal – *tohar haneshek*, „puritatea armelor".544 Cum să ceri atunci unui soldat în misiune să facă astfel de judecăţi de valoare în fracţiuni de secundă?

O soluţie a venit despre Curtea Supremă a Israelului, care a început să intervină tot mai pronunţat în chestiuni cu caracter militar, oferind definiţii mai clare şi mai restrictive. Aharon Barak, preşedinte al Curţii Supreme între 1995 şi 2006, a exprimat natura acestei intervenţii prin ideea că „orice fapt este justiţiabil".545 În 1998, prin cazul Schnitzer, Curtea Supremă şi-a asumat dreptul de a revizui juridic inclusiv chestiuni de siguranţă naţională.

Metodele de interogare în forţă au fost declarate ilegale de către judecătorul Barak în 1994, fiind acceptate derogări în situaţii de „bombă care ticăie” şi în condiţiile în care exista „o nevoie imediată de a prezerva viaţa oamenilor”.546

Şi procedura militară a „vecinului”, care implica folosirea unui cunoscut al suspectului drept scut uman în timpul unei operaţiuni de arestare a unui potenţial terorist, a fost declarată ilegală.547 Totuşi, aşa cum se prevede într-o decizie din anul 1986, „în anumite cazuri, în care cei care oferă protecţia Statului poartă răspunderea supravieţuirii şi securităţii acestuia, se consideră că anumite abateri de la litera legii, cu obiectivul de a proteja securitatea Statului, sunt o necesitate indubitabilă”.548 Această abordare s-a extins şi asupra eliminării unor lideri terorişti, practica nefiind declarată în sine ilegală (conform unei decizii a Curţii Supreme din 11 noiembrie 2005), ci trebuind să fie supusă controlului juridic pentru fiecare situaţie în parte.549 Tot în anul 2005, Aşa Kasher şi Amos Yadlin au publicat articolul „Etica militară în lupta antiteroristă: o perspectivă israeliană”, în care argumentau că lichidarea teroriştilor reprezintă o abordare militară justificată moral.550 Şeful statului major Tzahal la acel moment, Moshe Yaalon, a sprijinit această viziune, acceptată de altfel şi în Occident.

În anul 2016, în Hebron, soldatul Elor Azaria din Brigada Kfir a împuşcat mortal în cap un atacator palestinian, care fusese în prealabil rănit şi neutralizat după ce atacase un post de pază Tzahal cu un cuţit. Azaria nu făcea parte din grupul de militari vizat de atac, intervenind la faţa locului în calitate de medic militar, la câteva minute după ce teroriştii fuseseră deja împuşcaţi (unul îşi pierduse viaţa, altul era rănit). În ciuda acestui lucru, el a decis să mai tragă un glonţ în capul atacatorului care încă trăia, omorându-l pe loc. Azaria a fost condamnat la închisoare şi a fost degradat, în ciuda încercării de a demonstra că a acţionat în legitimă apărare, temându-se

că teroristul rănit purta o vestă cu explozibil. Premierul Netanyahu şi ministrul apărării Moshe Yaalon au criticat acţiunea lui Azaria, considerând-o nepotrivită pentru spiritul Tzahal.551 Totuşi, o parte a opiniei publice şi politicienii de dreapta au argumentat că este nedrept ca un soldat israelian să stea în închisoare pentru drepturile unui terorist al cărui scop fusese să îi ucidă colegii.552 Şi şeful statului major, Gadi Eisenkot, a încercat să scuze parţial comportamentul lui Azaria, explicând că era vorba despre un militar aflat în câmpul operaţional. Condamnat la 18 luni de detenţie, Elor Azaria a petrecut în penitenciar jumătate din această perioadă.

Războiul din Golf (1990 – 1991)

În anul 1988, Războiul dintre Iran şi Irak a luat sfârşit nedecis, după mai multe răsturnări de situaţie. Din punct de vedere militar şi politic, Saddam Hussein ieşise, totuşi, întărit din el, cu un profil aplaudat cu precădere de masele sunnite şi cu o armată uriaşă şi experimentată, care cuprindea un milion de soldaţi, peste 60 de divizii, 6.000 de tancuri, 6.000 de transportoare blindate, 4.500 de baterii de artilerie şi sute de avioane de vânătoare şi elicoptere. Pentru a finanţa şi a oferi un scop acestei maşinării costisitoare, după doar doi ani de linişte, pe 2 august 1990, Saddam a ocupat micul, dar bogatul emirat Kuwait, transformându-l într-o provincie irakiană. Protestele comunităţii internaţionale şi sancţiunile severe impuse de ONU nu l-au intimidat pe liderul de la Bagdad, care a supralicitat, ameninţând militar şi Arabia Saudită.

Coaliţia constituită de preşedintele George Bush pentru a securiza teritoriul (şi petrolul) saudit şi pentru a elibera Kuwaitul a avut implicaţii majore pentru viitorul Orientului Mijlociu. Faptul că familia Saud acceptase trupe americane pe pământurile sfinte ale Islamului – ba chiar le chemase de urgenţă – l-a determinat pe Osama bin Laden să înceapă jihadul împotriva propriei ţări şi împotriva SUA (el garantase că poate apăra regatul saudit cu trupele sale de mujahedini din Afghanistan). De asemenea, de o mare

importanţă s-a dovedit şi faptul că la marea coaliţie girată de SUA, Marea Britanie şi Franţa participau şi statele arabe – între care şi Egiptul sau Siria, adversarii Israelului din Războiul de Yom Kippur. În acest mod, în premieră, Siria şi Israel se aflau de aceeaşi parte politică a baricadei. Pentru a menţine această unitate, era, însă, esenţial ca Israelul să nu se alăture coaliţiei în termeni militari şi să nu lanseze acţiuni împotriva Irakului. Efraim Haley, şef al Mossadului după o lungă carieră în cadrul organizaţiei, a explicat în memoriile sale ecuaţia regională: „Dintre toate ţările din regiune, un singur stat anume, Israelul, fusese în mod clar exclus. Într-adevăr, orice implicare a Israelului, sub orice formă era considerată ca prejudiciind însăşi existenţa coaliţiei. Ideea că Israelul şi orice stat arab ar fi putut sta umăr la umăr împotriva altui stat arab era considerată nu numai respingătoare, dar şi ca o trădare în mintea şi sufletul maselor arabe. Era imperios necesar ca Israelul să rămână în afara conflictului. Protejarea acestuia împotriva eventualului atac cu rachete pornit de la Bagdad trebuia asigurată prin alte mijloace. Statele Unite erau obligate să-şi ia nişte angajamente în faţa Israelului, dând prioritate efortului de a exercita controlul maxim posibil asupra regiunii vestice a deşertului irakian, acolo de unde lansatoarele mobile puteau trage rachetele şi dispărea imediat. Pentru a asigura Israelul, Statele Unite urmau să întreprindă mai multe acţiuni câteva luni mai târziu şi să amplaseze numeroase baterii antirachetă Patriot. În practică, acestea s-au dovedit a fi inutile. S-a mai scurs şi informaţia că întreaga coaliţie aeriană nu era capabilă să concentreze suficiente resurse pentru a opera în spaţiul aerian din vestul deşertului irakian. În acest fel, Israelul a ajuns să fie ţintit de treizeci şi nouă de rachete irakiene pe parcursul primului război din Golf”. 553

Faptul că americanii au reuşit să îl convingă pe bătăiosul premier israelian Yitzhak Shamir să proclame neutralitatea ţării sale a reprezentat un succes major împotriva strategiei panarabiste a lui Saddam Hussein. Cu

câţiva ani înainte, avioanele israeliene distruseseră reactorul nuclear irakian de lângă Bagdad – decizie care se dovedea acum corectă. Deşi liderul irakian evitase subiectul – în mod vădit umilitor pentru el –, acesta avertizase acum că „va arde jumătate de Israel” în eventualitatea unui alt atac.554 Era genul de ameninţare în faţa căreia israelienii – din motive evidente – reacţionau în forţă, refuzând să se lase intimidaţi; totuşi, acum nu au făcut-o. Shamir şi-a ţinut în frâu miniştrii de dreapta însetaţi de acţiune – inclusiv pe Ariel Sharon, care propunea trimiterea unor unităţi blindate în vestul Irakului, prin Iordania –, chiar şi atunci când rachetele irakiene au început să lovească zona Tel Aviv.555

Pentru Saddam Hussein, care aparent nu crezuse posibil un astfel de scenariu, provocarea Israelului să intre în luptă a reprezentat cea mai importantă carte jucată în timpul conflagraţiei din Golf. El a sperat până în ultimul moment că liderii politici israelieni îşi vor pierde răbdarea, obligând astfel statele arabe să abandoneze tabăra americană şi să îi sară în ajutor. Încă din toamna anului 1990, înaintea atacului Coaliţiei împotriva Irakului, care a început din 16 ianuarie 1991 cu o lungă campanie aeriană, în Israel devenise evident faptul că Saddam Hussein ia în calcul un atac asupra populaţiei civile. Informaţiile despre utilizarea gazelor otrăvitoare împotriva trupelor iraniene, cât şi asupra kurzilor din Irak, generau o stare de nervozitate care a convins liderii israelieni să distribuie măşti de gaze.556 în plus, a început o cursă contra-cronometru pentru improvizarea unor camere izolate („*mamad*”) în fiecare casă, cu geamurile ermetic acoperite şi cu rezerve de hrană şi apă.

Această situaţie de incertitudine se datora imposibilităţii de a ghici intenţiile lui Saddam (cât de departe era dispus să meargă), dar şi de a intui capacitatea sa de a lovi Israelul în condiţiile protecţiei oferite de sistemul Patriot. Răspunsul a venit la două zile de la începerea operaţiunii aeriene a Coaliţiei, când cinci

rachete irakiene au lovit Tel Aviv şi trei Haifa.557 Erau rachete Scud modificate (devenite *El Hussein*) pentru a parcurge distanţe mari, cu încărcături explozive de 300 de kilograme, care ofereau, însă, o capacitate scăzută de ţintire. Unele nu au explodat, altele au ajuns în zone nelocuite.558 Trei cetăţeni israelieni au murit din cauza rănilor cauzate de explozii, deşi numărul celor afectaţi de atacuri de cord sau de panică a fost mult mai mare.559 Atacurile aeriene ale Coaliţiei în vestul Irakului nu a distrus bazele de lansare ale lui Saddam, aşa cum se spera. Nici sistemul Patriot, instalat în grabă şi neadaptat provocării, nu a dat rezultatele scontate. Doar superioritatea aeriană americană asupra Irakului a descurajat loviturile lui Saddam, care era obligat să acţioneze sub protecţia întunericului. În orice caz, pierderile cauzate de rachetele irakiene au fost mult sub cele mai optimiste estimări ale Coaliţiei şi ale Israelului – se vorbea chiar de mii de victime, cu un potenţial de trei morţi pentru fiecare rachetă lansată.

În aceste condiţii, beneficiile politice pentru Israel au fost semnificative într-un moment în care Iordania şi Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei se arătaseră favorabile cauzei lui Saddam. Regele Hussein refuzase să se alăture Coaliţiei, căutase să pledeze cauza Irakului în căutarea unei soluţii negociate şi dezvoltase chiar, în anii precedenţi, o colaborare militară limitată cu irakienii. Arafat, pe de altă parte, presat de simpatia palestinienilor pentru Saddam Hussein, făcuse declaraţii în favoarea acestuia. Aşa se face că, la sfârşitul războiului, în primăvara lui 1991, Arafat şi Hussein al Iordaniei erau izolaţi diplomatic. Arabia Saudită şi Kuwaitul îşi suspendaseră finanţarea pentru OEP, anulând contractele muncitorilor palestinieni din ţările lor şi izgonindu-i pe aceştia.560 Pe de altă parte, Saddam Hussein dăduse un şah inteligent comunităţii internaţionale în anul 1990, după invadarea Kuwaitului, când anunţase că se va retrage din emirat dacă şi Israelul părăseşte sudul Libanului, Gaza

şi Cisiordania; aparent, Gorbaciov fusese tentat să accepte ideea.561

Acordul cu palestinienii de la Oslo (1993), pacea cu Iordania (1994) şi asasinarea lui Rabin (1995)

Faptul că Arafat era în corzi şi se arăta mai dispus ca niciodată la negocieri creştea şi presiunea asupra Statelor Unite să aducă Israelul la masa negocierilor, pentru a nu mai face posibil un alt şantaj de tip Saddam. Marele eveniment a avut loc la sfârşitul lunii octombrie 1991, la Madrid, reunind la aceeaşi masă pe preşedinţii Bush, Gorbaciov, pe premierul Yitzhak Shamir şi pe miniştrii de externe arabi (participau Siria, Liban şi o delegaţie comună iordaniano-palestiniană, Shamir refuzând dialogul cu Arafat şi recunoaşterea unei entităţi palestiniene autonome). În ciuda atmosferei emoţionante, Shamir respinsese iniţial invitaţia secretarului de stat James Baker, preşedintele Bush fiind nevoit să îl forţeze prin condiţionarea unui împrumut masiv de prezenţa la Madrid (Bush a fost, probabil, cel mai antipatic preşedinte republican din istoria recentă pentru israelieni).562 în fapt, în perioada premergătoare conferinţei, Shamir lansase cu şi mai mult entuziasm mesaje în favoarea Marelui Israel, îşi propusese ca obiectiv dublarea coloniştilor israelieni din teritoriile palestiniene şi îl cooptase în guvern pe generalul Rehavam Zeevi, cunoscut pentru poziţiile sale mai dure decât cele ale lui Ariel Sharon.563 în aceste condiţii, procesul început la Madrid nu ducea nicăieri; Shamir participa pentru a nu-i ostiliza pe americani, dar trăgea de timp, deschizând subiecte irelevante. A şi recunoscut ulterior că ar fi fost dispus să vorbească pentru încă un deceniu, timp suficient pentru a creşte prezenţa israeliană în Cisiordania.564

Soluţia a venit de la electorat: Rabin a învins dreapta şi a devenit prim-ministru, mizând pe un mesaj care promitea un proces de pace cu palestinienii. Pentru a ocoli presiunea publică generată de medierea americană, Rabin şi Arafat au utilizat un canal secret de negociere, prin

Oslo. Începute în ianuarie 1993, tratativele din Oslo au stabilit că Tzahal se va retrage din oraşul Gaza (cu excepţia garnizoanei pentru colonişti) şi din Ierihon aproape imediat, urmând după cinci ani o retragere cvasicompletă din Fâşia Gaza şi Cisiordania, cu excepţia majoră a Ierusalimului, a unor obiective militare şi a unor colonii. În acest timp, o Autoritate Palestiniană de tranziţie ar fi început să gestioneze problemele sociale, medicale şi educaţionale din teritoriu.565 Pe 13 septembrie 1993, Declaraţia de Principii negociată la Oslo era semnată la Casa Albă, sub privirile unui Bill Clinton convins că face istorie. Arafat şi Rabin, adversari încă din preludiul Războiului de Şase Zile – provocat parţial de infiltrările gherilei lui Arafat şi câştigat zdrobitor de Rabin –, îşi strângeau acum mâinile. Peste un an, în iunie 1994, în acelaşi decor a fost semnat şi acordul de pace dintre Israel şi Iordania, de către Rabin şi Hussein. Regele făcuse pace tocmai cu militarul care îi smulsese Ierusalimul şi Cisiordania în 1967. În Israel, dreapta condusă de doi luptători respectaţi ai Tzahal, Sharon şi noua vedetă politică Benjamin Netanyahu, se opunea puternic condiţiilor obţinute de Rabin. În Palestina, Hamas vorbea despre trădarea intereselor naţionale de către Arafat. Totuşi, lucrurile intraseră pe un făgaş promiţător: Ierihonul şi Gaza au fost încredinţate de Israel Autorităţii Palestiniene şi infrastructura a început să se dezvolte (deşi în umbra corupţiei), în timp ce unele state arabe prindeau curaj să îşi manifeste public relaţiile amicale cu Israel. Marocul, de pildă, avea o veche relaţie cu Mossad şi cu Moshe Dayan, pe care acum o putea admite. Chiar şi Hafez al-Assad discuta cu Rabin prin intermediul americanilor.

Totul a luat sfârşit, însă, pe 4 noiembrie 1995. Pentru a răspunde demonstraţiilor dure împotriva acordului cu Arafat organizate de Netanyahu şi Sharon („Nu mai este Rabin cel pe care l-am cunoscut acum patruzeci şi cinci de ani, generalul, eroul. Rabin de astăzi este un politician slab, dispus să cedeze Eretz Israel teroriştilor lui Yasser

Arafat” – declara Sharon566), Rabin a acceptat să participe la un mare miting în faţa Primăriei din Tel-Aviv. Bătrânul combatant din 1948 a fost în formă: s-a îmbrăţişat cu eternul rival Peres, a cântat *Shir Lashalom*, o invocaţie pacifistă, s-a bucurat de salutul celor 150.000 de oameni prezenţi. Apoi a coborât de pe scenă şi a fost împuşcat de trei ori în spate de tânărul Yigal Amir, adept ai dreptei religioase radicale.567 Dispărea, astfel, învingătorul din cel mai glorios război al Tzahal – plătind preţul pentru a fi devenit, în mod neaşteptat, cea mai puternică voce în favoarea păcii din ţara sa.

Eliminarea liderilor terorişti: misiuni speciale Tzahal şi Mossad în ciuda dezbaterilor intense, de natură morală şi juridică, în aproape orice chestiune care vizează războaiele zilelor noastre (este acceptabilă interogarea în forţă a unui terorist?; poate fi el torturat pentru a obţine informaţii care să oprească un atentat?; de ce condiţii de detenţie trebuie să beneficieze un jihadist?), un principiu sever a părut să fie acceptat fără rezerve de opinia publică internaţională: lichidarea liderilor terorişti este justificată. Nimeni nu a protestat atunci când Osama bin Laden sau Abu Musab al-Zarqawi au fost ucişi (deşi e foarte probabil să se fi înregistrat proteste în cazul în care ei erau torturaţi sau încarceraţi într-un centru ilegal). Premisa care funcţionează în acest caz, indiferent de spaţiul cultural sau politic în care ne aflăm, este că, din momentul în care îţi asumi atacarea civililor prin intermediul atentatelor, îţi semnezi singur condamnarea la moarte, fără a mai avea dreptul la un proces. Spre deosebire de un ucigaş în serie – care poate face mai multe victime decât un terorist, dar care va beneficia de un proces corect –, teroriştii pierd acest drept: obiectivul lor este destabilizarea societăţii în ansamblu, cu care se află de jure într-o stare de război – iar ei îşi asumă public paternitatea crimelor, revendicându-le. În plus, prinderea în viaţă a unui şef de grupare teroristă ridică mari probleme atât la nivelul operaţiunii de capturare (mult mai

periculoasă decât una de lichidare), cât mai ales în perioada de captivitate, când e previzibilă o creştere a numărului de atentate şi a luării de ostatici pentru a obţine eliberarea acestuia. Ne putem închipui care ar fi fost numărul victimelor în cazul în care Osama bin Laden ar fi fost capturat nevătămat şi judecat într-un tribunal din New York?

Astfel de consideraţii, relativ noi pentru spaţiul occidental în anii 2000, erau familiare de câteva decenii în Israel, care consideră eliminarea liderilor terorişti o opţiune justificată moral şi eficientă pentru asigurarea securităţii şi pentru descurajare. Deşi este adevărat faptul că lichidarea unui terorist important nu generează cu necesitate un vid de putere, acesta putând fi urmat de figuri mai sângeroase şi radicale, este la fel de adevărat faptul că dispariţia unui şef major de grupare jihadistă paralizează o vreme activitatea organizaţiei şi poate favoriza emergenţa unor lideri care aleg negocierile în locul bombelor.

Eliminarea teroriştilor periculoşi poate fi executată de Tzahal, Aman sau Mossad, în funcţie de teritoriul vizat şi de specificul misiunii. În cadrul războaielor sau al operaţiunilor din teritoriile palestiniene, militarii din trupele speciale sau din cadrul Forţelor Aeriene Israeliene (avioane sau elicoptere) pot duce la capăt astfel de sarcini. La distanţe mari, în ipoteza unor ţinte de infrastructură (sedii ale unor organizaţii definite ca teroriste) şi dacă acţiunea soldaţilor la sol este considerată prea periculoasă militar sau politic, se poate recurge doar la avioane F15, F16, F35. În alte cazuri, cu obiective bine delimitate, forţele speciale ale Tzahal (Sayeret Matkal, Shayetet 13 – unităţile comando ale marinei, uneori acţionând împreună) pot interveni la sol chiar şi întări arabe, Mossadul fiind prezent pentru asistenţă. În sfârşit, în cazuri de risc major, agenţii Mossad lucrează fără implicarea Tzahal, deşi în astfel de acţiuni ei sunt asimilaţi unor militari aflaţi într-o situaţie de război, nu unor ofiţeri de informaţii în sens

consacrat (conceptul de *war on terror* a fost operaţionalizat de Israel înaintea statelor occidentale).

Un caz clasic de colaborare între structurile militare şi Mossad a fost eliminarea lui Khalil al-Wazir în anul 1988, în timpul Primei Intifade. Al-Wazir, cunoscut ca Abu Jihad (Tatăl Jihadului), conducea structura militară a Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei şi avea un palmares terorist bogat: atacul din Nahariya (1974 – patru morţi); atacul din Hotelul Savoy din Tel Aviv (1975 – 11 morţi, inclusiv soldaţi Tzahal); atacul din Ierusalim (1975 – 15 morţi); atacul de pe Şoseaua de Coastă, care a grăbit declanşarea Războiului din Liban (1978 – 35 de morţi); luarea de ostatici din autobuzul Beer Şeva-Dimona (1988 – doi morţi). După ultimul dintre aceste atacuri teroriste, în contextul Intifadei, care putea degenera în veritabile masacre sub coordonarea lui Abu Jihad, Aman, serviciul de informaţii militare, a decis că acesta trebuie eliminat.568 Coordonată de şeful statului major, generalul Dan Shomron, liderul operaţiunii de la Entebbe, misiunea de lichidare a „Tatălui Jihadului" era de o mare complexitate, urmând să se desfăşoare în Tunis, acolo unde al-Wazir îl însoţea pe Arafat în exil. Mossadul, care a preluat sarcina de localizare şi recunoaştere, a reuşit performanţa de a introduce un agent chiar în locuinţa lui Abu Jihad, oferind o descriere amănunţită a acesteia. Având în vedere că operaţiunea trebuia să fie una chirurgicală, neafectând familia lui al-Wazir, era necesară o prezenţă la sol, una adaptată nivelului de periculozitate presupus de o ţintă teroristă majoră. Din acest motiv, deşi se acţiona pe pământ tunisian – posibil şi ca o etalare de forţă în contextul Intifadei –, s-a decis ca Sayeret Matkal să ducă la capăt misiunea. Luptătorii Sayeretului, coordonaţi de Ehud Barak, probabil cel mai eficient conducător de acţiuni speciale din istoria Israelului, urmau, însă, să fie conduşi la ţărm şi asistaţi de Forţele Navale (inclusiv submarine) şi de unitatea de comando a acestora, Shayetet 13. În acest scop, zona de debarcare fusese cercetată atât de marină,

cât şi de Forţele Aeriene – ajungându-se astfel la cinci structuri implicate (Aman, Mossad, Forţele Aeriene, Forţele Navale – Shayetet 13 şi, desigur, Sayeret Matkal).569

Pe 13 aprilie 1988, acţiunea a primit undă verde, pe 15 aprilie mica grupare navală israeliană – formată din patru nave şi un submarin – ajungând în zona de debarcare de pe coasta tunisiană. Aduşi la ţărm de scafandrii Shayetet-13, luptătorii Sayeretului au fost preluaţi de Mossad, care le-a asigurat accesul în zona securizată a OEP. După ora 1 noaptea, pe 16 aprilie, echipa Sayeret Matkal a ajuns la destinaţie. Deşi familia lui Abu Jihad a fost trezită de atac şi a intervenit, doar „Tatăl Jihadului" a fost împuşcat; aparent, conform declaraţiilor OEP, 52 de gloanţe l-au atins pe acesta.570 Abu Jihad a fost îngropat în Siria, în cadrul unei ceremonii la care a participat şi Arafat. Soţia acestuia, Umm Jihad („Mama Jihadului"), o veche activistă palestiniană, a devenit ulterior ministru al Autorităţii Palestiniene.

Evoluţia. Mossadului a fost marcată de o serie de elemente specific israeliene: amploarea şi complexitatea ameninţării; numărul mare de comunităţi evreieşti din Diaspora; competenţa lingvistică tradiţională, care permitea plasarea de agenţi sub acoperire inclusiv în statele arabe. În aceste condiţii, aşa cum scrie Michael Goodspeed, Mossad are un pronunţat „rol combatant": „A clasifica Mossadul ca o simplă agenţie de *intelligence* e ca şi cum am clasifica eufemistic Forţele Aeriene Israeliene ca o organizaţie de transport aerian (...). Pe lângă a fi principalul colector de informaţii externe, Mossad este, de asemenea, un „serviciu de acţiune" clandestină, acceptat legal, care înfruntă inamicii Israelului de peste hotare. De-a lungul timpului, Mossad a dovedit acelaşi spirit agresiv şi ingenios ca şi cel al structurilor combatante în uniformă".571 Mossad lucrează în coordonarea primului-ministru al Israelului, care trebuie să aprobe orice acţiune de eliminare a unui terorist.572 De asemenea, serviciul

operează în strânsă colaborare cu Tzahal – e probabil cea mai activă relaţie dintre armată şi *intelligence* dintr-o democraţie, selectându-şi adesea agenţii pe criterii similare celor ale unităţilor speciale ale armatei; acest aspect trebuie gestionat cu atenţie de fiecare ramsad al Mossad, serviciul având, totuşi, în primul rând, un profil analitic, care presupune calităţi diferite de cele ideale pentru Forţele Armate. Răbdarea şi prudenţa sunt valori majore în spionaj, curajul nestăpânit al unui Ariel Sharon neputând garanta o viaţă lungă în această branşă.

Deloc întâmplător, chiar Sharon este cel care, în calitate de premier, va aduce în fruntea Mossad, în anul 2002, un luptător Rimon din anii 1970: Meir Dagan. Acesta fusese selectat de Sharon în anul 1971, pe când conducea Comandamentul de Sud, pentru a coordona o unitate secretă din cadrul Sayeret Matkal specializată în acţiuni în zone arabe (în special Gaza). Această unitate, botezată Rimon, se născuse pe fondul creşterii activităţii teroriste – în ianuarie 1971 doi copii israelieni, care aveau mai puţin de 10 ani, fiind masacraţi de o grenadă. Luptătorii Rimon treceau ca arabi obişnuiţi, cu identităţi fictive, unii fiind ascunşi sub haine femeieşti, încercând să se piardă în mulţime pentru a-şi lansa atacurile. Acest tip de operaţiune era atât de importantă pentru Tzahal, încât Meir Dagan şi Ehud Barak, care devenise şef al statului major în 1991, s-au plimbat singuri prin Nablus în timpul Primei Intifade, îmbrăcaţi în palestinieni, pentru a evalua situaţia: instinctul de luptător de comando al lui Barak era mai puternic decât teama de gravele consecinţe care ar fi putut să apară în cazul în care şeful armatei ar fi fost capturat. Totuşi, nimeni nu s-a gândit că cei doi trecători în treninguri contrafăcute erau şeful statului major israelian şi viitorul şef al Mossad.573

În perioada din Gaza, Meir Dagan şi comandoul Rimon l-au eliminat pe teroristul Abu Nimer, au lichidat conducerea Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei din Beth Lahia şi au ţintit numeroşi luptători Fatah. Rimon

nu a reprezentat o excepţie în cadrul Tzahal, tradiţia *mistaarvim* fiind veche şi continuând până în zilele noastre. Palmach beneficia încă din 1942 de *HaMachlaka HaAravit* (Departamentul Arab). Sayeret Shaked, Sayeret Shimshon şi Rimon au operat în Fâşia Gaza, Sayeret Duvdevan şi Hermesh în Cisiordania.574 Unitatea Duvdevan merită o menţiune specială: înfiinţată în 1986, ea reuşește să opereze arestări şi extrageri periculoase în zone arabe dens populate. O altă unitate specială, stabilită iniţial în cadrul Golani, este Egoz, care nu constituie o grupare de „deghizaţi”, ci una specializată în acţiuni în zona deluroasă şi muntoasă din nordul Israelului, unde principalul lor inamic este Hezbollah. Comandoul Lotar Eilat se pregăteşte pentru salvări de ostatici, expertiza membrilor săi fiind alpinismul urban (pot pătrunde rapid şi discret în clădiri oricât de înalte). La polul opus se află „Nevăstuicile”, gruparea Samur, care este antrenată pentru acţiuni sub pământ, în vastele reţele de tuneluri Hamas şi Hezbollah. Samur este o subunitate a Yahalom, comando cu profil de geniu (specializaţi în montarea de poduri, deminări, explozibili etc.).

Pentru lupta în zonele de deşert, în special la graniţa dinspre Sinai, Tzahal contează pe Batalionul Caracal, în care activează cu precădere femei. Caracal reprezintă un filtru important al Israelului într-o zonă unde ISIS a încercat să îşi facă simţită prezenţa. Sayeretul paraşutiștilor pentru acţiuni în teritoriul inamic este Maglan. În sfârşit, vechiul Rimon a fost reactivat în anul 2010, având misiunea de a păzi zonele deşertice din sud. În cadrul efortului de adaptare la lupta asimetrică şi antiteroristă, unităţile Rimon (deşert), Duvdevan (*mistaarvim*), Egoz (zone montane) şi Maglan (paraşutiști, recunoaştere) au fost contopite prin decizia şefului statului major Gadi Eisenkot (2015 – 2019), în decembrie 2015, într-o singură forţă: Brigada Comando sau Brigada 89 Oz („Curaj”).575 Nucleul-standard al forţelor speciale israeliene este alcătuit, însă, din sayeretele de elită care

pot asigura recunoaşterea şi intervenţia în condiţii de maximă incertitudine şi tensiune: Sayeret Matkal (echivalentul SAS-ului britanic sau al Delta Force din armata americană), Shayetet 13 (trupele de comando ale forţelor navale, cele mai vechi din cadrul Tzahal, al căror antrenament fizic este printre cele mai dificile din lume), Shaldag şi Unitatea 669.576 Dintre acestea, Unitatea 669 nu are rol de luptă, ci exclusiv de salvare, fiind iniţial specializată în recuperarea echipajelor avioanelor prăbuşite, dar extinzându-şi ulterior expertiza şi la restul soldaţilor sau civililor răniţi. Unitatea 669 nu operează în teritorii ostile şi este compusă şi din femei.577 Shaldag, unitatea de comando aerian pentru luptă şi culegere de informaţii, duce mai departe tradiţia paraşutiştilor israelieni, desfăşurând acţiuni sensibile de recunoaştere, intervenţie şi rharcare a ţintelor pentru aviaţie.578

Anul 1972 a fost anul decisiv pentru conturarea profilului operaţional ultraofensiv al Mossad. Atunci, în luna septembrie, echipa israeliană prezentă la Olimpiada de la München a făcut obiectul unui atac terorist major. Antrenorul lotului de lupte şi un halterofil, care au opus rezistenţă, au fost uciși pe loc, restul sportivilor fiind făcuţi ostatici de către gruparea teroristă Septembrie Negru. Trupele speciale germane nu au permis Mossad să se implice în operaţiunea de salvare, care a avut un nivel submediocru pentru standardele israeliene. Teroriştii Septembrie Negru au fost amăgiţi de germani cu un avion care urma să decoleze în direcţia aleasă de aceştia; în realitate, au deschis focul. Gruparea palestiniană a răspuns împuşcându-i şi aruncându-i în aer pe ostatici. Toţi au murit – sub privirile consternate ale lui Zvi Zamir, noul şef al Mossad, prezent la faţa locului, însă ţinut departe de decizie (Zamir va fi, peste doar un an, contactul israelian al lui Ashraf Marwan şi omul care va pune pe picior de război Israelul cu câteva ore înainte de atacul lui Sadat de Yorn Kippur).

Cu acordul lui Aharon Yariv, fostul şef al Aman,

consilier pe probleme de *intelligence* al premierului Golda Meir, Zamir a pus la punct detaliile unei ample operaţiuni de răspuns pentru masacrul de la München: Mânia lui Dumnezeu, suplimentată ulterior cu Operaţiunea Primăvara Tinerilor. Acestea vizau, în esenţă, vânarea şi eliminarea liderilor Septembrie Negru. Golda Meir, asistată la acel moment de Dayan şi Allon, a aprobat planul ramsadului Zamir. O făcea din trei motive: pedepsirea vinovaţilor pentru München, destructurarea organizaţiei teroriste, care căpătase şi mai mult curaj acum, şi, nu în ultimul rând, transmiterea mesajului ferm că Israelul va sta pe urmele teroriştilor oricât e nevoie, chiar şi câteva decenii, pentru a le răspunde pe măsură – inspirându-le acestora senzaţia de teroare pe care ei încercaseră să o inducă în societatea israeliană. Din acest motiv, execuţiile nu se vor limita întotdeauna la câteva gloanţe discrete, ci vor implica explozibili ascunşi în telefon sau sub pat – în orice spaţiu unde membrii Septembrie Negru sperau că se pot afla în siguranţă.

Departamentul operativ al Mossad care punea în aplicare astfel de decizii era Caesarea. Noul comandant Caesarea la momentul deciziei privind Operaţiunea Mania lui Dumnezeu era legendarul *katsa* (ofiţer de caz) Michael Harari. Născut la Tel Aviv, în 1927, Hararişi dovedise talentul încă de la 16 ani, când reuşise să păcălească sistemul de recrutare al Palmach, falsificându-şi vârsta. Fusese arestat de britanici în mai multe rânduri înainte de fondarea Statului Israel, apoi trecuse prin Shin Bet. Pentru a putea executa cu succes Operaţiunea Mania lui Dumnezeu, Michael Harari dezvoltase unitatea Kidon (Baioneta), care va deveni forţa de elită a Mossad specializată în eliminarea teroriştilor.579 Din informaţiile disponibile, o echipă standard Kidon orientată către o ţintă importantă este compusă din cinci subunităţi: o grupare logistică, care are rolul de a asigura maşini sau locuinţe, una de comunicaţii, una de extragere-urmărire, una de lichidare (două persoane) şi una care protejează echipa de

lichidare.580

Operaţiunea coordonată de Zvi Zamir şi Harari a început prin eliminarea la Roma, a lui Wael Zwaiter, împuşcat pe 16 octombrie 1972. Zwaiter era, conform informaţiilor deţinute de Mossad, membru al organizaţiei Septembrie Negru şi fusese implicat într-un atentat (ratat) asupra unei curse El Al. Pe 8 decembrie 1972, la Paris, o bombă a explodat în biroul lui Mahmoud Hamshari, coordonator al Septembrie Negru în Franţa. Tot la Paris va fi împuşcat şi Basil al-Kubaissi, furnizor de arme pentru Septembrie Negru. În ianuarie 1973, în Cipru, Hussein al-Bashir, membru Fatah, Septembrie Negru şi om de legătură cu KGB a murit după ce o bombă a explodat în camera sa de hotel. Şi înlocuitorul său va muri în condiţii similare. Lista reuşitelor Kidon continuă cu lovituri similare la Roma, la Paris sau în Cipru. Totuşi, printre victime nu se afla încă cea mai valoroasă ţintă pentru Mossad: Ali Hassan Salameh, nimeni altul decât fiul lui Hasan Salama, comandantul palestinian din 1948. Ali era şeful de operaţiuni al Septembrie Negru şi creierul masacrului de la München.581 Spre deosebire de locotenenţii săi – risipiţi prin Europa şi uşor de găsit de Kidon – cartierul general al lui Salameh era la Beirut, fapt care impunea o abordare sensibil diferită. Teroristul coordonase recent executarea ambasadorului Statelor Unite din Khartoum, ceea ce se presupunea că va aduce suportul tacit al americanilor – care până atunci fuseseră suspectaţi că îl protejează – pentru o acţiune în forţă a Tzahal sau Mossad împotriva bârlogului său libanez.

Aşa s-a născut Operaţiunea Primăvara Tinerilor, una dintre cele mai îndrăzneţe acţiuni de comando din istoria armatei israeliene. Desfăşurată în noaptea de 9 aprilie şi dimineaţa zilei de 10 aprilie 1973, în Beirut, aceasta nu s-a limitat la atacarea grupării lui Salameh, Moshe Dayan extinzând obiectivele şi la distrugerea sediului Frontului Democratic pentru Eliberarea Palestinei, o grupare specializată în atentate în teritoriul israelian. Raidul va fi

comandat de Amnon Lipkin-Shahak, aflat în fruntea unui batalion de paraşutişti, transportat în Liban de nava Mivtah.582 în paralel, pe nava Gaash se îndrepta spre Beirut şi unitatea Sayeret Matkal, în frunte cu Ehud Barak. Ţinta acestora era blocul în care locuiau Abu Yussuf, liderul Septembrie Negru, Kamal Nasser, purtător de cuvânt al lui Arafat, şi Kamal Adwan, coordonator al acţiunilor palestiniene din Gaza şi Cisiordania.583 Şi Salameh se afla pe lista de obiective, dar poziţia lui era incertă. Alte misiuni secundare ale Tzahal în Liban vizau un atelier de mine care urma să fie atacat de unitatea de elită a Marinei şi un depozit de arme din Sidon. La operaţiune au participat cei mai buni luptători de comando ai Forţelor de Apărare: Barak, Yoni Netanyahu, Amiram Levin, Lipkin-Shahak sau Muki Betzer. Folosind tehnica deja consacrată a deghizării (Barak – într-o blondă voluptuoasă), echipa Sayeret s-a strecurat pe străzile Beirutului fără să fie detectată. Yoni Netanyahu şi Muki Betzer l-au ucis pe Abu Yussuf – atât de temutul comandant al Septembrie Negru. Şi locotenenţii lui au fost executaţi. Sediul Frontului Democratic a fost aruncat în aer, conform planului.584

Salameh, care se afla la câteva blocuri distanţă, nu a putut fi, însă, reperat. Ulterior, profitând de oprirea de către Golda Meir a Operaţiunii Mânia lui Dumnezeu, el a încercat să se desprindă de trecutul terorist, devenind şeful securităţii lui Arafat. Statele Unite i-au permis chiar accesul pe teritoriul său în cadrul unei deplasări a lui Yasser Arafat la sediul ONU, CIA încercând aparent chiar să îl recruteze.585 Israel nu a uitat, însă, de München. Menachem Begin a fost liderul care, în 1979, a autorizat eliminarea lui Salameh de către Mossad, după ce acesta fusese din nou localizat în Beirut. Pe 21 ianuarie 1979, un autoturism Volkswagen a explodat lângă maşina în mişcare a acestuia, ucigându-l pe loc. Abia acum conturile Tzahal şi Mossad cu Septembrie Negru erau încheiate.

Eliminarea lui Salameh a avut loc în mandatul lui

Yitzhak Hofi în fruntea Mossad. Şi Hofi venea tot din Tzahal – fusese comandant al sectorului nordic în Războiul de Yorn Kippur, apoi condusese o scurtă perioadă statul major. În directoratul lui, Mossad a furnizat armatei informaţii critice despre aeroportul Entebbe şi a asigurat colaborarea Kenyei pentru salvarea ostaticilor din cursa Air France. Tot Hofi i-a oferit lui Begin detalii decisive privind programul nuclear irakian, pregătind Operaţiunea Opera.

Un alt director Mossad cu carieră solidă în Tzahal a fost Shabtai Shavit. Luptător Sayeret Matkal după ce trecuse prin Marină, Shavit asigurase Comanda de Sud. În Mossad, el condusese Caesarea, fiindaşadar familiarizat cu cele mai sensibile acţiuni ale serviciului. Devenit ramsad, Shabtai Shavit pare a fi coordonat eliminarea excentricului cercetător canadian Gerald Bull pe 22 martie 1990, de către Kidon, în apartamentul său din Bruxelles.586 Bull fusese închis în SUA pentru trafic de arme, după ce vânduse Africii de Sud un tun gigantic. Acestea, de altfel, erau specialitatea şi obsesia lui: megatunurile. După ce fusese compromis în comunitatea ştiinţifică occidentală, Bull trecuse în tabăra lui Saddam Hussein, căruia îi vânduse (tot ilegal) 200 de tunuri ge45.587 Apoi a construit pentru Irak tunurile Al-Fao şi Al-Majnoon şi Baby Babilon. Cel din urmă avea o ţeavă de 46 de metri, cântărea peste 100 de tone şi putea lansa proiectile la circa 750 de kilometri. Totuşi, el era doar macheta pentru Marele Babilon, o armă apocaliptică, cu o lungime de 156 de metri, calibru de un metru şi o greutate de 2 100 de tone.588 Orientat spre Israel, pe o colină, greoiul mecanism care era inspirat de proiectele oamenilor de ştiinţă nazişti putea lovi cu încărcături chimice sau biologice orice ţintă din Ţara Sfântă. Aparent, Bull a primit mai multe avertismente înainte de a fi ucis, trecându-se de la atenţionări discrete la răscolirea demonstrativă a casei sale. A ignorat toate aceste semnale – spre deosebire de savanţii germani care lucraseră pentru Nasser, cu trei

decenii înainte, la rachetele Al-Qahir şi Al-Zafir, şi care se lăsaseră păgubaşi după avertismente similare.589

Capacitatea operaţională a Mossad a inclus şi infiltrarea în proximitatea unor lideri politici majori. În februarie 1999, agenţii serviciului au recoltat probe biologice din toaleta folosită de Hafez al-Assad la înmormântarea regelui Hussein al Iordaniei, pentru ca medicii israelieni să evalueze starea de sănătate a acestuia, care reprezenta un factor important pentru procesul de pace. În aceeaşi perioadă, Mossad şi Sayeret Matkal identificaseră soluţia pentru eliminarea lui Saddam Hussein cu ajutorul rachetelor.590 Totuşi, la nivelul comunităţii de *intelligence* şi al decidenţilor politici israelieni propunerile privind eliminarea liderilor politici inamici sunt prin tradiţie respinse, în anul 1968, de pildă, premierul Eshkol a refuzat să autorizeze lichidarea lui Yasser Arafat în Siria, deşi planul era perfect pus la punct[2]

Implicarea Mossad a fost esenţială şi pentru asigurarea arsenalului Tzahal în momente-cheie. În 1969, în cadrul Operaţiunii Noa, Mossad şi Forţele Navale Israeliene au sustras din portul Cherbourg cinci nave dotate cu rachete: Sufa, Hanit, Herev, Hetz şi Gaash. Navele fuseseră construite de francezi pentru Israel şi erau deja plătite: totuşi, ele intraseră sub efectele embargoului decis de Charles de Gaulle în contextul Războiului de Şase Zile, când acesta trecuse în tabăra arabă. Refuzul Franţei de a preda marinarilor israelieni navele achiziţionate constituia pentru aceştia un abuz pe care nu îl acceptau din principiu – dincolo de urgenţa militară a achiziţiei. Din acest motiv, Tzahal a inventat un fictiv cumpărător norvegian ai drepturilor israeliene asupra navelor. În realitate, sute de soldaţi de elită şi marinari, sub coordonarea Mossad, fuseseră aduşi discret în Franţa pentru a le prelua. De Crăciun, în 1969, într-un moment în care toată lumea sărbătorea, cele cinci vase au

2 Aaron J. Klein, Riposta: Spionajul isrelian și Masacrul de la München din 1972y Editura Corint, București, 2019, p. 128

dispărut fără urmă, generând o explozie de interes în presa mondială. Nimeni nu reuşea să le găsească în drum spre Norvegia, acolo unde ar fi trebuit să fie; în schimb, marina britanică le-a detectat la intrarea în Mediterană, cerându-le să se identifice. În lipsa răspunsului, intuind că au de a face cu navele „sustrase" de Tzahal, probabil şi în baza unor discuţii între Mossad şi MI6, britanici le-au semnalizat „Drum bun!", încântaţi de necazul lui de Gaulle.591 Tot spre ciuda acestuia, Mossad a obţinut schiţele complete ale avionului Mirage, pe care Franţa refuzase să îl mai livreze Israelului, reuşind astfel să producă propriul avion multirol – Kfir.592 în anul 1968, se presupune că Mossad a coordonat o operaţiune sub acoperire (Plumbat) prin care a cumpărat 200 de tone de minereu de uraniu (pentru „yellowcake") de la o companie belgiană din Congo, agenţii israelieni pozând în oameni de afaceri milanezi.593

Numărul mare de acţiuni a generat o rată marginală de eşecuri. Deşi izolate, acestea puteau cauza probleme politice majore când deveneau subiect de primă pagină sau conflict diplomatic. Sfârşitul Operaţiunii Mânia lui Dumnezeu, de pildă, a venit după ce o echipă Kidon a lichidat din greşeală, pe 21 iulie 1973, în oraşul norvegian Lillehammer, un chelner marocan care fusese confundat – plecând de la o asemănare fizică izbitoare şi de la o serie de coincidenţe bizare – cu Ali Hassan Salameh. Agenţii operativi ai Mossad au fost descoperiţi şi arestaţi, aducând la lumină detalii secrete privind unitatea Caesarea. Peste un sfert de secol, la Amman, Mossad a suferit un nou eşec, de această dată în mandatul lui Danny Yatom, un alt dur provenit din Sayeret Matkal şi transformat apoi în general specializat în tancuri. În mod normal, printr-o veche convenţie, Mossad nu ar fi trebuit să desfăşoare acţiuni de tip Kidon în capitala iordaniană; relaţiile diplomatice ale Israelului cu Iordania erau prea solide şi, în acelaşi timp, prea delicate pentru a-l pune pe regele Hussein într-o lumină proastă în lumea arabă. Totuşi, premierul Benjamin

Netanyahu trebuia să răspundă cumva atentatului din iulie 1997, de la Ierusalim, în care 16 oameni îşi pierduseră viaţa, înregistrându-se aproape 200 de răniţi. Yatom şi Netanyahu deciseseră, cu toate riscurile, eliminarea lui Khaled Mashal, care conducea departamentul politic al Hamas. Acesta era cetăţean iordanian şi locuia în Amman. Din acest motiv, Danny Yatom ceruse echipei Kidon o acţiune discretă, care să asigure o moarte misterioasă, în care Israelul să nege orice implicare.594 Pentru asta, un operativ Kidon urma să îl stropească „din greşeală", pe stradă, pe liderul Hamas cu lichidul dintr-o doză de Coca-cola bine agitată în prealabil (pentru diversiune), în timp ce al doilea agent îl atingea insesizabil pe gât cu un agent neurotoxic. Operaţiunea, executată pe 25 septembrie 1997, a fost un grav eşec. Şoferul lui Mashal a sesizat că şeful său este stropit şi a început să strige, Mashal a luat-o la fugă, iar agenţii Kidon au fost atacaţi de un veteran al războiului din Afghanistan, devenit între timp activist Hamas, care a văzut scena. Într-un final, cei doi israelieni au fost arestaţi de poliţia iordaniană.595 Alţi patru membri ai echipei Mossad scăpaseră în ultima clipă, refugiindu-se în Ambasada Israelului. Pentru a rezolva criza majoră (regele Hussein se pregătea să denunţe acţiunea Mossad, să suspende relaţiile diplomatice cu Israelul şi să insiste pentru predarea celor patru agenţi din ambasadă), Netanyahu şi Yatom au pus la dispoziţia lui Hussein antidotul care i-a salvat viaţa lui Mashal, intrat deja în comă; apoi, l-au trimis la rege pe Efraim Halevy, fost adjunct Mossad, viitor ramsad, care avea o relaţie excelentă cu suveranul haşemit. Analizând situaţia, Halevy a înţeles că trebuie să îi ofere lui Hussein un târg spectaculos pentru ca acesta să îşi permită politic eliberarea a şase operativi Mossad care încercaseră să lichideze un iordanian: „Am propus ca Israelul să-l elibereze pe liderul fondator al Hamas, şeicul Ahmed Yassin, şi să fie transferat în Fâşia Gaza, unde ar fi fost bine primit de Arafat şi de palestineni, dar nimeni altul

decât regele Hussein ar fi fost creditat cu eliberarea acestuia”.596 Propunerea lui Halevy era, într-adevăr, singura soluţie eficientă: ea miza pe vechea rivalitate dintre Arafat şi Hussein, oferindu-i regelui o victorie majoră asupra rais-ului palestinian. În cele din urmă, toţi agenţii Mossad au revenit în Israel, însă cu reputaţia pătată, în timp ce Khaled Mashal fusese transformat în noul star al Hamas, el preluând conducerea organizaţiei după ce şeicul Ahmed Yassin – eliberat în cadrul schimbului propus de Halevy – a fost lovit de rachete israeliene aer-sol Hellfire, trase de un elicopter Apache, după ce comandase mai multe atacuri teroriste sângeroase asupra Israelului.

În sfârşit, un moment dificil şi stingheritor pentru Mossad a fost expunerea de către FBI a lui Jonathan Jay Pollard în anul 1985. Acesta lucra pentru serviciul de *intelligence* al US Navy, avea acces la informaţii critice şi le oferea Israelului prin intermediul legendarului Rafi Eitan, cel care îl capturase pe Eichmann. Conform declaraţiilor lui Eitan, nu doar ramsadul Meir Amit ştia despre agentul american al Mossad, ci şi premierii Peres şi Rabin.597 Relaţiile dintre SUA şi Israel au fost complicate şi de faptul că Pollard, panicat după ce a fost pus sub urmărire, a încercat să se refugieze în Ambasada Israelului din Washington, fiind refuzat. În ciuda relaţiilor strategice dintre SUA şi Israel, Pollard a fost condamnat la închisoare pe viaţă în anul 1987, eliberarea sa din raţiuni diplomatice fiind refuzată până în anul 2015.

Astfel de eşecuri au fost, însă, constant puse în umbră de reuşite definitorii nu doar pentru comunitatea militară sau de *intelligence*, ci pentru poporul israelian în ansamblu. Unitatea Bitzur din cadrul Mossad, un urmaş al vechii agenţii Hagana Beth, a reuşit să aducă în Israel, uneori în condiţii extrem de riscante, evrei din toate colţurile lumii. În 1977, Mossad a început o operaţiune de mari dimensiuni pentru aducerea în ţară a evreilor ethiopieni, o comunitate care se revendica din perioada

biblică, intitulându-se Beta Israel. În momentul în care, în 1973, rabinii au acceptat pretenţiile ethiopienilor de a fi evrei din perspectivă religioasă (deci şi naţională), lucrurile s-au pus în mişcare. Begin a cerut în 1977 implicarea Mossad şi o serie de transporturi au fost organizate dinspre Addis Abeba spre Ierusalim. Totuşi, liderii politici ethiopieni au blocat operaţiunea, provocând un exod în masă al evreilor din ţară, pe jos, înspre Sudan, în căutarea Oraşului Sfânt. Din Sudan, Mossad a început să îi extragă pe mare, înfiinţând pentru acoperire o staţiune turistică de scufundări de real succes. Ulterior, a fost organizat un pod aerian asigurat de avioane Hercules. Între 1982 şi 1984, 1.500 de evrei ethiopieni au ajuns pe această cale în Eretz Israel.598 în 1984, Sudanul a fost de acord cu plecarea altor 7 800 de evrei, cu condiţia să fie vorba de o acţiune sub acoperire, coordonată de o agenţie aeriană-paravan şi cu o destinaţie iniţială fără legătură cu Israel (Operaţiunea Moise). În 1991, în contextul războiului civil din Etiopia, liderul contestat al ţării, aflat pe punctul de a pierde puterea, a acceptat o mită uriaşă şi promisiunea aziliului politic în SUA pentru a permite transportarea a 15.000 de evrei ethiopieni la Tel Aviv. Negociată de preşedintele american George Bush şi denumită Operaţiunea Solomon, aceasta va genera un nou pod aerian, care va mobiliza toate resursele El Al şi ale Forţelor Aeriene Israeliene, pentru că fereastra oferită de armata etiopiană pentru evacuare era de doar 34 de ore.599 Coordonată de faimosul luptător din Beirut, din cadrul „Primăverii Tinerilor”, Lipkin-Shahak, operaţiunea a fost supravegheată, din partea unităţii de elită a paraşutiștilor (Unitatea 5101 Shaldag), de către Benny Gantz, care va deveni ulterior şeful Tzahal şi liderul opoziţiei israeliene.

Capitolul 15
Între Hamas şi Hezbollah

Primele confruntări cu Hezbollah: operaţiunile

Responsabilitate (1993) şi Fructele Mâniei (1996)

Puţini au fost cei care au intuit, în anii 1980, amploarea ameninţării Hezbollah pentru Israel. În acel moment, lumea şiită – cu subtilităţile ei teologice şi relaţia specială cu suferinţa şi martirajul – era o necunoscută pentru Occident, în condiţiile în care şahul Reza Pahlavi încercase să modernizeze în ritm accelerat Iranul. Chiar şi după triumful neaşteptat al Revoluţiei Islamice conduse de ayatollahul Ruhollah Khomeini, teocraţia inaugurată de acesta a părut un simplu foc de paie, care urma să se stingă în faţa rezistenţei interne sau a loviturilor lui Saddam Hussein. Din acest motiv, Hezbollah s-a putut dezvolta, fără să fie luat în seamă, ca un inamic major şi de lungă durată, amestecându-se o vreme cu zecile de miliţii care se luptau între ele în Liban. În plus, faptul că Hezbollah se consuma într-o luptă sângeroasă cu mai vechea grupare şiită Amal – care se bucurase de o reputaţie mai solidă – nu putea decât să mulţumească Forţele de Apărare Israeliene. Sprijinul sirian pentru Hezbollah, important în condiţiile în care Hafez al-Assad era cel mai influent jucător din Liban, nu era îngrijorător, având în vedere stilul capricios al acestuia şi obiceiul de a intra în conflict cu propriii aliaţi. Problema reală venea dinspre Iran, care se va dovedi statornic în ajutorul oferit Hezbollah. Spre deosebire de al-Assad, care era un politician pur-sânge – şi în plus unul de formaţie Ba’ath, fără mari simpatii religioase Khomeini era decis să sprijine puternic, din raţiuni de credinţă, lupta fraţilor şiiţi împotriva unui inamic definitoriu ca Israelul. Aşa se face că, în confuzia generalizată a anilor 1980, când peisajul geopolitic se recompunea rapid, Hezbollah s-a putut dezvolta beneficiind atât de suportul tactic sirian (proxim geografic, dar inegal şi imprevizibil), cât şi de sprijinul strategic iranian.

Aşa cum va admite generalul Giora Eiland, care a condus Directoratul de Operaţiuni al Tzahal, „am continuat să tratăm Hezbollah într-un mod similar cu cel în care

tratam organizaţiile palestiniene care luptau împotriva noastră la sfârşitul anilor 1970 în Libanul de Sud. A durat ceva să înţelegem că aceasta este o organizaţie mult mai profesionistă şi mult mai hotărâtă, şi că se bucură, de asemenea, de întregul suport al populaţiei şiite din sudul Libanului".600 Tzahal începuse retragerea etapizată din Liban în septembrie 1982, când evacuase Beirutul. Urmaşe o nouă retragere, un an mai târziu, la sud de râul Awali. Ehud Barak, şef al statului major între 1983 şi 1985, ceruse încă din acea perioadă o retragere completă, fiind sprijinit de premierul Peres, dar se înclinase în faţa deciziei mentorului său Yitzhak Rabin, ministru al apărării, care pledase pentru păstrarea unei zone de securitate la graniţă, sub coordonarea formală a miliţiei creştine a lui Saad Haddad. Reflectând astfel de dezacorduri şi viziuni diferite, retragerea din anul 1985 avusese loc în două etape: în iarnă din zona Sidon, în primăvară din Tir şi Nabatieh. În această perioadă, Hezbollah primise implicit şansa să se extindă în salturi, preluând progresiv controlul în zonele eliberate de armata israeliană, dar rămânând în acelaşi timp cu un obiectiv major de mobilizare şi propagandă: lupta împotriva ultimului bastion israelian din sudul Libanului. În mod paradoxal, acesta ajuta formaţiunea şiită în orice scenariu: refuzând retragerea, Tzahal unea populaţia şiită în jurul Hezbollah; acceptând să plece, oferea miliţiei „Partidului lui Dumnezeu" posibilitatea să-şi proclame victoria. În tot acest timp, cu paşi mici, dar siguri, Hezbollah a evoluat dinspre o grupare teroristă înspre o armată de gherilă cu o importantă componentă jihadistă. În perioada 1982 – 1988, accentul a căzut pe deturnări de avioane (anterior, o specialitate a Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei), răpiri şi ucideri de militari, dar mai ales pe consacrarea unui tip nou de operaţiune teroristă cu mare impact psihologic: atentatul sinucigaş. În 1982 şi 1983, Hezbollah a realizat un val de atentate sinucigaşe cu impact devastator, lovind două sedii ale Forţelor de

Apărare Israeliene din Tir (151 de victime), ambasada americană din Beirut (63 de morţi) şi cazărmile US Army şi Armée Française din Beirut (aproape 300 de morţi). Era perioada în care gruparea şiită era coordonată de Subhi al-Tufayli, un cleric dur şi imprevizibil, care se va dovedi dificil de strunit de Iran. Lucrurile au început să se schimbe când vechiul aliat al acestuia din Valea Bekaa (locul de origine al Hezbollah), clericul Abbas al-Musawi, a preluat conducerea, el primind o pregătire militară mai sofisticată din partea Gărzilor Revoluţionare iraniene trimise de Khomeini în Liban. Din acest punct, Hezbollah a început să atace armata israeliană în operaţiuni tot mai complexe de gherilă. Provocat astfel, în anul 1988 Tzahal a ţintit Hezbollah, alături de alte grupări palestiniene din sudul Libanului, în contextul Operaţiunii Lege şi Ordine, luând cu asalt un centru al organizaţiei din Maidun. La atacul îndelungat, care a presupus desfăşurarea paraşutiștilor asistaţi de artilerie, elicoptere şi tancuri, a participat viitorul ramatkal Benny Gantz, care conducea Batalionul 890 Paraşutiști.

Pericolul reprezentat de conducerea inovativă şi agresivă a lui Abbas al-Musawi a dus, patru ani mai târziu, la decizia – aparent impusă de şeful statului major, Ehud Barak – de a-l elimina pe acesta în cadrul unui atac cu elicoptere Apache. Chiar dacă, în cele mai multe cazuri, o astfel de lovitură paraliza o perioadă organizaţia vizată, Hezbollah nu funcţiona astfel. În fruntea mişcării s-a instalat atunci Hassan Nasrallah – un lider şi mai abil. Acesta a răspuns imediat printr-un atac devastator asupra Ambasadei Israelului la Buenos Aires, în 17 martie 1992, când un atentator s-a aruncat în aer, ucigând 29 de persoane şi rănind alte 242.601 Nasrallah a continuat munca de instituţionalizare militară a miliţiei şiite, formând categorii de arme, un stat major, unităţi specializate în informaţii, comunicaţii sau recunoaştere, în plus, Nasrallah a pus tot mai mult accent pe utilizarea rachetelor Katiuşa asupra aşezărilor israeliene.

Printr-o nouă directivă instituită de comandantul sectorului nordic al Tzahal, Yitzhak Mordechai, desemnată prin codul „*Moadim L'Simeha*”, militarii israelieni au primit mână liberă „să tragă oricând există o informaţie care indică spre Hezbollah”.602 Totuşi, creşterea tensiunilor pe graniţa libaneză în prima jumătate a anilor 1990 a fost ţinută sub control de liderii politici israelieni, care erau interesaţi de procesul de pace cu palestinienii şi evitau orice problemă suplimentară faţă de Intifada. Totuşi, în anul 1993, după ce Hezbollah şi-a înmulţit atacurile cu rachetă, trăgând 40 de Katiuşa numai în trei zile, şi după ce şapte soldaţi israelieni au fost ucişi de mine Hezbollah şi ale Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, Tzahal a lansat una dintre primele sale mari operaţiuni după Războiul din Liban (1982) şi Piciorul de Lemn (atacul aerian din 1985 asupra sediului OEP din Tunisia): Responsabilitate (*Miviza Din VeHeshbori*). Operaţiunea a durat între 25 şi 31 iulie 1993 şi a constat în bombardamente masive asupra zonelor care găzduiau luptătorii Hezbollah. Pentru a evita victimele civile, locuitorii au primit avertismente cu câteva săptămâni înainte, prin radio şi manifeste, să părăsească zona. Ulterior, prin lovituri aeriene şi de artilerie, infrastructura Hezbollah a fost „pisată”, 50 de terorişti fiind ucişi şi 40 răniţi.603 Totuşi, scopul politic al operaţiunii, care era mai larg, nu a fost atins. Ideea de la care plecase prim-ministrul Yitzhak Rabin era că locuitorii din sud care se îndreptau spre nord pentru a se pune la adăpost (estimaţi la 250.000) vor obliga conducerea Libanului (dar şi pe păpuşarul din umbră, Hafez al-Assad) să ia măsuri împotriva Hezbollah.604 Acest lucru nu s-a întâmplat – tocmai pentru că al-Assad putea folosi în propriul beneficiu imaginile cu exodul populaţiei din Liban.

Pentru a schimba paradigma operaţională în relaţia cu Hezbollah, în 1994 în fruntea Comandamentului Nordic a fost numit generalul Amiram Levin, care venea din zona trupelor speciale şi părea mai pregătit pentru înţelegerea

provocării generate de o grupare militară islamistă. Levin ajunsese la o concluzie importantă şi corectă: Hezbollah devenise o armată de gherilă, nemaifiind o simplă miliţie teroristă. „Trebuie să încetăm să tratăm Hezbollah ca o organizaţie teroristă şi să începem să ne luptăm cu acesta în maniera în care o armată modernă se luptă cu gherilele”. 605 Soluţia firească era formarea unor unităţi specializate în lupta antigherilă, precum şi stabilirea unei strategii specifice acestui domeniu. În plus, ceea ce Tzahal începea să înţeleagă era faptul că în sudul Libanului se confrunta, în fapt, cu un veritabil război de uzură cu Hezbollah, nu doar cu ciocniri de mică intensitate. Una dintre soluţiile asumate sub coordonarea noului ramatkal (şef al statului major) Amnon Lipkin-Shahak, şi el fost luptător important de trupe speciale, a fost formarea unităţii de elită Egoz – batalion de recunoaştere în cadrul Brigăzii Golani. Componenţii Egoz erau antrenaţi să acţioneze în adâncime, în zonele controlate de Hezbollah camuflându-se şi „pierzându-se” cu zilele în peisajul împădurit sau deluros din Liban pentru a prinde luptătorii Hezbollah în ambuscade îndrăzneţe. Ceea ce Amiram Levin încerca, de fapt, era să reînvie strategia lui Ariel Sharon din anii 1950 (preluând iniţiativa şi revenind la spiritul creativ şi dinamic). Totuşi, diferenţele erau semnificative: Hezbollah era o organizaţie mult mai solidă decât grupările palestiniene de rezistenţă din anii 1950 – 1960, beneficiind de capacităţi de *intelligence* mult superioare acestora. În plus, spre deosebire de anii tinereţii lui Sharon, în 1990 Tzahal era o armată temută şi atent studiată de adversari, care nu îşi mai permiteau luxul de a o subestima. Nu în ultimul rând, orice mutare ofensivă a soldaţilor lui Levin era intens analizată de presa internaţională, ceea ce se întâmpla mult mai rar în tinereţea lui Arik. Din acest motiv, Egoz nu a obţinut rezultatele spectaculoase ale Unităţii 101; totuşi, direcţiile dezvoltate de această structură specială a Brigăzii Golani vor fi integrate în practica contragherilă a Tzahal.

Inspirându-se din doctrina Egoz, dar şi din alte lecţii învăţate în această perioadă în sudul Libanului, militarii israelieni beneficiază de un antrenament special de contragherilă în Baza Militară Elyakim din nordul ţării, unde sunt reproduse condiţiile de luptă dintr-un oraş libanez (inclusiv graffitiul cu liderii Hezbollah de pe pereţii caselor).606

În ciuda acestor importante acumulări calitative, următoarea mare acţiune îndreptată împotriva Hezbollah, Operaţiunea Fructele Mâniei, care s-a desfăşurat între 11 şi 27 aprilie 1996, s-a bazat tot pe principiul bombardamentelor aeriene şi de artilerie masive asupra infrastructurii Hezbollah. Cum această infrastructură era ascunsă în zone urbane, a apărut din nou, ca şi în 1993, fenomenul evacuării zonelor din sud vizate de bombardamente. Zeci de rachete fuseseră lansate de Hezbollah în Israel în săptămânile premergătoare acţiunii, ele vizând cu precădere orăşelul nordic Qiryat Shmona (Oraşul celor Opt, numit astfel în memoria grupului condus de Joseph Trumpeldor care căzuse în luptă la Tel Hai); numai în data de 9 aprilie Hezbollah folosise peste 30 de rachete. Dincolo de miile de proiectile îndreptate împotriva Hezbollah (care a răspuns cu peste 600 de rachete în Israel), premierul Shimon Peres urmărea un obiectiv politic: sutele de mii de locuitori din sudul Libanului, care fuseseră avertizaţi din timp să părăsească zonele urbane în care Hezbollah îşi disimulase centrele operaţionale, ar fi trebuit să genereze (în paralel cu pierderile economice) o presiune asupra liderilor libanezi şi sirieni care găzduiau gruparea teroristă, în vederea eradicării acesteia. Totuşi, operaţiunea nu a fost dusă până la capăt: riscul unor erori era prea mare când aviaţia şi artileria acţionau în zone urbane. Acest lucru s-a văzut pe 18 aprilie 1996, când 13 obuze israeliene au lovit complexul ONU din Qana, în care îşi găsiseră adăpost circa 800 de refugiaţi libanezi. Mai multe tiruri de rachete şi mortiere fuseseră lansate împotriva soldaţilor israelieni din imediata apropiere a

clădirii Naţiunilor Unite, fiind suficientă o abatere minoră pe o hartă mai veche a zonei (conform unei declaraţii a adjunctului şefului statului major Tzahal, generalul Matan Vilnai) pentru ca peste 100 de refugiaţi să fie ucişi în bombardamentul imprecis de răspuns.607 O prestaţie foarte eficientă în cadrul Operaţiunii Fructele Mâniei au avut-o, însă, Forţele Navale Israeliene, care au blocat porturile dintre Tir şi Beirut, inclusiv Sidonul.608

După tragedia de la Qana, un acord de încetare a focului cu Hezbollah devenise inevitabil politic, deşi din punct de vedere militar el lăsa de dorit, pentru că oprea Tzahal la mijlocul drumului şi oferea Hezbollah posibilitatea să îşi refacă pierderile. „Fructele Mâniei" se putea dovedi o acţiune eficientă dacă reuşea distrugerea *integrală* a infrastructurii Hezbollah – şi acesta fusese planul iniţial. Este motivul pentru care generalul Giora Imbar izbucnise cu năduf: „Nu ne permitem o situaţie în care Peres să ne oprească brusc înainte de a fi dus la capăt operaţiunea", obligându-l pe ramatkalul Lipkin-Shahak să declare că intervenţia generalului Imbar era „stupidă şi inutilă".609 Totuşi, pasul înapoi făcut de Peres trebuia înţeles în contextul utilizării intense a Operaţiunii Fructele Mâniei şi a tragediei de la Qana de către propaganda islamistă. Chemarea la jihad împotriva SUA a lui Osama bin Laden apare în august 1996 şi face referire explicită la Qana, iar Mohamed Atta, unul dintre coordonatorii atacului din 11 septembrie 2001, ajurat să devină *shahid* plecând tot de la evenimentele din Liban.610 Iată de ce, prin intermedierea Statelor Unite, Israel şi Hezbollah au ajuns la un acord de încetare a focului cu următoarele prevederi:

1. Grupările armate din Liban nu vor lansa atacuri către Israel cu rachete Katiuşa sau cu alte tipuri de arme.

2. Israel şi colaboratorii săi nu vor efectua atacuri cu niciun tip de armă asupra civililor sau ţintelor civile din Liban.

3. În plus, cele două părţi se angajează să respecte

faptul că sub nicio circumstanţă nu vor folosi civilii ca ţinta atacurilor lor şi că nu vor lansa atacuri din zone populate cu civili, sau din cele în care se află instalaţii industriale sau electrice.

4. Fără a încălca aceste angajamente, nicio prevedere stipulată aici nu poate împiedica vreuna dintre părţi să îşi exercite dreptul la autoapărare. Un Grup de Monitorizare va fi alcătuit din Statele Unite, Franţa, Siria, Liban şi Israel. Obiectivul acestuia constă în monitorizarea respectării prevederilor menţionate anterior (…) Se admite faptul că ideea de a pune capăt crizei actuale dintre Liban şi Israel nu poate substitui o soluţie permanentă. Statele Unite înţeleg importanţa încheierii unei păci durabile în regiune. În acest scop, Statele Unite propun reluarea negocierilor dintre Siria şi Israel şi dintre Liban şi Israel, într-un orizont de timp care urmează să fie stabilit, obiectivul fiind acela al încheierii unei păci durabile.611

Retragerea din Liban (2000).

Eşecul procesului de pace cu Arafat

Acordul nu reprezenta o soluţie pentru Tzahal, punând în evidenţă marile provocări pe care le ridica o confruntare asimetrică. În timp ce era acceptată ideea că Hezbollah poate ataca ţinte militare israeliene, o replică devenea tot mai dificilă în condiţiile în care luptătorii Hezbollah se ascundeau în zone urbane dense sau foloseau, în diferite forme, scuturile umane. Din acest motiv, singura soluţie reală pentru a ajunge la un eventual acord de pace rămânea evacuarea integrală a Libanului de Sud. Aceasta va fi o decizie asumată de premierul Ehud Barak. Deşi a încercat iniţial să condiţioneze retragerea de un acord cu Siria – care rămânea marele obiectiv al politicii externe israeliene după Oslo şi asasinarea lui Rabin –, Barak a înţeles că Hafez al-Assad, a cărui condiţie majoră era revenirea la graniţele anterioare războiului din 1967 pe malul Mării Galileei, nu are anvergura politică a lui Sadat. Al-Assad nu era dispus să îşi asume paşi istorici şi nu intenţiona să lase fiului său, Bashar al-Assad,

gestionarea unui proces de pace cu Israelul chiar în perioada în care ar fi trebuit să îşi consolideze puterea, după moartea sa. În consecinţă, Barak a decis să acţioneze fără a mai aştepta vreun acord, cerând Tzahal să părăsească zona de securitate din sudul Libanului. El a insistat ca această operaţiune – finalizată pe 24 mai 2000 – să aibă loc în strânsă coordonare cu Naţiunile Unite, care să constate că toate rezoluţiile sale sunt respectate.612

Conducerea Tzahal a primit cu mari rezerve decizia lui Barak de a ieşi din Liban fără o înţelegere cu Siria şi, potenţial, sub tirul Hezbollah. Se opuneau mai ales generalul Gantz, comandantul din Liban, şi generalul Gabi Ashkenazi, comandantul Comandamentului Nordic (ambii viitori ramatkali).613. Totuşi, legitimitatea politică se afla de partea lui Barak, care îl învinsese categoric pe „durul" Netanyahu, omul dreptei, mizând tocmai pe asumarea unei retrageri: „Guvernul trebuie să vadă imaginea mai largă şi trebuie să îşi exercite conducerea aducând mai degrabă o schimbare decât rămânând blocaţi, văzând că fiii noştri sunt ucişi în Liban. E necesar să secăm întreaga mlaştină decât să continuăm să alergăm după fiecare ţânţar Hezbollah, şi spun asta fiind o persoană care şi-a petrecut cea mai mare parte din viaţă luptându-se cu teroriştii".614 Barak reacţiona în faţa unui curent tot mai popular, lansat de „Mişcarea celor Patru Mame", o asociaţie a părinţilor soldaţilor trimişi în Liban, care solicitau întoarcerea acestora acasă.

Două probleme s-au dovedit de neevitat în contextul plecării israeliene. În primul rând, după ce armamentul greu a fost retras Armatei Libanului de Sud (riscul ca tancurile sau obuzierele să cadă în mâinile Hezbollah fiind inacceptabil), creştinii din cadrul acestei miliţii au dezertat şi au început să se îndrepte în panică spre graniţa israeliană, menţinând doar poziţiile de la Fermele Shebaa, o zonă revendicată concomitent de Israel, Liban şi Siria, în timp ce contingentele şiite ale miliţiei preponderent maronite au renunţat la luptă, căutând soluţii de

supravieţuire în noul context post-Tzahal.615 În consecinţă, Israelul nu urma să beneficieze de un aliat în fâşia sudică a Libanului, găsindu-se faţă în faţă cu Hezbollah. În al doilea rând, aşa cum era previzibil, organizaţia militară sprijinită de Teheran şi Damasc s-a grăbit să-şi trâmbiţeze victoria, susţinând că metodele sale de luptă au dat rezultate şi trebuie aplicate şi pe viitor. Hassan Nasrallah va proclama triumfător, în discursul său rostit pe 26 mai 2000 la Bint Jbeil, imediat după retragerea Tzahal: „Ca să-ţi eliberezi pământul, nu ai nevoie de tancuri, echilibru strategic, rachete sau tunuri; trebuie să urmezi calea martirilor din trecut, care au sfărâmat şi îngrozit răzbunătoarea entitate sionistă. Israel, care deţine arme nucleare şi are cea mai puternică aviaţie din regiune, este mai slab ca o pânză de păianjen".616

Retragerea lui Barak din Liban venea într-un context mai larg, în care acesta îşi „jucase" mandatul pe cartea unui acord final de pace cu Yasser Arafat. Era un efort sprijinit de întreaga comunitate internaţională, devenită mult mai sensibilă la problemele Orientului Mijlociu după Războiul din Golf şi după asasinarea lui Yitzhak Rabin. Întoarcerea lui Arafat în Gaza, în 1994, după lungul său exil în Iordania, Liban şi Tunisia, deschidea, teoretic, drumul negocierilor aplicate asupra problemelor discutate mai degrabă la nivel principial în cadrul procesului început la Oslo. Totuşi, spre surprinderea generală, mult aşteptata conducere palestiniană din Palestina lăsa de dorit. Autoritatea condusă de Arafat se dovedea mai puţin pregătită pentru administraţie decât fusese pentru lupta de rezistenţă. Rupt de decenii bune de realităţile locale, Yasser Arafat miza pe o garnitură de companioni care îl însoţiseră în exil (numiţi „tunisienii" de către localnici), încercând să blocheze accesul la decizie al noilor lideri care se remarcaseră în cursul Intifadei. La scurt timp după revenirea în Palestina, Arafat fusese ales preşedinte al Autorităţii Palestiniene, alături de un Consiliu

pe care îl controla, fără să îi ofere competenţe reale. El se sprijinea, în primul rând, pe un mai puţin de şapte structuri de securitate, cu 40.000 de luptători şi poliţişti care îi erau loiali.617

Pus acum în situaţia de a asigura chiar el securitatea împotriva grupărilor teroriste pe care în trecut le dirijase, Arafat juca, aşa cum scrie Robert Fisk, un „teatru paralel”; „propriii lui poliţişti îi împuşcau pe palestinieni în timpul protestelor violente ale Hamas şi ale Jihadului Islamic din Gaza” 618, protestând în acelaşi timp când metode similare erau folosite de Tzahal în Cisiordania. „Frumuseţea capcanei în care Arafat intrase cu atâta încredere mesianică îi devenise probabil clară şi lui. Dacă refuza să înfrunte mişcările islamiste care se opuneau Oslo, asta ar fi dovedit că nu merită încrederea pentru a primi mai mult teritoriu – aşa cum era îndreptăţit să obţină în baza acordului de la Oslo. Pe de altă parte, dacă lupta cu islamiştii într-un război civil, haosul rezultat ar fi oferit dovada că Arafat prezida asupra anarhiei – ceea ce reprezenta, de asemenea, un bun motiv pentru care să nu primească mai mult teritoriu”.619 în schimb, bine păzit de garda sa personală, care număra 125 de bodyguarzi, 620 Yasser împărţea loialilor beneficii din importantele stipendii primite de Autoritatea Palestiniană din partea finanţatorilor arabi şi nu numai: 600 de milioane de dolari aduna Conferinţa ţărilor donatoare numai în 1994, ajungând la 3, 5 miliarde în următorii cinci ani.

Pe termen mediu, o asemenea situaţie nu putea funcţiona decât în beneficiul organizaţiilor care se opuseseră discuţiilor de la Madrid, Oslo şi Washington: Jihadul Islamic şi Hamas. Dintre acestea, însă, doar cea de a doua avea o relevanţă politică şi socială stabilă, Jihadul Islamic reprezentând o celulă teroristă fără capacitatea de a se exprima în absenţa armelor. De acum înainte, orice eroare israeliană era capitalizată în primul rând de Hamas. În 25 februarie 1994, de exemplu, un medic israelian care încerca să oprească procesul de pace a pătruns în

moscheea din Cavoul Patriarhilor din Oraşul Hebron (loc sfânt pentru evrei, creştini şi musulmani) şi, îmbrăcat în vechea sa uniformă Tzahal, a împuşcat douăzeci şi nouă de musulmani care se rugau, rănind alţi o sută douăzeci şi cinci.621 La rândul său, Hamas stimula opoziţia la procesul de pace din societatea israeliană, lansând un val de atacuri sinucigaşe între 4 noiembrie 1995, ziua uciderii lui Rabin, şi mai 1996, când au loc alegerile pentru succesorul acestuia. Se înregistrează peste 50 de victime israeliene în această campanie622 care vizase cu precădere Tel Avivul şi Ierusalimul, ceea ce punea într-o poziţie electorală favorabilă dreapta anti-Oslo condusă acum de Benjamin Netanyahu, fostul soldat Sayeret Matkal, care trăise o lungă perioadă în Statele Unite şi pe care moartea fratelui său Yoni în operaţiunea de la Entebbe îl convinsese să revină în patrie. Practicând un stil de campanie american, la firul ierbii, străbătând cartierele mărginaşe unde locuiau israelienii veniţi din zonele mai sărace din nordul Africii, lucrând cu un expert în comunicare rodat la Washington (Arthur Finkelstein), Netanyahu îşi axa atacurile politice pe temele sensibile ale procesului de pace, mizând, de pildă, pe sloganul „Peres va diviza Ierusalimul".623 Câştigând la limită alegerile, Netanyahu va lansa un proiect amplu pentru construirea de aşezări israeliene în zone tradiţional palestiniene: 5.000 de locuinţe pentru israelieni erau construite în Cisiordania numai în 1997, astfel încât, în anul 1998, în Fâşia Gaza trăiau 5.500 de israelieni, în Cisiordania 164.000 şi în Ierusalimul de Est 180.000.624 Totuşi, filoamericanul Netanyahu nu putea întoarce spatele presiunii lui Bill Clinton pentru o continuare a procesului început la Oslo. Din acest motiv, el va semna în 23 octombrie 1998 Memorandumul de la Wye River (Maryland) alături de Yasser Arafat, aducând mici clarificări faţă de textul semnat de Rabin şi Yasser la Washington. Totuşi, chiar şi aceste progrese vagi, asumate de Netanyahu şi Arafat mai degrabă pentru a da senzaţia că procesul de pace

continuă, îi vor izola şi mai mult pe cei doi în raport cu facţiunile radicale pe care se sprijiniseră în trecut. Aşa se face că Netanyahu, pentru a-şi salva cabinetul, îşi va nega propria semnătură de la Wye River, blocând retragerea stabilită dintr-o zonă de circa 13% din Cisiordania. Era, însă, prea târziu: guvernul său s-a prăbuşit şi Barak a venit la putere cu o viziune radical diferită de cea lui „Bibi".

Născut în 1942, licenţiat în matematică la Ierusalim, cu un doctorat în administraţie la Stanford, Barak era cel mai popular militar al generaţiei sale – un nou Arik Sharon; spre deosebire, însă, de acesta, Ehud – care se dovedea şi un talentat pianist – fusese educat în mediul stângii sioniste. Ca politician, el s-a dovedit extrem de decis să abordeze cu spiritul ofensiv al Tzahal probleme vechi şi spinoase, pe care liderii consacraţi le evitau, ştiind că nu le pot descâlci. Din păcate pentru Barak, totuşi, în unele cazuri, vechile probleme, moştenite de generaţii, nu îşi găseau rezolvarea nu pentru că oamenii de stat fugeau de ele, ci, pur şi simplu, pentru că erau imposibil de tranşat.

Dacă fostul luptător de comando va reuşi să gestioneze cu succes problema retragerii din Liban sau prezentarea unor scuze simbolice faţă de imigranţii evrei din ţările Orientului, care considerau că au fost discriminaţi de elita aşkenază în anii 1950, lucrurile se vor dovedi de neurnit în procesul de pace cu Siria, complet blocat, şi în clarificarea paşilor de urmat în relaţia cu palestinienii. O mare întâlnire între Barak, Arafat şi Bill Clinton, întâlnire care avea potenţialul de a tranşa toate aspectele critice lăsate nerezolvate de Oslo, a avut loc în iulie 2000, la Camp David (summitul Camp David II, cu o durată de două săptămâni). Chiar şi la o privire superficială, e uşor de înţeles faptul că temele în discuţie aici, care fuseseră constant evitate şi transferate în viitor (ca „negocieri finale"), erau de fapt cele cu adevărat spinoase, pe care nimeni nu ştia cum să le rezolve în condiţiile în care poziţiile celor două părţi erau diametral

opuse. Problema Ierusalimului, de pildă: atât israelienii, cât şi palestinienii revendicau controlul asupra acestuia, fără nicio disponibilitate de a face concesii şi fără o cale „rabinică” de mijloc într-o problemă de suveranitate unică. După Războiul de Şase Zile, Muntele Templului (Haram al-Sharif), care cuprindea atât Domul Stâncii şi Moscheea Al-Aqsa, cât şi Zidul de Vest (Zidul Plângerii), intrase sub control juridic israelian, fiind, însă, în administraţia unei fundaţii religioase (*waqf*) musulmane.625 Unii îi reproşau lui Moshe Dayan că acceptase o astfel de soluţie în 1967, când statele arabe învinse nu ar fi avut capacitatea de a protesta în faţa unei asumări depline a controlului israelian. (Când steagul israelian fusese înălţat deasupra Domului Stâncii, Moshe Dayan, care urmărise scena de pe Muntele Scopus, îl contactase urgent pe Motta Gur, întrebându-l: „Vrei să dai foc Orientului Mijlociu?” Presat de Dayan, Gur le ceruse soldaţilor săi să coboare steagul.) 626 La Camp David II, Barak îi propunea lui Yasser Arafat să devină custode al Locurilor Sfinte şi să arboreze steagul palestinian aici, israelienii păstrând, însă, suveranitatea de jure.627 Răspunsul lui Arafat a fost categoric: „Sunt conducătorul poporului palestinian – arabi, musulmani şi creştini – în tot ce e legat de Haram al-Sharif. Nu le trădez încrederea în mine. Chiar dacă o să-mi propuneţi un stat cu Haifa şi Jaffa şi fără Haram al-Sharif, aş refuza, aş prefera moartea”.628 într-o astfel de atmosferă, nici celelalte propuneri nu au putut fi tranşate: cedarea a 90% din Cisiordania către Autoritatea Palestiniană în schimbul păstrării a trei mari aşezări israeliene, despăgubirile pentru refugiaţi, păstrarea intactă a construcţiilor israeliene la care se renunţa pentru a fi preluate de refugiaţii palestinieni care reveneau în Cisiordania, controlul asupra apei.629

Intifada Al-Aqsa (2000 – 2005)

Camp David a fost un eşec. Barak şi Clinton au suferit o înfrângere (primul epuizându-şi aproape definitiv potenţialul electoral, al doilea ratând prilejul să acopere cu

o reuşită istorică problemele stânjenitoare din viaţa personală), în timp ce Arafat a transformat rezistenţa sa în problema Ierusalimului într-o sărbătoare publică menită să confişte discursul Hamas. „Al-Quds! Al-Quds! Ierusalim! Ierusalim!”, scanda demonstrativ, pe străzile din Gaza, în procesiuni războinice, un Yasser reîntinerit.

În această atmosferă s-a conturat, în mod surprinzător, momentul astral al vechiului său rival, Ariel Sharon, de acum un politician bătrân (era născut în 1928) şi intrat într-un con de umbră după mai multe piruete ideologice. Într-un gest simbolic de mare forţă – amintind de procesiunile tribunilor din vechea Romă –, menit să contrabalanseze aşa-zisa disponibilitate a lui Barak de a face concesii în privinţa Muntelui Templului şi să reafirme caracterul evreiesc milenar al Oraşului Sfânt, Ariel Sharon a vizitat Haram al-Sharif pe 28 septembrie 2000, flancat de alţi lideri Likud şi de sute de poliţişti. Cu toate că potenţialul exploziv al unei astfel de vizite era evident, chiar şi SUA intervenind pentru ca Barak să o blocheze, nu exista nicio bază legală pentru ca unui israelian să i se interzică accesul pe esplanadă, tocmai acesta fiind dreptul pretins de Dayan în 1967, în schimbul numeroaselor concesii făcute musulmanilor. În plus, Sharon acceptase condiţiile impuse de palestinieni şi nu intrase în moschei.630

A doua zi, pe 29 septembrie, vineri, ziua celei mai importante reuniuni săptămânale din moschee, a venit replica unei mulţimi palestiniene de 20.000 de oameni, bolovanii începând să zboare în direcţia poliţiştilor israelieni şi a credincioşilor care se rugau la Zidul Plângerii, în ciuda apelului pe care Secretarul de stat Madeleine Albright îl făcuse la Arafat pentru a controla demonstraţiile. Neputând stăpâni situaţia şi înregistrând primii răniţi, încercuiţi în spaţiul strâmt al Oraşului Vechi, poliţiştii au apelat la muniţie, intrându-se în spirala consacrată: apariţia martirilor palestinieni şi a nevoii de a-i răzbuna pe aceştia. Luptele s-au extins la nivelul întregului

Ierusalim, apoi şi în Fâşia Gaza şi Cisiordania. Intifada Al-Aqsa începuse – după o săptămână fiind înregistraţi 50 de morţi palestinieni şi cinci israelieni. Numărul răniţilor era deja de câteva mii.631

Un element specific acestei a Doua Intifade a devenit moartea televizată, care avea un impact devastator asupra celor două comunităţi implicate. În Gaza, un băiat de numai 12 ani, Muhammad al-Durrah a fost filmat de un operator France 2 murind în braţele tatălui său, aparent din cauza unui glonţ tras de soldaţi israelieni (deşi, ulterior, au apărut semne de întrebare privind direcţia din care venea glonţul). Replica a venit peste două săptămâni, în octombrie 2000, când doi rezervişti Tzahal, Yosef Avrahami şi Vadim Norzhich, ajunşi din greşeală în centrul oraşului Ramallah, unde avea loc înmormântarea unui adolescent de 17 ani căzut în Intifadă, au fost linşaţi – tot în prezenţa televiziunilor – de o mulţime dezlănţuită, obligând Tzahal să atace cu elicoptere un comisariat palestinian de poliţie.632 În acelaşi context, pentru a-şi dovedi solidaritatea, Hezbollah a capturat şi ucis trei soldaţi Tzahal la graniţa libaneză, în timp ce Hamas apela masiv la atentatori sinucigaşi acoperiţi de explozibili şi cuie (pentru a produce mutilări): 55 de israelieni au căzut victime ale atentatorilor sinucigaşi numai în 2001, an în care au fost consemnate aproape 2000 de atacuri antiisraeliene care includeau şi focuri de mortiere sau înjunghieri.633 În vara anului 2003, 780 de israelieni muriseră în Intifada, în timp ce palestinienii înregistrau 2 400 de victime.634

Aşa cum observă William L. Cleveland, o „diferenţă între cele două Intifada a constat în relativa militarizare a celei de-a doua”.635 În spatele valului de protestatari care aruncau cu pietre, cocktailuri Molotov şi care dădeau foc la cauciucuri, stăteau activişti înarmaţi ai Hamas, ai Fatah şi ai Jihadului Islamic. Tzahal, pe de altă parte, răspundea în faţa atacurilor utilizând transportoare blindate, tancuri şi lovituri aeriene executate de avioanele F-16 şi elicoptere

Apache.636

Acum, poate mai mult ca niciodată în trecut, opinia publică din ambele tabere s-a lăsat antrenată în logica ostilităţii reciproce; un sondaj arăta că 80% dintre palestinieni aprobau atentatele sinucigaşe, deşi cifra era de doar 10% înainte de Intifada al-Aqsa. În schimb, 60% dintre israelieni aprobau acum expulzarea palestinienilor din Cisiordania.637 Pe acest fundal sângeros, sprijinul popular al lui Ehud Barak s-a prăbuşit; în contextul în care Bibi Netanyahu nu îşi revenise în sondaje, Ariel Sharon a câştigat detaşat alegerile în 6 februarie 2001, candidând pe o platformă fermă de dreapta.

Capacitatea contrainsurgenţei israeliene crescuse în anii anteriori Intifadei Al-Aqsa la nivelul Tzahal, dar şi al celorlalte forţe implicate: poliţia (Mişteret Yisrael), Magav (poliţia de frontieră cu structuri de jandarmerie) sau Mash'az (Garda Civilă). Cu patru ani înainte de declanşarea Intifadei Al-Aqsa, în noaptea de 23 spre 24 septembrie 1996, când premierul Netanyahu ceruse deschiderea unui punct de acces în zona Zidului Plângerii, avuseseră deja loc proteste similare Intifadei în Oraşul Vechi din Ierusalim. În acest context, Tzahal anunţase, prin vocea generalului Gabi Ofir, care comanda Divizia Iudeea şi Samaria, o creştere în intensitate a reacţiei în cazul protestelor arabe: „Dacă palestinienii duc astfel de lupte, vom fi obligaţi să răspundem mai sever şi dureros. Nu vorbesc despre forme de răzbunare, dar va fi un răspuns care îi va obliga pe palestinieni să se gândească foarte serios de la început dacă are sens să continue pe acest drum sau ar fi preferabil pentru ei să îşi controleze forţele".638 Un plan de descurajare pregătit de Forţele de Apărare Israeliene în perspectiva unui război lansat de Autoritatea Palestiniană, numit Operaţiunea Câmpul de Spini, despre care începuse să se vorbească încă din anii 1996 – 1997, era aparent menit să securizeze întreaga Cisiordanie.639

În luna aprilie a anului 2000, înainte de Intifadă,

militarii israelieni organizaseră exerciţii importante pentru a pregăti un răspuns la o revoltă palestiniană, plecând de la o serie de rapoarte care anunţau că Arafat va folosi proteste violente în cazul eşecului negocierilor de la Camp David. Hotărârea armatei de a răspunde în forţă era anunţată de Shaul Mofaz, cel de-al şaptesprezecelea şef de stat major, care le spunea soldaţilor în iunie 2000: „Dacă va fi nevoie de tancuri, vom aduce tancuri, iar dacă va fi nevoie de elicoptere de atac, vom aduce elicoptere de atac”.640

Un caz şocant pentru opinia publică a fost cel al micuţei Shalhevet Pass, de numai 10 luni, împuşcată pe 26 martie 2001, în Hebron, de un lunetist palestinian, membru al miliţiei Tanzim din cadrul Fatah. Glonţul, tras deliberat înspre cărucior, a străpuns capul bebeluşului şi a pătruns în piciorul tatălui.641 Un alt caz dramatic, numit „primul asasinat prin internet al Israelului”, a fost cel al adolescentului Ofir Rahum (16 ani) din Ashkelon, care a fost atras în Ramallah de o tânără palestiniană pe care o întâlnise online, pentru a fi măcelărit cu 15 gloanţe de gruparea Tanzim, care controla şi iniţiase contactul dintre cei doi.642

Dotări. F-35, Merkava, Namer, Jericho, corvete să-ar drone de atac, sisteme antirachetă

Echiparea Tzahal şi situaţia industriei de apărare israeliene în ultima parte a secolului XX reflectă diferenţele de viziune dintre Yitzhak Rabin şi Shimon Peres – poziţiile lor generând în final un echilibru între achiziţiile avansate din Statele Unite şi dezvoltarea propriilor tehnologii şi capacităţi de producţie. În timp ce Peres a militat constant pentru o autonomie israeliană în domeniul echipamentelor militare, care să reducă dependenţa de furnizori capricioşi precum Franţa, Rabin a fost tentat să sprijine achiziţiile din SUA, care aveau avantajul de a garanta imediat (fără perioade de cercetare şi testare) cele mai performante tehnologii din lume – şi care, în plus, asigurau implicit o cooperare militară aprofundată.

Această diferenţă de viziune a devenit evidentă în amplul scandal provocat de proiectul Lavi. În anii 1960 – 1970, industria aeronautică israeliană căuta soluţii pentru a acoperi nevoile Forţelor Aeriene, dezvoltând în acest scop avionul multirol Kfir, bazat pe schiţele Mirage, dar şi Arava (transportor) şi Westwind (patrulare maritimă). Niciunul dintre aceste avioane nu a fost un succes de vânzări, deşi ele s-au comportat bine în slujba Tzahal; pe plan extern, însă, era greu de concurat cu produsele americane sau sovietice. În anul 1978, Moshe Arens, o importantă figură a Likud, care va ajunge ministru al apărării în 1983, a propus Knesset un avion de vânătoare produs în Israel – Lavi.643. El a fost susţinut de Ezer Weizman, adept al ideii că Forţele Aeriene Israeliene aveau nevoie de câteva zeci de aeronave de top şi de câteva sute de avioane cu performanţe rezonabile – Lavi putând fi o astfel de opţiune cu costuri mici şi avantaje pentru muncitorii israelieni. Cu F-15 şi F-16 pe post de avangardă de înaltă performanţă, Lavi ar fi înlocuit Skyhawk şi Kfir în eşalonul performanţelor medii.644 Totuşi, din 1978 până în 1984, situaţia militară şi cea economică se modificaseră radical. Un război aerian cu Egiptul, Iordania şi chiar Siria, care să implice sute de aeronave, devenise mai puţin probabil. Din acest motiv, termenii în care gândea Weizman în anii 1960 – când cantitatea reprezenta un factor decisiv – nu mai erau de actualitate. Probabil din acest motiv, proiectanţii Lavi şi-au schimbau constant obiectivele, ţintind tot mai sus şi încercând să atingă performanţele F-16. Pentru a putea susţine, însă, producţia unui astfel de avion, era necesară o comandă masivă, de 400 de unităţi din partea Tzahal. Aceasta nu era sustenabilă nici material, nici militar. Totuşi, la sfârşitul anului 1986, prototipul Lavi era pregătit pentru teste: industria de apărare, cu sindicate puternice, susţinea ideea. Acesta nu a apucat, însă, niciodată să intre în faza de producţie: venit în fruntea Ministerului Apărării, Rabin a oprit proiectul de suflet al lui Moshe Arens în august

1987, alegând să se concentreze pe F-16.645

În prezent, plecând de la alegerea făcută de Rabin în 1987, Forţele Aeriene (*Kheil HaAvir*) mizează aproape integral pe avioane şi elicoptere de fabricaţie americană, plănuind să ajungă la 75 de avioane F-35 Lightning, având deja în uz circa 50 de avioane multirol F-15 Eagle, 25 de F-16 E Strike Eagle şi între 200 şi 300 F-16 Fighting Falcon. În paralel cu achiziţionarea de F-35. Tzahal a decis în 2018 să se concentreze pe noul F-15 IA ca avion de vânătoare, acesta urmând să fie livrat de Boeing începând din 2023.646 Elicopterul de atac al Tzahal este Apache, cu circa 50 de unităţi în uz (care au înlocuit mai vechile Cobra Tzefa). Din anul 1994, Forţele Aeriene au primit în dotare şi primele elicoptere Black Hawk (numite în Israel „*Yanshui*", Bufniţă) folosite în premieră în 1996 în Liban, contra Hezbollah şi ajunse la circa 50 de unităţi. Un elicopter intens folosit a fost şi CH-53 Sea Stalion, cu peste 20 de unităţi în dotarea Tzahal, operaţional încă din Războiul de Uzură şi cel de Yom Kippur.

Producţia autohtonă este mult mai dezvoltată în domeniul armelor de foc, unde israelienii făceau performanţă încă din anii 1950, graţie legendarului Uzi. Pistolul semiautomat Jericho 941, de pildă, este folosit de poliţie şi forţele speciale israeliene, dar este exportat de Israel Weapon Industries în zeci de alte ţări. După 1973, în uzul Tzahal a intrat pistolul-mitralieră Galii. În anii 2000, infanteria israeliană a decis ca arma-standard va fi puşca de asalt Tavor, produsă tot de Israel Weapon Industries. În acest interval, foarte folosite au fost puşca de asalt MI6 şi carabina M_4, ambele americane.

Una dintre cele mai mari performanţe israeliene în domeniul industriei militare este tancul Merkava, construit în baza experienţei acumulate de Tzahal după marile ciocniri de blindate din 1967 şi 1973, şi intrat în uz din 1979, la timp pentru a lupta în Războiul din Liban. Cu un preţ de 3, 5 milioane de dolari (pentru Tzahal) şi de 4, 5 milioane pentru cumpărători străini, Merkava este un tanc

de 65 de tone, ajuns de la 900 de 1.500 de cai putere, care variază între o viteză de 65 şi 55 de kilometri pe oră, în funcţie de calitatea drumului (şosea vs. drum accidentat). Inginerii israelieni au ales să mute motorul în faţa tancului, adăugându-l astfel la blindaj şi eliberând spaţiu în partea posterioară pentru infanterie sau încărcătură suplimentară de muniţie.647 De asemenea, tancul a fost gândit pentru a avea un profil cât mai plat (reprezentând o ţintă dificilă) şi pentru a asigura o izolare a zonelor şi elementelor inflamabile. Merkava I, primul model din serie, a fost produs între 1979 şi 1983. În 1982, în Liban, Tzahal a avut până în 300 de tancuri Merkava, care s-au dovedit un rival cel puţin egal cu sovieticul T-72, gigantul cu tun de 125 mm. Merkava II, inspirat din lecţiile Războiului din Liban, a fost fabricat între 1983 şi 1989, beneficiind de mortier intern de 60 mm şi de o mobilitate sporită. Merkava III, intrat în uz din 1990, este un tanc de nouă generaţie, cu îmbunătăţiri majore. El trece de la tunul de 105 mm la cel de 120 mm, beneficiază de sisteme computerizate avansate, de sisteme electromagnetice de avertizare şi de mecanisme electrice de control în locul celor hidraulice: toate aceste rafinări sunt dezvoltate în Merkava IV, care intră în producţie din 2004. La ultimele modele de Merkava se remarcă principiul blindajului modular, uşor de înlocuit numai în zonele lovite. Mitraliera de 12, 7 mm este gândită special pentru a contracara atacurile asimetrice ale *non-standard tactical vehicule* (autovehicule de tip pick-up dotate cu mitraliere), specifice organizaţiilor teroriste. Merkava IV beneficiază şi de un mecanism sofisticat de „ascundere” termică şi radar, fiind greu de detectat de la distanţă. Viitorul Merkava, reprezentat de modelul Barak, va intra în teste în anul 2020, mizând pe aplicaţii ale inteligenţei artificiale pentru înlocuirea parţială a echipajului uman, precum şi pe senzori şi camere video de 360 de grade.648 în paralel, ministerul Apărării a lansat proiectul Cârmei, al cărui scop este atât potenţială dezvoltare a unei noi generaţii de

tancuri în epoca post-Barak, cât şi optimizarea echipamentelor pentru toate vehiculele blindate israeliene. Deschis companiilor israliene de elită (Rafael, Elbit, IAI), programul Cârmei urmăreşte reducerea echipajului de la patru la doi operatori umani, restul sarcinilor fiind preluate de inteligenţa artificială. Proiectul Cârmei mută în tanc, în fapt, o serie din caracteristicile dronei sau sistemului video F-35, permiţând o viziune panoramică integrală sau capacităţi integrate de apărare cyber. Astăzi, Tzahal mizează pe trei brigăzi în cadrul Corpului de Blindate: Brigada 7, dotată cu Merkava IV, Brigada 188, dotată cu Merkava III (ambele aflate sub conducerea Comandamentului de Nord) şi Brigada 401, dotată cu Merkava IV (parte a Comandamentului de Sud).

O descoperire importantă a Războiului din Liban a fost performanţa slabă a transportoarelor blindate M-113, ale căror plăci de aluminiu erau uşor inflamabile după contactul cu rachetele antitanc, militarii preferând să avanseze în afara lor în zonele unde puteau întâlni inamici. Din acest motiv, Tzahal a căutat o soluţie pentru extinderea blindajului, ceea ce implica şi o optimizare a motorului. Astfel s-a născut conceptul NAGMASH – echivalentul ebraic pentru transportor blindat de infanterie, construit iniţial din tancuri mai vechi (Centurion), oricum depăşite prin apariţia Merkava, dar care puteau fi transformate, prin înlăturarea turelei, în transportoare solide, rezistente în condiţii de bombardament intens. Ulterior, modelele vechi de Merkava au trecut printr-un proces similar, la fel ca şi tancurile sovietice T-54 şi T-55, acestea transformându-se în transportorul greu Achzarit, operaţional în Intifada, Războiul din 2006 din Liban şi Războiul din Gaza. În sfârşit, începând cu anul 2008, Tzahal a început să primească transportorul blindat Namer (Leopardul), gândit pe baza şasiului Merkava IV şi proiectat integral pe computer. Mai solid cuirasat chiar şi decât tancul Merkava IV, Namer este, în fapt, cel mai greu transportor blindat

din lume (peste 60 de tone), o opţiune specifică experienţei de luptă a armatei israeliene.649 Un alt transportor blindat al Forţelor de Apărare este Puma, lucrat pe componente de Centurion, care este utilizat ca vehicul al corpului de genişti, având capacitatea de a distruge mine şi de a întinde poduri peste tranşee. Un instrument similiar este Doobi („Ursuleţul"), un buldozer blindat CÂT D9, care a fost folosit din 1956, dar care s-a dovedit extrem de eficient începând cu a Doua Intifadă, când a rezistat atacurilor palestiniene şi a reuşit să îndepărteze mine, dispozitive explozibile improvizate şi construcţii plasate deasupra tunelurilor utilizate de grupările teroriste. Începând cu anul 2006, un alt tip de transportor blindat a intrat în uzul Tzahal, pornind de la experienţa Intifadei şi a conflictelor de intensitate redusă: Wolf. Spre deosebire de Achzarit, Puma sau Namer, construite pe şasiuri de tanc, Wolf a fost gândit pe un şasiu de camionetă Ford F-550, fiind astfel rapid, uşor manevrabil şi cu o vizibilitate sporită; Wolf este mai adecvat pentru manifestaţii publice violente decât pentru pătrunderi în zone controlate de grupări teroriste.

Artileria Forţelor de Apărare Israeliene mizează pe obuzierul autopropulsat M109 A_5 Doher (600 de unităţi), cu calibrul de 155 mm şi pe obuzierul remorcat Soltam M-71, de producţie israeliană, cu acelaşi calibru (300 de unităţi). Katlanit (*Samson Remote Controlled Weapon Staţiori*) constituie un sistem armat complex (mitraliere de diferite calibre, rachete antitanc, lansatoare de grenade) controlabil de la distanţă. Aceste sisteme pot fi mobile, dar sunt dispuse şi în fortificaţii la graniţa cu Fâşia Gaza, putând fi acţionate fără expunerea soldaţilor la atacuri teroriste.

Foarte dezvoltat este şi segmentul lansatoarelor de rachete şi proiectilelor antitanc. Sistemul Spike, dezvoltat de Rafael, poate fi utilizat din elicopter, blindat sau de către infanterişti, urmărind în mod autonom ţinta. Fiind una dintre cele mai performante arme antitanc, a înlocuit

clasicul B-300. O armă antitanc uşoară şi eficientă, intrată în serviciu din anul 2000, este şi Matador, dezvoltată de Israel în colaborare cu Singapore. O rachetă gândită pentru tancul Merkava este Lahat, intrată în uz din anul 1992, utilizând ghidare laser şi fiind adaptabilă pentru elicoptere sau nave. O variantă mai recentă a acesteia este Nimrod.

O altă categorie este cea a rachetelor balistice Jericho (Ierihon), dezvoltate începând cu anii 1960 împreună cu Franţa. Dacă Jericho I avea o rază de 500 kilometri şi putea transporta o încărcătură de 400 de kilograme, Jericho II a ajuns la o rază de 1 300 de kilometri pentru o încărcătură de 1.000 de kilograme, depăşind astfel raza scurtă de acţiune. Din anul 2011, Tzahal deţine racheta balistică intercontinentală Jericho III, cu o sarcină de peste 1.000 de kilograme şi o rază estimată între 5.000 şi 11.000 de kilometri. Jericho III este, după toate aparenţele, racheta care asigură potenţialul unei lovituri nucleare israeliene oriunde pe glob.650 Din acest motiv, arsenalul Jericho III este protejat, conform speculaţiilor, într-un depozit de adâncime antiatomică. O capacitate de lovire nucleară alternativă, în cazul în care Israelul este victima unei prime lovituri atomice devastatoare, este racheta Popeye, la bază de tip aer-sol, adaptată, însă, pentru lansarea de pe submarin.

O importanţă cel puţin egală, definitorie pentru securitatea Israelului astăzi, o au sistemele antibalistice şi antirachetă, strategii Tzahal considerând după Războiul din Golf şi războaiele din Gaza şi Liban că atacurile cu rachetă constituie una dintre cele mai grave ameninţări la adresa securităţii naţionale. Din acest motiv, sistemul antibalistic *Hetz* (Săgeata), compus din interceptoare antirachetă, radar de detectare rapidă şi centru de comandă-control (aparent mai complexe decât Patriot), a început să fie dispus în Israel în anul 2000. În 2017 a intrat în uz şi Hetz 3; aceasta, spre deosebire de Hetz 2 – care se limitează la acţiunea în atmosferă – zboară în spaţiu şi

interceptează încă de acolo proiectilele balistice.651 Praştia lui David (*Kelah David*), un proiect comun Rafael şi Raytheon, completeează protecţia oferită de *Hetz*. Dat în folosinţă începând din anul 2017, sistemul de apărare aeriană cu rază medie poate intercepta rachete, proiectile balistice şi de croazieră, dar şi drone sau avioane.652 în sfârşit, Cupola de Fier reprezintă o creaţie exclusiv israeliană, adaptată ameninţărilor Hamas şi Hezbollah, organizaţii care utilizează rachete şi obuze cu rază scurtă pentru a lovi centre urbane. Operaţională din 2011, Cupola de Fier (*Kippat Berzel*) constituie o reuşită a ministrului apărării, Amir Peretz, provenit din rândul paraşutiștilor, care a decis în anul 2006 să dirijeze fondurile de cercetare către un interceptor pentru rachete Qassam sau Grad.653 Prima baterie Cupola de Fier, instalată în zona Beer Seva, a distrus la câteva zile după inaugurare o rachetă Grad trasă din Gaza. După trei ani, sistemul ajunsese la 1 200 de rachete interceptate. În vara anului 2014, în cursul Operaţiunii Hotarul Protector (Protective Edge, *Mivtsa Tzuk Eitari*), Cupola de Fier a doborât 735 de rachete îndreptate spre oraşele israeliene. În teste se mai află şi sistemul Barak 8, dezvoltat împreună cu India, care va asigura protecţia platformei de foraj din zona zăcământului de gaze Leviathan, aflat pe coasta Israelului, foarte aproape de ţărm – şi care este considerată o ţintă majoră pentru Hezbollah şi Hamas. Nu în ultimul rând, Israel a investit alături de SUA în sistemul Nautilus, capabil să distrugă în zbor proiectile şi rachete bazându-se pe o rază laser. Sistemul nu a devenit operaţional.654 De asemenea, Statul Israel deţine propriul model de satelit (Ofeq, Orizont), lansat în premieră încă din 1988 şi ajuns astăzi la modelul Ofeq 11. Sateliţii de recunoaştere Ofeq sunt lansaţi cu ajutorul rachetelor Shavit, dezvoltate aparent din Jericho III. Baza de lansare pentru sateliţi este Palmachim, aflată pe ţărmul Mediteranei, lângă Richon LeZion.655

Capacitatea navală a Israelului s-a dezvoltat

semnificativ din anii 1980, cu un vârf de achiziţii între 1994 şi 1999, continuat şi după 2017. Forţele Navale Israeliene se bazează pe trei corvete Sa ar 5 (Eilat, Lahav şi Hanit) de producţie americană, opt nave cu rachete Sa ar 4, 5 de producţie israeliană (şantierul naval israelian fiind Haifa) şi şase submarine din clasa Dolphin, construite în Kiel, Germania. Pentru misiuni mai rapide de patrulare pe coasta Mediteranei, mai ales în zonele critice dinspre Gaza şi sudul Libanului, Tzahal contează pe diferitele modele de Dvora, în anul 2004 fiind lansat performantul Super Dvora MKIII.

Israel este unul dintre cei mai importanţi producători de drone (UAV – *unmanned aerial vehicle*) din lume.656 în dotarea

Tzahal se află IAI Heron şi IAI Eitan (al doilea fiind versiunea optimizată), cu o capacitate de zbor de 50 de ore. Drona Heron a fost intens utilizată începând cu operaţiunile din Gaza, din anul 2008. Drona Elbit Hermes 450 este drona de atac Tzahal, fiind dotată cu două rachete Hellfire. Ea are un preţ estimat de 2 milioane de dolari.657

Structura: comandamente regionale şi directorate. Forţele terestre, aeriene şi navale.

Informaţiile militare

Tzahal este structurat pe categorii de arme (forţe), comandamente regionale şi directorate. Comandamentele regionale au ajuns la un număr de patru după lecţiile Războiului din Golf, când organismele de protecţie civilă au fost depăşite de amploarea provocării de a pregăti populaţia în perspectiva unor eventuale atacuri chimice ale lui Saddam Hussein. Din acest motiv, în februarie 1992 a apărut Comandamentul Frontului Domestic, cu cinci subdiviziuni regionale (Sud, Nord, Centru-Ierusalim, Dan şi Haifa) şi cu o Brigadă de Căutare şi Salvare în subordine, pregătită să intervină în condiţii critice postdezastru (cutremur, bombardament, incendii, atac chimic).

Comandamentul Central protejează spaţiul cel mai populat şi mai vulnerabil în faţa atacurilor teroriste: Iudeea, Samaria şi zona urbană dinspre Mediterană. Din acest motiv, Comandamentul Central are o importantă dimensiune antiteroristă, având în subordine Brigada de Paraşutiști, Brigada Comando şi Brigada Kfir (inaugurată în 2005, pentru a face faţă provocărilor din Cisiordania). Tot în subordinea Comandamentului Central se află Brigăzile regionale Etzion, Samaria, Efraim, Manase, Beniamin, Iudeea, precum şi batalioanele Leul Văii şi Leii Văii Iordanului, care includ şi femei.658

Comandamentul Sudic, care în primele decenii după înfiinţarea Statului Israel a fost cel mai important având în vedere graniţa cu Egiptul, a avut comandanţi legendari, începând cu Yigal Allon şi continuând cu Ariel Sharon. Aici se află frontierele – mai liniştite acum – cu Iordania şi Egipt, dar şi zona critică dinspre Fâşia Gaza. În sud activează Brigada 401 Blindată, Brigada Nahal, Brigada Givati, Divizia 215, Brigada Sagi, Brigada Eilat, Diviziile Nordică şi Sudică. Centrul de comandă este localizat tradiţional în Beer Şeva. Comandamentul Nordic veghează graniţa siriano-libaneză, cea mai fierbinte a Israelului în acest moment. Coordonată din Safed, vechiul oraş al cabaliştilor, Comanda Nordului subordonează faimoasa Brigadă Golani, Divizia 282 Artilerie şi Brigăzile Blindate 188 şi 7.659

În ciuda rezonanţelor mai birocratice ale unora dintre ele, directoratele Tzahal sunt decisive pentru funcţionarea mecanismului militar. Directoratul Planificare şi Directoratul Operaţiuni lucrează în strânsă legătură, primul stabilind direcţiile strategice şi operaţionale, iar cel de al doilea asigurându-se că armele acţionează împreună pentru atingerea acestora. Directoratul Resurse Umane poartă răspunderea pentru organizarea, pregătirea şi mobilizarea rezervei, pentru coordonarea Poliţiei Militare, dar şi a programelor educaţionale şi de gen. El se coordonează, în cazul mobilizării rezervei, cu Directoratul

Tehnologic şi Logistic, care are în componenţă Corpul Medicilor, Corpul Armament/Muniţii şi Corpul Logistic. Un Directorat cu o importanţă tot mai mare este C4I (Comandă, Control, Comunicaţii, Computer, Intelligence) şi Apărare Cibernetică, care răspunde, între altele, de protejarea Israelului în faţa atacurilor *cyber* vizând infrastructura critică (zonă în care Iranul şi Hezbollah îşi dezvoltă rapid capacităţile). La momentul preluării poziţiei de şef al statului major Tzahal, în anul 2015, generalul Gadi Eisenkat s-a pronunţat pentru o comasare a tuturor capacităţilor cibernetice Tzahal într-o „armă" unică, având în vedere faptul că, în acest moment, forţele „speciale" (ofensive) din acest domeniu, Unitatea 8200, sunt în coordonarea Directoratului pentru Informaţii Militare (Aman), în timp ce structura defensivă face parte din Directoratul C4I. Planul nu a fost dus la capăt, având în vedere faptul că Aman şi Unitatea 8200 utilizează informaţii şi resurse din zone sensibile, fără a se limita doar la activitatea cibernetică.660

În cadrul Directoratului pentru Informaţii Militare, pe lângă unitatea 8200, funcţionează şi Unităţile 9900 şi 504, precum şi Sayeret Matkal. Unitatea 9900 este cea care valorifică statutul de mare putere al Israelului în domeniul sateliţilor (programul Ofeq), oferind *visual intelligence*. Unitatea 504 asigură Aman informaţii din surse umane (HUMINT), atât prin intermediul agenţilor specializaţi în interogatorii, cât şi prin spionii din Gaza şi ţările arabe.661 în raport cu aceştia, Unitatea 8200, care este o divizie de tip SIGINT (*signal intelligence*), gestionează interceptările electronice sau telefonice, depinzând de un corp redutabil de traducători, capabili să intuiască coduri şi semnale discrete într-o varietate de limbi şi dialecte. În privinţa capacităţilor ofensive ale Unităţii 8200, se speculează că virusul Stuxnet, care a afectat grav programul nuclear iranian, distrugând centrifugele din Natanz, a fost o creaţie a acesteia, în colaborare cu Statele Unite.662 Un alt succes atribuit

Unităţii este legat de distrugerea de către Tzahal, în septembrie 2007, a reactorului nuclear sirian de la Dir al-Zur, construit pe model nord-coreean. În momentul în care şapte avioane F-15 au pătruns în spaţiul aerian sirian, 663 Unitatea 8200 a reuşit să dezactiveze radarul sirian, conform unor informaţii, folosind un cod special „ascuns” în radar.664

La nivelul armelor, Tzahal este organizat pe trei categorii: Forţele Aeriene, Forţele Navale şi Forţele Terestre. Forţele Aeriene, în mod constant cea mai apreciată specializare militară israeliană (tancurile pierzându-şi uşor din relevanţă după anii 1980, în noul context geopolitic) deţin o reţea vastă de baze aeriene şi operează simultan avioane de vânătoare şi multirol (F-15, F-16, F-35), elicoptere Apache, Panther sau Black Hawk, drone, sateliţi şi, probabil, facilităţi de lansare pentru rachete nucleare Jericho. Baza Aeriană Ramat David, de pildă, găzduieşte două escadrile F-16 şi una de elicoptere de recunoaştere şi intervenţie marină. Baza Aeriană Hatzor, din zona centrală a Israelului, găzduieşte două escadrile F-16, între care şi 101, care este prima unitate de avioane de vânătoare din istoria Israelului. Baza Aeriană Palmachim, pe lângă escadrilele de elicoptere şi drone, găzduieşte şi lansările de sateliţi Tzahal. Alte baze importante sunt la Sciot Micha, Hatzerim, Tel Not, Ovda, Haifa, Ramón, Nevatim. Trupele speciale ale Forţelor Aeriene sunt Unitatea 5101 Shaldag (comando de paraşutiști) şi Unitatea 669 (salvare şi evacuare cu elicoptere).

Forţele Navale Israeliene sunt compuse din Shayetet 3 (nave de luptă dotate cu rachete), Shayetet 7 (submarine), Shayetet 13 (comando marin) şi Palgot Habatash (Paza de Coastă).665 Cel mai important centru al marinei israeliene este Haifa, care acoperă sectorul nordic al Mediteranei, asigură şantierul de construcţie şi reparaţii şi găzduieşte în sud, la Atlit, baza Shayetet 13. Sudul Mediteranei este controlat din portul Ashdod, aflat

în vecinătatea Tel-Avivului. Baza navală a Israelului la Marea Roşie se află la Eilat.

Forţele Terestre Tzahal sunt compuse din patru structuri consacrate (Corpul de Infanterie, Corpul de Artilerie, Corpul de Blindate, Corpul de Geniu) şi una înfiinţată recent, în anul 2000, în urma experienţelor din Liban şi Intifada. Numită Corpul Informaţiilor din Teren, aceasta are sarcina să asigure misiunile de recunoaştere şi să ofere în timp real informaţii integrate de pe câmpul de luptă. Cinci batalioane de informaţii sunt specializate de Tzahal pentru fiecare zonă geografică: Eitam (Egipt), Nesher (Gaza), Nitzan (Iordania-Cisiordania), Ait (Siria) şi Shahaf (Liban).666

Corpul de Geniu are un rol major în condiţiile confruntării asimetrice din Orientul Mijlociu, unde bombele improvizate, rachetele Qassam, tunelurile cu scop terorist sau minele sunt prezenţe cotidiene. Din acest motiv, Corpul geniştilor deţine trei batalioane de tradiţie (Asaf, Machats şi Lahav) şi unul de elită (Yahalom).667

Corpul Artileriei include două divizii specializate: 215 şi 282 (Golan). În plus, este structurată pe cinci forţe: unele clasice (Forţa Tunuri, Forţa Rachete), iar altele emergente (Forţa Drone, Forţa Poziţionare şi Forţa Armament Precis). În cadrul Forţei Drone activează unităţile de Călăreţi ai Cerului din Tzahal, care operează discretele vehicule aeriene fără pilot Skylark, asigurând astfel „ochii din cer" ai Israelului în zone sensibile precum Cisiordania; în contextul unor răpiri de cetăţeni israelieni, Skylark funcţionează la capacitate maximă.668 Forţa de Armament Precis dirijează proiectile cu rază lungă precum Spike NLOS (*Non Line of Sight*), cunoscute ca Tamuz, care au nevoie de direcţionare radio după ce parcurg o distanţă mai mare de opt kilometri pentru a atinge cu fidelitate o ţintă aflată la peste 20 de kilometri. Având în vedere imperativul preciziei loviturilor pentru evitarea pagubelor colaterale în contextul războiului urban („să ţintiţi o rachetă prin geamul de la sufragerie"), combinaţia de

drone şi proiectile de mare precizie se află în centrul preocupărilor Tzahal.669

Legendarul Corp de Blindate al Forţelor de Apărare Israeliene (*Heil Hashiryon*) se bazează pe trei brigăzi active (Brigada 7 Blindată, Brigada 188 Blindată, Brigada 401 Blindată, primele două operând în nord, ultima în sud), o brigadă de Antrenament (Brigada 460 *Bnei Or*, Fii Luminii) şi nouă brigăzi de rezervişti (Brigada 4 Kiryati, Brigada 8, Brigada 10 Harel, Brigada 14 Machatz, Brigada 37 Ram, Brigada 205 Degetul de Fier, Brigada 263 Merkavot haesh, Brigada 679 Yiftah şi Brigada 847). Pregătirea de bază pentru tanchişti durează opt luni şi se desfăşoară la Baza Magen Sayarim, în timp ce cursul pentru comandanţi are loc la Baza Shizafon şi durează alte patru luni.670

Corpul de Infanterie şi Paraşutişti este compus din Brigada 1 Golani, Brigada 35 Paraşutişti, Brigada 84 Givati, Brigada 900 Kfir şi Brigada 933 Nahal, 671 la care se adaugă şi Brigada 89 Oz (Comando), constituită recent prin alăturarea forţelor speciale sub o umbrelă comună. Brigăzile de rezervişti poartă nume faimoase precum 2 Carmeli, 3 Alexandroni, 5 Sharon, 6 Etzioni, 9 Oded, 11 Yiftah, 12 Negev, 16 Ierusalim, 55 „Vârful Sabiei" Paraşutişti, 226 Paraşutişti, 228 Infanterie, 551 „Săgeţi de Foc" Paraşutişti şi 646 „Vulpea Cerului" Paraşutişti. În cadrul Infanteriei activează şi unitatea Oketz (câini militari), Batalionul de Recunoaştere în Deşert, format din beduini, şi Batalionul mixt (în fapt, preponderent feminin) Caracal, specializat în patrulare la graniţă.

Sub semnul lui 11 septembrie: Operaţiunea Scutul Defensiv (2002) şi încercuirea lui Arafat

Modul în care şeful Mossad, Efraim Halevy, privea atacul al-Qaeda asupra Turnurilor Gemene din New York la câteva minute după producerea acestuia e relevant pentru informaţiile pe care Mossad şi CIA reuşiseră să le obţină despre planurile organizaţiei lui bin Laden: „În Israel, în după-amiaza zilei de 11 septembrie mă aflam la o şedinţă,

în clădirea guvernului din Ierusalim, prezidată de prim-ministrul Ariel Sharon şi dedicată unui subiect referitor la teritoriile palestiniene. Îmi amintesc că discuţia se purta cu calm şi în linişte, când o tânără femeie soldat a intrat în cameră şi a întins câte o foaie de hârtie secretarului cu probleme de apărare şi premierului. Acesta citeşte pentru sine, apoi ne spune tuturor celor din încăpere că a avut loc un atac aerian împotriva Turnurilor Gemene din New York. Am părăsit imediat încăperea pentru a suna la birou şi a afla dacă există şi alte ştiri, de orice fel. Mi s-a spus că nu ştim nimic altceva în afară de ceea ce este public (...). Dintre toate evenimentele care au avut loc pe parcursul mandatului meu de director al Mossad, acesta este cel care m-a făcut să mă simt aproape în întregime neputincios. Informaţiile erau la nivel zero".672 CIA nu stătea cu mult mai bine: aşa cum mărturiseşte George Tenet, şeful Agenţiei, în memoriile sale, americanii îi prezentaseră preşedintelui Bush, în august 2001, un raport numit „bin Laden hotărât să lovească în Statele Unite", însă, „neavând şi, de aceea, neprezentând informaţii despre vreun complot specific în desfăşurare".673

Lipsa de informaţii Mossad în privinţa intenţiilor lui bin Laden este explicabilă. Deşi al-Qaeda fusese întemeiată de un teolog palestinian născut lângă Jenin, în Cisiordania – Abdullah Yusuf Azzam, mentorul lui bin Laden –, organizaţia teroristă avea alte direcţii prioritare de acţiune (Arabia Saudită, SUA) în anii 2000, nu Israelul, care la rândul său se concentra pe Hamas, Hezbollah, Jihadul Islamic sau Fatah. Moartea lui Azzam în 1989, în Peshawar, îl adusese lângă Osama pe egipteanul Ayman al-Zawahiri (suspectat chiar că îl asasinase pe palestinian), orientând atenţia bogatului şeic saudit către orizonturi mai largi decât cele din Gaza şi Cisiordania.

Pentru Israel, atacurile din 11 septembrie 2001, ca şi campania ulterioară ISIS de asasinate în Europa, reprezentau o confirmare a condiţiei sale de Casandra – personajul mitologic în ale cărei profeţii corecte nu credea

nimeni. Statul Israel luptase cu terorismul încă de la înfiinţare, fiind confruntat de-a lungul timpului cu sute sau chiar mii de atentate sângeroase; în ciuda acestui fapt, începând cu anii 1960, o parte din societatea occidentală se arătase tot mai severă cu metodele de luptă ale Tzahal în faţa grupărilor de tip Fatah, Hezbollah sau Hamas. Acum, pentru prima dată, lumea occidentală era pusă în faţa dilemelor de securitate atât de familiare israelienilor. Pentru Autoritatea Palestiniană, în schimb, situaţia era delicată: după 11 septembrie, în teritoriile palestiniene se înregistraseră manifestaţii spontane de simpatie în favoarea lui Osama bin Laden.674

Această reacţie venea în contextul tot mai sângeros al Intifadei Al-Aqsa. Pe 7 mai 2001, Shayetet 13, comandoul Marinei, interceptase o navă suspectă sub pavilion libanez, Santorini, care se îndrepta spre Gaza cu o încărcătură de mii de rachete şi mortiere – în valoare de 10 milioane de dolari –, destinate Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, condus de Ahmed Jibril. A doua zi, pe 8 mai, doi adolescenţi israélien! de 13 şi 14 ani au fost răpiţi din Cisiordania, înjunghiaţi şi abandonaţi într-o peşteră ai cărei pereţi erau acoperiţi de sângele lor.675 Pe 1 iunie 2001, într-un atentat sinucigaş al Hamas într-o discotecă din Tel Aviv, Dolphinarium, sunt ucişi 21 de liceeni israelieni, 80 fiind răniţi. Ca reacţie, manifestanţii îi cer premierului Sharon să aplice sloganul pe care el însuşi îl inventase când era în opoziţie: „Daţi Tzahal mijloace să câştige!” 676 Conştient că merseseră prea departe, Arafat şi chiar Hamas au acceptat o încetare a focului, care, însă, nu are nicio valoare, în 9 august 2001, paisprezece oameni au murit într-un restaurant din Ierusalim şi o sută patruzeci au fost răniţi după un nou atentat sinucigaş. Replica lui Ariel Sharon este neaşteptat de reţinută, acesta concentrându-se în primul rând, în această fază, pe eliminarea unor lideri terorişti prin acţiuni speciale la Jenin, Hebron sau Ramallah.

Pentru a evita orice asociere cu cauza lui bin Laden,

Yasser Arafat a oferit după 11 septembrie una dintre cele mai pacifiste declaraţii din lunga sa carieră: „Noi recunoaştem dreptul israelienilor de a trăi în siguranţă între frontierele recunoscute. Obiectivul nostru strategic rămâne semnarea unui acord de pace între statul Israel şi Palestina”.677 Totuşi, nici această declaraţie, nici întâlnirile cu Shimon Peres, care devenise ministru de externe în cabinetul Sharon, nici măcar semnele de prudenţă arătate de Hamas în contextul post-9/11, nu au putut opri violenţele: organizaţiile teroriste (Tanzim, Jihadul Islamic) se aflau în concurenţă şi nu puteau permite mult timp unui rival să ocupe „piaţa” atentatelor, grăbindu-se să reintre în circuit. Era suficientă, cu alte cuvinte, o singură celulă care să încalce un acord de încetare a focului (şi astfel de celule existau la discreţie) pentru ca toate celelalte să revină în joc. Acest fenomen bizar al concurenţei teroriste se vede foarte desluşit în modul în care a fost însuşit atentatul sinucigaş de grupările teroriste palestiniene. Apărut la scară mare pe o filieră şiită (iraniano-libaneză), acesta a fost privit o vreme ca o „semnătură” Hezbollah, fiind adoptat cu o serie de rezerve de grupările sunnite din Gaza şi Cisiordania. De exemplu, folosirea femeilor în astfel de atentate era considerată *haram* (interzisă) de către miliţiile religioase – până când reuşitele teroriştilor de stânga în atacurile sinucigaşe care implicau femei au obligat pe toată lumea să renunţe la restricţie.

Pe de altă parte, asigurările pacifiste pe care le oferea Arafat nici măcar nu mai aveau o acoperire reală în capacitatea acestuia de a controla evenimentele. Influent doar în cadrul propriilor structuri (şi acolo cu unele nuanţe), Arafat reuşea mai degrabă să se plieze pe stările de spirit ale mulţimilor palestiniene, dovedind astfel că le reprezintă, decât să le determine sau să le controleze efectiv. În această perioadă, Hamas căpătase deja capacitatea de a destabiliza politica lui Arafat.

Deteriorarea gravă a situaţiei a început odată cu

asasinarea pe 17 octombrie 2001, la hotelul Hayatt din Ierusalim, a ministrului israelian al turismului, Rehavam Zeevi, de către Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei. Zeevi, adept al acţiunilor ferme împotriva palestinienilor, tocmai îşi anunţase – în mod paradoxal – demisia din guvern în semn de protest faţă de slăbiciunea de care îl acuza pe Ariel Sharon. Premierul israelian a reacţionat, din nou, surprinzător de moderat (deşi ramatkal-ul Shaul Mofaz solicita ca Autoritatea Palestinainã să fie declarată oficial „entitate ostilă"), oferind doar un ultimatum prin care cerea ca Arafat să îi extrădeze pe ucigaşii lui Zeevi. Aceştia fugiseră de la locul crimei şi se refugiaseră la Ramallah, sub protecţia lui Yasser Arafat. Refuzul rais-ului palestinian era, implicit, un *casus belli* pentru Israel, Sharon ordonând Forţelor de Apărare Israeliene să pătrundă în Cisiordania pentru a înconjura centre critice precum Jenin, Nablus, Betleem, Beit Jala, Tulkarem sau Ramallah.678 Lucrurile s-au calmat, parţial, în urma intervenţiilor lui George Bush Jr., care avea nevoie de linişte în Orientul Mijlociu pentru a-l putea vâna pe bin Laden cu sprijinul statelor musulmane, dar şi pentru că doi dintre asasinii lui Ze'evi fuseseră deja descoperiţi şi arestaţi.679 În următoarea perioadă, Tzahal se va retrage şi va reveni în jurul principalelor oraşe din Cisiordania în funcţie de atentatele sinucigaşe cu care Israelul era confruntat. O campanie de atacuri asupra autobuzelor israeliene a dus, de pildă, la revenirea Tzahal în Jenin.

În acest timp, încercuirea lui Yasser Arafat la Ramallah, unde acesta îi ascundea pe ceilalţi doi ucigaşi ai ministrului israelian, devenea tot mai severă, Sharon refuzând să îi permită acestuia să participe la slujba de Crăciun din Betleem dacă nu îi predă pe membrii Frontului Popular. Această decizie va duce la o anumită solidarizare cu Arafat în lumea creştină. Bruma de simpatie câştigată, însă, în acele zile de preşedintele palestinian se va risipi definitiv pe data de 3 ianuarie 2002, în urma Operaţiunii

Arca lui Noe. În cadrul acesteia, trupele de comando ale Forţelor Navale, Shayetet 13, asistate de elicoptere, au capturat în Marea Roşie, în drum spre Canalul Suez, o misterioasă navă palestiniană, care în ultimele luni îşi schimbase numele în *Karine A* şi care trecuse prin proprietatea unor companii fantomă. Beneficiind probabil de informaţii din interior care confirmau că e vorba despre un transport de arme dinspre Iran spre Gaza (*Karine A* plecase din Liban către Port Sudan, încărcase acolo mărfuri comerciale, apoi făcuse un bizar ocol către o insulă iraniană), şeful Tzahal, Shaul Mofaz (el însuşi dintr-o familie de evrei din Iran) şi viceamiralul Eli Marom, coordonatorul Operaţiunii Arca Lui Noe, au decis să abordeze vaporul în apele internaţionale, folosind comandoul Shayetet, care trebuia să coboare în rapel din elicoptere, noaptea, pentru a surprinde echipajul dormind.680 în Iran, vaporul palestinian fusese încărcat cu 80 de containere flotabile, care ar fi putut fi aruncate în apă dacă prezenţa Tzahal era detectată din vreme; de altfel, acesta era şi planul oamenilor lui Arafat pentru livrarea armelor la destinaţie – dispensarea de containere în apele din dreptul Fâşiei Gaza, acestea urmând a fi recuperate prudent, sub protecţia întunericului, de către „pescari" palestinieni. Capturarea unui transport ilegal de arme dinspre Iran ar fi reprezentat o lovitură ireparabilă pentru Arafat, având în vedere faptul că nava *Karine A* aparţinea Autorităţii Palestiniene, iar căpitanul său, colonelul Omar Akawi, era membru Fatah şi lucrase pentru Autoritatea Palestiniană.

Intervenţia nocturnă a Shayetet 13 a reuşit, Tzahal descoperind aproape 60 de tone de armament expediate de Teheran lui Yasser Arafat, în valoare de 15 milioane de dolari şi care includeau rachete Katiuşa de 122 şi 107 mm, mortiere de 80 mm şi 120 mm, proiectile Sagger şi mine antitanc, muniţie, puşti cu lunetă şi Kalaşnikov, precum şi aproape trei tone de explozibili.681 Comunicatul dat publicităţii de către generalul Shaul Mofaz pe 5 ianuarie

2000 reprezenta un dezastru militar, diplomatic şi de relaţii publice pentru Yasser Arafat: „La răsăritul soarelui, în ziua de joi, 3 ianuarie 2002, forţele Tzahal au preluat controlul vasului *Karine* A, care transporta aproximativ 50 de tone de echipament de război şi de sabotaj, destinate a fi introduse în zona Autorităţii Palestiniene. Într-o misiune îndrăzneaţă şi complicată efectuată de trupele de comando ale Marinei, alături de piloţii Forţelor Aeriene şi serviciile de informaţii, Tzahal a preluat controlul navei, care este acum în posesia noastră. Operaţiunea, care a fost executată la aproximativ 500 km de ţărmurile Statului Israel, a fost una profesionistă, precisă, coordonată şi realizată prin surprindere fără a cauza o singură victimă (…) Pe vasul *Karine A* am găsit aproximativ 50 de tone de material de război variat, cea mai mare parte de origine iraniană. Dintr-o mică parte pe care am analizat-o deja, putem spune că acestea includ: rachete Katiuşa cu rază lungă de acţiune, rachete antitanc Sagger şi LAW, mortiere, mine, echipament exploziv avansat, arme şi puşti cu lunetă, gloanţe şi multe altele. Trebuie subliniat faptul că tentativa de contrabandă reprezintă o violare directă a tuturor angajamentelor existente între Autoritatea Palestiniană şi Israel, care stipulează clar cantitatea şi tipul de arme pe care Autoritatea Palestiniană are voie să le deţină. Încă o dată, observăm că Autoritatea Palestiniană nu este interesată de respectarea vreunui angajament şi că poate reprezenta o ameninţare prin folosirea armelor cu rază lungă, arme care nu au nimic de-a face cu principiul autoapărării sau cu implementarea legii. Dacă echipament de război de acest fel ar fi ajuns în mâinile teroriştilor care acţionează împotriva noastră, ar fi putut afecta în mod grav securitatea cetăţenilor Statului Israel şi a soldaţilor Tzahal, şi ar fi putut duce la creşterea activităţii teroriste împotriva noastră (…) Legătura dintre echipajul de la bordul navei şi Autoritatea Palestiniană şi liderii săi este, fără îndoială, clară şi de netăgăduit. Nava era deţinută de Autoritatea Palestiniană, iar căpitanul ei

era un înalt ofiţer al poliţiei navale palestiniene. Tentativa de contrabandă subliniază şi ne duce cu gândul direct la intenţiile Autorităţii Palestiniene de a continua strategia de teroare şi violenţă, în crescendo şi prin escaladare. Autoritatea Palestiniană este implicată în activităţi teroriste de la primul până la ultimul membru şi nu înţelege că în lumea de după evenimentele oribile de la 11 septembrie 2001 nu îşi mai poate îndeplini scopurile prin folosirea violenţei şi a terorii. Tentativa este o dovadă clară a colaborării apropiate dintre Autoritatea Palestiniană, Iran şi alte organizaţii teroriste". 682

Dovezile *intelligence-ului* israelian arătau că tranzacţia dintre ayatollahul Khamenei şi Arafat fusese stabilită la Moscova chiar de către trezorierul Autorităţii Palestiniene, Fuad Shubaki.683 în aceste condiţii, preşedintele George Bush Jr. – care după 11 septembrie fusese tentat să exercite presiuni asupra lui Sharon pentru a face concesii palestinienilor, sperând să închidă rapid o problemă menită să hrănească, în viziunea lui, mesajul jihadiştilor în regiune – îşi va reduce semnificativ dialogul cu Arafat. *Rais-ul* palestinian era considerat din acest punct lipsit de credibilitate şi complice al operaţiunilor teroriste având în spate Iranul. Poziţia acestuia a pendulat, de altfel, între negarea oricărei implicări şi asumarea faptului că armele din *Karine A* fuseseră cumpărate de cei din anturajul său, fără ca el să fie informat. Lipsit de suport internaţional, Arafat urmărea neputincios cum cleştele Forţelor de Apărare Israeliene se strânge în jurul său.

După o operaţiune în care armata israeliană, în colaborare cu Shin Bet, l-a eliminat pe Raad Cârmi, şeful celulelor teroriste din Tulkarem şi spion al *intelligence-ului* palestinian, gruparea Tanzim din Tulkarem a pregătit, în replică, un atentat menit să stârnească indignarea în Israel: şase persoane care asistau la o ceremonie de *bar-mitzvah* (ritual de trecere în adolescenţă) au fost ucise la Hadera, în ianuarie 2002. Din acest moment, Sharon a

cerut Tzahal să ţintească obiective ale Autorităţii Palestiniene şi să ocupe oraşe palestiniene unde Arafat tolera miliţii teroriste. Tulkarem a fost prima ţintă, sediul Autorităţii Palestiniene de aici fiind distrus de bombe lansate de avioanele F-16, iar oraşul ocupat. Militarii israelieni au început să se apropie tot mai ameninţător de sediul central al lui Arafat din Ramallah, Mukataa. Replica palestiniană a constat, între altele, în perfecţionarea unei metode de atac asupra tancurilor Merkava prin plasarea unor dispozitive improvizate de circa 100 de kilograme în zonele patrulate de acestea. În primele săptămâni din 2002, două tancuri Merkava fuseseră distruse în acest mod în Gaza, şase soldaţi pierzându-şi viaţa şi Forţele de Apărare văzându-se obligate să îşi modifice procedurile de patrulare, tancurile fiind înlocuite de transportoare blindate.684 Cu spirala violenţei în creştere, trupele israeliene au strâns şi mai mult încercuirea lui Arafat la Ramallah, postându-se la 100 de metri de Mukataa, 685 care începuse să fie şi bombardat. Au fost efectuate raiduri în taberele de refugiaţi din Jenin şi Balata – procedură foarte riscantă din punct de vedere militar şi pe care Tzahal o evitase după Războiul din Liban. Pe 27 martie 2002, replică Hamas a venit şi a fost devastatoare: 30 de oameni au murit şi o sută patruzeci au fost răniţi la o sărbătoare dedicată paştelui evreiesc în hotelul Park din Netanya, după ce un terorist îmbrăcat în haine femeieşti s-a detonat în mijlocul mulţimii. Era prea mult: tragedia din Netanya venea la capătul unei luni în care 135 de civili şi 30 de soldaţi fuseseră ucişi în atacuri teroriste – cu precădere atentate sinucigaşe.686

Guvernul Sharon, care evitase până acum un răspuns dur pentru că era prins în diferite iniţiative de pace sprijinite de SUA, a dat Tzahal semnalul pentru o operaţiune masivă în Cisiordania: Scutul Defensiv (*Miviza Homat Mageri*). Desfăşurată între 29 martie şi 21 aprilie/10 mai 2002, Scutul Defensiv a fost cea mai amplă acţiune militară israeliană după Războiul din Liban (1982)

şi cea mai importantă incursiune din Cisiordania după Războiul de Şase Zile (1967). Din perspectiva Forţelor de Apărare Israeliene, până la atentatul din Netanya conflictul de intensitate scăzută (*low-intensity*) început odată cu Intifada Al-Aqsa se desfăşurase după un scenariu în care palestinienii aveau iniţiativa şi armata israeliană reacţiona progresiv. Prin Operaţiunea Scutul Defensiv, Tzahal îşi propunea să preia iniţiativa. Obiectivele armatei israeliene, aşa cum erau explicate de şeful statului major Shaul Mofaz, vizau „neutralizarea infrastructurii teroriste din Cisiordania şi Fâşia Gaza, sublinierea implicării Autorităţii Palestiniene în terorism şi izolarea lui Arafat, care era văzut ca principalul instigator al violenţei".687 Au fost mobilizaţi 30.000 de rezervişti, cărora Ariel Sharon le-a cerut „să prindă şi să aresteze teroriştii şi, prioritar, coordonatorii lor şi pe cei care îi finanţează şi susţin; să confişte arme menite să fie utilizate împotriva cetăţenilor Israelului; să expună şi să distrugă facilităţi şi explozibili, laboratoare, fabrici de producţie a armelor şi instalaţii secrete".688

O primă acţiune din cadrul Operaţiunii Scutul Defensiv a constat în pătrunderea în Ramallah, pe 29 martie 2002, a blindatelor şi trupelor speciale (Unitatea Egoz, specializată în contragherilă) ale Tzahal, preluarea controlului asupra oraşului şi asedierea centrului prezidenţial al lui Arafat, Mukataa. Soldaţii israelieni au intrat în Mukataa, lăsându-i lui Arafat doar câteva camere în care să se retragă. În timpul căutărilor din oraş și din Mukataa au fost arestaţi sute de teroriști aflaţi pe o listă de priorităţi, între care şi Marwan Barghouti, liderul Tanzim, care va fi ulterior condamnat la închisoare pe viaţă.689 O acţiune similară a avut loc, pe 2 aprilie, în Beitunia, vizând sediul unei organizaţii de securitate palestiniene, unde sute de combatanţi palestinieni au fost încercuiţi.

Mult mai înverşunate au fost luptele din Nablus, unde Tzahal a pătruns cu două brigăzi de infanterie

(Golani şi Brigada Paraşutiştilor) şi o brigadă blindată, cu obiectivul de a curăţa centrul oraşului (Qasbah), care era înţesat cu dispozitive explozive improvizate. Pentru a le evita, Tzahal a folosit la scară largă manevra Rhizome, perfecţionată de paraşutiştii lui Aviv Kochavi, actualul şef de stat major, care presupunea deplasarea prin ziduri graţie spargerii rapide a acestora cu instrumente speciale, astfel încât să fie evitate minele sau gloanţele lunetiştilor.690 Această tehnică, care fusese, de altfel, utilizată şi de Irgun la Jaffa, în 1948, a permis ca Nablus să fie securizat în doar patru zile, asediul asupra sa începând pe 4 aprilie 2002, operaţiunile militare ofensive în 5 aprilie, iar ultima grupare teroristă predându-se pe 8 aprilie. Graţie măsurilor de securitate speciale, un singur soldat israelian a murit, în timp ce palestinienii au pierdut 70 de luptători.

Foarte sângeroasă a fost lupta de la Jenin, care reprezenta baza de lansare a jumătate dintre atentatele sinucigaşe antiisraeliene şi un important centru de recrutare pentru Hamas, Jihadul Islamic şi Brigăzile Martirilor al-Aqsa, gruparea militară Fatah specializată în atacuri sinucigaşe. În Jenin se afla o importantă tabără de refugiaţi – cu aproximativ 13.000 de oameni, din care martirii (*suhada*) se dovedeau uşor de recrutat. Manevrele de înaintare din Jenin trebuiau să fie, în consecinţă, complexe şi prudente, fiind nevoie de buldozere D9 şi de tancuri Merkava care să deschidă drumul infanteriei. Chiar şi aşa, 13 rezervişti din Brigada Nachson au fost ucişi într-o ambuscadă, comandoul Shayetet 13 fiind trimis urgent pentru a le recupera trupurile.691 în condiţiile în care, în timpul luptelor care s-au întins între 1 şi 11 aprilie, comunicaţiile din zonă au fost blocate, au apărut informaţii insistente că un masacru a fost comis de Tzahal, sute (sau chiar mii) de palestinieni fiind ucişi. În realitate, pierderile celor două tabere au fost relativ echilibrate: palestinienii – 53 de luptători, israelienii – 23.692 între teroriştii ucişi se aflau Hazem Qabha şi Mahmoud Toableh din Jihadul

Islamic, ultimul fiind strivit de un zid dărâmat de buldozerele Doobi.693

Cea mai dramatică operaţiune s-a desfăşurat la Betleem, unde 40 de luptători palestinieni s-au refugiat în Biserica Naşterii Domnului, unitatea de comando aerian Shaldag ajungând prea târziu pentru a le mai bloca retragerea. Timp de peste o lună (3 aprilie-10 mai 2002), biserica a fost sub asediu, în ea aflându-se 46 de preoţi şi 200 de civili luaţi ostatici de teroriştii coordonaţi de Abdullah Daoud.694 Cu mediere americană, luarea de ostatici s-a încheiat prin expulzarea a 26 de luptători palestinieni în Gaza şi a restului de 13 în Europa.695 O altă soluţie găsită cu mediere americană a fost predarea de către Arafat a ultimilor doi asasini ai ministrului Ze'evi, precum şi a celor găsiţi vinovaţi pentru transportul de arme de pe nava *Karine* A, în acest mod putând fi ridicat şi asediul asupra Mukataa din Ramallah. Tzahal a pierdut 34 de soldaţi în cursul Operaţiuni Scutul Defensiv, în timp ce palestinienii au avut aproape 500 de victime, conform unui raport al Naţiunilor Unite. Un rezultat important al operaţiunii a fost o scădere cu aproape 50% a atacurilor sinucigaşe în următorul an.

Un alt efect al acestei perioade însângerate a fost ridicarea barierei de securitate dintre Cisiordania şi Israel. Inspirată de succesul unui gard similar în jurul Fâşiei Gaza, care redusese dramatic capacitatea atacatorilor kamikaze de a pătrunde în Israel. Sharon a decis în iunie 2002 să construiască o structură defensivă similară şi în Cisiordania, pe o distanţă de circa 500 de kilometri. În zona Ierusalimului, gardul („învelişul Ierusalimului") are 202 kilometri. Deşi intens contestată – ca fiind un simbol al segregării şi considerată ilegală de Curtea Internaţională de Justiţie din Haga, bariera de securitate este, din punct de vedere al protecţiei militare, un succes; dacă în anul 2002 au fost înregistrate 43 de atacuri sinucigaşe în Israel, în 2012, acestea au dispărut.696

Retragerea din Gaza (2005). Al-Assad, Saddam,

Arafat şi Sharon ies din scenă

Atmosfera încărcată din Orientul Mijlociu a fost complicată de atacul coaliţiei conduse de Statele Unite şi Marea Britanie împotriva Irakului lui Saddam Hussein, în anul 2003, în căutarea armelor de distrugere în masă ale acestuia. Existenţa acestor arme, clamată de unele rapoarte secrete infirmate ulterior, punea o presiune specială pe umerii Forţelor de Apărare Israeliene, care trebuiau din nou să se pregătească în eventualitatea unui atac cu rachete al regimului muribund de la Bagdad – de această dată posibilitatea folosirii unor încărcături chimice sau biologice fiind mai mare decât în 1991, aşa cum sugera Donald Rumsfeld, secretarul american al Apărării.697 Liderii israelieni au părut să ia în serios acest avertisment, cerând ca populaţiei să îi fie distribuite tablete antiradiaţii şi solicitând pregătirea camerelor izolate în fiecare domiciliu. În plus, medicii au fost vaccinaţi împotriva rujeolei şi au fost împărţite măşti de gaze. Ariel Sharon explica atunci că riscul unui atac este „de 1%”, dar precauţiile trebuie să fie de „100%”.698

În realitate, regimul lui Saddam se va prăbuşi rapid, fără a mai ameninţa în vreun fel Israelul – fie pentru că nu mai avea capacitatea, fie pentru că era într-o situaţie mult mai gravă decât în 1991 şi o agresiune asupra oraşelor israeliene i-ar fi complicat-o şi mai mult. Din nou, tăcerea israelienilor şi neimplicarea în conflict a fost o alegere corectă. În fapt, aşa cum arătau o serie de declaraţii apărute în anii următori, serviciile secrete israeliene, care acordau o importantă majoră Irakului, nu erau deloc convinse de scenariul armelor de distrugere în masă deţinute de Saddam Hussein. „Era cunoscut în Israel că povestea conform căreia armele de distrugere în masă care puteau fi activate în 45 de minute era un basm de soţii bătrâne”, spunea în 2004 Yossi Sarid, membru în Comisia de Apărare din Knesset şi ministru în mai multe guverne. „Israelul nu a vrut să strice scenariul preşedintelui Bush”, adăuga el, 699 sugerând fie că

Sharon a tăcut pentru a menaja o prietenie americană de care avea nevoie în contextul procesului de pace cu palestinienii, fie pentru că prăbuşirea lui Saddam şi democratizarea Irakului promisă de Bush Jr. reprezentau oricum obiective importante pentru securitatea Israelului.

În anul 2004, peisajul politic din Orientul Mijlociu se schimbase radical faţă de deceniul anterior. Hafez al-Assad murise în iunie 2000, lăsându-i loc fiului său, Bashar, considerat mai slab şi mai puţin abil. Saddam Hussein fusese înlăturat de la putere în aprilie 2003, fiind găsit într-un final de trupele americane ascunzându-se într-o gaură în pământ lângă Tikrit, în decembrie 2003. În 1999, în Iordania venise la putere, după moartea regelui Hussein, fiul acestuia, Abdullah al II-lea, un lider moderat şi un continuator al politicilor tatălui său de deschidere în raport cu Occidentul şi Israelul. În Egipt, Hosni Mubarak dezvoltase politica lui Sadat de orientare către SUA (nici nu avea altă opţiune în anii 1990), acţionând adeseori ca negociator între Israel şi palestinieni. Singurii lideri care luptaseră în marile confruntări din intervalul 1956 – 1982 şi care se mai aflau la putere erau, în mod paradoxal, tocmai Arafat şi Sharon. Primul îşi pierduse relevanţa după valul de atentate sinucigaşe din 2002, după descoperirea transportului de arme Karine A şi în contextul captivităţii din Ramallah. Moartea sa, pronunţată oficial în 11 noiembrie 2004 (într-un spital din Franţa), după ce intrase în comă încă din 3 noiembrie, a venit cumva ca o concluzie a prăbuşirii politice. Deşi intense, speculaţiile despre o eventuală otrăvire cu poloniu, sugerate în special de o investigaţie Al Jazeera700 nu au putut fi confirmate din mai multe surse medicale convergente, cauza acceptată oficial de anchetatorii francezi fiind o afecţiune a sângelui care a dus la un atac cerebral.

Vechiul său rival, Ariel Sharon, va ieşi din scenă un an mai târziu, după o succesiune de accidente vasculare, înregistrate pe 18 decembrie 2005 şi, ulterior, pe 4 ianuarie 2006, moment din care Ehud Olmerţ a devenit

premier interimar. După o comă prelungită, legendarul războinic Arik va fi declarat mort pe 11 ianuarie 2014. Totuşi, spre deosebire de Yasser Arafat, ultimii ani ai lui Sharon în fruntea statului au adus evoluţii importante. În decembrie 2003, el a anunţat la Forumul de la Herzliya intenţia sa de „separare unilaterală" de teritoriile palestiniene. Ulterior, într-un interviu pentru Haaretz, şi-a explicat intenţia: „Plec de la principiul că, în viitor, nu vor mai fi evrei în Gaza (…). Intenţia mea este să procedez la o evacuare, scuzaţi… la o redesfăşurare a coloniilor care ne pun probleme şi a locurilor pe care nu le vom mai păstra deloc în cadrul unei reglementări finale, cum sunt coloniile din Fâşia Gaza".701 Pe 6 iunie 2004, planul retragerii din Gaza era aprobat de Cabinetul Sharon, iar pe 17 februarie 2005 de către Knesset. În textul asumat de guvern se stipula, între altele: „Retragerea din Gaza şi din nordul Samariei este de natură să reducă conflictele cu populaţiile palestiniene (…) Israelul va păstra controlul împrejurimilor Fâşiei Gaza în materie de securitate şi îşi va menţine prezenţa la frontiera cu Egiptul (Coridorul Philadelphi). Casele individuale ale coloniştilor şi sinagogile nu vor fi lăsate pe loc".702 Retragerea coloniştilor israelieni a început în 17 august 2005, sub coordonarea Tzahal, care concentrase peste 40.000 de soldaţi pentru buna desfăşurare a acesteia. 8.500 de colonişti au revenit în Israel, lăsând în Gaza o populaţie de aproape un milion şi jumătate de palestinieni. Au fost evacute 17 colonii din Fâşia Gaza şi patru din Samaria. Au fost doborâte 2 800 de case israeliene de către buldozerele D9 ale Forţelor de Apărare.703 Nu s-a putut ajunge la un acord al rabinilor în privinţa dărâmării de către armată a sinagogilor, opţiune care părea mai inspirată politic decât preconizata vandalizare de către grupurile controlate de Hamas şi Jihadul Islamic – la care s-a şi ajuns în final. Pe 12 septembrie 2005, la orele dimineţii, ultimul soldat israelian din Gaza, generalul Aviv Kochavi, închidea poarta punctului de trecere de la Kissufim.704 După un acord

special cu Egiptul, Israelul a acceptat să se retragă şi din Coridorul Philadelphi, o zonă cu importanţă militară specială, aflată la graniţa dintre Egipt şi Fâşia Gaza, permiţând armatei egiptene, în pofida principiului demilitarizării Sinaiului, să posteze aici o garnizoană de 750 de oameni.

Coridorul avea o importanţă tot mai mare pentru cazuistica noilor confruntări din Gaza. Astfel, după ce Tzahal a eliminat, în anul 2004, cu ajutorul rachetelor Hellfire lansate de pe elicoptere Apache, liderii Hamas – şeicul Yassin în 22 martie şi liderul politic Abdel Aziz al-Rantisi pe 17 aprilie –, palestinienii s-au răzbunat ucigând cinci soldaţi israelieni în Coridorul Philadelphi, pe 12 mai 2004. În replică, Tzahal a lansat Operaţiunea Curcubeul, menită să identifice tunelurile subterane prin care armele erau introduse în Gaza (venind dinspre Iran, via Sinai) şi să elimine reţeaua de traficanţi de arme zona Rafah-Culoarul Philadelphi. Concomitent, în nordul Fâşiei Gaza, între 29 septembrie şi 16 octombrie 2004, Forţele de Apărare Israeliene desfăşurau Operaţiunea Zilele Penitenţei, încercând să distrugă rampele de lansare ale rachetelor Qassam, care uciseseră doi copii din Sderot; peste 200 de tancuri, dar şi transportoare blindate şi trupe speciale au vizat circa 120 de palestinieni705 implicaţi în tragerea rachetelor în Israel. Conflictul căpătase deja aspectul pe care îl vom regăsi constant în următorii ani – tunelurile şi rachetele devenind teme centrale.

În această perioadă, tensiunile dintre armată şi conducerea politică vor fi mai vizibile decât de obicei, conturându-se o anumită frustrare în privinţa obiectivelor militare fluctuante şi greu de cuantificat care erau stabilite de politicieni. Această problemă se va croniciza, pentru că epoca războaielor clasice, care se încheiau cu învingători şi învinşi bine definiţi, era depăşită. După 1973, obiectivul Tzahal nu a mai fost ocuparea contra-cronometru a unui anumit spaţiu sau înfrângerea unei armate inamice, conturându-se în schimb misiuni mult mai greu de

îndeplinit şi verificat, precum „eliminarea teroriştilor” sau „a bazelor şi facilităţilor acestora” – politicienii având, totuşi, tendinţa să oprească acţiunile armatei la jumătatea drumului, pentru că erau, la rândul lor, supuşi presiunilor diplomatice internaţionale. Protestele unor generali se făcuseră auzite în 1996, când Peres oprise Operaţiunea „Fructele Mâniei” înainte de termenul preconizat, frustrând armata de perspectiva unei victorii mai clare în Liban. Mandatul de şef al statului major deţinut de generalul Moshe Ya’alon între 2002 şi 2005 a fost încărcat de tensiuni. Generalul Yaalon l-a criticat pe Ariel Sharon pentru refuzul de a elibera un număr important de prizonieri palestinieni în cursul negocierilor pentru pace.706 El l-a atacat şi pe ministrul apărării pentru lipsa unor politici de dezvoltare economică care să sprijine Autoritatea Palestiniană, pe care ramatkalul o credea ignorată şi descurajată în mod neinspirat.707 în anul 2003, piloţii militari şi conducătorii Shin Bet atacau public operaţiunile antiteroriste riscante – precum bombardamentele din zone civile –, afirmând că soluţiile politice trebuie să aibă prioritate în faţa celor militare.708 în manifestaţiile publice, lui Sharon i se cerea, după sloganul lansat chiar de acesta: „Să dea Tzahal mijloace să câştige” Moshe Yaalon se va opune şi planului de dezangajare din Gaza, în privinţa căruia Ariel Sharon miza pe sprijinul armatei. Din acest motiv, premierul şi ministrul apărării, Shaul Mofaz (fost ramatkal) nu îi vor mai prelungi acestuia mandatul în fruntea Forţelor de Apărare Israeliene cu un an, deşi aceasta era practica consacrată. Sharon, de altfel, l-a concediat şi pe şeful Shin Bet, Avi Dichter, care se opusese renunţării la Coridorul Philadelphi în favoarea Egiptului (ce-i drept, nici Sharon nu dorise să renunţe, fiind, însă, obligat de considerente juridice).

Conflictul din Gaza. Operaţiunile Ploi de Vară şi Nori de Toamnă (2006), Iarnă Fierbinte (2008), Plumb Topit (2008 – 2009), Stâlpul Apărării (2012), Hotarul Protector

(2014)

Bariera de securitate. Rachete şi tuneluri

Gardul de securitate din jurul Fâşiei Gaza a reprezentat modelul care a inspirat bariera similară care desparte Israelul de Cisiordania. Sub raportul securităţii, bariera din Gaza a reprezentat un succes, blocând practic acţiunile atentatorilor sinucigaşi (care de acum se vor arunca în aer la punctele de control) şi obligând grupările teroriste să îşi modifice strategia de luptă. Construcţia gardului din Gaza a început în 1994, în contextul procesului Oslo, terminându-se într-o primă etapă în anul 1996; ulterior, acesta a fost refăcut şi modernizat. În perioada 2000 – 2003, de pildă, au existat peste 400 de încercări ilegale de traversare, toate blocate datorită stabilirii unei zone-tampon de un kilometru în dreptul gardului, de unde vegetaţia a fost îndepărtată, fiind instalate posturi de observaţie ale Tzahal care asigură o vizibilitate de circa şase kilometri; în plus, regulile de angajare au devenit mai stricte, având în vedere că existau chiar şi 30 de tentative lunare de pătrundere în Israel a atacatorilor kamikaze, conform unui bilanţ realizat de generalul Doron Almog, care a condus Comandamentul Sudic între 2000 şi 2003.709 Punctele de ieşire din Gaza către Israel şi Egipt (Erez, Rafah, Sufa, Kerem Shalom, Kami) blocau transportul de explozibili şi arme prin controale şi scanări stricte. O excepţie a reprezentat-o punctul de trecere de la Kami, din nord-estul Fâşiei Gaza, pe unde s-au strecurat în anul 2004 doi tineri de 18 ani, care s-au detonat ulterior la Ashdod, ucigând zece israelieni. Fiind deseori atacat cu mortiere şi rachete, punctul va fi închis definitiv, de altfel, în 2011.

În aceste condiţii, Hamas şi Jihadul Islamic au căutat variante alternative de a lovi în teritoriul israelian. Prima soluţie a fost utilizarea rachetelor; cea de a doua – săparea unor tuneluri care să asigure transportul armelor dinspre Sinai în Gaza şi, ulterior, infiltrarea luptătorilor palestinieni din Fâşie în Israel. Soluţia de răspuns

identificată de Forţele de Apărare împotriva tunelurilor a fost construirea, cu începere din 2017, a unei bariere subterane, cu adâncime clasificată, care să se întindă de-a lungul întregii frontiere, în dreptul barierei terestre, pe circa 60 de kilometri. Zidul din sol ar trebui finalizat la jumătatea anului 2019, eliminând astfel problema majoră a răpirilor şi infiltrărilor subterane, în mod semnificativ, şi Egiptul şi-a asumat construirea unei bariere similare, fiind la rândul său afectat de reţelele teroriste.710 în plus, pentru a bloca atacurile pe mare sau prin intermediul dronelor, Tzahal exercita controlul asupra spaţiului aerian şi al apelor teritoriale ale Fâşiei Gaza.

După moartea lui Yasser Arafat, speranţele de pace ale comunităţii internaţionale s-au legat de succesorul acestuia, moderatul Mahmoud Abbas (cunoscut şi ca Abu Mazen). Abbas era un personaj cu parcurs ciudat. El a obţinut un doctorat la Moscova cu o lucrare prin care îşi propunea să demonstreze că mişcarea sionistă a condus o campanie menită să îi instige pe nazişti la Holocaust.711 De asemenea, conform unor documente apărute în 2016, Abu Mazen a fost agent KGB în anii 1980.712 Totuşi, Abbas a dovedit o capacitate mai mare decât Arafat de a se adapta şi de a evolua, devenind rapid singura variantă agreată de comunitatea internaţională pentru a ţine Hamas sub un relativ control şi a prelua frâiele puterii de la fondatorul Fatah. Încă înainte de moartea lui Arafat, în perioada în care acesta nu mai era acceptat ca partener de discuţii de Occident şi Israel, Abbas s-a conturat ca o alegere de compromis între vechea gardă Fatah şi adepţii unor negocieri, el fiind numit prim-ministru de un Yasser Arafat reticent şi gelos. Alternativa la Abbas, Marwan Barghouti, alesese în perioada Intifadei Al-Aqsa să se alăture luptei teroriste, conducând gruparea Tanzim şi Brigăzile Martirilor Al-Aqsa şi fiind arestat, în 2002, în cursul asediului asupra Mukataa din Ramallah.

Triumful electoral Hamas (2006)

Problema lui Abbas era lipsa de charismă şi de

entuziasm pentru băile de mulţime specifice lui Arafat. îmbrăcat în costum de birocrat, evitând *keffiyah* şi hainele de războinic ale lui Yasser, Abbas a fost ales preşedinte fără mare entuziasm, în ianuarie 2005, în absenţa vreunei concurenţe serioase, cu sprijinul Fatah şi al partenerilor externi implicaţi în procesul de pace. Totuşi, creşterea suportului popular pentru Hamas se putea observa de la un an la altul. În alegerile universitare palestiniene, cu o importanţă specială în spaţiul arab (Frăţia Musulmană se reinventase în perioada lui Sadat tocmai preluând conducerea uniunilor studenţeşti), Hamas învinsese Fatah chiar şi în fieful acestuia, la Ramallah. În alegerile locale din Gaza, din 2005, concentrându-se pe mesaje la firul ierbii, Hamas câştigase aproape 80 de mandate din 118, dublu faţă de Fatah. Nu fusese, totuşi, un semnal de alarmă luat în serios, vechea gardă a OEP continuând să spere că moştenirea lui Arafat şi deschiderea faţă de procesul de pace vor pune în umbră scandalurile de corupţie, sciziunile din cadrul Fatah şi lipsa de pregătire a lui Abbas şi a mişcării sale politice pentru campaniile electorale reale – aspect la care Hamas s-a dovedit net superior.713 Rezultatul va fi uluitor: pe 25 ianuarie 2006, Hamas va câştiga detaşat alegerile parlamentare, trimiţând în Consiliul Legislativ Palestinian 74 de aleşi din 132. În formularea lui Donald MacIntyre, „acesta era un punct de cotitură – se poate spune punctul de cotitură – în destinul Gâzei din următoarea decadă”.714

Pentru Israel, până şi participarea Hamas la alegeri păruse de neconceput. Ministrul de externe Silvan Shalom declarase sugestiv la ONU: „Este de neconceput ca o mişcare precum Hamas să poată participa la alegeri, având şansa să le câştige, chemând în acelaşi timp la distrugerea Statului Israel. Nu trebuie să fim luaţi drept o ţară de nebuni”. 715 în faţa victoriei din ianuarie 2006, cabinetul Ehud Olmerţ a emis o declaraţie categorică: „Statul Israel nu va negocia cu o putere palestiniană din care o parte este constituită de o organizaţie teroristă

înarmată care îndeamnă la distrugerea lui”.716 Statele Unite subliniau că nu vor discuta cu o mişcare care include o aripă teroristă, iar Cvartetul pentru procesul de pace israeliano-palestinian (UE, ONU, SUA, Rusia) anunţa că asistenţa economică pentru palestinieni va fi condiţionată de principiile nonviolenţei, acceptării obligaţiilor asumate anterior (Oslo) şi recunoaşterii Statului Israel.717

Totuşi, lucrurile au mers înainte. Ismail Haniyeh, care fusese de mai multe ori condamnat la închisoare de autorităţile israeliene, apoi deportat în Liban, a fost desemnat în februarie 2006 de Hamas pentru postul de prim-ministru al Autorităţii Naţionale Palestiniene, fiind acceptat oficial de Abbas în luna martie. În replică, Uniunea Europeană a blocat în aprilie ajutorul economic vital pentru administraţia palestiniană.

În aceeaşi perioadă, armata israeliană a decis eliminarea lui Jamal Abu Samhadana, un fost membru Tanzim, care fondase organizaţia Comitetele de Rezistenţă Populară, specializate în atacuri cu rachete asupra teritoriului israelian. Existau informaţii că acesta – care tocmai fusese numit şeful forţei armate a noului guvern Hamas din Gaza – pregătea o altă lovitură împotriva Israelului. El declarase după numire: „Avem un singur inamic. Aceştia sunt evreii. Nu avem alţi inamici. Voi continua să port puşca şi să apăs pe trăgaci de câte ori va fi nevoie să îmi apăr poporul”. 718 Nu a mai apucat să o facă: în iunie 2006 a fost eliminat, alături de alţi trei combatanţi ai Comitetelor de Rezistenţă Populară, în cadrul unui atac cu drone şi elicoptere Apache în Rafah.719 în replică, Hamas a expediat sute de rachete Qassam înspre Sderot.

Răpirea lui Gilad Shalit.

Ploi de Vară şi Nori de Toamnă (2006)

Apoi, pe 25 iunie 2006, într-un eveniment care va marca profund următorii ani, un comando palestinian – format din membri ai Armatei Islamului, Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam şi Comitetelor Populare de Rezistenţă –

folosind un tunel subteran din Gaza, a pătruns în Israel în apropierea kibuţului Kerem Shalom, ucigând doi militari şi răpindu-l pe tanchistul Gilad Shalit, prin acelaşi tunel subteran, care avea circa 300 de metri. Conform informaţiilor oferite de noul şef de stat major al Tzahal, generalul Dan Halutz, atacul palestinian a avut loc la ora 5.13 în zori, fiind executat de trei grupuri: unul dintre acestea a ţintit tancul lui Shalit, altul un transportor blindat gol, folosit pentru descurajare, şi cel de al treilea – un post de observaţie. Blindatele au fost lovite de rachete antitanc, luând foc şi obligând echipajul să le evacueze. Primii doi soldaţi au fost seceraţi pe loc de rafalele luptătorilor Hamas, un al treilea a rămas inconştient în tanc, fiind ulterior salvat, în timp ce Shalit, rănit, a fost extras de palestinieni, după ce mai multe grenade au fost aruncate în turelă.720

Răpirea lui Gilad Shalit a provocat tensiuni între Tzahal şi Shin Bet, ramatkal-ul Halutz susţinând că nu primise niciun avertisment privind atacul, în timp ce Yuval Diskin, şeful Shabak, a putut demonstra că armata fusese atenţionată că se pregăteşte o răpire. Furtuna politică şi socială a fost, însă, mult mai amplă. În scurt timp a devenit evident că Hamas solicită un schimb important de prizonieri pentru eliberarea lui Shalit, variantă pe care Ehud Olmerţ – succesorul lui Sharon, ales premier pe 14 aprilie 2006, după o perioadă de interimat721 – nu o putea accepta în etapa în care încă se clarifica modul în care Israelul urma să se raporteze la guvernul Hamas. În consecinţă, pe 28 iunie 2006, la ordinul lui Olmerţ, Forţele de Apărare israeliene au declanşat Operaţiunea Ploi de Vară (*Mivtsa Gishmey Shamaim*), cu două obiective: eliberarea caporalului Shalit şi distrugerea rampelor de lansare ale rachetelor Qassam. Se ştia că Shalit este în viaţă, în numele acestuia fiind trimis următorul mesaj: „Sănătatea mea se deteriorează zilnic, în mod special cea emoţională şi asta îmi provoacă o depresie. Aştept ca acest intolerabil coşmar pentru orice om să se sfârşească şi să

fiu eliberat din captivitatea strictă şi izolată în care mă aflu, mai ales că ziua în care am împlinit 20 de ani a trecut, deşi speram să o sărbătorim împreună. Fac apel la guvernul meu, şi în mod special la prim-ministrul Ehud Olmerţ şi la ministrul apărării Amir Peretz, să facă tot ce le stă în putere ca să fiu eliberat cât mai repede cu putinţă, pentru că fiecare zi care trece îmi provoacă şi mai mult rău, şi să accepte cererile mujahedinilor care m-au capturat". 722

În replică, Tzahal a acţionat ţintind infrastructura palestiniană, pentru a creşte presiunea publică împotriva Hamas (metodă folosită şi în Liban, contra Hezbollah). Centrala electrică din Gaza a fost lovită de avioane israeliene, făcând astfel guvernul Hamas dependent de energia pe care Israelul era dispus să o asigure. De asemenea, au fost distruse trei poduri care ar fi putut fi folosite pentru mutarea lui Shalit către sudul Gâzei, în paralel, o reşedinţă a preşedintelui sirian Bashar al-Assad a fost survolată demonstrativ de avioane F-16, pentru a-l avertiza pe acesta să oprească sprijinul acordat Hamas. Au fost atacate, de asemenea, tuneluri subterane din zona Rafah şi depozite de armament. Pe 1 iulie 2006, aviaţia a lovit birourile premierului Hamas, Ismail Haniyeh, iar pe 2 iulie pe cele ale Fatah din Gaza.723 La sol, Tzahal a ocupat Aeroportul Internaţional din Gaza, devenit recent Aeroportul Yasser Arafat. Inaugurat după Oslo, în 1998, în prezenţa preşedintelui Clinton, el fusese atacat în timpul Intifadei ALA – qsa, devenind de atunci un simplu punct de observaţie pentru zona Rafah.724 în replică la acţiunile israeliene, Comitetele de Rezistenţă Populară au anunţat că au răpit un tânăr de 18 ani din Cisiordania, executându-l sumar, cu un glonţ în cap.725 Totuşi, ancheta a demonstrat cum Comitetele au constituit în această operaţiune doar un paravan pentru Fatah şi forţele oficiale de securitate palestiniene. Pentru a evita o eventuală extragere din Gaza pe mare a lui Shalit, Tzahal a instituit şi o blocadă navală; în paralel, Forţele Navale au

bombardat zonele de lansare ale rachetelor Qassam din Beit Lahia şi Beit Hanoun, în nordul Fâşiei. Hamas a răspuns prin lansarea, pe 4 iulie 2006, a unei rachete optimizate, cu rază mai lungă de acţiune, care a aterizat în curtea unei şcoli din Ashkelon, anunţând posibilitatea ca organizaţiile teroriste să vizeze de acum ţinte mai îndepărtate. În consecinţă, trupe din Brigada Golani, conduse de colonelul Tamir Yadai, însoţite de 15 blindate şi de genişti, au pătruns în nordul Gâzei, în zona unor aşezări israeliene abandonate în 2005, căutând rampele de lansare ale noilor proiectile Qassam.

Totuşi, Ehud Olmerţ precizase clar, încă de la începutul lunii iulie, că Tzahal nu va recaptura Gaza şi se va retrage după ce Gilad Shalit va fi adus acasă. Shin Bet ştia că acesta se afla în continuare în Gaza, undeva în sud, probabil în Rafah, fiind în viaţă şi primind îngrijiri medicale. Totuşi, el nu va fi găsit în cursul căutărilor din cadrul Operaţiunii Ploi de Vară, pretenţiile răpitorilor crescând constant: iniţial, ele vizau toate femeile şi minorii reţinuţi de Israel în cursul Intifadei, ulterior adăugându-se o solicitare de a elibera 1.000 de prizonieri palestinieni. Prin intermediul negociatorilor egipteni, dar şi al intervenţiei lui Recep Tayyip Erdogan, Israel şi Hamas au ajuns la o înţelegere, în octombrie 2011, cabinetul Netanyahu a aprobat eliberarea unui număr de 1 027 de prizonieri palestinieni în schimbul lui Shalit, care a fost transferat către Tzahal, prin teritoriul egiptean, pe 18 octombrie 2011, fiind întâmpinat la baza Tel Not de către premierul Netanyahu, ministrul apărării Barak şi ramatkal-ul Benny Gantz.726

În condiţiile în care atacurile cu rachete şi mortiere au continuat şi de-a lungul toamnei anului 2006, Tzahal a mai desfăşurat, între 1 şi 7 noiembrie, o acţiune-apendice la Operaţiunea Ploi de Vară: Operaţiunea Nori de Toamnă. Elicoptere, 60 de tancuri Merkava şi trupe de infanterie au înconjurat Beit Hanoun, pentru a distruge noi centre de lansare a rachetelor.727 Mai multe case care găzduiau

depozite de rachete au fost dărâmate de buldozerele Tzahal. Avioanele Forţelor Aeriene Israeliene şi tancurile au bombardat o serie de facilităţi Hamas. Un tir de artilerie prost reglat a lovit o familie palestiniană, făcând 18 victime, în timp ce, în replică, un israelian a fost ucis de o rachetă Qassam.728 Pe 7 noiembrie 2006, militarii israelieni au început să se retragă, iar pe 26 noiembrie 2006 s-a ajuns la un acord de încetare a focului cu Hamas. A doua zi, Ehud Olmerţ lansa un apel către liderii palestinieni în vederea redeschiderii discuţiilor menite să ducă la recunoaşterea unui stat palestinian autentic.729

Războiul civil palestinian: Fatah vs Hamas (2007).

Operaţiunea Iarnă Fierbinte (2008)

Era, însă, o iluzie. În realitate, Gaza se scufunda în sărăcie endemică şi război civil. În lipsa ajutoarelor financiare, pe care nimeni nu era dispus să le ofere Hamas, ştiind că vor fi dirijate (şi) înspre operaţiuni teroriste, nu mai erau bani de salarii şi ajutoare sociale. Cu punctele de trecere închise, palestinienii nu mai puteau lucra în Israel, pierzând mii de locuri de muncă; situaţia era similară şi în privinţa comerţului, blocat la frontiere. Soluţia de supravieţuire pentru Hamas era Iranul, dispus să ofere un ajutor de 250 de milioane de lire sterline, în ciuda faptului că, teoretic, relaţiile dintre o grupare sunnită inspirată de Frăţia Musulmană şi un guvern şiit erau puţin probabile. Iranul nu putea irosi, însă, şansa de a învălui Israelul şi din sud, dinspre Gaza, în paralel cu „pintenul” nordic asigurat de Hezbollah.730

În această atmosferă, având în vedere că preşedintele Abbas – ale cărui atribuţii erau tot mai vizibil subminate de Hamas – încerca să menţină relaţiile cu SUA şi UE, nu cu regimul de la Teheran, perspectiva unui război între Fatah şi Hamas era inevitabilă. Acesta s-a desfăşurat rapid, în anul 2007, Hamas preluând controlul asupra Fâşiei între 10 şi 15 iunie 2007, în cursul Bătăliei din Gaza. Mahmoud Abbas l-a demis pe premierul Hamas, Haniyeh, numindu-l în locul său pe reformistul Salam

Fayyad. Refuzul Hamas de a recunoaşte această decizie a „rupt” în două Autoritatea Naţională Palestiniană: o Cisiordanie Fatah şi o Fâşie Gaza Hamas. 350 de palestinieni au murit în cursul luptei pentru putere din Gaza, mai mult decât cei ucişi în cursul ambelor operaţiuni Tzahal din 2006 (Ploi de Vară şi Nori de Toamnă), când se înregistraseră 317 victime.731 Contextul anarhic era favorabil reglărilor de conturi între clanuri rivale şi răpirilor de jurnalişti străini. Totuşi, aceste acţiuni haotice, care scoteau la lumină grupări tot mai sângeroase, ofereau, în mod paradoxal, şansa unei instituţionalizări a Hamas într-o linie mai moderată, organizaţia implicându-se, de pildă, în eliberarea jurnalistului BBC Alan Johnston. Acesta fusese răpit de Armata Islamului, o grupare care combina jihadismul cu crima organizată şi spiritul de clan, într-un mod care anunţa ingredientele Statului Islamic. Pentru a-l salva pe Johnston, diplomaţii britanici au fost nevoiţi să ceară sprijinul lui Ismail Haniyeh, iar MI6 a avut discuţii cu Khaled Mashal, ţintit de Mossad cu un deceniu în urmă în Iordania; acesta a profitat de contacte pentru a-şi exprima speranţa unei normalizări în relaţiile Hamas cu Occidentul.

Un asemenea obiectiv nu era însă lucid, în condiţiile în care numărul tunelurilor şi al rachetelor Qassam creştea în Gaza. Din acest motiv, Aman a mizat mai degrabă, prin vocea directorului Amos Yadlin, pe scindarea unităţii palestiniene între tabăra din Cisiordania, aflată sub controlul lui Abbas şi care era dispusă la un dialog mai consistent, şi gruparea Hamas din Gaza, care a fost declarată de guvernul lui Olmerţ „entitate ostilă”.732

Pe lângă presiunea economică aplicată de Israel, Tzahal şi-a continuat incursiunile în Fâşie atunci când atacurile cu rachete Qassam, Katiuşa şi Grad creşteau îngrijorător. Operaţiunea Iarnă Fierbinte, lansată pe 28 februarie 2008, şi care se va încheia pe 3 martie, a fost impusă de creşterea capacităţii de tragere a Hamas odată cu aducerea în Fâşia Gaza, prin Sinai, a unui transport

important de sisteme Grad în versiune iraniană, cu rază mai lungă de acţiune, acestea având capacitatea de a lovi Ashkelonul. Lansatoarele iraniene cu calibru de 122 mm, uşor de dezasamblat şi de transportat prin tuneluri, aveau capacitatea de a lovi ţinte strategice precum centrale electrice sau porturi. În cadrul Operaţiunii Iarna Fierbinte (*Miviza Horef Ham*), Tzahal a urmat un *pattern* relativ consacrat al incursiunilor antiteroriste din Gaza, începând ofensiva cu lovituri aeriene împotriva depozitelor de arme, dar şi a birourilor liderilor Hamas (avertizaţi în prealabil). A urmat intervenţia la sol – cu tancuri şi infanteria Givati –, aceasta concentrându-se pe aşa-numitul „perimetru Qassam", zona din care veneau tirurile de rachete; în contextul utilizării rachetelor Grad, acest perimetru ajunsese să se extindă şi în oraşul Gaza, incluzând zone intens populate.733

Operaţiunea Plumb Topit (2008 – 2009).

Incidentul Mavi Marmara (2010)

Totuşi, situaţia de securitate nu s-a îmbunătăţit. Un atac terorist asupra unei şcoli religioase din Ierusalim, *Yeshiva Mercaz HaRav*, care a avut loc pe 6 martie 2008, în cadrul căruia opt tineri israelieni au fost ucişi, a ridicat tensiunea politică în Israel. Situaţia aici era deja complicată: Ehud Olmerţ era urmărit în mai multe dosare penale, care vor duce în final şi la condamnarea sa. În plus, modul în care premierul coordonase politic războiul cu Hezbollah din 2006 fusese criticat oficial de o comisie de anchetă, cota sa de încredere fiind extrem de scăzută. Olmerţ nu îşi permitea, în aceste condiţii, să dea dovadă de slăbiciune: după ce Tzahal a descoperit, pe 4 noiembrie 2008, un tunel de aproape 300 de metri din Gaza, similar cu cel folosit în răpirea caporalului Shalit, şi după ce Hamas a expediat 80 de rachete în Israel, pe 24 decembrie 2008, el a decis lansarea unei noi operaţiuni în Fâşia Gaza.

Având o amploare mai mare decât cele anterioare, aceasta s-a numit Operaţiunea Plumb Topit şi s-a întins pe trei săptămâni (27 decembrie 2008 – 18 ianuarie 2009);

pentru a sublinia intensitatea luptelor, ea este adeseori numită şi Războiul din Gaza. Pe lângă 20.000 de soldaţi în activitate implicaţi în operaţiune, au fost chemaţi iniţial sub arme şi circa 7.000 de rezervişti, cifra fiind ulterior extinsă la peste 10.000.734 în mod semnificativ, în baza lecţiilor învăţate în războiul din Liban din 2006, lansarea atacului din Gaza a fost secretizată la un nivel care amintea de 1967: între 24 decembrie 2008, data la care cabinetul israelian a autorizat atacul, şi 27 decembrie, data la care acesta a fost declanşat, nu doar că nicio informaţie vizând intenţiile Forţelor de Apărare Israeliene nu a devenit publică, dar s-a recurs la diversiuni care au dus la o surprindere completă a forţei militare Hamas. Au fost mimate vizite diplomatice în vederea unui acord de încetare a focului, s-au acordat permisii generoase pentru soldaţi, manevrele avioanelor F-15 au fost ascunse pe culoare de tip comercial.735

Prima fază a operaţiunilor a constat într-o amplă campanie de bombardamente efectuate de Forţele Aeriene. Aceasta a durat între 27 decembrie 2008 şi 3 ianuarie 2009 şi a început sâmbătă, la ora 11.30, printr-o acţiune a avioanelor F-15 care viza o ceremonie a membrilor Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam – care pozau în cădeţi de poliţie – organizată în clădirile poliţiei din complexul Arafat City; 85 de terorişti au fost eliminaţi.736 în baza informaţiilor oferite de Aman şi Shin Bet, Forţele Aeriene au vizat nu mai puţin de 604 ţinte majore în cursul Operaţiunii Plumb Topit, dintre care 450 au fost atinse până în 31 decembrie 2008. O sută de ţinte fuseseră lovite în primele 220 de secunde ale misiunii, de 80 de avioane şi elicoptere.737 Birourile Hamas, instituţiile asociate grupării şi unele case ale liderilor au fost considerate ţinte legitime, în condiţiile în care existau informaţii că ascund arme sau găzduiesc celule teroriste. Un exemplu relevant este cel al lui Nizar Rayan, unul dintre succesorii şeicului Yassin şi cel mai vocal adept al atacurilor sinucigaşe în teritoriul israelian. Casa lui Rayan constituia punctul de

intrare într-un tunel subteran care găzduia un depozit de arme. Folosind procedura uzuală, Tzahal şi Shin Bet au avertizat familia lui Rayan asupra unui bombardament iminent (executat de un avion F-16). Totuşi, liderul Hamas a refuzat să părăsească locuinţa, folosindu-şi soţiile şi copiii pe post de scuturi umane: aproape 20 de oameni au murit în atacul din 1 ianuarie 2009.738 Pe 15 ianuarie au fost ucişi fraţii lyad şi Said Siam, lideri Hamas, ultimul fiind ministrul de interne al administraţiei din Gaza şi conducătorul unei forţe de 13.000 de poliţişti – în fapt o structură-paravan în care erau integrate diferitele grupări teroriste.739 Şi birourile premierului Hamas, Ismail Haniyeh, au fost lovite.

Totuşi, un obiectiv mult mai important era reţeaua de tuneluri construită de Hamas, estimările Tzahal vorbind despre 300 de galerii subterane, cu o lungime medie de 100 de metri şi o adâncime de 10 metri. O treime dintre acestea au fost ţintite de bombardamentele aeriene, restul fiind vizate în etapa terestră a operaţiunii.740 Dintre tunelurile bombardate de Forţele Aeriene, 40 se aflau numai în Coridorul Philadelphi, aceasta fiind ruta principală pentru aducerea de rachete iraniene în Fâşia Gaza, via Sinai.741 În această etapă vor fi distruse şi două treimi din centrele de lansare ale rachetelor Qassam sau Grad. După o săptămână de lovituri aeriene (şi navale, Marina israeliană intrând şi ea în acţiune) faza terestră a Operaţiunii Plumb Topit a început pe 3 ianuarie 2009, la ora 8 dimineaţa, loviturile aeriene continuând şi pe parcursul acesteia. Tzahal a trimis în Fâşia Gaza cinci brigăzi, numărând circa 10.000 de oameni: Golani, Givati, Paraşutiștii, Brigada 188 Artilerie, Brigada 401 Blindată, precum şi genişti. Comanda era exercitată de generalul Yoav Galant, care conducea Comandamentul de Sud. El colabora cu Ehud Barak, la acel moment ministru al apărării, făcând eforturi pentru a coordona aspectele umanitare ale conflictului. Fiind vorba de un război asimetric, în care Hamas îşi dezvoltase tehnici sofisticate

de ascundere a depozitelor de arme, a intrărilor în tuneluri şi chiar a liderilor în zone critice precum spitalele sau şcolile, riscurile afectării civililor era ridicat. Paraşutiștii Tzahal descoperiseră, de altfel, la El-Atatra o hartă conţinând zonele înţesate cu bombe-capcană şi celulele de luptă Hamas, multe dintre acestea fiind plasate în aglomeraţii urbane.742

Bilanţul Războiului din Gaza a fost foarte sângeros: palestinienii au pierdut aproape 1200 de oameni, dintre care peste 700 erau membri Hamas, în timp ce Israelul a pierdut 10 soldaţi şi trei civili.743 Faza terestră a operaţiunii a avut câteva caracteristici care reflectau experienţa căpătată în Liban: s-a revenit la tradiţia israeliană a atacurilor nocturne, au fost utilizate tot mai multe drone şi arme inteligente, au fost blocate comunicaţiile mobile ale soldaţilor şi presa a fost ţinută departe de operaţiuni, elemente care au făcut ca Hamas să evolueze într-o ceaţă informaţională completă. Conform unor estimări militare, Operaţiunea Plumb Topit a reprezentat momentul în care Hamas s-a aflat cel mai aproape de înfrângere şi de o prăbuşire totală. Totuşi, în cursul războiului, organizaţia a avut capacitatea de a lansa peste 700 de rachete în Israel. Presat de intervenţiile internaţionale şi de implicaţiile umanitare ale conflictului, premierul Olmerţ a decis o încetare unilaterală a focului din partea Israelului, renunţând la o eventuală „curăţare” suplimentară a Coridorului Philadelphi din zona Rafah. Posteritatea operaţiunii Plumb Topit a cunoscut variaţii surprinzătoare. Raportul iniţial al unei comisii ONU conduse de judecătorul sud-african Richard Goldstone a statuat, în aprilie 2009, că Plumb Topit a reprezentat „un atac în mod deliberat disproporţionat”.744 Ulterior, însă, acelaşi Goldstone a anunţat public, într-un articol publicat în *Washington Post*, că nu îşi mai menţine opiniile iniţiale în urma unor informaţii mai ample despre războiul din Gaza, concluzionând că „Israelul, ca orice altă naţiune suverană, are dreptul şi obligaţia să se apere şi să îşi apere

cetăţenii”.745

Nici după Plumb Topit situaţia nu s-a îmbunătăţit semnificativ în Fâşia Gaza, deşi au existat perioade de acalmie. Totuşi, evenimentele păreau captive într-un cerc vicios. O blocadă severă asupra Fâşiei Gaza fusese instituită de Israel şi Egipt încă de la triumful electoral şi violentul *coup d'état* al Hamas din intervalul 2006 – 2007. Produsele care intrau în Gaza erau limitate şi atent controlate, frontierele erau închise iar marea era intens patrulată de Marina Israeliană. Deşi măsura era menită să blocheze aducerea în Fâşie a unor dispozitive teroriste de mare risc, dar şi să aplice asupra Hamas o presiune economică care să împingă gruparea la negocieri, efectul secundar era înflorirea afacerii tunelurilor subterane. Gândite adesea doar ca instrumente de contrabandă dinspre Egipt, săpate de „investitori” privaţi, tunelurile trebuiau autorizate de Hamas, care le putea rechiziţiona oricând pentru uzul propriu.

Un alt efect al asediului Fâşiei Gaza va fi un conflict diplomatic major cu Turcia, după ce Recep Tayyip Erdogan va solicita unei flotile care transporta spre Gaza 6.000 de tone de produse să ignore avertismentele Forţelor Navale Israeliene şi să spargă blocada instituită de acestea. Pe 31 mai 2010, după ce reprezentanţii flotilei lui Erdogan au refuzat să accepte un control al bunurilor transportate în portul Ashdod, şi având în vedere faptul că în spatele convoiului se afla o organizaţie umanitară turcă cu profil islamist, forţele speciale ale Marinei Israeliene au abordat cele şase vase ale grupului cu ajutorul bărcilor rapide şi al elicopterelor. Pe Mavi Marmara, nava principală a convoiului, li s-a răspuns în mod violent, comandoul Shayetet 13 împuşcând nouă activişti turci, ceea ce a dus la o ruptură pe termen lung în relaţiile cu statul care, până la venirea la putere a lui Erdogan, fusese un important partener al Israelului în lumea musulmană, într-un gest ostil fără precedent, serviciile speciale din Turcia au asigurat publicarea în cotidianul *Sabah*, pe 26 septembrie

2011, a unei liste cu 174 de nume de militari şi comandanţi implicaţi în incidentul Mavi Marmara, susţinând că acestea au fost obţinute prin compararea imaginilor filmate în timpul operaţiunii cu profilurile de pe site-urile de socializare ale soldaţilor israelieni.746 În ciuda solicitărilor lui Erdogan ca Tzahal şi Israel să îşi ceară scuze pentru acţiunea din 2010, premierul Netanyahu a răspuns că „misiunea Shayetet era vitală, necesară, legală şi de o mare importanţă”, spunându-le luptătorilor de comando că „intervenţia lor a fost profesionistă şi caracterizată de eroism, reţinere şi o moralitate care nu cred că ar putea fi exemplificată mai bine de nicio armată sau marină din lume”.747

Operaţiunea Stâlpul apărării (2012)

În toamna anului 2012, fragilul acord de încetare a focului încheiat după Operaţiunea Plumb topit lăsa loc unei noi spirale a violenţei cauzate de disputele dintre marina israeliană şi pescarii din Gaza (unii dintre aceştia fiind implicaţi în transportul de arme) şi de cele aproape 200 de rachete şi mortiere trase în luna octombrie 2012. Ciocniri pe o scară mai limitată se înregistraseră constant de-a lungul ultimului an: în martie, de pildă, când fusese înregistrat un alt vârf al atacurilor cu rachete (192), Tzahal îl eliminase pe Zuhair al-Qaisi (Abu Ibrahim), secretarul general al Comitetelor de Rezistenţă Populară. Al-Qaisi, care organizase în august 2011 un atac sofisticat în sudul Israelului – patru grupuri teroriste ucigând opt israelieni după o infiltrare la graniţa cu Egiptul –, fusese lovit de o rachetă a Forţelor Aeriene în timp ce îşi conducea automobilul în Tel al-Hawa. În 5 august 2012, un grup terorist compus din beduini a atacat o bază militară egipteană din Sinai, ucigând 16 militari. Pentru a crea confuzie şi a da senzaţia unui atac egiptean, teroriştii şi-au însuşit din bază două vehicule blindate, cu care au încercat să ia cu asalt punctul de trecere Kerem Shalom. Bucurându-se de informaţii mai bune şi aflându-se pe un nivel superior de alertă în raport cu egiptenii, Tzahal nu a

fost luat prin surprindere, respingând atacul şi ucigându-i pe terorişti. Atentatul a avut implicaţii majore în istoria recentă a Egiptului, acesta fiind momentul în care s-a declanşat lupta deschisă pentru putere între regimul Fraţilor Musulmani, care controlau Parlamentul şi funcţia de preşedinte (Morsi) şi, pe de altă parte, armata egipteană, care gira un organism suprapus de control constituţional după căderea lui Mubarak. Încercând să-şi paseze reciproc vina pentru dezastrul de securitate din Sinai, islamiştii şi militarii se vor Aventura într-o dispută care va duce la prăbuşirea accelerată a lui Morsi şi la o nouă perioadă de interzicere şi dizgraţie internaţională pentru Frăţie.

Cu eliminarea unui lider terorist avea să înceapă şi Operaţiunea Stâlpul apărării, care va fi lansată de Tzahal pe 14 noiembrie şi se va termina pe 21 noiembrie 2012. Cel vizat de atacul dronelor israeliene dotate cu rachete era de această dată Ahmed Jabari, conducătorul aripii militare Hamas, coordonator al atacurilor cu rachete, al programului de tuneluri subterane şi al răpirilor din Israel. El va fi surprins conducându-şi maşina, în Gaza, în jurul orei 16, care va fi momentul de debut al operaţiunii aeriene israeliene, programată să dureze o săptămână.748 Atacurile cu drone vor reprezenta un progres important făcut de Forţele de Apărare Israeliene în vederea limitării pagubelor colaterale: operate la altitudine mai joasă, acestea filmau şi documentau operaţiunile, asigurând confirmarea video a identităţii persoanelor urmărite.

În anul 2012, în fruntea Comandamentului Sudic – cel responsabil de Fâşia Gaza – se afla generalul Tal Russo, luptător de forţe speciale. El acţiona în subordinea ministrului apărării Ehud Barak şi a ramatkal-ului Benny Gantz. Totuşi, cei mai activi oameni în cursul Operaţiunii Stâlpul apărării vor fi şeful Shin Bet, Yoram Cohen (cel care trasa ţintele) şi comandantul Forţelor Aeriene Amir Eshel (cel care le distrugea). Ca şi în cazul Operaţiunii Plumb topit, atacul Tzahal fusese atent ascuns de liderii

israelieni: Netanyahu şi Barak dăduseră semnale prietenoase vizând Gaza în preziua ofensivei.749 Această disimulare era importantă pentru ca Hamas să nu înceapă mutarea urgentă a celor 1.500 de ţinte stabilite de Gantz, Eshel şi Cohen. Imediat după asasinarea lui Ahmed Jabari, fuseseră lovite 20 de baze subterane pentru lansarea de rachete care aparţineau Hamas şi Jihadului Islamic. O nouă ameninţare era urmărită cu prioritate: rachetele iraniene Fajr-5, a căror rază de acţiune de circa 75 de kilometri acoperea distanţa dintre Fâşia Gaza şi Tel Aviv, respectiv Ierusalim, ceea ce punea circa 3, 5 milioane de israelieni în calea lor.750 De altfel, Tzahal a alertat responsabilii Frontului Domestic, cerând populaţiei să aplice măsurile-standard de protecţie în eventualitatea unor atacuri. O declaraţie a purtătorului de cuvânt al armatei, Yoav Mordechai – viitor coordonator al activităţilor din teritoriile palestiniene şi un bun vorbitor de arabă – desemna explicit Gaza, în acest moment, ca „o bază avansată iraniană”.751

Ţintele multiple Hamas şi Jihadul Islamic vizate de Tzahal în Operaţiunea Stâlpul apărării au inclus 19 comandanţi militari, aproape 1.000 de baze de lansare subterane, 150 de tuneluri şi 26 de depozite de arme.752 Reacţia Hamas a fost pe măsură: 1.500 de rachete expediate într-o săptămână către Israel (numai în 15 noiembrie au fost trase 316), dintre care 421 au fost interceptate de Cupola de Fier şi 58 au lovit zone urbane, restul neexplodând sau căzând în arii nelocuite.753

Peisajul internaţional suferise modificări importante în anul 2011, mai ales în contextul Primăverii Arabe, care s-a dovedit în timp mai degrabă un eveniment istoric favorabil forţelor islamiste. În Egipt venise la putere, chiar în vara lui 2012, Mohamed Morsi, lider al Frăţiei Musulmane, solidar cu confraţii palestinieni din Hamas. Preşedintele american Barak Obama – care îl va vizita pe Mahmoud Abbas la Ramallah, în martie 2013 – făcea eforturi susţinute pentru a ţine sub control grupul de state

format din Egipt-Qatar-Turcia, care se dovedea mai solidar cu Gaza decât alte ţări musulmane. După lansarea Operaţiunii „Stâlpul apărării”, Morsi l-a trimis în Fâşia Gaza pe noul său premier, Hesham Kandil, forţând astfel Tzahal să oprească acţiunile militare pe perioada vizitei din 16 noiembrie 2012. Hamas, pe de altă parte, a continuat atacurile, lansând 50 de rachete în intervalul de trei ore în care fusese stabilită o scurtă încetare a focului. Pe 17 noiembrie, într-o lovitură devenită deja tradiţională, a fost distrus biroul premierului Hamas, Ismail Haniyeh. Concomitent, armata israeliană l-a eliminat pe Yahiya Abiya, care conducea programul de înarmare cu rachete al Hamas.754

Cu oraşe precum Tel Aviv, Richon LeZion, Sderot, Ashdod, Beer Şeva, Gush Etzion şi chiar Dimona vizate de rachetele Hamas, şase israelieni şi-au pierdut viaţa şi 240 au fost răniţi în perioada Operaţiunii Stâlpul apărării. În tabăra Hamas au fost înregistraţi 120 de morţi. Între aceştia se numărau şi şase palestinieni suspectaţi de Hamas că furnizează informaţii Shin Bet, executaţi de un operativ mascat al organizaţiei teroriste într-o intersecţie publică.755 Tzahal a chemat în cursul conflictului până în 75.000 de rezervişti sub arme, mai mult decât în orice altă operaţiune recentă. Totuşi, în contextul negocierilor mediate de Egipt, a folosit mobilizarea mai degrabă pentru a-şi sublinia postura ofensivă; în final, nu vor exista acţiuni semnificative la sol. Pe 21 noiembrie 2012 se va ajunge la un acord de încetare a focului care includea următoarele prevederi:

A. Israel trebuie să oprească toate acţiunile armate din zona terestră, navală şi aeriană a Fâşiei Gaza, inclusiv incursiuni şi atacuri ţintite individuale.

B. Toate facţiunile palestiniene trebuie să oprească orice activităţi armate din Fâşia Gaza îndreptate împotriva Israelului, inclusiv atacuri cu rachete şi toate atacurile la frontieră”.756

În baza acestui acord, între 2013 şi 2014 s-au

înregistrat progrese simţitoare, atacurile cu rachete scăzând în condiţiile 506

În care Hamas evita să încalce înţelegerea, fără a opri, însă, grupări precum Jihadul Islamic să o facă. În februarie 2014, doar nouă rachete fuseseră trase din Fâşia Gaza, iar în mai doar patru rachete şi trei tiruri de mortiere.757 Această realitate avea la bază o serie de evoluţii politice importante. Încă din 2011, în contextul optimismului contagios declanşat de Primăvara Arabă, Mahmoud Abbas lansase semnale de reconciliere către Hamas. Primită cu îngrijorare de Netanyahu, ideea a dat roade în anul 2014, când „galbenii" Fatah şi „verzii" Hamas au format, în luna iunie, un guvern de coaliţie cu profil tehnocrat. Acest compromis se datora situaţiei precare în care se afla Hamas, obligat să facă importante concesii după ce îşi pierduse atât protectorii egipteni din Frăţia Musulmană, alungaţi de la putere de un preşedinte el-Sisi ostil islamiştilor palestinieni, cât şi – aparent – pe cei iranieni, iritaţi după ce Hamas criticase crimele comise de Bashar al-Assad împotriva propriului popor, în cursul Revoluţiei Siriene.758 Totuşi, Israel avea motive întemeiate să privească cu suspiciune răceala palestiniano-iraniană, având în vedere faptul că în luna martie 2014, în cadrul Operaţiunii Dezvăluire Completă, Forţele Navale israeliene interceptaseră în Marea Roşie un transport important de rachete dinspre Iran către Gaza. Nava, abordată de corvete Saar 5 şi Să ar 4, 5, alături de comandoul marin al Tzahal, purta numele *Klos C* şi era înregistrată în Panamá: ea plecase dinspre Iran spre Irak, apoi spre Sudan, urmând să ajungă în Fâşia Gaza sau Sinai. Trupele israeliene au descoperit pe vasul deţinut de Iran 400.000 de cartuşe de calibrul 7, 62 mm, 181 de obuze de 122 mm şi 40 de rachete M-302 cu rază lungă, ajungând până la 100 de kilometri. Aman intrase pe firul urzelii iraniene când aflase faptul că rachetele M-302, specifice Hezbollah şi armatei lui Bashar al-Assad, fuseseră trimise din Siria către Iran, într-o mişcare aparent

lipsită de sens, având în vedere faptul că Iranul era cel care oferea arme Siriei şi nu avea nevoie de astfel de rachete.759

Răpirea adolescenţilor israelieni.

Operaţiunea Hotarul protector (2014)

La scurt timp după acordul dintre Fatah şi Hamas, pe fundalul scepticismului israelian, a avut loc tragedia care va reaprinde Orientul Mijlociu. Pe data de 12 iunie 2014, trei adolescenţi israelieni au fost răpiţi în zona Gush Etzion de lângă Ierusalim: Naftali Fraenkel, Eyal Yifrah şi Gilad Shaar (doi dintre ei aveau 16 ani, al treilea 19 ani). Aceştia se îndreptau spre casă şi făceau autostopul. Gilad a apucat să sune la numărul de urgenţe şi să spună; „Am fost răpit" – ulterior putând fi auzite pe înregistrare strigăte în limba arabă şi focuri de armă.760 Poliţia a intrat în acţiune greu, neînţelegând pentru câteva ore gravitatea situaţiei. Ulterior, când o maşină arsă a fost găsită lângă Hebron şi când familiile tinerilor au raportat dispariţia lor, s-a intrat în dispozitiv de criză. Căutarea a fost dramatică: autoturismul răpitorilor era găurit de gloanţe, bănuindu-se de la început că adolescenţii au fost executaţi pe loc. Totuşi, recuperarea trupurilor lor reprezenta o prioritate pentru familii.761 Sursele Shin Bet aflaseră că răpirea fusese executată de o celulă Hamas din Hebron. Operaţiunea lansată de Tzahal în Cisiordania pentru găsirea celor trei adolescenţi s-a numit Păzitorul fratelui; mii de soldaţi au răscolit Iudeea şi Samaria, în special Jenin, Betleem şi Hebron. Într-un final, pe 26 iunie 2014, doi membri Hamas, care fuseseră arestaţi în trecut de forţele israeliene, au fost identificaţi ca autori ai răpirii. Ulterior, pe 30 iunie 2014, trupurile tinerilor au fost găsite lângă Hebron; aşa cum se bănuise, ei fuseseră executaţi imediat după răpire.762

Şirul de evenimente pus în mişcare de dispariţia din 12 iunie 2014 s-a dovedit imposibil de controlat, pulverizând toate progresele anterioare. Circa 400 de suspecţi palestinieni fuseseră arestaţi, dintre care 58 erau

prizonieri eliberaţi cu câţiva ani înainte, în cadrul schimbului pentru caporalul Gilad Shalit. Mult mai grav, un adolecent palestinian de 16 ani, Mohammed Abu Khdeir, a fost răpit de trei naţionalişti israelieni care, într-o crimă în oglindă („ochi pentru ochi”), l-au ars de viu. Protestele au izbucnit în Cisiordania, iar Hamas a reluat tirul de rachete. Pe 7 iulie, după ce un tunel subteran Hamas a explodat (fie în urma unui bombardament Tzahal, fie din cauza unei erori a palestinienilor), au fost lansate 40 de rachete în Israel. În replică, Benjamin Netanyahu a anunţat chemarea a 40.000 de rezervişti sub arme, lansând pe 8 iulie 2014 Operaţiunea Hotarul protector, întinzându-se pe 50 de zile, până pe 26 august 2014, operaţiunea a fost una dintre cele mai sângeroase din istoria recentă, Israelul pierzând 67 de soldaţi şi cinci civili, în timp ce palestinienii au înregistrat peste 2000 de victime, dintre care mulţi nu erau combatanţi direcţi.763 într-o primă etapă, Tzahal s-a limitat la lovituri aeriene şi de artilerie: în total, Israelul va efectua 6.000 de bombardamente aeriene, 19.000 de bombardamente de artilerie şi va trage 14.500 de proiectile de tanc764, ţintind 5 263 de obiective. Replica Hamas va fi masivă: aproape 5.000 de rachete şi mortiere trase în Israel, dintre care 735 au fost interceptate de Cupola de Fier şi doar 244 au aterizat în zone locuite. Arsenalul Hamas, care atingea cifra de 10.000 de rachete (dintre care o mare parte vor fi distruse de Forţele de Apărare Israeliene în depozite), era acum mai evoluat, cuprinzând, pe lângă Qassam şi Grad, şi M-75. O astfel de rachetă va reuşi să ajungă până la Haifa, în nordul Israelului, anunţând o extindere majoră a razei de acţiune Hamas. În primele zile ale războiului, tirul a fost atât de intens încât rata de lansare a organizaţiei palestiniene a fost calculată la o rachetă la fiecare 10 minute.765

Conflictul a escaladat pe 17 iulie 2014, în timpul nopţii, într-un moment în care, teoretic ambele tabere acceptaseră un armistiţiu. Atunci, 13 militanţi Hamas au pătruns în Israel printr-un tunel subteran uriaş, de 1, 5

kilometri, pregătind fie noi răpiri, fie un atac armat asupra unui kibuţ din apropiere.766 Detectaţi la timp, aceştia au fost înconjuraţi de Tzahal. Totuşi, cu această ocazie problema tunelurilor a reapărut în topul priorităţilor de securitate isareliene. În căutarea acestora, armata israeliană a pătruns în Fâşia Gaza în aceeaşi zi, lansând faza terestră a Operaţiunii Hotarul protector. Au fost descoperite 32 de tuneluri care intrau în Israel, în apropierea unor zone locuite; acestea erau, concomitent, depozite de armament şi explozibil.767 în condiţiile în care pătrunderea terestră a trupelor israeliene a avut loc în zona oraşului Gaza, riscurile generate de confruntările urbane nu au putut fi evitate – ceea ce explică numărul mare de victime. Intrările în tuneluri se aflau în centre dens locuite (Gaza, Beit Hanoun, Rafah), ceea ce a obligat Forţele de Apărare Israeliene să acţioneze împotriva unei gherile urbane care dovedea un nivel ridicat de pregătire. În cursul unui armistiţiu, luptătorii Hamas au folosit tunelurile subterane pentru a ataca trupele israeliene în Rafah, ucigând trei soldaţi.768 în cadrul luptelor din cartierul Shujaiyya (oraşul Gaza), un transportor blindat a fost lovit de o rachetă antitanc, şase militari aflaţi în acesta fiind ucişi.769 Pe 21 august, în condiţiile în care eforturile palestiniene de a captura soldaţi israelieni (fie şi corpurile lor) deveneau evidente, Tzahal a bombardat o casă din Rafah care era folosită drept centru de comandă al aripii militare Hamas, fiind ucişi trei lideri majori ai Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam.770 Totuşi, pe 26 august 2014, un acord de încetare a focului a intrat în vigoare.

Din 2014 până în 2019, situaţia din Gaza a rămas relativ stabilă, în ciuda unor momente de escaladare. În primăvara anului 2018, în contextul anunţului preşedintelui american Donald Trump privind mutarea ambasadei americane din Tel Aviv la Ierusalim, Hamas a susţinut o mişcare numită Marele Marş al întoarcerii, care consta, în fapt, în apropierea ameninţătoare de punctele de frontieră păzite de militarii israelieni, incendierea de

cauciucuri şi aruncarea de pietre şi cocktailuri Molotov. Circa 180 de palestinieni au fost ucişi; totuşi, nu a izbucnit un nou război. În martie 2019, 9 rachete din Gaza au fost trase în teritoriul israelian, dintre care şase au fost interceptate de Cupola de Fier. Două dintre rachete au vizat oraşul Tel Aviv. După o reacţie imediată dură – cu 100 de ţinte Hamas lovite de avioanele israeliene liderii militari israelieni au lăsat să se înţeleagă că atacul a fost, cel mai probabil, un incident izolat, ajungându-se la o redeschidere rapidă a punctelor de frontieră.771 Premierul Netanyahu, aflat în campanie electorală, a sugerat în acest context că inclusiv atacarea şi „cucerirea Gâzei reprezintă o opţiune aflată pe masă”, dar că va evita războaiele inutile.772

La începutul lunii iulie 2019, Hamas a lansat un amplu exerciţiu militar la graniţă, simulând capturarea unor militari israelieni din trupele speciale. Exerciţiile militare Hamas au inclus închiderea porturilor şi a punctelor de trecere, mobilizarea rezervei, instituirea de baraje rutiere. Exerciţiul Hamas a venit ca răspuns la o operaţiune eşuată a Sayeret Matkal în oraşul Khan Younis din Fâşia Gaza, în timpul căreia un militar israelian şi-a pierdut viaţa. Conform acuzaţiilor lansate de palestinieni, misiunea soldaţilor israelieni sub acoperire era instalarea unui sistem de ascultare a comunicaţiilor Hamas din acest oraş. A fost un eşec atât de grav, încât şeful informaţiilor militare din Departamentul Operaţiuni Speciale – care nu poate fi cunoscut sub numele real având în vedere riscurile la care ar fi expus, fiind desemnat doar printr-o iniţială precum „generalul G”. – a fost nevoit să demisioneze.

Al Doilea Război din Liban (2006): Hârb Tammuz împotriva Hezbollah. Doctrina Dahiya încheierea Operaţiunii Fructele Mâniei (1996) a făcut posibilă stabilirea unor reguli elementare ale jocului în relaţia Israelului cu Hezbollah. Acordul de încetare a focului cu miliţia şiită din 1996 şi retragerea din sudul Libanului dispusă de Ehud Barak în anul 2000 au permis Tzahal să se bucure de un răgaz pe frontul nordic, putându-se

concentra asupra problemelor generate de Intifada Al-Aqsa şi de expansiunea Hamas. Din acest motiv, în intervalul 2000 – 2006, căutând să nu îşi împartă atenţia şi resursele pe două fronturi, Israelul a ignorat provocările Hezbollah şi modificările apărute în structura şi strategia militară a grupării şiite sprijinite de Siria şi Iran. Considerând Hezbollah un simplu instrument în mâinile familiei al-Assad, politicienii israelieni se mişcau cu prudenţă faţă de el, sperând constant la un tratat revoluţionar de pace cu Siria, care nu putea fi obţinut prin escaladarea conflictului din sudul Libanului sau înălţimile Golan. Aşa cum va explica ministrul Apărării, Moshe Arens, în 1999: „Noi spunem tuturor că ceea ce înfruntăm în Liban nu sunt gherilele Hezbollah şi nici guvernul libanez – pentru că Liban nu este o ţară independentă –, ci pe sirieni. Siria poartă un război împotriva Israelului prin intermediari".773

Din clipa retragerii din sudul Libanului, Ehud Barak miza pe o încetare a atacurilor Hezbollah, considerând că dispăruse orice legitimitate a agresiunilor sponsorizate de sirieni din momentul în care Tzahalul îşi apăra exclusiv propriile frontiere.774 Or, aşa cum va arăta cu năduf generalul Efraim Sneh, aceasta era o naivitate, Hezbollah invocând imediat două noi motive pentru a ţinti Forţele de Apărare Israeliene: Fermele Shebaa şi schimbul de prizonieri.775 Pierzându-şi raţiunea de a exista după retragerea armatei israeliene, neputându-se transforma într-o forţă politică instituţionalizată peste noapte, Hezbollah va apela la artificiul străveziu al „operaţiunilor de reamintire", aşa cum le va numi Hassan Nasrallah, menite „să prevină orice agresiune israeliană".776 în acest scop, Hezbollah a invocat un conflict de frontieră pentru un teritoriu insignifiant, Fermele Shebaa, transformate de militarii lui Nasrallah într-o cauză sfântă în căutarea unui *casus belli*; aici se vor concentra cele mai multe agresiuni ale grupării şiite, care încerca, totuşi, să nu încalce flagrant prevederile acordului de încetare a focului din

1996 şi să nu provoace o reacţie puternică a Israelului. Hassan Nasrallah făcea un joc complicat, pe marginea prăpastiei, încercând pe de o parte să demonstreze că Hezbollah era în continuare necesar din punct de vedere militar, dar străduindu-se, în acelaşi timp, să nu stârnească mânia reală a Israelului, între altele şi deoarece Iranul prefera liniştea pentru a se ocupa discret de programul său nuclear. În condiţiile în care Mossad era tot mai activ în monitorizarea progreselor făcute de Teheran în această direcţie, o confruntare Tzahal-Hezbollah putea oferi un pretext pentru lovirea facilităţilor nucleare iraniene pe modelul din Irak. Iată de ce, pe scurt, Hezbollah încerca în această perioadă să-şi calibreze atacurile la nivelul „ciupiturii de ţânţar" (imagine folosită şi de Ehud Barak), fără să-l atingă niciodată pe cel al „înţepăturii de viespe" între 2000 şi 2003, Hezbollah a efectuat 264 de atacuri împotriva Israelului, ucigând opt soldaţi şi şase civili; până în anul 2006 s-au înregistrat circa 25 de atacuri încununate de succes, restul fiind simple lovituri statistice în gol.777

Un risc mult mai mare şi-a asumat Hassan Nasrallah când a autorizat o nouă campanie de răpiri vizând soldaţi israelieni. În octombrie 2000, gherilele Hezbollah reuşiseră să captureze trei militari ai Forţelor de Apărare Israeliene, Benny Avraham, Omar Sawad şi Adi Avitan, trupurile acestora fiind oferite Israelului abia în anul 2004, în schimbul a 400 de prizonieri palestinieni. Pe 25 iunie 2006, Hamas izbutise să îl răpească pe caporalul Gilad Shalit, ceea ce a stârnit, probabil, „gelozia" lui Nasrallah, care va răspunde, pe 12 iulie 2006, cu o operaţiune similară, atent elaborată. În cadrul acesteia – denumită Operaţiunea Promisiunea Adevărată –, militarii şiiţi au lansat un atac în trei etape asupra Tzahal. Într-o primă fază, o echipă Hezbollah a realizat o incursiune diversionistă la graniţă, în zona satului israelian Zărit, atrăgând acolo o patrulă Tzahal care să verifice eventualitatea unui raid. Patrula era aşteptată cu un

dispozitiv exploziv improvizat, care a fost activat la ora 9.05, ucigând trei soldaţi israelieni şi rănind alţi patru. Doi dintre aceştia – Eldad Regev şi Ehud Goldwasser – au fost capturaţi şi transportaţi în Liban. Concomitent, erau lansate mortiere şi rachete Katiuşa către oraşul israelian Shlomi, pentru a obliga comandanţii israelieni să privească în mai multe direcţii şi să-şi divizeze forţele. Într-o a treia fază, care fusese gândită cunoscând strategia de reacţie a Tzahal, un convoi de căutare-recuperare israelian trimis pe urmele soldaţilor răpiţi, compus din transportoare blindate şi un tanc Merkava, a fost întâmpinat cu un alt dispozitiv exploziv plantat în drumul lor, ucigând patru soldaţi. Şi misiunea de recuperare a corpurilor acestora a mai făcut o victimă. În total, Hezbollah ucisese în câteva ore, într-o singură operaţiune, opt militari, răpise doi şi rănise alţi şase.778

Hezbollah devenise capabil de o astfel de planificare şi execuţie trecând prin câteva etape cumulative de evoluţie militară: dezvoltându-şi iniţial o dimensiune de structură teroristă, învăţând apoi principiile războiului de gherilă şi tinzând ulterior către o forţă simetrică de infanterie şi artilerie. În anul 1996, un document atribuit Hezbollah (real, contrafăcut sau recompus din diverse surse în scopurile didactice ale Forţelor de Apărare Israeliene) vorbea despre 13 principii ale războiului în viziunea grupării şiite din Liban. Printre acestea: „Evită ţintele puternice, atacă-le pe cele slabe – atacă şi retrage-te”; „Protejarea luptătorilor noştri este mai importantă decât victimele provocate adversarilor”; „Loveşte numai când succesul e asigurat”; „Mişcă-te constant, evită formarea unei linii a frontului”; „Media are nenumărate arme, care lovesc precum gloanţele. Foloseşte-le în bătălie”.779 Real sau nu – totuşi reflectând cu acurateţe concepţiile organizaţiei din anii 1990 –, documentul nu va reprezenta forma finală a gândirii militare Hezbollah. Cu sprijin iranian şi sirian, organizaţia şiită se va instituţionaliza într-o armată semiregulată – cu

compartimente specifice de tip comunicaţii sau *intelligence* –, specializată, însă, în operaţiuni de gherilă. În etapa matură, Hezbollah va dovedi capacitatea de a-şi pregăti formaţiuni de comando. În schimb, evaluarea israeliană tindea încă să aşeze formaţiunea libaneză, alături de grupările palestiniene implicate în intifade, în rândul miliţiilor de infanterie uşoară.780

Răspunsul Tzahal în faţa Operaţiunii „Promisiunea adevărată" din 12 iulie 2006 va fi lansarea unei campanii masive de bombardamente aeriene cu scopul de a distruge atât bazele Hezbollah din sudul Libanului şi din Beirut, cât şi elementele de infrastructură care legau zona de dominaţie a Hezbollah de restul Libanului – pentru a izola gruparea şi pentru a genera o presiune politică asupra liderilor libanezi care găzduiau şi colaborau cu războinicii lui Nasrallah. Abordarea israeliană, care amintea de operaţiunile similare din trecut, trăda concomitent influenţa şefului de stat major, Dan Halutz, un reputat aviator, cât şi tendinţa de a imita „ultimul război de succes" – şi anume campania de bombardamente a NATO împotriva regimului lui Slobodan Miloşevici.781 Au fost distruse podurile de peste râurile Litani şi Zahrani, precum şi autostrada Beirutdamasc din estul Libanului, în ambele cazuri cu scopul de a bloca transferul soldaţilor răpiţi spre Beirut sau Siria. A fost instituită o blocadă navală, Marina Israeliană atacând ţintele Hezbollah dinspre ţărm. Aeroportul Internaţional din Beirut a fost bombardat, blocada extinzându-se şi asupra spaţiului aerian. În noaptea de 13 iulie 2006, generalul Halutz a cerut executarea Operaţiunii Greutate Specifică, care îşi propunea să distrugă arsenalul de rachete cu rază medie şi lungă al Hezbollah, în special Fajr şi Zezal. Misiunea, care avea la bază acumulările de *intelligence* din ultimii ani privind locaţiile strategice ale Hezbollah, a durat 34 de minute şi a reprezentat un succes. Aparent, Halutz l-a sunat entuziasmat pe premierul Ehud Olmerţ, anunţându-l că: „Toate rachetele cu rază lungă au fost distruse. Am

câştigat războiul”.782

Conform informaţiilor din interiorul Hezbollah, organizaţia fusese într-adevăr luată prin surprindere de atacul Forţelor Aeriene Israeliene, neintuind că reacţia lui Olmerţ va fi atât de drastică. Totuşi, mişcarea şiită a rezistat. În primul rând, niciun lider major al organizaţiei nu a fost eliminat, deşi buncărul din Beirut al conducerii a fost vizat.783 în al doilea rând, în ciuda sutelor de mii de obuze şi bombe care s-au prăvălit peste locaţiile Hezbollah, un număr mic de rampe de lansare Katiuşa au fost distruse, ceea ce a permis grupării să îşi continue atacurile în Israel, fără să dea semne de prăbuşire. În jur de 4.000 de rachete au fost expediate de Hezbollah asupra Israelului în timpul războiului, aproape toate fiind Katiuşa de 122 mm; preocupat să elimine pericolul rachetelor iraniene, Halutz ignorase arsenalul sirian – mai modest, mai limitat ca rază de acţiune, dar, totuşi, capabil să facă numeroase victime.784 în al treilea rând, capacitatea de comunicare a Hezbollah a rămas neatinsă, deşi sediul televiziunii de casă a grupării şiite, al-Manar, a fost lovit în mai multe rânduri. Al-Manar nu numai că a putut prezenta imagini cu Tzahal în acţiune – efectele dramatice ale campaniei aeriene generând protestele opiniei publice internaţionale –, dar a şi transmis avertismente privind rachetele Hezbollah care urmau să fie trase în Israel, crescând senzaţia de nesiguranţă din societatea israeliană. În sfârşit, din cauza prudenţei conducerii politice în faţa pierderilor umane în rândul armatei (societatea israeliană intrase deja în fază posteroică) intervenţia terestră a fost amânată, în speranţa că acţiunea Forţelor Aeriene va fi suficientă, în 17 iulie 2006, într-un discurs rostit în Knesset, Ehud Olmerţ a trasat obiectivele ofensivei israeliene, care păreau greu de atins doar prin operaţiuni aeriene:

Recuperarea ostaticilor Ehud Goldwasser şi Eldad Regev;

O oprire completă a focului;

Desfăşurarea armatei libaneze în tot sudul Libanului; Eliminarea Hezbollah din zonă.785

La o săptămână după începerea luptelor, cu mari ezitări din partea lui Halutz şi Olmerţ, au fost autorizate şi acţiunile terestre, iar la 11 zile după atacul Hezbollah a început mobilizarea rezervei: Comandamentul Nordic avea la dispoziţie Divizia 91 Galileea, Divizia 162, Divizia 98 şi Divizia 366. Totuşi, operaţiunile acceptate de ramatkal se limitau la raiduri operate la nivel de batalion sau brigadă.786

Decizia de a chema sub arme un număr important de militari avea în spate o serie de reuşite neaşteptate ale Hezbollah, care fusese proclamat de Halutz învins încă din primele ore ale războiului. Pe 14 iulie 2006, de pildă, Hassan Nasrallah a intervenit în direct la televiziune, pentru a cere publicului să privească spre mare, unde începuse un atac cu rachete asupra corvetei israeliene Hanit, care a pierdut patru marinari.787 Apoi a avut loc lupta sângeroasă de la Maroun al-Ras, o aşezare din sudul Libanului, unde unităţile de recunoaştere Tzahal au fost prinse într-o pungă fortificată Hezbollah, înţesată de mine şi dispozitive explozive şi păzită de trupe de comando şiite. Deşi luptătorii de elită Egoz, trimişi pe 20 iulie în ajutor, au reuşit să cucerească cea mai mare parte din zonă, cei opt soldaţi israelieni ucişi, care făceau parte din unităţi speciale, au reprezentat un preţ cu care Tzahal nu era obişnuit. Cu atât mai mult cu cât în spatele frontului, la graniţă, erau masaţi zeci de mii de militari, nearuncaţi, însă, în luptă, lăsând trupele de comando să suporte o presiune disproporţionată. Uneori, această abordare chirurgicală putea avea succes, aşa cum s-a întâmplat în cazul ocupării oraşului Tir de către unităţile Shayetet 13 (comando marin), care încercau să neutralizeze rampele de lansare spre oraşul israelian Hadera.788 Dar atacurile asupra Haifei au continuat într-un ritm atât de susţinut, încât Nasrallah a cerut comunităţii arabe să părăsească oraşul după ce s-au înregistrat victime în rândul acesteia.

În Kiryat Shmona sau Nahariya lucrurile erau mult mai grave, aici aterizând de zece ori mai multe rachete decât la Haifa.789

Pe 24 iulie 2006 a început lupta de la Bint Jbeil, aşezare libaneză care, iniţial, trebuia doar încercuită şi izolată; totuşi, în căutarea unei lovituri de prestigiu, având în vedere importanţa sa simbolică pentru Hezbollah, generalul Gal Hirsh, care conducea Divizia 91, a conceput Operaţiunea Plasa de oţel, pentru cucerirea întregii localităţi, grăbindu-se chiar să anunţe pe 25 iulie că „oraşul e sub controlul nostru", 790 deşi Tzahal abia atunci începea lupta. Militarii din Brigăzile Golani şi Paraşutiști au pătruns în Bint Jbeil sprijiniţi de tancuri Merkava şi transportoare blindate, fiind, însă, prinşi în mijlocul focului susţinut al Hezbollah, care controla clădirile. Pe 30 iulie 2006, după ce 10 soldaţi au fost ucişi, Hirsh s-a retras din Bint Jbeil, Tzahal încercând să revină aici printr-o nouă luptă, care a avut loc între 6 şi 14 august. Aceasta va costa armata israeliană încă şapte vieţi.791 în bătălia de la Bint Jbeil se va înregistra gestul comemorat şi astăzi al maiorului Roi Klein din Brigada Golani, care se va arunca peste o grenadă pentru a salva camarazii pe care îi conducea în luptă. El va fi printre cei şase soldaţi decoraţi cu Medalia pentru Bravură după războiul din Liban – singurul postum.792

Pe 1 august, într-o operaţiune nocturnă în spatele liniilor inamice, comandourile israeliene au efectuat un raid de elicoptere într-un centru Hezbollah din Baalbek, arestând câţiva lideri locali ai organizaţiei şiite şi ucigând militari iranieni din Gărzile Revoluţionare.793 Imaginile filmate ale atacului au fost făcute publice de Tzahal, fiind mare nevoie de astfel de lovituri de imagine într-o campanie în care multe lucruri păreau să meargă prost. O bătălie dramatică şi îndelungată s-a purtat în orăşelul Ayta ash-Shab de lângă graniţa israeliano-libaneză, înspre care se îndreptaseră răpitorii soldaţilor Tzahal la debutul conflictului. Zona trebuia curăţată de celule Hezbollah,

însă comandanţii israélien! au amânat atacul în lipsa unor informaţii satisfăcătoare despre forţele cu care urmau să se confrunte, fiind evident după primele zile de război că libanezii pregătiseră surprize în zonele în care – precum Ayta ash-Shab – o ofensivă israeliană era uşor de intuit. După mai multe bombardamente şi apeluri către populaţie să părăsească zona, paraşutiștii Tzahal au înconjurat Ayta ash-Shab pe 31 iulie, luptele de gherilă prelungindu-se până la sfârşitul războiului, fără ca oraşul să fie cucerit. Preţul plătit de israélien! a fost extrem de mare: 28 de soldaţi morţi, inclusiv Michael Levin, un evreu de 22 de ani născut în Philadelphia, cu bunici care supravieţuiseră Holocaustului şi care decisese la vârsta de 16 ani că vrea să se mute în Israel pentru a lupta în Forţele de Apărare. Astfel de militari sunt numiţi *hayal boded*, „soldaţii singuri”, care nu au familie în Israel, ei beneficiind după moartea lui Michael Levin de un centru de sprijin în memoria acestuia.

Într-un moment în care se discuta deja despre un acord de încetare a focului, cabinetul Olmerţ a decis, pe 9 august, o extindere a operaţiunilor printr-o ofensivă terestră către râul Litani – Operaţiunea Schimbare de Direcţie 11. Divizia 91 urma să înainteze dinspre est pentru a captura Bint Jbeil şi Ayta ash-Shab. Divizia 366 avea misiunea să ocupe zona centrală Marjayoun, la nord de Metula şi Kiriat Shmona. Divizia 98 se pregătea să traverseze râul Litani şi să se deplaseze spre Tir. În sfârşit, Divizia 162 trebuia să traverseze valea strategică Wadi Saluki, unde Hezbollah observase deja mişcările de recunoaştere ale Tzahal, întărindu-şi poziţiile.794 Luptele de la Wadi Saluki, din 11 şi 12 august au fost extrem de dure, luptătorii Hezbollah deţinând aici o poziţie ideală pe înălţimi. împotriva lor, israelienii au aruncat în luptă o Brigadă Blindată de rezervişti cu preţul distrugerii de către rachetele antitanc libaneze a 11 tancuri Merkava din cele 24 disponibile, precum şi cu moartea a 12 militari şi rănirea altor 50.795

Pe 12 august, o altă componentă importantă a planului israelian a eşuat. Conform acestuia, întreaga Brigadă 35 Paraşutiști urma să fie transportată pe câmpia Binaryamin, în cea mai mare operaţiune de desant din elicoptere consemnată de istoria armatei israeliene. Totuşi, imediat după începerea debarcării, o aeronavă a fost lovită, echipajul de cinci persoane al Yasur (CH-53. Sea Stallion) murind pe loc. În acest incident a căzut la datorie singura femeie din Tzahal ucisă în războiul cu Hezbollah, Keren Tendler, mecanic de zbor. În următoarele zile, paraşutiștii deja debarcaţi vor aştepta în zadar, ascunşi în tufişuri, ordinul de a începe misiunea.796 Nu va mai fi, însă, cazul, pentru că pe 14 august 2006, după ce peste 30 de soldaţi israelieni muriseră în ofensiva terestră, a intrat în vigoare acordul de încetare a focului bazat pe Rezoluţia 1701 a Consiliului de Securitate ONU din 11 august 2006, care prevedea retragerea Tzahal din sudul Libanului în paralel cu dispunerea aici a trupelor armatei libaneze şi a unui dispozitiv de 10.000 de observatori militari UNIFIL (United Nations Interim Force în Lebanon), respectarea frontierelor recunoscute oficial (Linia Albastră) şi dezarmarea grupărilor paramilitare din Liban, în frunte cu Hezbollah. În anul 2008, corpurile militarilor Ehud Goldwasser şi Eldad Regev au fost restituite Israelului în schimbul unor militanţi ai Hezbollah şi ai Frontului pentru Eliberarea Palestinei. În al Doilea Război din Liban au murit 119 soldaţi israelieni şi 44 de civili.797 Hezbollah a pierdut, conform estimărilor guvernului libanez, circa 500 de luptători, familiile acestora primind compensaţii de 1.000 de dolari din partea unei fundaţii create de Teheran.798

Rezistenţa surprinzătoare a Hezbollah în cursul războiului a avut la bază, pe lângă implicarea unor „consilieri” iranieni (militari ai Gărzilor Revoluţionare iraniene au fost, de altfel, uciși la Baalbek de forţele speciale Tzahal), simplitatea abordării grupării şiite în raport cu indecizia şi excesul de dileme şi ezitări al

leadershipului israelian. Hassan Nasrallah anunţase încă înainte de război: „Noi nu suntem o armată clasică. Acesta este elementul nostru de forţă. Ei nu ştiu unde sunt dispuse rachetele noastre şi unde sunt depozitate, nu ştiu care sunt platformele, dimensiunile, tipurile lor şi ce fel de ţinte pot lovi”. 799 Această estimare s-a confirmat: deşi rachetele cu rază lungă ale Hezbollah au fost distruse în proporţie semnificativă, o parte dintre cele medii şi stocul uriaş de Katiuşe au fost bine ascunse de gruparea lui Nasrallah în zone urbane, folosind tehnici ingenioase de camuflaj şi diversiune. O simplitate şi mai mare a dovedit obiectivul strategic a Hezbollah, formulat de acelaşi Nasrallah: „Victoria despre care vorbim apare când Rezistenţa supravieţuieşte. Când voinţa ei nu este distrusă, atunci aceasta este victoria. Atâta timp cât există o rachetă care este trasă din Liban şi îi ţinteşte pe sionişti, atâta timp cât există un luptător care trage cu arma şi atâta timp cât există cineva care plantează o bombă împotriva israelienilor, atunci asta înseamnă că rezistenţa încă există”.800 Aceeaşi tip de supravieţuire organizaţională minimă va fi întotdeauna un obiectiv uşor de atins, oferind sentimentul victoriei aproape în orice condiţii.

Lucrurile stăteau cu totul diferit în Israel, unde s-a instalat un sentiment de dezamăgire faţă de război, existând voci importante din armată care au vorbit despre „înfrângere”. La scurt timp după încetarea ostilităţilor, ramatkal-ul Dan Halutz a demisionat. Ministrul apărării Amir Peretz şi premierul Ehud Olmerţ au rezistat o vreme, în ciuda protestelor, fiind, însă, rapid măturaţi din funcţie în contextul alegerilor. A fost înfiinţată o comisie de anchetă – Comisia Winograd – care, sub conducerea judecătorului Eliyahu Winograd, a criticat erorile evidente de la eşaloanele de vârf politic şi militar: intrarea intempestivă în război fără un plan şi fără obiective militare clare, incapacitatea de a opri atacurile cu rachete, lentoarea deciziei privind mobilizarea şi a pregătirilor pentru ofensiva terestră – care a fost lansată târziu, într-un

moment în care încetarea focului era iminentă şi nu se mai puteau obţine rezultate reale. În esenţă, Comisia Winograd constata că puternica şi temuta armată israeliană fusese ţinută în loc şi nu obţinuse rezultate decisive împotriva unei grupări paramilitare mici.801

În realitate, pe măsură ce evenimentele din 2006 se estompează, trebuie observat faptul că multe dintre ţintele de securitate israeliene în nord au fost atinse după al Doilea Război din Liban, zona libaneză de sud devenind relativ stabilă, mişcarea condusă de Nasrallah comportându-se mai prudent şi forţele Naţiunilor Unite asigurând o oarecare linişte în zonă. Acest lucru se datorează faptului că Hezbollah a fost puternic afectat de atacul israelian, reuşind, totuşi, să reziste datorită dispersării prudente a rachetelor, a lipsei de trupe israeliene la sol în primele zile şi a unor nuclee de luptători care puteau fi consideraţi trupe de elită. În plus, Hezbollah se afla de acea parte a baricadei care era favorizată de o confruntare asimetrică, fiind adversarul mai mic, mai difuz şi atomizat, care nu se prăbuşeşte în momentul în care centrul de comandă e destabilizat, aşa cum se întâmplase cu armata egipteană în anul 1967.

O serie de limpeziri doctrinare au apărut în cadrul Tzahal pentru a evita ambiguităţile din 2006. În primul rând, prin intermediul aşa-numitei „Doctrine Dahiya”, pe care şeful statului major General, Gadi Eizenkot, a schiţat-o în cadrul unui interviu din 2008, când exercita Comanda Nordului. Eizenkot a avertizat atunci: „Ceea ce s-a întâmplat în cartierul Dahiya din Beirut în 2006 se va întâmpla în fiecare oraş din care se trage în Israel… Vom aplica o forţă disproporţionată asupra lor şi vom cauza mari pagube şi distrugeri acolo. Din punctul nostru de vedere, acestea nu sunt aşezări civile, sunt baze militare. Aceasta nu este o recomandare. Acesta este un plan. Şi a fost aprobat”. 802 Cartierul Dahiya (sau Dahieh) din Beirut reprezintă o suburbie Hezbollah distrusă de bombardamentele Tzahal în 2006; evocarea acesteia de

către Eizenkot are scopul de a scoate în evidenţă orientarea strategică a Israelului către „descurajare”, mai degrabă decât către „victorie”, în setarea obiectivului din confruntările asimetrice cu Hamas sau Hezbollah. Când obiectivul e „descurajarea” nu trebuie lansate ameninţări excesive şi nu trebuie proclamate, cu entuziasm, triumfuri înşelătoare, ca în 2006. „Victoria”, de altfel, este o noţiune imposibil de aplicat într-o confruntare asimetrică pe termen scurt – aşa cum sunt campaniile din Orientul Mijlociu în contextul intervenţiilor imediate ale ONU. De aceea, scopul schiţat de doctrina Dahiya este descurajarea credibilă a inamicului prin pagube masive şi constante, pe care acesta ştie că le va suferi în cazul în care atacă.

Tot generalul Gadi Eizenkot a publicat, în august 2015, prima doctrină formală asumată de Tzahal, pentru a explica ideile formulate atât de tranşant în „Doctrina Dahiya”. În cadrul documentului, care include cinci capitole, vom întâlni principiile de bază ale gândirii strategice israeliene de astăzi:

Ameninţările cu care se confruntă Statul Israel sunt: State depărtate (Iran) şi apropiate (Liban), state eşuate sau în proces de dezintegrare (Siria); organizaţii substatale (Hezbollah, Hamas); organizaţii teroriste fără legături cu un anumit stat sau o comunitate anume (Jihadul Islamic, Jihadul Islamic Palestinian, ISIS şi altele) (…). Aspectul militar al doctrinei de securitate – descurajare, avertizare rapidă, apărare şi decizie îşi găsesc expresie în următoarele principii:

A. Sprijinirea pe o strategie de securitate defensivă bazată pe asigurarea existenţei Israelului, crearea unei descurajări eficiente, neutralizarea ameninţărilor după cum este necesar şi evitarea confruntărilor.

B. Conceptul militar ofensiv – prezumţia de bază este că inamicul nu poate fi învins printr-o postură defensivă. De aceea, este necesară utilizarea forţei într-o postură ofensivă pentru a obţine rezultate militare clare.803

Între anul 2006 şi începutul Războiului Civil din Siria,

care va complica situaţia regională, vor fi înregistrate evenimente fără potenţial critic de escaladare în relaţiile dintre Israel, Hezbollah şi Liban. În anul 2008, pe 12 februarie, Mossad îl eliminase pe Imad Mughniyeh, şeful ramurii armate Hezbollah şi unul dintre promotorii atentatelor cu camioane încărcate de explozibili conduse de şoferi kamikaze în anii 1980. Mughniyeh pregătise atacurile din 1983 asupra barăcilor militarilor americani şi francezi din Liban, în care muriseră 299 de oameni. El coordonase atacurile asupra ambasadei americane din Beirut (63 de morţi), asupra ambasadei israeliene din Buenos Aires (29 de morţi) şi asupra Centrului Comunităţii Evreieşti din Argentina (86 de morţi). Tot el gândise răpirea soldaţilor israelieni, care a stat la baza declanşării războiului din 2006. Căutat intens de unitatea Caesarea şi de grupul de elită Kidon la solicitarea lui Meir Dagan, şeful Mossad, Mughniyeh a fost detectat în Siria, Ia Damasc. A murit din cauza exploziei unei maşini pline cu explozibil, după metoda dezvoltată chiar de el.804

Un alt personaj important eliminat de Mossad în această perioadă va fi Mahmoud al-Mabhouh, de această dată un lider Hamas, care, ca şi Mughniyeh, întreţinea o relaţie specială cu Iranul, asigurând livrările de arme dinspre Teheran spre Gaza (prin Marea Roşie, Sinai şi tunelurile subterane din zona Rafah). Politica israeliană în această perioadă în privinţa transporturilor de arme în Gaza şi Liban era extrem de dură – deci al-Mabhouh a devenit o ţintă, faptul că participase la asasinarea unor soldaţi israelieni constituind un argument în plus. Un comando de 27 de agenţi ai Mossadului a acţionat în Dubai pentru a-l lichida în camera sa de hotel, în ceea ce a fost considerat iniţial de medici un stop cardiac. Complexitatea acţiunii israeliene a ieşit la iveală doar după ce, ulterior, sofisticatul sistem de camere video din Dubai a fost folosit pentru a reconstitui toate mişcările făcute de cetăţenii israelieni intraţi în Emiratele Arabe Unite în preziua asasinatului, care s-a produs în 19 ianuarie 2010.805

Accentul pus de Tzahal pe blocarea transporturilor de arme dinspre Iran spre Hezbollah poate fi înţeles plecând de la interceptarea de către Forţele Navale Israeliene, în 4 noiembrie 2009, prin acţiunea comandourilor Shayetet 13, a navei MV Francop, înregistrată în Antigua şi Barbuda, care transporta 500 de tone de armament iranian către Hezbollah, via Siria. În livrarea iraniană intrau aproape 3.000 de rachete, 9.000 de mortiere, 20.000 de grenade şi 600.000 de cartuşe.806

În sfârşit, în urma conştientizării pericolului major presupus de tunelurile subterane de la graniţa cu Gaza, Tzahal a demarat în perioada 2014 – 2015 o scanare a zonei de frontieră cu Libanul, complexitatea reţelei Hezbollah fiind cunoscută deja din anul 2006. În cursul anului 2018, Tzahal a lansat Operaţiunea Scutul Nordic, menită să expună tunelurile Hezbollah, reuşind să identifice şi să distrugă o mare parte dintre acestea. Implicat în Războiului Civil din Siria, Hezbollah nu a reacţionat excesiv, evitând declanşarea unui conflict de proporţii.807 în ianuarie 2019, Tzahal a descoperit un tunel Hezbollah săpat la o adâncime de 80 de metri, cu o întindere de un kilometru, din care 77 de metri pătrundeau în teritoriul israelian. Dotat cu instalaţi de iluminat, cu sisteme de aerisire şi comunicaţii, tunelul a fost atribuit de specialiştii israelieni Unităţii Radwan din Hezbollah, specializată în atacuri peste graniţă, prin tuneluri, pentru a produce victime sau a opera răpiri.

În mandatul preşedintelui Trump, evaluările Consiliului Naţional de Securitate al Statelor Unite în privinţa capacităţilor Hezbollah erau impresionante, transformând organizaţia într-o ameninţare majoră în Orientul Mijlociu: 48.000 de militari în Liban, 8.000 în Siria, un buget de un miliard de dolari acoperit de Teheran. În estimarea lui Derek Harvey, expertul National Security Council, citat de Bob Woodward, „Hezbollah era intermediarul perfect pentru Iran, prin care acest stat exercita presiuni şi chiar ataca Israelul, ale cărui baze

aeriene puteau fi lovite de rachete. Defensiva israeliană, compusă din rachete Iron Dôme, David's Sling şi Arrow, n-ar fi făcut faţă în cazul unui război de proporţii".808 Recunoaşterea înălţimilor Golan ca parte integrantă a Israelului de către preşedintele american Donald Trump în martie 2019 (acestea au fost anexate oficial de Israel în 1981, după cucerirea din 1967) trebuie văzută în primul rând ca o garanţie a Statelor Unite în perspectiva unui viitor conflict între Tzahal şi blocul Siria-Hezbollah-Iran – conflict menit să îl relegitimeze pe Bashar al-Assad după Războiul Civil din Siria şi să răspundă boicotului economic asupra Teheranului exercitat de alianţa Trump-Netanyahu.

Războiul *proxy* cu Iranul. Conflictul din Siria în anul 2012, centralele nucleare iraniene din Natanz şi Fordo se confruntau cu o problemă neobişnuită. În mijlocul nopţii, sistemele electronice de aici păreau să o ia razna, difuzând la volum maxim *Thunderstruck* de AC/DC.809 Era vorba, cel mai probabil, despre un virus dezvoltat de unitatea 8200 SIGINT a Tzahal din cadrul serviciilor de *intelligence* militar şi reprezenta dimensiunea ludică a unui război sofisticat în care nici forţa iranienilor nu trebuia subestimată. În anul 2019, de pildă, au apărut informaţii despre faptul că telefonul generalului Benny Gantz, fost şef al Tzahal şi stea politică în devenire, a fost atacat de hackeri iranieni imediat după lansarea sa politică, datele despre eventualele vulnerabilităţi din viaţa privată a acestuia cunoscute de iranieni devenind subiect de campanie.810

În anul 1978, foarte puţini şi-ar fi imaginat că Iranul va deveni cel mai important inamic al Israelului din anii 2000. Relaţiile israeliene cu şahul Reza Pahlavi, un occidentalizator grăbit, erau foarte bune, cele două state colaborând militar şi economic. La începutul protestelor revoluţionare din 1979, Mossad a refuzat – conform mărturiei lui Yossi Alpher, analistul agenţiei pe probleme iraniene – o solicitare a regimului muribund al şahului Pahlavi de a-l elimina pe ayatollahul Khomeini, care se afla

în exil la Paris, considerând că nu deţine încă suficiente elemente privind intenţiile politice ale acestuia şi sprijinul de care s-ar putea bucura în ţară.811 Chiar şi după 1979, Israelul a considerat că Saddam e adversarul mai periculos, sprijinind discret Iranul în cadrul războiului declanşat de irakieni împotriva Teheranului în septembrie 1980. Lucrurile au început să devină tot mai tensionate pe măsură ce Iranul a dezvoltat gruparea Hezbollah ca instrument şiit de control asupra situaţiei din zona Levantului, la intersecţia dintre Liban, Siria şi Israel. Inventarea Hezbollah şi extinderea capacităţii militare a acestuia au permis Teheranului să devină un actor important în al Doilea Război din Liban şi în Războiul Civil din Siria. Ulterior, sprijinul acordat Hamas în momentul în care gruparea palestiniană era sever izolată pe plan internaţional a dus la prinderea Israelului într-un cleşte geografic nord-sud, Teheranul căpătând astfel posibilitatea de a influenţa situaţia politică şi economică a acestei ţări prin dezlănţuirea unor tiruri de rachete dinspre Gaza şi Liban sau a unor răpiri de civili şi soldaţi. Un astfel de instrument, capabil să destabilizeze societatea israeliană, să influenţeze soarta alegerilor sau starea economiei, transforma Iranul într-un adversar major.

Alegerea lui Mahmoud Ahmadinejad ca preşedinte al Iranului în anul 2005 a complicat situaţia, acesta practicând un discurs agresiv atât în privinţa Statului Israel, pe care îl dorea „şters de pe hartă” (traducerea din farsi a generat o întreagă dezbatere, dar aceasta pare tălmăcirea cea mai adecvată), cât şi în privinţa Holocaustului, pe care preşedintele Iranian l-a pus sub semnul întrebării în mai multe rânduri.812 Problema cea mai gravă rămânea, însă, programul nuclear iranian care, în condiţiile utilizării de către Teheran a unor ameninţări explicite privind distrugerea Israelului, devenea un pericol vital, cu atât mai mult cu cât Iranul se concentra pe dezvoltarea unui întreg arsenal de rachete capabile să ajungă la Tel Aviv sau Ierusalim. Situaţia a devenit

alarmantă începând cu anul 2002, când o organizaţie disidentă iraniană a vorbit despre existenţa unor facilităţi nucleare secrete în Natanz şi Arak, declanşând un val de inspecţii şi anchete internaţionale care indicau interesul secret al Teheranului pentru îmbogăţirea uraniului (cu implicaţii, evident, militare). La nivelul anului 2006, când preşedintele Ahmadinejad anunţa că Iranul a trecut la îmbogăţirea uraniului, existau deja în ţară 164 de centrifuge cunoscute oficial.813 Efortul Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite de a obliga Iranul să îşi suspende programul de îmbogăţire a uraniului, care a atins apogeul în vara anului 2006 – o rezoluţie în acest sens fiind adoptată în 31 iulie 2006 –, venea într-un context cu totul special pentru Israel, care în acel moment lupta deja în două războaie, împotriva Hamas şi Hezbollah (Operaţiunea „Ploi de vară" din Gaza şi al Doilea Război din Liban), ambele sprijinite de Teheran. A fost momentul din care accidentele s-au ţinut lanţ în cadrul instalaţiilor nucleare iraniene – după unele surse datorită unui program declanşat de Mossad. Centrifugele de la Natanz au explodat în 2006, altele au fost cumpărate deja defecte.814 Explozii s-au înregistrat şi la Arak şi Isfahan. În vara anului 2010, virusul Stuxnet, atribuit Statelor Unite şi Israelului (Unitatea 8200 din cadrul Aman) a preluat controlul asupra computerelor care gestionau programul nuclear iranian, blocând din nou o mare parte din centrifuge.815 Informaţii recente arată că virusul a fost introdus în sistemul iranian de un inginer care fusese recrutat de spionajul olandez, dar care a fost operat în comun cu CIA şi Mossad, în cadrul unei operaţiuni denumite Jocurile Olimpice.

În paralel, oamenii de ştiinţă iranieni implicaţi în programul nuclear au început să moară violent. Massoud Ali-Mohammadi a fost spulberat de o bombă plasată pe o motocicletă de lângă maşina sa, parcată în faţa casei, la Teheran, în ianuarie 2010. În noiembrie 2010, omul de ştiinţă Majid Shahriari a fost ucis după ce un dispozitiv

exploziv i-a fost lipit de maşină de către motociclişti misterioşi. În 2011, Darioush Razaeinejad a fost împuşcat în maşină. În ianuarie 2012, Mostafa Ahmadi Roshan a murit când o bombă i-a fost aplicată pe automobil de doi motociclişti. Toţi erau fizicieni implicaţi în cercetarea nucleară sau conduceau instalaţii de îmbogăţire a uraniului. Seria de asasinate a fost atât de destabilizatoare pentru programul iranian, încât în Teheran a fost ridicat – în cadrul Muzeului Sfintei Apărări – un veritabil Memorial al „Martirilor Nucleari".816 Inaugurat în 2012, muzeul a preluat numele solemn pe care Iranul l-a dat războiului cu Irak. El este înconjurat de un parc public de 21 de hectare şi găzduieşte un amestec de exponate militare (tancuri, avioane de luptă, rachete), simboluri religioase cu puternică valoare propagandistică şi reconstituiri istorice (au fost recreate străzi şi clădiri din oraşele iraniene distruse în războiul împotriva lui Saddam). Centrul religios al muzeului, considerat de unii o pledoarie în favoarea atentatelor sinucigaşe, este podul interior care conduce vizitatorii către Sala Martirilor: acest pod este scăldat în lumină roşie (sângele celor căzuţi), iar pe pereţii laterali apar imagini ale martirilor care plutesc şi se prefac în stele. La capătul traversării-ascensiune se află o cameră cu două altare, care reprezintă paradisul rezervat oricărui *shahid***17* Memorialul „Martirilor Nucleari" – relevant pentru imagologia antiisraeliană a regimului de la Teheran – este compus din maşinile cercetătorilor iranieni, ciuruite de gloanţe sau distruse de bombe. Pe o pasarelă care evocă forma unui altar sunt dispuse patru vehicule verzi (culoarea sacră a islamului) de tip Peugeot, îmbrăcate într-un giulgiu pătat de sânge (în islam, corpul uman este înfăşurat după moarte într-o ţesătură albă), fiind vizibile caroseria şi fotografia alb-negru a martirilor. În dreptul fiecăruia este aşezată o placă de metal în formă de lacrimă, pe care sunt trecute detalii despre cei deveniţi martiri, iar deasupra maşinilor sunt împrăştiate lalele roşii (fiind recompuse astfel culorile steagului iranian).818

În timp ce Teheranul a încercat să transforme moartea fizicienilor săi într-un cult al martirilor, Israelul a continuat să transmită mesaje severe şi hotărâte. Benny Gantz, şeful statului major, a spus parlamentărilor din Knesset că astfel de întâmplări „nenaturale” vor continua să apară în Iran dacă programul militar nuclear nu se opreşte.819 întrebat despre asasinatele din Teheran, ministrul apărării Ehud Barak a răspuns cu un surâs ironic: „Israel nu răspunde”.820 Motivele pentru care elita militară şi de *intelligence* de la Tel Aviv era dispusă la orice efort pentru a bloca un Iran nuclear au fost explicate plastic de Bejamin Netanyahu: „Nu vrei ca un cult mesianic şi apocaliptic să controleze bombe atomice”.821 Şi a continuat: „Din zorii epocii nucleare, nu am fost confruntaţi vreodată cu un regim fanatic care ar putea să îşi pună obsesia religioasă deasupra propriului interes. Unii spun că s-ar purta ca orice altă putere nucleară. Dar îţi poţi asuma un astfel de risc?” 822

În 30 aprilie 2018, în cadrul unui discurs prezentat din sediul Ministerului Apărării din Tel Aviv, premierul Benjamin Netanyahu a prezentat o arhivă a programului nuclear iranian din perioada 1999 – 2003, sustrasă de agenţii israelieni în cadrul unei misiuni spectaculoase la Teheran. El a susţinut că arhiva oferă dovezi privind programul militar nuclear iranian.823 Ulterior, într-un mesaj adresat Adunării Generale ONU, Netanyahu a prezentat o presupusă facilitate secretă din Teheran, unde ar fi fost depozitate 15 kilograme de material radioactiv.824 Aceste dezvăluiri au jucat un rol important în decizia Washingtonului de a impune sancţiuni economice severe împotriva regimului de la Teheran. La aproape un an distanţă de la acuzaţiile lui Netanyahu, în iulie 2019, inspectorii ONU care au verificat ipoteza lansată de premierul israelian au confirmat că în clădirea indicată de acesta au fost detectate urme de material radioactiv.

Posibilitatea unui război clasic între Iran şi Israel

este, în condiţii normale, redusă. Un conflict cu trupe la sol purtat peste Irak, Siria, Iordania sau Arabia Saudită reprezintă un coşmar logistic pentru orice forţă expediţionară. Numărul de militari implicaţi într-o ipotetică invazie împotriva performantelor arme israeliene sau împotriva vastului relief accidentat iranian ar fi uriaş – sute de mii de soldaţi – iar consecinţele globale ar fi devastatoare (ar creşte grav ameninţările teroriste în orice regiune goegrafică, preţul petrolului ar fi scăpat de sub control şi evoluţiile diplomatice ar fi imprevizibile). În plus, dacă punem în balanţă şi factorii geografici, demografici şi ideologici, forţele militare ale celor două state sunt relativ echilibrate. Bugetele militare înclină moderat în favoarea Tzahal: 17, 8 miliarde de dolari în cazul Israelului şi 14 miliarde de dolari în cazul Iranului (care ascunde, însă, multe cheltuieli sensibile). Totuşi, Iranul are o populaţie de circa 10 ori mai mare, de peste 80 de milioane de locuitori, 825 acest lucru reflectându-se în numărul personalului militar activ: 176.500 în cazul Israelului şi 550.000 de partea Iranului, la care se adaugă şi personalul în rezervă, cu o capacitate de 445.000, respectiv 350.000.826 în ceea ce priveşte forţele blindate, Israelul deţine 2 200 de tancuri Merkava, în timp ce Iranul are 2 531 (T-72 S, T-72Z Safir, M60 Patton). La capitolul transportoarelor blindate, superioritatea Israelului este clară: 6 766, faţă de 1 625. În schimb, Iran are avantajul net în materie de artilerie, cu 4 096 de unităţi în raport cu cele 1 522 ale Israelului. Balanţa cantitativă este relativ stabilă când vine vorbă de avioane: 772 de aparate de zbor are Israelul, 850 Iranul – superioritatea calitativă a Tzahal fiind, însă, categorică. Conform unor informaţii încă neclare, şeful forţelor aviatice iraniene ar fi fost demis în anul 2018, după ce aeronavele F-35 israeliene ar fi pătruns nestingherite în spaţiul aerian iranian, păcălind sistemul rusesc S-300 pentru a fotografia o serie de obiective militare.827 Premierul Benjamin Netanyahu a ameninţat de altfel Iranul, în iulie 2019, că avioanele F-35 israeliene pot

atinge orice punct din Orientul Mijlociu. Prezent la baza aeriană Nevatim, aşezat în faţa unui F-35 Adir, Netanyahu a spus: „În ultima perioadă, Iranul a ameninţat Israelul cu distrugerea. Trebuie să reamintesc că aceste avioane pot ajunge oriunde în Orientul Mijlociu, inclusiv în Iran şi, desigur, în Siria”. 828 în compensaţie, Iranul domină statisticile navale, cu 406 nave militare, faţă de 74 ale Israelului şi cu 40 de submarine faţă de numai cinci ale Forţelor Navale Israeliene. În aceste condiţii de relativ echilibru formal (Iran mizând pe marină şi artilerie, Israel pe aviaţie şi blindate), parametrii realişti ai unei confruntări directe pot să vizeze doar loviturile de la distanţă prin rachete, avioane şi alte arme inteligente.

În realitate, scenariul simplist în care forţele Iranului şi cele ale Israelului sunt comparate statistic va fi multiplicat substanţial, în cazul unui conflict, de jocul alianţelor militare. Ameninţarea regimului de la Teheran la adresa teritoriului israelian creşte exponenţial prin activarea interpuşilor din Liban şi Gaza, care au capacitatea, experienţa şi disponibilitatea de a aplica lovituri cu mare impact psihologic asupra civililor. De asemenea, este practic imposibil de gândit un scenariu de război Israel-Iran în care SUA nu intervin de partea aliatului lor tradiţional: interdependenţa tehnologică şi politică e, pur şi simplu, prea mare. Radarul american de bandă X prezent în deşertul Negev, orientat spre Teheran şi capabil să ofere informaţii despre ridicarea unei rachete Shahab-3 imediat după lansare, cu şase minute înainte de alte mijloace de avertizare, oferă în acelaşi timp SUA informaţii vaste despre operaţiunile aeriene israeliene, un atac necoordonat între cele două state fiind astfel lipsit de sens.829 Pe de altă parte, încă din anul 2010 republicanii au prezentat în Camera Reprezentanţilor o rezoluţie prin care SUA se angaja să sprijine dreptul Israelului de a folosi „orice mijloace necesare” împotriva Iranului, „incluzând utilizarea forţei militare”.830 Vicepreşedintele Dick Cheney oferise în anul 2005 o formulare tranşantă a

acestui principiu, declarând că Israelul „poate decide chiar şi să acţioneze primul” în cazul în care Iranul nu îşi revizuieşte programul nuclear.831 Totuşi, ideea că Statele Unite ar fi tentate să sprijine discret o primă lovitură israeliană pentru a avea apoi pretextul unei intervenţii împotriva Teheranului – sugerată de unele analize care nu sunt străine de interesele Moscovei –, pare radical diferită de modul în care Washingtonul a acţionat până acum şi, în consecinţă, puţin probabilă. Un conflict major între Iran şi Israel ar putea oferi Teheranului, izolat diplomatic în acest moment în Orientul Mijlociu, oportunitatea de a apela la solidaritatea musulmană antiisraeliană. Din acest motiv, America a preferat în situaţii similare să insiste asupra neutralităţii formale a Tel Avivului. Este deci mai probabil ca SUA să rezolve pe cont propriu problema iraniană. Pe de altă parte, continua escaladare a rivalităţii dintre şiiţi şi sunniţi – cu precădere cea dintre Arabia Saudită şi Iran –, precum şi relaxarea constantă a relaţiilor de facto dintre Israel şi unele puteri sunnite apropiate de SUA (Arabia Saudită, Egipt, Iordania) nu mai exclud total un scenariu în care Iranul e asumat deschis de către sunniţi ca un adversar mai periculos decât Israelul. În fond, rivalitatea persano-arabă este mult mai veche şi mai profundă decât cea recentă arabo-israeliană şi acest lucru ar putea săâşi spună cuvântul în următoarele decenii. Există, de altfel, informaţii despre un dialog în trei SUA-Israel-Emiratele Arabe Unite, început în Polonia, pentru o sincronizare a operaţiunilor militare anti-Teheran, dar şi pentru deschiderea unui canal de dialog cu Iranul prin intermediul liderilor de la Abu Dhabi şi Dubai, care au renunţat la implicarea în Yemen alături de Arabia Saudită tocmai pentru a fi mai convingători în negocierile cu statul şiit.

În scenariul în care regimul de la Teheran ar deveni prea slăbit de politica epuizării economice şi a încurajării revoltelor interne – politică asumată de administraţia republicană de la Washington – liderii iranieni sugerează

că vor avea o reacţie ofensivă într-o zonă strategică diferită de Israel. Preşedintele iranian Hassan Rohani a anunţat, de pildă, că „presupunerea că Iranul ar putea deveni singurul producător de petrol care nu-şi poate exporta petrolul este greşită”. Declaraţie aparent ambiguă, dar care înseamnă, în fapt, aşa cum a explicat comandantul Gărzilor Revoluţionare, că subordonaţii săi „vor avea grijă ca duşmanul să înţeleagă următoarele: ori folosesc toţi Strâmtoarea Ormuz, ori nu o mai foloseşte nimeni”, făcând referire la segmentul dintre Golful Oman şi Golful Persic prin care circulă aproape 40% din petrolul transportat pe mare la nivel mondial şi care ar putea fi blocat de Teheran. Ducând scenariul mai departe, Rohani a ameninţat, evocând perspectiva unui război: „Nu poţi provoca poporul iranian împotriva propriei sale securităţi şi a propriilor sale interese… America ar trebui să ştie: războiul cu Iranul este mama tuturor războaielor”. Teoretic, SUA şi Arabia Saudită sunt pregătite din punct de vedere militar pentru un astfel de scenariu: „În eventualitatea în care Iranul va alege să închidă în mod militar Strâmtoarea Ormuz, SUA şi aliaţii noştri arabi din Golf vor putea să o deschidă în câteva zile”, a estimat amiralul James Stavridis, fost comandant suprem NATO în Europa.832 Iranienii au încercat să nege ipoteza închiderii Strâmtorii Ormuz prin vocea lui Akbar Torkan, fost ministru al Apărării, actual consilier pe probleme de securitate al lui Hassan Rohani, explicând că „niciun oficial din Iran nu a spus vreodată că vom închide Strâmtoarea Ormuz… Asta e ceea ce doresc israelienii… şi promovează această ştire pentru a provoca o confruntare între ţările din regiune”. În ciuda acestor declaraţii, vara anului 2019 a adus o deteriorare a situaţiei din Strâmtoarea Ormuz, care a devenit cea mai fierbinte zonă de securitate pentru Teheran după ce armata iraniană a sechestat aici un tanc petrolier britanic. Conform afirmaţiilor ministrului de Externe israelian Israel Katz în Knesset, Tzahal este activ chiar şi în Strâmtoarea Ormuz, oferind informaţii vitale

aliaţilor americani şi britanici, dar colaborând şi cu noii parteneri din Emiratele Arabe Unite sau Arabia Saudită (atât cât această colaborare poate fi recunoscută oficial).

Pe de altă parte, profitând de concentrarea atenţiei militarilor iranieni în Golf, Tzahal a lovit în luna iulie 2019, într-un atac cu drone, o bază militară din Irak asociată cu Hezbollah şi coordonată de Garda Revoluţionară Iraniană. În luna august atacurile au vizat ţinte iraniene din Siria, suspectate că pregătesc atentate teroriste cu drone pe teritoriul israelian, dar şi o facilitate secretă din Beirut, unde rachetele Hezbollah puteau fi semnificativ optimizate. Atacul din Beirut a creat, de altfel, un nivel de tensiune fără precedent în zonă, Hassan Nasrallah ameninţând cu o replică dură – limitată, însă, la lovituri simbolice: situaţia Iranului e prea dificilă pentru a-i permite lui Nasrallah să complice şi mai mult lucrurile.

Politicienii de la Teheran au dezvoltat şi o strategie alternativă de ameninţări la adresa Statelor Unite, invocând, pe lângă blocarea Strâmtorii Ormuz, un atac distrugător la adresa Israelului: „Dacă Statele Unite ne atacă, durata de viaţă a Israelului se va reduce la o jumătate de oră”, a declarat la începutul lunii iulie 2019 şeful comisiei de Apărare şi Politică Externă din Parlamentul iranian. Concomitent, Hassan Nasrallah, liderul Hezbollah, a lansat mesaje identice dinspre proxy-ul libanez al Teheranului în cadrul unui interviu pregătit special la Al-Manar, televiziunea mişcării şiite: «Iranul are capacitatea să bombardeze Israelul cu ferocitate şi forţă. Când americani vor înţelege că acest război poate duce la distrugerea Israelului, îşi vor revizui atitudinea.» 833 Nasrallah a anunţat chiar şi unele ţinte care ar urma să fie vizate de rachetele Hezbollah într-un eventual conflict – Haifa şi Eilat aflându-se printre acestea. Netanyahu a răspuns imediat, la fel de ameninţător: „Am ascultat în weekend cuvintele arogante ale lui Nasrallah despre planurile lui de atac. Vreau să fiu clar: dacă organizaţia Hezbollah îndrăzneşte să comită prostia de a ataca

Israelul, îi vom administra ei şi Libanului o lovitură militară copleşitoare”. 834

Dobândirea de către Teheran a unui culoar sigur de transport de trupe şi arme prin Irak şi Siria, către Liban, reprezintă o preocupare pentru Israel. Din acest motiv, Războiul Civil din Siria a alertat Tel Avivul pe măsură ce Iranul a devenit tot mai implicat alături de regimul lui Bashar al-Assad. Iniţial, liderii israelieni au asumat o poziţie neutră în privinţa conflictului: Damascul nu putea fi sprijinit, fiind considerat tot mai dependent de suportul Teheranului, în timp ce grupurile rebele deveneau, pe zi ce trece, aşa cum declara ministrul Apărării Avigdor Liberman, „versiuni ale al-Qaeda” între fundamentalismul sunnit de tip al-Qaeda – ISIS şi interesele şiite generate de alianţa Teherandamasc, Statul Israel nu avea un partener de ales.835 Tzahal era mult mai interesat ca luptele dintre grupările rebele de tip Hayat Tahrir al-Sham şi armata siriană să nu se extindă şi în teritoriul israelian, aşa cum se putea întâmpla în cazul luptelor pentru oraşele din zona Quneitra. În vederea gestionării crizei umanitare, Tzahal a lansat, în anul 2016, Operaţiunea „Vecinul bun”, menită să asigure îngrijire medicală, medicamente, încălzire şi hrană pentru refugiaţii sirieni din zona de graniţă.

Implicarea Hezbollah în Războiul Civil Sirian aducea, cel puţin pe termen scurt, o relaxare a presiunii de la graniţa libaneză cu Israelul, gruparea şiită, evitând orice provocare a militarilor israelieni într-o perioadă în care luptătorii săi se aflau peste hotare. Începând cu anul 2012, cel puţin 3.000 de luptători Hezbollah au fost trimişi de Iran în ajutorul lui al-Assad, alături de propriile Gărzi Revoluţionare.836 Rezultatul intervenţiei Teheranului şi Moscovei în sprijinul liderului de la Damasc a fost salvarea regimului sirian, care se află acum în situaţia de a oferi Rusiei şi Iranului noi baze militare pe teritoriul său, în semn de recunoştinţă, dar şi pentru a-şi asigura securitatea în anii stabilizării şi reconstrucţiei. Acesta este un element care îngrijorează semnificativ Tzahal, Israelul

nefiind dispus să accepte facilităţi ale armatei iraniene la graniţa sa. În toate discuţiile purtate de liderii israelieni cu reprezentanţii Statelor Unite sau Rusiei în ultimii ani, ei au insistat asupra importanţei evacuării trupelor iraniene şi ale celor Hezbollah din teritoriul controlat de Bashar al-Assad, existând un pericol – exprimat de acelaşi ministru al apărării, Abigdor Lieberman – ca şi Siria să devină, după modelul Hamas-Hezbollah, „o bază înaintată iraniană".837

Încă din 2013, transporturile de arme iraniene către Hezbollah printr-o Sirie căzută în haos au fost ţintite de aviaţia israeliană. Totuşi, o confirmare oficială privind atacarea acestor convoaie a venit abia în 2017, când Forţele de Apărare Israeliene au anunţat bombardarea unui transport Hezbollah lângă Palmira, în contextul în care mai multe rachete antiaeriene fuseseră trase în replică de către trupele siriene şi incidentul nu mai putea fi ascuns opiniei publice.838 Tot începând cu 2017, conform declaraţiilor fostului ramatkal Gadi Eisenkot, armata israeliană a început „atacarea infrastructurii pe care iranienii o construiau în Siria. Masa critică s-a înregistrat de la jumătatea anului 2017. Am început să atacăm sistematic, de mai multe ori în fiecare săptămână. Fără să facem nicio declaraţie. Sub radar". 839 Acelaşi Eisenkot a admis că Tzahal a lansat „mii de atacuri" şi a utilizat 2000 de bombe asupra ţintelor iraniene din Siria numai în anul 2018, dar şi că Israelul a sprijinit cu arme unele grupări antiguvernamentale. Loviturile îndreptate împotriva trupelor iraniene au fost confirmate în februarie 2019 şi de premierul Netanyahu. Ca urmare a acestor lovituri, dar şi a unei intervenţii a preşedintelui rus Vladimir Putin – care ar fi cerut Iranului să nu se apropie de graniţa israeliană pe o distanţă de cel puţin 15 kilometri strategia regimului de la Teheran pare a se fi schimbat, finanţarea trupelor din Siria şi efectivele acestora scăzând, în timp ce bazele lor se mută, treptat, înspre graniţa irakiană, cu precădere în Baza Aeriană T_4, localizată între Palmira şi Homs. O dispunere a iranienilor în zonele şiite

din Irak şi alimentarea grupărilor de aici cu rachete cu rază de acţiune de până în 700 de kilometri (Zezal, Zolfaqar, Fateh-110) ar oferi Teheranului posibilitatea de a ameninţa în continuare Israelul, fără a genera, însă, o reacţie la fel de intransigentă precum cea provocată în cazul unei încercări de a se aşeza pe frontiera israeliană.840

EPILOG

Talpiot. Cea mai morală armată

DIN LUME?

Războiul de Yom Kippur a declanşat o revoluţie culturală în cadrul Tzahal. În mod tradiţional, începând cu anul 1948, armata israeliană mizase pe capacitatea sa superioară de manevră şi pe planuri îndrăzneţe, fidel executate de militari cu o calitate individuală peste medie. În anul 1973, pentru câteva zile, aceste avantaje au fost suspendate de reuşita Egiptului de a asigura o umbrelă antiaeriană pe o fâşie strategică din Sinai şi Canalul Suez, precum şi de a genera o „perdea" antitanc cu ajutorul armelor portabile pentru infanterişti. Această lecţie a obligat Tzahal să îşi revizuiască modul de gândire. Era un proces necesar şi pentru că Statul Israel se transformase vizibil faţă de epoca pionieratului, primind acum sub arme o generaţie *sabra* – de tineri născuţi în Israel – care nu cunoscuse ororile celui de-al Doilea Război Mondial şi lupta dramatică pentru fondarea statului, orientându-se progresiv către o viziune *posteroică* în care propriile ambiţii, propria siguranţă şi fericire reprezentau scopuri la fel de legitime ca şi apărarea patriei. Pe acest fundal, între 1973 şi 1982, adică între Războiul de Yom Kippur şi Războiul din Liban, Tzahal îşi va dezvolta accelerat capacităţile tehnologice de înaltă precizie, investind şi mai mult în inovaţie, în extinderea propriei industrii de apărare, a aviaţiei, a tehnologiei radar şi a loviturilor de înaltă precizie.

Roadele vor fi culese în campania împotriva forţelor siriene din Valea Bekaa, când – graţie paralizării radarelor

şi a comunicaţiilor armatei lui al-Assad printr-un sabotaj de înaltă precizie – aviaţia israeliană a distrus câteva zeci de baterii SAM şi de avioane MIG, umilind în primul rând Uniunea Sovietică, care îşi testa în Siria cele mai avansate tehnologii.841 începând cu anii 1990, gândirea strategică israeliană începuse să asimileze ideile propuse de paradigma Revoluţiei în Afacerile Militare (RMA), care punea accentul pe marile avantaje oferite de integrarea rapidă în luptă a celor mai recente tehnologii (sateliţi, drone, arme de înaltă precizie, centre de comandă şi control în timp real). Acest mod de gândire, care în realitate era pus în practică instinctual de *US Army* sau de Tzahal, căpătase o neaşteptată confirmare sovietică din partea mareşalului Nikolai Ogarkov, care la începutul anilor 1980 încerca să pregătească armata URSS pentru a face faţă avansului tehnologic american în cadrul Războiului Rece. Pe lângă accentul pus pe dezvoltarea de arme avansate şi necunoscute de inamic, noua şcoală de gândire israeliană, coordonată de un institut pentru cercetări operaţionale, propunea idei îndrăzneţe precum vizualizarea inamicului ca „un sistem multidimensional”, ce trebuia scos din luptă prin atacuri simultane bazate pe „lovituri de fragmentare”, care să izoleze forţele inamice în grupuri răzleţe şi descentrate, speculând momentele de derută generate de loviturile iniţiale.842 Acest tip de conceptualizare, inspirat parţial din filosofia postmodernistă, a condus la rezultate neconcludente în al Doilea Război din Liban (2006), astfel de idei fiind mai greu de aplicat într-o confruntare asimetrică cu o forţă descentralizată precum Hezbollah, unde luptătorii continuau să reziste chiar şi în lipsa mesajelor din partea unui comandament, dar şi în contextul în care militarii Tzahal rămâneau mai degrabă orientaţi spre acţiune şi soluţii pragmatice decât spre teoretizare excesivă. Totuşi, dorinţa de a fi întotdeauna cu cel puţin o generaţie tehnologică înaintea adversarilor – dacă nu cu două sau trei – a devenit un element definitoriu pentru Forţele de

Apărare Israeliene. Nu e exclus ca, pe termen lung, principiul hipertehnologizării să permită chiar relaxarea normelor privind armata obligatorie.

Un rezultat incontestabil al eforturilor post-1973 în vederea asigurării unui avans tehnologic constant în raport cu potenţialii adversari a fost Programul Talpiot. Acesta a fost conceput, după Războiul de Yom Kippur, de doi profesori ai Universităţii Ebraice din Ierusalim, Shaul Yatziv şi Felix Dothan, care au propus conducerii Tzahal un sistem educaţional militar revoluţionar axat pe stimularea creativităţii. În viziunea lor, „Statul Israel trebuie să facă un efort pentru a dezvolta arme total inovatoare, care nu există la alte naţiuni. Acest scop poate fi atins prin intermediul creativităţii umane, creativitate care îşi atinge apogeul la vârsta biologică scăzută de douăzeci de ani (…) Propunem un efort sistematic şi condensat pentru a inventa şi dezvolta arme noi şi eficiente, unde «nou» este definit ca o armă care nu este folosită de alte armate, chiar şi de armatele superputerilor. Este esenţial că nucleul acestui program va fi bazat pe cei mai talentaţi şi dedicaţi oameni, care deţin în egală măsură pregătirea necesară în ştiinţe exacte şi în tehnologie militară”.843

Ceea ce programul Talpiot propunea era recrutarea celor mai dotaţi tineri din punctul de vedere al calităţilor militare (tărie de caracter, rezistenţă la stres, curaj, capacitate de a conduce), dar şi al performanţelor ştiinţifice (în special în domenii cu relevanţă tehnologică: matematică, fizică, chimie, cibernetică) şi antrenarea lor în ritm accelerat – pentru a-i învăţa să gândească mai rapid decât alţii –, într-un program unde serviciul militar se desfăşoară concomitent cu studiile de fizică, matematică sau informatică. În etapa de pregătire militară, tinerii *talopionim* (absolvenţi ai Programului Talpiot) sunt puşi în situaţia de a înţelege problemele şi provocările cu care se confruntă diferitele structuri ale Tzahal (programul fiind coordonat de Forţele Aeriene), urmând a-şi folosi creativitatea specifică vârstei pentru a oferi soluţii

inovatoare pentru acestea Faptul că studiile universitare, care presupun un mare efort de acumulări teoretice, au loc în paralel cu instrucţia şi căutarea unor idei revoluţionare chiar şi pentru cele mai avansate armate din lume, e rezultatul convingerii că vârful creativităţii se înregistrează în anii facultăţii. În fapt, această convingere a fost consolidată în numeroase experienţe de front ale Forţelor de Apărare Israeliene, cei mai tineri recruţi dovedind în timpul războiului capacitatea de a inventa spontan, în condiţiile de mare presiune ale luptelor, soluţii de păcălire a instalaţiilor antiaeriene sau radar inamice, la care niciun general sau un specialist din industria de apărare nu se gândise până atunci.

Programul Talpiot a fost acceptat de şeful statului major General Rafael Eitan în anul 1978, fiind lansat în anul următor cu un număr de 25 de cădeţi, care va fi extins apoi la 50. Structura celor trei ani de formare iniţială presupunea atingerea următoarelor obiective:

Anul I – Teorie: Două semestre de studiu în domeniul informaticii, matematicii şi fizicii. Absolvirea cursului de ofiţeri. Practică: 12 săptămâni de instruire militară de bază şi şase săptămâni pentru vizitarea unităţilor de luptă şi categoriilor de arme ale Tzahal;

Anul II – Teorie: 36 de săptămâni de studiu avansat – matematică, fizică, informatică. Practică: Antrenament de paraşutism. Trei luni pentru vizitarea categoriilor de arme şi înţelegerea problemelor care aşteaptă rezolvări originale.

Anul III – Teorie: Electronică, aerodinamică, tehnologie militară, transmisiuni, studii de arabă, istorie, filosofie. Practică: Alegerea unui domeniu de expertiză şi a unei cariere ulterioare în Tzahal.844

În tot acest timp, studenţii au obligaţia de a propune soluţii tehnologice concrete, care pot fi bugetate şi pot fi asumate de industria de apărare. Deşi concurenţa pentru accesul în programul Talpiot este puternică, acesta adresându-se unui grup potenţial de elevi de circa 5% din

sistemul de învăţământ israelian, cu un nivel ridicat IQ dublat de abilităţi sociale, trebuie spus că există şi alţi actori importanţi în domeniul recrutării elitelor, care vin tot din Tzahal (sau Mossad); Unitatea 8200, de pildă, a reprezentat iniţial o concurenţă pentru Talpiot, până la stabilirea unui mod de lucru în care fiecare departament să ajungă la tinerii care răspundeau în cea mai mare măsură profilului căutat.845

Importanţa pe care armata israeliană o acordă tehnologiei avansate şi creativităţii nu vine doar dintr-o opţiune teoretică pentru o paradigmă de tip RMA (Revoluţia în Afacerile Militare), ci, înainte de toate, din realitatea practică a unei presiuni constante. Tzahal este armata cea mai activă şi care se confruntă cu numărul cel mai mare de ameninţări şi agresiuni concrete în ultimele decenii, în timp ce Statul Israel reprezintă ţara care a înfruntat, de la fondare să cel mai mare număr de acţiuni ostile: războaie, atentate sinucigaşe, deturnări de avioane, răpiri de cetăţeni, luări de ostatici, atacuri cu rachete. În condiţiile în care această realitate a survenit *după* Holocaust, generând uneori o mentalitate a cetăţii asediate, devine evident faptul că Tzahal constituie o avangardă a lumii guvernate de principiile democraţiei, statului de drept şi culturii liberale în teritoriul conflictului sângeros. În general, statele conduse în baza acestor principii au avut şansa de a fi ferite de confruntări armate după 1945. Aproape toate au renunţat la serviciul militar obligatoriu, au scăzut sever bugetele pentru apărare şi au pierdut contactul cu realităţile dramatice ale războiului – pe care le-au redescoperit parţial după 11 septembrie 2001. Plecând de la această realitate fericită, a apărut – chiar în cadrul societăţii occidentale – o tendinţă de a judeca critic acţiunile Forţelor de Apărare Israeliene, considerând că ele dovedesc uneori utilizări excesive de forţă, acţiuni deliberate de distrugere sau umilire şi chiar potenţiale „crime de război sau crime împotriva umanităţii”, aşa cum a sugerat o investigaţie recentă, sub

egida ONU, privind protestele din Gaza din anul 2018.846 în totală opoziţie cu această abordare se află o formulă celebră a ministrului israelian al apărării, Avigdor Lieberman, pentru care Tzahal este „cea mai morală armată din lume”.847

Fără îndoială, există armate cu mult mai morale decât cea israeliană: cele care nu au luptat niciodată sau care nu au mai fost confruntate cu un atac de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Aceste armate, şi societăţile de care aparţin, vor privi cu severitate, de pe poziţiile siguranţei de care se bucură Occidentul, miile de intervenţii ale militarilor israelieni. Această perspectivă este, însă, în mod vădit, una distorsionată de o nouă formă de eurocentrism sau chiar, preluând formula gânditorului de origine palestiniană Edward Said, de orientalism. („în mod constant, orientalismul se bazează, în strategia lui, pe această superioritate *poziţională* flexibilă, care îl pune pe occidental într-o serie întreagă de relaţii posibile cu Orientul fără a-şi pierde vreodată relativa stare de dominaţie.”) 848 Mediul de securitate din Orientul Mijlociu nu este similar cu cel din Scandinavia sau de pe Coasta de Azur. În aceste condiţii, abordările militare menite să asigure descurajarea inamicilor şi prevenirea unor catastrofe de securitate – existând şi astăzi ameninţări explicite privind distrugerea Israelului şi „ştergerea sa de pe hartă” – vor fi diferite de cele dintr-un stat european care nu a cunoscut niciodată războiul pe trei fronturi, ameninţarea cu arma chimică, masacrarea sportivilor la Olimpiadă sau, peste toate, Holocaustul.

Ceea ce oferă Forţelor de Apărare Israeliene o dimensiune morală care nu poate fi ignorată este disponibilitatea de a-şi judeca critic propriile erori şi excese şi, mai ales, capacitatea de a-şi controla şi limita propria forţă în faţa adversarilor („puritatea armelor”). Dacă inamicii Statului Israel ar fi avut la dispoziţie o forţă comparabilă cu cea a Tzahal din 1948 până astăzi, probabil că această carte nu ar fi existat, pentru că Holocaustul din

Europa ar fi fost replicat în Orientul Mijlociu de aliaţii locali şi admiratorii declaraţi ai lui Hitler.

Pe 27 ianuarie 1945, porţile lagărului de concentrare de la Auschwitz erau deschise de trupele sovietice aflate în ofensivă spre Berlin. Aici se mai găseau în jur de 7.000 de evrei, grav bolnavi şi emaciaţi – ultimii supravieţuitori ai unui popor care pierduse numai în acest lagăr un milioan de oameni. Nimic nu ar fi putut să pară mai fragil decât viitorul acestui neam pe care Hitler încercase să îl extermine până la ultimul om.

Totuşi, la doar şapte decenii distanţă, pe 4 aprilie 2019, sonda israeliană *Bereshit* (Geneza) s-a înscris pe orbita Lunii, Israelul fiind a patra ţară din lume care trimite un dispozitiv pe satelitul natural al Pământului, după SUA, URSS şi China. În capsula aflată la bordul sondei a fost aşezată o înregistrare cu amintirile unui supravieţuitor de la Auschwitz. Deşi aselenizarea a eşuat, israelienii au anunţat imediat lansarea unor noi misiuni – până când obiectivul va fi atins. Nimic nu a venit uşor în istoria acestei naţiuni care a învăţat să nu se dea niciodată bătută.

ANEXA

Lista premierilor Statului Israel

David Ben-Gurion, 14 mai 1948 – 10 martie 1949; 10 martie 1949 – 1 noiembrie 1950; 1 noiembrie 1950 – 8 octombrie 1951; 8 octombrie 1951 – 24 decembrie 1952; 24 decembrie 1952 – 26 ianuarie 1954;

Moshe Sharett, 26 ianuarie 1954 – 29 iunie 1955; 29 iunie 1955 – 3 noiembrie 1955;

David Ben-Gurion, 3 noiembrie 1955 – 7 ianuarie 1958; 7 ianuarie 1958 – 17 decembrie 1959; 17 decembrie 1959 – 2 noiembrie 1961; 2 noiembrie 1961 – 26 iunie 1963;

Levi Eshkol, 26 iunie 1963 – 22 decembrie 1964; 22 decembrie 1964 – 12 ianuarie 1966; 12 ianuarie 1966 – 26 februarie 1969

Yigal Allon, 26 februarie 1969 – 17 martie 1969;

Golda Meir, 17 martie 1969 – 15 decembrie 1969; 15 decembrie 1969 – 10 martie 1974; 10 martie 1974 – 3 iunie 1974;

Yitzhak Rabin, 3 iunie 1974 – 20 iunie 1977;

Menachem Begin, 20 iunie 1977 – 5 august 1981; 5 august 1981 – 10 octombrie 1983;

Yitzhak Shamir, 10 octombrie 1983 – 13 septembrie 1984;

Shimon Peres, 13 septembrie 1984 – 20 octombrie 1986;

Yitzhak Shamir, 20 octombrie 1986 – 22 decembrie 1988; 22 decembrie 1988 – 11 iunie 1990; 11 iunie 1990 – 13 iulie 1992;

Yitzhak Rabin, 13 iulie 1992 – 4 noiembrie 1995;

Shimon Peres, 4 (de facto) / 22 noiembrie 1995 – 18 iunie 1996;

Benjamin Netanyahu, 18 iunie 1996 – 6 iulie 1999;

Ehud Barak, 6 iulie 1999 – 7 martie 2001;

Ariel Sharon, 7 martie 2001 – 28 februarie 2003; 28 februarie 2003 – 21 noiembrie 2005; 21 noiembrie 2005 – 4 ianuarie /14 aprilie 2006

Ehud Olmerţ, 4 ianuarie (de facto) / 14 aprilie 2006 – 4 mai 2006; 4 mai 2006 – 31 martie 2009;

Benjamin Netanyahu, 31 martie 2009 – 18 martie 2013; 18 martie 2013 – 6 mai 2015; 6 mai 2015

Lista miniştrilor apărării Statului Israel

David Ben-Gurion, 14 mai 1948 – 26 ianuarie 1954

Pinhas Lavon, 26 ianuarie 1954 – 21 februarie 1955

David Ben-Gurion, 21 februarie 1955 – 26 iunie 1963

Levi Eshkol, 26 iunie 1963 – 5 iunie 1967

Moshe Dayan, 5 iunie 1967 – 3 iunie 1974

Shimon Peres, 3 iunie 1974 – 20 iunie 1977

Ezer Weizman, 20 iunie 1977 – 28 mai 1980

Menachem Begin, 28 mai 1980 – 5 august 1981

Ariel Sharon, 5 august 1981 – 14 februarie 1983

Menachem Begin, 14 februarie 1983 – 23 februarie 1983

Moshe Arens, 23 februarie 1983 – 13 septembrie 1984
Yitzhak Rabin, 13 septembrie 1984 – 15 martie 1990
Moshe Arens, 11 iunie 1990 – 13 iulie 1992
Yitzhak Rabin, 13 iulie 1992 – 4 noiembrie 1995
Shimon Peres, 4 noiembrie 1995 – 18 iunie 1996
Yitzhak Mordechai, 18 iunie 1996 – 25 ianuarie 1999
Moshe Arens, 27 ianuarie 1999 – 6 iulie 1999
Ehud Barak, 6 iulie 1999 – 7 martie 2001
Binyamin Ben-Eliezer, 7 martie 2001 – 2 noiembrie 2002
Shaul Mofaz, 4 noiembrie 2002 – 4 mai 2006
Amir Peretz, 4 mai 2006 – 18 iunie 2007
Ehud Barak, 18 iunie 2007 – 18 martie 2013
Moshe Yaalon, 18 martie 2013 – 22 mai 2016
Benjamin Netanyahu, 22 mai 2016 – 30 mai 2016
Avigdor Lieberman, 30 mai 2016 – 18 noiembrie 2018
Benjamin Netanyahu, 18 noiembrie 2018
Lista şefilor statului major al Tzahal:
Yaakov Dori, 1 iunie 1947 – 9 noiembrie 1949
Yigael Yadin, 9 noiembrie 1949 – 7 decembrie 1952
Mordechai Maklef, 7 decembrie 1952 – 6 decembrie 1953
Moshe Dayan, 6 decembrie 1953 – 29 ianuarie 1958
Haim Laskov, 29 ianuarie 1958 – 1 ianuarie 1961
Tzvi Tzur, 1 ianuarie 1961 – 1 ianuarie 1964
Yitzhak Rabin, 1 ianuarie 1964 – 1 ianuarie 1968
Haim Bar-Lev, 1 ianuarie 1968 – 1 ianuarie 1972
David Elazar, 1 ianuarie 1972 – 3 aprilie 1974
Yitzhak Hofi, 3 aprilie 1974 – 16 aprilie 1974
Mordechai Gur, 16 aprilie 1974 – 16 aprilie 1978
Rafael Eitan, 16 aprilie 1978 – 19 aprilie 1983
Moshe Levi, 19 aprilie 1983 – 19 aprilie 1987
Dan Shomron, 19 aprilie 1987 – 1 aprilie 1991
Ehud Barak, 1 aprilie 1991 – 1 ianuarie 1995
Amnon Lipkin-Shahak, 1 ianuarie 1995 – 9 iulie 1998
Shaul Mofaz, 9 iulie 1998 – 9 iulie 2002

Moshe Yaalon, 9 iulie 2002 – 1 iunie 2005
Dan Halutz, 1 iunie 2005 – 14 februarie 2007
Gabi Ashkenazi, 14 februarie 2007 – 14 februarie 2011
Benny Gantz, 14 februarie 2011 – 16 februarie 2015
Gadi Eizenkot, 16 februarie 2015 – 15 ianuarie 2019
Aviv Kochavi, 15 ianuarie 2019
Lista directorilor Aman, serviciul de informaţii al armatei israeliene
Isser Be ieri: 1948 – 1949
Colonel Chaïm Herzog: 1949 – 1950
Colonel Binyamin Gibli: 1950 – 1955
General maior Yehoshafat Harkabi: 1955 – 1959
General maior Chaïm Herzog: 1959 – 1962
General maior Meir Amit: 1962 – 1963
General maior Aharon Yariv: 1964 – 1972
General maior Eli Zeira: 1972 – 1974
General maior Shlomo Gazit: 1974 – 1978
General maior Yehoshua Saguy: 1979 – 1983
General maior Ehud Barak: 1983 – 1985
General maior Amnon Lipkin-Shahak: 1986 – 1991
General maior Un Sagi: 1991 – 1995
General maior Moshe Yaalon: 1995 – 1998
General maior Amos Malka: 1998 – 2001
General maior Aharon Zeevi-Farkash: 2001 – 2006
General maior Amos Yadlin: 2006 – 2010
General maior Aviv Kokhavi: 2010 – 2014
General maior Herzi Halevi: 2014
Lista directorilor Mossad
Reuven Shiloah, 1949 – 1953
Isser Harel, 1953 – 1963
Meir Amit, 1963 – 1968
Zvi Zamir, 1968 – 1973
Yitzhak Hofi, 1973 – 1982
Nahum Admoni, 1982 – 1989
Shabtai Shavit, 1989 – 1996
Danny Yatom, 1996 – 1998

Efraim Halevy, 1998 – 2002
Meir Dagan, 2002 – 2011
Tamir Pardo, 2011 – 2016
Yossi Cohen, 2016

Note

1. Mordechai Bar-On, *Moshe Dayan*: *Israels Controversial Hero*, Yale University Press, New Haven, 2012, p. 20

2. Sybille Steinbacher, *Auschwitz*. *A History*, Penguin Books, Marea Britanie, 2005, p. 128

3. Anita Shapira, *Israel*: *A History*, Weidenfeld & Nicolson, Londra, 2015, p. 313

4. Gil Gonen, *U.S*. *Jewry's Dangerous Illusion*, Arutz Sheva, 28 aprilie 2010

5. David B. Green, „Moshe Dayan Allegedly Suggests Israel Demonstrate Its Nuclear Capacity", *Haaretz*, 7 octombrie 2016

6. Ellie Kohen, *History of the Turkish Jews and Sephardim*, University Press of America, Lanham, 2007, p. 105

7. Paul Johnson, *O istorie a evreilor*, Editura Humanitas, 2015, p. 196

8. Shlomo Avineri, *Herzl*: *Theodor Herzl şi înfiinţarea statului evreu*, Editura Hasefer, Bucureşti, 2018, p. 178

9. Martin van Crevetd, *The Sword and the Olive*: *A Critical History of the Isareli Defense Force*, Public Affairs, New York, pp. 8 – 9

10. *antisemitism in the United States*: *Americans React to the Damascus Blood Libel*, Jewish Virtual Library, jewishvirtuallibrary.org

11. Leon Poliakov, *Istoria Antisemitismului*, vol. II, Editura Hasefer, Bucureşti, 2007, p. 393

12. A. Leroy-Beaulieu, *Lempire de tsar et les Russes*, Paris, 1898, vol.

II, citat în Leon Poliakov, op. cit., p. 393

13. Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans*, Oxford University Press, New York, 2004, p. 181

14. Simon Schama, *The Story of the Jews*, vol. II, *Belonging*, 1492 – 1900, Harper Collins Publishers, New York, 2017, p. 94

15. Lewis, *From Babel to Dragomans*, p. 182

16. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 28

17. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008, p. 2

18. Simon Sebag Montefiore, *Ierusalim*: *Biografia unui oraş*, Editura Trei, Bucureşti, 2012, p. 184

19. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 4

20. Ibid. p. 2

21. Shapira, *Israel*: *A History*, pp. 28 – 29

22. *Istoria sionismului*: *texte clasice ale ctitorilor ideii şi mişcării sioniste*, Editura Ţesu 2016, pp. 35 – 40

23. Shapira, *Israel*: *A History*, pp. 29 – 30

24. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 3

25. Ibid. p. 7

26. Martin Gilbert, *Israel*: *a History*, Turner Books, Toronto, 1998, p.7

27. Ibid. pp. 4 – 46

28. Avineri, *Herzl*, p. 190

29. Ibid. *p*. 203

30. Ibid. *p*. *202*

31. Daniel Gordis, *Israel*: *scurtă istorie a unei naţiuni renăscute*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2019, p. 56

32. Arthur Koestler, *Promise and Fulfilment – Palestine 1917 – 1949*, The Macmillan Company, New York, 1949, p. 67

33. Eliahu Golomb, *History of Jewish Self-Defence în Palestine*, citat în Arthur Koestler, op. cit., p. 68

34. Ibid. *p*. *68*

35. https://www.yadvashem.org/untoldstories/database/index.asp? cid = 323

36. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 45

37. Edward Luttwak, Dan Horowitz, *The Israeli Army*, Harper and Row Publishers, New York, 1975, p. 4

38. Anita Shapira, *Land and power*: *The Zionist Resort to Force*, *1881 – 1948*, Stanford University Press, Stanford, 1992, pp. 32 – 33

39. *Jewish Defense Organizations*. *Bar Giora*, Jewish Virtual Library, op. cit.

40. Zeev Schiff, *A History of the Israeli Army*, Macmillan Publishing Company, New York, 1995, p. 3.

41. Boaz Neumann, *Land and Desire in Early Zionism*, Brandeis University Press, 2011, p. 59

42. Anita Shapira, *Israel*: *A History*, p. 54

43. Schiff, *A History of the Israeli Army* p. 3

44. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 81

45. Itamar Rabinovich, Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East*: *Documents and readings on society*, *politics and foreign relations*, *pre 1948 to the present*, Brandeis University Press, Waltham, 2008, p. 29

46. Margaret MacMillian, *Făuritorii Păcii*: *Şase luni care au schimbat lumea*, Editura Trei, Bucureşti, 2018, p. 516

47. *Ibid*

48. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 113

49. Ibid. p. 57

50. Ibid. *p*. *94*

51. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 8

52. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 93

53. Scott Anderson, *Lawrence în Arabia*, *mistificare*, *nesăbuinţă imperială şi criza Orientului Mijlociu Modern*, Editura Trei, Bucureşti, 2016, p. 70

54. Ibid. *p*. 335.

55. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 85

56. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 61

57. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 9

58. Daniel Amson, *Israel et Palestine*, Presses

Universitaires de France, Paris, 1992, p. 75

59. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 6
60. *Ibid*
61. Ibid. p. 10
62. Ibid. *p*. 13
63. Mehran Kamrava, *The Modern Middle East*: *A Political History since the First World War*, University of California Press, Berkeley, 2005, p. 78
64. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 14
65. Kamrava, *The Modern Middle East*, pp. 76 – 77
66. Schiff, *A History*, p. 7
67. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 11
68. *Ibid*
69. Dan Cohn-Sherbok, Dawoud El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*: *A Beginners Guide*, Oneworld, Oxford, 2009, p. 27
70. Amson, *Israel et Palestine*, p. 86
71. Ibid. *p*. *87*
72. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 12
73. Schiff, *A History*, p. 9
74. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 14
75. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 103
76. Amson, *Israel et Palestine*, p. 89
77. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 16
78. Yigal Allon, *The Making of Israels Army*, Universe Book, New York, 1970, p. 6
79. Ilan Pappe, *The rise and Fall of the Palestinian Dynasty*, *The Hussaynis 1700 – 1948*, *Saqi*, Londra, 2010, p. 306
80. Ibid. p. 312
81. Ibid. p. 314

82. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 21

83. *Haganah Induction Oath*, http://www.zionism-israel.com/ hdoc/Hagannah-Oath.htm

84. *Haganah Foundation Doctrine*, 1920, trad din limba ebraică de Ami Isseroff, http://www.zionism-israel.com/hdoc/Hagannah foundationdoctrine.htm

85. Vezi http://www.zionism-israel.com/Haganah.htm

86. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 9

87. Allon, *The Making of Israels Army*, p. 7

88. *Ibid*

89. Ibid. *p*. 12

90. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 89

91. Gilbert, *Israel*: *a History*, pp. 101 – 102

92. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 133

93. Gilbert, *Israel*, p. 103

94. James K. Hoffmeier, *Arheologia Bibliei*, Casa Cărţii, Oradea, 2009, p. 92

95. Derek Penslar, Eran Kaplan (ed.), *The Origins of Israel, 1882 – 1948*: *A Documentary History*, Madison, WI: The University of Wisconsin Press, 2011, p. 332

96. James Barr, *A Line in the Sand, Britain, France and the Struggle that Shaped the Middle East*, MB: Simon & Schuster, 2012, p. 268

97. Ibid. pp. 269 – 273

98. Joseph Heller, *The Stern Gang*: *Ideology, Politics and Terror 1940 – 1949*, Londra: Frank Cass, 1995, p. 115.

99. Prof. Yehuda Lapidot, *The Irgun*: *Revolt is proclamaid*, februarie 1 1944, Jewish Virtual Library, www.jewishvirtuallibrary.org/revolt-is-proclaimed-by-the-irgun

100. *Ibid*

101. Lawrence Wright, *Thirteen Days în September*: *The Dramatic Story of the Struggle for Peace*, Vintage Books, New York, 2015, p. 44

102. *Ibid.*, p. 6

103. Jerry A. Grunor, *Let my people go*: *The trials*

and tribulations of the people of Israel, and the heroes who helped in their *independence from British colonization*, iuniverse. Inc, 2005, New York, p. 96

104. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 12

105. Ibid. p. 13

106. Jonathan Adelman, *The rise of Israel*: *A History of a Revolutionary State*, Taylor & Francis, 2007, pp. 144 – 166

107. Schiff, *A History*, p. 11

108. Shapira, *A History*, p. 83

109. Un Milstein, *History of Israels War of Independence*, University Press of America, vol. 2, 1997, p. 195

110. Schiff, *A History*, p. 13

111. Luttwak, *The Israeli Army*, p. 15

112. Schiff, *A History*, p. 13

113. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 15

114. Matti Friedman, „Remembering The Friend”, *The Times of Israel*, 23 martie 2012

115. Barr, *A Line in the Sand*, p. 188

116. Allon, *The Making of Israels Army*, p. 19

117. Ibid. pp. 10 – 11

118. „Churchill: Wingate a Genius”, *The Straits Times*, 13 martie 1951, p. 3

119. Schiff, *A History*, p. 14

120. Larry Collins, Domique Lapierre, O *Jerusalem*, Simon & Schuster Paperbacks, New York, 2007, p. 301

121. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*... p. 44

122. Schiff, *A History*, p. 16

123. Anita Shapira, *Yigal Alton*, *Native Son*: *A Biography*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2008, p. 142

124. Allon, *The Making of Israels Army*, p. 17

125. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 45

126. Barr, *A Line in the Sand*, p. 245

127. *Ibid*
128. Allon, *The Making of Israels Army*, pp. 127 – 130
129. Schiff, *A History*, p. 19
130. Allon, *The Making of Israels Army*, p. 123
131. Ibid
132. Itamar Rabinovich, Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East*, p. 55
133. *Ibid*
134. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 122
135. Vezi Deborah Dash Moore (editor general), Howard B. Rock, Annie Polland, Daniel Soyer, Jeffrey S. Gurock, *City of Promises*, *A History of the Jews of New York*, NYU Press, 2012
136. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 24
137. Ibid. p. 18
138. Michael J. Devine (ed.), *Harry Truman*, *The State of Israel and the Quest for Peace in the Middle East*, Truman State University Press, 2009, pp. 100 – 101
139. Efraim Karsh, *Războiul arabo-israelian*, *1948*, Editura Corint, Bucureşti, 2015, p. 20
140. Ibid. p. 73
141. Ibid. p. 76
142. *Ibid*
143. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 125
144. Shapira, *Israel*, *a History*, p. 155
145. Efrat Ben Zeev, *Remembering Palestine în 1948*, *Beyond National Narratives*, Cambridge University Press, 2011, New York, p. 216
146. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 28
147. Efraim Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 25
148. *Ibid*
149. Vezi Gordon Levett, Frank Cass, *Flying under Two Flags*; *an ex-RAF Pilot în Israels War of Independence*, Londra, 1994
150. Norman Berdichevsky, *Who did what for Israel*

în 1948, http://www.sullivan-county.com/islam/Israel 1948.htm

151. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 156

152. Ibid. p. 163

153. Ibid. pp. 163 – 164

154. Ibid. p. 164

155. Ordinul nr. 4 în Israel Defense Forces, *The Founding of the IDF*, Jewish Virtual Library, https://www.jewishvirtuallibrary.org/ the-founding-of-the-israel-defense-forces

156. Vezi Moshe Naor, *Social Mobilization in the Arab-Isareli War of 1949*: *On the Israeli Home Front*, Routledge, New York, 2013.

157. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 34 – 35

158. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 204

159. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 36

160. Moshe Dayan, *Istoria vieţii mele*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, pp. 95 – 99

161. lhzd, p. 99

162. Ibid. p. 100

163. Allon, *The Making of Israels Army*, pp. 31 – 32

164. Yael Zerubavel, *Recovered Roots – Colective Memory and the Making of Israeli National Tradition*, cap. „Tel Hai and the meaning of Pioneering", SUA: University of Chicago Press, 1997

165. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 158

166. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 81

167. Efraim Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 26

168. Haim Levenberg, *The Military Preparations of the Arab Community în Palestine*, *1945 – 1948*, Frank Cass, Londra, 1993, p. 149

169. Schiff, *A History*, p. 23

170. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 158

171. Matti Friedman, *Spioni fără ţară*: *vieţi secrete în*

momentul naşterii Statului Israel, Editura RAO, Bucureşti, 2019, p. 33

172. Ibid. p. 69

173. Ibid. p. 128

174. Ibid. p. 161

175. Ephraim Kahana, Muhammad Suwaed, *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence*, The Scarecrow Press Inc, Oxford, 2009, p. 156

176. Ephraim Kahana, *Historical Dictionary of Israeli Intelligence*, The Scarecrow Press, Inc, Oxford, 2006, p. 36

177. Ami Pedahzur, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010, pp. 20 – 21

178. Naor, *Social Mobilization*, p. 119

179. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, pp. 29 – 33

180. Yoav Gelber, *Palestine 1948*, Sussex Academic Press, Brighton, 2006, p. 85

181. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 30

182. Yehuda Lapidot, *Besiege*, *Part Two*, *Jerusalem*, *From Self-Restraint to Retaliation*, http://www.daat.ac.il/DAAT/english/history/ lapidotZ23.htm

183. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 160

184. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 135

185. „Text of Plan Dalet”, *Journal of Palestine Studies*, V XVIII numărul 1, 1988. www.mideast.org/pland.htm

186. Dayan, *Istoria vieţii mele*, p. 107

187. Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 136

188. Matti Friedman, *Spioni fără ţară*, p. 92

189. Mordecai Schreiber, *Land of Dreams*, *An Israeli Childhood*, *Recalling the Birth of Israel*, Schreiber Publishing, 1997, p. 76

190. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 45

191. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 142

192. Matti Friedman, *Spioni fără ţară*, p. 96

193. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli*

War, p. 146

194. Ibid. p. 159

195. Ibid. p. 160

196. Ibid. pp. 127 – 128

197. *Ibid*

198. ltamar Rabinovich, *Yitzhak Rabin*: *Soldat*, *lider*, *om de stat*, Editura Corint, Bucureşti, 2018, p. 50

199. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 51

200. Matti Friedman, *Spioni fără ţară*, p. 125

201. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 66 – 67

202. Yoav Gelber, *Palestine 1948*, *War*, *Escape and the Emergence of Palestinian Refugee Problem*, Sussex Academic Press, 2006, p.12

203. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 166

204. Dayan, *Istoria vieţii mele*, pp. 85 – 87

205. Schiff, *A History*, p. 36

206.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 44

207. Ibid. p. 45

208. Allon, *The Making of Israels Army*, p. 35

209. Ibid. p. 37

210. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 64

211. Benjamin Glatt, „Wining Eilat with an Ink Flag", *The Jerusalem Post*, 10 martie 2016

212. Leslie Stein, *The Making of Modern Israel*, *1948 – 1967*, Polity Press, 2009

213.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 55

214. Dayan, *Istoria vieţii mele*, pp. 122 – 123

215. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 82

216. Shapira, *Israel*: A *History*, p. 171

217. Adam Garfinkle, *Politics and Society în Modern Israel*, M.E. Sharpe, New York, 2000, p. 61

218. Amos Oz, *Poveşti despre dragoste şi întuneric*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2016, pp. 6 – 7

219. Moshe Dayan, *Istoria vieţii mele*, p. 41

lid. *Ibid*

221. Mordechai Bar-On, *Moshe Dayan*, p. 27

222. Gil Ronen, *Ashkenazi*: *Bible Guides IDF*, Arutz Sheva, 14 aprilie 2010
223. Nur Masalha, *The Bible and Sionism*: *Invented Traditions*, *Archaeology and Post-Colonialism în Palestine-Israel*, Zed Books, Londra, 2007, p. 92
224. Vladimir Jabotinsky, *Story of My Life*, Wayne State University Press, 2016, p. 26
225. Colin Shindler, *The rise of the Israeli Right*: *From Odessa to Hebron*, Cambridge University Press, New York, 2015, p. 195
226. Asher Shafrir, *The Names of Israeli Military Ranks and their Lingvistic Analysis*, Tel Aviv University, 2013
227. Elon Gilad, Aluf, *How the Word for Bull Morphed into General*, Haaretz, 15 octombrie 2013
228. Shapira, *Israel*: *A History*, pp. 210 – 211
229. Schiff, *A History*, p. 47
230. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 74
231. Eric Hammel, *Six Days în June*: *How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*, Pacifica Military History, 1992, p. 75
232. Ibid. p. 76
233. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 75
234. Schiff, *A History*, p. 49
235. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 75
236. Schiff, *A History*, p. 71
237. Daniel Gordis, *Israel*: *scurtă istorie*, p. 117
238. Yoav Limor, Ziv Koren, *Snapshot*, *The IDF as Never Seen Before*, Gefen Publishing House, Ierusalim, 2018, p. 121
239. Yaakov Lappin, „IDF appoint first female battalion commander”, *The Jerusalem Post*, *2* ianuarie 2014
240. Limor, Koren, *Snapshot*, *The IDF*, p. 131
241. Ibid. 132
242. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 79
243. Schiff, *A History*, pp. 52 – 53

244. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 90 – 93

245. Schiff, *A History*, p. 51

246. Michael Bar-Zohar şi Nissim Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, Editura Litera, Bucureşti, 2018, p. 56

247. Abraham Rabinovich, *The Yom Kippur War*: *The Epic Encounter that Transformând the Middle East*, Schocken Books, New York, 2017, p. 510

248. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 114

249. Shiff, *A History*, p. 71

250. Robert Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, Editura Minerva, Bucureşti, 2008, p. 47

251. Ami Pedahzur, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010, p. 23

252. Vezi Anita Miller, Jordan Miller, Sigalit Zetouni, *Sharon: Israels Warrior-Politician*, Academy Chicago Publishers, Chicago, 2002

253. Shiff, *A History*, p. 74

254. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 110

255. Schiff, *A History*, p. 75

256. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 58

257. Dayan, *Istoria vieţii mele*, p. 164

258. Dayan, *Istoria vieţii mele*, p. 170

259. Lt. col. (Res) Louis Williams, *Israel Defense Forces*: *A Peoples Army*, Autors Choice Press, 2000, p. 310

260. Schiff, *A History*, p. 6

261. Zvi Ganin, *An Uneasy Relationship*, *American Jewish Leadership and Israel*, *1948 – 1957*, Syracuse University Press, 2005, New York, p. 191

262. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 110

263. David Campbell, *Israeli Paratroopers*, *1956 – 2016*, Osprey Publishing 2018, p. 22

264. Schiff, *A History*, p. 88

265. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 141

266. Peter Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*,

Editura Humanitas, Bucureşti, 2015, p. 264
267. Zach Levey, *Israel and the Western Powers, 1952 – 1960*, The University of North Carolina Press, 1997, p. 70
268. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 278
269. William Taubamn, *Hruşciov, omul şi epoca sa*, Meteor Publishing, 2017, Bucureşti, p. 688
270. Dayan, *Istoria vieţii mele*, p. 172
271. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 281
272. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 72 – 75
273. Ariel Sharon, David Chanoff, *Warrior*, *The Autobiography of Ariel Sharon*, Touchstone, New York, 2001, p. 142
274. Schiff, *A History*, p. 96
275. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, Editura Litera, 2018, p. 78
276. Schiff, *A History*, p. 93
277. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 273
278. Taubman, *Hruşciov, omul şi epoca sa*, p. 411
279. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 283
280. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 92
281. Schiff, *A History*, p. 120
282. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 173
283. Michael Bar-Zohar, Nissim Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă a spionajului israelian*, Editura Litera, Bucureşti, 2014, p. 294
284. Avner Cohen, *The Wors-Kept Secret*: *Israel Bargain with the bomb*, Columbia University Press, 2010, p. 82
285. Avner Cohen, *Israel and the Bomb*, Columbia University Press, New York, NY, 1989, cap. I
286. Seymour Hersh, *The Samson Option*: *Israels Nuclear Arsenal and American Foreign Policy*, New York, NY, Random House, 1991
287. *Avner Cohens Interview*, în Voices of the Manhattan Project, manhattanproject.org

288. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 179
289. Ibid. p. 121
290. Ibid. p. 194
291. Ibid. p. 200
292. Amazing-aiplanes.com, *The best pilot*
293. Vezi Michael Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*.
294. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 195.
295. Ian Black şi Benny Morris, *Israels Secret Wars. A History of Israels Intelligence Services*, Grove Press, New York, 1991, pp. 206 – 236
296. Samuel Segev, *Singur în Damasc, Viaţa şi moartea spionului israelian Eli Cohen*, Editura Corint, 2015
297. Dan Raviv şi Yossi Melman, *The Strange Case of a Nazi Who Became an Israeli Hitman*, Haaretz, 27 martie 2016
298. Jefferson Morley, *The Ghost, The Secret life of CIA Spymaster James Jesus Angleton*, St. Martins Press, New York, 2017, pp.6 – 77
299. Matti Friedman, „Ben-Gurions bombshell: «We've caught Eichmann»", *The Times of Israel*, 8 aprilie 2013
300. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 252
301. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 206
302. Schiff, *A History*, p. 106
303. Michael B. Oren, *Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, Presidio Press, The Random House Publishing Group, New York, 2017, p. 13
304. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 282
305. Oren, *Six Days of War*, p. 15
306. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 150
307. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 213
308. David S. Sorenson, *Global Security Watch*

Lebanon, Greenwood Publishing Group, Santa Barbara, 2010, p. 17

309.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 68.

310. Oren, *Six Days of War*, p. 21

311. ftid, p. 19

312. *Ibid*

313. Ibid. p. 21

314. Un Bar-Joseph, Rotem, „The Forgotten Crisis on the Road to the 1967 War", *Journal of Contemporary History*, vol.31, nr. 3, pp. 547 – 566

315. Oren, *Six Days of War*, p. 16

316.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 73

317. Oren, *Six Days of War*, p. 63

318. Ibid. pp. 65 – 66

319. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 295

320. Oren, *Six Days of War*, p. 69

321. Ibid. p. 78

322. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 89

323. Ibid. p. 90.

324. Oren, Six *Days of War*, p. 91

325. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 91

326. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad*. *Istoria sângeroasă*, p. 191

327. Oren, *Six Days of War*, p. 84

328. Schiff, *A History*, p. 129

329. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 225

330. Oren, p. 156

331. Ibid. 151

332. *Ibid*

333. *Ibid*

334. Ibid. p. 158

335. Ami Gluska, *The Israeli Military and the Origins of the 1967 War*: *Government, armed forces and defence policy 1963 – 1967*, Routledge, New York, 2007, p. 219

336. Bar-Zohar Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 104

337. Luttwak Horowitz, *The Israeli Army*, p. 226

338. Oren, *Six Days of War*, p. 176
339. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 226
340. Ibid. p. 227
341. Oren, *Six Days of War*, p. 174
342. Ibid. 176
343. Montefiore, *Ierusalim*: *Biografia unui oraş*, p. 378
344. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 244
345. Simon Dunstan, *The Six Day War 1967*: *Sinai*, Osprey Publishing, 2012, New York, p. 125
346. Oren, *Six Days of War*, p. 209
347. *Ibid*
348. Schiff, *A History*, p. 135
349. Steven Zăloga, Samuel M. Katz, *Tank Battles of the Mici East Wars*, *vol*. *I*, *The Wars of 1948 – 1973*, Concord Publications Company, 1996
350. Eric Hammel, *Six Days în June*. *How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*, Pacifica Military History, 1992, SUA, p. 269
351. Ibid. p. 273
352. Fiammetta Martegani, *The Israeli Defence Forces Representation in Cinema*. *Did David Betray His Soldiers*, Cambridge Scholars Publishing, 2017, p. 106
353. Donald Neff, *Warriors for Jerusalim*, *The Six Days That Changed the Middle East*, Linden Press, Simon & Schuster, 1984, p. 209
354. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 262
355. Samir A. Mutawi, *Iordan in the 1967 War*, Cambridge University Press, Cambridge, MB, 2002, p. 42
356. Oren, *Six Days of War*, pp. 191 – 192
357. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 111
358. Ibid. p. 114
359. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 270
360. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 115
361. Montefiore, *Ierusalim*: *Biografia unui oraş*, p.

484

362. *Ibid.*, *p*. 484

363. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 110 – 117

364. Montefiore, *Ierusalim*: *Biografia unui oraş*, p. 484

365. Ibid. p. 485

366.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 94

367. Wm. Roger Louis, Avi Shlaim (ed.), *The 1967 Arab-Israeli War*: *Origins and Conséquences*, Cambridge Middle East Studies, Cambridge University Press, 2012, pp. 86 – 87

368. Oren, *Six Days of War*, p. 279

369. Schiff, *A History*, p. 140

370. Schiff, *A History*, p. 141

371. *Pittsburgh Post-Gazette*, „Egypt Will Fight, Nasser Shouts", 24 noiembrie 1967

372. *Ibid*

373. Oren, *Six Days of War*, pp. 313 – 315

374. Vezi Ronald Ranta, *Political Decision Making and Non-Decisions*. *The Case of Israel and the Occupied Territories*, Palgravee Macmillan, MB, 2015

375. Martin Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, *A Critical History of the Israeli Defence Force*, BBS Public Affairs, New York, 2002, p. 220

376. Vezi *The Bar-Lev Line* în *Ahron Bregman*, *Israel Wars*: *A History since 1947*, Routledge, 2010.

377. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 199

378. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 334

379. Simon Dunstan, *Yom Kippur War 1973*: *The Sinai Campaign*, Osprey Publishing, 2003, pp. 9 – 12

380. *Egypt Today*, „Sinking Eilat Destroyer, 50 years on", 29 mai 2018

381. Yossi Melman, *The Distroyers Last Secret*, Haaretz, 10 martie 2005

382. David Nicolle, Tom Cooper, *Arab MIG-19 and MIG 21 Units* în Combat, Osprey Publishing, p. 31

383. Schiff, *A History*, p. 179
384. Bar-Zohar Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 127
385. Luttwak Horowitz, *The Israeli Army*, p. 320
386. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 141 – 148.
387. Schiff, *A History*, p. 185
388. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 322
389. Schiff, *A History*, p. 186
390. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 155
391. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 326
392. Amir Oren, *Debacle in the Desert*, Haaretz, 13 mai 2011
393. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 305 – 306
394. Amr Yossef, *Culture and Military Doctrine*: *The Israel Border Mission after the Arab Spring*, Resmilitaris.net, p. 4
395. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 309
396. Avi Shlaim, *Lion of Jordan*: *The life of King Hussein în War and Peace*, Vintage Books, 2008, p. 325
397. Schiff, *A History*, p. 172
398. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 310
399. Stuart Jeffries, „Four Hijackers and three Israeli PM s: the incredible story of Sabena Flight 571”, *The Guardian*, 11 noiembrie 2015
400. Lawrence Wright, *Thirteen Days în September*, p. 217
401. Joseph Finklestone, *Anwar Sadat*, *Visionary Who Dared*, Frank Cass Publishers, 2003, p. 74
402. Abraham Rabinovich, *The Yom Kippur War*, *The Epic Encounter that Transformând the Middle East*, Schocken Books, New York, 2017, p. 15
403. Ibid. p. 12
404. Ibid. p. 29
405. Ibid. p. 27

406. Ibid. p. 51
407. Ibid. p. 114
408. Martin van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 246
409. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 114
410. Ibid. p. 116
411. Gilad, Sharon, Sharon: *The Life of a Leader*, Harper, 2011
412. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 83
413. Ibid. pp. 60 – 61
414. Ibid. p. 121
415. Kenneth M. Pollak, *Arabs at War*: *Military Efectiviness*, *1948 – 1991*, *Studies în War*, Society and the Military, University of Nebraska Press, p. 108
416. Hamdy Sobhy Abouseada, *The Crossing of the Suez Canal*, *October 6, 1973* (*The Ramadan War*), US Army War Collège
417. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 255
418. General Jacob Even şi Colonel Simcha B. Maoz, *At the Decisive Point in the Sinai*: *Generalship in the Yom Kippur War*, University Press of Kentucky, 2017, p. 22
419. Dr. George W. Gawrych, *The 1973 Arab-Israel War*: *The Albatros of decisive victory*, Combat Studies Institute, US Army Command and General Staff Collège, 1996, p. 43
420. John Laffin, Mike Chappell – ilustraţii, *The Israely Army in the Middle East*, *1949 – 1973*, Osprey Publishing
421. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 354
422. Peter Ephross, *Timeline of Yom Kippur* War, Jewish Telegraphic Agency, 20 septembrie 1998
423. Schiff, *A History*, p. 219
424. Walter J. Boyne, „Nickel Grass”, *Air Force Magazine*, decembrie 1998
425. Adam Wambold, *Operation Nickel Grass*: *Turning the Point of the Yom Kippur War*, nixonfoundation.org, 8 octombrie 2014

426. Schiff, *A History*, p. 220
427. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 370
428. David B. Green, *This Day în Jewish History*; *1973*: *Moshe Dayan Allegedly Suggests Israel Demonstrate Its Nuclear Capacity*, Haaretz, 7 octombrie 2016
429. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 242 – 246
430. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 158
431. Schiff, *A History*, p. 214
432. Abraham Rabinovich, „Major General Yitzhak Hofi: Soldier Whose Gloomy Assessments Helped Win the Yom Kippur War and Went on to Serve as Head of the Mossad", *Independent*, *24* septembrie 2014
433. Major Michael D. Wickilometrian, *Hold At All Cost*: *24 hours of the Golan Front During the October War of 1973*, Armor, martie-aprilie 2001, pp. 32 – 33
434. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 182 – 183
435. Ibid. p. 324
436. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 377 – 378
437. Kenneth Pollack, *Arabs at War*: *Military Efectiveness 1948 – 1991*, University of Nebraska Press, pp. 116 – 129
438. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 400 – 401
439. Simon Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2) The Sinai*, p. 69
440. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 384
441. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 456 – 457
442. Schiff, *A History*, p. 225
443. Hedrick Smith, „Kosygin may be în Cairo on a Negoţiating Mission", *New York Times*, 17 octombrie 1973
444. Schiff, *A History*, p. 225
445. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 385 –

390
446. Schiff, *A History*, p. 221
447. Edgar O'Ballance, *No Victor, No Vanquished: The Yom Kippur War*, Barrie & Jenkins Publishing, 1975, p. 122
448. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 240
449. Ibid. pp. 241 – 245
450. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 395
451. George Gawrych, *The Albatros of Decisiv Victor: War and Policy Between Egypt and Israel in the 1967 and 1973 Arab-Israeli Wars*, Greenwood Publishing Group, 2000, p. 243
452. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 557 – 561
453. Cezar Teclean, *Dimensiuni actuale ale relaţiilor arabo-israeliene*, Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, p. 53
454. Ofer Aderet, *Behind the Succes of Anwar Sadat's Historic Visit to Jerusalem*, Haaretz, 27 noiembrie 2012
455. Dadiv Landan, *Begin unveils full peace plan: days Israel has made its move toward peace and now its up to Egypt*, JTA Daily News bulletin, 29 decembrie 1977, p. 2
456. Aderet, *Behind the Succes*
457. Lawrence Wright, *Thirteen Days în September*, p. 28
458. Adi Rosenberg, Amir Bogeen, *40 years since Sadat visit: Israel had snipers ready on the rooftops*, Ynetnews, noiembrie 2017
459. Peter Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 318
460. Ibid. p. 197
461. Albert Hourani, *Istoria popoarelor* arabe, Editura Polirom, Iaşi.
2015, p. 359

462. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 325
463. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, pp. 272 – 273
464. Ibid. pp. 276 – 277
465. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 326
466. Hourani, *Istoria popoarelor arabe*, p. 360
467. Schiff, *A History*, p. 242
468. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 308
469. Schiff, *A History*, p. 243
470. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 380
471. *Ibid*
472. Ibid. p. 381
473. Schiff, *A History*, p. 248
474. Samuel Katz, Lee E. Russell, Ronald Hoisted, *Armies* în *Lebanon 1982 – 1984*, Osprey Publishing, 1985, cap. „The Invasion".
475. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 312
476. Schiff, *A History*, p. 253
477. Ibid. p. 248
478. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 274
479. *Ibid*
480. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 314
481. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 276 – 277
482. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 315
483. Schiff, *A History*, p. 251
484. Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galileea*: *The Israeli – PLO War în Lebanon*, Hill & Wang, 1984, New York, p. 164
485. Bar Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 271
486. Schiff, *A History*, p. 256
487. Sun Tzu, *Arta Războiului*, Editura Cartex, Bucureşti, 2017, p. 20
488. Schiff, *A History*, p. 256
489. Seth Anziska, „Sabra and Shatila: New

Revelations”, *The New York Review of Books*, 17 septembrie 2018

490. William E. Farrell, „Israelis at huge rally în Tel Aviv, demand Begin and Sharon Resign”, *The New York Times*, 26 septembrie 1982

491. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 384

492. Ibid. p. 386

493. Ibid. p. 389

494. Donald MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, One World Publications, Londra, 2018, p. 21

495. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 331

496. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 383

497. Schiff, *A History*, p. 261

498. Daniel Gordis, *Israel*: *scurtă istorie a unei naţiuni renăscute*, p. 299

499.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 166

500. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 26 – 27

501.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 167

502. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 27

503. Ibid. p. 18

504. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 305

505. David Horovitz, „Mossad chose not to nab Mengele, didn’t hunt down Münich terrorist, book claims”, *The Times of Israel*, 26 ianuarie 2018

506. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 376

507. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 249

508. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 377

509. Alain Dieckhoff, *La société israélienne face à ITntifada, Problèmes politiques et sociaux*, nr. 639, 14 septembrie 1990, p. 4

510. Robert Assaraf, *Ariel Sharon* şi *bătăliile lui* politice, p. 105

511. Alain Dieckhoff, *La société israélienne*, p. 4

512. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 107

513.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 161

514. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 107

515. Dieckhoff, *La société israélienne*, p. 5

516. Mansfield, O *istorie a Orientului Mijlociu*, p. 322

517. Dieckhoff, *La société israélienne*, p. 6

518. Efraim Halevy, *Omul din Umbră*: *în culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul*, Editura Rao, Bucureşti, 2007, p. 24

519. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 18

520. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 334

521. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 19

522. Dieckhoff, *La société israélienne*, p. 60

523. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 413

524. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 162

525. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 334

526. Mehram Kamrava, *The Modern Middle East*: *A Political History since the First World War*, University of California Press, Berkley, 2005, p. 229

527.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 196

528. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 19

529. Mansfield, O *istorie a Orientului Mijlociu*, p. 333

530. Ibid. p. 335

531. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 230

532. Ibid. p. 231

533. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 20

534. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 232

535. Stuart A. Cohen, „How the Intifada Affect the IDF?", *Conflict Quarterly*, Summer 1994, pp. 8 – 9

536. Cohen, *How the Intifada Affect the IDF*? p. 9

537.s MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, pp. 20 – 22

538. Markus Gunneflo, *Targeted Killing*: *A Legal and Political History*, Cambridge University Press, 2016, p. 62

539. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 416
540. Ibid. p. 415
541. Stuart A. Cohen, *Israel and its Army*: *From Cohesion to Confusion*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2008, p. 137
542. Israel Defense Forces: *Ruach Tzahal – Code of Ethics*, jewishvirtuallibrary.org, traducere de Oana Mihalache
543. Sarnia Chonchane, „The juridicialization of Israeli Military Ethics: A political analysis of the Supreme Court's role in the Israeli-Palestinian Conflict", *Bulletin du Centre de recherche français a Ierusalim*, 20/2009, p. 15
544. *Ibid*
545. Ibid. p. 3
546. Ibid. p. 22
547. Ibid. p. 23
548. Ibid. p. 21
549. Ibid. p. 25
550. Aşa Kasher, Amos Yadlin, „Military Ethics of Fighting Terror: An israeli Perspective", *Journal of Military Ethics*, vol.4, 2005
551. Yaniv Kubovich, Noa Landau, Elor Azaria, *Israeli Soldier Convicted of Killing a Wounded Palestinian Terrorist, Set Free After Nine Months*, Haaretz, 8 mai 2018
552. Yoav Limor, Ziv Koren, *Snapshot, The IDF*, p. 7
553. Halevy, *Omul din Umbră*, p. 40
554. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 346
555. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 170
556. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 347
557. Ibid. p. 348
558. Ibid. p. 351
559. Ibid. p. 352
560. Cohen-Sharboky şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 218
561. Ibid. p. 88
562. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 21

563. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 371
564. Ibid. p. 371
565. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 23
566. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 203
567. Ibid. pp. 216 – 217
568. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 284.
569. Ibid. p. 285
570. Ibid. op. cit., p. 289
571. Michael Goodspeed, *When Reason Fails*: *Portraits of Armies at War*: *America*, *Britain*, *Israel*, *and the Future*, Praegor Publishers, SUA, 2002, p. 126
572. Ibid. p. 127
573. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad*. *Istoria sângeroasă*, p. 19
574. Linah Alsaafin, *Musta ribeen*, *Israels agents who pose as Palestinians*, aljazeera.com, 10 aprilie 2018
575. Yossi Yehoshua, *The IDF as youve never seen it before*, ynetnews.com, 14 mai 2016
576. Limor, Koren, *Snapshot*, *The IDF*, p. 74
577. Ibid. p. 77
578. Ibid. p. 83
579. Yossi Melman, „Legendary Mossad Operative Behind some of the Spy Agency's most Daring Operations Dies at 87", *The Jerusalem Post*, *22* septembrie 2014
580. Simon Reeve, *One Day în September*: *The full story of the 1972 Münich Olympics Massacre and the Israely Revenge Operation „Wrath of God"*, Arcade Publishing, New York, 2000, p. 162
581. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad*. *Istoria sângeroasă*, p. 226
582. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 187
583. Ibid. p. 186
584. Ibid. pp. 191 – 192
585. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad*. *Istoria*

sângeroasă, p. 249.

586. Goodspeed, *When Reason Fails*, p. 128.

587. Ibid. p. 300

588. William Lowther, *Arms and the Man*: *Dr. Gerald Bull, Iraq and the Supergun*, Presidio, 1991, p. 187

589. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 302

590. Goodspeed, *When Reason Fails*, p. 128

591. A. Rabinovich, „Escape from Cherbourg”, *The Jerusalem Post*, 24 decembrie 2009

592. Goodspeed, *When Reason Fails*, p. 128

593. Seymour Hersh, *The Samson Option*, Random House, New York, 1991, p. 181

594. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 313

595. Ibid. pp. 316 – 318

596. Halevy, *Omul din Umbră*, p. 187

597. Allison Kaplan Sommer, *Ex-Mossad Handler Blames Pollard for Bungling 85 Escape Plan*, Haaretz, 1 decembrie 2014

598. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 341

599. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 344

600. Raphael D. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah; Military Inovation and Adaptation Under Fire*, Georgetown University Press, 2018, p. 38

601. Ibid. p. 47

602. Ibid. pp. 45 – 50

603. idf.il, 1993, Operation Accountability

604. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 56

605. Ibid. p. 58

606. Aron Heller, „În mock Lebanese village, Israel prepares for next war with Hezbollah”, *The Times of Israel*, 30 martie 2017

607. Amos Harel, „Was Bennett Really to blame for the death of 102 Lebanse civilians în 1996 Battle”,

Haaretz, 7 ianuarie 2015

608. Ynetnews, *Operation Grapes of Wrath 199*6, 8 ianuarie 2006

609. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 63

610. Lawrence Wright, *The Looming Tower*: *Al-Qaeda and the Road to 9/11*, Vintage, 2007

611. Israel Ministry of Foreign Affairs, *Historical Documents*, *Volume 15, 1995 – 1996*, *Cease fire understanding în Lebanon*, trad. Oana Mihalache

612. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 307

613. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 83

614. Ibid. p. 81

615. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, pp. 307 – 308

616. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 86

617. William L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, Westview Press, 2004, pp. 507 – 508

618. Robert Fisk, *The Great War for Civilisation*: *The conquest of the Middle East*, Harper Perennial, Londra, 2006, p. 514

619. Ibid. p. 515

620. Mehran Kamrava, *The Modern Middle East*, University of California Press, Berkeley, 2005, p. 245

621. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 190

622. Ibid. p. 237

623. Ibid. p. 260

624. Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, p. 511

625. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 248

626. Yosi Klein Halevi, „The Astonishing Israeli Concession of 1967”, *The Atlantic*, 7 iunie 2017

627. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 249

628. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 323

629. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 249

630. Shapira, *Israel*: *A History*, p. 446

631. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 332

632. Shapira, *Israel*: *A History*, pp. 446 – 447

633. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 252

634. Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, p. 516

635. Ibid. p. 516

636. *Ibid*

637. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 384

638. Jeremy Pressman, *The Second Intifada*: *Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict*, The Journal of Conflict Studies, The GREGG Center for The Study of War and Society, vol. XXIII, nr. 2, Toamna 2003

639. Anthony H. Cordesman, *Peace and War*: *The Arab-Israeli Military Balance Enters the 21st Century*, Praeger, Londra, 2002, pp. 300 – 301

640. Pressman, *The Second Intifada*

641. Charles W. Greenbaum, Philip Veerman, Naomi Bacon-Shnoor (ed.), *Protection of Children during Armed Political Conflict*: *A Multidisciplinary Perspective*, Intersentia Publishers, Antwerpen, 2006, p. 443

642. Tania Hersman, „Israels First Internet Murder", *Wired*, 19 ianuarie 2001

643.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 198

644. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 297

645.1. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 200

646. Alex Fishman, *IAF to supplement F-35 stealth jets with upgraded F-15IA*, Ynetnews.com, 19 noiembrie 2018

647. Van Crevetd, *The Sword and the Olive*, p. 299

648. Israel Defense, *IDF Reveals Details on Merkava MK4 Barak*, 20 iulie 2018

649. Yaakov Lappin, „În The Wake Of Last Years War în Gaza, Defense ministry ramps up orders for new APCS", *The Jerusalem Post*, 5 mai 2015

650. Anshel Pfeffer & Reuters, *IDF Test-fires Ballistic*

Missile în *Central Israel*, Haaretz, 2 noiembrie 2011

651. Jeffrey Heller, *Israel Deploys „Star Wars" Missile Killer Sistem*, 10 decembrie 2015

652. Jeremy M. Sharp, *U.S. Foreign Aici to Israel*, Congressional Research Service, 10 iunie 2015, p. 10

653. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 332

654. William J. Broad, „U.S. and Israel Shelved Laser as a Defense", *The New York Times*, 30 iulie 2006

655. E.L. Zorn, *Israels Quest for Sattelite Intelligence*, Studies în Intelligence

656. Gili Cohen, *Israel is Worlds Largest Exporter of Drones, Study Finds*, Haaretz, 19 mai 2013

657. Vezi Daniel Flesher, Oluseyi Oni, Aaron Sassoan, *Border Security*: *Air Te-am*, isr. unul.edu.

658. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/central-command/

659. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/southern-command/

660. Judah Ari Gross, „Army beefs up cyber-defense unit as it gives up ideea of united cyber command", *The Times of Israel*, 14 mai 2017

661. Ephraim Kahana, *Historical Dictionary of Israeli Intelligence*, The Scarecrow Press, Mayland, 2006, p. 298

662. David E. Songer, „Obama Order Speed Up Wave of Cyberattacks Against Iran", *The New York Times*, 1 iunie 2012

663. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 238 – 259.

664. John Markoff, „A Silent Attack, But Not A Subtle One", *The New York Times*, 26 septembrie 2010

665. idf.il, https://www.idf.il/en/minisiteszidf-units/

666. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/field-intelligence/

667. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/combat-engineeringcorps/

668. Tai Imbar, *Sky Riders*: *The Eyes of IDF*, Israel

Defence, 3 iulie 2014

669. Yaakov Lappin, „The artillery brigade that ca send Missiles into a Living Room Window”, *The Jerusalem Post*, 6 iunie 2016

670. jewishvirtuallibrary.com; idf.il

671. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/infantry-corps/

672. Halevy, *Omul din Umbră*, pp. 12 – 13

673. George Tenet cu Bill Harlow, *At the clenter of the Storm: My Years at the* CIA, Harper Collins Publishers, New York, p. 159

674. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 109

675. Mathew Kalamn, *Two Israeli Teenagers Stoned to Death*, USA Today, 20 iunie 2001

676. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 371

677. Ibid. p. 394

678. Ibid. p. 401

679. Ibid. p. 403

680. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 295 – 298

681. *Seizing the palestinian weapons ship Karine A*, IDF Spokesman, 4 ianuarie 2002, Israel Ministry of Foreign Affairs, pagina web

682. *Statement by IDF Chief of Staff* lt. – *General Shaul Mofaz regarding interception of ship Karine A*, 4 ianuarie 2002, Israel Ministry of Foreign Affairs, pagina web

683. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 426

684. Amos Harel, *IDF to change Merkava Tank after second blast kills 3 soldiers*, 17 martie 2002

685. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 453

686. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 306

687. Shaul Mofaz, *Operation Defensive Shield*: *Lessons and Aftermath*, The Washington Institute, 18 iunie 2002

688. Ariel Sharon, „Text of Speech by Sharon to Israeli Parlament", *The New York Times*, 8 aprilie 2002

689. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 308

690. Ibid. p. 309

691. Ibid. p. 310

692. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 462

693. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 311

694. Ibid. p. 312

695. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 470

696. Netta Ahituv, *15 years of Separation*: *The Palestinians Cut off from Jerusalem by the Walk* Haaretz, 10 martie 2018

697. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 513

698. Ibid. p. 516

699. Associated Press, *Israel Knew Iraq had no WMD, says MP*, The Guardian, 4 februarie 2004

700. Aljazeera, *Arafat widow calls for body to be exhumed*, 4 iulie 2012

701. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 576

702. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, pp. 608 – 609

703. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 47

704. BBC News, *Israel Complètes Gaza withdrawal*, 12 septembrie 2005

705. Chris McGreal, *Army pulls back from Gaza leaving 100 Palestinians dead*, The Guardian, 16 octombrie 2004

706. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p.

707. Ibid. p. 562

708. Ibid. p. 561

709. Mai. Gen. (rez.) Doron Almog, *Lessons of the Gaza Security Ferice for the West Bank*, Jerusalem Issue Brief, Jerusalem Center for Public Affairs, vol. 4, nr. 12, 23 decembrie 2004

710. Daniel Estrin, *Israel Speeds Up. Underground Border Wall to Block Gaza Turmels*, National Public Radio, 24 ianuarie 2018

711. Yair Rosenberg, *Mahmoud Abbas*: *Still a Holocaust Denier*, Tabletmag, 27 aprilie 2014

712. Peter Baker, „Soviet Documents Suggests Mahmoud Abbas was a KGB spy in the 1980's", *The New York Times*, 7 septembrie 2016

713. Are Knudsen, Basem Ezbidi, *Hamas and the Quest for Palestinian Statehood*, CMICHR, Michelsen Institute, pp. 2 – 11

714. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 81

715. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 687

716. Ibid. p. 713

717. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 91

718. Jane Flanagan, „Jews are our enemy. I will pull the trigger whenevere required", *Telegraph*, *22* aprilie 2006

719. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 101

720. Amos Hard, *How Were Palestinian Militias Able to Abduct Gilad Shalit*, Haaretz, 18 octombrie 2011

721. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 122

722. BBC News*, în full*: *Messages from Gilad Shalit*, *2* iunie 2011

723. Vezi *Operation Summer Rains*, globalsecurity.org

724. IDF official site, *Wars and operations*, *Operation Summer Rains*, https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-

operations/ operaţion-summer-rains-2006/
725. BBC News, *Seized Israeli Settler found dead*, 29 iunie 2006
726. IDF Official Site, 2011, *Gilad Shalit Exchange*
727. BBC News, *Israel Launches major Gaza Operations*, 1 noiembrie 2006
728. Donald MacIntyre, „US vetoes biased UN resolution attacking Israels Gaza bloodbath" *The Independent*, 12 noiembrie 2006
729. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*... p. 123
730. Donald MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 109
731. *Ibid*
732. Ibid. pp. 129 – 131
733. Rebecca Anna Stoil, „IDF Complètes first stage of operation Hot Winter", *The Jerusalem Post*, 3 martie 2008
734. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 318
735. Anthony H. Cordesman, *The Gaza War*: *A Strategic Analysis*, Center for Strategic and International Studies, 2 februarie 2009, p. 15
736. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 216
737. Cordesman, *The Gaza War*, p. 20
738. Ynet reporters, *Hamas leader*, *20 Palestinians Killed in IAF strikes*, Ynetnews.com, 1 ianuarie 2009
739. Al Jazeera, *Israel missies kill Hamas leader*, 16 ianuarie 2009
740. Cordesman, *The Gaza War*, p. 26.
741. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 316
742. IDF Official Site, *Wars and Operations*, *Operation Lead Cast*
743. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 321

744. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 165

745. IDF Official Site, *Wars and Operations*, *Operation Lead Cast*

746. Post.com Staff, „Turkish paper names IDF soldiers from Marmara", *The Jerusalem Post*, 26 septembrie 2011

747. Herb Keinon, „Netanyahu Salutes Shayetet 13 soldiers în Marmara Raid", *The Jerusalem Post*, 27 octombrie 2010

748. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 323

749. Ibid. p. 325

750. IDF Official Webpage, *Wars and operations*, *Pillar of defense*, https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation – pillar-of-defense-2012/

751. Yaakov Lappin, „IDF strike kills Hamas Military Chief Jabari", *The Jerusalem Post*, 14 noiembrie 2012

752. IDF Official Website, https://www.idf.il/en/minisites/warsand-operations/operaţion-pillar-of-defense-2012

753. IDF Official Webpage, *Ibid*

754. Yaakov Lappin, „IFF assassinates head of Hamas rocket program", *The Jerusalem Post*, 18 noiembrie 2012

755. Haaretz, *Timeline*: *Israel Launches Operation Pillar of Defense Amici Gaza Escalation*, 20 noiembrie 2012

756. Matthew Keys, *Text*: *Ceasefire agreement between Israel and Gaza's Palestinians*, Reuters, 21 noiembrie 2012

757. David C. Hendrickson, *The Thrasybulus Syndrome*: *Israel War on Gaza*, The National Interest, 29 iulie 2014

758. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 218

759. IDF Official Webpage, *Wars and Operations*, *Operations Full Disclosure*

760. Ben Hartman, Post.com Staff, Lahav Harkov, Yaakov Lappin, „Listen: Recording of Kidnapped Teens

Distress call to Police Released", *The Jerusalem Post*, 1 iulie 2014

761. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 219

762. IDF Official Website, *Wars and Operation*, *Oper*ation *Brothers Keeper*

763. MacIntyre, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, p. 217

764. Ibid. p. 217

765. IDF Official Website, *Wars and operations*, *Oper*ation *Protective Edge*

766. Alan Dershowitz, *Tunelurile terorii*: *Războiul dintre Hamas şi Israel*, Editura Corint, 2018, Bucureşti, p. 118

767. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 331

768. Alan Dershowitz, *Tunelurile terorii*, p. 119

769. IDF Official Website

770. Nidal al-Mughrabi, Maayan Lubell, *Israel ar strike kills three Hamas Commanders în Gaza*, Reuters, 21 august 2014

771. TOI Staff, Jacob Magid, „9 rockets fired at border tows, IDF asseses Tel Aviv rocket attack was mistake", *The Times of Israel*, 15 martie

772. Tai Polon, *Netanyahu*: *Conquering Gaza on the table*, Israel National News, 4 aprilie 2019.

773. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 79

774. Ibid. p. 91

775. *Ibid*

776. Ibid. p. 93

777. Ibid. pp. 92 – 93

778. *Second Lebanon War*: *Background & Overview*, July 12 – August 14, 2006

779. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 66

780. Pierre C. Pahlavi, Eric Ouellet, *Instituţional analysis and irregular warfare*: *Israel Defense Forces during the 33-Day War of 2006*, Small Wars and insurgencies, 23: 1, p. 39

781. Sarah E. Kreps, *The 2006 Lebanon War*:

Lessons Learned, Strategic Studies Institute, armywarcollege.edu, p. 7

782. Ynet, *Halutz*: *Mr. PM, we won the* war, ynetnews.com, 27 august 2006

783. The Washington Times, *US doubts Israeli figures about damage of ar war*

784. Uzi Rubin, *Hizballah's Rocket Campaign Against Northern Israel*: *A preliminary report*, Jerusalem Issue Brief, vol. 6, nr. 10, 31 august 2006

785. Ehud Olmerţ, *Speech în Knesset on Violence în Lebanon and Gaza Strip*, 17 iulie 2006, Jewish Virtual Library

786. Marcus, *Long War With Hezbollah*, pp. 189 – 190

787. Ibid. p. 191

788. IDF Official Website, *Wars and operations*, *Second Lebanon War*

789. The Associated Press, *Nasrallah urges Arabs to leave Haifa*, USA Today, 9 august 2006

790. Marcus, *Long War With Hezbollah*, p. 194

791. *Second Lebanon War*: *Background & Overview*, op. cit

792. Tim Bucher, „Israel Honours bravery of armed forces", *The Telegraph*, *9* august 2007, Ierusalim

793. Zeev Schiff, „Israel war with Iran", *The New York Times*, 4 decembrie 2006.

794. Marcus, *Long War With Hezbollah* p. 200

795. *Second Lebanon War*, *Background and Overview*, op. cit

796. David Campbell, Peter Dennis, *Israeli Paratroopers 1954 – 2016*, Osprey, 2018, p. 56

797. IDF, site web official.

798. Con Coughlin, „Teheran fund pay war compensation to Hizbollah families", *Telegraph*, 4 august 2006

799. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 203

800. Ibid. p. 208

801. *Winograd Comittee submits final report*, Israel Ministry of Foreign Affairs Archive, 30 ianuarie 2008

802. Marcus, *Israels Long War With Hezbollah*, p. 104

803. *Israel Defense Forces Strategic Document*, Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs

804. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, pp. 337 – 350

805. Ibid. pp. 351 – 362

806. Jeffrey White, *Iran and Hezbollah*: *Significance of the Francop. Interception*, The Washington Institute, 12 noiembrie 2009

807. IDF Official Site, *Wars and Operations*, *Operation North Shield*

808. Bob Woodward, *Frica*: *Trump, la Casa Albă*, Editura Litera, Bucureşti, 2019, p. 154

809. Jason Gewirtz, *Israels Edge*: *The story of the IDFS most elite unit – Talpiot*, Gafen Publishing House, Ierusalim, 2016, p. 86

810. David M. Halbfinger, Ronen Bergman, „Gantz, Netanyahus Challenger, Faces Lurid Questions After Iran Hacked His Phone”, *The New York Times*, 15 martie 2019

811. Gareth Smyth, „Israel considered request to kill Khomeini, says former Mossad agent”, *The Guardian*, 5 iunie 2015

812. Golnaz Estandiari, *Iran*: *Presidents Latest Comments About Israel Spark Further Condemnation*, Radio Free Europe Radio Liberty, 9 decembrie 2005

813. Liz Neisloss, Matthew Change, *UN*: *Sanctions loom*, *Iran keeps enriching*, CNN International, 31 august 2006

814. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 81

815. Gewirtz, *Israels Edge*, p. 87

816. Ian Black, „Bullet-riddled care and lush gardes:

Iran's memorial to it's «nuclear martyrs»", *The Guardian*, *2* iulie 2015).

817. Philipp. Breu, *Martyrs are alive*, Philippbreu.com

818. Ian Black, *Bullet-riddled care and lush gardes*

819. Patrick Tyler, *Fortress Israel*: *the inside story of the military elite who run the country – and why they cant make peace*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2012, p. 5

820. Ibid. p. 4

821. Ibid. p. 5

822. Ibid. p. 6

823. Or Rabinowitz, „What Netanyahu's dramatic speech about Iran's nuclear program revealed – and concealed", *The Washington Post*, 4 mai 2018

824. John Irish, Arghad Mohammed, *Netanyahu în UN speech claims secret iranian nuclear site*, Reuters, 27 septembrie 2018).

825. armedforces.eu

826. armedforces.eu

827. JNI Media, *Khameini fires Air Force Chief over Israeli F-35 Deep*. *Penetration of Irans Sky*, Breaking Israel News, 10 iunie 2018

828. Judah Ari Gross, TOI Staff, Agencies, „Netanyahu warns Iran that Israel's F-35 s can reach anywhere în Middle East", *The Times of Israel*, *9* iulie 2019

829. Karl Vick şi Aaron J. Klein, „How a U.S. Radar Station in the Negev Affects a Potenţial Israel-Iran Clash", *Time*, 30 mai 2012

830. Jamal Abdi, „The Republican back door to war with Iran", *Foreign Policy*, 29 iulie 2010

831. David E. Singer, „Cheney Says Israel Might «Act First» on Iran", *The New York Times*, 20 ianuarie 2005

832. Ovidiu Raeţchi, „Un «joc persan» în cinci: Iran, Israel, Arabia Saudită, SUA, Rusia. Cea mai gravă criză pentru Teheran după 1979?", *Adevărul*, 28 iulie 2018

833. TOI Staff, Agencies, Nasrallah warns Israel

could be „wiped out” în war between US and Iran, *The Times of Israel*, 13 iulie 2019

834. Michael Bachner, „PM responds to Nasrallah threat: Will deal «crushing blow» if Hezbollah attack”, *The Times of Israel*, 14 iulie 2019

835. Anna Ahronheim, „Israeli Defense Minister to Syria: «Don’t test us»”, *The Jerusalem Post*, *2* iulie 2017

836. Sébastien Roblin, „How the proxy war between Iran and Israel started”, *The National Interest*, 19 mai 2018

837. Amos Harel, *Israel launches most extreme strike în Syria* în *decades after Iranian rocket barrage*, Haaretz, 10 mai 2018

838. Anna Ahronheim, „Netanyahu’s Syria strikes were to block transfer of weapons to Hezbollah”, *The Jerusalem Post*, 17 martie 2017

839. Jamie Dettmer, „Israel reveals more about it’s military engagement with Iran în Syria”, VOA News, 18 ianuarie 2019

840. Ana Ahronheim, „Israel might expand covert war agains Iran beyond Syria în coming year”, *The Jerusalem Post*, 13 februarie 2019

841. Dima Adamsky, *The Culture of Military Inovation*, Stanford University Press, Stanford, California, 2010, p. 5

842. Ibid. p. 101

843. Jason Gewirtz, *Israels Edge*, p. 17

844. Ibid. pp. 63 – 64

845. Ibid. pp. 23 – 26

846. Oliver Holmes, „UN says Israel’s killings at Gaza protests may amount to war crimes”, *The Guardian*, 21 februarie 2019

847. Jeff Barak, „Reality check: The most moral army in the world. Really?”, *The Jerusalem Post*, 15 aprilie 2018

848. Edward W. Said, *Orientalism*, *Concepţiile occidentale despre Orient*, Editura Art, Bucureşti, 2008, p. 37

Bibliografie

Abouseada Hamdy Sobhy, *The Crossing of the Suez Canal, October 6, 1973 (The Ramadan War)*, US Army War Collège

Adamsky Dima, *The Culture of Military Inovation*, Stanford University Press, Stanford, California, 2010

Adelman Jonathan, *The rise of Israel*: *A History of a Revolutionary State*, Taylor & Francis, 2007

Allon Yigal, *The Making of Israel's Army*, New York: Universe Book, 1970

Almog Doron, Mai. Gen. (rez.), *Lessons of the Gaza Security Ferice for the West Bank*, Jerusalem issue Brief, Jerusalem Center for Public Affarirs, vol.4, nr. 12, 23 decembrie 2004

Amson Daniel, *Israel et Palestine*, Presses Universitaires de France, Paris, 1992

Anderson Scott, *Lawrence în Arabia, mistificare, nesăbuinţă imperială şi criza Orientului Mijlociu Modern*, Editura Trei, Bucureşti, 2016

Assaraf Robert, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, Editura Minerva, Bucureşti, 2008

Avineri Shlomo, *Herzl*: *Theodor Herzl şi înfiinţarea statului evreu*, Editura Hasefer, Bucureşti, 2018

Barr James, *A Line in the Sand, Britain, France and the Struggle that Shaped the Middle East*, MB: Simon & Schuster, 2012

Bar-On Mordechai, *Moshe Dayan*: *Israel's Controversial Hero*, Yale University Press, New Haven, 2012

Bar-Siman-Tov Yaacov, *Israel and the Peace Process 1977 – 1982: în Search of Legitimacy for Peace*, New York, State University of New York Press, 1994

Bar-Zohar Michael, Mishal Nissim, *Misiuni la limita imposibilului*, Editura Litera, Bucureşti, 2018

Bar-Zohar Michael, Mishal Nissim, *Mossad. Istoria sângeroasă a spionajului israelian*, Editura Litera, Bucureşti, 2014

Black Ian, Morris Benny, *Israel's Secret Wars*, *A History of Israel's Intelligence Services*, Grove Press, New York, 1991

Boutros-Gali Boutros, *Egypt's Road to Jerusalem*: *A Diplomat*'s *Story of the Struggle for Peace in the Middle East*, New York, Random House, 1997

Bregman Ahron, *Israel Wars*: *A History Since 1947*, Routledge, 2010

Brzezinsky Zbigniew, *Power and Principle*: *Memoirs of the National Security Adviser*, *1977 – 1982*, New York, Farrar, Strauss, Giroux, 1983

Campbell David, Dennis Peter, *Israeli Paratroopers 1954 – 2016*, Osprey, 2018

Carter Jimmy, *Keeping Faith*: *Memoirs of a President*, New York, Bantam Books, 1982

Carter Jimmy, *The Blood of Abraham*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1985

Cleveland William L., *A History of the Modern Middle East*, Westview Press, 2004

Cohen Avner, *The Wors-Kept Secret*: *Israel Bargain with the bomb*, Columbia University Press, 2010

Cohen Avner, *Israel and the Bomb*, Columbia University Press, New York, NY, 1989

Cohen Stuart A., Israel *and it's Army*: *From Cohesion to Confusion*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2008

Cordesman Anthony H., *Peace and War*: *The Arab-Israeli Military Balance Enters the 21st Century*, Praeger, Londra, 2002

Cordesman Anthony H., *The Gaza War*: *A Strategic Analysis*, Center for Strategic and International Studies, 2 februarie 2009

Dayan Moshe, *Breakthrough*: *a Personal Account of the Egypt-Israel Peace Negociation*, New York, Albert Knopf, 1981.

Dayan Moshe, *Istoria vieţii mele*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001

Dershowitz Alan, *Tunelurile terorii*: *Războiul dintre Hamas şi Israel*, Editura Corint, 2018, Bucureşti

Devine Michael J. (ed), *Harry Truman*, *The State of Israel and the Quest for Peace in the Middle East*, Truman State University Press, 2009

Dieckhoff Alain, *La société israélienne face à l'intifada*, *Problèmes politiques et sociaux* nr. 639, 14 septembrie 1990

Dunstan Simon, *The Six Day War 1967*: *Sinai*, Osprey Publishing, 2012, New York el-Sadat, Anwar, *în Search of Identity*: *an Autobiography*, New York, Harper & Row Publishers, 1978

Even Jacob, General and Maoz Simcha B., Colonel, At *the Decisive Point in the Sinai*: *Generalship in the Yom Kippur War*, University Press of Kentucky, 2017

Finklestone Joseph, *Anwar Sadat*, *Visionary Who Dared*, Frank Cass Publishers, 2003

Fisk Robert, *The Great War for Civilisation*: *The Conquest of the Middle East*, Harper Perennial, Londra, 2006

Friedman Matti, *Spioni fără ţară*: *vieţi secrete în momentul naşterii Statului Israel*, Editura RAO, Bucureşti, 2019

Gabriel Richard A., *Operation Peace for Galileea*: *The Israeli – PLO War în Lebanon*, Hill & Wang, 1984, New York

Ganin Zvi, *An Uneasy Relationship*, *American Jewish Leadership and Israel*, 1948 – 1957, Syracuse University Press, 2005, New York

Gawrych George W., Dr., *The 1973 Arab-Israel War*: *The Albatros of Decisive Victory*, Combat Studies Institute, US Army Command and General Staff Collège, 1996

Gelber Yoav, *Palestine 1948*, *War*, *Escape and the Emergence of Palestinian Refugee Problem*, Sussex Academic Press, 2006

Gelber Yoav, *Palestine 1948*, Sussex Academic Press, Brighton, 2006, p. 85

Gewirtz Jason, *Israel's Edge*: *The Story of the IDE's Most Elite Unit – Talpiot*, Gafen Publishing House, Ierusalim, 2016

Gilbert Martin, *Israel*: *A History*, Toronto, Turner Books, 1998

Gluska Ami, *The Israeli Military and the Origins of the 1967 War: Government, Armed Forces and Defence Policy 1963 – 1967*, Routledge, New York, 2007

Goodspeed Michael, *When Reason Fails*: *Portraits of Armies* at *War*: *America*, *Britain*, *Israel*, *and the Future*, Praegor Publishers, SUA, 2002

Goldmann Nahum, *The Autobiography of Nahum Goldmann: Sixty Years of Jewish Life*, New York, Holt, Rinehart and Winston, 1969

Goldmann Nahum, *The Jewish Paradox*, New York, Grosset & Dunlap, 1978

Gordis Daniel, *Israel*: *scurtă istorie a unei naţiuni renăscute*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2019

Greenbaum Charles W., Veerman Philip, Bacon-Shnoor Naomi, (editori), *Protection of Children during Armed Political Conflict*: *A Multidisciplinary Perspective*, Intersentia Publishers, Antwerpen, 2006

Gunneflo Markus, *Targeted Killing*: *A Legal and Political History*, Cambridge University Press, 2016

Halevy Efraim, *Omul din Umbră*: *în culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul*, Editura Rao, Bucureşti, 2007

Hammel Eric, *Six Days în June*. *How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*, Pacifica Military History, 1992, SUA

Heikal Mohamed, *Secret Channels*: *The Inside Story of Arab-Israeli Peace Negociations*, Londra, HarperCollins Publishers, 1996.

Heller Joseph, *The Stern Gang*: *Ideology*, *Politics and Terror 1940 – 1949*, Londra: Frank Cass, 1995

Hersh Seymour, *The Samson Option*: *Israel's Nuclear Arsenal and American Foreign Policy*, New York, NY, Random House, 1991

Hourani Albert, *Istoria popoarelor arabe*, Editura Polirom, Iaşi, 2015, p 359

Jabotinsky Vladimir, *Story of my Life*, Wayne State University Press, 2016

Johnson Paul, *O istorie a evreilor*, Editura Humanitas, 2015

Kahana Ephraim, *Historical Dictionary of Israeli Intelligence*, The Scarecrow Press, Inc, Oxford, 2006

Kahana Ephraim, Suwaed Muhammad, *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence*, The Scarecrow Press Inc, Oxford, 2009

Kamel Mohamed Ibrahim, *The Camp David Acords*: *A Testimony*, Londra, KPI, 1986

Kamrava Mehran, *The Modern Middle East*: *A Political History since the First World War*, University of California Press, Berkeley, 2005

Karsh Efraim, *Războiul arabo-israelian*, *1948*, Editura Corint, Bucureşti, 2015

Katz Samuel, Russell Lee E., Hoisted Ronald, *Armies în Lebanon 1982 – 1984*, Osprey Publishing, 1985

Knudsen Are, Ezbidi Basem, *Hamas and the Quest for Palestinian Statehood*, CMI CHR, Michelsen Institute

Kohen Ellie, *History of the Turkish Jews and Sephardim*, University Press of America, Lanham, 2007

Koestler Arthur, *Promise and Fulfilment – Palestine 1917 – 1949*, The Macmillan Company, New York, 1949

Kreps Sarah E., *The 2006 Lebanon War*: *Lessons Learned*, Strategic Studies Institute, armywarcollege.edu

Laffin John, Mike Chappell – ilustraţii, *The Israely Army* in the *Middle East*, *1949 – 1973*, Osprey Publishing

Levenberg Haim, *The military preparations of the Arab Community în Palestine*, *1945 – 1948*, Frank Cass, Londra, 1993

Levey Zach, *Israel and the Western Powers*, *1952 – 1960*, The University of North Carolina Press, 1997

Lewis Bernard, *From Babel to Dragomans*, Oxford University Press, New York, 2004

Lewis Bernand, *Istoria Orientului Mijlociu*: *de la apariţia creştinismului până în prezent*, Editura Polirom, Iaşi, 2014

Limor Yoav, Koren Ziv, *Snapshot*, *The IDF as Never Seen Before*, Gefen Publishing House, Ierusalim, 2018

Louis Roger Wm., Shlaim Avi (ed), *The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Conséquences*, Cambridge Middle East Studies, Cambridge University Press, 2012

Lowther William, *Arms and the Man*: *Dr. Gerald Bull*, *Iraq and the Supergun*, Presidio, 1991

Luttwak Edward, Dan Horowitz, *The Israeli Army*, Harper and Row Publishers, New York, 1975

MacIntyre Donald, *Gaza*: *Preparing for Dawn*, One World Publications, Londra, 2018

MacMillian Margaret, *Făuritorii Păcii*: *Şase luni care au schimbat lumea*, Editura Trei, Bucureşti, 2018

Mansfield Peter, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2015

Marcus Raphael D., *Israels Long War With Hezbollah*; *Military Inovation and Adaptation Under Fire*, Georgetown University Press, 2018

Martegani Fiammetta, *The Israeli Defence Forces Representation in Cinema*. *Did David Betray His Soldiers*, Cambridge Scholars Publishing, 2017

Milstein Un, *History of Israel's War of Independence*, University Press of America, vol. 2, 1997

Mofaz Shaul, *Operation Defensive Shield*: *Lessons and Aftermath*, The Washington Institute, 18 iunie 2002

Montefiore Simon Sebag, *Ierusalim*: *Biografia unui oraş*, Editura Trei, Bucureşti, 2012

Morris Benny, *A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008

Mutawi Samir A., *Iordan in the 1967 War*, Cambridge University Press, Cambridge, MB, 2002

Naor Moshe, *Social Mobilization in the Arab-Isareli War of 1949: On the Israeli Home Front*, Routledge, New York, 2013

Neff Donald, *Warriors for Ierusalim*, *The Six Days That Changed the Middle East*, Linden Press, Simon & Schuster, 1984

Neumann Boaz, *Land and Desire in Early Zionism*, Brandeis University Press, 2011

Nicolle David, Cooper Tom, *Arab MIG-19 and MIG 21 Units* în *Combat*, Osprey Publishing

O'Ballance Edgar, *No Victor*, *No Vanquished*: *The Yom Kippur War*, Barrie & Jenkins Publishing, 1975

Oren Michael B., *Six Days of War*. *June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, Presidio Press, The Random House Publishing Group, New York, 2017

Pahlavi Pierre C., Ouellet Eric, *Instituţional Analysis and Irregular Warfare*: *Israel Defense Forces During the 33-Day War of 2006*, Small Wars and Insurgencies, 23: 1

Pappe Ilan, *The rise and Fall of the Palestinian Dynasty*, *The Hussaynis 1700 – 1948*, Londra: Saqi, 2010

Pedahzur Ami, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010

Pedahzur Ami, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010

Penslar Derek, Eran Kaplan (ed.), *The Origins of Israel*, *1882 – 1948*: *A Documentary History*, Madison, WI: The University of Wisconsin Press, 2011

Pollak Kenneth M., *Arabs at War*: *Military Efectiviness*, *1948 – 1991*, *Studies în War*, Society and the Military, University of Nebraska Press

Poliakov Leon, *Istoria Antisemitismului*, vol. II, Editura Hasefer, Bucureşti, 2007

Pressman Jeremy, *The Second Intifada*: *Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict*, The Journal of Conflict Studies, The GREGG Center for The Study of War and Society, vol. XXIII, nr. 2, Toamna 2003

Quandt William B., *Camp David*: *Peacemaking and Politics*, Washington D.C., The Brookings Institution, 1986

Rabinovich Abraham, *The Yom Kippur War*: *The Epic Encounter that Transformând the Middle East*, Schocken Books, New York, 2017

Rabinovich Itamar, Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East: Documents and readings on society, politics and foreign relations, pre 1948 to the present*, Brandeis University Press, Waltham, 2008

Rabinovich Itamar, *Yitzhak Rabin*: *Soldat, lider, om de stat*, Editura Corint, Bucureşti, 2018

Rafael Gideon, *Destination Peace*: *Three Decades of Israeli Forcing Policy*. *A personal memoir*, New York, Stein and Day Publishers, 1981

Ranta Ronald, *Political Decision Making and Non-Decisions*. *The Case of Israel and the Occupied Territories*, Palgrave Macmillan, MB, 2015

Reeve Simon, *One Day în September*: *The full story of the 1972 Münich Olympics Massacre and the Israely Revenge Operation „Wrath of God"*, Arcade Publishing, New York, 2000, p. 162

Said Edward W., *Orientalism*, *Concepţiile occidentale* despre *Orient*, Editura Art, Bucureşti, 2008

Schama Simon, *The Story of the Jews*, vol. II, Belonging, 1492 – 1900, Harper Collins Publishers, New York, 2017

Schiff Zeev, *A History of the Israeli Army*, Macmillan Publishing Company, New York, 1995

Schreiber Mordecai, *Land of Dreams*, *An Israeli Childhood*, *Recalling the Birth of Israel*, Schreiber Publishing, 1997

Segev Samuel, *Singur în Damasc*, *Viaţa şi moartea spionului israelian Eli Cohen*, Editura Corint, 2015

Shafrir Asher, *The Names of Israeli Military Ranks and Their Lingvistic Analysis*, Tel Aviv University, 2013

Shapira Anita, *Israel*: *A History*, Weidenfeld & Nicolson, Londra, 2015

Shapira Anita, *Land and power*: *The Zionist Resort to Force*, *1881 – 1948*, Stanford University Press, Stanford,

1992

Shapira Anita, *Yigal Allon*, *Native Son*: *A Biography*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2008

Sharon Ariel, Chanoff David, *Warrior*, *The Autobiography of Ariel Sharon*, Touchstone, New York, 2001

Shindler Colin, *The rise of the Israeli Right*: *From Odessa to Hebron*, Cambridge University Press, New York, 2015

Shlaim Avi, *Lion of Jordan*: *The Life of King Hussein în War and Peace*, Vintage Books, 2008

Stein Kenneth W., *Heroic Diplomacy*: *Sadat*, *Kissinger*, *Carter*, *Begin*, *and the Quest for Arab-Israeli Peace*, New York, Routledge, 1999

Stein Leslie, *The Making of Modern Israel*, *1948 – 1967*, Polity Press, 2009

Steinbacher Sybille, *Auschwitz*. *A History*, Penguin Books, MB, 2005

Steinberg Gerald M. şi Rubinovitz Ziv, *Menachem Begin and the Israel-Egypt Peace Process*: *Between Ideology and Political Realism*, Bloomington, Indiana University Press, 2019

Taubamn William, *Hruşciov*, *omul şi epoca sa*, Editura Meteor, 2017, Bucureşti

Teclean Cezar, *Dimensiuni actuale ale relaţiilor arabo-israeliene*, Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi

Tenet George, Harlow Bill, *At the Center of the Storm*: *My Years at the CIA*, Harper Collins Publishers, New York

Tyler Patrick, *Fortress Israel*: *the Inside story of the military elite who run the country – and why they cant make peace*, Farrar, Straus and Giroux, New York van Crevetd Martin, *The Sword and the Olive*: *A Critical History of the Isareli Defense Force*, Public Affairs, New York

Weizmann Ezer, *The Battle for Peace*, *Toronto*,

Bantam Books, 1981

Woodward Bob, *Frica*: *Trump la Casa Albă*, Editura Litera, Bucureşti, 2019

Williams Louis lt. Col (Res), *Israel Defense Forces*: *A People*'s *Army*, Autors Choice Press, 2000

Wright Lawrence, *Thirteen Days în September*: *The Dramatic Story of the Struggle for Peace*, New York, Vintage Books, 2015.

Zăloga Steven, Samuel M. Katz, *Tank Battles of the Mici East Wars*, vol. I, *The Wars of 1948 – 1973*, Concord Publications Company, 1996

Zeev Efrat Ben, *Remembering Palestine în 1948*, *Beyond National Narratives*, Cambridge University Press, 2011, New York

Zerubavel Yael, *Recovered Roots – Colective memory and the making of Israeli National Tradition*, cap. „Tel Hai and the meaning of Pioneering", SUA, University of Chicago Press